วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2561)
Vol. 6 No. (October - December 2018)

P-ISSN : 2287-0962
E-ISSN : 2539-6765

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เป็นวารสารวิชาการราย 3 เดือน (ปีละ 4 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม, ฉบับที่ 2 เมษายน - มิถุนายน, ฉบับที่ 3 กรกฎาคม - กันยายน, ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies is an academic journal published twice a year (1st issue January – March, 2nd issue April – June, 3rd July – September, 4th October – December) It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students. The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Interdisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

- **เจ้าของ**

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
http://www.journal-peace.mcu.ac.th

- **ที่ปรึกษา**

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

- **บรรณาธิการบริหาร**

พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร.,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- **หัวหน้ากองบรรณาธิการ**

พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร.,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- **Owner**

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya, 13170,
Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
http://www.journal-peace.mcu.ac.th

- **Advisors**

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School
The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

- **Executive Editor**

Phramaha Duangden Thitañāṇo,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

- **Editor in Chief**

Ven. Dr. Phrapalad Somchai Payogo,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

- **กองบรรณาธิการ**

Ven. Prof. Dr. Khammai Dhammasami,
University of Oxford, UK
Prof. Dr. Le Mahn That,
Vietnam Buddhist University, Vietnam
Ven. Prof. Dr. Jinwol Lee,
Dongguk University, Korea
Dr. Rabindra Panth,
Nalanda Deemed University, India
H.E. Janos Jelen,
Dharma Gate Buddhist College, Hungary
ศ.ดร. จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร. ปราโมทย์ ยอดแก้ว,
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผศ.ดร. รัตนะ ปัญญาภา,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผศ.ดร. ไกรฤกษ์ ศิลาคม,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร. เดโชพล เหมนาไลย,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ดร. ถวิลวดี บุรีกุล,
สถาบันพระปกเกล้า
ดร. พูนสุข มาศรังสรรค์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร. หิมพรรณ รักแต่งาม,
มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร. ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- **Editorial Board**

Ven. Prof. Dr. Khammai Dhammasami,
University of Oxford, UK
Prof. Dr. Le Mahn That,
Vietnam Buddhist University, Vietnam
Ven. Prof. Dr. Jinwol Lee,
Dongguk University, Korea
Dr. Rabindra Panth,
Nalanda Deemed University, India
H.E. Janos Jelen,
Dharma Gate Buddhist College, Hungary
Prof.Dr. Chamnong Adivadhanasit,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst.Prof.Dr. Pramote Yotkaew,
Suan Dusit University
Asst.Prof.Dr. Rattana Panyapa,
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Asst.Prof.Dr. Krairoek Silakom,
Udon Thani Rajabhat University
Asst.Prof.Dr. Dechopol Hemnalai,
Thammasat University
Dr. Thawilwadee Bureekul,
King Prajadhipok's Institute
Dr. Poonsuk Masrungson,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr. Himapan Ruktaengam,
Mahidol University
Dr. Khantong Wattanapradith,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

- **ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)**

  พระมหาดนัย อุปวฑฺฒโน : Phramaha Danai Upawattano
  พระมหาพลกฤษณ์ ฐิตเมธี : Phramaha Polkrish Thitamedhi

- **ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)**

  คชาภรณ์ คำสอนทา : Kachaporn Kumsonta

- **ออกแบบปก (Cover Designed)**

  จุฬารัตน์ วิชานาติ : Jularatana Vichanati

- **จัดรูปเล่ม (Content Designed)**

  บุศกรณ์ สรรพกิจจานนท์ : Busakorn Subpakijjanone

- **กำหนดออกเผยแพร่**

  ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – มีนาคม
  ฉบับที่ 2 เดือน เมษายน – มิถุนายน
  ฉบับที่ 3 เดือน กรกฎาคม - กันยายน
  ฉบับที่ 4 เดือน ตุลาคม - ธันวาคม

- **พิมพ์ที่**

  บริษัท แดเน็กซ์ อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น จำกัด
  99/164 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210
  โทรศัพท์ 0-2575-1791, 088-5788400 http://www.protexts.com

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 4 ประจำปีพุทธศักราช 2561 วารสารได้รับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) และจัดกลุ่มคุณภาพวารสาร ประจำปี พ.ศ. 2559 (ระหว่างเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์) วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับการจัดเข้าในกลุ่ม **วารสารกลุ่มที่ 1 : วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI (จนถึง 31 ธันวาคม 2562) และอยู่ในฐานข้อมูล TCI และจะถูกคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI) ต่อไป** และวารสารได้ผ่านการประเมินการตรวจรูปแบบตามเงื่อนไขของ TCI (1 - 28 กุมภาพันธ์ 2560) เพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปเงื่อนไข และกติกาสากลต่อไป

บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารปีที่ 6 ฉบับที่ 4 ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ กองบรรณาธิการขอแนะนำบทความในฉบับนี้ที่น่าสนใจ ดังนี้

อาหารพื้นบ้าน: กระบวนการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมในชุมชนภาคเหนือ โดย **ฉวีวรรณ สุวรรณาภา, อรอนงค์ วูวงศ์ และ เสริมศิลป์ สุภเมธีสกุล** บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการอาหารในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคม และ 2) เพื่อวิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์และผลกระทบของอาหารพื้นบ้านที่มีต่อชุมชนในภาคเหนือ การวิจัยครั้งเป็นเชิงคุณภาพ พื้นที่ในการเก็บข้อมูล คือ จังหวัดเชียงรายและจังหวัดแพร่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ นักวิชาการด้านอาหาร นักวิชาการด้านสาธารณสุข นักวิชาการด้านวัฒนธรรม ตัวแทนชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการอาหารพื้นบ้าน จากการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

การดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์: การรับรู้จากการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล โดย **กนกพร เทียนคำศรี, ธนพล บรรดาศักดิ์, สมหวัง โรจนะ และ สร้อยสน พามา** ข้อค้นพบจากการศึกษาพบรูปแบบการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ได้แก่ 1) บริการดุจญาติมิตรทุกชีวิตเท่าเทียมกัน 2) ดูแลทั้งร่างกายและจิตใจ คงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และ 3) เมตตา กรุณา เอื้ออาทร คุณธรรมที่สะท้อนความเป็นมนุษย์ โดยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นภายหลังการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ตามรูปแบบนี้ คือ 1) มีความสุข 2) เข้าใจคุณค่าของชีวิตและวิชาชีพ และ 3) ภาคภูมิใจ

รูปแบบการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม โดย **ประทิน แสงไทย, พระราชปริยัติกวี และ พระมหาพรชัย สิริวโร** นำเสนอ รูปแบบการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม เรียกว่า “LPD Model for Women” ประกอบด้วย 1) ขั้นเรียนรู้ คือ การส่งเสริมโลกแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) ปฏิบัติ คือ การส่งเสริมให้สตรีได้แสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามบทบาทหน้าที่ทั้งส่วนตัวและสังคม 3) ขั้นพัฒนา คือ การเสริมสร้างศักยภาพสตรีเพื่อให้มีพลังยิ่งขึ้นด้วยการใช้หลักพุทธธรรมมาเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตนเองในทางที่ดีงามและนำพาชุมชนให้เจริญเข้มแข็งและยั่งยืน พัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง

รูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรม สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดย **ภัทรธิดา แรงทน, สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และ ระวิง เรืองสังข์** บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาวุฒิภาวะทางอารมณ์สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และเสนอรูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้บริหารสถานศึกษา โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินวุฒิภาวะทางอารมณ์ แบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเอกสารการวิเคราะห์เนื้อหา การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

แนวทางและการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยสู่อาเซียน เพื่อความพร้อมต่อการเข้าร่วมเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเขตกรุงเทพมหานคร โดย **สมกมล กาญจนพิบูลย์** บทความนี้นำเสนอการพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมสู่อาเซียนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเขตกรุงเทพมหานคร โดยกำหนดพื้นที่ศึกษาประกอบด้วย คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านทุกท่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร.
บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	**v**
บทความวิจัย : Research Articles	
A Study of the Utilization and Selection of Instructional Media form Elementary Teachers in the Learning Area of Social Studies, Religion, and Culture *Boriboon Chobthamdee, Theeravadee Thankgkabutra, Onjaree Natakuatoong and Nagul Cooharojananone*	**1293-1305**
อาหารพื้นบ้าน: กระบวนการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมในชุมชนภาคเหนือ: Local Food: The Management Process for the Quality of Life and Social Ethics in Northern Communities *ฉวีวรรณ สุวรรณาภา, อรอนงค์ วูวงศ์ และ เสริมศิลป์ สุภเมธีสกุล:* *Chaweewan Suwannapha, Onanong Woowong and Sermsin Suphametheesakul*	**1306-1319**
การดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์: การรับรู้จากการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล: The Humanized Care for Crisis Patients: Perception from Nursing Students' Practicum *กนกพร เทียนคำศรี, ธนพล บรรดาศักดิ์, สมหวัง โรจนะ และ สร้อยสน พามา:* *Kanokporn Thiankumsri, Thanapol Bundasak, Somwang Rojana and Soison Pama*	**1320-1333**
รูปแบบการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม: The Empowerment Model of Women for the Community Development According To Buddhist Principles *ประทิน แสงไทย, พระราชปริยัติกวี และ พระมหาพรชัย สิริวโร:* *Pratin Saengthai, Phra Rajapariyatkawi, and Phramaha Pornchai Sirivaro*	*1334-1346*

เรื่อง	หน้า

การเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร: Strengthening Ethics for Prisoners in Bangkok 1347-1361

พระมหานันทวิท์ ธีรภทฺโท, กมลาศ ภูวชนาธิพงศ์ และ อัครนันท์ อริยศรีพงษ์: Phramaha Nuntawit Dhirabhaddo, Kamalas Phoowachanathipong and Akaranun Ariyasripong

การสืบค้นและจัดระบบการอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณของวัดและการถ่ายทอดภูมิปัญญาภาคกลาง เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของกลุ่มจังหวัดภาคกลาง The Ascertainment and Reservation System the Ancient Scriptures Kept in Monasteries and Publicizing Central Wisdom to uprising a Local Learning Source in Central Thailand Provinces 1362-1371

พระครูพิพิธวรกิจจานุการ: Phrakhrupipithvarakijjanukran

รูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช: The Model of Educational Administration Based On Buddhist Method Department of General Education Phrapariyattidham Schools, Nakhon Si Thammarat 1372-1388

พระครูโสภณธรรมประดิษฐ์, ไมตรี จันทรา และ พระครูพรหมเขตคณารักษ์: Phrakhrusophonthammapradit, Maitree Jantra and Phrakruprommakhetkanarak

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา: A Participative Learning Management Model in Promoting the Five Precepts in Schools under Primary Education Service Area Office 1389-1401

พระครูโสภณสาโรภาส, สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และ อำนาจ บัวศิริ: Phrakhrusophonsarophat, Suddhipong Srivichai and Amanaj Buasiri

รูปแบบการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักไตรสิกขา: The Model for Development of Phrapariyattidham School Administration, Department of General Education According to Tri Sikkha (The Threefold Learning) 1402-1418

พระครูประพัฒน์ธรรมกิจ, นพรัตน์ ชัยเรือง และ จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ: Phrakhrupraphattammakit, Nopparat Chairueng and Chumrurn Chuchoysuwarn

เรื่อง **หน้า**

กระบวนการพัฒนาเยาวชนตามหลักการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เชิงพุทธบูรณาการในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา: The Youth Development Process Based on the Five Precepts Village Model of Buddhist Integration in Dan Khun Thot District, Nakhon Ratchasima Province **1419-1431**

พระครูวินัยธรคูณ จนฺทสีโล, ประพันธ์ คุภษร, ตวงเพชร สมศรี และ วุฒินันท์ กันทะเตียน: Phrakruvinaitorn Koon Candasilo, Prapan Supasorn, Toungpetch Somsri, and Wutthinant Kantatian

รูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรม สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา: A Model of Emotional Quotient Development according to Buddha-Dhamma for the Schools under the Secondary Educational Service Area Office **1432-1447**

ภัทรธิดา แรงทน, สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และ ระวิง เรืองสังข์: Phatthida Raengthon, Suddhipong Srivichai and Rawing Ruangsanka

การพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา: Management Model for Buddhist Dhamma Retreat Centers in the United States of America **1448-1460**

อารีย์ เกาะเต้น และ กฤษฎา นันทเพ็ชร: Aree Kotenand Krisda Nantapetch

แบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการร้องเรียนและความภักดีของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์: Causal Factor Model That Influences Complaint Behavior And Customer Loyalty Electronic Commerce **1461-1474**

พิมพ์พิศา สังข์สุวรรณ: Pimpisa Sangsuwan

การพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหาร: การศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี: The Development of Propagation Strategy for Thai Buddhist Monks in Germany by Buddhist Education Administration **1475-1489**

พระครูสังฆรักษ์สาธร ปุญญสิโก, สมศักดิ์ บุญปู่ และ ระวิง เรืองสังข์: Phrakhrusangkharak Satorn Puññesiko, Somsak Boonpoo and Rawing Ruangsanka

เรื่อง **หน้า**

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษานครพนม เขต 1: Development of Effective Academic Administration Model in Primary Schools under the Office of Nakhon Phanom Primary Educational Service Area 1 **1490-1540**

พรนภา เอกนิพนธ์และ ชุติมา มุสิกานนท์: Pornnapa Eaknipon and Chutima Musikanon

การพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษาตามแนวคิดการมีสติและการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน: Development of Counselling Teachers' Competency Based on Mindfulness and Action Learning Principles **1541-1555**

ยุพาวดี เกริกกุลธร, นุสรา นามเดช, สุดา เดชพิทักษ์ศิริกุล และ กาญจนา อ่อนน่วม: Yupavadee Krukgulthorn, Nusara Namdej, Suda Dejpituksirikul and Kanjana Onnuam

แนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา: The Way to Access the Real Information Based On Buddhism **1556-1567**

พระมหาปรทัตติ ปรทตฺตูปชีวี: Phramaha Parathatti Parathattupashivi

ความเชื่อและการบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้าง: Beliefs And Worship the Buddha's Relics of Buddhists in Lan Chang **1568-1577**

พระมหาบุญนำ ปรกฺกโม: Phramaha Boonnam Parakkamo

การจัดการสิ่งแวดล้อมวัดเพื่อดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ไทยตามแนวพระพุทธศาสนา: Environmental Management in Temple for Health Care for Sangha According to Buddhism **1578-1593**

พระมหาประหยัด ปญฺญาวโร: Phramaha Prayad Paññāvaro

การพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน: Development of Buddhist Temple in Thailand as Learning Sites Enhancing Asean Tourism **1594-1606**

พระครูสังฆรักษ์วุฒิพงษ์ วุฑฒิวโส, อินถา ศิริวรรณ, สิน งามประโคน และ วีระ สุภะ: Phrakru Sangkarak Wuttthipong Wuḍḍivaṃso, Intha Siriwan, Sin Ngamprakhon and Veera Supa

เรื่อง **หน้า**

ข้อเสนอเชิงนโยบายในการเตรียมความพร้อมด้านบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานีในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ: Policy Recommendations to Preparation the Public Services in Pathumtani's Local Government to Entry the Aging Society **1607-1619**

ปิยะ กล้าประเสริฐ: Piya Klaprasert

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ: Older Person Quality of Life Development Strategies Chaiyaphom Province Administration Organization **1620-1632**

ปาริชาติ ชาลีเครือ: Parichat Chaleecrua

กระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักพุทธบริหารการศึกษา: Community Networking Process for Develop Learnersat Basic of Education According to the Buddhist Administrative Education **1633-1645**

สุภาพร กุลสุวรรณ, สมศักดิ์ บุญปู่, สิน งามประโคน และ ศิริพร ทัศนศรี: Supaporn Kunsuwan, Somsak Boonpoo, Sin Ngamprakhon and Siriporn Thatsanasri

รูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้: A Buddhist Psychological Model for Leadership Development of Learning Organization **1646-1657**

ชนันทกรณ์ เกียรติจานนท์: Chanunthakorn Kiatjanon

การบริหารงานกิจกรรมพัฒนาคุณภาพที่มีผลต่อองค์การสมรรถนะสูง: Management of Quality Development Activities Affecting High Performance Organizations **1658-1671**

พรพงษ์ ปอประพันธ์: Pornpong Porpraphant

เหตุผลเบื้องหลังการใช้สิทธิออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 ของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น: The Reasons behind the Votes in the Referendum for the 2016 Draft Constitution **1672-1693**

มนตรี สิมมาคำ และ ศิวัช ศรีโภคางกุล: Montri Simmakum and Siwach Sripokangkul

เรื่อง **หน้า**

ร่างกฎกระทรวงกำหนดประเภทของวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม หรือกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือ องค์การเอกชนที่ต้องรายงานสถิติข้อมูลต่อส่วนราชการหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจตามมาตรา 40: Draft Ministerial Regulation Defines the Type of Small and Medium Enterprises or Small and Medium Enterprises or a Private Organization to Report Statistics to the Government Sector or State Enterprise under Section 40 **1694-1707**

สุมาลี วงษ์วิทิต: Sumalee Wongwitit

แนวทางและการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยสู่อาเซียนเพื่อความพร้อมต่อการเข้าร่วมเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเขตกรุงเทพมหานคร: A Development Guidelines on Cultural Learning Activity toward the Preparation of the Rajabhat Universities in Bangkok for ASEAN Socio-Cultural Community **1708-1724**

สมกมล กาญจนพิบูลย์: Somkamol Kanchanapiboon

กระบวนการบริหารสถานศึกษาให้เกิดความโปร่งใสตามหลักพุทธบูรณาการ: The School Administration Process are Transparent According to Buddhist Principles **1725-1740**

สมศักดิ์ อัมพรวิสิทธิ์โสภา และ สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย: Somsak Ampornvisitsopa and Suddhipong Srivichai

รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมสู่ความเป็นเลิศ: The Development of the Phrapariyatidham School toward the Excellent **1741-1753**

พระสุพิทักษ์ โตเพ็ง: Phra Supitak Torpeng

SME รุ่นใหม่ ทันสมัย ด้วยสังคม Cashless Economy: New Generation SME with Cashless Economy **1754-1766**

กิตติศักดิ์ อังคะนาวิน: Kittisak Ungkanawin

กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา: A Strategy of Human Resource Development in accordance with Buddhist Educational Management of Buddhist University in Cambodia **1767-1782**

พระมิญ มติฺโต, อินถา ศิริวรรณ และ ระวิง เรืองสังข์: Phra Minh Marchitto, Intha Siriwan and Rawing Ruangsanka

เรื่อง **หน้า**

การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: Development of Corporate Social Responsibility of School Administration Model under The Local Administrative Organization 1783-1795

ยศสราวดี กรึงไกร, สมศักดิ์ บุญปู่ และ ระวิง เรืองสังข์

Yotsarawadee Krungkrai, Somsak Boonpoo and Rawing Ruangsanka

รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นด้วยหลักการเจริญเมตตา: The Model of Emotional Quotient Development in Adolescents by Principle of Loving-Kindness (Mettā Bhāvanā) 1796-1809

พระภูเมธ สุเมโธ, พระครูพิพิธสุตาทร และ เทพประวิณ จันทร์แรง

Pha Phumet SumethoPhrakru Piphitsutatorn and Thepprawin Chanreang

บทความวิชาการ : Articles

แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเชิงพุทธบูรณาการ: The Concept of Public Participation Processes of Buddhist Integration 1810-1821

พระอดิศักดิ์ วชิรปญฺโญ: Phra Adisak Wachirapunyo

บทวิจารณ์หนังสือ: Book Review

Business and the Buddha: Doing Well by Doing Good 1822-1829

Sorayuth Vathanavisuth

JSH

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

A Study of the Utilization and Selection of Instructional Media form Elementary Teachers in the Learning Area of Social Studies, Religion, and Culture*

Boriboon Chobthamdee[1*], Theeravadee Thankgkabutra[1]
Onjaree Natakuatoong[2], Nagul Cooharojananone[3]
[1]Department of Education and Communication Technology Chulalongkorn University
[2]Rattana Bundit University
[3]Department of Mathematics and Computer Science Chulalongkorn University
[1*]E-mail: boss_av45@hotmail.com

Abstract

The purposes of this research are to study the selection and utilization of instructional media for teachers in the Learning Area of Social Studies, Religion, and Culture, and to cluster the group of teachers in the utilization and the selection of instructional media. The participants in this study were 395 elementary teachers in Social Religion and Culture Studies Department in Thailand. Questionnaires and semi-structure interview were employed as research instruments. The data was analyzed by using percentage, while clustering data were completed by using data mining program in K-Means technique and the interview results were then described from the descriptive analysis. The research shows the different groups of teachers used different types of instructional media including non-projected material, projected and equipment, instructional media, and multimedia. The results revealed that all instructional media excepted multimedia were utilized. Multimedia was rarely selected and utilized because of the complex process. Finally, all four types of data clustering were classified based on gender, teaching in grade, the experience of teaching, academic teachers, knowledge of instructional media and regions. These factors affect the different selection and utilization of instructional media.

Keywords: Utilization Instructional Media; Selection Instructional Media

*Received May 7, 2018; Revised May 11, 2018; Accepted August 4, 2018

Introduction

Instructional media are regarded as one of the problems affecting the instructional management failure of elementary teachers in the learning area of Social Studies, Religion and Culture. From past studies of instructional management in Social Studies, Religion and Culture, Amarasevi (2017), Kaewla (2016) and Vannako (2012) pointed out that the most crucial problem of instructional media is out-of-date to the changes of modern events or situations, because most instructional media containing pictures from magazines, news, or current events are mass produced and inflexible over the changes. Moreover, theory-oriented and chalk-and-talk teaching methods are lackluster and inadequate to be used for social studies, religion and culture classes. Regarding the study of Chobthamdee (2015) on instructional media problems of pre-service teachers, the result revealed that the participant teachers in social science study gained moderate to low level of knowledge and understanding of instructional media utilization and selection. Consequently, they cannot decide to choose suitable instructional media. The sample groups suggested that online training, suggestion, and teaching supervision on instructional media utilization and selection should be provided, and they required adequate up-to-date and easy-to-use instructional media. However, this study result was based on a small sample size from a few schools and universities in Ayutthaya province which is difficult to generalize to a national level. In addition, specific instructional medial classification should be conducted. From previous studies, instructional medial can be categorized into four groups: (1) non-projected materials, (2) projected media, (3) multimedia, and (4) instructional technology (Edgar Dale, 1969; Malithong, 2005; Ministry of Education, 2002; Ratsameeprom, 1990). If instructional media classification is methodically carried out throughout Thailand, it will be a convenience to distinguish characteristics and problems arise from selection utilization of each instructional media type. Subsequently, the instructional media grouping results are employed to categorize instructor types in order to find out the appropriate solution to develop instructors in the utilization and selection of instructional media.

The purpose of this study is to determine and to cluster the selection and utilization of instructional media from elementary teachers in the learning area of

Social Studies, Religion, and Culture. The data were analyzed and grouped the selection and utilization of instructional media. The results of the study can be used as a guideline for the planning and the development of instructional media for teachers in the future.

Research Methodology

The purpose of this study is to determine and cluster the selection and utilization of instructional media from elementary teachers in the learning area of social studies, religion, and culture by using mixed methods research consisted of a survey and semi-structure interview was used in this study.

Samples were selected form 35,052 elementary teachers in the learning area of Social Studies, Religion and Culture form the schools under the jurisdiction of the Primary Educational Service Area in Thailand. The sample size calculated from Taro Yamane program (Yamane, 1973) was randomly selected. Therefore, the sample consisted of 395 elementary teachers and 8 elementary teachers form the sample group was randomly selected for the interview. All of the participants were the representative from four regions of Thailand (the North, the South, the Central, and the North-East).

The questionnaire and semi-structure interview in this study adopted from Sangpan (2009), Kerdtip (1995) and Sangsri (1993) included 2 main sections; general information and utilization and selection instructional media including non-projected material, projected and equipment, multimedia, and instructional technology. The content validity was done by two experts in educational technology and one expert in Social Studies.

Data analysis consisted of percentage form the questionnaire, the descriptive analysis of the interview, and clustering data form K-Means technique. K-Means technique, which is a popular method for data classification, is applied in this study. It could group quantitative data by using an average of a sample group. It is more precise and effective in details than using other statistic techniques in reducing the size of data by losing fewer details (Laokietkul, 2016). K-Means can select the most

important detail which can be representative of general data. This technique is generally used in business, trading, and public relations. K-Means, moreover, groups all data, clearly classifies and distinguishes the most important data (Suh C. S., 2012).

Results

The results of instructional media utilization and selection of elementary teachers in the learning area of social studies, religion, and culture revealed as follows:

Table 1: General information

	General information	Percentage
Gender	Male	34.64
	Female	65.36
Teaching in Grade	Grade 4	30.73
	Grade 5	29.61
	Grade 6	39.66
Experience of Teaching	1-5 Years	31.28
	6-10 Years	22.07
	11-15 Years	17.59
	16-20 Years	13.97
	21-25 Years	8.95
	more than 30 Years	1.39
Academic teacher	Assistant teachers	22.90
	Professional level teachers	37.71
	Senior professional level teachers	25.70
	Expert level teachers	5.31
	Contract teachers and Government employees	8.38

Table 1: General information

	General information	Percentage
Educational backgrounds	Bachelor degree	83.52
	Master degree	16.48
Knowledge of instructional media	Self-study	62.85
	Training	54.19
	Self-study and Training	56.08

Regarding basic information of teachers, most participants were female (65.36%) and appointed to teach in grade 6th (39.66%) and gaining teaching experience for 1-5 years (31.28%). They were professional level teachers (37.71%) gaining a bachelor degree (83.52 %). and 62.85% got knowledge of instructional media by self-study.

Table 2: Utilization & Selection of instructional media

Type of instructional media	Instructional Media	Percentage
Non-projected material	Flat cards	56.15
	Photos, Cartoons, Paintings	58.94
	Charts, Diagrams, Statistic plans, Graph	28.21
	Globes	57.79
	Maps	80.72
Projected and equipment	Visualizers	50.55
	Projectors	56.42
	Computers	54.19
	Smart boards	12.78
Multimedia	Computer-assisted instruction	29.01
	Multimedia instruction	19.27
	Electronic learning	10.05
	Video	20.12

Table 2: Utilization & Selection of instructional media

Type of instructional media	Instructional Media	Percentage
Instructional technology	Google Earth	50.55
	Google Map	34.12
	Google Street View	21.96
	PowerPoint	60.33
	Internet	51.95

Table 2 shows the utilization & selection of instructional media. In non-projected material, teachers selected map followed by photos, cartoons and paintings, and globes. In projected and equipment, projectors, computers, visualizers and smart boards were selected. In multimedia, computer-assisted instruction, video, multimedia instruction, and electronic learning were utilized. The highest selection in instructional technology was PowerPoint, Internet, and Google Earth.

Table 3: Clustering of Utilization & Selection of instructional media

General information	Region Clustering			
	South	North	Central	North-east
Gender	Male	Female	Female	Male
Teaching in Grade	Grade 5	Grade 6	Grade 4	Grade 6
Experience of Teaching	11-15 Years	1-5 Years	16-20 Years	6-10 Years
Academic teacher	Professional level teacher	Professional level teacher	Senior professional level teachers	Senior professional level teachers
Educational backgrounds	Bachelor	Bachelor	Bachelor	Bachelor
Knowledge of instructional media	Self-Study	Training	Self-Study	Self-Study
Utilization & Selection				
1. Non-projected material	Select	No Select	Select	Select
2. Projected and equipment	Select	Select	No Select	No Select
3. Instructional technology	Select	Select	No Select	No Select
4. Multimedia	No Select	No Select	No Select	No Select

K- Mean analysis was used to analyze the data and the results show the majority of the survey group in utilization and selection of instructional media. The clustering from the teachers in the South consisted of the male professional teacher, gaining bachelor degree, teaching grade 5, gaining experience of teaching 10-15 years and gaining instructional media knowledge from their self-study. They selected all of the instructional media except multimedia.

In addition, the clustering teachers from the North of Thailand was female professional level teachers gaining bachelor degree. Most of them taught grade 6 and gain experience of teaching 1-5 years and gained instructional media knowledge from training courses. They only selected Projected and equipment.

In the central of Thailand, the teachers were female senior professional level teachers, teaching grade 4, 16-20 years experiences in teaching, gaining bachelor degree and gaining knowledge of instructional media by self-study. They selected Non-projected material.

In the North-East of Thailand, male professional level teachers teaching in grade 6 gaining bachelor degree and gaining knowledge of instructional media by self-study selected non-projected material.

The table shows the clustering of utilization and selection of instructional media. The findings show that the most utilization of instructional media is Non-projected material follows by Projected and equipment and Instructional technology, respectively.

Interview

The results from the interview reveal that the teachers in the South of Thailand were assigned to participate in instructional media training courses for the first five years of their teaching, so they could gain knowledge how to utilize and select instructional media to suit their content. Furthermore, the teachers could apply the knowledge gained for other media; however, they could not apply their knowledge effectively because of the rapid change of technology.

The participants from the North of Thailand selected both projected and equipment and instructional technology because they had a little work experience and they had been assigned to join training courses so they could utilize that media well. In addition, the teachers could make various kinds of instructional media after training. Furthermore, they used to utilize projected and equipment when they were pre-service teachers so they were applied these media such as pictures, text, animation, and sound at the same time while teaching.

The teachers from the Central of Thailand selected non-projected material because they were skillful in utilizing various kinds of instructional media. They agreed that some media such as flash cards, photos, cartoons, and maps were easy to produce and they have used them for a long time. Moreover, these instructional media could be utilized everywhere and no need to surf the internet, or using computers. As a result, the teachers thought that non-projected material could be replaced by the other media.

The teachers in the North-east mostly used non-projected because this material could be easily to produce. It was suitable for self-study and convenient to carry everywhere. It could be simply repaired and the equipment was easily found. In addition, North-east teachers did not select projected and equipment, multimedia, and instructional media because their schools did not have enough media, therefore, they had to produce media by themselves. However, the teachers mentioned that they still need to use more instructional media. At present, the government provided a budget for training teachers in selecting and utilizing instructional media, therefore it was a good chance to serve their needs.

On the other hand, the teachers from all regions did not select multimedia because of the complex production process. Furthermore, multimedia from the internet was not adequate and some website asked for the copyright or payment for their access permission which was the reason for less selection multimedia.

In addition, the results from the interview also revealed that experience was the most important factor in selecting and utilizing instructional media. Even though there was no instructional media, good teaching technique, and skillful experiences leading teachers to be successful in their teaching.

The participants also suggested that related organization should gather the utilization of instructional media from skillful teachers such as model teachers through a website or in the video database. The detail in the video should consist of demonstration in teaching methods, their teaching techniques, their instructional media selection, and all their fruitful and productive techniques. They also mentioned that they wanted to watch other websites like Teacher TV which presented about professional teachers in their teaching and most teachers received awards. They pointed out that teaching theory might not be applied in a real situation but it depended on their own teaching method and techniques. Therefore, the demonstration in teaching on related websites should be continuously conducted in order to provide their teaching for teachers who were interested in teaching techniques.

In developing a learning resources center, the related organization should establish learning centers in every province of Thailand. In addition, the instructional media produced by universities should be collected in the center as it would be convenient for all teachers to retrieve and applied media for their teaching. Besides, it is beneficial for universities in the role of community services. Instructional media training course should be conducted in various types of media and the teachers can apply after finishing training. Production process should not be too difficult to do, and it can be used in real life situation. In addition, online media training course on How to select and Utilize Instructional Media and Teaching Technique should be done. Therefore, teachers can apply and manage their class learning effectively.

Conclusion and Discussion

The purpose of this study is to determine and to cluster the selection and utilization of instructional media from elementary teachers in the learning area of Social Studies, Religion, and Culture. The results revealed that most teachers from all regions gained knowledge of instructional media by self-study except the teachers in the North of Thailand. According to the interview, they said that their school directors assigned and supported them to participate in training. As the result, they could apply varieties of instructional media while teaching. Furthermore, the teachers from the North and the South of Thailand selected various kinds of instructional media because

their school directors supported them to join training programs. Comparing between the selection of instructional media, the 11-15 year- experienced teachers in the South of Thailand selected three types of instructional media except for multimedia, whereas, the 16-20 year experienced teachers in the Central of Thailand only selected Non-projected material. It could be noticed that work experience from both groups is quite similar, but the teachers from the South used instructional media more than the teachers from the Central. The teachers from the South claimed that their school directors supported them to participate in any course they were interested in. According to the results from the interview, it could be implied that the policy from school directors might play an important role to support the teachers' utilization of instructional media.

On the other hand, the teachers from the Central chose Non-projected material because it could be transferred the content to the students directly, and it was more convenient, easier to make, and no need to use the electricity. Furthermore, general information could be covered the content of the subject but it was not focused on deep detail. These media were clearly and correctly communicated (Siripatara, 2014).

In addition, the non-projected material was not only selected because teachers could produce and make their own instructional media by themselves, but the teachers also prefer to use a cost-free program such as PowerPoint which was already installed in the computer. It could be said that it was convenient for doing learning activities; however, multimedia was rarely used in learning activity because of complex production.

Implications and Recommendations

Based on the finding of the study, the results could be used as a guideline for planning and training of instructional media in order to match the teachers' qualifications of each group. This study shows the utilization of instructional media from different groups of teachers so the suggestions are made. First, the results from the interview implied that the teachers faced some problems in using multimedia because of a complex process; therefore, the study of multimedia problems and its development should be conducted to solve this problem. Second, this study focused

on the utilization of instructional media from the teachers but the satisfaction of the students and the proficiency in using the instructional media from the teachers should be concerned. Third, the finding from the study shows that instructional media training could motivate teachers to use various media; therefore, the policy from school directors should support the teachers about instructional media utilization. Fourth, the results of this study show the general information to cluster teachers, whereas factors affecting instructional media utilization should be conducted. Fifth, more research and the related topic of VDO database should be conducted (teaching technique, how to select instructional media, and the demonstration from master teachers' teaching styles). The participants from the study suggested that learning resources center should be established through research and developed process in every province in Thailand and the development of instructional media cooperation among schools, communities, and universities should be instituted.

References

Amarasevi, A. P. (2017). *A Study of Guideline for Learning and Teaching Development of Teachers and Students in Prapariyattidhamma School Bangkok*. Mater of Arts (Education Administration) Mahachulalongkorn-rajavidyalaya University.

Asif, R., Merceron, A., Ali, A. S. & Haider, G. N. (2017). Analyzing undergraduate students' performance using educational data mining. *Computers & Education*, 113, 177-194

Brand A. W. (2014). *Data Mining For DUMMIES*. USA: John Wiley & Sons Inc.

Chobthamdee, B (2015). A study of the state and problems of instructional media for pre-service teachers. *Journal of Krung-Kao Education*. 2557 (8), 95-100.

Dale, E. (1969). *Audiovisual methods in teaching*. 3 Edition. New York: Dryden Press.

Kaewla, W. (2016). *The Situation and Problems Management of Learning and Teaching in Maetha District Lampang Province Schools with Special Reference to the Prathom 6 Students*. Mater of Arts (Buddhist Studies) Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Kerdtip, C. (1995). *A Study of Instructional Media Utilization of Distinguished Teachers in Teaching Thai Language at the Elementary Education Level Educational Region Two*. Master of Education, Major Audio-Visual Communication, Chulalongkorn University.

Kumer S. (2014). *Introduction to Data Mining*. USA: Pearson Education Limited.

Laokietkul, J. (2016). *Introduction to Data Mining*. Bangkok: Protexts.

Malithong, K. (2005). *Technology and Communication for Education*. Bangkok: Aroonkarnpim.

Ministry of Education. (2002). *Developing Learning Media Handbook*. Bangkok: Department of Academic Affairs.

Pacharawongsakda, E. (2017). *An Introduction to Data Mining Techniques*. Bangkok: Asia Digital Printing.

Pimpaporn, W. & Meesad, P. (2013). *Data Mining Techniques for Identifying Factors Affecting Achievement of Students by the Exam's Results*. Proceedings from the 9th National Conference on Computing and Information Technology, Bangkok May 9 -10, 2013.

Ratsameeprom, V. (1990). *Educational Technology and Contemporary Teaching*. Bangkok: Chuanpim.

Sangpan, N. (2009). *A Study of Thai EFL Teacher's Use of Media in Reading Instruction*. Master of Education, Major Teaching English as a Foreign Language. Chulalongkorn University.

Sangsri, N. (1993). *Study of the Utilization of Science Instructional Media of Distinguished Science Teachers at the Secondary Education Level*. Master of Education, Major Audio-Visual Communication, Chulalongkorn University.

Sinsomboonthong, S. *Data Mining 1: Discovering Knowledge in Data*. (2nd ed.). Bangkok: Chamchuri Product.

Siripatara, J. (2014). *Graphic Media Design for Education*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.

Suh C. S. (2012). *Practical Applications of DATA MINING*. USA: John & Bartlett Learning.

Vannako, C. (2012). *The Opinion of Students toward the Arrangement of Social Studies Teaching of the School Dusit District, Bangkok*. Mater of Arts (Education Administration) Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Wandee, C. (2014). *A Study of the effected Factors for Choosing Career of Bachelor Graduates Using Data Mining Techniques*. Master of Science, Major Information Technology, Mahasarakham University.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. Third edition. New York: Harper and Row Publication.

Zhao Y. and Cen Y. (2014). *Data Mining Application with R*. USA: Elsevier.

อาหารพื้นบ้าน: กระบวนการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมในชุมชนภาคเหนือ*

Local Food: The Management Process for the Quality of Life and Social Ethics in Northern Communities

[1]ฉวีวรรณ สุวรรณาภา, อรอนงค์ วูวงศ์ และ เสริมศิลป์ สุภเมธีสกุล
[1]Chaweewan Suwannapha, Onanong Woowong and Sermsin Suphametheesakul
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus 54000, Thailand.
[1]Email: Wee_mcu@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการอาหารในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคม และ 2) เพื่อวิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์และผลกระทบของอาหารพื้นบ้านที่มีต่อชุมชนในภาคเหนือ การวิจัยครั้งเป็นเชิงคุณภาพ พื้นที่ในการเก็บข้อมูล คือ จังหวัดเชียงรายและจังหวัดแพร่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ นักวิชาการด้านอาหาร นักวิชาการด้านสาธารณสุข นักวิชาการด้านวัฒนธรรม ตัวแทนชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการอาหารพื้นบ้าน 36 รูป/คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณา

ผลการวิจัยพบว่า

1) กระบวนการจัดการอาหารในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมของชุมชนในภาคเหนือ เริ่มจากการประกอบอาหารภายในครอบครัว ความรู้ในด้านประโยชน์และคุณค่าทางโภชนาการของอาหาร ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชุมชน และการพัฒนาอาหารพื้นบ้านแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ชุมชนเห็นความสำคัญของอาหารพื้นบ้าน มีสุขภาพร่างกาย จิตใจอารมณ์และสังคมที่ดี นอกจากนี้ยังได้แนวคิดใหม่ในการขับเคลื่อนเรื่องอาหารปลอดภัย ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ

* Received January 5, 2018; Revised January 11, 2018; Accepted April 28, 2018

2) ระบบความสัมพันธ์และผลกระทบของอาหารพื้นบ้านที่มีต่อชุมชนในภาคเหนือระบบความสัมพันธ์ของอาหารพื้นบ้าน เป็นระบบที่ให้ความสำคัญกับครอบครัว ชุมชน สังคม เปรียบเสมือนภูมิคุ้มกันครอบครัวให้ห่างไกลจากอบายมุข มีความรับผิดชอบต่อชุมชนโดยการผลิตอาหารที่ปลอดภัยมาจำหน่ายให้กับชุมชน สร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชน ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นบวกกับสุขภาพ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมของชุมชน

คำสำคัญ : อาหารพื้นบ้าน; กระบวนการจัดการ; คุณภาพชีวิต; จริยธรรมทางสังคม; ชุมชนภาคเหนือ

Abstract

Research Objectives 1. To study the food management process which enhances life quality and social ethics 2. To analyze the relation system and effects of Thai northern food that result in Thai northern communities. The research was qualitative characteristics. The storage area is Phrae Province and Chiang Rai Province. The sample was used in the research Monks, Scholars cuisine, Public health scholar, Cultural scholars and representatives of the community involved in the management of local food from a specific selection of 36 people. Data were analyzed with descriptive analysis.

The results found that:

1. The food management process which enhances life quality and social ethics of Thai northern communities, Start with cooking in the family. Knowledge of the benefits and nutritional value of food. Which affect the quality of life of the community and the development of participatory local food. To make the community realize the importance of folk food. Healthy body Mental, emotional and social well. It also has a new concept to drive food safety. From upstream Midstream and downstream.

2. The relation system and effects of Local food on the northern Community in local food the whole family, A system that gives importance to the family, community, society. It is like a family defense arm to keep from approaching evil things. Responsible to the community by producing safe food for distribution to the community. Create jobs and income for the community. Causing a positive behavior towards healthy. Affect the quality of life and social ethics of the community.

Keywords: Northern Food; Management Process; Quality of Life; Social Ethics; Northern Communities

บทนำ

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมา มีผลทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องการติดต่อสื่อสารและการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็ว ประชาชนในเขตเมืองและการประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมมีมากขึ้น ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งรวมทั้งสถานะสุขภาพอนามัย ประชาชนเจ็บป่วยและตายเนื่องจากโรคไม่ติดต่อมีแนวโน้มสูงขึ้น เช่น โรคมะเร็ง หัวใจและหลอดเลือด เบาหวาน ความดันโลหิตสูง เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่มีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากพฤติกรรมการบริโภคอาหารของประชาชน สถานการณ์ต่างๆ เหล่านี้ทำให้คนทั่วโลกหันมาตื่นตัวในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รักษาสิ่งแวดล้อม และกลับมาสู่การมีชีวิตที่สอดคล้องผสมกลมกลืนกับธรรมชาติ เช่น การฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแพทย์แผนไทย การใช้สมุนไพรและการกินอาหารสมุนไพร เป็นต้น

ปัจจุบันการเลื่อนไหลของกระแสวัฒนธรรมโลกที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นส่งผล ต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและรูปแบบการบริโภค ทัศนคติ ความเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การเรียนรู้และการบริโภคในรูปแบบต่างๆ และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 จึงจำเป็นต้องยึดกรอบแนวคิดและหลักการในการวางแผนที่สำคัญ ดังนี้ 1. การน้อมนำและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2. คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม 3. การสนับสนุนและส่งเสริมแนวคิดการปฏิรูปประเทศ และ 4. การพัฒนาสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สังคมอยู่ ร่วมกันอย่างมีความสุข

อาหาร เป็นปัจจัยสำคัญขั้นพื้นฐาน สำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ให้อยู่รอดและดำรงชีวิตต่อมาได้ ซึ่งก็ถือว่าเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มนุษย์ไม่อาจขาดได้ ในทุกชนชาติ ทุกภาษาและทุกวัฒนธรรม ต้องบริโภคอาหารเพื่อเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงบำรุงร่างกาย ให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงและมีคุณภาพชีวิตที่ดี การรับประทานอาหารของมนุษย์ ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้และปรับตัวเพื่อการอยู่รอดของมนุษย์ คืออาหาร เป็น 1 ในปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคในทางพุทธศาสนาได้มีการกล่าวถึงความหมายของคำว่า อาหาร หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นปัจจัยอันนำมาซึ่งผล เครื่องค้ำจุนชีวิต เครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต (P.A. Payutto, 1995) นักวิชาการทางด้านโภชนาการศาสตร์/คหกรรมศาสตร์ ที่กล่าวว่า อาหารทุกชนิดล้วนมีสารอาหารอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ซึ่งมีส่วนช่วยในการเจริญเติบโต ซ่อมแซมเนื้อเยื่อของร่างกาย และอวัยวะต่างๆ ของมนุษย์ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในภาวะปกติได้ (Sittironnarit, 1984) และอาหารพื้นบ้าน หมายถึง อาหารที่ประชาชนบริโภคอยู่ในชีวิตประจำวันและบริโภคในโอกาสต่างๆ โดยอาศัยเครื่องปรุง วัสดุที่นำมาประกอบอาหารจากแหล่ง ต่างๆ ทั้งจากแหล่งธรรมชาติที่แวดล้อมอยู่ ด้วยการเก็บของป่า การล่าสัตว์ การจับสัตว์น้ำและจากการผลิตขึ้นมาเอง เช่น การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ หรือจากการซื้อขายแลกเปลี่ยนโดยมีกรรมวิธีที่ทำเป็นเอกลักษณ์ รวมทั้งรสชาติที่เป็นเฉพาะท้องถิ่นแตกต่างกันไป (Anantathanachai, 2005) ซึ่งอาหารท้องถิ่นหรืออาหารพื้นบ้านมีคุณลักษณ์โดยรวมที่สามารถจำแนกได้ คือ

1. เป็นอาหารที่บริโภคในชีวิตประจำวันและโอกาสพิเศษ

2. อาหารที่มีการประกอบด้วยวัตถุดิบและเครื่องปรุงภาพในท้องถิ่น

3. เป็นอาหารที่มีกรรมวิธีการปรุงแบบเรียบง่ายไปจนถึงซับซ้อนและวิธีการปรุงจะคงไว้ซึ่งรสชาติแบบธรรมชาติ

4. มีกระบวนการและเทคนิคในการทำอาหารให้สุกหลายรูปแบบ

5. มีวิธีการประกอบอาหารที่สอดคล้องฤดูกาล

จะเห็นได้ว่า อาหารพื้นบ้านเป็นอาหารที่มีไขมันต่ำ แต่มีเส้นใยสูง มีคุณค่าทางโภชนการทั้งวิตามิน เกลือแร่ เอนไซม์ กรดไขมันมีความปลอดภัยจากสารเคมีและยังให้สรรพคุณทางสมุนไพรที่หาได้ยากจากอาหารประเภทอื่นๆ

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าอาหารเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และยังเป็นสิ่งที่สามารถบันดาลความสุข ที่เรียกว่าความสุขทางกายให้กับมนุษย์ส่วนมากอีกด้วย มนุษย์ทุกคนต่างยังปรารถนาที่จะ “อยู่ดีกินดี” คือ มีอาหารในการบริโภคที่ดี มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อร่างกายที่สามารถตอบสนองได้ตลอดเมื่อต้องการในราคาที่เหมาะสมอีกด้วย การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาพดี เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสุขภาพและการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ในการดูแลสุขภาพ และโภชนาการที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย จึงเป็นที่มาของคณะผู้วิจัยจะศึกษาชุมชนในภาคเหนือที่มีลักษณะความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกันและมีคำถามว่า อาหารพื้นบ้านในชุมชนภาคเหนือมีความหลากหลายมากน้อยเพียงใด มีประเภทใดบ้าง องค์ความรู้เกี่ยวกับส่วนประกอบของอาหาร หลักวิธีการทำอาหารพื้นบ้านภาคเหนือ มีวิธีการทำอย่างไรเพื่อนำไปสู่ความเป็นสากลและกระบวนการจัดการอาหารเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชนภาคเหนือและการจัดการอาหารพื้นบ้านในฐานะของปัจจัยการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมในชุมชนภาคเหนือเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการอาหารในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมของชุมชนในภาคเหนือ

2. เพื่อวิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์และผลกระทบของอาหารพื้นบ้านที่มีต่อชุมชนในภาคเหนือ

ระเบียบวิธีการวิจัย

การดำเนินการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) และการปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในครั้งนี้โดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมุ่งเน้นเลือกสัมภาษณ์พระสงฆ์ นักวิชาการ

ด้านอาหาร นักวิชาการสาธารณสุข เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่คณะผู้วิจัยต้องการศึกษาและเป็นผู้ที่มีบทบาทในกระบวนการจัดการอาหารพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมของชุมชนในภาคเหนือและวิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์และผลกระทบของอาหารพื้นบ้านที่มีต่อชุมชนในภาคเหนือ ขอบเขตพื้นที่วิจัย 2 จังหวัด คือ จังหวัดแพร่และจังหวัดเชียงรายกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการอาหารเพื่อคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคม ได้แก่ พระสงฆ์จังหวัดละ 1 รูป นักวิชาการด้านอาหาร/นักโภชนาการจังหวัดละ 2 คน นักวิชาการด้านสาธารณสุขจังหวัดละ 2 คน นักวิชาการด้านวัฒนธรรมจังหวัดละ 3 คน ตัวแทนชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการอาหารพื้นบ้านจังหวัดละ 10 คน รวมเป็นจำนวน 36 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ที่ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) โดยมีเครื่องมือคือ แนวคำถาม (Guild Line) ในการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษากระบวนการจัดการอาหารในภาคเหนือ ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมของชุมชนในภาคเหนือและยืนยันสภาพจริง

2. การปฏิบัติการ (Action Research) การจัดกิจกรรมการประกวดอาหารพื้นบ้านภาคเหนือ โดยมีแบบบันทึก (field note) การสังเกตการณ์เรียนรู้การเข้าร่วมกิจกรรมอาหารพื้นบ้านของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และเทคนิคการถ่ายภาพ บันทึกปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อวิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์และผลกระทบของอาหารพื้นบ้านที่มีต่อชุมชนในภาคเหนือ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก คณะผู้วิจัยทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) การสนทนากลุ่มและการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดกิจกรรมประกวดอาหาร และถอดบทเรียนจากการสนทนากลุ่มและการจัดกิจกรรมประกวดอาหาร โดยใช้เทคนิคการถ่ายภาพ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis Technique)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษากระบวนการจัดการอาหารในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมของชุมชนในภาคเหนือ

1.1 กระบวนการผลิต นับเป็นจุดต้นน้ำของการสร้างสังคมที่มีคุณภาพและปลอดภัยต่อสุขภาพ โดยเริ่มจากครอบครัวและชุมชน โดยอาศัยภูมิปัญญาเป็นความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งเรียนรู้มาจากปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้องและความเฉลียวฉลาดของแต่ละคนหรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้านในท้องถิ่นต่างๆ ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นเรื่องการทำมาหากิน เพื่อให้มีอาหารดี มีประโยชน์ อร่อย สะอาดหมายถึงกระบวนการผลิตที่สะอาดเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ไม่มีอะไรตกค้าง ปลอดภัยต่อคนปลูกคนกินและเป็นธรรม ก็คือคนปลูกมีรายได้พอใจ คนขายอยู่ได้ คนกินรับได้ เข้าถึงได้ สิ่งที่ชวนคนกิน เลือกกินก็มีเพียงเลือกรับประทานอาหารสด ใหม่ ไม่แปรรูป ไม่มาไกลเกินจำเป็น เลือกซื้อจากตลาดนัดชาวนา ชาวสวน ร้านค้าท้องถิ่น

1.2 กระบวนการทำอาหารในครอบครัวและชุมชน นับเป็นกลางน้ำ คือการส่งเสริมการทำอาหารปลอดสารพิษโดยการใช้พืชผักที่ปลูกในรั้วบ้านหรือจากธรรมชาติมาปรุงเป็นอาหารซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความตระหนักให้ชุมชนเห็นความสำคัญของอาหารพื้นบ้านต่อสุขภาพและถือได้ว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมด้านอาหารการกิน ซึ่งมีการสะสมองค์ความรู้และการถ่ายทอดในวัฒนธรรมเกี่ยวกับอาหารมาอย่างต่อเนื่องยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น ส่งเสริมความมั่นคงทางชุมชน สังคมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ที่มีองค์ประกอบสำคัญจากอาหารพื้นบ้าน

1.3 กระบวนการเชิงชุมชน นับเป็นปลายน้ำ ในชุมชนมีการทำงานแบบบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน เช่น หน่วยงานภาครัฐ เช่น เกษตรจังหวัดจะไปให้ความรู้ในการสร้างเครือข่ายในการทำการเกษตร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลเมืองเชียงราย ก็มาให้ความช่วยเหลือขับเคลื่อนสร้างร้านอาหารปลอดภัย โดยใช้วัตถุดิบที่ปลอดภัย ให้ได้มาตรฐานสร้างความยั่งยืนเรื่องของอาหาร สร้างชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยเอาด้านการส่งเสริมเกษตรและวัฒนธรรมอาหาร และอาหารปลอดภัยเข้าไปใช้กระบวนการในการส่งเสริมสุขภาพของคนในชุมชน

สรุปได้ว่า ภาคเหนือส่วนมากจะประกอบอาหารเองโดยใช้พืชผักธรรมชาติในการประกอบอาหาร เพราะส่วนประกอบของอาหารมีทั้งผักที่มีคุณค่า ส่วนเครื่องปรุงทางภาคเหนือส่วนมากจะเป็นจำพวกสมุนไพรที่มีประโยชน์ กระบวนการจัดการอาหารพื้นบ้านเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ผูกร้อยการอยู่ร่วมกันโดยใช้กิจกรรมของการจัดการอาหารเป็นฐาน สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างสุขภาวะด้านโภชนาการของชุมชนทั้งร่างกาย จิตใจอารมณ์และสังคม เสริมสร้างความสามัคคีสร้างจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันเกิดชุมชนเข้มแข็งขึ้น ซึ่งสะท้อนถึงการดำเนินการจัดการอาหารและจริยธรรมทางสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนเพื่อให้เกิดสุขภาวะที่ดี คือ การพัฒนาด้านกาย จิตใจ ปัญญา สังคม ในเชิงจริยธรรมเป็นฐานในการดำรงชีวิตจากอาหารพื้นบ้านภาคเหนือ โดยการมีส่วน

ร่วมภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนกับอาหารพื้นบ้านภาคเหนือ และผสานแนวคิดใหม่ในการขับเคลื่อนเรื่องอาหารปลอดภัย ต้องปลอดภัยตั้งแต่ต้นน้ำ (เกษตรกร/ผู้ผลิต) กลางน้ำ (ผู้แปรรูป/ผู้ขนส่ง/ผู้ขาย) และปลายน้ำ (ผู้บริโภค) ด้วยการทำงานบูรณาการร่วมกับทุกพื้นที่เน้นการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรคุณภาพมาตรฐานสากลและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2. ผลการวิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์และผลกระทบของอาหารพื้นบ้านที่มีต่อชุมชนในภาคเหนือ

2.1 วิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์ของอาหารพื้นบ้านที่มีต่อชุมชนในภาคเหนือ

ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสัมพันธ์ของระบบอาหารพื้นบ้านของครอบครัว มีระบบคุณค่าที่ให้ความสำคัญกับการเคารพบรรพบุรุษ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนในการประกอบอาชีพทางการเกษตรและการทำมาหากินถึงแม้ว่าความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยทำให้มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ครอบครัวไม่ละเลยสมาชิกซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงวิถีชีวิตแบบไทยและสะท้อนถึงระบบความสัมพันธ์ของอาหารกับครอบครัว วัฒนธรรมที่ประพฤติปฏิบัติสืบทอดต่อๆ กันมาและร่วมกันทำอย่างสม่ำเสมอ เช่น การทำอาหาร การรับประทานอาหารร่วมกันแบบขันโตก ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมอาหารกับสถาบันครอบครัวทำให้สัมพันธ์ระหว่างครอบครัวมีความแน่นแฟ้นมีภูมิคุ้มกันไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข การทำอาหารร่วมกันทำให้มีเวลารับฟังซึ่งกันและกัน การกินอาหารร่วมกันเปิดโอกาสให้สมาชิกได้พูดคุยเกี่ยวกับชีวิตของตน สมาชิกในครอบครัวใช้เวลานี้รับฟัง ให้คำแนะนำและให้กำลังใจแก่สมาชิกในครอบครัว ซึ่งเป็นเวลาที่มีคุณภาพของครอบครัวคือ เวลาที่สมาชิกในครอบครัวได้อยู่ร่วมกัน และมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกันทำให้ครอบครัวมีความรัก ความอบอุ่นและอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข

ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน ความสัมพันธ์ของระบบอาหารพื้นบ้านของชุมชน มีระบบคุณค่าที่ให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม การศึกษาอาหารพื้นบ้านจึงเป็นการศึกษาถึงทรัพยากรตั้งแต่ดิน น้ำ ป่า ฤดูกาล วัฒนธรรมชุมชน ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ระบบครอบครัว ระบบเศรษฐกิจและอาชีพของคนในชุมชน วัฒนธรรมอาหารเป็นสิ่งเชื่อมโยง ยึดโยงเป็นบทที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ของอาหารพื้นบ้าน การทำการเกษตรเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องสิ่งแวดล้อมทั้งเรื่องดิน น้ำ เพื่อส่งเสริมอาชีพ สร้างรายได้ในด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพของคนในชุมชน ซึ่งมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิต ขณะเดียวกันทางด้านสังคมคือ การอยู่ร่วมกันในชุมชนซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมของคนในชุมชน กระบวนการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนทำให้มีสุขภาพดีขึ้นทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม โดยการจัดการให้นำอาหารและผลผลิตจากผักพื้นบ้าน อาหารที่ได้จากธรรมชาติซึ่งปลอดสารพิษมาจำหน่ายเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นบวกต่อการมีสุขภาพที่ดี สำหรับสมาชิกของแต่ละชุมชนซึ่งบ่งบอกถึงความรับผิดต่อผู้บริโภค

ระบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคม ระบบความสัมพันธ์ของอาหารในทางเศรษฐกิจและสังคมกับการพัฒนาอาหารพื้นบ้านภาคเหนือ ให้เป็นอุตสาหกรรมอาหารที่แข็งแกร่งของชุมชนและสังคม ซึ่งชุมชนมีความมุ่งมั่นในสร้างความเจริญเติบโตในการผลิตอาหารที่มีความปลอดภัย ในการคัดสรรผลผลิตที่นำมาจำหน่ายอย่างรับผิดชอบ ครอบคลุมทั้งด้านคุณภาพ ความปลอดภัย แหล่งที่มาสามารถตรวจสอบได้ เชื่อมโยงการผลิตสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีมาตรฐานที่สูงขึ้น กระบวนการจัดซื้อเป็นธรรมและโปร่งใส ผลักดันให้มีพัฒนาและยกระดับศักยภาพการผลิตที่มีระบบการประกันคุณภาพที่มีความปลอดภัยและเพิ่มมูลค่าด้วยนวัตกรรมที่ทันสมัย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค อีกทั้งความรับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ร่วมกันของสังคม ซึ่ง ส่งผลทำให้คนในชุมชนคุณภาพชีวิตที่ดี มีความรับผิดชอบต่อชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืน

2.2 วิเคราะห์ผลกระทบของอาหารพื้นบ้านที่มีต่อชุมชนในภาคเหนือ

ผลกระทบของอาหารพื้นบ้านต่อการดำเนินชีวิต คนในชุมชนภาคเหนือมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของอาหารพื้นบ้าน โดยเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่จะให้ความสำคัญกับอาหารพื้นบ้านที่มีคุณค่าทางโภชนาการ มีสรรพคุณทางยาเป็นสำคัญ ทั้งนี้อาหารส่วนใหญ่ที่รับประทานจะมีรสชาติไม่จัดจ้านและนิยมไม่ใส่กะทิ เน้นการบริโภคผักและอาหารที่หาได้ตามธรรมชาติ แต่ในขณะที่เยาวชนของชุมชน นั้นมีการบริโภคตามสมัยนิยมมากขึ้น ดังนั้นชุมชนจึงพยายามให้ความรู้เรื่องอาหารพื้นบ้าน ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ และผ่านการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ของชุมชนเพื่อภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นนั้นคงสืบไป

ผลกระทบต่อการผลิต อาหารพื้นบ้านมีแหล่งวัตถุดิบที่หาได้ท้องถิ่น ทั้งจากธรรมชาติและปลูกไว้บริโภค แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของบริบทชุมชน วัฒนธรรม ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากขึ้น จึงส่งผลให้มีทางเลือกในการจัดหาวัตถุดิบและการเลือกวัตถุดิบในการปรุงอาหาร ได้หลากหลายช่องทางมากขึ้น อีกทั้งยังเน้นความสะดวกสบายมากขึ้นอีกด้วย

ผลกระทบต่อสังคม ในด้านการสืบทอดและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารพื้นบ้านจากสมาชิกในครอบครัวนั้นเป็นลักษณะที่มีการสอนและสอดแทรกความรู้ คุณธรรมการอยู่ร่วมกันและเพื่อให้สมาชิกรุ่นใหม่สามารถประกอบอาหารพื้นบ้านบริโภคในครัวเรือน และในชุมชนได้ การเรียนรู้จะเป็นแบบไม่เป็นทางการ ไม่มีหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขเป็นข้อกำหนด จึงทำคนรุ่นใหม่มีการเรียนรู้จากครอบครัวและชุมชนที่ตนอยู่ได้ดีที่สุด ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าเมื่อครอบครัวเป็นผู้ถ่ายทอดแล้ว ตนเองก็มีการลองผิดลองถูก ครูพักลักจำจากผู้รู้ที่ประกอบอาหารในกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่างๆ ของชุมชนอีกด้วย

สรุปได้ว่า ระบบความสัมพันธ์และผลกระทบของอาหารพื้นบ้านเป็นความรู้ ภูมิปัญญาที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม จริยธรรมซึ่งเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของสมาชิกในครอบครัว ชุมชนและสังคม ซึ่งทุกอย่างมีความสัมพันธ์กันระหว่างความเชื่อดั้งเดิมและความเชื่อใหม่ ในด้านการทำมาหากิน การอยู่ร่วมกันในชุมชน การปฏิบัติตามศาสนา พิธีกรรมและประเพณี โดยมีผู้นำในชุมชน พระสงฆ์ ผู้อาวุโส เป็นแกนนำในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านอาหาร ซึ่งทำให้คนในชุมชนได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัว ชุมชน เศรษฐกิจ

และสังคม สิ่งเหล่าเหล่านี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตเป็นแนวทาง หลักเกณฑ์ วิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ที่สะท้อนให้เห็นถึงความความคิด ความเชื่อและภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษถ่ายทอดมาให้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมในชุมชนภาคเหนือ

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ บริบทของพื้นที่ที่ทำการศึกษาองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านในภาคเหนือคุณค่าของอาหารพื้นบ้านต่อการเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชนในภาคเหนือ พบว่าเป็นภาคที่มีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นเทือกเขาที่สลับซับซ้อนแลดูสวยงาม อากาศค่อนข้างเย็นสบายมีป่าไม้อยู่มาก ชีวิตความเป็นอยู่ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีจึงได้รับอิทธิพลจากสิ่งเหล่านี้ด้วย การบริโภคอาหาร อันเป็นเอกลักษณ์ที่สอดคล้องกับฤดูกาลของธรรมชาติ ซึ่งลักษณะอาหารพื้นบ้านภาคเหนือนั้น จะเห็นว่าภาคเหนือตอนบนนิยมรับประทานข้าวเหนียว โดยแหล่งอาหารในอดีตได้มาจากธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ แต่ปัจจุบันได้จากการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ร่วมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ (Chatumpaiwong, 2011) ที่กล่าวว่า นิสัยในการกินอาหารของชาวชนบทที่มีรายได้ค่อนข้างต่ำและไม่ค่อยมีการใช้จ่ายมากนัก มักจะไม่ค่อยมีอะไรที่แตกต่างกัน ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นสภาพทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ บริเวณที่กลุ่มคนอาศัยอยู่ ทำให้บริเวณรอบๆ ชุมชนนั้นเป็นตัวกำหนดอาหารหลักที่จะนำมาใช้เป็นอาหาร กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเขตหนาวจะเลือกกินอาหารที่ให้ความอบอุ่น กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเขตร้อนที่สามารถเพาะปลูกพืชได้ง่ายก็เลือกกินอาหารที่มีในท้องถิ่นเป็นหลัก

อาหารพื้นบ้านภาคเหนือ เป็นอาหารที่มีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นไปตามเอกลักษณ์และวัฒนธรรม การปรุงอาหารจะหาได้จากแหล่งอาหารตามธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น อาหารของคนไทยภาคเหนือส่วนใหญ่จะมีรสเผ็ด เค็ม เปรี้ยว แต่ไม่หวานมาก อาหารภาคเหนือไม่นิยมใส่น้ำตาลความหวานจะได้จากส่วนผสมที่นำมาประกอบอาหาร เช่น หวานจากผัก ปลา มะเขือส้ม (มะเขือเทศ) เป็นต้น การปรุงอาหารมีหลายวิธี เช่น การแกง การจอ การส้า การยำ การเจียว การปิ้ง การคั่วหรือการผัด การหลู้ การต๋ำ ซึ่งอาหารของภาคเหนือมักจะทำให้สุก และอาหารแต่ละประเภทจะมีเอกลักษณ์ในรสชาติของอาหารซึ่งเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ ในวิธีการปรุงอาหารจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัย (Thongme, 2015) ที่กล่าวว่าอาหารล้านนาหรืออาหารพื้นเมืองภาคเหนือตอนบน ถือได้ว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นซึ่งมีการสะสมองค์ความรู้และการถ่ายทอดมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน อาหารการกินของคนเมืองโดยทั่วไปเป็นไปตามธรรมชาติ มีส่วนปรุงแต่งน้อย อาหารที่ทำรับประทานส่วนใหญ่มักจะเป็นไปตามฤดูกาลซึ่งหาได้ง่ายในท้องถิ่นนั้นๆ ทำให้อาหารพื้นเมืองของแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกันบ้างตามสภาพพื้นที่อาหารพื้นบ้านภาคเหนือ เป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าทางความสวยงามทางอาหาร รสชาติ และเอกลักษณ์ความเป็นไทย คุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสม เพราะตำรับอาหารแต่ละชนิดจะประกอบไปด้วย คาโบร์ไฮเดรต โปรตีน วิตามิน ไขมัน เกลือแร่และน้ำ ช่วยให้การย่อยอาหารและหล่อเลี้ยงอาหาร โดยเฉพาะพืชผักจากแหล่ง

ธรรมชาติที่มีสรรพคุณทางยา ดังนั้นหน่วยงานของรัฐและองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องควรตระหนักถึงความสำคัญและให้การสนับสนุนทั้งในด้านการเงินและด้านวิชาการ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และการจัดการเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้อาหารพื้นบ้านมีความยั่งยืนอยู่คู่กับชุมชนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัย (Auksrontub, 2006) ว่าคุณค่าทางโภชนาการอาหารล้านนา 5 ตำรับ ได้แก่ ขนมจีนน้ำเงี้ยวน้ำพริกอ่อง แกงฮังแล แกงขนุน และจอผักกาด พบว่าอาหารล้านนาทั้ง 5 ตำรับ เป็นอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสม เพราะอุดมด้วยสารอาหารหลากหลายชนิด ได้แก่ คาร์โบไฮเดรต โปรตีน และไขมัน โดยเฉพาะสารอาหารหลัก ประกอบด้วย พืช ผักพื้นบ้านจากแหล่งธรรมชาติ รวมถึงเครื่องเทศ สมุนไพรประกอบ อันแสดงถึงภูมิปัญญาของชาวล้านนาที่ได้สั่งสมและถ่ายทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน

กระบวนการจัดการอาหารพื้นบ้านเป็นการบูรณาการ การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ/ภาคเอกชน/ชุมชน/ผู้ประกอบการอาหารพื้นบ้านภาคเหนือ ที่เน้นกระบวนการในการส่งเสริมสุขภาพของคนในชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยมีการดำเนินการเป็นกระบวนการของแต่ละขั้นตอนเริ่มตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ เช่น เกษตรจังหวัด สมาคมสภาการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หอการค้า สำนักงานวัฒนธรรม ที่ส่งเสริมอาหารปลอดภัยไร้สารพิษ โดยการสร้างเครือข่ายและให้ความรู้เป็นที่เข้าใจในทางเดียวกัน พร้อมขับเคลื่อนสร้างร้านอาหารปลอดภัย ใช้วัตถุดิบที่ปลอดภัยให้ได้มาตรฐาน สร้างความตระหนักถึงคุณภาพของผู้บริโภค ให้หันมาเห็นความสำคัญของสุขภาพและผลักดันการทำงานไปสู่จังหวัดใกล้เคียง เช่น แพร่ น่าน พะเยา ซึ่งถ้าสร้างเครือข่ายได้จะทำให้เกิดความยั่งยืนในเรื่องของอาหารและเชื่อมโยงไปถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ ตามวิถีธรรมชาติ วิถีพื้นบ้านของชุมชนอาหารพื้นบ้านภาคเหนือเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ผูกร้อยการอยู่ร่วมกันโดยใช้กิจกรรมของการจัดการอาหารเป็นฐาน สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างสุขภาวะด้านโภชนาการของชุมชน เนื่องจากรสชาติไม่หวานจัด วัตถุดิบหาได้ง่ายในท้องถิ่น สามารถนำมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับสุขภาพ มีสารอาหารที่ครบถ้วนและเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม เสริมสร้างความสามัคคีสร้างจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันก่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ (Thanakom, 1990) ที่ได้อธิบายถึงองค์ประกอบหรือลักษณะของการมีคุณภาพชีวิตตลอดจนลักษณะของการมีคุณภาพชีวิตไว้ว่า เป็นผู้ผลิตและบริโภคเป็นเราทุกคน คือ กิน เสพ ใช้ สิ่งต่างๆ ทั้งหลาย เพื่อสนองความต้องการของร่างกาย การฉลาดบริโภค คือ การบริโภคอย่างพอดี เพราะถ้ามากไปหรือน้อยไปก็จะเกิดปัญหาได้ในการเป็นผู้ผลิตที่ดี หรือผู้ผลิตเป็นนั้นจะต้องไม่ผลิต สิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยแก่ผู้อื่น ซึ่งสะท้อนถึงการดำเนินการจัดการอาหารและจริยธรรมทางสังคม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนเพื่อให้เกิด สุขภาวะที่ดี เพราะว่าว่าพฤติกรรมการบริโภคที่ถูกต้องช่วยให้สุภาพดี คือการกินแต่พอประมาณ ไม่มาก ไม่น้อย ได้สัดส่วนครบถ้วน สะอาด กินผักกินผลไม้ต่างๆ จะส่งเสริมสุภาพดี ป้องกันโรคต่างๆ เช่น โรคขาดอาหาร โรคอ้วน โรคเบาหวาน โรคหัวใจ โรคมะเร็ง โรคสมองเสื่อม (Health Promotion Office Department of Health Ministry of Public Health, 2005)

ระบบความสัมพันธ์ของอาหารพื้นบ้านภาคเหนือที่มีต่อชุมชนในภาคเหนือ พบว่า ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว ในการส่งเสริมอาหารพื้นบ้านให้ความสำคัญกับครอบครัวเป็นอันดับแรก เนื่องจากอาหารกับสถาบันครอบครัวทำให้สัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัวมีความแน่นแฟ้น การทำอาหารร่วมกันทำให้มีเวลารับฟังซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสให้สมาชิกได้พูดคุย อบรม สั่งสอน ให้คำแนะนำและให้กำลังใจแก่สมาชิกในครอบครัว ซึ่งเป็นเวลาที่มีคุณภาพของครอบครัวคือ เวลาที่สมาชิกในครอบครัวได้อยู่ร่วมกัน และมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกันทำให้ครอบครัวมีความรัก ความอบอุ่น เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสมาชิกในครอบครัวไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุขและอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน การอยู่ร่วมกัน ความรับผิดชอบในการผลิตอาหารที่มีคุณภาพ มีความปลอดภัยในชุมชนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมของคนในชุมชน กระบวนการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนทำให้มีสุขภาพดีขึ้นทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม โดยการจัดการให้นำอาหารและผลผลิตจากผักพื้นบ้าน อาหารที่ได้จากธรรมชาติซึ่งปลอดสารพิษมาจำหน่ายเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นบวกต่อการมีสุขภาพที่ดี สำหรับสมาชิกของแต่ละชุมชนซึ่งบ่งบอกถึงความรับผิดต่อผู้บริโภค ระบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งสอดคล้องกับ (P.A. Payutto, 2000) ที่ว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นพฤติกรรมที่สร้างสรรค์เกื้อกูล ไม่เบียดเบียน พัฒนาจิตใจและช่วยให้ปัญญางอกงาม ดังนั้นเป้าหมายหลักของการพัฒนาคุณภาพชีวิตคือการทำให้คนมีความสุข อันประกอบด้วยการมีสุขภาพแข็งแรง ครอบครัวที่อบอุ่น มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีสังคมที่สันติและเอื้ออาทร และในเมื่อคนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ชุมชน สังคมย่อมมีสงบสุข และเป็นหนทางสู่การสร้างสังคมคุณภาพ ดังการนำเสนอ ที่กล่าวว่า 1) การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในระบบ และนอกระบบ (Sriwiwat, 2013) และแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน โดยเริ่มต้นจากชุมชน ที่มีการพัฒนาให้มีความรู้และจริยธรรม เริ่มตั้งแต่เด็กแรกเกิด และให้ความสำคัญแก่การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ครอบครัวที่อบอุ่น และสถานศึกษาที่เอาใจใส่ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดด้วยการปลูกฝังความรู้ที่ทันโลกและคุณค่าที่ดีของวัฒนธรรมไทย 2) การเป็นสังคมที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน ไม่ทอดทิ้งกัน 3) ระบบบริหารจัดการสาธารณสุขทั่วถึง มีประสิทธิภาพและครบวงจร โดยมีระบบบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขให้ครอบคลุมทั้งการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค 4) ประชาชนมีความมั่นคงในการเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย และมีสภาพแวดล้อมในชุมชนที่เหมาะสม เช่น การมีสวนสุขภาพในชุมชน เป็นต้น 5) ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 6) มีความเสมอภาคและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ปลอดขบวนการค้ามนุษย์ให้หมดสิ้นไป การเลือกปฏิบัติและการละเมิดสิทธิเด็กและสตรี 7) การมีหลักประกันด้านรายได้และระบบการออมในช่วงวัยทำงานที่เพียงพอสำหรับช่วงวัยชรา รวมทั้งการสร้างพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมกับช่วงวัย สนับสนุนครอบครัวให้เข้มแข็งสามารถดูแลสมาชิกได้อย่างมีคุณภาพ ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความผาสุก และสร้างสังคมคุณภาพ จึงเป็นเรื่องของคนทุกคน ทั้งระดับปัจเจกบุคล ชุมชนและสังคม ซึ่งจำเป็นต้องสร้างระบบให้สมดุลและดำรงอยู่ได้ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงของระบบสังคม ทั้งนี้เพราะชีวิตที่ดีย่อมอยู่ภายใต้สังคมที่มีความสุข และในขณะเดียวกันสังคมดีมีคุณภาพขึ้นอยู่กับคนมีคุณภาพ

จะเห็นได้ว่าระบบความสัมพันธ์และผลกระทบของอาหารพื้นบ้านเป็นความรู้ ภูมิปัญญาที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้านซึ่งทุกอย่างมีความสัมพันธ์กันระหว่างความเชื่อดั้งเดิมและความเชื่อใหม่ ในด้านการทำมาหากิน การร่วมกันในชุมชน การปฏิบัติตามศาสนา พิธีกรรมและประเพณี โดยมีผู้นำในชุมชน พระสงฆ์ ผู้อาวุโส เป็นแกนนำในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านอาหาร ซึ่งทำให้คนในชุมชนได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัว ชุมชน เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสิ่งเหล่าเหล่านี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตเป็นแนวทาง หลักเกณฑ์ วิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของครอบครัว เพราะว่าว่าวัฒนธรรมอาหารล้านนาคนในชุมชนประกอบอาหารและบริโภคอาหารตามความเชื่อค่านิยม ประเพณีและพิธีกรรมของชุมชน ยังมีความสัมพันธ์กับระบบความเชื่อดั้งเดิมและความเชื่อใหม่ โดยมีครอบครัวและชุมชนทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมอาหารล้านนาและการสืบทอดด้านพิธีกรรม มีพ่อ แม่ ผู้อาวุโส เป็นผู้ทำหน้าที่กล่อมเกลาให้แก่สมาชิกในครอบครัวและชุมชน ยึดถือและปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรม ซึ่งอาหารแต่ละอย่างประกอบด้วยพืช ผักที่มีตามฤดูกาล โดยมีน้ำพริกเป็นอาหารหลักและในบริบทที่เปลี่ยนแปลงได้สะท้อนให้เห็นถึงความความคิด ความเชื่อของคนในชุมชน และภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษถ่ายทอดมาและผสานแนวคิดใหม่ในการขับเคลื่อนเรื่องอาหารปลอดภัย ต้องปลอดภัยตั้งแต่ต้นน้ำ (เกษตรกร/ผู้ผลิต) กลางน้ำ (ผู้แปรรูป/ผู้ขนส่ง/ผู้ขาย) และปลายน้ำ (ผู้บริโภค) (Siriwong, 2001, Ministry of Public Health, n.d.) ด้วยการทำงานบูรณาการร่วมกับทุกพื้นที่ เน้นการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรคุณภาพ มาตรฐานสากลและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ ว่าอาหารจะมีความปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการมากน้อยเพียงใด เริ่มตั้งแต่กระบวนการผลิตในระดับฟาร์ม คุณภาพและความปลอดภัยของปัจจัยการผลิต รวมถึงมาตรฐานกระบวนการผลิต และการขนส่ง จากแหล่งผลิตสินค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศสู่ตลาดค้าส่ง ตลาดสด ตลาดนัด ศูนย์กระจายสินค้าโรงงานแปรรูปอาหาร โรงแรม ภัตตาคารและร้านอาหารเพื่อกระจายสู่ครัวเรือน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

พฤติกรรมการบริโภคอาหารพื้นบ้านภาคเหนือ ได้สะท้อนวิถีการบริโภคอาหารพื้นบ้านของ คนในชุมชน ที่มุ่งเน้นประโยชน์ คุณค่าของอาหารมากกว่าความอร่อย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควร ส่งเสริมสนับสนุนครอบครัว ชุมชน ประกอบอาหารด้วยพืชผักพื้นบ้านเพื่อช่วยลดปัญหาการเกิดภาวะความเจ็บป่วย ของคนในชุมชนได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษารูปแบบการถ่ายทอดและการนำอาหารพื้นบ้านภาคเหนือสู่การสร้างเสริมสุขภาพคนในชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน

2) ศึกษารูปแบบของการใช้อาหารพื้นบ้านภาคเหนือ เป็นองค์ประกอบในพิธีกรรมต่างๆ อันจะนำไปสู่ การถอดองค์ความรู้ด้านความเชื่อในการประกอบอาหารพื้นบ้านภาคเหนือ

References

Anantathanachai, R. (2005). *Thai Food: Balance Food-herb.* Bangkok: Samathum Publishers.

Auksomtub, T. (2006). *Nutritive Values and Fiber of Lanna food.* Chiang Mai: Chiangmai University.

Chatumpaiwong, P. et al. (2001). Study of folk wisdom: A Case Study of Thai folk food in Central Region. (2nd ed.) Bangkok: Phim Pha ląk Publishers.

Health Promotion Office Department of Health Ministry of Public Health. (2005). *Readership Training Course for Health Clubs Exercise for Health, food, safety and good mental health for Public health.* (3rd ed.) Bangkok: TETO Publishers.

Ministry of Public Health. (n.d.). *Strategic Framework for Food Safety and Nutrition for food security Public health Fiscal Year 2555-2559.*

Phra Dhrampidok (P.A. Payutto). (2000). *Sustainable Development*. Bangkok: Sahathummika Publishers.

_____. (1995). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok: MCU Press.

Siriwong, S. (2001). *The Existence of Lana food Culture.* Chiang Mai: Chiangmai University.

Sittironnarit. V. (1984). *Community Nutrition*. Nakhon Pathom: Silpakorn University.

Tongme, O. (2015). The Cultural of Lanna Food, The Develop to Creative Economy. *Silpakorn University Journal of Social Sciences, Humanities, and Arts*, 15(3), 105-119.

การดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์: การรับรู้จากการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล*

The Humanized Care for Crisis Patients: Perception from Nursing Students' Practicum

กนกพร เทียนคำศรี*[1], ธนพล บรรดาศักดิ์[1], สมหวัง โรจนะ[2], สร้อยสน พามา[2]

Kanokporn Thiankumsri[1]*, Thanapol Bundasak[1], Somwang Rojana[2], Soison Pama[2]

[1]วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธบาท

[2]โรงพยาบาลพระนารายณ์มหาราช จังหวัดลพบุรี

[1]Boromarajonnani College of Nursing, Phra-Phutthabat*

[2]King Narai Hospital, Lopburi**

[1*]Corresponding Author. E-mail: thainkumsri_@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ตามการรับรู้ผ่านประสบการณ์การฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ที่ฝึกปฏิบัติวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 จำนวน 15 คน เก็บข้อมูลโดยการบันทึกภาคสนามจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมระหว่างที่นักศึกษาฝึกงานหอผู้ป่วยวิกฤติ การประชุมปรึกษาการพยาบาล และการสนทนากลุ่มหลังสิ้นสุดการฝึกปฏิบัติงาน โดยใช้แนวคำถามเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยวิกฤติด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ตรวจสอบความถูกต้องของแก่นสาระที่วิเคราะห์ได้กับนักศึกษาที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก

ข้อค้นพบจากการศึกษาพบรูปแบบการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ได้แก่ 1) บริการดุจญาติมิตร ทุกชีวิตเท่าเทียมกัน 2) ดูแลทั้งร่างกายและจิตใจ คงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และ 3) เมตตา กรุณา เอื้ออาทร คุณธรรมที่สะท้อนความเป็นมนุษย์ โดยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นภายหลังการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ตามรูปแบบนี้ คือ 1) มีความสุข 2) เข้าใจคุณค่าของชีวิตและวิชาชีพ และ 3) ภาคภูมิใจ

คำสำคัญ: ผู้ป่วยวิกฤต; การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์; นักศึกษาพยาบาล

*Received April 10, 2018; Revised May 2, 2018; Accepted June 28, 2018

Abstract

The purpose of this qualitative research design was to examine the model of humanized care for crisis patients through the perceived experience by practicing on ward of nursing student. The key person who provided information was fifteen 3rd year nursing students practicing the nursing care of persons with health problems practicum course. Data were collected by using field note of participated observation during nursing students practicing in intensive care unit, pre-post conference, and focus group after finishing the practice. The focus group was conducted using the outline of question about the humanized care for crisis patients that was developed by the researcher. Data were analyzed by using content analysis. The theme was checked for accuracy by the key person student.

Research finding revealed the model of humanized care for crisis patients as follows: 1) caring to patient as family members and equality, 2) providing the holistic care to the patient, and 3) having mercifulness, kindness, caring, and virtue reflecting human being. The result after the nursing student used the humanized care model for the crisis patient was as follows: 1) happiness, 2) understanding life value and professional life, and 3) pride.

Keywords: Crisis patients; Humanized care; Nursing students

บทนำ

ผู้ป่วยวิกฤต คือ ผู้ที่มีภาวะเจ็บป่วยที่คุกคามต่อชีวิตหรือมีแนวโน้มที่จะเกิดภาวะเจ็บป่วยที่คุกคามต่อชีวิตได้สูง ซึ่งบางครั้งสามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือเกิดขึ้นทันทีทันใดโดยไม่สามารถคาดการณ์ได้ จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลืออย่างทันท่วงทีจากบุคลากรทางการแพทย์และพยาบาลที่มีความรู้ ความชำนาญ มีทักษะในการประเมินผู้ป่วย ตลอดจนสามารถให้การพยาบาลผู้ป่วยวิกฤตเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นได้ (Limumnoilap & Tumnong, 2014) ผู้ป่วยวิกฤตเป็นผู้ป่วยที่มีอัตราการรอดชีวิตและเสียชีวิตเท่าๆ กันไม่สามารถคาดการณ์ได้ ซึ่งผู้ป่วยวิกฤตจำนวนหนึ่งไม่สามารถตอบสนองต่อการเจ็บป่วยได้

ผู้ป่วยวิกฤตมีความต้องการเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมพบความต้องการของผู้ป่วยที่มีภาวะเจ็บป่วยวิกฤต (Dolan, 1991) ได้แก่ ความต้องการทางด้านร่างกาย เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อการมีชีวิตอยู่ รักษาไว้ซึ่งสรีรวิทยา ความต้องการด้านความปลอดภัย เป็นความต้องการมีหลักประกัน มีความมั่นคง ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ เป็นการต้องการความรักหรือเป็นที่รัก และมีความห่วงใย ความต้องการด้านความภาคภูมิใจ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแก่ตนเองและเกิดความภาคภูมิใจเพราะการกระทำนั้นๆ เป็นที่ยอมรับ และความต้องการประจักษ์ในคุณค่าของตนเอง เป็นการพัฒนาความต้องการของตนเองจนถึงขั้นสมบูรณ์ แสวงหาสิ่งที่ดีและถูกต้องในการกระทำไม่คำนึงถึงผลตอบแทน ดังนั้นหากผู้ป่วยวิกฤตได้รับการดูแลที่ตอบสนองต่อความต้องการและครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ก็จะทำให้ผู้ป่วยมีกำลังใจ และสามารถฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจได้เร็วขึ้น สามารถย้ายออกจากหอผู้ป่วยวิกฤตไปอยู่หอผู้ป่วยสามัญซึ่งมีครอบครัวที่สามารถดูแล ช่วยเหลือกิจวัตรประจำวัน และให้กำลังใจผู้ป่วยได้ตลอดเวลา ดังนั้นจึงควรมีการดูแลผู้ป่วยที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ป่วยและครอบคลุม 4 มิติ คือ ร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อส่งเสริมกระบวนการหายจากโรค (Florence, 1969)

การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ เป็นการดูแลที่สอดคล้องกับบริบทของชีวิต โดยคำนึงถึงเงื่อนไขข้อจำกัดของผู้รับบริการ เป็นการดูแลที่เน้นการให้คุณค่ากับบุคคล ยอมรับความต้องการพื้นฐานของบุคคล (Paterson & Zderad, 1976; Intana, Srimahunt, Chaiyoyingyong, Meebunmak & Kitnopkiat, 2014) อีกทั้งการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ เป็นอัตลักษณ์บัณฑิตของสถาบันพระบรมราชชนก เป็นการดูแลแบบองค์รวมที่ใช้หัวใจ ใช้ความรัก ความเมตตา และปรารถนาที่จะให้ผู้ป่วยพ้นจากความทุกข์ทรมาน (Intawat, Bundasak & Jangasem, 2017) มุ่งเน้นการดูแลที่คำนึงถึงสิทธิและความแตกต่างทางวัฒนธรรม และใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลางในการดูแล (Sosome, Wiwekwan & Suwannaka, 2017) ซึ่งสถาบันพระบรมราชชนก ได้แบ่งองค์ประกอบของการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ไว้ 3 องค์ประกอบ คือ จิตบริการ การคิดเชิงวิเคราะห์ และการให้ผู้รับบริการมีส่วนร่วม จะเห็นได้ว่าการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการดูแลอย่างเป็นองค์รวม ครอบคลุม 4 มิติ ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคม

และจิตวิญญาณ และยังช่วยให้ผู้ป่วยสามารถฟื้นฟูสภาพได้รวดเร็วและมีอาการดีขึ้น (Institute Praboromarajchanok, 2015) จากสภาพการปฏิบัติงานในปัจจุบันพบว่าเกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างพยาบาลซึ่งเป็นผู้ให้บริการด้านสุขภาพกับผู้รับบริการ ผู้ให้บริการด้านสุขภาพไม่เข้าใจปัญหาที่แท้จริงของผู้มารับบริการ เพราะผู้ให้บริการด้านสุขภาพคิดว่าสิ่งที่ตนเองคิดและยึดถือปฏิบัติเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสมกับผู้รับบริการ แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการพยาบาลคือไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงอย่างเป็นองค์รวมของผู้รับบริการได้ จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวสรุปได้ว่า การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ เป็นการให้บริการสุขภาพที่มุ่งเน้นการเคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยอมรับในความคิด การตัดสินใจ และความเป็นตัวตนของผู้รับบริการ และเป็นการดูแลโดยยึดผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง อันจะเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างเป็นองค์รวม

นักศึกษาพยาบาล คือ ผู้ที่จะเป็นพยาบาลวิชาชีพในอนาคต ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างแนวคิดหรือรูปแบบการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาพยาบาลในภาคทฤษฎีและภาคทดลอง เพื่อให้สามารถฝึกปฏิบัติการพยาบาลด้วยความรัก ความเมตตากรุณา และความเอื้ออาทรในสถานการณ์จริงได้ อันนำไปสู่การเป็นพยาบาลวิชาชีพที่ดูแลสุขภาพของผู้รับบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ตอบสนองต่อความต้องการของระบบบริการสุขภาพ และคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์บัณฑิตของสถาบันพระบรมราชชนก จากการประชุมปรึกษาระหว่างพยาบาลพี่เลี้ยงในหอผู้ป่วย อาจารย์ และนักศึกษา ภายหลังเสร็จสิ้นการฝึกปฏิบัติงานในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางสุขภาพ 3 พบว่า นักศึกษานักศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่สามารถนำแนวคิดการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์มาประยุกต์ใช้ในการดูแลผู้ป่วยวิกฤตได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน หากนักศึกษาได้รับการเสริมสร้างแนวคิดการให้บริการสุขภาพด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ก็จะสามารถดูแลผู้ป่วยได้อย่างครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ จิตสังคม และจิตวิญญาณบนพื้นฐานของความรัก ความเมตตา และความเข้าใจ เห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นอุดมคติของวิชาชีพพยาบาล

จากการศึกษาที่ผ่านมาพบการศึกษารูปแบบการให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ในหญิงตั้งครรภ์ (Sosome, Wiwekwan & Suwannaka, 2017) และศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์การดูแลผู้ป่วยด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ของพยาบาลวิชาชีพ (Sirisoparuk & Oumtanee, 2014) แต่ยังไม่พบการศึกษาเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ของนักศึกษาพยาบาลอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน และจากองค์ความรู้ในเรื่องของการดูแลผู้ป่วยด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ในปัจจุบันยังไม่สามารถช่วยให้นักศึกษาดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ได้ อย่างไรก็ตามการดูแลผู้ป่วยด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์จะช่วยให้ผู้ป่วยมีความรู้สึกอบอุ่นใจ ปลอดภัย เชื่อถือไว้วางใจในการรักษาพยาบาล และมีกำลังใจที่จะต่อสู้กับการเจ็บป่วย เพื่อการฟื้นฟูสภาพให้หายจากการเจ็บป่วย (Kosolchuenvijit, 2013) ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์จึงทำการศึกษารูปแบบการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ตามการรับรู้จากการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล เพื่อให้นักศึกษาสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ในหอผู้ป่วยได้จริง และคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์บัณฑิตพยาบาลของสถาบันพระบรมราชชนกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ตามการรับรู้ผ่านประสบการณ์การฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธบาท

2. เพื่อศึกษาผลลัพธ์การดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธบาท

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธบาท โดยยึดหลักตามประกาศเฮลซิงกิ (Declaration of Helsinki) โดยยึดหลักการของการให้ความยินยอมของผู้ให้ข้อมูลของนักศึกษา การรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยชี้แจงโครงการวิจัยกับนักศึกษา การใช้ชื่อบุคคล ใช้เป็นชื่อสมมติโดยไม่สามารถอ้างอิงไปถึงผู้ให้ข้อมูลได้ การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความตามแนวคิดของ Heidegger เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยการสะท้อนแนวคิดการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ตามการรับรู้ผ่านประสบการณ์การฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล

การเตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) แบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 ที่ฝึกภาคปฏิบัติรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 และมีความสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย ได้ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 15 คน (ข้อมูลมีความอิ่มตัว) จากนั้นผู้วิจัยพบผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ เก็บข้อมูล นัดหมายวัน เวลา และสถานที่สำหรับการสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แนวคำถามการสนทนากลุ่ม เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับประสบการณ์การฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลในการให้บริการผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาร่วมกับการทบทวนวรรณกรรม จากนั้นนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและปรับแก้ไขตามคำแนะนำ และนำไปทดลองใช้สนทนากลุ่มกับนักศึกษา 1 กลุ่ม (8 คน) นำมาปรับภาษาให้เข้าใจชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น ในการดูแลผู้ป่วยวิกฤตนั้นนักศึกษาปฏิบัติการพยาบาลอย่างไรบ้างที่แสดงถึงการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์เป็นอย่างไร

2. เครื่องบันทึกเสียง

3. แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล

4. แบบบันทึกการถอดความให้สัมภาษณ์

5. แบบบันทึกการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์

วิธีการรวบรวมข้อมูล ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมนักศึกษาในห้องเรียน ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์การวิจัยกับนักศึกษา ทบทวนความรู้เกี่ยวกับการบริการสุขภาพด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์

2. ขั้นสอนภาคปฏิบัติ รวบรวมข้อมูลระหว่างฝึกปฏิบัติงานในแผนกหอผู้ป่วยวิกฤต ประชุมหลังปฏิบัติงาน (Post-conference) โดยให้นักศึกษาเล่าประสบการณ์ตามที่นักศึกษาคิดว่าเป็นการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ เก็บข้อมูลระยะนี้โดยการบันทึกภาคสนาม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

3. ขั้นการถอดบทเรียน ผู้วิจัยทำการขออนุญาตสนทนากลุ่มกับนักศึกษาโดยแบ่งเป็นเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 7-8 คน โดยทำการระบุรหัสนักศึกษาในการอธิบาย เช่น FG1-Par1 หมายถึง ข้อมูลจากการสนทนานักศึกษากลุ่มที่ 1 คนที่ 1 FG1-Par2 หมายถึง ข้อมูลจากการสนทนานักศึกษากลุ่มที่ 1 คนที่ 2 จากนั้นขออนุญาตบันทึกเทปการสนทนา สังเกตแบบมีส่วนร่วม และบันทึกภาคสนามระหว่างการสนทนากลุ่มใช้แนวคำถามการสนทนากลุ่มดำเนินการสนทนา ใช้ระยะเวลาประมาณ 60-90 นาที

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ตามรูปแบบของ Colaizzi (1978) แบ่งเป็น 6 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก มาถอดเทปคำต่อคำ แล้วอ่านทำความเข้าใจข้อความ หรือถ้อยคำต่างๆ ที่ปรากฏในข้อมูลที่บันทึก

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยถอดคำสนทนา (Word) หรือประโยคข้อความ (Statement) ที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาออกมาให้มากที่สุด แล้วให้รหัสด้วยคำหรือวลีของผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่คิดว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ได้จากการศึกษาและตรงกับประเด็นกับการศึกษาบันทึกลงในแบบบันทึกการลงรหัสพร้อมทั้งระบุบรรทัดและลักษณะของผู้ให้ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 นำรหัสมาแยกแยะและจับกลุ่มรหัสที่มีคุณลักษณะหรือมีความหมายบาง อย่างร่วมกันให้มาอยู่รวมกัน (Categorization) เป็นกลุ่มๆ

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยดำเนินการซ้ำตามขั้นตอนที่ 1-3 สำหรับข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลคนต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 เมื่อวิเคราะห์ผู้ให้ข้อมูลในแต่ละรายจนได้จำนวนรหัสและกลุ่มรหัสมาก พอและมองเห็นความคล้ายคลึงกันของข้อมูลแล้ว ก็นำกลุ่มรหัสมาพัฒนาเป็นประเด็นหลัก (Theme) และประเด็นย่อย (Sub-theme) ด้วยการแยกแยะและจับกลุ่มรหัสที่มีคุณลักษณะ หรือความหมายบางอย่างร่วมกันให้มาอยู่รวมกัน ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ดึงออกมากลับไปตรวจสอบกับข้อความต้นฉบับ ผู้วิจัยนำข้อมูลนี้กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบและสัมภาษณ์เพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนจนกว่าข้อมูลจะมีความอิ่มตัว

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้นั้นกับประสบการณ์การรับรู้ที่เป็นจริงของตน

ขั้นตอนที่ 7 ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยในลักษณะพรรณาประกอบแผนภาพ

ผลการวิจัย

จากการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 ที่ฝึกภาคปฏิบัติรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ผู้วิจัยพบประเด็นหลักที่สำคัญดังนี้

1. การดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ การศึกษาวิจัยนี้ให้ข้อค้นพบรูปแบบการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ในประเด็นดังต่อไปนี้

1.1 บริการดุจญาติมิตร ทุกชีวิตเท่าเทียมกัน ผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า การดูแลผู้ป่วยวิกฤติหรือผู้ป่วยอื่นๆ สิ่งสำคัญของการให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์คือ การให้บริการผู้ป่วยเสมือนญาติมิตร ผู้ป่วยทุกคนมีสิทธิ์ที่จะเข้าถึงการบริการสุขภาพอย่างเท่าเทียมกัน ดังตัวอย่างคำพูดของผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนหนึ่งกล่าวว่า

“การดูแลผู้ป่วยวิกฤตหรือการดูแลผู้ป่วยทุกรายให้เราคิดว่าคนที่เรากำลังดูแลคือคนในครอบครัว ญาติพี่น้องของเรา สิ่งสำคัญของการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์จะต้องไม่เลือกปฏิบัติ ไม่เลือกชนชั้นวรรณะ ศาสนา ผู้ป่วยทุกคนสามารถเข้าถึงการบริการอย่างเท่าเทียมกัน”(FG1-Par2)

“ทุกชีวิตมีคุณค่าและมีความหมาย การดูแลต้องละเอียดอ่อนและดูแลเขาด้วยความเท่าเทียมกัน ไม่มีคำว่าญาติคนนั้น ไม่มีคำว่าญาติคนนี้ ทุกชีวิตคือญาติของเรา เราต้องการให้เขาหายจากโรคภัยไข้เจ็บที่เขากำลังเผชิญอยู่” (FG2-Par5)

1.2 ดูแลทั้งร่างกายและจิตใจ คงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า ผู้ป่วยวิกฤตที่ได้ดูแลนั้นมีทั้งผู้ป่วยวิกฤตที่รู้สึกตัวดีและไม่รู้สึกตัว แต่สิ่งที่เหมือนกันในการดูแลผู้ป่วยวิกฤตดังกล่าวนั้นคือการใช้หัวใจในการดูแลผู้ป่วยทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะนำไปสู่การคงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังตัวอย่างคำพูดของผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนหนึ่งกล่าวว่า

“หนูได้ดูแลผู้ป่วยวิกฤตระยะสุดท้ายที่ไม่รู้สึกตัวใส่ท่อช่วยหายใจ หมอบอกญาติว่าไม่น่ารอดให้ญาติทำใจไว้ เมื่อได้ยินคำที่หมอพูดนั้นก็รู้สึกเสียใจแทนญาติ หนูซึ่งเป็นนักศึกษาคงทำอะไรไม่ได้มากตอนนั้น ก็ได้แค่เพียงใช้หัวใจของหนูดูแลเขาในวาระสุดท้าย ให้เขาจากไปอย่างสงบ และให้เขารับรู้ว่าหนู อาจารย์ หมอ และพี่พยาบาลทุกคนดูแลเขาเต็มที่แล้ว ดูแลทั้งร่างกายและจิตใจตั้งแต่ตอนมีลมหายใจและดูแลตอนจากไปให้สมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” (FG2-Par2)

"ผู้ป่วยก็คือผู้ป่วย มีคุณค่าและศักดิ์ศรี เขาต้องการการดูแลที่ดีจากเรา หนูคิดว่ามันคือสิ่งเขาควรได้รับตามสิทธิของเขา ถ้าถามตัวหนูว่าจะดูแลเขาอย่างไรที่สะท้อนถึงการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ คำตอบของตัวหนูเองคือการที่หนูดูแลเขาทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นการอาบน้ำ พลิกตะแคงตัว ทำแผล ดูดเสมหะ พูดคุยบอกกล่าวว่าจะทำอันนั้นนะ อันนี้นะ แม้กระทั่งหวีผม เพราะหวังเพียงต้องการให้เขาหายจากความทุกข์ทรมานที่เขากำลังเผชิญ ให้สมกับที่เขาไว้วางใจให้เราดูแล" (FG1-Par3)

1.3 เมตตา กรุณา เอื้ออาทร คุณธรรมที่สะท้อนความเป็นมนุษย์ ผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า การดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์จะต้องมีคุณธรรมพื้นฐานประจำใจ คือ ความเมตตา กรุณา และความเอื้ออาทร ดังตัวอย่างคำพูดของผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนหนึ่งกล่าวว่า

"ผู้ป่วยวิกฤตผมว่าน่าสงสารมากครับ ชีวิตเขาห้าสิบห้าสิบ เป็นตายร้ายดีเท่าๆ กัน เราต้องดูแลเขาด้วยความรัก ความเมตตา กรุณา และเอื้ออาทร ใส่ใจในรายละเอียดทุกอย่าง เพราะเราต้องการให้เขาหาย ทุกๆ กิจกรรมการพยาบาลที่เราได้ทำให้กับเขา มันจะอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา กรุณา และความเอื้ออาทร สิ่งเหล่านี้กลายเป็นคุณธรรมที่สะท้อนการดูแลด้วยหัวใจความเป็นเป็นมนุษย์ และจะติดตัวเราตลอดไป" (FG1-Par4)

"ก็ดูแลเขาด้วยความเมตตา กรุณา และความเอื้ออาทรค่ะ มันคือสิ่งที่แสดงถึงความต้องการที่จะทำให้เขาพ้นจากความไม่สุขสบายทั้งร่างกายและจิตใจ หนูเชื่อมาตลอดว่าผู้ที่กำลังมีความทุกข์ เจ็บไข้ไม่สบาย เขายิ่งต้องการความรัก ความเมตตากรุณา และความเอื้ออาทรจากเรามากๆ เพราะเขาไม่สบาย เขาเลยมาฝากชีวิตไว้กับเรา หน้าที่ของเราคือดูแลเขา ให้กำลังใจเขา ดูแลอย่างเต็มที่ให้เขาข้ามผ่านช่วงเวลานี้ไปให้ได้" (FG2-Par7)

"ความมีเมตตา กรุณา เป็นพื้นฐานของวิชาชีพเรา คือมีความสงสาร อยากให้เขาหายป่วยไวๆ มีคนรอเขาอยู่ที่บ้าน เขาฝากความหวังไว้กับเรา เราก็ต้องดูแลเขาให้เต็มที่ที่สุด แค่เราใช้ความรัก ความเมตตากรุณา และความเอื้ออาทร ดูแลคนไข้ของเรา มันก็เท่ากับว่าเราให้บริการสุขภาพด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์แล้วค่ะ" (FG1-Par5)

2. ผลลัพธ์จากการให้บริการผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ผู้ให้ข้อมูลหลักสะท้อนถึงผลลัพธ์การดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ดังนี้

2.1 มีความสุข ผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า ตนเองมีความสุขที่ได้ช่วยดูแลผู้ป่วยวิกฤตให้เขาปลอดภัย ดังตัวอย่างคำพูดของผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนหนึ่งกล่าวว่า

“เห็นเขาปลอดภัย อาการดีขึ้น ก็มีความสุขแล้ว เท่ากับว่าสิ่งที่เราได้ทำลงไปมันเกิดประโยชน์มากๆ พอเขาย้ายออกไปอยู่ข้างนอก เขาก็มาทักและมาขอบคุณ ผมดีใจมาก เขาก็ซื้อขนมมาฝากพวกเราและพี่พยาบาล เห็นรอยยิ้มของเขาแล้วทำให้ผมมีความสุขจริงๆ ” (FG1-Par6)

“หนูได้ดูแลผู้ป่วยคนนึงที่ผ่าตัดสมอง ตอนแรกก็คิดว่าเขาจะเดินไม่ได้ เพราะตอนนั้นแขนขาอ่อนแรงมากๆ แต่พอได้ช่วยทำกายภาพออกกำลังกายแขนขาให้เขา เขากลับมาเดินได้แต่ต้องค่อยๆ มีคนพยุง หนูดีใจมากที่เห็นเขากลับมาและมีความสุขมากที่ได้ช่วยเหลือเขาเต็มที่ เท่าที่หนูจะช่วยเขาได้” (FG2-Par5)

“ได้ดูแลเขาด้วยความรัก ความเอื้ออาทร ใช้ทั้งหัวใจดูแลใครซักคน มันเป็นความรู้สึกที่มีความสุขมากๆ ค่ะ” (FG1-Par8)

2.2 เข้าใจคุณค่าของชีวิตและวิชาชีพ ผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า การได้ดูแลผู้ป่วยวิกฤตซึ่งอยู่ในช่วงอันตรายของชีวิตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ทำให้ตนเองเข้าใจคุณค่าของชีวิตและคุณค่าของวิชาชีพมากขึ้นดังตัวอย่างคำพูดของผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนหนึ่งกล่าวว่า

“ได้ดูแลเคสๆ นึงที่แบบว่าอาการไม่ดีมากๆ ผมคิดว่ายังไงก็ไม่รอดแน่ๆ ผ่านไปอาทิตย์ก่อนที่ผมจะลง Ward อาการเขากลับเริ่มดีขึ้น ตื่นลืมตา แผลก็ดีขึ้น ทุกๆ อย่างมันดีขึ้นมาก จนเขาสามารถเอาท่อช่วยหายใจออกได้ พูดคุยได้ ผมเห็นน้ำตาของญาติและตัวคนไข้ มันทำให้ผมรู้สึกว่าชีวิตคนๆ นึงมีค่ามาก” (FG2-Par8)

“การดูแลผู้ป่วยวิกฤตทำให้หนูมองเห็นอะไรหลายอย่าง และยิ่งเมื่อเขามีอาการดีขึ้น คนที่อาการดีขึ้นด้วยคือญาติของเขา จากที่เคยร้องไห้เพราะกลัวว่าคนไข้จะเสียชีวิต กลับมีรอยยิ้มและน้ำตาของความสุข สิ่งเหล่านี้มันทำให้หนูเข้าใจว่าชีวิตของผู้ป่วยทุกคนและชีวิตของตัวเราเองนั้นมีคุณค่ามาก” (FG2-Par7)

“หนูว่ามันทำให้หนูมองเห็นคุณค่าของชีวิตและคุณค่าของวิชาชีพพยาบาลมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้หนูเลือกเรียนในวิชาชีพนี้ ได้ช่วยเหลือผู้ป่วย ได้ช่วยเหลือพี่พยาบาล ทำให้หนูมีความสุข” (FG1-Par1)

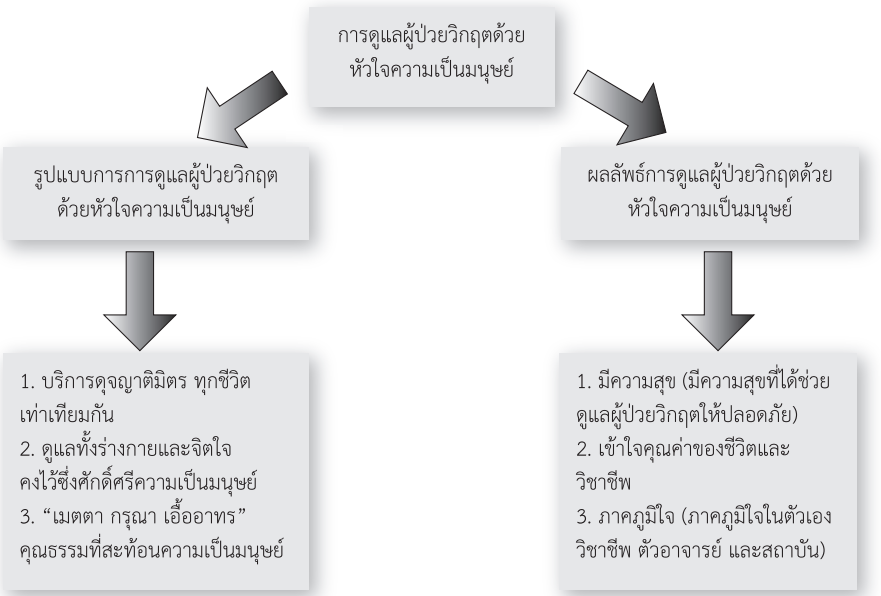
2.3 ภาคภูมิใจ ผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า เกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง ภูมิใจในวิชาชีพ ภูมิใจในตัวอาจารย์ และสถาบัน ดังตัวอย่างคำพูดของผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนหนึ่งกล่าวว่า

“หนูภูมิใจมากที่ได้เลือกมาเรียนวิชาชีพนี้ สถาบันแห่งนี้สอนอะไรหลายอย่างให้หนู โดยเฉพาะสอนให้หนูรักในวิชาชีพ อาจารย์และพี่พยาบาลหลายคนเป็นต้นแบบที่ดีของการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์” (FG1-Par7)

“ภูมิใจในตัวเองมากที่มีส่วนร่วมทำให้ผู้ป่วยวิกฤตปลอดภัย และย้ายออกไปอยู่ตึกข้างนอกได้”

“ความรู้สึกแรกเลยคือ ภูมิใจในตนเองที่ได้ทำให้ผู้ป่วยมีชีวิตที่ดี เห็นรอยยิ้ม น้ำตาของความสุข ภูมิใจในตัวอาจารย์ พี่พยาบาล และสถาบันแห่งนี้ที่หล่อหลอมให้หนูเป็นนักศึกษาที่ดูแลผู้ป่วยด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ สอบติดพยาบาลว่าภูมิใจแล้ว แต่การได้ดูแลผู้ป่วยด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์และเห็นเขามีอาการดีขึ้นมันคือความภาคภูมิใจยิ่งกว่าอีก” (FG2-Par6)

จากข้อค้นพบดังกล่าว สามารถสรุปการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ตามการรับรู้ผ่านประสบการณ์การฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล ได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบและผลลัพธ์การดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ตามการรับรู้ผ่านประสบการณ์การฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ตามการรับรู้จากการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธบาท รายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ การศึกษาวิจัยนี้ให้ข้อค้นพบรูปแบบการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ประกอบด้วย 1) บริการดุจญาติมิตร ทุกชีวิตเท่าเทียมกัน 2) ดูแลทั้งร่างกายและจิตใจ คงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และ 3) เมตตา กรุณา เอื้ออาทร คุณธรรมที่สะท้อนความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้เนื่องมาจากวิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับชีวิตผู้รับบริการ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงต้องมีการปลูกฝังแนวคิดการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ให้กับนักศึกษาเพื่อให้สามารถดูแลผู้รับบริการได้อย่างเป็นองค์รวมบนพื้นฐานของความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร ภายใต้กรอบคุณธรรมจริยธรรม อันเป็นการเคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สอดคล้องกับดูแลอย่างเอื้ออาทรของ Watson (1988) ที่มุ่งเน้นการดูแลที่คงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยอาศัยการสร้างสัมพันธภาพภายใต้ความรักความเมตตาในเพื่อนมนุษย์ ส่งผลให้เกิดความรักและความเข้าใจผู้อื่น นอกจากนี้การเคารพในสิทธิของผู้รับบริการต้องได้รับการดูแลอย่างเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่าการให้บริการสุขภาพด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์เป็นการดูแลอย่างเท่าเทียมด้วยความเอาใจดุจญาติมิตร (Wangthong, A., Wangthong, A., Watsen, T. & Suttarangsri, W., 2013) เพราะการเคารพในสิทธิของผู้รับบริการจะทำให้พยาบาลไม่เลือกปฏิบัติ ดูแลผู้รับบริการอย่างเท่าเทียมกัน ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ การปฏิบัติการพยาบาลจะเป็นไปด้วยความรัก ความเมตตา ความสงสาร เห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ มีจิตใจที่อ่อนโยน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สะท้อนถึงการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า พยาบาลจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณา (Kosolchuenvijit, 2013) ดูแลผู้รับบริการด้วยความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ(Intawat, Bundasak & Jangasem, 2017; Beltran, 2015) ดังนั้นการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์จึงเป็นหัวใจสำคัญของวิชาชีพพยาบาลที่จะช่วยให้พยาบาลดูแลผู้รับบริการได้อย่างมีความสุข

2. ผลลัพธ์จากการให้บริการผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ผู้ให้ข้อมูลหลักสะท้อนถึงผลลัพธ์การดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ประกอบด้วย 1) มีความสุข 2) เข้าใจคุณค่าของชีวิตและวิชาชีพ และ 3) ภาคภูมิใจ ทั้งนี้อธิบายได้ว่านักศึกษาที่ดูแลผู้รับบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์จะสามารถให้การดูแลด้วยความรัก ความเมตตา ความเอาใจใส่ ความเห็นอกเห็นใจ ทำให้ผู้รับบริการพ้นจากความทุกข์ทรมาน และเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะทำให้นักศึกษามีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับผลลัพธ์ของการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ที่พบว่าทำให้เกิดความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ (Intawat, Bundasak & Jangasem, 2017; Sosome, Wiwekwan & Suwannaka, 2017) เมื่อเกิดความสุขในการปฏิบัติงานจะ

ทำให้นักศึกษามองเห็นถึงคุณค่าของชีวิตและวิชาชีพพยาบาล ได้เรียนรู้ที่จะเข้าใจในชีวิตของเพื่อนมนุษย์ สอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่าผลลัพธ์ที่เกิดจากการดูแลผู้รับบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ คือ การเห็นคุณค่าของชีวิตซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจ และมีความหมายมากกว่าการทำงานตามหน้าที่ (Sirisoparuk & Oumtanee, 2014) สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้นักศึกษามีความมุ่งมั่นตั้งใจในการฝึกปฏิบัติงานและดูแลผู้ป่วยได้อย่างมีความสุข จึงทำให้นักศึกษาเกิดความภาคภูมิใจ ดังนั้นการที่นักศึกษาได้ดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยองค์ความรู้ควบคู่ไปกับการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์จนทำให้ผู้ป่วยวิกฤตมีอาการที่ดีขึ้น นักศึกษาจึงเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “หากผู้ปฏิบัติงานทำงานด้วยใจที่มุ่งมั่น เกิดผลสำเร็จ จิตใจของเราก็เกิดความปลื้มปิติใจ” (Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto), 2017) ดังนั้นการที่นักศึกษาดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์จนผู้ป่วยวิกฤตมีอาการที่ดีขึ้นจะทำให้นักศึกษารู้สึกมีความสุข เข้าใจคุณค่าของชีวิตและวิชาชีพมากขึ้น และเกิดภาคภูมิใจ ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวจะกลายเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้นักศึกษาคงอยู่ในวิชาชีพพยาบาลต่อไป

สรุป

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษารูปแบบและผลลัพธ์การดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ตามการรับรู้ผ่านประสบการณ์การฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล โดยนักศึกษาได้สะท้อนถึงรูปแบบการดูแลผู้ป่วยวิกฤต ในประเด็นของการดูแลอย่างเท่าเทียมกันประดุจญาติมิตร โดยการดูแลทั้งด้านร่างกายและจิตใจ บนพื้นฐานของความรัก ความเมตตากรุณา และความเอื้ออาทร ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นว่าการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ทำให้นักศึกษามีความสุข เข้าใจคุณค่าของชีวิตและวิชาชีพพยาบาล และเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ ผลการวิจัยที่ได้จะนำไปสู่การพัฒนานักศึกษาให้สามารถดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

คณาจารย์ในสถาบันการศึกษาพยาบาลอื่นๆ สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการเสริมสร้างให้นักศึกษาดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ได้ อีกทั้งยังสามารถนำผลการวิจัยไปเป็นส่วนหนึ่งของการเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยวิกฤต ในปีต่อๆ ไปได้ อีกทั้งพยาบาลที่ดูแลผู้ป่วยวิกฤตสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยยังมีประเด็นที่ค้นพบแต่ไม่สามารถศึกษาวิจัยต่อได้ เนื่องด้วยเงื่อนไขต่างๆ จึงเสนอให้ผู้ที่สนใจ ศึกษาวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้

1. กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นนักศึกษาที่อยู่ในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธบาท เท่านั้น ซึ่งอาจจะยังไม่สามารถอ้างอิงไปยังวิทยาลัยพยาบาลอื่นๆ ได้ทั้งหมด ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในวิทยาลัยพยาบาลอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น วิทยาลัยพยาบาลเครือข่ายภาคกลาง 2 เป็นต้น

2. ศึกษารูปแบบการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ในรูปแบบของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อกำหนดเป็นแนวทางการปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยวิกฤตด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์อย่างเป็นรูปธรรม และมีการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นต่อไป

3. การพัฒนาเครื่องมือวัดสมรรถนะการให้บริการสุขภาพด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ของนักศึกษาพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยวิกฤต

References

Beltran, O.A. (2015). Humanized care: A relationship of familiarity and affectivity. *Investigacion Y Educacion En Enfermeria. 33*(1), 17-27.

Colaizzi, P. (1978). *Psychological research as the phenomenologist views it*. New York: Oxford University Press.

Dolan, J.T. (1991). *Critical Care Nursing: Clinical management through the nursing process*. Philadelphia: F.A. Davis.

Florence, N. (1969). *Notes on nursing : what it is and what it is not*. New York: Dover

Intana, J., Srimahunt, K., Chaiyoyingyong, R., Meebunmak, Y., & Kitnopkiat, K. (2014). *How to Conduct Health Service: Understanding the Humanity*. Ratchaburi: Boromrajonani College of Nursing Ratchaburi.

Intawat, J., Bundasak, T. & Jangasem, N. (2017). The Humanized Care Paradigm: The Chapter of Gilanadhamma Camp. *Journal of MCU Peace Studies, 5*(2), 376-387.

Kongjun, K. & Tumnong, C. (2010). Spiritual Well Being and Spiritual Needs in Critically Ill Patients. *Journal of Sakon Nakhon Hospital, 13*(3), 57-72.

Kosolchuenvijit, J. (2013). Caring: Central Focus of Humanistic Care. *Journal of Boromarajonani College of Nursing, Bangkok, 29*(2), 134-142.

Limumnoilap, S. & Tumnong, C. (2014). *Critical Care Nursing* (7th ed.). Khon Kaen: Klungnana Vitthaya Press.

Paterson, J.G. & Zderad, L.T. (1976). *Humanistic nursing.* New York: John Wiley.

Praboromarajchanok Institute. (2015). *Identity of graduate*. Retrieved January 19, 2018, from http://www.pi.ac.th.

Sirisoparuk, S. & Oumtanee, A. (2014). Experience of Being a Professional Nurse Providing Humanized Care for Patients. *Journal of The Royal Thai Army Nurses. 15*(2), 289-297.

Somdej Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto). (2017). *The people are happy* (4th ed.). Bangkok: Amarin Printing & Publishing.

Sosome, B., Wiwekwan, Y. & Suwannaka, Y. (2017). The Humanized Health Care Model for Nursing Care Pregnancy Women: Knowledge from Nursing Students' Experiences. *Journal of MCU Peace Studies. 5*(2), 245-258.

Watson, J. (1988). *Nursing: Human science and human care: A theory of nursing* (2nd ed.). Norwalk: Connecticut, Appletion-Century-Crofts.

Wangthong, A., Wangthong, A., Watsen, T. & Suttarangsri, W. (2013). Clients' Perspectives on Humanized Nursing Care within a Multicultural Context: A Case Study of Nongjik District, Pattani Province. *Nursing Journal of the Ministry of Public Health. 23*(3), 35-44.

รูปแบบการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรี เพื่อพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม*

The Empowerment Model of Women for the Community Development According To Buddhist Principles

[1]ประทิน แสงไทย, พระราชปริยัติกวี และ พระมหาพรชัย สิริวโร

[1]Pratin Saengthai, Phra Rajapariyatkawi, and Phramaha Pornchai Sirivaro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[1]Email: pratin.ss@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชนตามศาสตร์สมัยใหม่ 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชน และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการวิจัย พบว่า การเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีตามศาสตร์สมัยใหม่ มุ่งส่งเสริมให้สตรีเริ่มต้นจากการมีบทบาทในครอบครัว เพิ่มความรู้ให้มีอาชีพเพื่อพัฒนาชุมชน มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ รอบรู้กฎหมายเพื่อเข้าร่วมและมีบทบาททางการเมืองการปกครองในชุมชนหรือท้องถิ่น

หลักพุทธธรรมที่ช่วยเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย หลักพรหมวิหาร 4 หลักฆราวาสธรรม 4 และหลักทิศ 6 เพื่อให้เกิดความมั่นคงแก่ครอบครัว แบ่งเวลาพัฒนาชุมชน หลักไตรสิกขา และหลักพาหุสัจจะ ใช้สนับสนุนการพัฒนาจิตและปัญญาเพื่อแก้ปัญหาชุมชน หลักทิฏฐิธัมมิกัตถะ เพื่อส่งเสริมพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ที่พึ่งตนเองและชุมชนได้ หลักธรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์และสร้างความรักสามัคคีในชุมชน ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 หลักสาราณียธรรม 6 และ หลักธรรมที่ส่งเสริม

* Received January 5, 2018; Revised March 20, 2018; Accepted April 10, 2018

พัฒนาการบริหารการปกครองให้ชุมชนทำงานเป็นหมู่คณะเพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนได้แก่หลักอปริหานิยธรรม และอคติธรรม

รูปแบบการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม พบรูปแบบที่เรียกว่า “**LPD Model for Women**” ประกอบด้วย 1) ขั้นเรียนรู้) คือ การส่งเสริมโลกแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) ปฏิบัติ คือ การส่งเสริมให้สตรีได้แสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามบทบาทหน้าที่ทั้งส่วนตัวและสังคม 3) ขั้นพัฒนา คือ การเสริมสร้างศักยภาพสตรีเพื่อให้มีพลังยิ่งขึ้นด้วยการใช้หลักพุทธธรรมมาเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตนเองในทางที่ดีงามและนำพาชุมชนให้เจริญเข้มแข็งและยั่งยืน พัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรี; พัฒนาชุมชน; หลักพุทธธรรม

Abstract

This article has three objectives: 1) to study ideas and theories empowering women for the development of community based on modern sciences, 2) to study Buddhist principles in empowering women for the development of community, and 3) to propose the model in empowering women for the development of community based on Buddhist Principles. This is a qualitative research done by studying documentaries and in-depth interview of 9 key informants including non-participatory observation.

In the study, it was found that the empowerment of women based on modern sciences started from their roles' in the family, education, economics, society and politics. As far as the Buddhist principles in empowering women are concerned, four sublime states of mind and six directions should be applied to empower family, threefold training and four developments should be applied to empower the education, in economics the principle of virtues conducive to benefits in the present should be applied, in society four bases of solidarity and four virtues for a good householder life should be applied, in politics the principle of things leading never to decline but only to prosperity should be applied.

By virtue of those principles, the ways in empowering women based on Buddhadhamma can be made a model named 'LPD Model for Women' embracing 1) the first is the learning step; 2) the second is the practice step and 3) the third is the development step; Based on the mentioned model, they can live their life happily and morally wherein the development of the community can be strongly and sustainably done endlessly.

Keywords: The Empowerment of Women; Community Development; Buddhist Principles

บทนำ

กระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมโลกเป็นไปอย่างรวดเร็วและซับซ้อน ทำให้วิถีการดำรงชีวิตของสังคมไทยปรับเปลี่ยนจากเดิม สมาชิกของสังคมมีค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้โครงสร้างครอบครัวเกิดปัญหาเช่น ปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ดังข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุข ปีพ.ศ. 2556 พบว่า มีสตรีใช้บริการกับศูนย์พึ่งได้ จำนวน 31,866 ราย หรือเฉลี่ยวันละ 87 ราย ทำให้ภาครัฐต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันและพัฒนาศักยภาพของคน ชุมชน และพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าเกิดประโยชน์สุขที่ยั่งยืน (Office of the National Economics and Social Development Board, 2012-2016) สอดคล้องกับแผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ซึ่งกำหนดวิสัยทัศน์ คือ “สร้างสังคม เสมอภาค เป็นธรรมและยุติธรรมที่สตรีไทยอยู่อย่างมีศักดิศรี มั่นคงปลอดภัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดี” (Office of Women’s Affairs and Family Institutions, 2013)

การที่องค์การสหประชาชาติกำหนดให้มีปีสตรีสากล ส่งผลให้ประเทศไทยทบทวนและปรับปรุงจัดทำแผนงานหลักสตรีระยะยาว (พ.ศ.2535-2544) เพื่อสนับสนุนและพัฒนาสตรีให้มีโอกาสเข้ามามีบทบาทตัดสินใจในปัญหาของครอบครัว และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนและสังคม สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงมีศักดิ์ศรีมากขึ้น มุ่งเน้นให้สตรีรู้จักดูแลรักษาสุขภาพของตนทั้งทางกายและจิตใจ มีความกระตือรือร้นใช้สิทธิและโอกาสแสวงหาความรู้เพื่อนำมาพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เต็มที่ ตลอดจนพัฒนาสติปัญญาความรู้ความสามารถ และทักษะในการประกอบอาชีพ สามารถพึ่งพาตนเองได้ (National Committee for the Promotion and Coordination of Women, 1984) แต่ปัญหาต่างๆ ยังคงเกิดขึ้นและนับวันจะมีมากขึ้น จนทำให้เกิดปัญหาการหย่าร้าง ส่งผลให้สตรีต้องรับภาระเป็นหัวหน้าครอบครัวมากขึ้น สตรีไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนหรือมีก็น้อยมาก จึงได้รับเลือกเข้ามาบริหารหรือพัฒนาท้องถิ่นในระดับต่ำ ดังข้อมูลสถิติการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในปี พ.ศ.2551 มีบุรุษได้รับเลือกตั้ง 203,237 คน สตรีได้รับเลือกตั้งเพียง 20,017 คน (Department of Local Administration, 2008)

กล่าวได้ว่า หากสตรีได้รับการสนับสนุนและเสริมแรง ก็จะทำให้เกิดพลังศักยภาพในการพัฒนาชุมชนได้ สอดคล้องกับแนวคิดที่เชื่อว่า การพัฒนาศักยภาพจะช่วยสร้างแรงเสริม (Synergistic paradigm) ทำให้สตรีรู้คุณค่าและความสามารถทั้งของตนเองและผู้อื่น มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก เรียนรู้การทำงานและใช้ทรัพยากรร่วมกัน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และส่งผลให้มีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถดึงศักยภาพที่มีในตนเองออกไปสู่การทำงานได้อย่างเต็มที่ (Gibson, 1991) ทำให้สตรีสามารถนำมาแก้ปัญหาและมีทักษะความเป็นผู้นำได้ (Hokanson,referrence in Phiphatrattana, 2008) นอกจากนี้การเสริมแรง (Empowerment) ด้านการศึกษาทางด้านต่างๆ เพื่อเพิ่มคุณค่าและศักยภาพดูแลสมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะบุตรหลานให้มีคุณค่าของสังคม (Sujjanun, J. 2011) และสามารถรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมที่ต้องร่วมกันคิดและตัดสินใจ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้ (Kraft, J. 2000) ดังนั้น

การจะรักษาสมดุลในชีวิตครอบครัว การทำงานเพื่อส่วนรวมหรือชุมชน จึงเป็นเรื่องที่ท้าทายสำหรับสตรีไทยในยุคปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากพื้นฐานของสังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธมีสิ่งยึดโยงเป็นคำสอนความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งสอนให้เห็นถึงการพัฒนามนุษย์ในทุกมิติรอบด้านของชีวิต (Inthasara, 2005)

ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงเปิดโอกาสแก่สตรีและทรงปฏิรูปความเชื่อเรื่องสิทธิ คุณค่าและความสำคัญของสตรี ทำให้สตรีที่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้สิทธิการบวชและเป็นกำลังหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังตัวอย่างนางวิสาขาอุบาสิกา (Thai Tripitaka, 1996) ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในสตรีที่มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ให้การสนับสนุนส่งเสริมพระพุทธศาสนาจนได้รับการยกย่องจากสังคม และเป็นต้นแบบของพลังศักยภาพสตรีในการทำงานให้กับครอบครัว ชุมชนและสังคม และนางก็ได้น้อมนำธรรมะคำสอนของพระพุทธองค์มาสู่การปฏิบัติพัฒนาตนเองและคนรอบข้าง ทำให้สังคมเกิดสันติสุข ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพลังศักยภาพของสตรีที่มีหลักพุทธธรรมเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิต

ดังนั้น การพัฒนาพลังศักยภาพสตรีเพื่อจะนำมาใช้พัฒนาชุมชน นอกจากจะศึกษาแนวคิดศาสตร์สมัยใหม่ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาศักยภาพภายนอกแล้ว สิ่งที่จะต้องทำควบคู่กันไปและเป็นหัวใจสำคัญ คือ การใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพภายใน เพื่อทำให้สตรีมีพลังใจและพลังปัญญาที่เข้มแข็ง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และสามารถนำพาตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมให้แข็งแข็งและยั่งยืน ดังทัศนะของวศิน อินทสระ (Inthasara, 1972) ที่ว่า การป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในครอบครัวและสังคม และเพื่อให้มีแรงผลักดันสตรีในการพัฒนาชุมชนได้ ครอบครัวควรรู้จักมีความสัมพันธ์ที่ดีและต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนเป็นที่พึ่งของสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้หลักพุทธธรรมยังนำมาใช้บริหารจัดการเกี่ยวกับการรักษาและใช้จ่ายทรัพย์ และฝึกอบรมให้บุตรประพฤติในสิ่งที่ดีงามเพื่อให้เข้าร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข (Phra Brahmagunabhorn (P.A Payutto), 2002) ด้วยการได้รับการพัฒนาในทุกมิติรอบด้านของชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านจิตใจและอารมณ์ (Inthasara, 2003)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาการนำหลักธรรมมาปรับใช้ในการเสริมสร้างศักยภาพสตรีเพื่อให้เกิดพลังในการพัฒนาชุมชน โดยศึกษากลุ่มสตรีชุมชนตลาดบางน้ำผึ้งเป็นพื้นที่ตัวอย่าง ซึ่งเป็นชุมชนที่ได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เย็นเป็นสุข จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ปี 2006 ประเภทแหล่งท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปี 2007 และชุมชนดีเด่นกลุ่มวิสาหกิจและชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์ ปี 2010 อันเป็นผลผลิตจากพลังของสตรีในชุมชน ทั้งนี้จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมายังไม่พบว่า มีการนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชนมาก่อน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษารูปแบบการเสริมพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชน ตามหลักพุทธธรรม เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาสตรีให้มีพลังสร้างสรรค์ชุมชน สังคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชนตามศาสตร์สมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชน
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชน ตามหลักพุทธธรรม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) โดยการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ สตรีที่เป็นแกนนำขององค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง จำนวน 7 คน จำนวน 7ท่าน และผู้นำสถาบันในชุมชน จำนวน 2 รูป/คน รวมจำนวน 9 รูป/คน โดยมีขั้นตอนกระบวนการวิจัย ดังนี้

1) ศึกษาเอกสารเพื่อประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีตามแนวศาสตร์สมัยใหม่และตามหลักพุทธธรรม

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ตรวจสอบคุณภาพด้วยหาค่าความสอดคล้องของเนื้อหากับวัตถุประสงค์ ได้ค่า IOC (Index of Item-Objective Congruence) = 0.70 ประกอบกับการสังเกตการแบบไม่มีส่วนร่วม

3) ลงพื้นที่ศึกษาชุมชนตำบลบางน้ำผึ้งเพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ บันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียง การจดบันทึกและถ่ายภาพ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ จำแนกแยกแยะ จัดกลุ่มเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

4) วิเคราะห์ผลด้วย SWOT และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยเทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบ Triangulation ได้แก่ การเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อหาความเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีตามศาสตร์สมัยใหม่และตามหลักพุทธธรรม

5) สรุปผลการวิจัยตามหลักอุปนัยวิธี โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่เสนอไว้ข้างต้น มาวิเคราะห์ตามหลักการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

แนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชน ตามศาสตร์สมัยใหม่

ผลการศึกษาพบว่า การเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชนตามศาสตร์สมัยใหม่ จากแนวคิดของนักวิชาการด้านสังคมสงเคราะห์ ผู้วิจัยนำมาสรุปไว้ 5 ด้าน คือ (1) ด้านครอบครัว ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของพลังศักยภาพที่เข้มแข็งของสตรีที่ควรได้รับการส่งเสริมให้มีบทบาทสำคัญเช่นบุรุษที่สามารถเป็นผู้นำครอบครัวได้ แต่ต้องรักษาสมดุลครอบครัวให้มีความสุข (2) ด้านการศึกษา ควรส่งเสริมให้สตรีมีความรอบรู้ โดยการสนับสนุนเพิ่มความรู้ในอาชีพที่สามารถนำมาช่วยพัฒนาชุมชน การสร้างทักษะการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และการให้ความรู้กฎหมายชุมชน ส่งเสริมให้รักการเรียนรู้เพื่อให้สตรีมีความมั่นใจในศักยภาพของตน (3) ด้านเศรษฐกิจ ควรสนับสนุนให้มีอาชีพที่สอดรับความสามารถและพัฒนาทักษะฝีมือให้เป็นที่ยอมรับในชุมชนด้วยการฝึกอบรม กระตุ้นให้มีใจรักการเป็นผู้นำด้านเศรษฐกิจ และใฝ่ใจในอาชีพอย่างจริงจัง เพื่อช่วยเหลือครอบครัวและสามารถพึ่งตนเองได้ และควรแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิทธิแรงงานซึ่งจะทำให้เสตรีพัฒนาชุมชนได้อย่างมีทิศทาง (4) ด้านสังคม ควรให้สตรีมีพื้นที่แสดงศักยภาพและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน จัดฝึกอบรมให้สตรีเข้าใจสาเหตุและปัญหาสังคม และให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดค่านิยมและบทบาททั้งในระดับครอบครัวและชุมชน โดยมี

ส่วนร่วมคิดและตัดสินใจในปัญหาและกิจกรรมของชุมชน ให้มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างสำนึกว่าคุณค่าของคนขึ้นอยู่กับความรู้และความสามารถและการอุทิศตน (5) ด้านการเมือง ควรเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วมและมีบทบาททางการเมืองในชุมชนหรือท้องถิ่น ด้วยการส่งเสริมให้เป็นผู้นำที่มีคุณภาพด้วยการจัดฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ และให้เข้าใจบทบาทของตน ให้รู้จักการสร้างเครือข่าย ให้สตรีเป็นสมาชิกพรรคการเมืองและลงเลือกตั้งมากขึ้น และสนับสนุนผู้นำสตรีทางการเมืองให้เป็นตัวอย่างที่ดีที่ซื่อสัตย์ มีจริยธรรม รวมทั้งให้เยาวชนสตรีสนใจทางการเมืองท้องถิ่นรวมให้รู้และเข้าใจเพิ่มขึ้นด้านการเมืองและกลไกการปกครองระบอบประชาธิปไตย

หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชน

พบว่า หลักพุทธธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีมีหลายหมวดธรรมที่เป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ซึ่งสามารถแยกเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านครอบครัว	นำหลักทิศ 6 มาเสริมสร้างให้สตรีรู้จักบทบาทหน้าที่ต่อสามี ต่อบุตร สามารถแบ่งเวลาไปพัฒนาชุมชนได้ หากปฏิบัติด้วยพรหมวิหาร 4 ทำให้ชีวิตในครอบครัวมั่นคงและสงบสุข และหลักฆราวาสธรรม 4 เพื่อให้สตรีทำหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต รู้จักอดกลั้นและข่มใจตนเอง ไม่เกิดความแตกแยก การอดทนต่อทุกสิ่งทุกอย่างและเสียสละแบ่งปันสิ่งของแก่บุคคลที่สมควรให้ใช้ประโยชน์โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ทำให้แสดงถึงการมีพลังศักยภาพ เมื่อสตรีมีพลังจากความรักและความอบอุ่นในครอบครัว ส่งผลให้สตรีมีความเชื่อมั่นในการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีผลดี
ด้านการศึกษา	นำหลักไตรสิกขา มาเสริมสร้างและพัฒนาจิตและปัญญาของสตรี เพื่อช่วยให้สามารถใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาชุมชน ด้วยเหตุเพราะหลักไตรสิกขาซึ่งได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นเครื่องชี้นำทางชีวิตให้อยู่ในวิถีที่ดีงามให้กับตนเองและสังคม และเป็นเครื่องอบรมและขัดเกลาทั้งพฤติกรรมทางกายวาจาและใจ ทำให้สตรีงามทั้งภายนอกและภายใน และหลักพาหุสัจจะ ช่วยเสริมสร้างให้เป็นผู้คงแก่เรียนเป็นพหูสูตร ช่วยเสริมสร้างให้ตนเอง บุตรหลานและคนในชุมชน รู้จักฟัง คิด สอบถามและจดจำบันทึก ทำให้มีความรู้มากกว่าคนอื่น เข้าใจปัญหาต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวจำเป็นต้องนำมาบ่มเพาะให้เป็นผู้มีภูมิรู้ภูมิธรรม
ด้านเศรษฐกิจ	นำหลักทิฏฐิธัมมิกัตถะมาพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้สามารถพึ่งตนเองได้และเป็นที่พึ่งให้กับชุมชน หลักธรรมดังกล่าวเป็นแนวทางการบริหารจัดการเกี่ยวกับการแสวงหา การรักษาและการใช้จ่ายทรัพย์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตมีความสุขและสร้างความสมดุลแก่ชีวิต การได้รับผลประโยชน์จากการประกอบกิจการหรืออาชีพที่สุจริตและการเลี้ยงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดีตามฐานะของตน จะทำให้สตรีเป็นผู้ไม่ฟุ้งเฟ้อเป็นต้นแบบที่ดีให้กับเยาวชนในชุมชน การรู้จักหารู้จักเก็บอีกทั้งรู้จักจัดการเศรษฐกิจของชุมชนให้เกิดความมั่งคั่งยั่งยืน ด้วยการที่สตรีสามารถปฏิบัติได้จริงกับตนเองและครอบครัว ส่งผลให้ขยายต่อชุมชน
ด้านสังคม	ส่งเสริมการพัฒนาด้านความสัมพันธ์และสร้างความรักสามัคคีในชุมชน ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อให้การทำงานในชุมชนประสบความสำเร็จและได้รับความไว้วางใจและความร่วมมือ ปฏิบัติตนให้มีความเป็นมิตรเพื่อสร้างให้สมาชิกในชุมชนมีจิตใจเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน พูดจาดีมีเหตุผลต่อกันและปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ร่วมกันทำงานและแก้ไขปัญหาด้วยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และใช้หลักสาราณียธรรม เพื่อแสดงออกของการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ด้วยการมีเมตตาทั้งกายวาจาและใจ ประพฤติตนตามหลักประเพณีอันดีงาม เคารพในกฎกติกาและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

ด้านการเมือง	ส่งเสริมพัฒนาหลักการบริหารการทำงานเป็นหมู่คณะ เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนของชุมชนด้วยหลักอปริหานิยธรรม สร้างการมีส่วนร่วม มีกระบวนการจัดประชุมหารือที่ดี ได้แก่ การหมั่นประชุมเป็นประจำ พูดคุยพร้อมกันบ่อยๆ กำหนดระเบียบหรือกฎเกณฑ์ร่วมกัน ให้เกียรติและรับฟังผู้นำที่คิดดี สอดส่องดูแลและปกป้องสิทธิ โดยเคารพและปกป้องรักษาประเพณีและให้เกียรติยกย่องผู้อาวุโส เป็นการเสริมสร้างงานของชุมชนก้าวหน้าไปด้วยดี และจะช่วยส่งเสริมให้สตรีได้รับการยอมรับและมีความเป็นมืออาชีพในฐานะผู้นำ และนำหลักอคติธรรมมาถือปฏิบัติเพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งในชุมชน

รูปแบบการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม

จากการรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก สรุปได้ว่า สภาพบริบทของชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง เป็นพื้นที่ที่มีต้นทุนทางธรรมชาติมีบรรยากาศและธรรมชาติที่ร่มรื่นเอื้อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และมีต้นทุนทางสังคม คือ การอยู่ร่วมกันของชุมชนยังเป็นลักษณะสังคมพึ่งพา ทำให้เหมาะกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนภายนอกพื้นที่ และจากพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งนี้ชุมชนค่อนข้างมีความเข้มแข็งเนื่องจากสตรีที่เป็นกลุ่มผู้นำมีศักยภาพและทำงานด้วยความตั้งใจทุ่มเทให้กับการพัฒนาชุมชน นอกจากมีธรรมชาติที่เป็นชุมชนติดแม่น้ำแล้ว ยังมีรูปแบบของการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่ยังคงอนุรักษ์ธรรมชาติทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวเพราะเป็นชุมชนที่มีพลังชีวิตเพราะผู้ที่เปิดร้านทำการค้าขายส่วนใหญ่ยังเป็นคนในพื้นที่ ในชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง นอกจากสมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์กันด้วยดีอย่างมีความสุข มีความสามัคคีอันดีต่อกัน ยังรักความเป็นท้องถิ่นที่เป็นแดนเกิด ร่วมมือร่วมใจและช่วยเหลือกันและกัน รู้จักพึ่งพาอาศัยกัน โดยมีสตรีเป็นพลังสำคัญในการเชื่อมประสานกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนให้เป็นไปด้วยดีและเป็นกำลังในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง **จุดแข็งของสตรี** คือ มีความเข้มแข็งทางจิตใจ และมีอุดมการณ์ชีวิตที่จะอุทิศตนสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน ตามศักยภาพและความถนัดของตน มีความทุ่มเทและเอาใจใส่ในการแก้ปัญหาของชุมชนโดยใช้ความละเอียดของความเป็นสตรีในการแก้ไขปัญหา และมีความอดทนที่จะผลักดันกิจกรรมต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จ กระบวนการที่สตรีนำมาใช้ คือ การสร้างการมีส่วนร่วม การมีข้อตกลงร่วมในการประชุมหารือ การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการสมดุลชีวิตทั้งด้านครอบครัวและด้านสาธารณะประโยชน์ **จุดอ่อนของสตรี** คือ การที่สตรีในชุมชนที่มาทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่ยังเป็นบทบาทของผู้นำสตรีเป็นส่วนใหญ่ แต่สตรีที่เป็นสมาชิกในชุมชนยังขาดพลังในการพัฒนาศักยภาพที่สามารถนำมาพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของการศึกษา การสนใจเอาใจใส่กระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองและสร้างอาชีพ และการพัฒนาสตรีรุ่นต่อไป

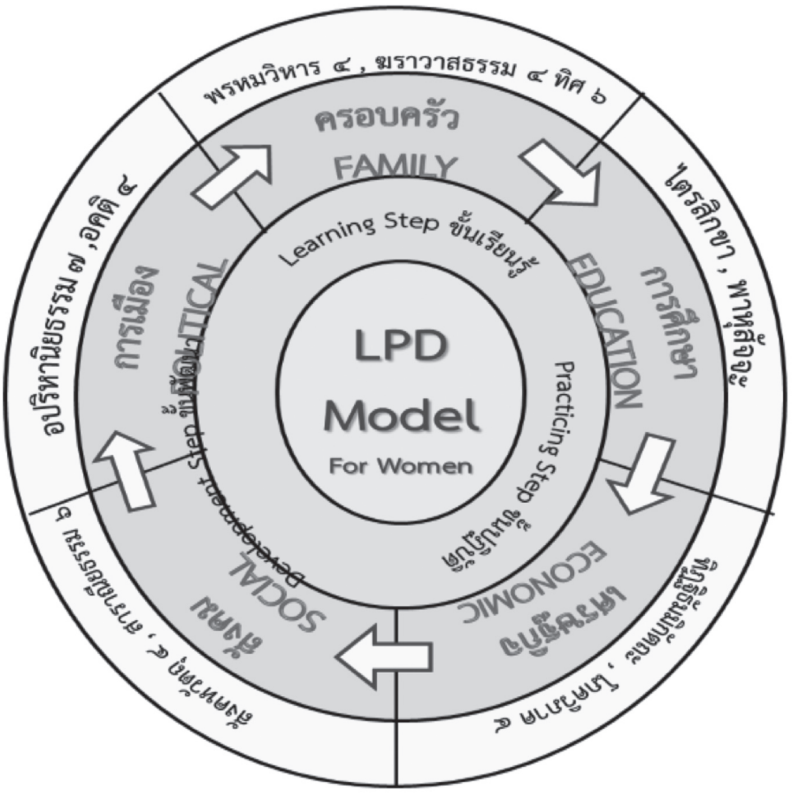
กล่าวได้ว่า ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพลังศักยภาพสตรีของสตรีชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการพัฒนาศักยภาพสตรี หากมุ่งเน้นแต่แนวคิดด้านศาสตร์สมัยใหม่ที่พัฒนาเพียงภายนอกจะทำให้พลังศักยภาพของสตรีนั้นขาดสมดุลชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านจิตใจ การนำแนวคิดการพัฒนาศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชนทั้งศาสตร์สมัยใหม่และตามหลักพุทธธรรม สามารถนำมาบูรณาการพัฒนาพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน การพัฒนาศักยภาพสตรีทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านครอบครัว ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านการเมือง แบบบูรณาการเป็นองค์รวมและมีขั้นตอนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ สอดรับกับการพัฒนามนุษย์ทุกมิติรอบด้านตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจึงได้นำหลักการศึกษาทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า การฝึกพัฒนามนุษย์แบบ ปริยัติ คือ การให้ความรู้ ปฏิบัติ คือ การทำให้เกิดทักษะ และ ปฏิเวธ คือ การเห็นผลจากการปฏิบัติ ผนวกกับแนวคิดพัฒนาพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชนทั้ง 5 ด้าน ซึ่งผู้

วิจัยเรียกโมเดลนี้ว่า “LPD Model for Women” ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถแสดงถึงขั้นตอนการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม อันประกอบด้วย (1) ขั้นเรียนรู้ (Learning Step) (2) ขั้นปฏิบัติ (Practicing Step) และ (3) ขั้นพัฒนา (Development Step) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) Learning Step (ขั้นเรียนรู้) คือ การส่งเสริมโลกแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยการพัฒนาตนเองให้มีพลังแห่งความรักทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่นและเข้มแข็งและการทำบทบาทหน้าที่ของตนให้ครบถ้วนสมบูรณ์และพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อนำมาสร้างคุณค่าให้กับตนเองและพัฒนาชุมชน ทั้งในด้านการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง การสานสัมพันธ์ในชุมชน การปกครองทั้งด้านนิติรัฐและประชารัฐตามหลักประชาธิปไตย

2) Practicing Step (ขั้นปฏิบัติ) คือ การส่งเสริมให้สตรีแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามบทบาทหน้าที่ทั้งส่วนตัวและสังคม หมั่นพัฒนาตนเองเสมอ ขยันหาและขยันเก็บเป็นนักวางแผนการเงินให้กับครอบครัวและชุมชน สามารถเป็นผู้นำและปฏิบัติตนเป็นพลเมืองประชาธิปไตยที่ดีเป็นแบบอย่าง ใส่ใจแบ่งปันและทำตนให้เป็นประโยชน์กับชุมชน

3) Development Step (ขั้นพัฒนา) คือ การเสริมสร้างศักยภาพสตรีเพื่อให้มีพลังยิ่งขึ้นด้วยการใช้หลักพุทธธรรมมาเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตนเองในทางที่ดีงามและนำพาชุมชนให้เจริญเข้มแข็งและยั่งยืนด้วยพลังสตรีในชุมชน โดยการทบทวนความผิดพลาด ปรับปรุงแก้ไขและทำให้เจริญ พัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง สำหรับ **ด้านครอบครัว** คือ (1) แบ่งบทบาทหน้าที่และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัว และ(2) รับผิดชอบงานภายในบ้านควบคู่กับใช้ชีวิตในชุมชนให้มากขึ้นด้วยการทำงานสร้างสรรค์ **ด้านการศึกษา** คือ (1) การเรียนรู้โลกด้านในสร้างปัญญาและพลังชีวิต และ (2) การเรียนรู้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งเพื่อก้าวให้ทันโลก **ด้านเศรษฐกิจ** คือ (1) สร้างรายได้ด้วยรากฐานแห่งพอเพียงและความไม่ประมาท และ(2) สร้างวินัยบริหารการเงินอย่างตระหนักถึงคุณค่ามากกว่าสนองวัตถุนิยม

สรุปภาพโมเดล "LPD Model for Women"

ด้านสังคม คือ (1) ปลูกจิตสำนึกการยึดเหนี่ยวใจในชุมชน และ (2) ปลูกฝังความรู้สึกที่ดีด้วยการช่วยเหลือกัน **ด้านการเมือง** คือ (1)สร้างความรอบรู้ด้วยการหมั่นพบประพูดคุยในชุมชน (2) เคารพในกติกา (3) ร่วมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย (4) ให้เกียรติและรับฟังผู้นำที่ดีด้วยความ เคารพ (5) สอดส่องดูแลและปกป้องสิทธิ์สตรี (6) รักษาประเพณีอันดีงาม และ (7) ให้เกียรติยกย่องผู้อาวุโส

อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชนทั้งตามศาสตร์สมัยใหม่และตามหลักพุทธธรรม สิ่งที่พบคือ สตรีควรได้รับการพัฒนาทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านการเมือง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การที่สตรียุคใหม่จะใช้พลังศักยภาพที่มีในตนเพื่อนำมาพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนได้นั้น สตรีต้องได้รับการพัฒนาแบบองค์รวมครบทุกมิติ ทั้งด้าน กาย สังคม จิต และปัญญา สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า ภาวนา 4 (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2002)

นอกจากนี้ รูปแบบการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม ผู้วิจัยได้พบองค์ความรู้ใหม่ เรียกว่า **“LPD Model for Women”** ซึ่งมี 3 ขั้นของการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีด้วยหลักพุทธธรรม ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลโมเดลได้ ดังนี้

ขั้นเรียนรู้ (Learning Step) ขั้นปฏิบัติ (Practicing Step) และขั้นพัฒนา (Development Step)สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ของเมซิโรว์ (Mezirow) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในหนทางใดหนทางหนึ่งในสี่แบบ คือ การขยายการตีความ (elaboration) ของกรอบความคิดที่ใช้อ้างอิง (frame of reference) อยู่เดิม การเรียนรู้กรอบอ้างอิงใหม่โดยการปรับปรุงเปลี่ยนมุมมอง หรือโดยการปรับเปลี่ยนแบบแผน หรือความเคยชินในวิธีคิด (habits of mind) (Nilchaikowit and Chantarasuk 2009) เห็นได้ว่า การพัฒนาเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนตนเอง ประเด็นสำคัญคือ จุดเริ่มต้นด้วยการเรียนรู้และปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และนำไปปฏิบัติจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับสตรีมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐควรให้การสนับสนุนจัดเป็นหลักสูตรเพื่ออบรมผู้นำสตรี โดยมุ่งเสริมสร้างให้เกิดพลังศักยภาพตามหลักพุทธธรรมก่อน แล้วให้ผู้นำกลับไปปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีในหน่วยงาน หลังจากนั้นควรจัดให้บุคลากรสตรีผู้ใต้บังคับบัญชาเข้ามาอบรมเป็นโครงการนำร่อง โดยผู้นำจะต้องสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับจากการอบรม รวมทั้งให้ผู้ร่วมงานที่เป็นบุรุษหรือผู้ที่ยังไม่ได้เข้ารับการอบรมร่วมประเมินผลด้วย หากได้รับผลประเมินที่ดี จึงควรขยายผลและนำไปเป็นตัวอย่างในส่วนงานอื่นๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาและวิจัยรูปแบบการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชน ตามหลักพุทธธรรมด้วยการวิจัยเชิงผสมผสาน ทั้งคุณภาพและปริมาณ รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ด้วยการเข้าฝึกอบรมและทำกิจกรรมทั้งสตรีผู้เป็นมารดาและบุตรร่วมกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์และมีผลทำให้ชุมชนที่ศึกษามีความเข้มแข็ง มั่งคั่งและยั่งยืน

References

Department of Local Administration, 2008, *Local Election Report of the year.* Bangkok, n.p.

Gibson, (1991). *Concept Analysis of Empowerment*, Advance Nursing.

Hokanson, referrence in Phiphatrattana, P. (2008). *The Development of A Non-Formal Education Activity Organization Model to Develop Distance Non-Formal Education Students' Self-Empowerment*. Degree of Doctor of Philosophy, Chulalongkorn University.

Intarasuwan, N. (2002). *The Study of Women's Capabilities in the Self and Community Development in Chumporn Province*. Master of Science (Community Development). Thammasat University.

Inthasara, V. (2003). *The Principle of the Heart of Buddhism*. Bangkok: Thammada Printing.

Inthasara, V. (2005). *Dhamma and Life*. Bangkok: Chakkranukul Printing.

Kraft, J. (2000). *Power-with not power-over*. Peace News.

MCU. (1996). *Tripitaka: Thai version*. Bangkok: MCU Press.

National Committee for the Promotion and Coordination of Women, Prime Ministry Office. (1984. *Long-terms Policies and Program for Women (1992-2011).*

Nilchaikowit, T. and Chantarasuk, A. (2009). *The Art of Learning Process for Change: A Guide to the Psychic Process*.

Office of the National Economics and Social Development Board, *Summary of National Economics and Social Development Plan* Vol.11 (2012-2016).

Office of Women's Affairs and Family Institutions, *Women Development Plan during The National Economic and Social Development Plan Vol.11 (*2012-2016).

Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2002). *Dictionary of Buddhism.* Bangkok: MCUPress.

Sujjanun, J. (2011). *Lifelong Education and Community Development*, Bangkok: O. A. Printing Houses.

การเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร*
Strengthening Ethics for Prisoners in Bangkok

[1*]พระมหานันทวิท์ ธีรภทฺโท, [1]กมลาศ ภูวชนาธิพงศ์ และ [2]อัครนันท์ อริยศรีพงษ์
[1*]Phramaha Nuntawit Dhirabhaddo, [1]Kamalas Phoowachanathipong and [2]Akaranun Ariyasripong
[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University
[2]มหาวิทยาลัยปทุมธานี
[2]Pathumthani University
[1*]Email: sakorn_49@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีจุดมุ่งหมายดังนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาจริยธรรมของผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร 3) เพื่อเสนอผลการเสริมสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เจ้าหน้าที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลางและนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลางที่สมัครเข้าร่วมโครงการสัคคสาสมาธิ รุ่นที่ 2 จำนวน 144 คน อายุระหว่าง 18-25 ปี การวิจัยนี้การวิจัยแบบผสานวิธี เก็บรวมรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติ paired sample t-test และวิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหาแบบสร้างข้อสรุป ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นผู้ต้องขังคดียาเสพติด มีสาเหตุการกระทำผิดมาจากปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ มีรายได้ไม่เพียงพอกับการเลี้ยงครอบครัว มีค่านิยมการดำเนินชีวิตรักความสบาย อยากรวยเร็ว เมื่อพ้นโทษได้กลับมากระทำผิดซ้ำอีก สาเหตุสำคัญเกิดจากการไม่ยอมรับของสังคม และไม่มีงานทำ 2) กระบวนการสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้ต้องขัง มีขั้นตอนคือ การควบคุมและพัฒนาพฤตินิสัย และได้นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ หลักศีล 5 มรรคมีองค์ 8 หลักสังควัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 โยนิโสมนสิการ และหิริ โอตัปปะ มีกระบวนการสำคัญ ได้แก่ (1) การฝึกสัมมาทิฏฐิ (2) ฝึกอบรมศีล สมาธิ และปัญญา (3) การปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาประจำวันและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และ 3) ผู้เข้าร่วมอบรมหลักสูตรสัคคสาสมาธิมีจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: การเสริมสร้าง; จริยธรรม; ผู้ต้องขัง

---

*Received May 27, 2018; Revised June 7, 2018; Accepted November 19, 2018

Abstract

The objectives of this research were 1) to analyze ethics problems situation of prisoners in Bangkok 2) to analyze the ethics strengthening process according to Buddhist integration for prisoners in Bangkok and 3) to present the results of the ethics strengthening process according to Buddhist integration for prisoners in Bangkok. This research was a mixed method research. The sample consisted of 144 prisoners in the central correction institution for drug addicts, aged 18-25 years, who enrolled in Sakkasa Concentration Project 2. The tools of data collection were questionnaires, in-depth interview and focus group. Pair sample t-test and analytic induction were used for data analysis.

Research findings were as follow:

1. Ethics problems situation of prisoners in Thai society found that most prisoners were prisoners of drug cases. Most causes of this issues are from economic problems, inadequate income to support the family, the value of comfort, rich shortcuts, and wrong social imitation behavior. The main causes of offense recidivism are the lack of social acceptance and unemployed.

2. The ethics strengthening process according to Buddhist integration for prisoners are to control , to develop habitual behavior and to apply principles which are the five precepts *(Sãla)*, the noble eightfold path *(Maggа)*, the four bases of social solidarity *(Saïgahavatthu)*, the four holy abiding, critical reflection *(Yonisomanasikàra)* and two Lokapala-dhamma; moral shame and moral dread *(Hiri and Ottappa)*. The main processes are: 1) the practice of right view *(Sammàdiññhi)* 2) the process of threefold Learning *(Sikkhàttaya)* which are morality, concentration and wisdom training 3) the practice of Buddhist activities in daily life and in Important Buddhist Day

3. The participants in the Sakkasa Concentration Project 2 had higher scores on Buddhist ethics as a total at the significance level.

Keywords: Strengthening; Ethics; Prisoners

บทนำ

จากสถิติปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้น ได้อาศัยหลายหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมที่ประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล โดยกรมราชทัณฑ์ถือว่ามีส่วนที่เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกือบทุกขั้นตอนโดยคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในระหว่างการดำเนินคดีอาญชญากรรมในศาลพิจารณาระหว่างพิจารณา ซึ่งการกระทำความผิดเป็นปัญหาที่เกิดจากการอยู่รวมกันของคนในสังคม ยิ่งสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นเท่าใดจำนวนผู้ที่กระทำความผิดก็จะยิ่งมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอความรุนแรงของการกระทำความผิดนั้นจะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง แต่ในสังคมแต่ละสังคมนั้นก็จะมีกฎเกณฑ์สำหรับควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมเพื่อมิให้เกิดปัญหาระหว่างกัน ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของสังคมจะต้องถูกลงโทษ เพราะถ้าหากในสังคมใดไม่จัดการกับผู้ที่กระทำความผิดก็เท่ากับว่ายอมรับว่าการกระทำความผิดนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ในอดีตการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในสังคม มักจะปฏิบัติด้วยวิธีการที่รุนแรงและทารุณ โหดร้ายให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำไป ทั้งนี้เพื่อสร้างความยุติธรรมให้แก่สมาชิกในสังคม เป็นการมุ่งลงโทษเพื่อจะให้เกิดความเจ็บปวดหลาบจำ และไม่กล้าที่จะกระทำผิดซ้ำอีก ต่อมาเมื่อมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ทำให้อัตราการกระทำผิดกฎเกณฑ์ของสังคมเพิ่มขึ้นตาม การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดจึงได้มีการพัฒนารูปแบบจากวิธีการลงโทษที่ทารุณโหดร้ายมาเป็นการปฏิบัติโดยใช้เรือนจำและทัณฑสถานแทน (Department of Correction, 2008).

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การกระทำผิดของผู้ต้องขังชายเกิดจากขาดการขัดเกลาและความอบอุ่นจากครอบครัว จากกลุ่มเพื่อน จากความคึกคะนอง การไม่ได้รับความไว้วางใจจากสังคม การอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม และยาเสพติด ครอบครัวมีรายได้น้อย อีกทั้งผู้ต้องขังมีการศึกษาต่ำ (Chaiyapong, 2012) และผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่กลับมากระทำผิดซ้ำ เกิดจากไปร่วมกลุ่มสร้างเครือข่ายในเรือนจำ แลกเปลี่ยน สร้างเครือข่ายภายในเรือนจำ เมื่อออกจากเรือนจำจะกลับไปเพื่อนกลุ่มเดิมที่เคยมีความสัมพันธ์หรือเพื่อนในเรือนจำแนะนำต่อๆ กัน ขยายเครือข่ายจนติดคุกซ้ำอีก สาเหตุเกิดจากปัญหาครอบครัว หางานทำไม่ได้ จึงหันไปค้ายาเสพติด ไม่เกรงกลัวการติดคุก (Phra Dhammapitaka P.A. Payutto, 1997) จากสภาพปัญหาดังกล่าว จะเห็นว่าปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องการส่งเสริมจริยธรรมของเยาวชน เช่น สภาพแวดล้อมทางสังคม ชุมชน ครอบครัว และตัวเยาวชน การปลูกฝังทักษะชีวิตในการสั่งสอน และปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกอบรมผู้ต้องขังโดยจัดให้มีการเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาคุณภาพ เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว สังคม และช่วยแก้ปัญหาให้ผู้ต้องขังที่ จะได้กลับตัวกลับใจเป็นคนดี ตลอดจนเป็นแนวทางไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข และสารเสพติด ให้ผู้ต้องขังได้เป็นคุณค่าของชีวิตที่มีคุณภาพที่จะช่วยสร้างความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคงให้กับประเทศชาติได้

แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมด้วยวิธีการปฏิบัติสมาธิ เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาจริยธรรมและคุณธรรม ดังเช่น พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (Phra Dhammapitaka P.A. Payutto, 1997) กล่าวว่า การพัฒนามนุษย์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาด้วยการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตทั้งสามด้านให้เป็นการพัฒนาเต็มทั้งคนก่อนจึงจะเป็นการพัฒนาที่ได้ผลคือระบบแห่งไตรสิกขาได้แก่ ศีล สมาธิ และการปฏิบัติสมาธิเป็นวิธีการพัฒนาจิตใจและปัญญาของมนุษย์ ดังนั้นผู้วิจัยศึกษาจริยธรรมของผู้ต้องขัง โดยมุ่งศึกษากระบวนการเสริมสร้างจริยธรรมของผู้ต้องขัง โดยใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการ เพื่อพัฒนากาย ศีล จิต ปัญญา โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้ต้องขังที่เข้าฝึกอบรมหลักสูตร สัคคสาสมาธิ ทำการวัดผลเปลี่ยนแปลงจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการหลังจากเข้าฝึกอบรมหลักสูตร สัคคสาสมาธิ เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการของผู้ต้องขัง ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาจริยธรรมของผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเสนอผลการเสริมสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method) การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารเกี่ยวกับการเสริมสร้างจริยธรรมของผู้ต้องขังทั้งแนวคิด ทฤษฎีทางตะวันตกและทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าในภาคสนาม

2. การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงสภาพปัญญา และกระบวนการเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในกรุงเทพมหานครเชิงพุทธบูรณาการ ในระดับนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1) ทำการศึกษาและคัดเลือกพื้นที่ศึกษา โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง กรมราชทัณฑ์

2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการแจกแบบสอบถาม/สัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับผู้ต้องขัง ผู้บริหาร บุคลากร เจ้าหน้าที่ และนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา

3) ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ และแนวทางการพัฒนา การประยุกต์ใช้ประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร จากการประชุมกลุ่มย่อยและลงพื้นที่จริงในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง

4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ การเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร

3. การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการแจกแบบสอบถามจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการ วัดผลก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ สัคคสาสมาธิ ระหว่างวันที่ 15 มีนาคม-17 เมษายน พ.ศ.2561 ที่สถานบำบัดกลางพิเศษกลาง กรุงเทพมหานคร และมีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมการเข้าร่วมโครงการสัคคสาสมาธิระหว่างการปฏิบัติสมาธิ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ผู้ดูแลผู้ต้องขังระดับผู้บริหารและระดับปฏิบัติการ ที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง กรมราชทัณฑ์ 2) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) 1 กลุ่ม คือ ผู้ปฏิบัติงานพัฒนาผู้ต้องขังสอนจริยธรรมผู้ต้องขัง มีประสบการณ์การสอนไม่ต่ำกว่า 10 ปี และผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาและผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยา จำนวน 6 คน

กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง กรมราชทัณฑ์ ที่สมัครเข้าร่วมโครงการสัคคสาสมาธิ รุ่นที่ 2 ผู้ต้องขังมีคุณสมบัติเป็นนักโทษเด็ดขาด ภายใน 15 วัน หลังจากผ่านหลักสูตรปฐมนิเทศนักโทษเด็ดขาด จำนวน 144 คน อายุระหว่าง 18-25 ปี ระหว่างวันที่ 15 มีนาคม-17 เมษายน 2561

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1) แบบสอบถาม ที่พัฒนาจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและรายงานที่เกี่ยวข้องการเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการประยุกต์หลักธรรมที่เกี่ยวข้องมาสร้างเป็นตัวชี้วัดจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้ต้องขัง

2) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) เพื่อทราบถึงสภาพปัญหาการขาดจริยธรรมและกระบวนการเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร

3) ศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ และการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร

4) การสังเกต ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง และเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้ต้องขัง เพื่อให้สามารถสามารถวิเคราะห์กระบวนเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร

5) การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In–depth Interviews) สำหรับ ผู้บริหาร บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร

ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

1) แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์หรือแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ (Interview guideline) สำหรับ ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องและดูแลผู้ต้องขัง ได้แก่ 1) หลักการและกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขัง เพื่อแก้ไขและป้องกันกระทำผิดซ้ำ 2) หลักสูตรฝึกอบรมที่เสริมสร้างจริยธรรม โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ มีหลักสูตรอะไรบ้าง มีวิธีการอย่างไร 3) การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมจริยธรรมผู้ต้องขัง 4) กระบวนการอบรมทางพระพุทธศาสนา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ไปใช้กิจวัตรประจำวันของผู้ต้องขัง 5) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในการอบรมผู้ต้องขัง 6) การนำกระบวนการฝึกอบรมทางพระพุทธศาสนามาส่งเสริมจริยธรรมของผู้ต้องขัง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรกับผู้ต้องขัง

2) แบบสอบถามจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการ สร้างมาจากแนวคิดการพัฒนาจริยธรรมเชิงพุทธ-บูรณาการตามหลักภาวนา 4 แบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา สถานภาพ ประสบการณ์ในเข้าอบรมฝึกสมาธิ ประสบการณ์ในเข้าอบรมหลักสูตรจริยธรรมในทัณฑสถาน จำนวน 7 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเชิงพุทธบูรณาการ คำถามปลายปิดประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ โดยมีนิยามปฏิบัติการคำว่าการเสริมสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการ หมายถึง วิธีการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับการฝึกอบรมกาย ฝึกอบรมศีล ฝึกอบรมจิตใจ และฝึกอบรมปัญญาให้กับผู้ต้องขัง บูรณาการแบบองค์รวม วัดโดยแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

ตอนที่ 3 แบบบันทึกประสบการณ์ต่อการเข้าร่วมฝึกสมาธิเป็นแบบบันทึกให้กลุ่มตัวอย่าง เขียนความรู้สึก และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในการเข้าร่วมกิจกรรมฝึกสมาธิครั้ง ในประเด็นดังนี้ 1) ท่านได้เรียนรู้อะไรจากการเข้าร่วมโครงการฝึกสมาธิ 2) ท่านคิดว่าประสบการณ์การเข้าร่วมฝึกสมาธิครั้งนี้ ทำให้ท่านเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างไรบ้าง (พัฒนาทางกาย ทางสังคม ทางจิตใจ และทางปัญญา) 3) ความประทับใจที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมฝึกสมาธิครั้งนี้เป็นอย่างไร 4) “ธรรมะในใจของท่าน” ท่านจะนำหลักธรรมะข้อใด ไปใช้ในการดำเนินชีวิตของท่าน 5) ท่านตั้งใจที่นำสิ่งที่เรียนรู้จากการเข้าร่วมฝึกสมาธิไปใช้อย่างไรบ้าง 6) ปัญหา อุปสรรค/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม 3) หลักสูตรสัคคสาสมาธิ เป็นหลักสูตรสมาธิของสถาบันพลังจิตตานุภาพ สำหรับผู้ต้อง ซึ่งมีระยะเวลา ในการฝึกอบรม 21 วัน (100 ชั่วโมง) มีกรอบเนื้อหาเพื่อให้ผู้เข้ารับ

การอบรมทราบถึงการปฏิบัติสมาธิแบบง่ายๆ และได้ผลเร็วสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี คลายความเครียด มีสติ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

การหาคุณภาพเครื่องมือ โดยการหาความตรงของเนื้อหา ค่า IOC จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ปรับปรุงข้อคำถาม นำไปทดลอง try out กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟ่า เท่ากับ .953 และนำไปเก็บข้อมูลก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการสัคคสาสมาธิ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ เช่น หนังสือ เอกสารทางวิชาการ บทความงานวิจัย วิทยานิพนธ์และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์มาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้เชี่ยวชาญ (Key-Expert Informants) ที่มีประสบการณ์ตรง ซึ่งเป็นกลุ่มที่ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง (Structure In-Depth Interview) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวต่อตัว (Face-to-Face In-Depth Interview) ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสอนจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขัง ได้แก่ ผู้ปฏิบัติการฝ่ายพัฒนาผู้ต้องขัง นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนาและเชี่ยวชาญจริยธรรม ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 5 รูป/คน

กลุ่มที่ 2 การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) 1 กลุ่ม คือ ครูสมาธิสอนผู้ต้องขังมีประสบการณ์การสอนไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 4 คน ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา 2 คน ร่วม 6 คน

กลุ่มที่ 3 เก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการแจกแบบสอบถามจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการกลุ่มตัวอย่าง ผู้ต้องขังจำนวน 144 คน วัดผลก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ สัคคสาสมาธิ ระหว่างวันที่ 15 มีนาคม-17 เมษายน พ.ศ.2561 ระยะเวลาเข้าร่วมโครงการ 15 วัน ที่สถานบำบัดกลางพิเศษกลางกรุงเทพมหานคร และมีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมการเข้าร่วมโครงการสัคคสาสมาธิ ระหว่างการปฏิบัติสมาธิ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1) วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานได้ ร้อยละ(percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(standard deviation) สำหรับอธิบายข้อมูลแบบสอบถามเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง และใช้ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(standard deviation) สำหรับอธิบายข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจริยธรรมเชิงพุทธเชิงบูรณาการ

2) วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นผลการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง ด้วยใช้สถิติ Paired t test ได้แก่ แบบวัดจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการและและทดสอบค่าสัมประสิทธ์สหสัมพันธ์ของตัวแปร โดยใช้สถิติ Person Correlation

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการสรุปความตามเนื้อหาที่ค้นพบเป็นประเด็นตามลำดับ

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยใช้วิธีการประมวลความคิดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดแล้วยึดหลักในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยกระบวนการดังต่อไปนี้ (1) Concept กำหนดมโนทัศน์ สร้างแนวคิดเพื่อการวิเคราะห์ (2) Content รวบรวมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย (3) Classification วิเคราะห์จำแนกกลุ่มข้อมูล (4) Category จัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้ให้เป็นระบบ

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาจริยธรรมผู้ต้องขังในสังคมไทย

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นผู้ต้องขังคดียาเสพติดโดยตรง มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เมื่อพ้นโทษกลับมากระทำผิดซ้ำอีก สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของสังคมไทย มีสาเหตุมาจากปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ ประกอบอาชีพมีรายได้ไม่เพียงพอกับการเลี้ยงครอบครัว เป็นคนด้อยโอกาสทางสังคม และมีค่านิยมการดำเนินชีวิตรักความสบาย อยากรวยเร็ว มีพฤติกรรมการเลียนแบบทางสังคมที่ผิด และปัญหาการกลับมากระทำผิดซ้ำอีก พบว่า เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษไปแล้ว กลับมากระทำผิดซ้ำอีกสาเหตุหลักมาจากการไม่ยอมรับของสังคม ไม่มีงานทำ และผู้ต้องขังคิดว่าตัวเองเป็นคนไร้ค่า ไม่มีที่ยืนในสังคม จึงหันมากระทำผิดซ้ำอีก

2. กระบวนการสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลวิจัยสรุปได้ว่า ขั้นตอนการสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังเป็นกระบวนงานพัฒนาพฤตินิสัย แนวทางหนึ่งของกรมราชทัณฑ์ มีการดำเนินงานเริ่มจากการรับนโยบาย นำมาปฏิบัติเป็นการแบบบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีภารกิจสำคัญคือ การควบคุมและพัฒนาพฤตินิสัยกระบวนการสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้ต้องขัง เป็นการพัฒนามนุษย์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาด้วยการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตทั้งสามด้านให้เป็นการพัฒนาแบบองค์รวม โดยหลักสูตรอบรมที่เสริมสร้างจริยธรรมนั้นเน้นไปตามหลักสูตรที่กรมราชทัณฑ์กำหนด โดยมีหน่วยปฏิบัติในระดับเรือนจำ/ทัณฑ์สถานฯ คือ ฝ่ายการศึกษาฯ งานพัฒนาจิตใจ เช่น โครงการพัฒนาจิตใจ หลักสูตรสัคคสาสมาธิ , โครงการอบรม, วันสำคัญของชาติ, ศาสนาและสถาบัน, โครงการวิวัฒน์พลเมืองฯ,โครงการเยี่ยมอบรมศึกษา, และโครงการเรือนจำเรือนความ เป็นต้น โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะการนำกระบวนการไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นวิธีสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตให้เข้มแข็งไม่ให้กลับมากระทำผิดซ้ำได้ หลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมทางจริยธรรม ได้แก่ หลักศีล 5 มรรคมีองค์ 8 หลักสังควัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 โยนิโสมนสิการ และหิริ โอตัปปะ โดยมีกระบวนการสำคัญ ได้แก่

1) การฝึกสัมมาทิฏฐิ ให้เกิดขึ้นเป็นการแนวคิดที่ถูกต้อง ความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม

2) ฝึกกระบวนการไตรสิกขา เป็นการฝึกอบรมศีล สมาธิ และปัญญา เป็นพัฒนาด้านความประพฤติทางกาย วาจา และใจ

3) การปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในกิจวัตรประจำวันและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

3. ผลกระบวนการสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมหลักสูตรสัคคสาสมาธิมีจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตัวแปรจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการ ประกอบด้วย พัฒนาทางกาย พัฒนาทางสังคม พัฒนาทางจิตใจ และพัฒนาทางปัญญา พบว่า หลังทดลองคะแนนจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการในภาพรวมและรายด้านมีคะแนนสูงกว่าก่อนการทดลองทุกด้าน ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยคะแนนจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองเท่ากับ 4.09 และ 4.28 (SD. = .477 และ .464) จากคะแนนเฉลี่ยเต็ม 5 คะแนน และพิจารณารายด้านพบว่า หลังการทดลองด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการพัฒนาทางจิตใจเท่ากับ 4.35 และ SD = 534 รองลงมาด้านการพัฒนาทางกาย และพัฒนาทางปัญญา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 และ SD. = 554. และ .553) และด้านการพัฒนาทางสังคมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 4.24 และ SD. = .555 โดยทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ตามลำดับ

นอกจากนี้จากผลวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพยังพบ ผลการใช้กระบวนการฝึกอบรมทางพระพุทธศาสนามาส่งเสริมจริยธรรมของผู้ต้องขัง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ต้องขัง สรุปได้ว่า

1. ด้านพัฒนาการด้านร่างกาย ทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง มีความอ่อนน้อม อ่อนโยน มีสัมมาคารวะมากขึ้น ด้านร่างกายที่เห็นชัดที่สุด ที่เกิดจากการนำกระบวนการฝึกอบรมทางพระพุทธศาสนามาส่งเสริม จริยธรรมของผู้ต้องขังคือ พัฒนาด้านร่างกาย การรีบร้อนทางร่างกายลดลง หมายถึง ความสงบเสงี่ยม การจัดระเบียบทางร่างกายเป็นไปด้วยความเรียบร้อย การยืน เดิน นั่งและนอน สง่างาม น่าดู น่าชม มีสัมมาคาระวะ สะอาดสะอ้าน มีความเป็นระเบียบ การทะเลาะเบาะแว้ง ลดลงอย่างชัดเจน เมื่อเข้าใจและนำหลักการหรือแนวปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนาไปใช้แล้ว ย่อมสามารถควบคุม กาย วาจา ได้ในเบื้องต้น เช่น ศีล 5 ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักธรรม หลักการเบื้องต้น ที่สอนให้กิริยาหรือ พัฒนาทางด้านร่างกายอย่างชัดเจน เช่น ห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามลักทรัพย์ ห้ามประพฤติผิดในกาม ห้ามกล่าวคำเท็จและห้ามดื่มสุรายาเมา เสพติด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นการส่งเสริมการพัฒนาทางด้านร่างกาย หรือการแสดงออกต่อบุคคลอื่น ให้อยู่ด้วยศีลธรรม

2. ด้านพัฒนาการด้านสังคม สามารถเข้าร่วมสังคมอื่นๆ ได้ง่าย เพราะรู้จักการช่วยเหลือ เสียสละ ให้อภัย อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ไม่ก่อให้เกิดปัญหาทะเลาะ วิวาท ในหมู่คณะ ในด้านสังคมนั้น เราเน้นไปที่การเรียนรู้ทิศ 6 การเกี่ยวข้องกับสังคม โดยมีผู้ต้องหาเป็นศูนย์กลางและปฏิบัติต่อสังคมรอบด้าน ตามสิทธิหน้าที่ที่สังคมสมมุติ ดังนั้น ผู้ต้องขังยุคใหม่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคม ไม่ต่อต้าน ไม่เบียดเบียน มุ่งทำหน้าที่ของตน เกื้อกูลสังคม และจิตสาธารณะ นี้คือ เปลี่ยนภาระให้เป็นพลัง คือคนดีที่สังคมต้องการ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เพราะคำสอนของพระพุทธศาสนาส่งเสริมให้มนุษย์ทุกคน มิใช่แค่ ผู้ต้องขังเท่านั้น ที่สามารถพัฒนาให้เกิดความสุข สงบ สันติ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นทั้งหลักและเครื่องมือในการใช้เป็นแนวทางในการใช้ชีวิตต่อส่วนรวม ของคนในสังคมอย่างปกติสุข ไม่เบียดเบียน ไม่มาทำร้ายกัน ส่งเสริมชีวิตของคนในสังคมให้เกิดความรักสามัคคีกันในทุกสังคม เช่น หลักหิริโอตัปปะ เป็นต้น

3. ด้านพัฒนาการด้านจิตใจ ทำให้ผู้ต้องขังมีจิตใจดีขึ้น ลดความวิตกกังวลในเรื่องต่างๆ ของชีวิต จิตใจสงบ มีวิธีคิดอย่างเป็นระบบ ละเอียดรอบคอบมากขึ้น มีสมาธิดีขึ้น มีความอดทน อดกลั้นต่อการกระทำความผิดต่างๆ ในขณะใช้ชีวิตในทุกสถานการณ์ ด้วยหลักการไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เมื่อผ่านกระบวนการนี้แล้ว สภาวะจิตของผู้ต้องขังได้รับประสบการณ์ทางจิต ทำให้เขามีภาวะของจิตบริสุทธิ์ ตั้งมั่น และปราดเปรียว สามารถยืนหยัดต่ออารมณ์ที่ยั่วยุได้ ก็ถือว่าเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้น ไม่มุ่งจะได้ทางวัตถุมากเกินไป สามารถพาความสุขทางใจ จากอารมณ์มารได้ด้วย ไม่หมกมุ่นทางวัตถุมากเหมือนแต่ก่อน เป้าหมายหลักของพระพุทธศาสนา คือ การยกระดับจิตใจของคนในทุกระดับ ตามหลักของกลไกการปฏิบัติ คือ “หลักไตรสิกขา” คือ “ศีล สมาธิ ปัญญา” โดยมีจุดหมายสูงสุดคือ การกำจัด “อนัตตา” หรือกิเลสภายในจิตใจของตัวเอง อันเกิดจาก อกุศลมูล 3 ประการ คือ “โลภะ โทสะ โมหะ”

อันเป็นสาเหตุให้เกิดความวุ่นวาย ในสังคมทุกสังสมในโลก ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพหรือ มนุษย์ทุกกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ก็มีเพียงหลักการเดียว คือ การมุ่งพัฒนาจิตใจนั่นเอง

4. ด้านพัฒนาการด้านปัญญา ทำให้ผู้ต้องขังมีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักธรรมมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี เกิดทักษะ การเรียนรู้ที่หลากหลาย มีสติคอยเตือนและควบคุมพฤติกรรมว่าสิ่งไหนผิดสิ่งไหนถูก ด้านปัญญานี้ก็เปลี่ยนแปลงทางต้นทิฏฐิ ความเห็นเป็นทางถูกมากขึ้น คือเห็นตรงตามหลักธรรมชาติ หลักความจริง เข้าในชีวิต เข้าใจถูกตรง และโดยเฉพาะ เข้าใจตัวตนของตนตามหลักไตรลักษณ์ คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และมิใช่ตัวตน ถอดถอนความเห็นผิดหยาบๆ ละเสียได้ไม่เห็นแก่ตัวจัดแล้ว เขาอกเข้าใจในระดับหนึ่ง มีเป้าหมายชัดเจนแล้ว งดเว้นได้เด็ดขาดในความเชื่อผิดๆ ในการกระทำทุจริตทางกายและวาจาแล้วกระบวนการในการอบรม ผู้ต้องขังส่วนหนึ่งที่มีเป้าหมายร่วมกันทุกครั้ง คือ การให้ ผู้ต้องขัง เกิดจิตสำนึกรู้ดี และรู้ชื่อ รวมทั้งผลเสียของการกระทำของตนเอง นั้นคือ เกิดกระบวนการแบบมีเหตุผล คือ ปัญญา นั้นเอง ปัญญาจะต้องกำหนดให้เด้กเหล่านั้นไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ ทั้งสอดคล้องกับหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาที่พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นผู้ต้องขังคดียาเสพติดโดยตรง และมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี เมื่อพ้นโทษกลับมากระทำผิดซ้ำอีก สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการขาดจริยธรรมของสังคมไทย มีสาเหตุมาจากปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ ประกอบอาชีพมีรายได้ไม่เพียงพอกับการเลี้ยงครอบครัว เป็นคนด้อยโอกาสทางสังคม และมีค่านิยมการดำเนินชีวิตรักความสบาย อยากรวยเร็ว มีพฤติกรรมการเลียนแบบทางสังคมที่ผิด สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และค่านิยมการดำเนินชีวิตของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตามกระแสวัตถุนิยมของสังคมไทย โดยสภาพปัญหาดังกล่าว ถือว่าเป็นวิกฤตทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมอันก่อให้เกิดภาวะสังคมไร้ระเบียบ ซึ่งได้ส่งผลกระทบในทางลบต่อเด็กและเยาวชนอย่างมหาศาลจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนของสังคมจะต้องร่วมมือกันในการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพให้กับเด็กและเยาวชนในทุกๆ ด้านซึ่งเปรียบเสมือนการป้องกันปัญหาระยะยาวของประเทศชาติมิให้เด็กและเยาวชนมีค่านิยมและพฤติกรรมที่เป็นปัญหาทางสังคม เริ่มจากการปลูกฝังจริยธรรม การขัดเกลาอบรมภายในครอบครัวเป็นอันดับแรก ดังเช่น แนวคิดของแบนดูรา (Bandura) ที่ให้ความสาคัญต่อลักษณะภายในตัวมนุษย์และสิ่งแวดล้อมว่าเป็นตัวก่อให้เกิดพฤติกรรม เขาอธิบายว่า พฤติกรรมมนุษย์ องค์ประกอบภายในตัวมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม ต่างก็มีอิทธิพลต่อกันและกันในลักษณะที่แต่ละองค์ประกอบต้องสัมพันธ์กันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน หมายความว่า ในบางครั้งสิ่งแวดล้อมอาจจะมีส่วนในการทำให้เกิดพฤติกรรมได้มากกว่าองค์ประกอบภายในตัวบุคคล ส่วนในเวลาอื่นองค์ประกอบภายในตัวบุคคลก็อาจจะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์มากกว่าสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์เช่นนี้อยู่ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน เป็นกระบวนการที่ทั้งสองฝ่ายต่างก็มีอิทธิพลต่อ

กันและกัน และทั้งคู่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ในขณะเดียวกันพฤติกรรมมนุษย์ก็มีอิทธิพลต่อทั้งสองสิ่งด้วยเหมือนกัน (Bandura, 1965) และเมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษไปแล้ว กลับมากระทำผิดซ้ำอีกสาเหตุหลักมาจากการไม่ยอมรับของสังคม ไม่มีงานทำ และผู้ต้องขังคิดว่าตัวเองเป็นคนไร้ค่า ไม่มีที่ยืนในสังคม จึงหันมากระทำผิดซ้ำอีก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกัน สร้างคนดีสู่สังคมทุกฝ่าย เริ่มจากการเตรียมพร้อมด้านอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมภายนอก รวมทั้งทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ ในการแก้ไขผู้กระทำความผิดซ้ำ เมื่อพ้นโทษแล้ว สถานบันครอบครัวต้องให้ความอบอุ่น เพื่อไม่ให้ผู้ต้องหามีการกระทำความผิดซ้ำ และการเปิดโอกาศให้ผู้ต้องหามีอาชีพหลังพ้นโทษ

จากผลการศึกษาที่พบว่า กระบวนการสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการนำกระบวนการไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นวิธีสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตให้เข้มแข็งไม่ให้กลับมากระทำผิดซ้ำได้ และช่วยฟื้นฟูและป้องกันการกระทำผิดซ้ำทางกาย ทางวาจา และก็ทางใจ ผลการเปลี่ยนแปลงจริยธรรมทำให้ผู้ต้องขังได้รับการพัฒนาทางด้านกาย พัฒนาด้านศีล พัฒนาด้านจิตใจและพัฒนาด้านปัญญาสูงขึ้น ดังคำอธิบายของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ในพระพุทธศาสนานั้นเป็นการอบรมพัฒนาตนเองให้ครบองค์รวมของชีวิต คือ ร่างกาย จิตใจ ปัญญา และ สังคม ผู้ที่มีตนอบรมดีแล้วได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาอย่างสมบูรณ์ ในการพัฒนาตนเองตามแนวทางพระพุทธศาสนาต้องมีการศึกษา การสำเหนียก การศึกษาเล่าเรียนให้รู้เข้าใจ และฝึกฝนปฏิบัติจนเป็นคุณสมบัติที่เกิดมีขึ้นในตน หรือให้ทำได้ทำเป็น ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไปจนถึงความสมบูรณ์ หลักในการอบรมพัฒนาตนเอง ในพระพุทธศาสนาก็คือ หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย อธิสีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และ อธิปัญญาสิกขา (Phra Brahmagunabhorn P.A. Payutto, 2008).) ผลวิจัยดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกับ อุ่นเอื้อ สิงห์คำ (Singkam, 2014) วิจัยเรื่อง กระบวนการและผลของการสร้างเสริมสุขภาวะองค์รวมวิถีพุทธ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการและผลของการสร้างเสริมสุขภาวะองค์รวมวิถีพุทธ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า กระบวนการสร้างเสริมสุขภาวะองค์รวมวิถีพุทธจัดขึ้นเป็นระยะเวลา 5 วัน เพื่อเรียนรู้ทฤษฎีการสร้างสุขภาพควบคู่กับการปฏิบัติ โดยบูรณาการองค์ความรู้บนความเชื่อจากวิถีการดำรงชีวิตของสังคมไทยและวิทยาการทางวิทยาศาสตร์ เน้นองค์ความรู้เพื่อการ “พึ่งตนเองจนเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้”มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพกายจิตใจ สังคมและจิตวิญญาณมีการฟังและสนทนาธรรมจากนักบวช เพื่อ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณสู่การลด ละ เลิกความโลภ โกรธ หลง

จากผลการศึกษาที่พบว่า ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ต้องขังโดยผลเชิงประจักษ์จากกลุ่มตัวอย่างผู้ต้องขังผู้เข้าร่วมปฏิบัติหลักสูตรสมาธิสัคคสาสมาธิมีการเปลี่ยนเปลงทางจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการ โดยหลังทดลองคะแนนจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการในภาพรวมและรายด้านมีคะแนนสูงกว่าก่อนการทดลองทุกด้าน ได้แก่ การพัฒนาด้านกาย การพัฒนาด้านศีล การพัฒนาด้านจิตใจ และการพัฒนาด้านปัญญาสูงขึ้น ซึ่งหลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมทางจริยธรรม ได้แก่ หลักศีล 5 มรรคมีองค์ 8 หลักสังควัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 โยนิโสมนสิการ และหิริ โอตัปปะ สอดคล้องฤทธิชัย แกมนาค และสุภัชชา

พันเลิศพาณิชญ์ (Kamnak and Patloespranich, 2013) ได้ศึกษาการบูรณาการหลักไตรสิกขากับจิตวิทยาวัยรุ่นในการพัฒนาเชิงบวกแก่เยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงราย ผลวิจัยพบว่า ด้านสุขภาวะจิต พบว่าเยาวชนมีความหวังว่าในอนาคตพ่อแม่จะภูมิใจในตัวเยาวชน ด้านบูรณาการหลักไตรสิกขา โดยพบว่า เยาวชนสามารถพัฒนาตนเองเพื่อสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขต่อไป ด้านสนับสนุนการบูรณาการหลักไตรสิกขา พบว่า พระสงฆ์บรรยายให้เยาวชนมีความเข้าใจเรื่องความชั่ว ความดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด หลักธรรมที่ควรนำมาประกอบการสอนเยาวชนได้แก่ หลักอิทธิบาท 4 นอกจากนั้นควรสอนเรื่องความขยันหมั่นเพียร การเอาใจใส่ในการงาน รู้จักการเอาตาดูหูฟัง ควรสอนให้เยาวชนเข้าใจที่มาของชีวิตตนเอง การฝึกสมาธิเบื้องต้น จะทำให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเชิงบวกได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ (Jirathitikarn, 2011) ผลวิจัยพบว่า ความเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมและการปฏิบัติวิปัสสนา จำแนกตามกลุ่มก่อนและหลังผ่านหลักสูตร พบว่า ผู้ต้องขังหลังผ่านหลักสูตรสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนมากกว่าผู้ต้องขังก่อนผ่านหลักสูตร ผู้ต้องขังก่อนผ่านหลักสูตรส่วนใหญ่ไม่ต้องการตักบาตรเลยแต่เมื่อผ่านหลักสูตรแล้ว ส่วนใหญ่ต้องการตักบาตรบ่อยๆ ผู้ต้องขังก่อนผ่านหลักสูตรส่วนใหญ่ไม่ต้องการฟังเทศน์ แต่เมื่อผ่านหลักสูตรแล้ว ส่วนใหญ่ต้องการฟังเทศน์บ่อยๆ ผู้ต้องขังก่อนผ่านหลักสูตรส่วนใหญ่ไม่ต้องการทอดผ้าป่าหรือกฐิน แต่เมื่อผ่านหลักสูตรแล้ว ส่วนใหญ่ต้องการทอดผ้าป่าหรือกฐินบ่อยๆ จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังหลังผ่านหลักสูตรการปฏิบัติธรรมโดยการปฏิบัติวิปัสสนา จะมีพฤติกรรม และความคิดเห็นต่อการปฏิบัติธรรม และการปฏิบัติวิปัสสนาสูงขึ้น ดังนั้นทางผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือเรือนจำต่างๆ ควรมีโปรแกรมให้ผู้ต้องขังได้ปฏิบัติธรรมและการปฏิบัติวิปัสสนา เพื่อกล่อมเกลาจิตใจของผู้ต้องขังให้มีพฤติกรรม และความคิดเห็นต่อในการปฏิบัติธรรมสูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ

1. สถาบันการศึกษามาร่วมสร้างศูนย์พัฒนาจริยธรรมในทัณฑสถาน หน่วยงานภายนอก เช่น มหาวิทยาลัย นำความรู้เชิงวิชาการเข้ามาช่วยกันส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมให้ผู้ต้องขัง ตั้งเป็นศูนย์พัฒนาจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังภายในกรมราชทัณฑ์ ดังเช่น

2. การจัดกิจกรรมฝึกวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ กระบวนการสะท้อนความคิดให้เกิดโยนิโสมนสิการผ่านกิจกรรม การจัดกิจกรรมสะท้อนความคิดเป็นกลุ่มเล็กๆ ให้เกิดการตะหนักรู้ ผ่านหลักสูตรการอบรมรมสมาธิ เช่น สัคคสาสมาธิ หรือ อาจผ่านชิ้นงาน การฝึกอาชีพ ใช้แรงเสริมด้านบวกจากผู้ปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำ เพื่อส่งเสริมให้เกิดโยนิโสมนสิการ การคิดอย่างรอบคอบ ปรับเปลี่ยนวิธีคิด จากการสะท้อนบทเรียนวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

3. การจัดตั้งเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนการพัฒนาจริยธรรม การจัดตั้งเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุนกรมราชทัณฑ์ในการพัฒนาจริยธรรมของผู้ต้องขัง เช่น การศึกษา การฝึกอาชีพ การจัดหลักสูตรที่หลากหลายใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นฐาน นอกเหนือจากหลักสูตรที่ขึ้นกับนโยบายของกรมราชทัณฑ์ และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางมาอบรม ตลอดจนหน่วยงานที่จะสนับสนุนและติดตามผู้ต้องขังหลังจากพ้นโทษ ให้มีอาชีพและมีงานทำ เช่น กระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม มีนักสังคมสงเคราะห์ อาสาสมัครมาช่วยเหลือ แบ่งภาระงานกันทำ เนื่องจากเรือนจำเป็นหน่วยงานเล็ก มีข้อจำกัดด้านบุคคลากร และจำนวนผู้ต้องขังมีจำนวนมาก

4. การขัดเกลาจากครอบครัว การอบรมสั่งสอนของครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างจริยธรรมให้เกิดขึ้น เริ่มจากครอบครัวอบรมสั่งสอน ขัดเกลาทางจริยธรรม การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ สร้างคนดีมีคุณภาพสู่สังคม ต้องผ่านกระบวนปลูกฝังมาก่อน กรมราชภัณฑ์มีหน้าที่ควบคุมกับแก้ไข ไม่สามารถพัฒนาจริยธรรมผู้ต้องขังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้แบบองค์รวมทั้งหมด จำเป็นต้องอาศัยหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมมือกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ต้องขังมีจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสูงกว่าก่อนเข้าอบรมหลักสูตรสัคคสาสมาธิ ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำวิจัยเพื่อวัดผลการเปลี่ยนแปลงกลุ่มทดลองอื่นๆ โดยจัดคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มทดลองไม่เกิน 30 คน เพื่อควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนที่เกิดขึ้น เนื่องจากข้อจำกัดในการทดลองในครั้งนี้ เป็นกลุ่มใหญ่ เพื่อทดลองประสิทธิภาพของแบบวัด และทดลองวัดซ้ำกับกลุ่มเดิม เพื่อดูความคงทนของพฤติกรรมจริยธรรม นำมาเป็นแนวทางการจัดหลักสูตรที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดป้องกันการกระทำผิดซ้ำได้อย่างมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

References

Bandura, A. (1965). Behavior Modification through Modeling Procedures. In *Research in Behavior Modification*. New York: Holt, Rinehart, and Winston.

Chaiyapong, A. (2012). The Development of Strategic of Prevention and Diminish the Problem of Prisoner's Recidivism the Provincial Prison Region 8. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 4(1), 125-148.

Department of Correction. (2008). *Operating results from Development Habits Inmates*. Bangkok: Royal Print Corrections.

Jirathitikarn, S. (2011). *Acting in Dhamma Principles of Prisoners in Klongprem Central Prison*. Full Report Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Kamnak, R. and Patloespranich, S. (2013). *The Integration of the Threefold Training (Trisikka Principle) and Psychology of Adolescence in Positive Development to Youth in Juvenile Observation and Protection Centre of Chiang Rai Province*. Full Report Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2008). *Dictionary of Buddhism*. (16th ed.). Bangkok: S.R. Printing Mass Product.

Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (1997). *Sustainable Development*. (6th ed). Bangkok: Sahathammik.

Singkam, U. (2014). Process and Results of Buddhism Holistic Well-Being Promotion. *Journal of the Association of Researchers*, 19(1), 73-85.

การสืบค้นและจัดระบบการอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณของวัดและการถ่ายทอดภูมิปัญญาภาคกลาง เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของกลุ่มจังหวัดภาคกลาง*

The Ascertainment and Reservation System the Ancient Scriptures Kept in Monasteries and Publicizing Central Wisdom to up rising a Local Learning Source in Central Thailand Provinces

พระครูพิพิธวรกิจจานุการ (มานิตย์ เฟื่องผล)
Phrakhrupipithvarakijjanukran (Manit Phuengpol)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส
Manachulalongkornrajavidyalaya University,
Palisuksa Buddhagosa Campus, Thailand
E-mail: phuengpol2@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) ศึกษารวมรวมและจัดหมวดหมู่เอกสารคัมภีร์โบราณทางพระพุทธสาสนาของวัดในเขตภาคกลาง 2) วิเคราะห์เนื้อหาและจัดทำดรรชนีค้นคำของเอกสารคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดเขตภาคกลาง 3) ส่งเสริมอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัดในเขตภาคกลาง

ผลการศึกษา พบว่า เนื้อหาที่ปรากฏโครงสร้างระบบการจัดระบบหมวดหมู่ในคัมภีร์โบราณที่มีอยู่ในปัจจุบันมีการแบ่งระบบการจัดหมวดหมู่ทั้ง 5 ระบบ ถึงแม้จะมีหลักการในการจัดแบ่งความรู้คล้ายกัน แต่จุดเน้นของระบบต่างกัน ซึ่งเมื่อนำหมวดหมู่ของทั้ง 5 ระบบ มารวมกัน

* Received August 3, 2018; Revised August 11, 2018; Accepted October 3, 2018

ขอบเขตความรู้ที่ปรากฏในระบบการจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ในคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ในปัจจุบัน พบว่าขอบเขตความรู้ศาสนาจะเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องพุทธศาสนา ซึ่งกระจายอยู่ในหลายหมวดย่อย และหมู่ย่อย รวมเป็น ชาดกทั่วไป ธรรมะทั่วไป อรรถกถา อรรถกถาพระวินัยปิฎก อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก บทสวดมนตร์ คัมภีร์ภาษาบาลี นิกายธรรม จึงสรุปผลการวิจัยเชิงสถิติในแต่ละจังหวัดด้วย ดังนี้ จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนนท์บุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดชัยนาท ระบบการจัดระบบหมวกหมู่ความรู้ในคัมภีร์โบราณที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่ครอบคลุมเนื้อหาในคัมภีร์โบราณทั้งหมด นอกจากนี้ในแต่ละหมวดความรู้ที่กำหนดไว้ยังไม่มีคำอธิบายขอบเขตความรู้อย่างละเอียด และครอบคลุม และยังไม่มีการแบ่งเป็นหมวดย่อย หมู่ย่อยได้ละเอียดเท่าที่ควร

คำสำคัญ: การจัดหมวดหมู่ความรู้; คัมภีร์โบราณ; การถ่ายทอดภูมิปัญญา

Abstract

The present research has manifested three major objectives; 1) to study, compile and classify the Buddhist ancient scriptures in the central Thailand monasteries 2) to analyze the contents and provide the indexes in the Buddhist ancient scriptures in the central Thailand monasteries and 3) to promote and reserve the ancient scriptures for the purpose of the Buddhist learning center and culture in the central Thailand monasteries.

It has been found that the contents, structures as well as the classification systems of the ancient scriptures at the present time have been divided and compiled into five systems. Although the knowledge classification systems were similar, it was probably different at the major emphasis, in particular, when the grouping of the five systems was combined.

The scopes of knowledge stated in the knowledge classification systems as demonstrated in the Buddhist ancient scriptures at the present time where the scopes of religious cognition. These represented the details of Buddhism that generally appeared in the forms of several sub-sections and sub-categories. The said scopes have been categorized into the following forms viz. a Birth story, a Doctrine, a Commentary, a Commentary of the Discipline basket, a Commentary of the Basket of Discourses, a Commentary of the Basket of the Higher Doctrine, prayer books, Pali scriptures and a collection or group of the discourses in the Sutta Pitaka. Meanwhile, the statistical research results found in each of the provinces were as follows: Suphanburi, Nonthaburi, Pathumthani, Phra Nakhon Si Ayutthaya, and Chai Nat was found that the knowledge classification systems of the ancient scriptures at the present time have not been held on all of the details of the ancient scriptures. Further, each of the knowledge classifications demonstrated under the consideration was not scrupulously and comprehensively provided the explanations of the scopes of knowledge, as well as, not classified it into the sub-sections and sub-categories precisely.

Keywords: Knowledge Classification; Ancient Scripture; Central Wisdom

บทนำ

วรรณกรรม และโบราณคดีจัดว่าเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าในฐานะที่เป็นส่วนประกอบของระบบวัฒนธรรมในสังคมมนุษย์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุธรรมและนามธรรมที่บรรพบุรุษได้คิดค้นและสร้างสรรค์ขึ้นมาเป็นหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงเอกลักษณ์และความเป็นมาของชุมชน เป็นสิ่งที่สามารถนำมาจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและกระบวนการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างองค์ความรู้ การประเมินคุณค่า การฟื้นฟู และการสร้างความรู้ขึ้นมาใหม่เพื่อให้เป็นทุนทางสังคม ที่ก่อให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมที่ให้คุณค่ากับการเรียนรู้ ตลอดจนการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน และการบริหารจัดการตนเองเพื่อพัฒนาชุมชน (Phramaha Punyaworawat Siribhattho, Phrakru Pariyatidhammawong and Nipapat Yoopum, 2018)

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนด้านวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์และความเจริญทางด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนนั้นๆ เพราะเป็นศูนย์รวมของศิลป-วัฒนธรรมประเภทต่างๆ ของชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน และสามารถสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดีเพราะในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Culture tourism)กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการท่องเที่ยวที่ได้ชมและสัมผัสกับวิถีชีวิตแบบเก่าๆ ท้องถิ่นเก่าแก่มีมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่หาดูได้ยากในยุคโลกาภิวัตน์เป็นวิถีวัฒนธรรมที่มีความน่าสนใจ เป็นที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม ศิลปกรรม รวมถึงงานประเพณีพิธีกรรม เป็นสินค้าวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยมอย่างยิ่ง เพราะศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีคือกิจกรรมหรือผลงานที่เกิดจากความคิดของชาวบ้านที่แสดงให้เห็นคุณค่าแห่งการดำเนินชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาแต่ละชุมชนหรือท้องถิ่น เป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงามของกลุ่มชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ (Hasartsi and Tepsumetanonta, 2008)

การพัฒนาศักยภาพของชุมชนสำหรับวรรณกรรมและโบราณคดีทางพระพุทธศาสนานั้น นับว่าเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมอีกประเภทหนึ่งที่มีคุณค่าและความสำคัญต่อการสร้างระบบคิด ภูมิปัญญา และรากฐานทางวัฒนธรรมของไทย เพราะมีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรด้านวัตถุได้แก่ โบสถ์ เจดีย์ วิหาร คัมภีร์ใบลาน สมุดข่อย ธรรมาสน์ ฯลฯ (Phrachayanuntamunee, 2017) ที่สร้างขึ้นด้วยความวิจิตรงดงามและสติปัญญาอันล้ำเลิศของบุรพาจารย์ และทรัพยากรด้านนามธรรม อันได้แก่ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา คติธรรม ความเชื่อ ฯลฯ ที่ล้วนมีความหมายและความสำคัญต่อการเรียนรู้และการดำรงวิถีชีวิตในสังคม การจัดการคัมภีร์โบราณส่วนใหญ่จะพบปัญหาเกิดจากตัวคัมภีร์โบราณที่การจารึกด้วยอักษรโบราณ เช่น อักษรตัวธรรม อักษรไทยน้อย และอักษรขอม เป็นต้น ในการวิจัยความรู้จึงต้องใช้ผู้มีความรู้ความสามารถในการอ่านและแปลความหมาย เป็นต้น เพราะฉะนั้นถึงจะมีความรู้ในคัมภีร์โบราณจำนวนมากแต่การเข้าถึงความรู้นั้นทำได้ยาก ดังนั้นจึงมีการปริวรรตหรือแปลความรู้ในคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนา

ออกมาเผยแพร่ เนื่องจากไม่มีใครอ่านคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาที่จารึกด้วยอักษรโบราณ เช่น อักษรธรรมอีสาน ธรรมล้านนา-ไทย ไทยเหนือ ไทยกลาง ไทยน้อย ลาว พม่า โรมัน เขมร มอญ และเมื่อมีการปริวรรตหรือแปลแล้วก็จัดเก็บโดยให้เลขทะเบียน และสร้างบัตรรายการในการเข้าถึงคัมภีร์โบราณ ประกอบด้วย ลักษณะทางบรรณานุกรม ได้แก่ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง สถานที่จัดเก็บ ปีที่สร้าง ปีที่พิมพ์ เลขทะเบียน และลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ จำนวนผูก อักษร ภาษา เส้น ฉบับ ซึ่งบัตรรายการคัมภีร์โบราณจะเรียงตามกลุ่มภาษาที่ใช้จดบันทึก และในแต่ละกลุ่มภาษาจะเรียงตามตัวอักษร และชื่อเรื่อง (D-Library National Library of Thailand, 1995) เพื่อเป็นอุปกรณ์ศึกษาองค์ความรู้ที่บรรจุในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ในการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้คงอยู่สืบต่อไป (Phramaha Sittichai Chayasitti, 2017)

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการและความพยายามที่จะเข้าถึงความรู้ในคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการสำรวจ รวบรวมคัมภีร์โบราณ เพื่อจัดทำทะเบียนรายชื่อคัมภีร์โบราณ และจัดทำการอนุรักษ์ต้นฉบับคัมภีร์โบราณให้อยู่ในสภาพดีจัดทำเพื่อบรรยายลักษณะคัมภีร์โบราณในบริบทเอกสารรูปแบบดิจิตัล โดยหาสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถช่วยในการเข้าถึงเนื้อหาได้ แต่ยังไม่ครอบคลุมเนื้อหาตามความต้องการได้มากนัก (Chamnongsri, 2004)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจรวบรวมความรู้ในคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาจัดระบบความรู้ในคัมภีร์โบราณว่ามีอะไรบ้าง อันจะนำไปสู่การจัดระบบความรู้ที่สมบูรณ์อันจะทำให้ทราบถึงความรู้ในคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนา และถ้าจะจัดระบบและสร้างให้เกิดประโยชน์ในการเข้าถึงความรู้ที่อยู่ในคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดประโยชน์ในทางวิชาการด้านการจัดการความรู้ทางพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเนื้อหาคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดในเขตภาคกลาง
2. เพื่อวิเคราะห์หมวดหมู่คัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดในเขตภาคกลาง
3. เพื่อเสนอหมวดหมู่คัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดในเขตภาคกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) โดยดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาการจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ในคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาโดยวิธีวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ได้แก่ คู่มือสำรวจ จัดหา รวบรวมทรัพยากรสารสนเทศ เอกสารคัมภีร์โบราณ คู่มือปฏิบัติงานเกี่ยวกับเอกสารคัมภีร์โบราณ คู่มือชื่อเรื่องและชื่อแบบฉบับหนังสือทางพระพุทธศาสนา เอกสารการแบ่งหมวดหมู่ความรู้

การเก็บรวบรวม ใช้แบบบันทึกข้อมูลเพื่อบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มความรู้เดิม ประกอบด้วย หมวดความรู้ หมวดย่อย และหมู่ย่อย ขอบเขต และรายละเอียดความรู ความสัมพันธ์ของความรู้

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารทั้งหมดมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ร่วมกัน เพื่อจัดกลุ่มเนื้อหาและคัดแยกเนื้อหา

2. ศึกษาการวิเคราะห์หมวดหมู่คัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาจากเอกสารคัมภีร์โบราณที่ปริวรรตแล้ว โดยเก็บรวบรวมข้อมูลของคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในสำนักหอสมุดแห่งชาติ เนื่องจากการลงพื้นที่เป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ วัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตจังหวัดภาคกลาง 5 จังหวัด คือ จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. นำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 และ 2 มาวิเคราะห์และจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ในคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาให้เป็นระบบเดียวกันเพื่อกำหนดกรอบของการจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ในคัมภีร์โบราณ

ผลการวิจัย

เนื้อหาคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดในเขตภาคกลาง

คัมภีร์โบราณเป็นคัมภีร์ที่ถูกจารหรือการจดบันทึกด้วยอักษรโบราณ เรียกโดยทั่วไปว่า หนังสือคัมภีร์โบราณแต่เนื่องจากคนในอดีตนิยมบันทึกเรื่องราวในด้านพระพุทธศาสนาลงในใบลานจึงนิยมใช้คัมภีร์โบราณว่า คัมภีร์ใบลาน นอกจากจะบันทึกเรื่องราวในด้านพระพุทธศาสนาแล้วยังมีการบันทึกความรู้ภูมิปัญญาในด้านต่างๆ เช่น ความรู้ด้านกฎหมาย จดหมายเหตุ ตำนานโหราศาสตร์ ปฏิทินโหร ไสยศาสตร์ เวชศาสตร์ ดาราศาสตร์ ธรรมคดี พงศาวดาร วรรณคดี อักษร ประวัติศาสตร์หมู่ยุทธศาสตร์ (Pantwee, 1998) รวมทั้งความเชื่อประเพณีวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัยที่ผ่านมา

ความรู้ในคัมภีร์โบราณได้รับความสนใจทั้งในระดับสากลและระดับประเทศ ในระดับสากลพบว่าองค์การการวิจัยวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ให้ความสนใจความรู้ที่อยู่ในคัมภีร์โบราณในฐานะเป็นแหล่งความรู้ที่เป็นมรดกความทรงจำของโลก ซึ่งควรได้รับการอนุรักษ์และสงวนรักษาและพัฒนาให้คนสามารถเข้าถึงความรู้ที่อยู่ในคัมภีร์โบราณได้ จึงมีการเคลื่อนไหวขึ้นมาศึกษาและฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมโดยองค์กรการวิจัยวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ

ในระดับประเทศพบว่ามีการจัดการความรู้ที่อยู่ในคัมภีร์โบราณ ได้แก่ โครงการ National Mission for Manuscripts ของกระทรวงการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมประเทศอินเดีย โครงการอนุรักษ์สานคัมภีร์โบราณใน Collection ของหนังสือหายากและเอกสารต้นฉบับตัวเขียนของ Kroch Library, Cornell University Library มหาวิทยาลัยคอร์แนล แห่งชาติสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โครงการจัดทำฐานข้อมูลคัมภีร์โบราณที่รวบรวมจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยศาสตราจารย์อกิโกะ อิจิมา ผู้เชี่ยวชาญด้านคัมภีร์โบราณจากมหาวิทยาลัยเทนริ ประเทศญี่ปุ่น (Charocnsiri, 2001)

ในประเทศไทยพบว่ามีหน่วยงานที่มีการจัดการระบบความรู้ในคัมภีร์โบราณ ได้แก่สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โครงการอนุรักษ์คัมภีร์คัมภีร์โบราณเก่าในประเทศไทย (Kreuathai, 2005) โครงการอนุรักษ์เอกสารใบลานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ศูนย์จารึกเอกี่ใบลานอีสาน สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (Mahasarakham University, 2004) และหอสมุดแห่งชาติและห้องสมุดสาขาหอสมุดแห่งชาติ หน่วยงานเหล่านี้มีการจัดตั้งเป็นหน่วยงานสำรวจและรวบรวมคัมภีร์โบราณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและรวบรวมเอกสารโบราณในประเทศไทย ค้นคว้าแหล่งเอกสารคัมภีร์โบราณในประเทศไทย จัดทำบัญชีคัมภีร์โบราณในแต่ละท้องถิ่น และการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องคัมภีร์โบราณ (National Library of Thailand, Accessed, 2009) โดยพยายามรวบรวมคัมภีร์โบราณที่กระจัดกระจายอยู่ตามแหล่งต่างๆ รวบรวมเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อจัดตั้งเป็นแหล่งเรียนรู้และอนุรักษ์ความรู้ที่มีอยู่ในคัมภีร์โบราณ มีการสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้อยู่เนืองๆ ก่อให้เกิดการวิจัยความรู้ที่อยู่ในคัมภีร์โบราณและเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมอย่างแพร่หลาย

ขอบเขตความรู้ที่ปรากฏในระบบการจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ในคัมภีร์โบราณที่มีอยู่ในปัจจุบัน เมื่อนำเนื้อหาที่ได้จากการสังเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในระบบการจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ในคัมภีร์โบราณที่มีอยู่ในปัจจุบันทั้ง 5 ระบบ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์และเปรียบเทียบเนื้อหาที่มีการให้บริการในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื้อหาที่มีการใช้บริการ และเนื้อหาที่มีการประยุกต์ใช้/แก้ไข/ดัดแปลง/ขยายหมวดหมู่ของระบบการจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ในคัมภีร์โบราณ ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์และสรุปเป็น “ขอบเขตเนื้อหาที่ปรากฏในระบบการจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ในคัมภีร์โบราณที่มีอยู่ในปัจจุบัน” ด้านศาสนา ดังนี้

ขอบเขตความรู้ด้านศาสนาในคัมภีร์โบราณจะเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องพุทธศาสนา ซึ่งกระจายอยู่ในหลายหมวดหมู่ และหมู่ย่อย เมื่อรวมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องปรากฏจะประกอบด้วย พระไตรปิฎก บาลีพระไตรปิฎก พระวินัยพระอภิธรรม พระสูตรคัมภีร์ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก ประวัติศาสนา พงศาวดาร ตำนาน ประวัติ พุทธตำนาน ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาพระสาวกที่มีชื่อเสียง ศาสนาสถาน ตำนานปูชนียวัตถุ อนุฎีกา นวฎีกา โยชนา โยชนาพระวินัย โยชนาพระอภิธรรม คัณฐี ปกรณ์วิเสส ปกิณกะ อานิสงส์ต่างๆ โลกศาสตร์ ทัศนะเกี่ยวกับจักรวาล สัททาวิเลส ชาดก มหาชาติชาดก ทศชาติชาดก ชาดกทั่วไป ธรรมะทั่วไป อรรถกา อรรถกถาพระวินัยปิฎก อรรถกถาพระสุตันตปิฎก อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก ฎีกาพระวินัยปิฎก ฎีกาพระสุตันตปิฎก ฎีกาพระอภิธรรมปิฎก บาลีปกรณ์วิเสส บาลีปกรณ์วิเสสส่วนพระวินัย บาลีปกรณ์วิเสสส่วนพระสุตันตปิฎสูตร บาลีปกรณ์วิเสสส่วนพระอภิธรรม อรรถกถาปกรณ์วิเสส อรรถกถาปกรณ์วิเสสส่วนพระวินัย อรรถกถาปกรณ์วิเสสส่วนพระสูตร อรรถกถาปกรณ์วิเสสส่วนพระอภิธรรม ฎีกาปกรณ์วิเสส ฎีกาปกรณ์วิเสสส่วนพระวินัย ฎีกาปกรณ์วิเสสส่วนพระสูตร ฎีกาปกรณ์วิเสสส่วนพระอภิธรรม โยชนาปกรณ์วิเสส โยชนาปกรณ์วิเสสส่วนพระวินัย โยชนาปกรณ์วิเสสส่วนพระสูตร โยชนาปกรณ์วิเสสส่วนพระอภิธรรม คัณฐีปกรณ์วิเสส คัณฐีปกรณ์วิเสสส่วนพระวินัย คัณฐีปกรณ์วิเสสส่วนพระสูตร คัณฐีปกรณ์วิเสสส่วนพระอภิธรรม นิสสัยปกรณ์วิเสส นิสสัยปกรณ์วิเสสส่วนพระวินัย นิสสัยปกรณ์วิ

เสสส่วนพระสูตร นิสสัยปกรณ์วิเสสส่วนพระอภิธรรม บทสวดมนตร์ คัมภีร์ภาษาบาลี บทสวดมนตร์ โอวาท คำสอน นิกายธรรม

วิเคราะห์หมวดหมู่คัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดในเขตภาคกลาง

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาการวิเคราะห์เนื้อหาในคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้คัดเลือกคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาที่ปริวรรตแล้วเพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหาตามที่ปรากฏในส่วนต่างๆ แต่ละรายการ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่เป็นแนวคิดจากการพิจารณาหัวข้อและข้อความตามที่ปรากฏในส่วนของชื่อเรื่อ คำนำ สารบาญของเอกสาร ส่วนการวิเคราะห์เนื้อหาในตัวเล่มเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาที่เป็นคำศัพท์ที่มีความสำคัญและมีนัยที่แสดงออกถึงปรากฏการณ์และเนื้อหาความรู้ในคัมภีร์โบราณ โดยพิจารณาจากชื่อบท ชื่อตอน ชื่อหัวข้อ รวมทั้งดัชนีท้ายเล่มของคัมภีร์โบราณ ทั้งนี้ในการวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์แต่ละรายการในแบบวิเคราะห์ สังเคราะห์ เนื้อหาแล้วนำมาวิเคราะห์เป็นผลวิจัย ดังนี้

การวิเคราะห์เนื้อหาคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาในคัมภีร์โบราณโดยจำแนกเป็นแนวคิดและคำศัพท์ (Term) และนำเนื้อหามาตรวจสอบ โดยใช้หลักเกณฑ์การตรวจสอบความซ้ำซ้อนในแต่ละหมวดเนื้อหา ได้แก่ 1) เนื้อหา คำ แนวคิด ที่เหมือนกันเขียนตรงกัน จะถูกตัดออกเหลือเพียง 1 รายการ และ 2) เนื้อหา คำ แนวคิด ที่เขียนไม่เหมือนกันเขียนแต่มีความหมายตรง จะยังคงไว้ เนื่องจากลักษณะเฉพาะของคัมภีร์โบราณนั้นมีการจาร หรือ บันทึกในคัมภีร์โบราณ ด้วยอักษรและภาพหลายรูปแบบ สืบเนื่องจากยุคสมัยอดีตมีปกครองหลายกลุ่มชนชาติ ได้แก่ กลุ่มวัฒนธรรมล้านนา กลุ่มวัฒนธรรมล้านช้าง ไทยวน ลาว พม่า เป็นต้น จึงมีการใช้รูปแบบอักษรและภาษาที่ต่างกัน

จากการศึกษา พบว่า อักษรที่จารบนคัมภีร์โบราณ มี 28 รูปแบบอักษรและภาษาที่ใช้มี 14 ภาษา และอักษรภาษาที่มักนิยมใช้อย่างแพร่หลายมีอยู่ 3 ชนิด คือ อักษรตัวธรรมอีสาน อักษรไทยน้อย ตัวอักษรขอม (Ruangsuwan, 1978) ผู้วิจัยจึงคงแนวคิดและคำศัพท์ที่มีลักษณะเขียนต่างกันแต่มีความสัมพันธ์เชิงความหมายเหมือนกันนำไปวิเคราะห์จัดกลุ่มเนื้อหาต่อไป เช่น ในกลุ่มเนื้อหาประเพณีดั้งเดิมและพิธีการมีแนวคิด คำว่า “อาหาร” “ของกิ๋น” ซึ่งหมายถึง อาหารที่รับประทาน แต่เป็นอักษรภาษาที่ใช้ในแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมชนพื้นเมืองแต่ละท้องถิ่น จะถูกนำไปวิเคราะห์ทั้งหมดทุกรายการ ซึ่งเมื่อตรวจสอบความซ้ำซ้อนของเนื้อหาแนวคิดและ คำศัพท์ รายการ หลังตรวจสอบความซ้ำซ้อนและจัดกลุ่มเนื้อหาดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มหมู่เนื้อหาคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนา พบว่า ประกอบด้วยคำศัพท์จำนวน 3,181 รายการ สามารถจัดกลุ่มเนื้อหาได้เป็น 31 เรื่อง ประกอบด้วย พระไตรปิฎก (231 รายการ) พระวินัย (78 รายการ) พระสุตตันตปิฎก (93 รายการ) พระอภิธรรม (179 รายการ) บาลีพระไตรปิฎก (98 รายการ) ประวัติศาสนา-ตำนาน (231 รายการ) ตำนานปูชนียวัตถุ (112 รายการ) พระสาวกที่มีชื่อเสียง (211 รายการ)

อรรถกถา (78 รายการ) ฎีกา (47 รายการ) ปกรณ์วิเสส (45) อรรถกถาปกรณ์วิเสส (77 รายการ) อนุฎีกา (89 รายการ) นวฎีกา (57 รายการ) นิสสัยปกรณ์วิเสส (34 รายการ) โยชนา (50 รายการ) คัณฐี (43 รายการ) คัณฐีปกรณ์วิเสส (21 รายการ) ปกิณกะ/อานิสงส์ (78 รายการ) โลกศาสตร์ (59 รายการ) สัททาวิเลส (33 รายการ) ชาดก (248 รายการ) ธรรมทั่วไป (207 รายการ) คัมภีร์ภาษาบาลี (45 รายการ) บทสวดมนต์ (71 รายการ)โอวาทคำสอน (375 รายการ) นิกายธรรม (44 รายการ) มหาชาติชาดก (59 รายการ) ทศชาติชาดก (59 รายการ) พิธีกรรมสงฆ์ (77 รายการ) ทรรศนะเกี่ยวกับ จักรวาล (57 รายการ)

ผลการจัดหมวดหมู่ย่อยและหมู่ย่อยเนื้อหาในคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาพบว่าคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนามีขอบเขตเนื้อหาเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับลัทธิความเชื่อถือของมนุษย์ในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ ที่เป็นที่เคารพโดยทั่วไปของมนุษย์ โดยมี หลักการ ค่านิยม วัฒนธรรมร่วมกันและวิถีทางที่มนุษย์เลือกใช้ในการดำรงชีวิต ประกอบด้วย หลักจริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรม โดยที่มีการแสดงหลักธรรมเกี่ยวกับบุญบาป ที่เกิดจากการกระทำดีและชั่ว พร้อมทั้งลัทธิพิธีที่กระทำตามความเห็นหรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อถือ

การนำเสนอหมวดหมู่คัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดในเขตภาคกลาง

ขอบเขตความรู้ที่ปรากฏในระบบการจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ในคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ในปัจจุบัน พบว่าขอบเขตความรู้ศาสนาจะเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องพุทธศาสนา ซึ่งกระจายอยู่ในหลายหมวดย่อย และหมู่ย่อย รวมเป็น ชาดกทั่วไป ธรรมะทั่วไป อรรถกถา อรรถกถาพระวินัยปิฎก อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก บทสวดมนตร์ คัมภีร์ภาษาบาลี นิกายธรรม จึงสรุปผลการวิจัยเชิงสถิติได้ดังนี้

1. จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้สำรวจคือ วัดสุวรรณภูมิ ปี พ.ศ. 2470 จากการสำรวจผู้วิจัยได้รวบรวมและจัดหมวดหมู่ ดังนี้ คัมภีร์ใบลาน 92 คัมภีร์ คิดเป็น 2350 ผูก อักษรขอม 2333 ผูก อักษรธรรมอีสาน 17 ผูก อักษรไทย 1 ผูก ภาษาบาลี 18 ผูก ไทยอีสาน 7 บาลี-ไทย 2,327 ผูก

2. จังหวัดชัยนาท วัดศรีสโมสร ปี พ.ศ. 2470 จากการสำรวจผู้วิจัยได้รวบรวมและจัดหมวดหมู่ ดังนี้ คัมภีร์ใบลาน 47 คัมภีร์ คิดเป็น 185 ผูก, อักษรธรรมอีสาน 185 ผูก, ภาษาบาลี 3 ผูก ภาษาไทยอีสาน 182 ผูก

3. จังหวัดนนทบุรี วัดตำหนักเหนือ ตำบลบางตะไนย์ อำเภอปากเกร็ด ปี พ.ศ. 2570 จากการสำรวจผู้วิจัยได้รวบรวมและจัดหมวดหมู่ ดังนี้ คัมภีร์ใบลาน จำนวน 58 มัด 210 เลขที่ 798 ผูก

4. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดประดู่ทรงธรรม ปี พ.ศ. 2470 จากการสำรวจผู้วิจัยได้รวบรวมและจัดหมวดหมู่ ดังนี้ คัมภีร์ใบลาน 149 คัมภีร์ คิดเป็น 1083 ผูก, อักษรขอม 1083 ผูก, ภาษาบาลี 708 ผูก, ภาษาบาลี- ไทย 475 ผูก

5. จังหวัดปทุมธานี วัดมะขาม ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง ปี พ.ศ. 2471 จากการสำรวจผู้วิจัยได้รวบรวมและจัดหมวดหมู่ ดังนี้เป็นคัมภีร์ใบลาน จำนวน 87 มัด 277 เลขที่ 990 ผูก

จากการสรุปผลงานที่สำรวจวิจัย พบว่ายังมีข้อจำกัด คือ ระบบการจัดระบบหมวกหมู่ความรู้ในคัมภีร์โบราณที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่ครอบคลุมเนื้อหาในคัมภีร์โบราณทั้งหมด นอกจากนี้ในแต่ละหมวดความรู้ที่กำหนดไว้ยังไม่มีคำอธิบายขอบเขตความรู้อย่างละเอียด และครอบคลุม และยังไม่มีการแบ่งเป็นหมวดย่อย หมู่ย่อยได้ละเอียดเท่าที่ควร จึงทำให้การจัดหมวดหมู่ความรู้ไม่ละเอียดเพียงพอ ส่งผลต่อการสืบค้นและเข้าถึงยาก นอก จากนี้บางวัด บางสถานที่ยังไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าไปสำรวจ และจัดทำให้สมบูรณ์ได้ อีกทั้งยังมีเรื่องของกฎกติกาของแต่ละวัด แต่ละสถานที่ๆ มีความแตกต่างกันอีก จึงยากแก่การสืบค้น

References

Chamnongsri, N. (2007). Metadata Development for Management of a Digitized Palm Leaf.

Charoensiri, S. (2001). Management Systems, Databases, and Publications, *Thailand: Library Center for Southeast Asian Studies, Kyoto University*. Mahasarakham: Mahasarakham University.

D-Library National Library of Thailand. (1995). *Handbook.* Accessed 2, 164, 115.27./digital/items/show/13.

Hasartsi, T. and Tepsumetanonta, P. (2008).*Thailand Wisdom and Education*. Bangkok: Ramkhamhaeng University.

Kruathai, P. (2006). *The Research Project Came In The North*. Chiang Mai: Suriwong book Center.

Mahasarakham University. (2004). *Bailan Conservation Project in the Northeast*. From http://www.msu.ac.th/BL/bailan/PAG2.ASP

National Library of Thailand. (2009) Survey. *Supply of Information Technology Resources, Gathering Documents, Leaf Types Came and Thailand Journal Books*. Bangkok: National Library of Thailand.

Phrachayanuntamunee. (2017). Searching and Preserving Lanna Palm Leaf Scriptures of Temples for Creating a Learning Source of the Northern Thailand. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(3), 57-66.

Phramaha Punyaworawat Siribhattho, Phrakru Pariyatidhammawong and Nipapat Yoopum. (2018). A Study of Knowledge and Process of Transferring Buddhist Knowledge of E-san Local Scholars. *Dhammathas Academic Journal*, 18(2), 221-232.

Phramaha Sittichai Chayasitti. (2017). Pali Language and Buddhist Scripture Study. *Dhammathas Academic Journal*, 17(3), 165-176.

Puntawee, M. (1998). *To Circulate Books to Leaf.* Mahasarakham: Mahasarakham University.

รูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช*

The Model of Educational Administration Based on Buddhist Method Department of General Education Phrapariyattidham Schools, Nakhon Si Thammarat

[1]พระครูโสภณธรรมประดิษฐ์ (วีระพัฒน์ จันทร์ศรีนาค), ไมตรี จันทรา และ พระครูพรหมเขตคณารักษ์

[1]Phrakhrusophonthammapradit (Weerapat Junseinak), Maitree Jantra and Phrakruprommakhetkanarak

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

[1]Email: weerapat855@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารการศึกษา สร้างรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี และตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 รูป/คน โดยเลือกตัวอย่างด้วยวิธีแบบเจาะจง และครูผู้สอนจำนวน 52 รูป/คน โดยทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.975 และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลศึกษาสภาพปัญหาการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี เป็นดังนี้ 1) ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับระบบงานวิชาการและไม่มีการติดตามดูแลอย่างเป็นระบบ 2) ขาดแคลนบุคลากร

*Received November 18, 2017; Revised November 18, 2017; Accepted March11, 2018

ทางการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญตรงกับศาสตร์และบุคลากรทางการศึกษาขาดความมั่นคงในอาชีพ 3) รัฐจัดสรรงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ และผู้บริหารขาดการชี้แจงงบประมาณแก่บุคลากร 4) ขาดการจัดการบริหารงานอย่างเป็นระบบและขาดการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกรับทราบ 2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี พบว่าองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมทั้ง 5 หลักธรรม เป็นดังนี้ 1) ตามหลักอิทธิบาท 4 มี 3 องค์ประกอบ 2) ตามหลักปัญญา 3 มี 2 องค์ประกอบ 3) ตามหลักสิกขา 3 มี 2 องค์ประกอบ 4) ตามหลักพรหมวิหาร 4 มี 4 องค์ประกอบ 5) ตามหลักสังคหวัตถุ 4 มี 3 องค์ประกอบ 3. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี พบว่า รูปแบบที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในการบริหารในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ; การบริหารการศึกษา; พุทธวิธี

Abstract

The objectives of this research were as follows: to study the state of problems in educational administration; to create the model of educational administration based on Buddhist method; to examine the possibility to apply the model of educational administration based on Buddhist method to the department of general education, Phrapariyattidham Schools Nakhon Si Thammarat. A sample of 9 administrators and specialists were selected by using purposive sampling method. Along with 52 instructors were selected by using simple random sampling method. The instruments in this research are the questionnaire with the reliability of 0.975 and depth interview. The statistics used in the data analysis are frequency, percentage, mean, and standard deviation. There are 2 types of the analysis: Content Analysis and Exploratory Factor Analysis: EFA applied in this research.

The findings were as follows: 1. The results from studying the state of problems in educational administration based on Buddhist method in 4 areas revealed that in the academic administration area, the understanding in academic system is lack, and there is no systematically follow up. Therefore, there is no clarification in the administration. In the personnel administration area shown that the schools lack educational personals who have specialty related to the field. These educational personals also have no stability in their career. For the budget administration area, there is an insufficient in the supporting funds from the government. Therefore, the instructors received low compensation. The administrators also did not clarify the budget to the personals to acknowledge too. Finally, in the general administration area shown that the schools are lack of systematical administration; and lack of promotion to the public. 2. By creating the model of educational administration based on Buddhist, the results shown that there are 5 components in educational administration according to moral principles as follows: 1) Four Iddhippada with 3 components. 2) Wisdom 3 with 2 components. 3) Three studies with 2 components. 4) Four principles virtuous existence with 4 components. 5) Sangkahawatthu 4 with 3 components. 3. After examined the suitability and possibility of the model of educational administration based on Buddhist, the results revealed that there is the highest level of the suitability and possibility to apply the model to the administration.

Keywords: Model; Education Administration; Buddhist Method

บทนำ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นสถานศึกษาที่มีเป้าหมายในการมุ่งพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นพระภิกษุ สามเณร ให้เป็นผู้มีคุณธรรม มีความรู้ ประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย เป็นศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนา และเป็นที่น่าชื่นชม นับตั้งแต่ที่ได้มีการก่อตั้งโรงเรียน เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้จัดตั้งโรงเรียนพร้อมทั้งเป็นผู้บริหารโรงเรียน ครู พระอาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ได้ร่วมกันดำเนินการนานัปการเพื่อจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาอาคม อานนฺโท (Phramaha Arkhom Arnantho, 2013) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาพระภิกษุสามเณรที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา ได้มีโอกาสเล่าเรียนวิชาสามัญเฉกเช่นเดียวกับเยาวชนทั่วๆ ไป เพื่อจะได้มีโอกาสพัฒนาตนเองทางการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในปัจจุบันนี้ มีการบริหารคล้ายโรงเรียนสามัญทั่วไป เพียงแต่การจัดการศึกษาเน้นทางด้านพระพุทธศาสนาที่เหมาะกับสมณเพศเนื่องจากข้อจำกัดด้านขนาดหรือบุคลากรขององค์กร แต่ก็หวังที่จะมีผู้บริหารโรงเรียนมีคุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพที่มีความรู้ความสามารถสูง สามารถบริหารโรงเรียนให้ดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อย เพราะเชื่อว่าโรงเรียน จะดีมีคุณภาพหรือไม่นั้น ขึ้นกับผู้บริหารเป็นสำคัญ (Wannasut, 2005)

ปัญหาในปัจจุบันของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา บุคลากรที่เข้ามาสอนเป็นพระภิกษุ คุณภาพการศึกษาของความเป็นครูยังไม่พร้อม สอนได้แต่สอนไม่เป็น ระบบการถ่ายทอดเทคโนโลยีไม่เทียบกับอาจารย์ที่จบจากสายวิชาสามัญมาโดยตรง และนอกจากนั้น ยังพบว่าการสร้างพันธสัญญา การดำเนินงานและการจัดการศึกษาเพื่อการสร้างศาสนทายาทที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับยังไม่ได้ มีการกำหนดให้มีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม จะมีเพียงการดำเนินงานตามกรอบแนวปฏิบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นสำคัญ อีกทั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การพัฒนาไม่เด่นชัดอันเป็นแนวทางการจัดการศึกษาในบริบทพื้นที่นั้นๆ เพื่อสร้างศาสนทายาทและดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชนให้พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ (Buddhist Studies Division, 2010) สอดคล้องกับพระมหาอาคม อานนฺโท (Phramaha Arkhom Arnantho, 2013) ได้กล่าวว่า การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ผู้บริหารจะเป็นผู้ดำเนินการเองเกือบทั้งหมด โดยอาศัยศรัทธาของชาวบ้านเป็นส่วนใหญ่ โดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนเป็นพี่เลี้ยงในการบริหารจัดการศึกษา มักไม่ค่อยจะมีปัญหามากนักเพราะมีความพร้อมในการอำนวยการจัดการศึกษา แต่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินั้น มีปัญหาเรื่องการดำเนินการเพราะงบประมาณไม่เพียงพอจึงดำเนินการต่อไปได้ สภาพการบริหารงานในเชิงวิชาการของโรงเรียนยังไม่เอื้อต่อการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการเข้าสู่ตำแหน่งของผู้บริหาร การบรรจุแต่งตั้งครู การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การนิเทศการศึกษา รวมไปถึงการวางแผนการบริหารจัดการ ยังไม่สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการได้ จำนวนนักเรียนที่ไม่มีความแน่นอน มีการย้ายเข้า ย้าย

ออก ตลอดเวลา จึงเป็นปัญหาทางการบริหารงานและมีผลสะท้อนถึงการที่จะมุ่งพัฒนาและกำหนดเป้าหมายทางการศึกษาได้

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาหาสรุปได้ว่า การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา นั้น ประสบปัญหาในการดำเนินงานหลายด้าน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และบุคลากรในโรงเรียนจะต้องให้ความร่วมมือกันทุกฝ่าย เพื่อให้การดำเนินงานจัดการศึกษาประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมจะต้องเป็นผู้มีความรู้ เข้าใจกระบวนการบริหารงาน รวมถึงต้องมีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักการนำหลักพุทธธรรมหรือพุทธวิธีบริหารมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยหลักพุทธวิธีในการวางแผนพุทธวิธีในการกำกับดูแล ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี ช่วยให้ได้แนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้ได้มาตรฐานเกิดผลสำเร็จที่มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ครูผู้สอน ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 71 รูป/คน แบ่งออกเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 14 รูป/คน และครูผู้สอน จำนวน 57 รูป/คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/คน โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ

2. กลุ่มครูผู้สอน จำนวน 52 รูป/คน โดยกำหนดขนาดตัวอย่างตามตารางของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

ในการการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ทำการศึกษาเอกสาร รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์เอกสาร ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และรายงานการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อพัฒนากรอบแนวคิดในการศึกษา และพัฒนาเป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

2. ทำการตรวจสอบเครื่องมือในการทำวิจัย โดยผู้เชี่ยวชาญซึ่งใช้ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item Objective Congruence Index: IOC) ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและลักษณะการใช้ภาษา และทำการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1990) จากนั้นทำการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 รูป/คน

3. สำรวจความคิดเห็นของการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ของกลุ่มครูผู้สอนรวมทั้งสิ้น 52 รูป/คน และทำการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งสิ้น 9 รูป/คน จากนั้นทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสร้างร่างรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี

4. ทำการตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) การบริหารจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 11 รูป/คน จากนั้นทำการปรับปรุงร่างรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี

5. ทำการประเมินความเหมาะสมและความไปได้ของรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี โดยผู้บริหารสถานศึกษา และสร้างรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีที่ถูกต้อง เหมาะสม และเป็นไปได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี ส่วนที่ 3 แบบประเมินร่างรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี และส่วนที่ 4 แบบประเมินรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเก็บแบบสอบถามผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 52 รูป/คน และสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา

และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหาร ส่วนที่ 2 ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและทำการบันทึกข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เพื่อศึกษาโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เป็นการลดจำนวนตัวแปรโดยการสร้างปัจจัยร่วม (Common factor) ตามแนวคิดของ Hair และคณะ (2009) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ตัวประกอบหลัก (Principle Component Analysis: PCA) ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มผู้บริหาร โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

สภาพปัญหาการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่ามีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.81 และ SD = 0.80) หากพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านการบริหารงานวิชาการมีระดับการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.81 และ SD = 0.76) ซึ่งจะเห็นว่ามีการขาดความเข้าใจเกี่ยวกับระบบงานวิชาการ ไม่มีการติดตามดูแลอย่างเป็นระบบทำให้ขาดความชัดเจนในการบริหารงาน ด้านการบริหารงานงบประมาณอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.81 และ SD = 0.84) ซึ่งจะเห็นว่าโรงเรียนขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญตรงกับศาสตร์ และบุคลากรทางการศึกษายังขาดความมั่นคงในอาชีพ ด้านการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.80 และ SD = 0.77) ซึ่งจะเห็นว่ามีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐไม่เพียงพอสำหรับการบริหารจัดการทำให้มีค่าตอบแทนผู้สอนน้อย และผู้บริหารขาดการชี้แจงงบประมาณให้แก่บุคลากรรับทราบ และด้านการบริหารงานทั่วไปอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.80 และ SD = 0.83) ซึ่งจะเห็นว่าโรงเรียนขาดการจัดการบริหารงานอย่างเป็นระบบและขาดการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกรับทราบ

2. รูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการสร้างรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช สรุปได้รูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี ดังนี้

1. ด้านการวางแผน ตามหลักอิทธิบาท 4 มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบที่ 1 คือ สถานศึกษามีความเอาใจใส่ปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานวิชาการอย่างสม่ำเสมอ 2) องค์ประกอบที่ 2 คือ มีการวางแผนการดำเนินงานนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาใช้ในการบริหารและพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา และมีการวางแผนระบบการบริหารให้เท่าทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง 3) องค์ประกอบที่ 3 คือ มีการวางแผนในการบริหารงานบุคคล และมีการกำหนดทิศทาง พัฒนางานบุคคลและแผนการทำงานรวมถึงความรับผิดชอบ

2. ด้านการจัดองค์กร ตามหลักปัญญา 3 มี 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบที่ 1 คือ กำหนดแนวทางประชาสัมพันธ์ และมีการจัดระบบข่ายข้อมูลสารสนเทศเชื่อมโยงกับโรงเรียนอื่นๆ 2) องค์ประกอบที่ 2 คือ มีการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมให้บุคลากรมีความรับผิดชอบต่ออำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

3. ด้านการจัดบุคลากร ตามหลักสิกขา 3 มี 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบที่ 1 คือ จัดให้มีการอบรมสัมมนางานด้านวิชาการ ทั้งภายในและภายนอกองค์กรให้แก่บุคลากร 2) องค์ประกอบที่ 2 คือ ประสานให้ความร่วมมือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการจัดการศึกษา และประสานประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่การจัดการศึกษา

4. ด้านการอำนวยการ ตามหลักพรหมวิหาร 4 มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบที่ 1 คือ มีการจัดหารายได้และผลประโยชน์ในรูปแบบที่หลากหลาย 2) องค์ประกอบที่ 2 คือ ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย และขอบข่ายภารกิจของสถานศึกษาและชุมชน 3) องค์ประกอบที่ 3 คือ องค์กรมีการดำเนินการแก้ไขในการพัฒนาในฝ่ายงานบริหารงานบุคคล 4) องค์ประกอบที่ 4 คือ มีการชี้แจงให้บุคคลเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนตามกฎระเบียบและข้อบังคับขององค์กร

5. ด้านการกำกับดูแล ตามหลักสังคหวัตถุ 4 มี 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบที่ 1 คือ การตรวจสอบติดตามผลผลิตในการใช้งบประมาณ และมีการประเมินผลการใช้งบประมาณเป็นระยะๆ อย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมถูกต้องตามหลักเกณฑ์ 2) องค์ประกอบที่ 2 คือ บุคลากรภายในองค์กรมีความมั่นใจในการพูดมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดในการพัฒนาองค์กร สรุปรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี ได้ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 รูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากรูปที่ 1 สัญลักษณ์ของรูปแบบสามารถอธิบายได้ดังนี้

POSDC เป็นกระบวนการการบริหาร อธิบายได้ดังนี้

1. P = Planning คือ การวางแผน
2. O = Organizing คือ การจัดองค์กร
3. S = Staffing คือ การจัดบุคลากร
4. D = Directing คือ การอำนวยการ
5. C = Controlling คือ การกำกับดูแล

APBG คือ การบริหารการศึกษา หมายถึง การบริหารตามภารกิจหลัก 4 ด้าน มีดังนี้

1. A=Academic คือ การบริหารงานวิชาการ
2. P=Personnel คือ การบริหารงานบุคคล
3. B=Budget คือ การบริหารงานงบประมาณ
4. G=General คือ การบริหารงานทั่วไป

I4W3S3P4S4 คือ หลักพุทธธรรม มีอยู่ 5 หลักธรรม ดังนี้

1. I4 คือ อิทธิบาท 4
2. W3 คือ ปัญญา 3
3. S3 คือ สิกขา 3
4. P4 คือ พรหมวิหาร 4
5. S4 คือ สังคหวัตถุ 4

ส่วนประกอบขององค์ประกอบของรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี อธิบายได้ดังนี้

a3 = การเอาใจใส่ปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานวิชาการ
p1 = การวางแผนระบบการบริหารให้เท่าทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง
p2 = การวางแผนการดำเนินงานนวัตกรรมและเทคโนโลยี
f1 = การวางแผนในการบริหารงานบุคคล
f2 = การกำหนดทิศทางพัฒนางานบุคคลและแผนการทำงาน
q1 = การกำหนดแนวทางประชาสัมพันธ์
q2 = การจัดระบบข่ายข้อมูลสารสนเทศเชื่อมโยงกับโรงเรียนอื่นๆ
g3 = การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรทั้งทางโลกและทางธรรม
c3 = การอบรมสัมมนางานด้านวิชาการทั้งภายในและภายนอกองค์กรให้แก่บุคลากร
r1 = การประสานประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่การจัดการศึกษา
r2 = การประสานความร่วมมือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ส่งเสริมและพัฒนาการศึกษา
n2 = การจัดหารายได้และผลประโยชน์ในรูปแบบที่หลากหลายโดยไม่ขัดกับกฎหมายและระเบียบ
s2 = การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาในระบบนอกระบบและตามอัธยาศัยและขอบข่ายภารกิจของสถานศึกษาและชุมชน
s3 = การกำหนดแนวทางและความเชื่อมโยงในการจัดและพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา
i3 = การสร้างความตระหนักในสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อปฏิบัติงานของผู้บริหาร
i4 = การดำเนินการแก้ไขในการพัฒนาในฝ่ายงานบริหารงานบุคคล
d2 = การชี้แจงให้บุคคลเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนตามกฎระเบียบและข้อบังคับขององค์กร
o3 = การตรวจสอบติดตามผลผลิตในการใช้งบประมาณ
o4 = การประเมินผลการใช้งบประมาณเป็นระยะอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมถูกต้องตามหลักเกณฑ์
j2 = การมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดในการพัฒนาองค์กร

3. ผลตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการตรวจสอบรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.73 และ SD = 0.45) ซึ่งด้านการวางแผนตามหลักอิทธิบาท 4 ($\bar{X}$ = 4.73 และ SD = 0.45) ด้านการจัดองค์กรตามหลักปัญญา 3 ($\bar{X}$ = 4.73 และ SD = 0.45) ด้านการจัดบุคลากรตามหลักสิกขา 3 ($\bar{X}$ = 4.91 และ SD = 0.29) ด้านการอำนวยการตามหลักพรหมวิหาร 4 ($\bar{X}$ = 4.82 และ SD = 0.39) ด้านการกำกับดูแลตามหลัก

สังคหวัตถุ 4 ($\bar{X}$ = 4.64 และ SD = 0.48) จะเห็นว่าทุกด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการนำรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีไปใช้ พบว่า ขั้นตอนการเตรียมการ ($\bar{X}$ = 4.73 และ SD = 0.45) ขั้นตอนการสร้างความตระหนัก ($\bar{X}$ = 4.55 และ SD = 0.50) ขั้นตอนการวางแผนดำเนินการ ($\bar{X}$ = =4.55 และ SD = 0.77) ขั้นตอนการดำเนินการ ($\bar{X}$ = 4.64 และ SD = 0.48) และขั้นตอนการประเมินผล ($\bar{X}$ = 4.91 และ SD = 0.29) ทุกขั้นตอนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ผลการตรวจความเหมาะสมของรูปแบบการบริการการศึกษาตามพุทธวิธี

รูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี	$\bar{X}$	SD	ระดับความเหมาะสม
ด้านการวางแผน ตามหลักอิทธิบาท 4	4.73	0.45	มากที่สุด
ด้านการจัดองค์กร ตามหลักปัญญา 3	4.73	0.45	มากที่สุด
ด้านการจัดบุคลากร ตามหลักสิกขา 3	4.91	0.29	มากที่สุด
ด้านการอำนวยการ ตามหลักพรหมวิหาร 4	4.82	0.39	มากที่สุด
ด้านการกำกับดูแล ตามหลักสังคหวัตถุ 4	4.64	0.48	มากที่สุด
ภาพรวมรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี	4.73	0.45	มากที่สุด

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการนำรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีไปใช้

กระบวนการนำรูปแบบไปใช้	$\bar{X}$	SD	ระดับความเหมาะสม
ขั้นตอนการเตรียมการ	4.73	0.45	มากที่สุด
ขั้นตอนการสร้างความตระหนัก	4.55	0.50	มากที่สุด
ขั้นตอนการวางแผนดำเนินการ	4.55	0.50	มากที่สุด
ขั้นตอนการดำเนินการ	4.64	0.48	มากที่สุด
ขั้นตอนการประเมินผล	4.91	0.29	มากที่สุด

รูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในการบริหารในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.82 และ SD = 0.39) ซึ่งด้านการวางแผนตามหลักอิทธิบาท 4 ($\bar{X}$ = 4.82 และ SD = 0.39) ด้านการจัดองค์กรตามหลักปัญญา 3 ($\bar{X}$ = 4.91 และ SD = 0.29) ด้านการจัดบุคลากรตามหลักสิกขา 3 ($\bar{X}$ = 4.91 และ SD = 0.29) ด้านการอำนวยการตามหลักพรหมวิหาร 4 ($\bar{X}$ = 4.91 และ SD = 0.29) ด้านการกำกับดูแลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ($\bar{X}$ = 4.73 และ SD = 0.45) จะเห็นว่าทุกด้านมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินความเป็นไปได้ของกระบวนการนำรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีไป

ใช้ พบว่า ขั้นตอนการเตรียมการ ($\bar{X}$ = 4.82 และ S.D.=0.39) ขั้นตอนการสร้างความตระหนัก ($\bar{X}$ = 4.64 และ S.D.=0.48) ขั้นตอนการวางแผนดำเนินการ ($\bar{X}$ = 4.64 และ S.D.=0.48) ขั้นตอนการดำเนินการ ($\bar{X}$ = 4.73 และ S.D.=0.45) และขั้นตอนการประเมินผล ($\bar{X}$ = 4.91 และ S.D.=0.29) ทุกขั้นตอนมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงดังตารางที่ 3 และตารางที่ 4

ตารางที่ 3 ผลการตรวจความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริการการศึกษาตามพุทธวิธี

รูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี	$\bar{X}$	SD	ระดับความเป็นไปได้
ด้านการวางแผน ตามหลักอิทธิบาท 4	4.82	0.39	มากที่สุด
ด้านการจัดองค์กร ตามหลักปัญญา 3	4.91	0.29	มากที่สุด
ด้านการจัดบุคลากร ตามหลักสิกขา 3	4.91	0.29	มากที่สุด
ด้านการอำนวยการ ตามหลักพรหมวิหาร 4	4.91	0.29	มากที่สุด
ด้านการกำกับดูแล ตามหลักสังคหวัตถุ 4	4.73	0.45	มากที่สุด
ภาพรวมรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี	4.82	0.39	มากที่สุด

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความเป็นไปได้ของกระบวนการนำรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีไปใช้

กระบวนการนำรูปแบบไปใช้	$\bar{X}$	SD	ระดับความเป็นไปได้
ขั้นตอนการเตรียมการ	4.82	0.39	มากที่สุด
ขั้นตอนการสร้างความตระหนัก	4.64	0.48	มากที่สุด
ขั้นตอนการวางแผนดำเนินการ	4.64	0.48	มากที่สุด
ขั้นตอนการดำเนินการ	4.73	0.45	มากที่สุด
ขั้นตอนการประเมินผล	4.91	0.29	มากที่สุด

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลศึกษาสภาพปัญหาการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งสามารถอภิปรายได้ดังนี้ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า การทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบงานวิชาการ ซึ่งไม่มีการติดตามดูแลอย่างเป็นระบบควรแก้ปัญหาโดยการการอบรมพัฒนาครูและบุคลากร 2) ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า โรงเรียนขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญตรงกับศาสตร์ นอกจากนี้บุคลากรทางการศึกษาขาดความมั่นคงในอาชีพ ควรมีการเพิ่มเงินเดือนหรือจัดสวัสดิการให้กับบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้การบริหารงานบุคคลมีประสิทธิภาพที่ดี

ผู้บริหารควรสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน โรงเรียน และองค์กรอื่น 3) ด้านการบริหารงานงบประมาณ พบว่า มีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐไม่เพียงพอสำหรับการบริหารจัดการ ทำให้มีค่าตอบแทนอาจารย์ผู้สอนมีค่อนข้างน้อย รวมถึงผู้บริหารขาดการชี้แจงงบประมาณให้แก่บุคลากรทราบ 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า โรงเรียนขาดการจัดการบริหารงานอย่างเป็นระบบและขาดการประชาสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาสมบัติ ธนปณฺโญ (Phramaha Sombut Tanaphunyo, 2015)ที่ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม พบว่า ครูมีความรู้และทักษะในการสอนไม่เพียงพอ โรงเรียนมีงบประมาณไม่เพียงพอสำหรับการบริหาร มีครูไม่ตรงสายงาน และการบริหารจัดการไม่เป็นระบบ และสอดคล้องกับพระมหาธีรวัฒน์ พันธ์ศรี (Phramaha Teerawat Phansi, 2012) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่พบว่า ความไม่เพียงพอด้านเงินงบประมาณที่จัดสรร ส่งผลกระทบต่อบุคลากรทางการศึกษาเนื่องจากความไม่มั่นคงในอาชีพ และคุณภาพการศึกษา

ผลการสร้างรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (Phradhamkosachan Prayoon Dhammacitto, 2006) ที่ได้กล่าวถึงหน้าที่ของนักบริหารไว้ 5 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์กร งานบุคลากร การอำนวยการ และการกำกับดูแล และสอดคล้องกับสมาน อัศวภูมิ (Aussavaphum, 2014) ที่กล่าวว่าการบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการในการดำเนินงานด้านการศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ประกอบด้วยการตัดสินใจและการวางแผน การจัดหาและบริหารงานบุคคล การจัดหาและบริหารทรัพยากรปัจจัย การอำนวยการดำเนินงานและการกำกับงานและการประเมินผลการดำเนินงาน ในภารกิจหลักของ การจัดการศึกษา งานบริหารทั่วไป การบริหารการงานและงบประมาณ การบริหารงานบุคคล เป็นงานสนับสนุน ซึ่งสามารถอภิปรายได้ดังนี้

ด้านการวางแผน ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่าสถานศึกษามีความเอาใจใส่ปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานวิชาการอย่างสม่ำเสมอ มีการวางแผนการดำเนินงานนวัตกรรมและเทคโนโลยี การวางแผนระบบการบริหารให้เท่าทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง มีการวางแผนในการบริหารงานบุคคล โดยจะต้องมีคุณลักษณะ เช่น การไว้วางใจกันได้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ไม่เบียดเบียน ไม่ทะเลาะ ไม่กดขี่ข่มเหง ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เป็นต้น และมีการกำหนดทิศทาง พัฒนางานบุคคลและแผนการทำงานรวมถึงความรับผิดชอบ ซึ่งทำให้สังคมภายในโรงเรียนมีความสงบเรียบร้อยมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับพุทธวิธีในการวางแผนของพระพุทธเจ้าที่มีการใช้วิสัยทัศน์กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และพันธกิจขององค์กรให้มีความชัดเจน ซึ่งเป็นการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 ไปปฏิบัติเพื่อนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จและเจริญเติบโต

ด้านการจัดองค์กร ตามหลักปัญญา 3 พบว่ากำหนดแนวทางประชาสัมพันธ์ มีการจัดระบบข่ายข้อมูลสารสนเทศเชื่อมโยงกับโรงเรียนอื่น และมีการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างต่อเนื่อง ให้เกิดกลไกในการกระจายอำนาจและส่งเสริมให้บุคลากรมีความรับผิดชอบต่อ

อำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งสอดคล้องกับพุทธวิธีในการจัดองค์กรที่พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งพระสารีบุตรให้เป็นพระธรรมเสนาบดีเป็นอัครสาวกฝ่ายขวา รับผิดชอบงานด้านวิชาการ พระมหาโมคคัลลานะเป็นอัครสาวกฝ่ายซ้าย รับผิดชอบงานด้านบริหาร พระอานนท์เป็นเลขานุการส่วนพระองค์ และทรงแต่งตั้งสาวกทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นเอตทัคคะ คือ ผู้ชำนาญการที่รับภาระงานด้านต่างๆ เช่น พระมหากัสสปะเป็นผู้ชำนาญด้านธุดงค์ พระปุณณะมันตานีบุตร เป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม จิตตคหบดี เป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม (Mahachulalongkornrajavidyalaya, 1996) การแต่งตั้งเอตทัคคะนี้เป็นตัวอย่างของการกระจายอำนาจและการใช้คนให้เหมาะกับงานในพระพุทธศาสนา

ด้านการจัดบุคลากร ตามหลักสิกขา 3 พบว่าจัดให้มีการอบรมสัมมนางานด้านวิชาการ ทั้งภายในและภายนอกองค์กรให้แก่บุคลากรอย่างเพียงพอและเหมาะสม ประสานให้ความร่วมมือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการจัดการศึกษา และประสานประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่การจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนาและสถานประกอบการ ซึ่งสอดคล้องกับพุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล (Mahachulalongkornrajavidyalaya, 1996) ที่กล่าวว่าระบบการศึกษาในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากร ตราบใดที่บุคลากรยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์ผู้นั้นก็ต้องได้รับการศึกษาอบรมตลอดไป โดยยึดหลักไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรม (Training) ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียน การสอนในทางทฤษฎี (Teaching) สำหรับการบริหารในทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาอบรม เพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างยิ่ง

ด้านการอำนวยการ ตามหลักพรหมวิหาร 4 พบว่ามีการจัดหารายได้และผลประโยชน์ในรูปแบบที่หลากหลายโดยไม่ขัดกับกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย และขอบข่ายภารกิจของสถานศึกษาและชุมชน เพื่อกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาทุกรูปแบบทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย กำหนดแนวทางและความเชื่อมโยงในการจัดและพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานพระพุทธศาสนา องค์กรมีการดำเนินการแก้ไขในการพัฒนาในฝ่ายงานบริหารงานบุคคล โดยการสร้างจิตสำนึกที่ดี สร้างคุณค่าในการทำงานให้มีคุณภาพ และสร้างสังคมให้น่าอยู่มากขึ้น มีการสร้างความตระหนักในสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อปฏิบัติงานของผู้บริหารในการบริหารงานบุคคล และมีการชี้แจงให้บุคคลเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนตามกฎระเบียบและข้อบังคับขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับพุทธวิธีในการอำนวยการ (Mahachulalongkornrajavidyalaya, 1996) ที่กล่าวว่าคุณสมบัติที่สำคัญการบริหารของพระพุทธเจ้า คือ ความสามารถในการสื่อสารกับคนทั่วไป โดยใช้หลักการอธิบายขั้นตอนของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ช่วยให้สมาชิกปฏิบัติตามได้ง่าย อธิบายให้เข้าใจและเห็นชอบกับวิสัยทัศน์จนเกิดศรัทธาและความรู้สึกว่าต้องฝันให้ไกลและไปให้ถึง ปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความกระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย และสร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร ซึ่งจะส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการทำงาน

ด้านการกำกับดูแล ตามหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่าการตรวจสอบติดตามผลผลิตในการใช้งบประมาณ มีการประเมินผลการใช้งบประมาณเป็นระยะๆ อย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมถูกต้องตามหลักเกณฑ์ และบุคลากรภายในองค์กรมีความมั่นใจในการพูดมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดในการพัฒนาองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับพุทธวิธีในการกำกับดูแลที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวิธีการในการกำกับดูแลเพื่อให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเอง มีการประเมินตนเองและมีการกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์กำกับดูแลกันเอง ทั้งนี้กระบวนการกำกับดูแลความประพฤติของพระสงฆ์ที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้นั้น เป็นหลักประกันความมั่นคงและความบริสุทธิ์ผุดผ่องของคณะสงฆ์

สรุป

การศึกษาสภาพปัญหาการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก หากพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านการบริหารงานวิชาการมีระดับการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ด้านการบริหารงานงบประมาณอยู่ในระดับมาก ด้านการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับมาก และด้านการบริหารงานทั่วไปอยู่ในระดับมาก และจากการสร้างรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธี พบว่า 1) ด้านการวางแผน ตามหลักอิทธิบาท 4 มี 3 องค์ประกอบ 2) ด้านการจัดองค์กร ตามหลักปัญญา 3 มี 2 องค์ประกอบ 3) ด้านการจัดบุคลากร ตามหลักสิกขา 3 มี 2 องค์ประกอบ 4) ด้านการอำนวยการ ตามหลักพรหมวิหาร 4 มี 4 องค์ประกอบ 5) ด้านการกำกับดูแล ตามหลักสังคหวัตถุ 4 มี 2 องค์ประกอบ และจากการตรวจสอบรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในการบริหารในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรนำรูปแบบการบริหารตามหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการวางแผนการดำเนินงาน ปรับปรุง พัฒนาการบริหารงาน เพื่อพัฒนาบุคลากรและการศึกษาของสถานศึกษา ควรนำรูปแบบการบริหารตามหลักปัญญา 3 ไปใช้ในการจัดองค์กรเกี่ยวกับระบบสารสนเทศและทำการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับบุคคลภายนอก ควรนำรูปแบบการบริหารตามหลักสิกขา 3 ไปใช้ในการประสานความร่วมมือ ส่งเสริม และพัฒนาความสามารถในการจัดการศึกษา เช่น การจัดอบรม สัมมนา ให้แก่บุคลากรทางการศึกษา เป็นต้น ควรนำรูปแบบการบริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการศึกษาหาแนวทางจัดการศึกษาและพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ ดำเนินการแก้ไข พัฒนางานบริหารงานบุคคล โดยทำความเข้าใจชี้แจงให้บุคลากรเข้าใจในบทบาทหน้าที่ เพื่อสร้างความตระหนักในสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบ ควรนำ

รูปแบบการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุ 4 ไปใช้ในการกำกับดูแลในการตรวจสอบติดตามผลการบริหารงานของโรงเรียน เพื่อให้มีความถูกต้องตามหลักเกณฑ์

2. ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรนำรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธวิธี ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้เป็นรูปธรรม ชัดเจน และมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

3. ควรมีการศึกษารูปแบบการศึกษาตามหลักธรรมอื่นๆ ในลักษณะการพัฒนาแนวทางการบริหารของแต่ละหลักธรรม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบระหว่างหลักธรรม เพื่อตรวจสอบและเปรียบเทียบประสิทธิภาพการพัฒนารูปแบบการบริหาร

4. ควรมีการศึกษาองค์ประกอบอื่นเพิ่มเติม เพื่อสามารถอธิบายความผันแปรของแต่ละองค์ประกอบได้มากขึ้น

References

Aussavaphum, S. (2014). *School Administration According to Modern Education Reform*. Ubon Ratchathani: Ubonkrit Offset Printing.

Buddhist Studies Division. (2010). National Office of Buddhism. *Strategic Plan and Action Plan Education Development Buddhist Scripture School Ordinary Department of General Education 2010-2019 BE*. Bangkok: Buddhist Studies Division

Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York: Harper Collins Publishers.

Hair, J.F. Black, W.C. Babin, B.J. *Anderson, R.E. & Tatham, R.L. (2009). Analise Multivariate De dados.* (6th ed.). Porto Alegre: Bookman Editora.

Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996). *Thai Tripitaka Version.* Bangkok: MCU Press.

Phradhamkosachan (Prayoon Dhammacitto). (2006). *Buddhism method of administration*. MCU Press.

Phramaha Teerawat Phansi. (2012). *Presentation of the financial resource management model for Phrapariyattidham Schools General Education*. Doctor of Philosophy Graduate School Chulalongkorn University.

Phramaha Sombut Tanaphunyo. (2015). *Buddhist strategy in the Administration of Phrapariyattidham Schools General Education*. The doctoral program in Buddhist Studies Program in Public Administration Graduate School. Mahachulalongkorn-rajavidyalaya University.

Phramaha Arkhom Arnantho (Khomkhum). (2013). *The Buddhist Principles of manager in administration for Phrapariyattidham Schools Nakhon Sawan province*. Master of Arts Program in Buddhist Studies Graduate School. Mahachulalongkorn-rajavidyalaya University.

Wannasut, A. (2005). *A study of the characteristics of future professional school administrators*. Research report. Graduate School: Rajabhat Institute Buriram.

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*

A Participative Learning Management Model in Promoting the Five Precepts in Schools under Primary Education Service Area Office

พระครูโสภณสาโรภาส[1] สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย[1] และ อำนาจ บัวศิริ[2]

[1]Phrakhrusophonsarophat, Suddhipong Srivichai[1] and Amanaj Buasiri[2]

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University

[2]ข้าราชการบำนาญ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

[2]Civil Service Pension, National office of Buddhism

[1]Corresponding Author. Email: yannawat9@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวม พบว่า มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทั้ง 6 ด้าน คือ การจัดทำหลักสูตร การวัดและประเมินผลการเรียน

*Received February 1, 2018; Revised April 26, 2018; Accepted May 30, 2018

การวางแผน การจัดการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า รูปแบบมี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) ระบบการดำเนินการ 4) กระบวนการดำเนินการ 5) การประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ

3. ผลการเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความเหมาะสม ด้านจุดมุ่งหมาย และความเป็นไป ด้านระบบการดำเนินการ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม; การรักษาศีล 5; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study the status of participatory teaching and learning in order to promote the preservation of the 5 precepts in schools under Office of Primary Educational Service Area, 2) to develop a model of participatory teaching and learning to promote the preservation of the 5 precepts in schools under Office of Primary Educational Service Area, and 3) to propose a model of participatory teaching and learning to promote the preservation of the 5 precepts in schools under Office of Primary Educational Service Area. The mixed research methodology was used in the study.

The results of the study found that:

1. The status of participatory teaching and learning to promote the preservation of the 5 precepts in schools under Office of Primary Educational Service Area was at a high level overall. In each aspect consideration, it was found that the teaching activity was at the highest level, followed by curriculum preparation, learning measurement and evaluation, planning, learning management, and teaching media respectively.

2. Development of a participatory teaching and learning model to promote the preservation of the 5 precepts in schools under Office of Primary Educational Service Area consisted of 6 steps; 1) Principle, 2) Purpose, 3) Implementation System, 4) Implementation Process, 5) Evaluation, and 6) Conditions of Success.

3. The results of the proposed model of participatory teaching and learning to promote the preservation of the 5 precepts in schools under Office of Primary Educational Service Area indicated that the format is appropriate and possible at the highest level overall. In aspect, the appropriateness of Purpose, and the possibility of System implementation were at the highest level.

Keywords: Participative Learning Management; Promoting the Five Precepts; Schools Under Primary Education Service Area Office

บทนำ

ประเทศไทยนั้นมีการนับถือพระพุทธศาสนาเป็นเวลาอันยาวนานโดยเป็นสถาบันหลักและเอกลักษณ์ของชนชาติไทย มีวัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา “บ้าน” หรือชุมชนไทย เมื่อครั้งในอดีตมี “วัด” เป็นศูนย์รวมจิตใจในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนาการศึกษา หรือกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ แก่ชุมชน “บ้าน” หรือชุมชนจะร่วมกับ “วัด” โดยการสนับสนุนที่สำคัญจาก “โรงเรียน หรือราชการ” ร่วมกันดำเนินการในลักษณะ 3 ประสาน “บ้าน วัด โรงเรียน” หรือ เรียกโดยย่อว่า “บวร” ซึ่งในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงตระหนักและเห็นความสำคัญในบทบาทของ “บ้าน วัด โรงเรียน” ในลักษณะดังกล่าวนี้จึงมีแนวพระราชดำริที่จะให้ดำเนินการจัดตั้งวัดขึ้นคู่กับชุมชนเพื่อเป็นพุทธสถานในการประกอบกิจการของสงฆ์ในการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนา (The Ministry of Education, 2003) การสร้างคุณธรรมให้แก่เยาวชนต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งจากบ้าน วัด โรงเรียน หรือที่เรียกว่า “บวร” เข้าไปมีส่วนร่วมเชื่อมโยงในการสร้างคุณธรรม รวมทั้งสื่อมวลชนและบุคคลในสังคมที่อยู่รอบตัวนักเรียน ต้องมีบทบาทสำคัญในการเป็นแบบอย่างที่ดีในการเสริมสร้างคุณธรรม ดังนั้นในกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่จะส่งผลในการพัฒนานักเรียนให้บรรลุตามเจตนารมณ์ การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างแท้จริง เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ หรือเป็นคนดีของสังคม (Chanthacham, 2013; Phrakhrupariyatidhammawong, 2017) หรือเป็นแกนหลักที่จะนำไปใช้ได้จริงในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมของสังคมไทยปัจจุบัน (Phrakhru Sunthonkhemapinan, 2017)

ปัจจุบันมีโรงเรียนเข้าสู่โครงการโรงเรียนวิถีพุทธเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ก็ตาม แต่โดยทั่วไป ยังมีสถานการณ์ที่ชี้ให้เห็นว่า ยังไม่สอดคล้องกับแนวโรงเรียนวิถีพุทธ อย่างเต็มรูปแบบ เพราะปัญหาต่างๆ เช่น เด็กนักเรียนและเยาวชนขาดความตั้งใจ ความเอาใจใส่ต่อการเรียนการสอน ขาดเรียน มาสาย แต่งตัวไม่สุภาพเรียบร้อย ขาดความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน หลบหนีไม่เข้าเรียน ขาดระเบียบวินัย พูดจาไม่สุภาพเรียบร้อย ขาดความเสียสละต่อประโยชน์ส่วนร่วม ไม่เคารพ เชื่อฟังต่อพ่อแม่ครูอาจารย์ เด็กนักเรียนทะเลาะกัน เป็นต้น ถ้าหากบุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจที่ดีพอในกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการหลักธรรมจริยธรรมประยุกต์เข้าไปในเนื้อหาวิชาที่สอน หรือกิจกรรมการเรียนการสอน และมีบรรยากาศปฏิสัมพันธ์และกัลยาณมิตรที่ดีพอแล้วจะสามารถทำให้การเรียนการสอนเกิดผลสัมฤทธิ์ได้ (The Ministry of Education, 2003) โดยมีหลักศีล 5 (Thai Tripitaka 29/46/36) อันเป็นแนวทางเบื้องต้นเพื่อมีคุณธรรมจึงจะสามารถขัดเกลานิสัยใจคอให้มนุษย์มีความประณีตยิ่งขึ้นมีความประพฤติ และการกระทำที่ดีงามรู้จักยับยั้งช่างใจ จะกระทำ จะพูด จะคิด ก็ต้องไตร่ตรองให้รอบคอบดีเสียก่อน (Tankeaw, 2004) เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ศีล 5 จึงมีความสำคัญในการประพฤติปฏิบัติของคนตามปกติทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ควรอยู่ในท้องถิ่นที่มีความพร้อมทุกๆ ด้าน มีการเลือกคบคนดีมีศีลธรรม ควรยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิตและการเรียน และการทำความดีเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการดำรงตนในสังคม (Sangsuk, 2017) เพื่อมีคุณสมบัติ

เป็นเด็กดีทั้งการปฏิบัติและการแสดงออกทางด้านกายพฤติกรรม ด้านทักษะทางสังคม ด้านคุณธรรมทางจิตใจ และด้านปัญญาความรู้ (Lalittanapatr, 2017)

สถานศึกษาระดับประถมศึกษาในปัจจุบัน ดำเนินจัดการศึกษาตามนโยบาย โดยการกำหนดแนวทางให้นักเรียนและบุคคลากร มีคุณธรรมและจริยธรรม ใฝ่หาความรู้และพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียน และสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคคลากร สถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญในฐานะที่เป็นผู้อบรมสั่งสอน แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนของประเทศไทยเริ่มต้นมาเป็นระยะเวลาค่อนข้างนาน แบบค่อยเป็นค่อยไป แต่ยังพบปัญหาด้านการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาที่มีการบริหารแบบศูนย์กลางอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง ในส่วนของประชาชนแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน ยังไม่แพร่หลายไปถึงประชาชน ประชาชนมักจะคิดเสมอว่า การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของโรงเรียน ไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องถ้าประชนชนจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนบ้างก็เป็นเรื่องของการช่วยเหลือสนับสนุน และการอำนวยความสะดวก การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการนั้นมีน้อย (Chomchuen, 2012)

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาได้นำหลักพระพุทธศาสนาไปบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษา อันจะเป็นประโยชน์แก่เยาวชนในดำรงชีวิตประจำอยู่ได้บนพื้นฐานความปกติสุขและทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

3. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีการดำเนินการดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยทำการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถาม และใช้เป็นกรอบแนวคิด

2. ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยมีกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย 1) ประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และพระสงฆ์ จำนวน ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา นครปฐม เขต 1 และ เขต 2 รวมประชากรทั้งหมด จำนวน 4,212 รูป/คน 2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และพระสงฆ์ ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 354 รูป/คน จากนั้นดำเนินการสุ่มตัวอย่างของแต่ละกลุ่มของประชากรตามจำนวนสัดส่วน

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) ด้วยแบบสัมภาษณ์ จากนั้นทำการสังเคราะห์ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 และผลการสัมภาษณ์เพื่อพัฒนารูปแบบ

ขั้นตอนที่ 3 เสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วย การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) ด้วยแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินผล

ผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวม พบว่า มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทั้ง 6 ด้าน คือ การจัดทำหลักสูตร การวัดและประเมินผลการเรียน การวางแผน การจัดการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า รูปแบบมี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) ระบบการดำเนินการ 4) กระบวนการดำเนินการ 5) การประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ

3. ผลการเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความเหมาะสม ด้านจุดมุ่งหมาย และความเป็นไป ด้านระบบการดำเนินการ อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

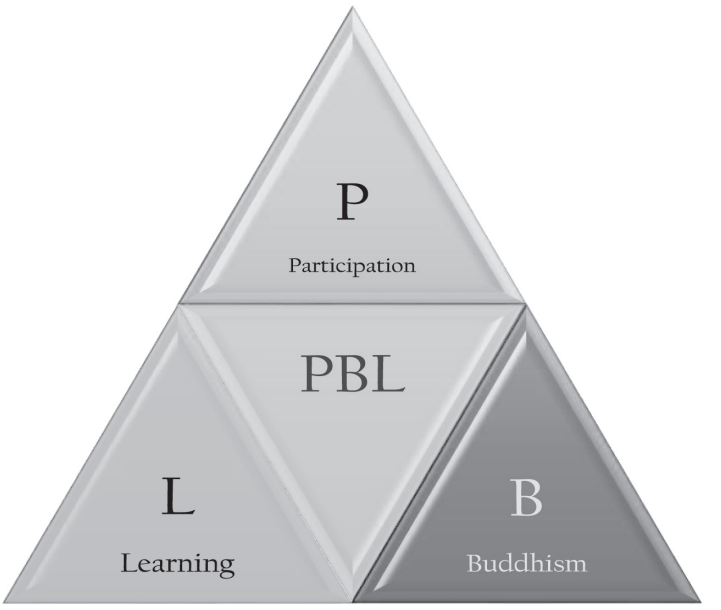
รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) ระบบการดำเนินการ 4) กระบวนการดำเนินการ 5) การประเมินผล 6) เงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีการประเมินรูปแบบจากการประชุมสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ ตามแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีความเหมาะสม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความเหมาะสม ด้านจุดมุ่งหมาย และความเป็นไป ด้านระบบการดำเนินการ อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานั้น ได้ทำการสังเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบ 6 ขั้นตอน ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย ระบบการดำเนินการ กระบวนการดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ โดยรูปแบบจะประกอบด้วยองค์ประกอบด้านการจัดการเรียนการสอน 6 องค์ประกอบหลัก 82 องค์ประกอบย่อย สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกสิณี ชิวปรีชา (Chiewpreecha, 2013) ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนดีประจำตำบล ควรใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนดีประจำโดยครูและชุมชนเป็นหลัก โดยมีหลักการแนวคิดและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และองค์ประกอบของการบริหาร ประกอบด้วย การวางแผนการนำแผนไปสู่การปฏิบัติและการประเมินผลโดยครูและชุมชนเป็นหลัก

ผลการเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า จากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ได้วิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) ระบบการดำเนินการ 4) กระบวนการดำเนินการ 5) การประเมินผล 6) เงื่อนไขความสำเร็จ พบว่า มีความเหมาะสม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความเหมาะสม ด้านจุดมุ่งหมาย และความเป็นไป ด้านระบบการดำเนินการ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีกระบวนการและขั้นตอนการปฏิบัติที่เหมาะสม มีกระบวนการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ชัดเจนจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย (Kiatsuranon, Chiwapimai, Boonruangrutana, and Ueawong, (2011) พบว่า ผลการวิจัยได้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชนจังหวัดศรีสะเกษ ที่มีความสมบูรณ์ ถูกต้องเหมาะสม ปฏิบัติได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของคัมภีร์ สุดแท้ (Sudtae, 2010) และสอดคล้องกับงานวิจัยของปริชาติ ชมชื่น (Chomchuen, 2012) พบว่า หลักการ จุดมุ่งหมาย กลไกการดำเนินการของสถานศึกษา การดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ และผลการประเมินรูปแบบตามแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ พบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การนำหลักการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน (บวร) เข้ามาร่วมนำหลักพุทธธรรม 2 ประการ คือ หลักศีล 5 และหลักเบญจกัลยาณธรรม เข้ามาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน อันเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนอันจะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติได้นำหลักศีลธรรมคุณธรรมไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ โดยสรุปเป็น **“PBL MODEL”** ดังแสดงในภาพ

ภาพองค์ความรู้จากการวิจัย "PBL MODEL"

องค์ความรู้จากการวิจัย **"PBL MODEL"** มีคำอธิบายดังนี้

PBL MODEL เป็นการนำหลักการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เข้ามาร่วมนำหลักพุทธธรรม 2 ประการ คือ หลักศีล 5 และหลักเบญจกัลยาณธรรม เข้ามาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

P = Participation คือ การมีส่วนร่วม เป็นการที่บุคคลในองค์กรหรือต่างองค์กร คือ ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ครู พระสงฆ์ ผู้เรียน และผู้ปกครอง ได้เข้ามามีส่วนร่วม 5 ประการ คือ 1) ร่วมคิด คือ กำหนดทิศทางนโยบาย 2) ร่วมทำ คือ ปฏิบัติ ประชุม การจัดการเรียนการสอน ชี้แจง 3) ร่วมตัดสินใจ คือ นโยบาย แผนงาน 4) ร่วมประเมิน คือ ตรวจสอบ และ 5) ร่วมรับผิดชอบ คือ แก้ไข ปรับปรุง สร้างขวัญ กำลังใจ

B = Buddhism คือ หลักพุทธธรรม 2 ประการ ได้แก่

1. หลักศีล 5 เป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานและเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญสำหรับผู้ที่นับถือศาสนาพุทธควรประพฤติ ประกอบด้วย ศีลข้อ 1 การเว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต ศีลข้อ 2 การเว้นจากการลักทรัพย์ ศีลข้อ 3 การเว้นจากการประพฤติผิดในกาม ศีลข้อ 4 การเว้นจากการพูดเท็จ และ ศีลข้อ 5 การเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

2. เบญจกัลยาณธรรม เป็นหลักธรรมอันงามที่ส่งเสริมการรักษาศีล 5 ประกอบด้วย 1) เมตตากรุณา เป็นหลักธรรมส่งเสริมการรักษาศีลข้อ 1 2) สัมมาอาชีวะ เป็นหลักธรรมส่งเสริมการรักษาศีลข้อ 2 3) การสำรวมในกาม เป็นหลักธรรมส่งเสริมการรักษาศีลข้อ 3 4) ความมีความสัตย์ เป็นหลักธรรมส่งเสริมการรักษาศีลข้อ 4 และ 5) ความมีสติรอบคอบ เป็นหลักธรรมส่งเสริมการรักษาศีลข้อ 5

L = Learning คือ การเรียนการสอน 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) การจัดทำหลักสูตร 2) การวางแผน 3) การจัดการเรียนการสอน 4) สื่อการเรียนการสอน 5) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ 6) การวัดและประเมินผลการเรียน โดยมีการดำเนินการการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอน ด้านที่ 1 การจัดทำหลักสูตร ประกอบด้วย 1) จัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาที่อิงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรท้องถิ่น โดยบูรณาการหลักการรักษาศีล 5 กับทุกกลุ่มสาระ 2) นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม 3) หลักสูตรควรกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข 4) หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับวัยและสภาพแวดล้อมของนักเรียน 5) หลักสูตรควรมีสาระสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้นักเรียนรู้จักการดำเนินชีวิตอย่างเพียงพอ 6) หลักสูตรในแต่ละระดับชั้นมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิดและแก้ปัญหาชีวิต 7) ประชุมชี้แจงคณะครู กรรมการ พระสงฆ์ และชุมชนเครือข่ายรับฟังความคิดเห็นและวางแผนดำเนินการร่วมกัน เพื่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง 8) จัดอบรมครูให้เข้าใจจุดมุ่งหมายโครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้หลักสูตร 9) การประเมินผลการใช้หลักสูตรในแต่ละกลุ่มวิชาเพื่อปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสม

2. การจัดการเรียนการสอน ด้านที่ 2 การวางแผน ประกอบด้วย 1) วิเคราะห์และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน 2) รับรู้แนวทางการดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล 5 3) กำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล 5 4) คิดวางแผนร่วมกัน ระหว่างบ้านวัด โรงเรียนในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล 5 5) วางแผนเตรียมจัดหาทุนในการดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล 5 6) ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นต้นแบบทางศีลธรรมเพื่ออบรมหลักศีลธรรมคุณธรรมในโรงเรียน 7) ส่งเสริมให้ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมรักษาศีล 5 ของสถานศึกษาและที่จัดโดยบุคคล ครอบครัว องค์กรทางพระพุทธศาสนา และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 8) ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัวชุมชน พระสงฆ์ และท้องถิ่น

3. การจัดการเรียนการสอน ด้านที่ 3 การจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) คิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาด้านการเรียนการสอน 2) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม 3) ปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนทางพระพุทธศาสนาเหมาะสมทันยุคสมัย 4) ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการ

เรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาและส่งเสริมการรักษาศีล 5 5) จัดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและผสมผสานความรู้ต่างๆ ให้สมดุล 6) สนับสนุนการจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้

4. การจัดการเรียนการสอน ด้านที่ 4 สื่อการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) จัดหาศึกษาวิเคราะห์คัดเลือกสื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน 2) จัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและเพียงพอในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ 3) จัดหาสื่อการเรียนการสอนที่นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง 4) พัฒนาบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีความรู้ ทักษะการใช้ และการดูแลสื่อการเรียนการสอน 5) พัฒนาสื่อการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักพระพุทธศาสนาและส่งเสริมการรักษาศีล 5 6) นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาในการจัดหา ผลิต ใช้ และพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

5. การจัดการเรียนการสอน ด้านที่ 5 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ 2) จัดกิจกรรมประกวดเล่านิทานธรรมะ หรือนิทานชาดก 3) จัดกิจกรรมปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมที่ดีงามและค่านิยมที่พึงประสงค์ 4) จัดกิจกรรมแข่งขันตอบปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม 5) กิจกรรมเคารพธงชาติ สวดมนต์ และร่วมกล่าวคำปฏิญาณเป็นประจำ 6) กิจกรรมนอกสถานที่ เช่น พาไปเวียนเทียน ฟังเทศน์ ทำบุญตักบาตร 7) จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล 5 เช่น นำนักเรียนเข้าค่ายพุทธบุตรค่ายคุณธรรม 8) การนิมนต์พระสงฆ์มาแสดงปาฐกถาธรรมที่โรงเรียนในวันธรรมสวนะหรือวันสำคัญทางศาสนา 9) สนับสนุนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้บูรณาการหลักพระพุทธศาสนาให้นักเรียนให้เข้าใจเนื้อหาสาระที่เรียน 10) จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านด้วยวิถีวัฒนธรรมแสวงปัญญา

6. การจัดการเรียนการสอน ด้านที่ 6 การวัดและประเมินผลการเรียน ประกอบด้วย 1) พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน มีความเหมาะสมยุติธรรมในการวัดและประเมินผลการเรียนในกลุ่มผู้เรียนที่มีศักยภาพการทดสอบแตกต่างกัน 2) ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง 3) ส่งเสริมให้วัดผลที่สะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนเป็นสำคัญ 4) จัดหาเครื่องมือและเอกสารวัดผลและประเมินผลไว้อย่างเพียงพอเพื่อการบริการและอำนวยความสะดวกในการวัดผลประเมินผลทุกครั้ง 5) ประเมินผลการสอนของครูในแต่ละปีการศึกษา เพื่อการนำผลมาปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ 6) ประเมินผลกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

1. กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมการนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ไปใช้ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาและระดับอื่นๆ

2. กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ไปใช้ในสถานศึกษาระดับอื่น เพื่อสร้างแนวทางในการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 ที่เป็นระบบสามารถปฏิบัติได้จริงในด้านการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

3. สถานศึกษาที่จะนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ไปใช้ให้เกิดประสิทธิผล ควรต้องศึกษาและปฏิบัติตามคู่มือการใช้อย่างละเอียด

References

Chanthacham, K. (2013). The Learning Management According To Threefold Training Affecting In Sathyasai School Lopburi Province. M.A. Thesis Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Chiewpreecha, K. (2013). Development of a Participative Management Model for Outstanding Sub-district Schools. *Journal of Education Studies*, 41(3), 147-159.

Chomchuen, P. (2012). The Model of Academic Administration with the Participation of Community for School Administrative Effectiveness Primary Educational Service Area Office. *Journal of Education, Mahasarakham University*, 6(4), 112-123.

Kiatsuranon, S., Chiwapimai, W., Boonruangrutana, S. and Ueawong, S. (2011). The Development of Participatory Model of private sector in education management of Sisaket province. *KKU Research Journal*, 10(2), 225-235.

Lalittanapatr, W. (2017). Buddhist Method in Home School. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(3), 1-12.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.

Phrakhru Sunthonkhemapinan. (2017). Buddha's Panidhana : The Panithand Project to The Goodness*, Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(3), 43-56.

Phrakhrupariyatidhammawong. (2017). Innovation of Buddhist Knowledge Diffusion for the development of Thai Societies towards Sufficiency Economy of E-san local scholars. *Journal of International Buddhist Studies*, 8(2), 48-59.

Sangsuk, S. and Khammueangsaen, B. (2017). Development of Life Quality with Buddhadhamma to Students in Muban Chombueng Rajabhat University, Chombueng District, Ratchaburi Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(3), 91-105.

Sudtae, K., Wongkasem, S. and Phoglin, S. (2010). Development of Academic Administration Model for Small Sized Schools. *Rajabhat Maha Sarakham University Journal*, 4(2), 127-136.

Tankeaw, B. (2004). *Buddhism*. (2nd ed.). Bangkok: O.A. Printing house.

The Ministry of Education. (2003). *Wat can it absorb and manage the Education Act-national education?*. Bangkok: Printmaking.

รูปแบบการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักไตรสิกขา*

The Model for Development of Phrapariyattidham School Administration, Department of General Education According to Tri Sikkha (The Threefold Learning)

[1]พระครูประพัฒน์ธรรมกิจ (ทั่วจบ), นพรัตน์ ชัยเรือง และ จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ
[1]Phrakhrupraphattammakit (Thuachob), Nopparat Chairueng and Chumrurn Chuchoysuwarn
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand
[1]Email: thuachob@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานในปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาการบริหาร สร้างรูปแบบการพัฒนาการบริหาร และตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักไตรสิกขา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหารและครูประจำจำนวน 307 รูป/คน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน และผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญการบริหารจำนวน 5 รูป/คน โดยเลือกด้วยวิธีแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความต้องการจำเป็นโดยวิธี Priority Need Index แบบปรับปรุง (PNI Modified) การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

ผลการวิจัยพบว่า 1. การศึกษาสภาพการดำเนินงานในปัจจุบันของการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาและครูประจำ พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความต้องการในการพัฒนาการบริหารอยู่ในระดับมาก

*Received March 31, 2018; Revised April 4, 2018; Accepted June 18, 2018

2. รูปแบบการพัฒนาการบริหารมี 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 แนวคิดและหลักการ มีดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ของการบริหาร 2) หลักการพื้นฐานของการบริหาร และ 3) เป้าหมายของการบริหาร ส่วนที่ 2 โครงสร้างของรูปแบบการบริหารของโรงเรียน มีดังนี้ 1) ด้านศีล มี 2 องค์ประกอบ 2) ด้านสมาธิ มี 2 องค์ประกอบ และ 3) ด้านปัญญา มี 2 องค์ประกอบ โดยรูปแบบเป็นรูปแบบเชิงเหตุผล และทำการนำองค์ประกอบที่ได้มาสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล ส่วนที่ 3 กระบวนการนำไปใช้ เงื่อนไขและข้อจำกัด มีดังนี้ 1) การเตรียมการ 2) การสร้างความตระหนัก 3) การวางแผนดำเนินการ 4) การดำเนินการ และ 5) การประเมินผล 3. การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาการบริหาร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในการบริหารในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบ; การพัฒนาการบริหาร; หลักไตรสิกขา

Abstract

This article aims to study the current operation and desire to develop the administration; create the model for development; and inspect the model for the development of Phrarapariyattidham School administration, Department of General Education according to Tri Sikkha (The Threefold Learning). The sample of 307 administrators and teacher were drawn by using Multi-stage sampling. Then 5 Administrative specialists, providing the data were selected by Purposive Sampling. The research tools are a questionnaire, interview, and evaluation. The statistics used in the research are frequency, percentage, mean, standard deviation and the Modified Priority Need Index. There are content analysis and exploratory factor analysis.

The results are as follows: 1. The study of the current administrative operation of school administrators and teacher showed that there is moderate. On the other hand, the needs in administrative development are high. 2. There are 3 parts in the administration development model as follows: First part are concepts and principles consists of the objective of administration, basic principles in administration, and the aim of administration. The second part is the structure of the school administration. The second part consists of 2 components of precept, 2 components of meditation, 2 components of wisdom. The model is a causal model. The causal relationship is made from all the components mentioned. Finally, the third part is applying operation, conditions, and limitation consists of preparation, creating awareness, planning the operation, operation, and evaluation. 3. By inspecting the model for the development of Phrapariyattidham School administration, the researcher found that the suitability is at a high level and the possibility to be able to apply in the administration is great.

Keywords: Model; Development of administration; The Threefold Learning

บทนำ

การศึกษามีบทบาทและมีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของคนในสังคม ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบเอ็ด (พ.ศ.2555-พ.ศ.2559) จึงได้กำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาด้านต่างๆ เพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยงที่สังคมไทยต้องเผชิญและเสริมรากฐานของประเทศด้านต่างๆ ให้เข้มแข็งโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัย ให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงมีความพร้อมทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงมีสติปัญญาที่รอบรู้และมีจิตใจ ที่สำนึกในคุณธรรมจริยธรรม มีความเพียรมีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตควบคู่กับการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในสังคมและสถาบันทางสังคมให้เข้มแข็งและเอื้อต่อการพัฒนาคน (The Office of the National Economic and Social Development Board, 2002) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (แก้ไขเพิ่มเติม) ฉบับที่ 2 พ.ศ.2545 หมวด 1 มาตรา 6 มีความมุ่งหมายและหลักการว่า ในการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (Royal Thai Government Gazette. Issue 116 part 74 A page 1)

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็นการจัดการที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาที่รัฐสนับสนุน เพราะว่าการจัดการศึกษาให้คนในชาติ เป็นสิ่งที่สำคัญที่รัฐต้องส่งเสริม เพื่อเพิ่มศักยภาพทางการศึกษาของคนไทย และให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ภายใต้สภาพสังคมที่ดีงาม มีวิถีชีวิตที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ จึงต้องจัดการศึกษาให้ทั่วถึงครอบคลุมได้ทุกหมู่เหล่ารวมทั้งพระภิกษุ สามเณรด้วย (Office of the Education Council., 2005). และการจัดการศึกษานั้นยังสามารถตอบสนองนโยบายของการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ช่วยให้พระภิกษุสามเณรได้รับโอกาสทางการศึกษา และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับวัด เพื่อให้การศึกษาแก่บุตรของผู้ยากไร้ และด้อยโอกาสทางการศึกษา โรงเรียนเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่เก็บค่าเล่าเรียน ค่าใช้จ่ายต่างๆ มาจากเงินอุดหนุนของรัฐบาล ซึ่งมักจะมีปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ ปัญหาบุคคลมีประสบการณ์น้อย เป็นปัญหาหลักของโรงเรียนพระปริยัติธรรม (Buasiri, A., 2001). และสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนาที่สำคัญอยู่หลายๆ ประเด็น ไม่ว่าจะเป็นในด้านคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษาที่ยังไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคมในวงกว้าง ความไม่ชัดเจนในอัตลักษณ์ของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทที่ควรจะเป็นอย่างแท้จริงประสิทธิภาพของระบบการดำเนินการด้านการบริหารจัดการ และการจัดการศึกษา ที่ยังไม่มีทิศทางการพัฒนาและขาดความชัดเจนในการสร้างเอกภาพทางการบริหาร (National Office of Buddhism, 2010) ดังนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางในการดำเนินการ ซึ่งจะทำให้การศึกษาบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และผู้บริหารซึ่งเป็นบุคลากรหลักที่สำคัญของสถานศึกษา เป็นผู้นำวิชาชีพที่ต้องมีสมรรถนะ ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมจริยธรรม ตลอดทั้งจรรยาบรรณวิชาชีพที่ดี จึงจะนำไปสู่การจัดการและการบริหารสถานศึกษาที่ดีมีประสิทธิผล และประสิทธิภาพ (Runjarern.T., 2014)

การบริหารสถานศึกษานั้น ผู้บริหารต้องฝึกฝนอบรมตนเองให้มีความสามารถในการครองตน ครองคน และครองงานได้เป็นอย่างดี โดยอาศัยหลักพุทธธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา และหลักธรรมที่สำคัญคือหลักไตรสิกขาอันประกอบด้วยศีล สมาธิและปัญญา ดังที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (Phradhammapitaka (P.A. Payutto, 1999) กล่าวว่าหลักการใหญ่ในการศึกษาของพุทธศาสนาแยกเป็น 3 ด้าน คือ พัฒนาด้านพฤติกรรมเรียกว่าศีล พัฒนาด้านจิตใจเรียกว่าสมาธิ และพัฒนาด้านปัญญาเรียกว่าปัญญา กล่าวโดยรวมแล้วองค์ประกอบแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติงานมีอยู่สามประการเรียกว่า “ไตรสิกขาของการบริหาร” คือ 1) การครองตนและครองคนให้อยู่ในระเบียบวินัย 2) การครองงานคือความเอาใจใส่ต่อการกำกับติดตามนิเทศและประเมินผล 3) การปฏิบัติงานโดยยึดหลักวิชาการคือการใช้ความรู้ความเข้าใจที่ดีที่ถูกต้องเป็นหลักในการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับพุทธทาสภิกขุ (Buddhadasa Bhikkhu, 2004) ได้อธิบายถึงกระบวนการพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขาเป็น 3 ชั้น คือ 1) ศีล ซึ่งหมายถึงการประพฤติดี ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนและไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อน 2) สมาธิ ได้แก่การบังคับจิตใจของตัวเองให้อยู่ในสภาพที่จะทำประโยชน์ให้มากที่สุดตามที่ตนต้องการ และ 3) ปัญญา หมายถึงการฝึกอบรมทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันถูกต้องและสมบูรณ์ถึงที่สุดในสิ่งทั้งปวงตามที่เป็นจริง อีกทั้งสัญญา สัญญาวิวัฒน์ และ ชาย สัญญาวิวัฒน์ (Sunyapiwat & Sunyapiwat, 2007) ได้อธิบายว่า การบริหารจัดการหรือการพัฒนาตามแนวพุทธนั้นจะมุ่งพัฒนาคนแบบองค์รวม คือ วิธีไตรสิกขา หรือ บทเรียน 3 เรื่องที่มนุษย์ต้องเรียนรู้และฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) ศีลสิกขา หรือ การพัฒนากาย (ศีล) เป็นการเรียนรู้และฝึกทักษะเรื่องระเบียบวินัยของสังคม ทำให้กายและพฤติกรรมพัฒนา 2) จิตตสิกขา หรือการพัฒนาจิต (สมาธิ) เป็นการเรียนรู้และฝึกทักษะทางด้านจิตใจ ทำให้จิตใจพัฒนาจิตอยู่กับงาน ไม่ประมาท และ 3) ปัญญาสิกขา หรือการพัฒนาปัญญา จึงกล่าวได้ว่าไตรสิกขาซึ่งประกอบด้วยศีลอันเป็นการศึกษาหลักบริหารกาย วาจา สมาธิ เป็นการศึกษาหลักบริหารจิตและปัญญาเป็นการศึกษาหลักพัฒนาปัญญา จึงเป็นหลักพุทธธรรมที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับการครองตน ครองคน ครองงานเป็นอย่างดี

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การบริหารการศึกษาเป็นกิจกรรมที่บุคคลต่างๆ ได้ร่วมมือกันดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อพัฒนาคนหรือสมาชิกของสังคมให้มีคุณภาพ โดยอาศัยกระบวนการที่มีแบบแผนเป็นระบบ รวมถึงต้องมีคุณธรรม จริยธรรมควบคู่กันไปด้วย เพื่อนำองค์การก้าวสู่จุดมุ่งหมายคือประความสำเร็จอย่างสูงสุด ซึ่งในการบริหารสถานศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่งมีการแบ่งงานในการบริหารออกเป็นด้านๆ และมีรายละเอียดมากน้อยขึ้นอยู่กับขนาดขององค์การ โดยมีงานหลักอยู่ 4 ด้าน อันประกอบด้วย 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานบุคลากร 3) การบริหารงานงบประมาณ และ 4) การบริหารงานทั่วไป และในแต่ละด้านยังมีรายละเอียดที่ต้องพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพ จึงต้องศึกษาสภาพการดำเนินงานในปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนา ซึ่งพระครูใบฎีกาบุญชู ชุติปญฺโญ (บุญวงศ์) (PhrakrubaideegaaBoonchu Chutipunyo (Bunvong), 2012). ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยกำหนดรายละเอียดของแต่ละด้านทั้ง 4 ด้านเป็นรูปแบบการบริหาร

อีกทั้งพระครูโสภิตธรรมประยุต (อุดม สงสุระ) (Phrakrusopitthamprayut (Udom Songsura), 2012). ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้เพิ่มรูปแบบจากงานหลัก 4 ด้าน เป็น 5 ด้าน ได้เพิ่มเติมในด้านการบริหารงานทุนทางสังคมด้วย

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการนำหลักธรรมไตรสิกขามาบูรณาการกับหลักการบริหารสถานศึกษาในขอบข่ายภาระงาน 4 ด้าน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 และ พ.ศ.2553 ซึ่งประกอบไปด้วย งานบริหารงานวิชาการ งานบริหารงานบุคคล งานบริหารงานงบประมาณ และงานบริหารงานทั่วไป หลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วยศีล อันเป็นการศึกษาหลักบริหารกาย วาจา สมาธิ เป็นการศึกษาหลักบริหารจิต และปัญญาเป็นการศึกษาหลักพัฒนาปัญญาให้รู้แจ้งเห็นจริง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะควรโดยมุ่งที่การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อให้ได้แนวทางการบริหารสถานศึกษา โดยมีหลักหลักธรรมนี้เป็นคุณธรรมพื้นฐานอันจะเป็นประโยชน์สุขต่อผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการนำไปประยุกต์ใช้ในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานในปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักไตรสิกขา

2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักไตรสิกขา

3. เพื่อตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักไตรสิกขา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ประชากร คือ ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน 409 รูป/คน และครูประจำ จำนวน 2,115 รูป/คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา หรือสาขาวิชาพุทธศาสตร์ หรือสาขาวิชาปรัชญาศาสนา หรือสอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยค มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ และมีประสบการณ์การบริหารสถานศึกษาไม่ต่ำกว่า 5 ปี และครูประจำของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนา จำนวน 307 รูป/คน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) ซึ่งทำการกำหนดให้กลุ่มโรงเรียนเป็นตัวแปรชั้นที่ 1 และกำหนดให้โรงเรียนในแต่ละกลุ่มโรงเรียนเป็นตัวแปรชั้นที่ 2 และทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญการบริหารที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา หรือสาขาวิชาพุทธศาสตร์ หรือสาขาวิชาปรัชญาศาสนา หรือสอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยค มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ และมีประสบการณ์การบริหารสถานศึกษาไม่ต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 5 รูป/คน โดยการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ด้วยวิธีการการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview)

3. กลุ่มผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน 10 รูป/คน จากกลุ่ม 10 กลุ่มโรงเรียน และกลุ่มผู้แทนครูประจำจากโรงเรียนของกลุ่มผู้แทนผู้บริหารแต่ละโรงเรียน จำนวน 30 รูป/คน รวมทั้งสิ้น 40 รูป/คน โดยการเลือกเจาะจงโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูงสุดของแต่ละกลุ่มโรงเรียน

การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ทำการศึกษาสภาพการดำเนินงานในปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาการบริหาร และทำการศึกษาเอกสาร รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์เอกสาร ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตาม ตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

2. นำเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ โดยการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาใช้ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาและการใช้ภาษา ทำการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่ไม่ได้ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 30 รูป/คน จากนั้นนำมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha)

3. ทำการสำรวจความคิดเห็นการบริหารและสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักไตรสิกขา จากนั้นทำการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสร้างร่างรูปแบบการพัฒนาการบริหาร

4. ทำการตรวจสอบและยืนยันความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักไตรสิกขา โดยผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญจากนั้นปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้แบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามรูปแบบการพัฒนาการบริหาร ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ส่วนที่ 3 แบบประเมินร่างรูปแบบการพัฒนาการบริหาร และ ส่วนที่ 4 แบบประเมินรูปแบบการพัฒนาการบริหาร

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเก็บแบบสอบถามผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 307 รูป/คน และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญการบริหาร จำนวน 5 รูป/คน ส่วนที่ 2 ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยสัมมนากลุ่มผู้แทนผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูงสุดของแต่ละกลุ่มโรงเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาค่าความต้องการจำเป็นโดยวิธี Priority Need Index แบบปรับปรุง (PNI Modified)

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักไตรสิกขา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ประเภทการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) เพื่อศึกษาโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ซึ่งเป็นการลดจำนวนตัวแปรโดยการสร้างปัจจัยร่วม ตามแนวคิดของ Hair และคณะ (2009) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ตัวประกอบหลัก (Principle Component Analysis : PCA) เป็นวิธีการสกัดปัจจัย และเลือกวิธีการหมุนแกนปัจจัยแบบตั้งฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวริแมกซ์ (Varimax)

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อตรวจสอบและยืนยันความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการพัฒนาการบริหาร

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มผู้แทนผู้บริหารโรงเรียน โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อยืนยัน ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาการบริหาร

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานในปัจจุบันของการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาและครูประจำ ตามหลักไตรสิกขา พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.93 และ SD=1.22) ซึ่งด้านปัญญามีความคิดเห็นสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 3.12 และ SD=1.25) รองลงมาด้านสมาธิ ($\bar{X}$ = 2.89 และ SD=1.19)

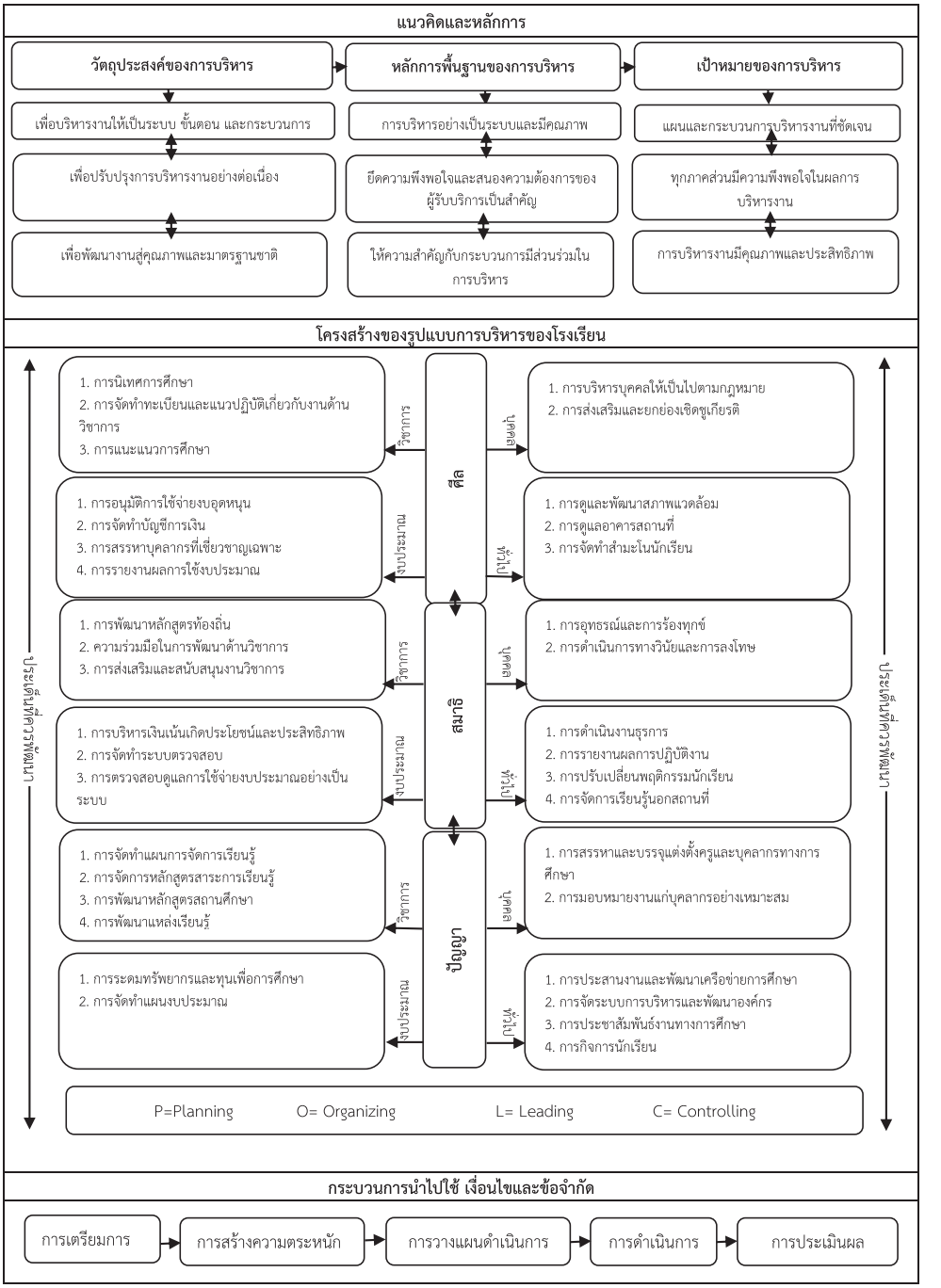
และด้านศีลมีความคิดเห็นน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 2.74 และ SD=1.18) และผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาและครูประจำ ตามหลักไตรสิกขา พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.71 และ SD=1.00) ซึ่งด้านปัญญามีความคิดเห็นสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 3.75 และ SD=0.95) รองลงมาด้านศีล ($\bar{X}$ = 3.73 และ SD=1.01) และด้านสมาธิมีความคิดเห็นน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.66 และ SD=1.04)

ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักไตรสิกขา มี 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แนวคิดและหลักการ มีดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ของการบริหาร นั่นคือ เพื่อบริหารงานให้เป็นระบบ ขั้นตอน และกระบวนการ เพื่อปรับปรุงการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง และเพื่อพัฒนางานสู่คุณภาพและมาตรฐานชาติ 2) หลักการพื้นฐานของการบริหาร นั่นคือ การบริหารอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ ยึดความพึงพอใจและสนองความต้องการของผู้รับบริการเป็นสำคัญ และให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหาร และ 3) เป้าหมายของการบริหาร นั่นคือ มีแผนและกระบวนการบริหารงานที่ชัดเจน ทุกภาคส่วนมีความพึงพอใจในผลการบริหารงาน และการบริหารงานมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 2 โครงสร้างของรูปแบบการบริหารของโรงเรียน มีดังนี้ 1. ด้านศีล มี 2 องค์ประกอบที่สอดคล้องกับการพัฒนาการบริหารงาน 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านงานวิชาการ คือ การนิเทศการศึกษา การจัดทำทะเบียนและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการ และการแนะแนวการศึกษา 2) ด้านงานงบประมาณ คือ การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุน การจัดทำบัญชีการเงิน การสรรหาบุคลาการที่เชี่ยวชาญเฉพาะ และการรายงานผลการใช้งบประมาณ 3) ด้านงานบุคคล และ 4) ด้านงานทั่วไป 2. ด้านสมาธิ มี 2 องค์ประกอบ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาการบริหารงาน 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านงานวิชาการ คือ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ความร่วมมือในการพัฒนาด้านวิชาการ และการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการ 2) ด้านงานงบประมาณ คือ การบริหารเงินเน้นเกิดประโยชน์และประสิทธิภาพ การจัดทำระบบตรวจสอบ การตรวนสอบดูแลการใช้จ่ายงบประมาณอย่างเป็นระบบ และการตรวจสอบหลักฐานขอเบิกเงิน 3) ด้านงานบุคคล คือ การอุทธรณ์และการ้องทุกข์ และการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ และ 4) ด้านงานทั่วไป คือ การดำเนินงานธุรการ การรายงานผลการปฏิบัติงาน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียน และการจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ 3. ด้านปัญญา มี 2 องค์ประกอบ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาการบริหารงาน 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านงานวิชาการ คือ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดการหลักสูตรสาระการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 2) ด้านงานงบประมาณ คือ การระดับทรัพยากรและทุนเพื่อการศึกษา และการจัดทำแผนงบประมาณ 3) ด้านงานบุคคล คือ การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา และการมอบหมายงานแก่บุคลากรอย่างเหมาะสม และ 4) ด้านงานทั่วไป คือ การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร การประชาสัมพันธ์งานทางการศึกษา และการกิจการนักเรียน โดยรูปแบบเป็นรูปแบบเชิงเหตุผล และทำการนำองค์ประกอบที่ได้มาสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล

ส่วนที่ 3 กระบวนการนำไปใช้ เงื่อนไขและข้อจำกัด มีดังนี้ 1) การเตรียมการ 2) การสร้างความตระหนัก 3) การวางแผนดำเนินการ 4) การดำเนินการ และ 5) การประเมินผล สามารถสรุปเป็นรูปแบบการพัฒนาการบริหาร ตามหลักไตรสิกขา ได้ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 รูปแบบการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักไตรสิกขา

ผลการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาการบริหารตามหลักไตรสิกขา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.38 และ SD=0.65) ซึ่งด้านศีล ($\bar{X}$ = 4.42 และ SD=0.65) ด้านสมาธิ ($\bar{X}$ = 4.46 และ SD=0.66) และด้านปัญญา ($\bar{X}$ = 4.25 และ SD=0.74) ทุกด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และผลการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการนำรูปแบบการพัฒนาการบริหารตามหลักไตรสิกขาไปใช้ พบว่า ขั้นตอนการเตรียมการ ($\bar{X}$ = 4.38 และ SD=0.71) ขั้นตอนการสร้างความตระหนัก ($\bar{X}$ = 4.33 และ SD=0.76) ขั้นตอนการวางแผนดำเนินการ ($\bar{X}$ = 4.38 และ SD=0.77) ขั้นตอนการดำเนินการ ($\bar{X}$ = 4.29 และ SD=0.81) และขั้นตอนการประเมินผล ($\bar{X}$ = 4.25 และ SD=0.85) ทุกขั้นตอนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แสดงดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาการบริหาร

รูปแบบการพัฒนาการบริหาร	$\bar{X}$	SD	ระดับความเหมาะสม
ด้านศีล	4.42	0.65	มาก
ด้านสมาธิ	4.46	0.66	มาก
ด้านปัญญา	4.25	0.74	มาก
ภาพรวมรูปแบบการพัฒนาการบริหาร	4.38	0.65	มาก

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการนำรูปแบบการพัฒนาการบริหารไปใช้

กระบวนการนำรูปแบบไปใช้	$\bar{X}$	SD	ระดับความเหมาะสม
ขั้นตอนการเตรียมการ	4.38	0.71	มาก
ขั้นตอนการสร้างความตระหนัก	4.33	0.76	มาก
ขั้นตอนการวางแผนดำเนินการ	4.38	0.77	มาก
ขั้นตอนการดำเนินการ	4.29	0.81	มาก
ขั้นตอนการประเมินผล	4.25	0.85	มาก

รูปแบบการพัฒนาการบริหารตามหลักไตรสิกขา มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในการบริหารในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.25 และ SD=0.74) ซึ่งด้านศีล ($\bar{X}$ = 4.29 และ SD=0.69) ด้านสมาธิ ($\bar{X}$ = 4.29 และ SD=0.81) และด้านปัญญา ($\bar{X}$ = 4.17 และ SD=0.82) ทุกด้านมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และผลการประเมินความเป็นไปได้ของกระบวนการนำรูปแบบการพัฒนาการบริหารตามหลักไตรสิกขาไปใช้ พบว่า ขั้นตอนการเตรียมการ ($\bar{X}$ = 4.42 และ SD=0.65) ขั้นตอนการสร้างความตระหนัก ($\bar{X}$ = 4.29 และ SD=0.75)

ขั้นตอนการวางแผนดำเนินการ ($\bar{X}$ = 4.33 และ SD=0.76) ขั้นตอนการดำเนินการ ($\bar{X}$ = 4.21 และ SD=0.83) และขั้นตอนการประเมินผล ($\bar{X}$ = 4.21 และ SD=0.72) ทุกขั้นตอนมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก แสดงดังตารางที่ 3 และตารางที่ 4

ตารางที่ 3 ผลการตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาการบริหาร

รูปแบบการพัฒนาการบริหาร	$\bar{X}$	SD	ระดับความเป็นไปได้
ด้านศีล	4.29	0.69	มาก
ด้านสมาธิ	4.29	0.81	มาก
ด้านปัญญา	4.17	0.82	มาก
ภาพรวมรูปแบบการพัฒนาการบริหาร	4.25	0.74	มาก

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความเป็นไปได้ของกระบวนการนำรูปแบบการพัฒนาการบริหารไปใช้

กระบวนการนำรูปแบบไปใช้	$\bar{X}$	SD	ระดับความเป็นไปได้
ขั้นตอนการเตรียมการ	4.42	0.65	มาก
ขั้นตอนการสร้างความตระหนัก	4.29	0.75	มาก
ขั้นตอนการวางแผนดำเนินการ	4.33	0.76	มาก
ขั้นตอนการดำเนินการ	4.21	0.83	มาก
ขั้นตอนการประเมินผล	4.21	0.72	มาก

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานในปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักไตรสิกขา พบว่า ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูประจำ โดยรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผลการศึกษาแต่ละด้านพบว่า ด้านปัญญามีระดับความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาด้านสมาธิ และด้านศีล มีระดับความคิดเห็นเฉลี่ยน้อยที่สุด ส่วนผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูประจำ เกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาการบริหารโดยรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งผลการศึกษาแต่ละด้านพบว่า ด้านปัญญา มีระดับความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาด้านศีล และด้านสมาธิ มีระดับความคิดเห็นเฉลี่ยน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันทางโรงเรียนยังขาดงบประมาณในการบริหารและขาดแคลน

บุคลาการทางการศึกษา รวมถึงขาดการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ทำให้การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษายังขาดดุลยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้บริหารและครูประจำที่ได้นำเสนอไว้ว่า การบริหารงานวิชาการยังขาดนิเทศนักศึกษายังไม่เข้มข้น มีรายวิชาค่อนข้างเยอะกว่าโรงเรียนสังกัดอื่น ไม่ค่อยมีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียนเท่าที่ควร ครูขาดความรู้ด้านการทำแผนการสอน เป็นต้น ส่วนด้านการบริหารงานบุคคล เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารบ่อยจนเกินไป จึงไม่มีเสถียรภาพในการบริหารเท่าที่ควร สำหรับด้านการบริหารงบประมาณ ที่ได้รับจัดสรรในการบริหารสถานศึกษามีน้อยไม่เพียงพอ และด้านการบริหารทั่วไป ผู้บริหารไม่ค่อยให้ความใส่ใจในสภาพความเป็นอยู่ของนักเรียน ห้องเรียน แหล่งเรียน สื่อการเรียนการสอน ตลอดจนสภาพแวดล้อมในโรงเรียนยังไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของนักเรียนจนทำให้นักเรียนลดน้อยลง

ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักไตรสิกขา พบว่า รูปแบบที่มีคุณลักษณะที่ดีจะทำให้ผู้สนใจศึกษาในเรื่องนั้น เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น ช่วยสร้างความคิดรวบยอดที่ถูกต้องชัดเจน ซึ่งรูปแบบที่ดีควรมีคุณลักษณะ 4 ประการ คือ 1) มีโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปร 2) สามารถใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลและสามารถตรวจสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) มีโครงสร้างหรือกลไกเพื่ออธิบายปรากฏการณ์เชิงเหตุผลได้อย่างชัดเจน และ 4) นำไปสู่การสร้างแนวความคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ของปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยนำคุณลักษณะของรูปแบบที่ดีทั้ง 4 ประการ มาใช้สร้างรูปแบบการพัฒนาการบริหารตามหลักไตรสิกขา ได้ดังนี้

รูปแบบการบริหารงานวิชาการ ตามหลักไตรสิกขา 1) ด้านศีล พบว่ามี การนิเทศการศึกษา การจัดทำทะเบียนและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการ และการแนะแนวการศึกษา 2) ด้านสมาธิ พบว่า มีการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น การประสานความร่วมมือพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาอื่น และการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล หรือองค์กร 3) ด้านปัญญา พบว่ามี การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดการหลักสูตรสาระการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับพระครูใบฎีกาบุญชู ชุติปญฺโญ (บุญวงศ์) (PhrakrubaideegaaBoonchu Chutipunyo (Bunvong), 2012) ที่กล่าวว่ารูปแบบการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย งานพัฒนาแหล่งเรียนรู้ งานทะเบียนนักเรียน งานส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคลากรทางการศึกษา และงานหลักสูตรการสอน และสอดคล้องกับ พระครูโสภิตธรรมประยุต (อุดม สงสุระ) (Phrakrusopitthamprayut (Udom Songsura), 2012) ที่กล่าวว่ารูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้านงานวิชาการ ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การนิเทศนักศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการ และการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการ

รูปแบบการบริหารงานงบประมาณ ตามหลักไตรสิกขา 1) ด้านศีล พบว่ามี การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุน การจัดทำบัญชีการเงิน การสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และการรายงานผลการใช้งบประมาณอย่างเป็นระบบและตรวจสอบได้ 2) ด้านสมาธิ พบว่ามี การบริหารเงินเน้นเกิดประโยชน์และ

ประสิทธิภาพ การจัดทำระบบตรวจสอบ การตรวจสอบดูแลการใช้จ่ายงบประมาณอย่างเป็นระบบ และการตรวจสอบหลักฐานขอเบิกเงิน 3) ด้านปัญญา พบว่ามี การระดมทรัพยากรและทุนเพื่อการศึกษา และการจัดทำแผนงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับพระครูใบฎีกาบุญชู ชุติปญฺโญ (บุญวงศ์) (PhrakrubaideegaaBoonchu Chutipunyo (Bunvong), 2012) ที่กล่าวว่ารูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้านงบประมาณ ประกอบด้วย งานจัดหางบประมาณ งานจัดสรรงบประมาณ งานตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล รายงานผลการใช้งบประมาณ งานบริหารการเงิน และงานบัญชี และสอดคล้องกับพระครูโสภิตธรรมประยุต (อุดม สงสุระ) (Phrakrusopitthamprayut (Udom Songsura), 2012) ที่กล่าวว่ารูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้านงานงบประมาณ ประกอบด้วย การจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบติดตามประเมินผลและรายงานผลการใช้เงิน การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารการเงิน และการบริหารบัญชี

รูปแบบการบริหารงานบุคคล ตามหลักไตรสิกขา 1) ด้านศีล พบว่ามี การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมาย และการส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ 2) ด้านสมาธิ พบว่ามี การอุทธรณ์และการร้องทุกข์ และการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ 3) ด้านปัญญา พบว่ามี การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา และการมอบหมายงานแก่บุคลากรอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับพระครูโสภิตธรรมประยุต (อุดม สงสุระ) (Phrakrusopitthamprayut (Udom Songsura), 2012) ที่กล่าวว่ารูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้านงานบุคคล ประกอบด้วย การเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน วินัย และการรักษาวินัย

รูปแบบการบริหารงานทั่วไป ตามหลักไตรสิกขา 1) ด้านศีล พบว่ามี การดูแลและพัฒนาสภาพแวดล้อม การดูแลอาคารสถานที่ และการจัดทำสำมะโนในผู้เรียน 2) ด้านสมาธิ พบว่ามี การดำเนินงานธุรกิจ การรายงานผลการปฏิบัติงาน การจัดกิจกรรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียน และการจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ 3) ด้านปัญญา พบว่ามี การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร การประชาสัมพันธ์งานทางการศึกษา และงานกิจการนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับพระครูใบฎีกาบุญชู ชุติปญฺโญ (บุญวงศ์) (PhrakrubaideegaaBoonchu Chutipunyo (Bunvong), 2012) ที่กล่าวว่ารูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้านงานทั่วไป ประกอบด้วย งานดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม งานระดมทุนทรัพยากรทางการศึกษา งานประชาสัมพันธ์ และงานประสานสัมพันธ์ชุมชนและองค์กร และสอดคล้องกับพระครูโสภิตธรรมประยุต (อุดม สงสุระ) (Phrakrusopitthamprayut (Udom Songsura), 2012) ที่กล่าวว่ารูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้านงานทั่วไป ประกอบด้วย การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดทำสำมะโนผู้เรียน การส่งเสริมงานกิจกรรมนักเรียน และการประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

ผลการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามหลักไตรสิกขา พบว่าผลประเมินความเหมาะสมในภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบสามารถนำไปพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และมีการพัฒนาให้มีคุณภาพมากที่สุด สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาให้ความคิดเห็นในการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามหลักไตรสิกขาที่ว่า รูปแบบที่ดีต้องมีองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน กล่าวคือ ด้านรูปแบบ ด้านองค์ประกอบ และด้านการนำไปใช้ต้องมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก

สรุป

การบริหารการศึกษาในปัจจุบันมีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการในการพัฒนาการบริหารอยู่ในระดับมาก และจากการสร้างรูปแบบการพัฒนาการบริหาร พบว่ามี 3 ส่วน ส่วนที่ 1 แนวคิดและหลักการ มี 1) วัตถุประสงค์ของการบริหาร 2) หลักการพื้นฐานของการบริหาร และ 3) เป้าหมายของการบริหาร ส่วนที่ 2 โครงสร้างของรูปแบบการบริหารของโรงเรียน มี 1) ด้านศีล มี 2 องค์ประกอบ 2) ด้านสมาธิ มี 2 องค์ประกอบ และ 3) ด้านปัญญา มี 2 องค์ประกอบ โดยรูปแบบเป็นรูปแบบเชิงเหตุผล และทำการนำองค์ประกอบที่ได้มาสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล และส่วนที่ 3 กระบวนการนำไปใช้ เงื่อนไขและข้อจำกัด มี 1) การเตรียมการ 2) การสร้างความตระหนัก 3) การวางแผนดำเนินการ 4) การดำเนินการ และ 5) การประเมินผล และจากการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาการบริหารมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในการบริหารในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานในปัจจุบันของการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาและครูประจำ ตามหลักไตรสิกขา พบว่า ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูประจำเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานในปัจจุบันของการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามหลักไตรสิกขา โดยรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งถือว่าเป็นระดับที่ต้องได้รับการพัฒนาและปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงควรมีการสนับสนุนให้บุคลากรมีการเพิ่มเติมทักษะความรู้ความสามารถในเชิงวิชาการและถ่ายทอดความรู้แก่บุคลากรอย่างต่อเนื่องให้เท่าทันกับการบริหารในปัจจุบัน

2. ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามหลักไตรสิกขา พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการ 1) ด้านศีล มีการจัดทำทะเบียนและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา 2) ด้านสมาธิ มีการพัฒนาหรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็น

การพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น 3) ด้านปัญญา มีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เป็นต้น รูปแบบการบริหารงานงบประมาณ 1) ด้านศีล มีการรายงานผลการใช้งบประมาณอย่างเป็นเป็นระบบและตรวจสอบได้ 2) ด้านสมาธิ มีการบริหารเงินเน้นเกิดประโยชน์และประสิทธิภาพ 3) ด้านปัญญา มีการจัดทำแผนงบประมาณ เป็นต้น รูปแบบการบริหารงานบุคคล 1) ด้านศีล มีการดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมาย 2) ด้านสมาธิ มีการอุทธรณ์และการร้องทุกข์ 3) ด้านปัญญา มีการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นต้น รูปแบบการบริหารงานทั่วไป 1) ด้านศีล มีการดูแลและพัฒนาสภาพแวดล้อม การดูแลอาคารสถานที่ 2) ด้านสมาธิ มีการจัดกิจกรรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียน 3) ด้านปัญญา มีการประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะรูปแบบการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามหลักไตรสิกขากับภาระงานทั้ง 4 ด้าน ผู้บริหารโรงเรียนควรเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้พิจารณาเพื่อให้การสนับสนุนและพัฒนาการบริหารในโอกาสต่อไป

3. ผลการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามหลักไตรสิกขา พบว่ารูปแบบการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามหลักไตรสิกขา ซึ่งความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก จึงควรคงสภาพระดับมากไว้และปรับปรุงให้อยู่ในระดับมากที่สุด ควรพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในภาระงานทั้ง 4 ด้านให้มีศักยภาพที่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ และชุมชนใกล้เคียง พร้อมทั้งเร่งรัดพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรกำหนดนโยบายและการวางแผนในการบริหารการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และควรนำไปเป็นข้อมูลสารสนเทศ เพื่อกำหนดนโยบายและวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั่วประเทศ

2. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการกำหนดนโยบายในการบริหารตามหลักไตรสิกขา เพื่อให้ผลจากการพัฒนาเป็นรูปธรรมและมีคุณภาพ

3. จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามหลักไตรสิกขา ยังมีข้อมูลที่ต้องเพิ่มเติมและชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงควรศึกษาในลักษณะการพัฒนารูปแบบได้แก่การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมตามไตรสิกขา

4. การวิจัยในครั้งนี้ศึกษารูปแบบการพัฒนาการบริหารตามหลักไตรสิกขา เพื่อให้การบริหารเกิดคุณภาพมากยิ่งขึ้น จึงควรนำหลักธรรมอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์กับการบริหารมาศึกษามาใช้ เช่น รูปแบบการพัฒนาการบริหารการศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นต้น

References

Buasiri, A. (2001). *Academic Forum Report The education of the monks and the reform of education with The National Education Act (1999).* Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.

National Office of Buddhism. (2010). *Strategic Plan and Action Plan Education Development Phrapariyattidham Schools of General Education (2010-2019).* Bangkok: Buddhism Studies Division.

Buddhadasa Bhikkhu. (2004). *Handbook for Mankind.* (15th ed.). Bangkok: Thammasapa.

Hair, J.F. Black, W.C. Babin, B.J. Anderson, R.E. & Tatham, R.L. (2009). *Analise multivariada de dados (6th edition).* Porto Alegre: Bookman Editora.

Office of the National Economic and Social Development Board. (2011). *Economic Development Plan National Society of Vol.11 (2012 -2016).*

Office of the Education Council. (2005). *Report Synthesis of Research on Strategic Models and the way to integrate religion with education Case study management system.* Bangkok: V.T.C. Communication Limited Partnership.

PhrakrubaideegaaBoonchu Chutipunyo (Bunvong) (2012). *The Administration Model of General Education Phrapariyattidham Schools***.** Doctor of Education, Graduate School: Vongchavalitkul University.

Phrakrusopitthamprayut (Udom Songsura). (2012). *Management of Educational Management to Promote Quality of General Education Phrapariyattidham Schools in The North East.* Doctor of Education, Program in Educational Administration: Vongchavalitkul University.

Phradhammapitaka. (1999). *Sustainable development*. (4th ed.). Bangkok: Sahadhammika.

Royal Thai Government Gazette. Issue 116 part 74 A page 1. Cabinet and Royal Gazette Publishing Office.

Runjarern, T. (2014). (2014). *Professionalism in Organizing and Administering Education Reform Education***.** (9th ed.). Bangkok: Khaofang.

Sunyapiwat, S. & Sunyapiwat, C. (2007*). Buddhist Management*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.

กระบวนการพัฒนาเยาวชนตามหลักการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เชิงพุทธบูรณาการในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา*

The Youth Development Process Based on the Five Precepts Village Model of Buddhist Integration in Dan Khun Thot District, Nakhon Ratchasima Province

พระครูวินัยธรคูณ จนฺทสีโล[1*], ประพันธ์ ศุภษร[1], ตวงเพชร สมศรี[1] และ วุฒินันท์ กันทะเตียน[2]

Phrakruvinaitorn Koon Candasilo[1], Prapan Supasorn[1], Toungpetch Somsri[1,] and Wutthinant Kantatian[2]

[1]บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1]Graduate School, Mahachulalongkorntajavidyalaya University, Thailand.

[2]คณะสังคมศาสตร์และมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

[2]Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University, Thailand.

[1*]Email: koonchanthasrilo@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อบูรณาการกระบวนการพัฒนาเยาวชนด้วยหลักการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา มีเป้าหมายเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ชุมชนโดยความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนตลอดทั้งผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนาทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นการสร้างสรรค์กิจกรรมให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ขับเคลื่อนโครงการ มีการสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนรักษาศีล 5 มีขั้นตอนการดำเนินโครงการ เริ่มจากการแต่ง

*Received January 6, 2018; Revised February 11, 2018; Accepted October 16, 2018

ตั้งคณะกรรมการ กำหนดวิธีดำเนินโครงการ และมีการติดตามประเมินผล โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ มุ่งเน้นการสร้างความดีมีมิตรไมตรีที่ดีต่อกันในชุมชน ปัจจัยที่ทำให้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ประสบผลสำเร็จคือทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง อุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมให้มากที่สุด ส่วนกระบวนการสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาเยาวชนตามหลักหมู่บ้านรักษาศีล 5 เชิงพุทธบูรณาการมีองค์ประกอบปัจจัย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านครอบครัว 2) ปัจจัยด้านการศึกษา 3) ปัจจัยด้านหน่วยงานรัฐ และ 4) ปัจจัยด้านสังคม

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนาเยาวชน; หมู่บ้านรักษาศีล 5; พุทธบูรณาการ

Abstract

This article is intended to integrate the youth development process based on the five precepts village model in Dan Khun Thot District, Nakhon Ratchasima Province. It is a Qualitative Research.

The results of the study were found that:

The main purpose of the project entitled 'the five precepts village model in Dan Khun Thot District Nakhon Ratchasima Province' is to cultivate a good quality of life in the community. However, it needs to cooperate with families, Buddhist monasteries and school institution including with the community leaders and religious headers both Buddhist monks and lay peoples. In particular, the creational activities have organized for the harmony in the community; and the project always forwarded and motivated by Buddhist monks to promote the five precepts in the community. Future more, the project has organized in forms such as the committee reforming, the project's process, monitoring and evaluation by emphasizing on cultivation to have a good friendship and relationship. Therefore, the factors that caused projects successfully in observing the five precepts were as follows; all participators have to cooperate seriously and have to dedicate the greatest benefit as soon as possible. The process of knowledge cultivation for youth based on principles of the five precepts village model of Buddhist integration has four factors, namely; 1) Family factor 2) Educational factor 3) Governmental factor and 4) Social factor.

Keywords: Process of Youth Development; Five Sila Village Model; Buddhist Integration

บทนำ

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่จำเป็นของสังคมและเป็นอนาคตของชาติ นั่นหมายถึงว่าเด็กเหล่านั้นต้องได้รับการพัฒนาความสามารถทางด้านความคิด ทัศนคติ และปัญญาอย่างถูกต้อง ถูกทาง และถูกธรรม เยาวชนมีโอกาสเสี่ยงต่อการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข สิ่งเสพติด การทำผิดกฎหมายบ้านเมือง จึงจำเป็นจะต้องมีภูมิคุ้มกัน คือ ความรู้ความเข้าใจต่อภัยรอบตัว ไม่ว่าจะเป็นภัยจากยาเสพติด การติดเกมส์ การดื่มสุรา สูบบุหรี่ ในเรื่องความรักก็ต้องให้ความเข้าใจ รักได้แต่ก็ขึ้นอยู่กับช่วงวัยที่เหมาะสม ให้เยาวชนได้มีภูมิคุ้มกันทางด้านความคิด นำพาชีวิตไปสู่เส้นทางที่ดีงามบนพื้นฐานของความพอเพียง พอดีตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง และจิตสำนึกร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคม มีความกตัญญูต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์การพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีได้ก็ต้องใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งอย่างน้อยก็ต้องใช้ให้ศีล 5 เพราะผู้มีศีลเป็นหลักธรรมประกันความปลอดภัยให้กับตนเอง (National Office of Busdhism, 2014) สร้างวัฒนธรรมแห่งสันติสุขเพราะการแบ่งปัน อยู่ร่วมกับบุคคลอื่นบนฐานของการเคารพ และการให้เกียรติแก่กันและกันแม้ว่าจะไม่รู้จักกันมาก่อนก็ตาม (Phrakhrupariyatrattananuyut, 2017)

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานราชการที่มีภาระหน้าที่ในการส่งเสริมให้สังคมไทยมีคุณธรรมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา จึงได้กำหนดโครงการกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพให้เด็ก เยาวชนและประชาชนทุกเพศทุกวัยได้นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้กับตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติที่ประชุมมหาเถรสมาคมได้มีมติเห็นชอบโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” (The Sangha Supreme Council of Thailand, 2014) ซึ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติร่วมกับทุกภาคส่วนในจังหวัดขับเคลื่อนโครงการฯโดยมีหลักการให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน ตามแนวทางของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล จำนวน 5,914 หน่วยทั่วประเทศ ที่ได้ดำเนินการตามหัวข้ออบรม 8 หัวข้อ คือ ศีลธรรมและวัฒนธรรม สุขภาพอนามัย สัมมาชีพ สันติสุข ศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ กตัญญูกตเวทิตาธรรม และสามัคคีธรรมโดยมอบหมายให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ร่วมกับคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรเครือข่ายชาวพุทธ ได้ขับเคลื่อนโครงการเพื่อสนับสนุนนโยบายดังกล่าว เพื่อเยาวชนจะได้มีสติมีจิตสำนึก มีศีลธรรมและคุณธรรมจริยธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองจิตใจ ทำให้เยาวชนและชุมชนเข้าใจนำไปปฏิบัติตามแนวทางของหลักพระพุทธศาสนา เยาวชนและชุมชนจะได้รักใคร่ สามัคคีกลมเกลียวกัน เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคมหมู่บ้านนั้น เพราะศีล 5 เป็นบ่อเกิดแห่งคุณงามความดี เพราะการร่วมมือกันทุกฝ่าย ทำให้เยาวชนและชุมชนเกิดความสามัคคีเป็นเกราะป้องกันภัยจากภายนอกและภัยภายในครอบครัวตนเองได้อย่างยั่งยืนประเทศชาติก็จะเจริญด้วยประชากรที่มีคุณภาพตลอดไป อันเป็นหลักการทางพระพุทธศาสนามาเป็นตัวขับเคลื่อนโครงการ ใช้เป็นตัวแบบในการ

สร้างทางเลือก (Alternatives) อีกรูปแบบหนึ่งในฐานะเป็นเครื่องมือ (Tool) หรือเป็นแกนหลักที่จะนำไปใช้ได้จริงในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมของสังคมไทยปัจจุบัน (Phrakhru Sunthonkhemapinan, 2017)

การมีศีลตามแนวทางพระพุทธศาสนาจะผลดีต่อสังคม เพราะความสำนึกในการรักษาศีล หรือปฏิบัติตามศีล ได้แก่การฝึกหัดขัดเกลาตนเอง เพื่อความก้าวหน้าในคุณธรรมที่ยิ่งๆ ขึ้นไป และการคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นหรือของสังคม (Nyani, 2018) เพื่อประโยชน์อันจะทำให้เกิดความดำรงอยู่ด้วยดีของชุมชนของประชาชนในสังคม (Phra Brahmagunabhorn P. A. Payutto, 2009) นอกจากนี้การมีศีลจะส่งผลดีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังโอวาทของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญฺโญ) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ได้ประทานไว้ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2556 ความว่า “อันว่าศีล 5 เป็นการสำคัญมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล 5 ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือ ประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า หมูบ้านรักษาศีล 5” ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (National Office of Busdhism, 2014) สามารถกระตุ้นให้รู้จักบาปบุญคุณโทษในการรักษาหลักเบญจศีลเบญจธรรมในการดำเนินชีวิต ควรส่งเสริมคนทำดีและยกย่องชมเชยให้ชุมชนทราบ ไม่ปกป้องคนชั่วและเพิ่มบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ทำตามกฎและกติกาให้เห็นเป็นรูปธรรมเพื่อการเน้นให้มีสติทบทวนการกระทำของตนอย่างสม่ำเสมอ (Promdee, 2011) การปฏิบัติตามหลักศีล 5 เป็นการรักษากฎเกณฑ์ ในการอยู่ร่วมกันในสังคมเอาไว้ สามารถสร้างจิตสำนึก ทำให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อยและสันติสุข จึงควรรักษาและพัฒนา โดยการส่งเสริมการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักศีล 5 เพื่อร่วมสร้างสังคมที่สงบสุข (Atthakorn, 2014) โดยอาศัยความปรารถนาดีต่อกัน ทั้งทางกาย วาจา ใจ ความประพฤติที่เรียบร้อย มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน และ เกื้อกูลในสิ่งที่ขาดแคลน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ในการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมที่รวดเร็วและซับซ้อน จำเป็นต้องมีการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้างเยาวชนและชุมชนต่างๆ ภายในประเทศให้มีศักยภาพ มีการพัฒนาที่เป็นธรรม สร้างความเข้มแข็งในเยาวชนและชุมชน พื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สมบูรณ์มั่นคง เพื่อเป็นรากฐานการดำรงชีวิตของเยาวชนและชุมชนและสังคมไทย ด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ ศีล 5 มาประยุกต์ใช้ในสังคมชุมชนให้เป็นรูปธรรมที่ยั่งยืนแบบธรรมชาติได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจปัญหาการพัฒนาเยาชนตามหลักหมู่บ้านศีล 5 ซึ่งได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในเขตอำเภอด่านขุนทด ซึ่งอำเภอด่านขุนทดโดยเฉพาะคณะสงฆ์ได้มีการพัฒนาและเร่งส่งเสริมในการใช้ศีล 5 ในการแก้ไขปัญหาสังคม ด้วยเหตุนี้หากมีการศึกษากระบวนการพัฒนาเยาวชนตามหลักหมู่บ้านศีล 5 เชิงพุทธบูรณาการก็จะทำให้เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะสามารถพัฒนาเยาวชนให้มีประสิทธิภาพซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อบูรณาการกระบวนการพัฒนาเยาวชนด้วยหลักการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยคุณภาพและภาคสนาม (Qualitative Research) ซึ่งมีลำดับและขั้นตอนในการดำเนินวิจัยดังต่อไปนี้

1) การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาเยาวชนตามหลักการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา โดยทำการศึกษาจากเอกสารที่เป็นข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎก และชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ อรรถกถา ตำรา คู่มือ หนังสือ บทความ รายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ เพื่อนำข้อมูลมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

2) การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) เพื่อให้ทราบกระบวนการพัฒนาเยาวชนตามหลักการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลในภาคสนาม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1) ด้านพื้นที่ในการวิจัย ผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในจังหวัดนครราชสีมา

2) กลุ่มเป้าหมาย พระภิกษุสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้นำชุมชน – กำนัน - ผู้ใหญ่บ้าน ที่อยู่ในพื้นที่วิจัย อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการพัฒนาเยาวชนตามหลักการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เชิงพุทธบูรณาการในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีคำถามกำหนดไว้แน่นอน การนำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างไปใช้ในการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้รู้ โดยสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลพื้นฐานจากแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยการศึกษาค้นคว้าก่อนที่จะเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนาม ในขณะที่เก็บข้อมูลภาคสนามและหลังจากการเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาการพัฒนาเยาวชนตามหลักการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เชิงพุทธบูรณาการ ในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา โดยทำการศึกษาจากเอกสาร ได้แก่ ตำรา คู่มือ หนังสือ บทความ อินเทอร์เน็ต รายงานการวิจัย และดุษฎีนิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวความคิดการวิจัย

2) การเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาเชิงลึกในพื้นที่วิจัยกับ กลุ่มผู้รู้ โดยการใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

3) รวบรวมแบบสอบสัมภาษณ์ที่ได้คืนมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์เพื่อใช้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและจัดกระทำข้อมูลเรียบร้อยแล้วจากการสำรวจ การสัมภาษณ์ นอกจากนั้นได้บันทึกข้อมูลลงในสมุดบันทึกในลักษณะบรรยาย เพื่อสรุปผลการศึกษา พร้อมกับวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งนำเสนอข้อมูลในลักษณะวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาและการพัฒนาเยาวชนตามหลักหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนที่ส่งผลต่อการขาดศีลธรรมในการดำเนินชีวิต โดยเริ่มมาแต่ปัญหาที่เกิดในระดับครอบครัว จนมาถึงปัญหาระดับประเทศ โดยที่มีให้เห็นกันในสังคมทั่วไป โดยมาจากปัญหาในเรื่องการนิยมทางด้านวัตถุของกลุ่มเยาวชนที่ขาดการยับยั้งช่างใจในการอุปโภค บริโภคสิ่งของในชีวิตประจำวัน เกิดเป็นพฤติกรรมการใช้สิ่งของที่มีความฟุ่มเฟือย การไม่รู้จักคุณค่าของวัตถุสิ่งของ เมื่อมีความต้องการเพิ่มมากขึ้น จนกลายมาเป็นพฤติกรรมการลักขโมย การใช้ความรุ่นแรงที่เพิ่มขึ้น ทั้งในครอบครัว และสังคมที่อยู่ ซึ่งมีให้พบเห็นกันบ่อยครั้ง ที่เยาวชน หรือวัยรุ่นยกพวกตีกันในสถานศึกษา และในที่สาธารณะ ปัญหาการชู้สาวที่เกิดขึ้นกับเยาวชนที่มีให้เห็นในกลุ่มเยาวชน ตั้งแต่ระดับมัธยม ไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย อันนำมา

สูในเรื่องของการท้องก่อนแต่ง การท้องก่อนวัยอันควร เป็นปัญหาสังคมที่ตามมามากมาย ปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ต่อข้อมูลต่างๆ จนถึงการเข้าถึงสื่อลามกต่างๆ ที่มากับระบบทางอินเทอร์เน็ต อันส่งผลต่อปัญหาการขาดศีลธรรมของเยาวชนที่เกิดขึ้นในสังคม และสร้างความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้อย่างชัดเจนในสังคมทั่วไป

พฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่นำไปสู่การผิดศีลข้อที่ 1 ของเยาวชน โดยมีปัญหามาจากการแก้ปัญหาของเยาวชนที่ไม่ตก อันนำมาความเครียดในการดำเนินชีวิต แล้วส่งผลกระทบให้กลายเป็นปัญหาก่อความรุนแรง การทะเลาวิวาทเกิดขึ้นตามมา เกิดความกดดันจากกลุ่มต่างๆ ที่ต้องการให้เด็กและเยาวชนเป็นในสิ่งที่ตนเองต้องการ โดยไม่ถามถึงสิ่ง ที่เด็กชอบ และศักยภาพที่เกิดขึ้นในการกระทำต่อสิ่งต่างๆ ปัญหาการผิดศีลข้อที่ 2 ของเยาวชน ที่นำไปสู่ปัญหาการลักทรัพย์ที่มีให้พบเห็นกันบ่อยมากที่สุด นั้นมาจากพฤติกรรมการติดเกมของเยาวชน เมื่อเล่นไปจนมีพฤติกรรมที่อย่าขาดจากการเล่นเกมได้ “เพราะพฤติกรรม คือ การกระทำใดๆ ก็ตามซึ่งสามารถสังเกตได้โดยบุคคลอื่นหรือโดยการใช้เครื่องมือพฤติกรรมมิได้หมายความเฉพาะแต่เพียงการแสดงออกทางด้านร่างกายภายนอกเท่านั้นยังรวมไปถึงการกระทำหรือกิจกรรมภายในความรู้สึกของบุคคลด้วย” (The Ecclesiastical Provincial Governor of Nakhon Ratchasima, 2017)

ผู้เล่นมีความต้องการเล่นเพิ่มมากขึ้น จึงต้องหาเงินเพื่อนำมาใช้ในการเล่น โดยการก่อเหตุลักทรัพย์ที่จะทำให้ได้เงินในการเล่นเกม นอกจากสาเหตุที่เกิดขึ้นมาจากการเล่นเกมแล้ว ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเลี้ยงดูในครอบครัวก็มีส่วนที่เกี่ยวข้องเช่นกัน เนื่องมาจากสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของเยาวชนในสังคม โดยเริ่มมาจากครอบครัวที่มีความไม่พร้อมในการมีบุตร เกิดปัญหาภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจของครอบครัว อันนำมาสู่ปัญหาที่เกิดขึ้นทางเพศตามมา ครอบครัวมีความแตกแยก ไม่มีความอบอุ่น ไม่มีคนที่ค่อยให้การอบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิดทั้งผลกระทบทางด้านความฝืดเคืองทางด้านเศรษฐกิจความเป็นอยู่ที่จะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ในสังคม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น และการนำมาซึ่งการผิดศีลข้อที่ 3 โดยที่มีการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่น ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดความอยากรู้อยากลองตามมาของวัยรุ่น ที่จะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของวัยรุ่นในเรื่องของเพศเพิ่มมากขึ้น และปัจจัยที่เกิดขึ้นอย่างหนึ่ง โดยมาจากการรับรู้สื่อที่เกิดขึ้นในสังคม ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยที่ไม่รู้เท่าทันสื่อที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ การประพฤติผิดศีลข้อที่ 4 มีให้พบเห็นกันทั่วไปในสังคม โดยการพูดโกหก พูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสีย พูดเพ้อเจ้อ พูดหลอกล่วง พูดในสิ่งที่ไม่มีประโยชน์ อันทำให้เกิดการผิดศีลข้อที่ 4 ได้ ในกลุ่มของเยาวชนทั่วไปที่พบในสังคม การพูดคำหยาบมีให้พบเห็นอยู่บ่อยครั้ง จนถือได้ว่าเป็นเรื่องปกติในสังคม ที่จริงแล้วการพูดในสิ่งเหล่านี้ เป็นการนำไปสู่การผิดศีลข้อที่ 4 ได้โดยไม่รู้ตัว และการดื่มสุรา เป็นพฤติกรรมที่ทำให้ผิดศีลข้อที่ 5 ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลที่ดื่มสุรา ทั้งต่อร่างกายของบุคคลที่ดื่มเข้าไป อันจะส่งผลกระทบโดยตรง และส่งผลกระทบโดยส่วนร่วมในสังคมรอบข้าง ปัจจุบันพฤติกรรมการดื่มสุราของเยาวชนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และเกิดเป็นวงกว้างเพิ่มมากขึ้น จำนวนคนที่มีอายุน้อยเพิ่มมากขึ้นในการดื่มสุรา และการเกี่ยวข้องกับอบายมุขต่างๆ ที่อยู่ในสังคม

การบูรณาการกระบวนการพัฒนาเยาวชนด้วยหลักการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

1. แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนตามหลักหมู่บ้านศีล 5

แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนตามหลักหมู่บ้านศีล โดยมีหลักปฏิบัติดังนี้

1) ด้านครอบครัว สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญที่สุดของสังคม ทำหน้าที่หล่อหลอมและขัดเกลาความเป็นมนุษย์ให้แก่สมาชิกของครอบครัวและเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป ซึ่งตามแนวทางของพระพุทธศาสนานั้น ครอบครัวหมายถึง กลุ่มบุคคลที่ประกอบด้วยสามีภรรยาที่ได้เพิ่มสถานภาพเป็นบิดาและมารดา รวมถึงบุตรธิดา ซึ่งแต่ละฝ่ายต้องมีพันธะทางศีลธรรมและต้องมีความตระหนักในหน้าที่ของตน การเกิดขึ้นของสถาบันครอบครัวเริ่มแรกเป็นความต้องการพื้นฐานคือความต้องการทางเพศ ต่อจากนั้น จึงขยายเป็นความต้องการด้านความมั่นคงของครอบครัวและความมั่นคงของคุณภาพชีวิตในด้านเศรษฐกิจและการปกครองของสมาชิกต่อไป สิ่งที่อิทธิพลต่อชีวิตคู่มีทั้งเหตุในปัจจุบัน รวมไปถึงเหตุในอดีต คือการอยู่ร่วมกันในกาลก่อน

2) ด้านการศึกษา สถานศึกษาควรมีแนวทางในการส่งเสริมกิจกรรมของเยาวชน อันจะเกิดประโยชน์กับการจัดการศึกษาที่ควบคู่ศีลธรรม ย่อมส่งผลถึงเยาวชนมีความคล้อยตามจุดมุ่งหมายระดับต่างๆ ของการพัฒนาทางด้านพระพุทธศาสนา กิจกรรมอันเนื่องจากการศึกษาเป็นวิธีการที่มุ่งประสงค์ไปสู่อุดมการณ์หรือประโยชน์ในพระพุทธศาสนา และจุดมุ่งหมายในพระพุทธศาสนาก็มีหลากหลายระดับ ซึ่งขึ้นอยู่กับเป้าหมายที่จะจัดกิจกรรมส่งเสริมนั้นๆ ตามโอกาสและเวลาดังกล่าว

3) ด้านหน่วยงานรัฐ การสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นมนุษย์ที่ประกอบด้วยศีลธรรมเพื่อรับผิดชอบต่อบทบาทและทำหน้าที่ในฐานะที่พึงปฏิบัติต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาตินั้นถือว่าเป็นปัญหาและเป็นภาระหนักอย่างยิ่งสำหรับการขับเคลื่อนที่จะพัฒนาระบบความคิดของเยาวชนให้เห็นถูกต้องได้ ในภาวะสังคมที่บุคคลส่วนใหญ่ยังคงมุ่งมั่นแสวงหาความสุขภายนอกคือวัตถุนิยม เพื่อมาตอบสนองความต้องการที่เกินความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคม

4) ด้านสังคม เป็นการช่วยเหลือในการพัฒนาตามนโยบายของทางรัฐบาล ที่มีแผนงานแล้วกระจายไปสู่ภูมิภาค เพื่อที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ขาดความกลมกลืนระหว่างความเป็นสากลกับฐานทางสังคมและวัฒนธรรมไทย และไม่เน้นการปลูกฝังอย่างต่อเนื่องและจริงจังทางด้านคุณค่า คุณธรรม และจิตวิญญาณของความเป็นครู จึงทำให้ครูไม่สามารถเป็นพลังหลักในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา

2. กระบวนการสร้างองค์ความรู้เชิงพุทธบูรณาการ

การสร้างองค์ความรู้เชิงพุทธบูรณาการ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน หรือสังคม เพื่อให้เข้าใจในการปฏิบัติ พร้อมทั้งการนำความรู้มาถ่ายทอดเยาวชนในสังคม ให้เกิดความเข้าใจตามหลักพระพุทธศาสนา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ด้านครอบครัว เป็นส่วนความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ แม่ และบุตรธิดาต้องมีความสัมพันธ์โดยสายเลือด ผู้ปกครองจะต้องแนะนำ หรืออบรมพร่ำสอนให้รู้จักคุณค่าของความเป็นคนดีมีความกตัญญูกตเวทีต่อบุพการี ทั้งมีความเคารพต่อบุพการีและผู้มีพระคุณ รู้จักให้เกียรติคนอื่นในทางที่ถูกต้องเหมาะสม และปลูกจิตสำนึกของเยาวชนให้ตระหนักถึงคุณค่าของคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมแก่ตนเองในการที่จะนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

2) ด้านการศึกษา ต้องให้บริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ โดยถ่ายทอดหรือปลูกฝังเนื้อหาความรู้ความเข้าใจที่เหมาะสมเตรียมเด็กก่อนวัยเรียนให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ และจัดให้เด็กในวัยเรียนได้รับการศึกษาเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองต่อเนื่องให้โอกาสทางการศึกษา โดยเข้าถึงผู้รับบริการที่ไม่สามารถเข้ารับการศึกษาตามปกติที่มีอยู่หลากหลาย การจัดการศึกษาลักษณะนี้มุ่งไปที่ผู้ด้อยโอกาสต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีฐานะยากจน ผู้ที่พลาดโอกาสได้รับการศึกษาในบางช่วงของชีวิต ตอบสนองความต้องการทางการศึกษาระดับสูงในเชิงคุณภาพ และพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลให้เต็มตามความสามารถ และตอบสนองวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาข้อนี้เน้นการพัฒนามนุษย์ในลักษณะเชิงพุทธบูรณาการ

3) ด้านหน่วยงานรัฐ องค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญแก่เยาวชน ถึงกระนั้นสื่อมวลชนเหล่านี้มีหลายประเภท ซึ่งมีส่วนในการขัดเกลาทางสังคมแก่มนุษย์ในด้านต่างๆ ตั้งแต่ความคิด ความเชื่อ แบบของความประพฤติ เพราะสื่อมวลชนมีทั้งการให้ความรู้และความเพลิดเพลิน โดยเฉพาะอิทธิพลของสื่อมวลชนที่สำคัญคือการให้ข่าวสาร ข่าวสารนี้มักเป็นลายลักษณ์อักษร และผู้ที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารนั้นไม่ว่าจะเป็นนักเขียน บรรณาธิการ และผู้จัดทำ มีส่วนช่วยครอบครัว โรงเรียนในการขัดเกลา เช่น หนังสือพิมพ์เสนอข่าวเด็กเรียนดี พ่อแม่อาจจะสั่งให้ลูกอ่านเพื่อเป็นการเอาเยี่ยงอย่าง หรือครู ปัจจุบันก็สั่งให้นักเรียนตัดข่าวเก็บข่าวมารายงานหน้าชั้นหรือติดที่บอร์ดหน้าห้อง หรือกลุ่มเพื่อนเห็นแฟชั่นแปลกๆ ใหม่ๆ อาจจะลอกเลียนแบบไปก็ได้เพื่อให้เข้าสมัยนิยม เป็นต้น

4) ด้านสังคมในการสร้างองค์ความรู้เชิงพุทธบูรณาการ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน หรือสังคม เพื่อให้เข้าใจในการปฏิบัติ พร้อมทั้งการนำความรู้มาถ่ายทอดเยาวชนในสังคม ให้เกิดความเข้าใจตามหลักพระพุทธศาสนา การศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากชุมชน จากแหล่งความรู้ ต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมี ลักษณะที่สำคัญคือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการ ลงทะเบียน และไม่มีการสอน ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มี

สถานที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งยังไม่จำกัดเวลาเรียน สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

นอกจากนี้หลักปฏิบัติตามพระพุทธศาสนายังวางหลักการทางด้านสังคมให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติโดยยึดหลักของวิชชาและกรุณาด้วยหลักการดังกล่าวในการพัฒนาเยาวชนจึงพิจารณาองค์รวมทางด้านร่างกายจิตใจสติปัญญาบุคลิกภาพและ “ความสัมพันธ์กับเยาวชนและบุคคลที่แวดล้อมทั้งนี้โดยมีคุณธรรมเป็นแกนของการพัฒนาทุกด้านคุณธรรมที่นำสู่จุดมุ่งหมายของการเป็นผู้ใหญ่ที่สมบรูณ์นั่นคือการที่เยาวชนได้รับฝึกอบรมให้ละเว้นความชั่วทำความดีให้ถึงพร้อมทำจิตใจให้บริสุทธิ์” (Teacher Expertise of Bansaprang School, 2017) นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมในสถานศึกษาเพื่อสร้างความอบอุ่นให้แก่เยาวชน และยังเป็นการพัฒนาร่างกายให้เกิดความสมบูรณ์ ได้รับความรู้และกิจกรรมสามารถพัฒนาให้เกิดความเข้าใจในการปฏิบัติทั้งกายและวาจา ให้เกิดความสุจริตไม่ผิดศีลธรรม (Director of Huayjoralche School) “โดยให้นักเรียนการสำรวมกายที่ถูกต้องเป็นปกติ ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด “ให้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การเรียน มีการรณรงค์เรื่องความประพฤติสุจริต สอนให้รู้จักดำรงชีวิตโดยนำหลักศีลธรรมเป็นแนวทางในการประพฤติตน”

สรุป

การสร้างองค์ความรู้เชิงพุทธบูรณาการ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน หรือสังคม เพื่อให้เข้าใจในการปฏิบัติ พร้อมทั้งการนำความรู้มาถ่ายทอดเยาวชนในสังคม ให้เกิดความเข้าใจตามหลักพระพุทธศาสนา การศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จากการทำงานจากบุคคลจากครอบครัวจากชุมชนจากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทักษะความบันเทิงและการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยมีลักษณะที่สำคัญคือไม่มีหลักสูตรไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอนไม่จำกัดอายุไม่มีการลงทะเบียนและไม่มีการสอนไม่มีการรับประกาศนียบัตรมีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการอีกทั้งยังไม่จำกัดเวลาเรียนสามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ข้อเสนอแนะการวิจัยที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ถือว่ามีคุณค่าและเป็นสิ่งสำคัญในการบูรณาการกระบวนการการพัฒนาเยาวชนตามหลักการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เชิงพุทธบูรณาการในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ให้มีประสิทธิภาพ ภาครัฐควรจัดโครงการกิจกรรมที่ส่งเสริมให้

คนในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อแสดงความรักสามัคคีกลมเกลียวในกิจกรรม ดังต่อไปนี้ กิจกรรมการพัฒนาฟื้นฟูจิตใจเพื่อลดสภาวะความขัดแย้ง ลดการเบียดเบียนกัน ยอมรับฟังเหตุผลและความคิดเห็นของคนผู้อื่น กิจกรรมการรณรงค์ส่งเสริมความปรองดองความสามัคคีระหว่างครัวเรือน ชุมชน ท้องถิ่น จนถึงระดับจังหวัด และภูมิภาค

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเยาวชนในเขตพื้นที่อื่นๆ โดยใช้รูปแบบแนวคิดหมู่บ้านรักษาศีล 5

2) ควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนตามรูปแบบแนวคิดหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยมีการเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้โมเดลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

References

Atthakorn, W. (2014). *Roi Et hospital offices' factors culminating in observing five precepts*. Thematic paper Graduate School Mahamakut Buddhist University.

Director of Huayjoralche School. (2017). *Interview*, March, 20.

National Office of Buddhism. (2014). *The Operation Manual Reconciliation Projects Using the Principles of the Buddhist Precepts 5 Village.* Bangkok: National Office of Buddhism Press.

Nyani, Y. (2018). Buddhiist Cardiinall Priinciiplles for Peace and Harmony. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 3(1), 19-29.

Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2007). *Dictionary of Buddhism (Word)*. (11th ed). Bangkok: MCU Press.

Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2009). *Buddhadhamma*. (15th ed). Bangkok: Sahadhammika.

Phrakhru Sunthonkhemapinan. (2017). Buddha's Panidhana: The Panithand Project to The Goodness. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(3), 43-56.

Phrakhrupariyatrattananuyut and Uthai Satiman. (2017). Buddha Dhamma on Reducing Inequality in Thai Society. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(1), 49-58.

Promdee, S. (2011). *An Application of the Five Precepts and Five Virtues to Living a Life: A Case Study of Nong Hin Sub-District, Nong Hin District, Loei Province*. Thematic paper Graduate School Mahamakut Buddhist University.

Teacher Expertise of Bansaprang School. (2017). *Interview*, March, 19.

The Ecclesiastical Provincial Governor of Nakhon Ratchasima. (2017). *Interview*, March, 25.

The Sangha Supreme Council of Thailand. (2014). *The Mess of the Sangha Supreme Council of Thailand in the Five Precepts Village Project B.E. 2557*. Bangkok: National Office of Buddhism.

รูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรม สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา*

A Model of Emotional Quotient Development according to Buddha-Dhamma for the Schools under the Secondary Educational Service Area Office

ภัทธิดา แรงทน[1] สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และ ระวิง เรืองสังข์
Phatthida Raengthon[1], Suddhipong Srivichai and Rawing Ruangsanka
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
[1]Corresponding Author. Email: phatada11@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาวุฒิภาวะทางอารมณ์สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และเสนอรูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้บริหารสถานศึกษา โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินวุฒิภาวะทางอารมณ์ แบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเอกสารการวิเคราะห์เนื้อหา การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันและปัญหาวุฒิภาวะทางอารมณ์ การใช้สื่อออนไลน์ส่งผลกระทบสร้างปัญหาด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์ทั้งโรคซึมเศร้าและเป็นสาเหตุสำคัญของการฆ่าตัวตายในวัยรุ่น ลดการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ คือ การอบรมเลี้ยงดู ประสบการณ์ชีวิต บุคคลรอบตัวและสภาพแวดล้อม

*Received January 29, 2018; Revised February 8, 2018 ; Accepted July 16, 2018.

2) แนวทางการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ คือ การฝึกให้ตระหนักในคุณค่าของตนเองและผู้อื่น มีสติ สมาธิ ในการแก้ไขปัญหาด้านอารมณ์ภายในตนเองและการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เหมาะสมผ่านกิจกรรมทั้งในโรงเรียนและที่บ้าน ด้วยความร่วมมือให้การสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา คณาจารย์ ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมรอบข้าง

3) รูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักไตรสิกขา โดยมี ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนาองค์ประกอบวุฒิภาวะทางอารมณ์ทั้ง 5 ด้าน คือ (1) ด้านการตระหนักรู้อารมณ์ของตนเอง (2) ด้านความสามารถบริหารจัดการอารมณ์ของตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม (3) ด้านการรับรู้อารมณ์ความต้องการของผู้อื่นและสนองตอบได้อย่างเหมาะสม (4) ด้านความสามารถสร้างแรงจูงใจที่ดีให้กับตนเอง และ (5) ด้านความสามารถสร้างและรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น

คำสำคัญ: การพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์; หลักพุทธธรรม; นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

Abstract

This article aims to study current situations and problems of Emotional Quotient mature in schools under the Secondary Educational Service Area Office and propose a Model of Emotional Quotient Development according to Buddha-Dhamma for the Schools under the Secondary Educational Service Area Office. The mixed research methods were used in the study. The qualitative data were collected from documents, in-depth interviews, focus group discussions and then analyzed by content analysis. The quantitative data were collected students and administrators by multi-stage random sampling through evaluation of emotional quotient and questionnaires, and then analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation.

1) The research found that current conditions and Emotional Quotient issues have associated with the online media cause emotional distress, depression and a major cause of suicide among teenagers by isolating themselves from society. The factors that affect the development of Emotional Quotient: parenting, life's experience, social, and environmental.

2) The development of Emotional Quotient is to practice recognizing their values including others and have Self-awareness and Concentration to cope with Self-Emotional problems with the appropriate behavioral expression through activities both at school and at home, with the support from the school administrators, teachers, parents, community, and society.

3) A Model of Emotional Quotient Development according to Buddha-Dhamma for the Schools under the Secondary Educational Service Area Office is a process of developing the Emotional Quotient according to Trisikkha (Threefold Learning): Sila (Precept), Samadhi (Concentration), and Panna (Wisdom); as the center to develop in the 5 dimensions of Emotional Quotient: (1) Self-Awareness (2) Self-Control (3) Empathy (4) Self-Motivation (5) Relationship Skills.

Keywords: Emotional Quotient Development; Buddha-Dhamma; the Secondary Education

บทนำ

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนลียีสารสนเทศ การแข่งขันด้านเศรษฐกิจ แม้กระทั่งการแข่งขันด้านการศึกษา ทำให้ผู้คนประสบปัญหาทั้งการเรียน การว่างงาน และปัญหาการปรับตัวให้เข้ากับสังคมยุคดิจิทัล ซึ่งนับวันจะรุนแรงมากขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนต้องพยายามปรับตัวเพื่อดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่นและปกติสุข ข้อมูลจากสถาบันธัญญารักษ์ในปี 2554 พบกลุ่มผู้ป่วยติดยาเสพติดช่วงอายุ 15-19 ปี มารักษาตัวมากที่สุด คือ คิดเป็น 21.67% ของจำนวนผู้ป่วยยาเสพติดทั้งหมด และผู้ป่วยส่วนใหญ่ 56.50% กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา (thaipublica.org, 2014) นอกจากนี้รายงานแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 คุณภาพของการศึกษา ด้านคุณธรรม จริยธรรมของเด็กและเยาวชนพบว่า จำนวนคดีเด็กและเยาวชน (อายุ 10-18 ปี) ที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ปี 2552-2557 ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีมากกว่า 15,000 คน ในทุกปี นอกจากนี้พบว่า กลุ่มเด็กวัยเรียนยังมีปัญหาด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์ (EQ) เด็กวัยเรียนของไทยมีระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์ (EQ) มีคะแนนเฉลี่ยที่ต่ำกว่าระดับปกติ เนื่องจากปัญหาภาวะโภชนาการของแม่และเด็ก ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม การดูแลของครอบครัว ซึ่งล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมและทักษะการใช้ชีวิตของเด็ก นอกจากนี้นักเรียนมีปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร และปัญหายาเสพติด (Office of Education Council, 2017) อารมณ์ของเด็กวัยรุ่นมีลักษณะเข้มข้น อ่อนไหว เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เด็กที่รู้จักตนดี มีความมั่นคงทางบุคลิกภาพจะมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ (Sri Ruen Kaewkwan, 2002) วุฒิภาวะทางอารมณ์ (EQ) เป็นการเข้าสู่ระบบบูรณาการ โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างปัญญากับอารมณ์ เน้นบทบาทของปัญญาในการพัฒนาหรือปรับสภาพจิตใจ เมื่อปัญญาชี้นำอารมณ์ก็จะแสดงพฤติกรรมในทางที่ดีต่อตนเองและอื่น (P.A. Payutto, 2002)

ปัญหาของเยาวชนหลายอย่างอาจต้องใช้วุฒิภาวะทางอารมณ์ในการแก้ไข ตั้งแต่การแล้งน้ำใจไปจนถึงการกระทำผิดยกพวกตีกัน ไปจนถึงการใช้ยาเสพติด (Terdsak Dajkong, 2002) การพัฒนาบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์คือ การพัฒนา EQ การพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะทำให้เกิดความรู้สึกการเข้าถึงมนุษย์และความเป็นมนุษย์ ซาบซึ้งในชีวิต (life appreciation) ซึ่งคนที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูง มักจะเป็นผู้ที่สามารถแสวงหาความสุขและค้นพบความสุขได้ มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง เข้าใจตนเองและผู้อื่น มีจุดมุ่งหมายในชีวิตที่ชัดเจน มีความสามารถทางอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นใจในตนเอง การเอาใจเขามาใส่ใจเรา การปรับปรุงตนเอง การโน้มน้าวใจผู้อื่น ความต้องการผลสัมฤทธิ์ และการสร้างทีมงานรวมไว้ด้วย (Goleman, 1998) สามารถประเมินและแยกแยะอารมณ์รวมทั้งความสามารถควบคุมอารมณ์เพื่อพัฒนาสติปัญญาและอารมณ์ให้เจริญสมวัย (Mayer & Salovey, 1993) ความฉลาดทางอารมณ์พระพุทธศาสนา คือ การมีปัญญาควบคุมความคิด ความรู้สึกหรือนิสัยใจคอให้แสดงออกอย่างเกื้อกูลและสร้างสรรค์ความสุขแก่ตนเองและผู้อื่น (P.A. Payutto, 2002) ถ้าบุคคลสามารถพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ได้จะสามารถควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์และจะทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จ ในทางจิตวิทยาพัฒนาการ การมีความฉลาดทางอารมณ์คือ การมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ (Pantip Sririwanbut, 2010)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า องค์ประกอบหลักของวุฒิภาวะทางอารมณ์มีอยู่ 5 ด้าน คือ (1) การตระหนักรู้อารมณ์ของตนเอง เป็นการรับรู้และเข้าใจความรู้สึก ความคิดและอารมณ์ตามความเป็นจริง และสามารถควบคุมอารมณ์และความรู้สึกของตนได้ (2) ความสามารถในการบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ สามารถควบคุมตนเองได้เพื่อไม่ให้เกิดความเครียด มีเทคนิคในการผ่อนคลายความเครียด สามารถสลัดความวิตกกังวลอย่างรุนแรงได้อย่างรวดเร็ว ไม่ ฉุนเฉียวง่าย (3) การรับรู้อารมณ์และความต้องการของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจผู้อื่นเอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้เท่าทันในความรู้สึกความต้องการความเดือดร้อนความวิตกกังวลของผู้อื่นได้ และสามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสม (4) ความสามารถในการจูงใจของตนเอง สามารถควบคุมความต้องการและแรงกระตุ้นได้อย่างเหมาะสม สามารถรอคอยการตอบสนองความต้องการ เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อให้ตนเองสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ มองโลกในแง่ดีสามารถจูงใจและให้กำลังใจตนเองได้ (5) ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้ และสามารถรักษาสัมพันธภาพไว้ได้เป็นอย่างดี (Solavey & Mayer (Office of the Education Council, 2009; Goleman, 1995; Turner, J.H., 1998; Sun Sanyasiri and Psychological team, 2005)

นอกจากนี้จำเป็นต้องคำถึงความสำคัญของการพัฒนา EQ ให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับ IQ เพื่อให้เด็กเป็นคนเก่ง ดี มีความสุข เพราะการจัดการศึกษาเป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือเกิดการเรียนรู้ไปในทางที่พึงประสงค์ของสังคม (Prasertsook, 2000) ซึ่งนักวิชาการได้ให้แนวทางการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ (Dajkong, 2002; Pannitamai, 2008) ว่า การก้าวสู่ EQ คือ การเข้าสู่ระบบบูรณาการโดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างปัญญากับอารมณ์ สภาพจิตเน้นบทบาทของปัญญาในการพัฒนาหรือปรับสภาพจิตใจ แต่อารมณ์หรือสภาพจิตนั้นโยงไปถึงพฤติกรรมในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้วย เมื่ออารมณ์หรือสภาพจิตได้รับการดูแลพัฒนา ชี้ช่อง นำทาง ขยายขอบเขต และปลดปล่อยด้วยปัญญา ใช้สื่อสารแสดงออกอย่างได้ผลดี โดยพฤติกรรมทางกาย วาจา นับได้ว่าระบบความสัมพันธ์แห่งพฤติกรรม จิตใจและปัญญา เข้ามาประสานกันบรรจบเป็นองค์รวม เมื่อดำเนินไปอย่างถูกต้องจะอยู่ในภาวะสมดุลให้เกิดผลดีทั้งแก่ตนและคนอื่นตลอดถึงสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งหมด (P.A. Payutto, 2002)

ไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลในด้านความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับสังคม (ศีล) ความสัมพันธ์ภายในตนเอง (จิต) และความคิดที่สนับสนุนกายและจิต (ปัญญา) ทั้งสามด้านสำคัญต่อความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ (Somdet Phra Ñāṇasaṃvara, 1992) ส่วนหลักอริยมรรคหรือทางอันประกอบด้วยองค์แปดประการนี้ เป็นทางสายกลางที่นำคนผู้เดินตามไปสู่ความพ้นทุกข์ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา คือ สัมมาทิฏฐิและสัมมาสังกัปปะเป็นตัวปัญญา สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะเป็นส่วนศีล สัมมาวายามะ สัมมาสติและสัมมาสมาธิเป็นส่วนสมาธิ รวมความได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา (Bhikkhu Panya Nanda, 1957) กล่าวได้ว่า อริยมรรคและไตรสิกขา คือ แนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ และความรู้สึกนึกคิด โดยการปฏิบัติตามแต่ละองค์ประกอบซึ่งมีความสอดคล้องกันอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เป็นรูปแบบที่สามารถประยุกต์ให้สอดคล้องแห่งรายบุคคลตามวัตถุประสงค์ สถานการณ์ เงื่อนไขและความพร้อมในการประพฤติปฏิบัติตามด้วยตัวของตัวเอง

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าวิจัยรูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยนำหลักพระพุทธศาสนามาบูรณาการ เกิดรูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์สำหรับสถานศึกษามัธยมศึกษา อันจะเป็นข้อมูลประกอบและเป็นแนวทางแก่หน่วยงานด้านการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน บุคลากรทางการศึกษาในการกำหนดนโยบายและการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา และตอบสนองต่อนโยบายการจัดการศึกษาของชาติที่สถานศึกษาจะต้องจัดการศึกษาให้เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาวุฒิภาวะทางอารมณ์สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ผู้วิจัยได้ดเนินการ 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี สภาพปัจจุบันและปัญหาวุฒิภาวะทางอารมณ์สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย คือ (1) การศึกษาเอกสาร (2) การใช้แบบประเมินวุฒิภาวะทางอารมณ์สำหรับนักเรียน (3) การสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาและการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิและการตรวจสอบรูปแบบโดยใช้แบบสอบถามผู้บริหารสถานศึกษา มีวิธีดำเนินการวิจัยตามรายละเอียด ดังนี้

ประชากรที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 2,242 โรงเรียน (Education Management Information System, 2017) โดยผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรออกเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) ผู้บริหารสถานศึกษา (2) นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (3) ครูที่ปรึกษา รายละเอียดดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาจาก 11,205 คน ได้ จำนวน 400 คน โดยทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดสถานศึกษาตามเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 42 เขต

ขั้นที่ 2 ผู้วิจัยสุ่มตัวแทนกลุ่มตัวอย่างเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ตามภูมิศาสตร์ 6 ภาคของกระทรวงมหาดไทย ได้ภาคละ 1 เขต รวมเป็น 6 เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยกำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่าง เขตพื้นที่การศึกษาใดมีสถานศึกษามากจะกำหนดสัดส่วนมาก

ขั้นที่ 4 เทียบบัญญัติไตรยางศ์และทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

2. นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 862,839 คน ได้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนจำนวน 410 คน เพื่อสะดวกต่อการเก็บข้อมูลสถานศึกษาผู้วิจัยจึงได้กำหนดการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดสถานศึกษาตามเขตภูมิศาสตร์ภาค 6 ภาค ตามกระทรวงมหาดไทย

ขั้นที่ 2 ผู้วิจัยสุ่มตัวแทนกลุ่มตัวอย่างจังหวัดตามเขตภูมิศาสตร์ภาคมาจำนวนเขตภูมิศาสตร์ภาคละ 1 จังหวัด รวมเป็น 6 จังหวัด

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยสุ่มตัวแทนของสถานศึกษามาจังหวัดละ 1 สถานศึกษา โดยมีเกณฑ์เป็นสถานศึกษาขนาดกลางที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 500 คน ขึ้นไป

3. ครูที่ปรึกษาที่ดูแลนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 500 คนขึ้นไป โดยครูที่ปรึกษามีคุณสมบัติ คือ (1) จบการศึกษาในระดับปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการแนะแนว (2) มีประสบการณ์ในการทำหน้าที่อย่างน้อย 20 ปี (3) เป็นผู้ได้รับรางวัลครูดีเด่น

ส่วนการพัฒนารูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยโดยการสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 ท่าน จาก 3 กลุ่ม โดยการเลือกแบบเจาะจงและตรงเกณฑ์ในการเลือก คือ (1) ผู้บริหาร (2) นักจิตวิทยา (3) นักวิชาการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์, แบบประเมินวุฒิภาวะทางอารมณ์ และแบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การประเมินวุฒิภาวะทางอารมณ์สำหรับนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ผู้วิจัยใช้แบบการประเมินวุฒิภาวะทางอารมณ์ เป็นเครื่องมือวัดวุฒิภาวะทางอารมณ์ (EQ) ทั้ง 5 องค์ประกอบที่ผู้วิจัยสร้างเอง โดยให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบหาค่าความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถามและองค์ประกอบที่มุ่งวัด และพิจารณาน้ำหนักคะแนนแต่ละตัวเลือก ได้ค่า IOC= 0.80 แสดงว่า ข้อคำถามและองค์ประกอบที่มุ่งวัดมีความสอดคล้องกัน ผู้วิจัยได้คัดเลือกข้อที่เหมาะสมกับองค์ประกอบที่มุ่งวัดโดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญด้านน้ำหนักการเลือกรายข้อจากจำนวน 61 ข้อ จากองค์ประกอบของวุฒิภาวะทางอารมณ์ทั้ง 5 องค์ประกอบ โดยเลือกรูปแบบการประเมิน

เป็นแบบสถานการณ์และมีตัวเลือกให้ตอบใน 3 ประเด็นคำถามตามแนวที่ ผจงจิต อินทสุวรรณและคณะ (Pajongit Intasuwan and Team, 2002) ได้พัฒนาไว้ คือ มีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร คิดอย่างไร จะทำอย่างไร ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญจากค่าความสอดคล้อง (IOC) มีค่า 0.80 แสดงว่า ข้อคำถามและองค์ประกอบที่มุ่งวัดมีความสอดคล้องกัน คือ แบบประเมินวุฒิภาวะทางอารมณ์มีความตรงเชิงเนื้อหา จากนั้นผู้วิจัยได้คัดเลือกข้อที่เหมาะสมกับองค์ประกอบที่มุ่งวัดโดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) กำหนดค่าที่ 0.50 และคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญด้านน้ำหนักการเลือกรายข้อ ได้ออกมาจำนวน 35 ข้อ วัด 5 องค์ประกอบของวุฒิภาวะทางอารมณ์ แต่ละข้อประกอบด้วยสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ถาม 3 ประเด็น แต่ละประเด็นมีตัวเลือกให้ตอบ 4 ตัวเลือก มีค่าน้ำหนักคะแนนจาก 1 ถึง 4 ผู้ตอบจะได้คะแนนจากการตอบแต่ละข้อ ตั้งแต่ 3 ถึง 12 คะแนน คะแนนเต็มทั้งฉบับเท่ากับ 420 คะแนน เพื่อความสะดวกในการตีความจึงนำเสนอในรูปของค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีเกณฑ์ในการตัดสินแบบตามแนวคิดของ Best & Kah (Best, John W & Robert, L.Kahn, 1993) ดังนี้ 1) ค่าเฉลี่ย 3.51-4.00 มีระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์สูง 2) ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 มีระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์ปานกลาง 3) ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 มีระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์ค่อนข้างต่ำ 4) ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 มีระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์ต่ำ วิเคราะห์ด้วยค่าสถิติพื้นฐาน คือ ค่าคะแนนต่ำสุด ค่าคะแนนสูงสุด ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษา ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างเอง โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ตอนที่ 3 การสนทนากลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน โดยการเลือกแบบเจาะจงและกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก ผู้วิจัยใช้แบบศึกษาเอกสาร (Document Study) ในการวิเคราะห์

ตอนที่ 4 แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ซึ่งครอบคลุมตัวแปรทั้งหมด ผู้วิจัยวิเคราะห์ด้วยแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบ Likert Five Rating Scale (Boonchoum Srisa-Aed, 2010) สอบถามเพื่อตรวจสอบ “รูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา”ตามมาตรฐานการตรวจสอบ 4 ด้าน คือ (1) ด้านความเป็นประโยชน์ หมายถึง รูปแบบมีการตอบสนองต่อความต้องการใช้สารสนเทศอย่างครอบคลุม ทันเวลา และมีผลต่อการนำไปใช้ของการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (2) ด้านความเป็นไปได้ หมายถึง รูปแบบมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เหมาะสมกับสถานการณ์ ปฏิบัติได้ ยอมรับได้ ของการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (3) ด้านความเหมาะสม หมายถึง รูปแบบได้ทำอย่างเหมาะสมตามกฎ ระเบียบ จรรยาบรรณของการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (4) ด้านความถูกต้อง หมายถึง รูปแบบได้มีการใช้เทคนิคที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ข้อสรุป ข้อค้นพบ และสารสนเทศที่เพียงพอสำหรับตัดสินคุณค่าของการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

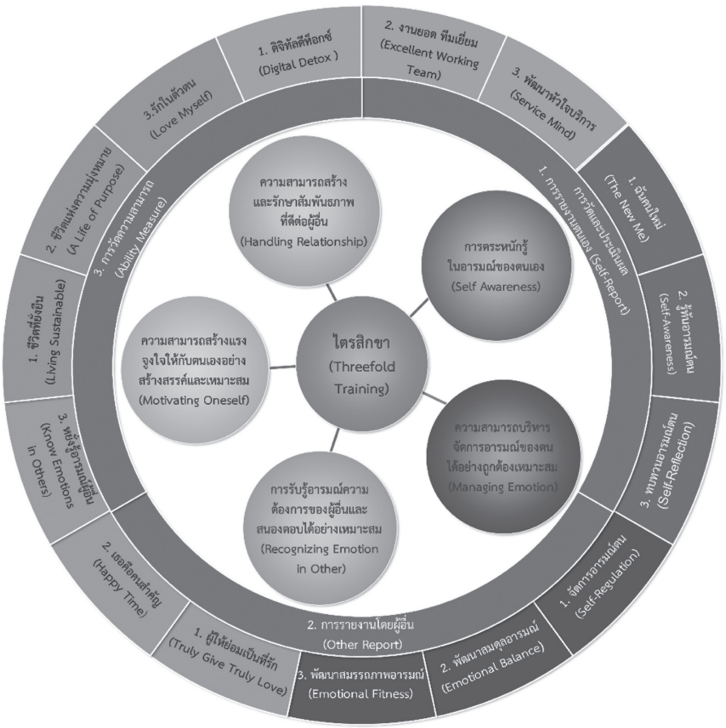
1. สภาพปัจจุบันและปัญหาวุฒิภาวะทางอารมณ์สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า สื่อออนไลน์มีส่วนทำให้แนวโน้มคุณแม่วัยใสเพิ่มขึ้นต่อเนื่องส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมด้านอารมณ์ของนักเรียน ขาดการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง นักเรียนเกิดโรคภาวะซึมเศร้าเพิ่มมากขึ้นและเป็นสาเหตุสำคัญของการฆ่าตัวตายในวัยรุ่น นอกจากนี้ประสบการณ์ทุกช่วงวัยมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่แตกต่างกันจากการปรับตัวทางร่างกายและสภาพจิตใจ ความกดดันจากครอบครัว การเรียน การงาน เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ของนักเรียน คือ การอบรมเลี้ยงดู ประสบการณ์ชีวิต บุคคลและสภาพแวดล้อม และยังพบว่า ระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยนักเรียนหญิงมีระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์สูงกว่านักเรียนชาย โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยที่ 3.11 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.29 นักเรียนชายมีค่าคะแนนเฉลี่ยที่ 2.96 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.31 จำแนกตามองค์ประกอบแต่ละด้าน ได้ดังนี้ (1) ด้านการตระหนักรู้อารมณ์ของตนเอง นักเรียนชายมีระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.18, SD = 0.16,) นักเรียนหญิงมีระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.21, SD = 0.29) (2) ด้านความสามารถบริหารจัดการอารมณ์ของตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม นักเรียนชายมีระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.13, SD = 0.22) นักเรียนหญิงมีระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.23, SD = 0.18) (3) ด้านการรับรู้อารมณ์ความต้องการของผู้อื่นและสนองตอบได้อย่างเหมาะสม นักเรียนชายมีระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.14, SD = 0.38) นักเรียนหญิงมีระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.37, SD = 0.26) (4) ด้านความสามารถสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองอย่างสร้างสรรค์และเหมาะสม นักเรียนชายมีระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.56, SD = 0.41) นักเรียนหญิงมีระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.72, SD = 0.38) และ (5) ด้านความสามารถสร้างและรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น นักเรียนชายมีระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.83, SD = 0.41) นักเรียนหญิงมีระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.03, SD = 0.38)

2. รูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

รูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ (1) ส่วนบทนำ (2) ส่วนกระบวนการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรม (3) ส่วนการนำไปใช้ และ (4) ส่วนเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

รูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเป็นรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Semantic Model) เป็นกระบวนการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักไตรสิกขา โดยมีศีล สมาธิ ปัญญา เป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนาแต่ละองค์ประกอบของวุฒิภาวะทางอารมณ์ วัดและประเมินผลวุฒิภาวะทางอารมณ์แล้วเลือกกิจกรรมพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบที่มุ่งพัฒนา สรุปกระบวนการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมตามแผนภาพที่ 2 ดังนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงกระบวนการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา

จากแผนภาพสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. การดำเนินกิจกรรมพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรม ผู้วิจัยเลือกรูปแบบกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัยของ Bloom (instructional model base on Bloom's affective domain) (Tisna kammanee, 2002) ที่มุ่งช่วยพัฒนาผู้เรียนรู้ให้เกิดความรู้สึก เจตคติ คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ อันจะสอดคล้องการพัฒนาด้านของอารมณ์ความรู้สึก หลักการคือ ผู้เรียนได้รับรู้ค่านิยมที่ต้องการจะปลูกฝัง เกิดความสนใจ เห็นคุณค่า มีเจตคติที่ดี รับค่านิยมนั้นมาอยู่ในระบบค่านิยมของตน แล้วปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอและทำจนกระทั่งสร้างเป็นลักษณะนิสัย

2. กิจกรรมพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักไตรสิกขาเชิงปฏิบัติด้วยอริยมรรคมีองค์ 8 คือ ศีล (สัมมาวาจา, สัมมากัมมันตะ, สัมมาอาชีวะ) สมาธิ (สัมมาวายามะ, สัมมาสติ, สัมมาสมาธิ) ปัญญา (สัมมาทิฏฐิ, สัมมาสังกัปปะ) ตามองค์ประกอบของวุฒิภาวะทางอารมณ์ทั้ง 5 ด้าน ดังนี้

(1) ด้านการตระหนักรู้อารมณ์ของตนเอง (Self-Awareness)

(2) ด้านความสามารถบริหารจัดการอารมณ์ของตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม (Managing Emotion)

(3) ด้านการรับรู้อารมณ์ความต้องการของผู้อื่นและสนองตอบได้อย่างเหมาะสม (Recognizing Emotion in Other)

(4) ด้านความสามารถสร้างแรงจูงใจที่ดีให้กับตนเอง (Motivating Oneself)

(5) ด้านความสามารถสร้างและรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น (Handling Relationship)

3. สำหรับผู้ที่จะนำรูปแบบไปใช้มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวุฒิภาวะทางอารมณ์ทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ

1. ด้านการตระหนักรู้อารมณ์ของตนเอง
2. ด้านความสามารถบริหารจัดการอารมณ์ของตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
3. ด้านการรับรู้อารมณ์ความต้องการของผู้อื่นและสนองตอบได้อย่างเหมาะสม
4. ด้านความสามารถสร้างแรงจูงใจที่ดีให้กับตนเอง
5. ด้านความสามารถสร้างและรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น

ขั้นตอนที่ 2 วัดและประเมินผลวุฒิภาวะทางอารมณ์ของผู้ที่จะได้รับการพัฒนา โดยมีแบบวัด 3 แบบ คือ (1) แบบรายงานตนเอง (Self-Report) (2) แบบรายงานโดยผู้อื่น (Others-Report) (3) แบบวัดความสามารถ (Ability-Measure) เลือกแบบวัด และนำไปประเมินวุฒิภาวะทางอารมณ์ เพื่อทราบผลแต่ละองค์ประกอบวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่จะมุ่งพัฒนา

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการด้วยกิจกรรมพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักไตรสิกขาลงรายละเอียดเชิงปฏิบัติการร่วมด้วยอริยมรรคมีองค์ 8 คือ ศีล (สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ), สมาธิ (สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ) และปัญญา (สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ) โดยมีเงื่อนไขของการนำกิจกรรมไปปฏิบัติ ดังนี้

1. การพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ของนักเรียนใช้ระยะเวลานาน จะยังไม่เห็นผลในช่วงระยะเวลาอันสั้น ดังนั้นในแต่ละกิจกรรมให้มีการประเมินทั้ง 3 ช่วง คือ ก่อนการทำกิจกรรม ขณะทำกิจกรรม และหลังการทำกิจกรรม โดยใช้การสังเกตการมีส่วนร่วม การรายงานผลการบันทึก การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน

2. การปรับเปลี่ยนกิจกรรมการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ในแต่ละองค์ประกอบ ตามผลการประเมินระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์โดยใช้หลักไตรสิกเป็นตัวนำ ถ้านักเรียนมีวุฒิภาวะทางอารมณ์อยู่ในระดับต่ำหรือค่อนข้างต่ำ ให้เริ่มต้นกิจกรรมด้วยศีล ถ้านักเรียนมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ อยู่ในระดับปานกลางให้เริ่มต้นกิจกรรมด้วยสมาธิ ถ้านักเรียนมีวุฒิภาวะทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก ให้เริ่มต้นกิจกรรมด้วยปัญญา

3. นักเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ให้ครบทั้ง 3 กิจกรรม คือ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยจะเลือกกิจกรรมใดก่อนหลังให้ดูผลประเมินระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์เป็นเกณฑ์ในการเลือก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์มี 3 ด้าน คือ 1) การอบรมเลี้ยงดู 2) ประสบการณ์ในชีวิต 3) บุคคลรอบตัวและสภาพแวดล้อม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพปัจจุบัน สถาบันครอบครัวมีขนาดเล็ก วิถีชีวิตที่มีการแข่งขัน สภาพเศรษฐกิจและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงสูง ทำให้การปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวลดน้อยลง การถ่ายทอดคุณธรรมและทักษะชีวิตให้แก่ลูกหลานลดน้อยตามไปด้วย เด็กขาดต้นแบบที่ดี เด็กจึงหันไปใส่ใจสื่อออนไลน์ คบเพื่อนหลากหลาย เกิดภาวะโรคซึมเศร้า ส่งผลให้ระดับวุฒิภาวะทางอารมณ์ของเด็กอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับศรัญญารัตน์ คงอิ่ม *(*Kongim, 2011*)* พบว่า ครอบครัวนักเรียนมีการสื่อสารภายในครอบครัวที่ดี ผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และนักเรียนได้รับการอบรมเลี้ยงดูจะส่งผลให้นักเรียนมีความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณสูง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเป็นรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Semantic Model) เป็นกระบวนการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักไตรสิกขา โดยมีศีล สมาธิ ปัญญา เป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนาแต่ละองค์ประกอบของวุฒิภาวะทางอารมณ์ วัดและประเมินผลวุฒิภาวะทางอารมณ์แล้วเลือกกิจกรรมพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบที่มุ่งพัฒนาองค์ประกอบของวุฒิภาวะทางอารมณ์นั้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ (Hess, Markson & Stein, 1996) ที่แบ่งองค์ประกอบของวุฒิภาวะทางอารมณ์ 5 ด้าน คือ (1) การเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง (2) ควบคุมอารมณ์แสดงออกได้เหมาะสมกับสถานการณ์ (3) การแสดงอารมณ์ความรู้สึกออกมาในด้านดีในเชิงสร้างสรรค์ (4) การเข้าใจถึงความรู้สึกของผู้อื่น (5) การมีมิตรภาพที่ดีกับผู้อื่นได้ และยังได้สอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (P.A. Payutto, 2000) ได้ให้แนวคิดว่า องค์ประกอบของวุฒิภาวะทางอารมณ์ได้แก่ (1) การรู้จักตนเอง (2) สามารถควบคุมจิตใจตนเอง รู้จักแสดงออกอย่างเหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ (3) การละเว้นการกระทำความชั่ว (4) มีความเพียรพยายามในการทำกิจการงานให้ประสบความสำเร็จ

(5) สามารถเลือกตัดสินใจและปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม (6) มีเมตตากรุณา ให้ความรักความสงสาร เข้าใจซึ่งกันและกัน (7) อยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์ด้วยความสัมพันธ์ที่ดีอย่างปกติสุข นอกจากนั้นผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรม คือ หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งสอดคล้องกับสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช (Jitmart, 2007) ที่ทรงตรัสว่า ในการพัฒนาตามหลักไตรสิกขานั้นอาจเริ่มต้นจากการฝึกปฏิบัติด้านศีลก่อน คือ การรักษากิริยา กาย วาจา จนเกิดความสงบในจิตใจ เพราะไม่มีความเดือดร้อนตามมา เมื่อมีความสงบของจิตใจก็จะทำให้จิตใจมีความสุขและเข้าสู่สมาธิ เป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดปัญญาได้ การพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอาจเริ่มต้นที่ด้านใดก่อนก็ได้ ทำองค์ประกอบของแต่ละด้านทั้งกายและสภาพจิตให้เป็นไปตามหลักทางสายกลาง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธรรมมา วรนาวิน (Voranawin, 2007) เรื่อง “ ผลการปฏิบัติสมาธิที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ : กรณีศึกษาผู้ปฏิบัติธรรมโครงการเฉลิมพระเกียรติ ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท วัดโสมมนัสวิหาร” พบว่า พระพุทธศาสนามีหลักการพัฒนาชีวิตครอบคลุมและให้เกิดความสมดุลในมิติทั้ง 4 ด้านของชีวิต คือ มิติทางกาย (พัฒนากาย) มิติทางสังคม (พัฒนาศีล) มิติทางอารมณ์ (พัฒนาจิต) และมิติทางปัญญา (พัฒนาปัญญา) การพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์เป็นมิติหนึ่งในมิติทั้ง 4 ด้าน กระบวนการพัฒนาชีวิตดำเนินไปตามหลักการพัฒนาที่เรียกว่า อริยมรรค หรือไตรสิกขา คือ ศีล (มิติทางกาย และสังคม) สมาธิ (มิติทางอารมณ์) และปัญญา (มิติทางปัญญา)

สรุป

รูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเป็นรูปแบบที่บูรณาการตามหลักพุทธธรรมด้วยหลักไตรสิกขาลงรายละเอียดเชิงปฏิบัติด้วยแนวทางของอริยมรรค์มีองค์ 8 ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ บทนำ กระบวนการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ การนำรูปแบบไปใช้ และเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ เป็นรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ มีกระบวนการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์โดยไตรสิกขาเป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนาองค์ประกอบของวุฒิภาวะทางอารมณ์ทั้ง 5 ด้าน มีการวัดและประเมินผลวุฒิภาวะทางอารมณ์ เพื่อให้ทราบองค์ประกอบวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่มุ่งพัฒนาองค์ประกอบใดเป็นองค์ประกอบแรกแล้วเลือกกิจกรรมพัฒนาวุฒิภาวะอารมณ์ที่มีความสอดคล้องกัน เกิดการเรียนรู้ และค้นพบความสุขได้ในตนเอง เข้าใจตนเองและผู้อื่น มีเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจนมั่นคง ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สถานศึกษาควรส่งเสริมให้คณาจารย์และนักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดรูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การร่างนโยบายไปจนกระทั่งการประเมินผล เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้าใจตรงกัน ตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรม

2. สถานศึกษาและหัวหน้ากลุ่มสาระ ควรนำรูปแบบการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมไปดำเนินการโดยจัดทำเป็นหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตรและบูรณาการเข้ากับทุกกลุ่มสาระ ซึ่งตัวอย่างกิจกรรมที่ได้เสนอไว้ในงานวิจัยครั้งนี้มีหลายกิจกรรมโดยยึดแนวทางการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามองค์ประกอบแต่ละด้าน

3. สถานศึกษาควรมีการกำกับ ติดตาม รายงานผลการดำเนินกิจกรรมพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมินผลในการพัฒนา และควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี ทั้งแบบสอบถาม สัมภาษณ์ และสังเกตพฤติกรรมนักเรียนด้วย พร้อมทั้งจัดทำฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อจะได้นำผลการประเมินไปปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานต่อไปให้ดียิ่งขึ้น

4. สถานศึกษาและหัวหน้ากลุ่มสาระทุกกลุ่ม ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ในการส่งเสริม สนับสนุนและร่วมกันฝึกปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องไปพร้อมๆ กัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยต่อไปโดยการพัฒนาตัวบ่งชี้วุฒิภาวะทางอารมณ์สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา

2. ควรทำการศึกษาวิจัยโดยการสร้างและพัฒนาแบบวัดวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ปกครอง

3. ควรทำการศึกษาวิจัยต่อไปโดยการทดลองใช้กับกลุ่มนักเรียนในระดับอื่นๆ เช่น นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อจะได้ทราบสารสนเทศของวุฒิภาวะทางอารมณ์ของนักเรียนทุกระดับให้กว้างขวางยิ่งขึ้นไป อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของเยาวชนต่อไป

References

Best, John W & Robert, L.Kahn. (1993). *Research in Education*. (7th ed.). Boston : Allyn and Bacon.

Bhikkhu Panya Nanda. (1957). *The middle way*. (n.d.). 14.

Dajkong, T. (2002). *Emotional Intelligence: from theory to practice*. Bangkok: Matichon Printing.

Education Management Information System: EMIS. (2017). http://data.boppobec.info/emis/area_school.php,

Fitness. (2000). *EQ: Emotional Development*. (March-April). 18.

Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. New York: Bantam Books.

Goleman, D. (2017). *Working with Emotional Intelligence*. New York : Bantam Books.

Hess, B.B., Markson, E.W., and Stein, P.J. (1996). Sociology. Boston: Allyn and Bacon. 90-91.

Intasuwan, P. and Team. (2002). *Research report No. 84 on creating and developing emotional measurement based on Buddhism for Thai adolescents*.Bangkok: Behavioral Science Research Institute. Srinakharinwirot University.

Kaewkwan, S. (2002). *Developmental psychology of all ages book 2 (adolescence - the elderly)*. (8th ed). Bangkok: Thammasat University Press.

Kammanee, T. (2002). *Teaching Patterns: A Variety of Options*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing.

Kongim, S. (2011). *A causal model of students' spiritual intelligence with emotional intelligence as a mediated variable*. Master Dissertation. Faculty of Education. Chulalongkorn University.

Mayer, J.D. & Salovey. (1993). The Intelligence of emotional Intelligence. *Intelligence*. 433-442.

Office of Education Council. (2017). *National Education Plan 2017-2036*. (2nd ed.). Bangkok: Prikwan graphic.

Office of the Education Council. (2009). *The study of characteristics of Thai people: Emotional Quotient: EQ*. Bangkok: Prikwan graphic. Co., Ltd. 14-15.

P.A. Payutto. (2000). Emotional Intelligence. *Cultural Approach*. 1(1), 6-7.

P.A. Payutto. (2002). *Emotional Intelligence. Academic Journal of EQ*. Bangkok: DESTOP. 35-41.

Pannitamai, W. (2008). *EQ: The index for happiness and success of life*. (7th ed.). Bangkok: V printed (1991).

Prasertsook. T. (2000). Emotional Intelligence and Education. *Academic journal of EQ*. (2nded.). Bangkok: DESKTOP. 113-114.

Somdet Phra Ñāṇsaṃvara Somdet Phra Saṅgharāja Sakalamahāsaṅghapariṇāyaka. (1992). *Buddhism*. (8th ed). Bangkok: Choanpim printing.

Srikrot. A. (2006). *EQ + IQ = Best Brain Management for Successful Life*. Bangkok: Longthong masterprint. 129-134.

Sririwanbut, P. (2010). *Developmental Psychological Theory*. (5th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.

Srisa-Aed, B. (2010). *Preliminary research*. Bangkok: Chomrumdek printing. 99.

Sun Sanyasiri and Psychological team. (2005). *E.Q: manage emotions wisely*. (2nded.). Bangkok: Chaba publishing.

Turner, J.H. (1998). *The Structure of Sociological Theory*. Belmont: Wadsworth publishing Company.

Voranawin, S. (2007). *The Result of meditation practice on emotional quotient: A Case study of the dhamma practitioner according to his majesty the king's exemplary project at Wat Somanas Vihara*. Master Dissertation. Mahachulalongkornraja-vidyalaya University.

Jitmart, W. (2007). *A development of the emotional intelligence scale by applying the Buddhism concept*. Doctoral Dissertation. Chulalongkorn University.

การพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา*

Management Model for Buddhist Dhamma Retreat Centers in the United States of America

[1]อารีย์ เกาะเต้น และ กฤษฎา นันทเพ็ชร[2]

[1]Aree Kotenand Krisda Nantapetch[2]

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[2]มหาวิทยาลัยบูรพา

Burapha University, Thailand.

[1]E-mail: true2518Fmc@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพทั่วไปของการบริหารศูนย์ปฏิบัติในประเทศสหรัฐอเมริกา ในด้านบริหารจัดการ ยังขาดปัจจัยในการดำเนินการ ผู้ที่ศรัทธาส่วนใหญ่เป็นชาวไทยและชาวเอเชีย ขาดเครื่องมืออุปกรณ์ในการทำงาน ด้านวิทยากรหรือบุคคล พระธรรมทูตที่มีความรู้ ด้านสถานที่ มีการก่อตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมโดยการเช่าพื้นที่ในการตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรม

2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์ การปฏิบัติตามในสหรัฐอเมริกา คือ ด้านการบริหารจัดการต้องใช้กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนการทำงานโดยตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน แบ่งหน้าที่ในการทำงานให้ตรงกับทักษะของผู้มีความชำนาญ มีการวางแผนกิจกรรมทั้งระยะสั้นและระยะยาว และมีการฝึกอบรมจัดทำหลักสูตร

* Received January 4, 2018; Revised February 20, 2018; Accepted July 28, 2018

ความรู้ธรรมะและการสอนสมาธิ และกิจกรรมให้กับชาวไทยและชาวต่างชาติ ด้านวิทยากรหรือบุคคล ต้องมีความรู้ดี ความประพฤติดี และมีความสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้โดยอย่างเหมาะสม

3) รูปแบบการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา เรื่องที่สำคัญที่สุดคือเรื่องวิทยากรหรือบุคลากร เราจึงนำหลักการบริหารวิทยาการสมัยใหม่คือ 7s McKinsey มีการวางแผนใช้กลยุทธ์ และประยุกต์หลักพุทธบริหาร ทั้งสามอย่างจะเป็นตัวขับเคลื่อนงานพระศาสนา จึงมีแนวปฏิบัติ 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านวิทยากรหรือบุคคล และสถานที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติธรรมในต่างประเทศต่อไป

คำสำคัญ: การบริหาร; ศูนย์ปฏิบัติธรรม; ประเทศสหรัฐอเมริกา

Abstract

This research aimed to 1) study management status of Buddhist Dhamma retreat centers in the United States of America 2) to develop a model for the management of Buddhist Dhamma retreat centers in the United States of America and 3) to propose a model for the management of Buddhist Dhamma retreat centers in the United States of America. These mixed research methods were used in the study. The results of the study found that:

1. The overview of Buddhist Dhamma retreat centers in the United States of America, most centers lacked effective management, budget, office equipment, personnel, and location.

2. The development of the management of Buddhist Dhamma retreat centers in the United States of America: In management; the centers should set up long-term and short-term plans, have a clear and practical strategy and goal, and specify workload and job description, and design training courses and activities for Thais and local people. In personnel; the qualified personnel with knowledge and characters should be recruited. In location; the location should be reached and accessed comfortably, clean and tidy.

3. The model for the management of Buddhist Dhamma retreat centers in the United States of America consists of the modern management system of 7s McKinsey in strategy planning and Buddhist administration application with 3 guidelines; management system, personnel, and location.

Keywords: Management; Buddhist Dhamma Retreat Centers; United States of America

บทนำ

พระพุทธศาสนา เริ่มเผยแผ่เข้าสู่สหรัฐอเมริกาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2424 โดยพันเอก เอช. เอส. ออลคอตต์ ได้แต่งหนังสือชื่อ *ปุจฉาวิสัชชนาทางพระพุทธศาสนา* (Buddhist Catechism) ขึ้นเผยแผ่แต่คนยังไม่ได้ให้ความสนใจเท่าใดนัก จนกระทั่งใน พ.ศ. 2436 อนาคาริก ธรรมปาละ พุทธศาสนิกชาวลังกาได้เดินทางเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรกในสหรัฐอเมริกา จึงเริ่มมีผู้นับถือพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีนและชาวญี่ปุ่นเท่านั้น ใน พ.ศ. 2504 มหาวิทยาลัยวิสคอนซินได้เปิดการสอนหลักสูตรพุทธศาสตร์ ขึ้นในระดับปริญญาเอก และต่อมาในปี พ.ศ. 2518 จึงได้ตั้งมหาวิทยาลัยพุทธธรรมขึ้นในรัฐแคลิฟอร์เนีย โดยเปิดสอน สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีจนถึงปริญญาเอก ซึ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกานั้น จัดว่ามีความสมบูรณ์ทุกประการ เช่น การจัดปาฐกถา การอภิปราย สนทนาธรรม สัมมนาทางวิชาการ การจัดอบรมทางพระพุทธศาสนาภาคฤดูร้อน เปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การแสดงพระธรรมเทศนา การบำเพ็ญกุศลในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ประเทศสหรัฐอเมริกามีกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาแพร่หลายและกว้างขวางที่สุด เพราะมีชาวไทยและชาวเอเชียที่นับถือพระพุทธศาสนาอยู่กระจัดกระจายตามรัฐต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนมากไม่ต่ำกว่า 600,000 คน ส่วนใหญ่เป็นชาวเอเชียที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะคนไทยที่อยู่กันหนาแน่นในบางเมือง เช่น ลอสแอนเจลิส ซานฟรานซิสโก ชิคาโก เป็นต้น ก็ได้ร่วมกันจัดตั้งวัดไทยขึ้นในชุมชนของตน เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและเป็นแหล่งที่ใช้พบปะสังสรรค์กันระหว่างชาวพุทธในลักษณะกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน มีความรู้ มีความประพฤติดี (Peuchthonglang, 2018) วัดไทยในสหรัฐอเมริกาจึงมีกระจัดกระจายอยู่ตามรัฐต่างๆ และเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีของไทย ได้แก่ การเปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และภาคฤดูร้อนให้เด็กๆ ลูกหลานไทยที่เกิดเติบโตในสหรัฐอเมริกาได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา ภาษาไทย ที่มีความสนใจในพระพุทธศาสนาเข้ามาศึกษาพระพุทธ-ศาสนา และวัฒนธรรมไ

จากการดำเนินการเมื่อชาวอเมริกามีความสนใจการฝึกปฏิบัติกรรมฐาน และหลักปรัชญาชีวิตในพระพุทธศาสนามากกว่ารูปแบบพิธีกรรม ซึ่งในศาสนาเดิมของเขาไม่มีสิ่งนี้ ผู้บริหารวัดหรือศูนย์ปฏิบัติธรรมยังตอบสนองความต้องการด้านนี้ไม่ทั่วถึงและยังไม่ลุ่มลึกพอ มีเพียงบางสำนักที่สามารถทำได้ เพราะมีผู้เชี่ยวชาญการฝึกปฏิบัติสมถวิปัสสนา การตอบสนองด้านปฏิบัติจึงได้ระดับพื้นฐานเท่านั้น และตอบสนองอยู่ในกลุ่มชาวพุทธที่เดินทางไปจากเอเชีย ที่ยังมีความจำเป็นระดับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ถือเป็นความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตชาวพุทธแถบเอเชีย ได้ใส่บาตรพระได้ทำบุญสังฆทานก็มีความสุขกับชีวิตแล้ว การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา ควรกำหนดเป้าหมายและวิธีการวิเคราะห์ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจัดเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อหากลยุทธ์ที่จะพัฒนารูปแบบของการบริหารศูนย์ปฏิบัติเป็นการสอดคล้องในยุคสมัยปัจจุบัน คนในชุมชนต่างแผ่เมตตาจิตต่อกันในสังคมจะลดการขัดแย้ง สังคมสงบสุขมากขึ้น สิ่งดีๆ จะเข้าสู่สังคมและองค์กรนั้น (Sukhuprakarn, 2018)

ดังนั้นการนำหลักพระพุทธศาสนามาเผยแผ่จึงจำเป็นอย่างยิ่งในกาปรับสภาพแวดล้อม โดยฝึกอบรมในเรื่องของการปฏิบัติธรรม อบรมจิตให้มีสมาธิเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดปัญญากำหนดรู้เท่าทันสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและปัญหาอันแท้จริงของชีวิต (Satiman, 2012) แต่การจะให้ประชาชนหันมาสนใจศึกษาปฏิบัติธรรมได้อย่างกว้างขวางและแพร่หลายนั้นมิใช่กระทำได้ง่ายต้องมีองค์ประกอบเป็นเหตุปัจจัยสนับสนุนส่งเสริมหลายด้าน (P. A. Payutto, 2009) ศูนย์ปฏิบัติธรรมจึงต้องมีเพื่อใช้เป็นสถานที่แก่การศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมะและมีพระวิปัสสนาจารย์จำเพิ่มมากยิ่งขึ้นรวมถึงการพัฒนา ด้วยการปฏิบัติธรรมซึ่งปัจจุบันยังต้องมีการปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ภาษา บุคคล เป็นสิ่งที่จำเป็นและเร่งด่วนอย่างมีคุณภาพเพราะศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกามีงานขยายเป็นร้อยกว่าศูนย์ ปัญหาที่เกิดคือยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในทำงานผู้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติ และการอบรมสั่งสอนการนำหลักการบริหารพระพุทธองค์มาประยุกต์ใช้กับคณะสงฆ์และผู้คนที่นับถือพุทธศาสนา ประกอบด้วยการวางแผน การจัดองค์กร การบริหารบุคคล การกำกับดูแล การพัฒนา หากผู้บริหารวัดหรือสำนักปฏิบัติธรรม การปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของศูนย์ปฏิบัติธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ 4 ด้าน คือ 1) ขอบเขตด้านเนื้อหา 2) ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 3) ขอบเขตด้านสถานที่ 4) ขอบเขตด้านระยะเวลา ดังนี้คือ

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหาร ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีระบบ แนวคิดทฤษฎีรูปแบบ แนวคิดทฤษฎีบริหาร บทบาทหน้าที่ผู้บริหารในศูนย์ปฏิบัติธรรม และข้อมูลความเป็นมาของการเผยแผ่ศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา

1) ศึกษาความหมายของรูปแบบ องค์ประกอบ ประเภท การพัฒนารูปแบบ

2) ศึกษาแนวคิดการบริหาร ความหมายของการบริหาร การพัฒนาโมเดลศูนย์ปฏิบัติธรรมเพื่อการบริหารจัดการ ประเภทของการบริหาร องค์ประกอบของการบริหาร

3) แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์ปฏิบัติธรรม ศึกษาประวัติความเป็นมาของประเทศสหรัฐอเมริกาการจัดตั้งวัดหรือศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา หน่วยงานที่รับผิดชอบ บทบาทและหน้าที่ของวัดหรือศูนย์ปฏิบัติธรรมในการเผยแผ่ศาสนาพุทธในประเทศสหรัฐอเมริกา บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ไทยหรือเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลในปัจจุบัน คุณสมบัติของผู้บริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในปัจจุบัน

4) แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรม ที่นำมาใช้ในการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรม หลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ สัปปายะ 7

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. การวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตด้านประชากร ดังนี้

1) ประชากร ได้แก่ผู้บริหารจากศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกาจำนวน 172 ศูนย์ในประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้บริหารจำนวน 172 รูป/ท่าน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากจำนวนผู้บริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมสังกัดสมัชชาสงฆ์ไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยกำหนดจากการเปิดตารางเครจซี่และมอร์แกน (R.VKrejcie and D.W. Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่าง 92 รูป/ท่าน ตัวแทนศูนย์ละ 1 รูป/ท่าน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant)เป็นผู้บริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรม คือเจ้าอาวาส พระธรรมทูต หรือ ผู้เชี่ยวชาญผู้มีประสบการณ์ด้านงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ โดยมีคุณสมบัติพื้นฐาน คือ

1) กลุ่มผู้นำหรือผู้บริหารวัด เช่นเป็นเจ้าอาวาส และพระธรรมทูตที่ผ่านการฝึกอบรมและปฏิบัติงาน ในประเทศสหรัฐอเมริกา

2) กลุ่มผู้บริหารด้านงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

3) กลุ่มผู้บริหารศูนย์ปฏิบัติธรรม และผู้มีผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลักเพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพจำนวน ๒๐ รูป/ท่าน

3. ขอบเขตด้านสถานที่

ศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา 92 ศูนย์ฯในสังกัดสมัชาสงฆ์ไทยประเทศสหรัฐอเมริกา โดยแบ่งตามรัฐดังนี้

รัฐภาคกลาง คือ แขวงชิคาโก, แขวงมิชิแกน, แขวงฮิวสตัน, แขวงเดนเวอร์ 24 ศูนย์ฯ

รัฐภาคตะวันออก คือ แขวงนิวยอร์ค, แขวงจอร์เจีย, แขวงวอชิงตัน ดี.ซี., แขวงฟลอริดา 22 ศูนย์

รัฐภาคตะวันตก – เหนือ คือ แขวงซีแอตเติล, แขวงฮาวาย, แขวงซานฟรานซิสโก 16 ศูนย์

รัฐภาคตะวันตก – ใต้ คือ แขวงเบเกอร์ฟิลด์, แขวงลอสแองเจลิส, แขวงริเวอร์ไซค์, แขวงอาซูซา, แขวงฟีนิกซ์, แขวงลาสเวกัส 33 ศูนย์

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้ข้อมูล ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกาและวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนธันวาคม 2559

ผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายของสหรัฐอเมริกันกำหนดให้วัดหรือองค์กรสงฆ์เป็นประเภทองค์กรไม่หวังผลกำไร (nonprofit organization) และรัฐไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวในการกำหนดนโยบายด้านศาสนา (secular state) แต่ปล่อยให้เป็นเรื่องที่อยู่ในกรอบของกฎหมายองค์กรไม่หวังผลกำไรทั่วไปเหมือนกับองค์กรไม่หวังผลกำไรอื่นๆ กฎหมายอเมริกันถือว่าการนับถือลัทธิศาสนาเป็นสิทธิของแต่ละบุคคล จึงให้สิทธิเสรีภาพเต็มที่ เพียงแต่อย่าไปละเมิดสิทธิคนอื่นหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเป็นพอ เมื่อพระสงฆ์ไทยไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่างแดนมากขึ้น มีศูนย์ปฏิบัติธรรมอยู่มากมาย ทางมหาเถรสมาคมจึงได้หาแนวทางในการจัดระบบ ระเบียบของวงการคณะสงฆ์ที่ไปปฏิบัติหน้าที่ในต่างแดน โดยได้จัดตั้ง สมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาเพื่อดูแลกฎระเบียบ และ รับความรู้ความคิดเห็น ข้อเสนอ และเรื่องราวของวัดไทย องค์การ สมาคม ปัจจุบันมีองค์กรคณะสงฆ์ไทยเกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา 2 องค์กร คือ 1) สมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา เป็นของคณะสงฆ์มหานิกาย และ 2) คณะสงฆ์ธรรมยุตในสหรัฐอเมริกา เป็นของคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย องค์กรคณะสงฆ์ในสหรัฐอเมริกา ขึ้นตรงต่อประธานกรรมการการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ และมหาเถรสมาคม มีกรมการศาสนาและแผนกศาสนวิเทศ สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคมเป็นผู้สนองงาน

บทบาทและหน้าที่ของวัดไทยต่อพุทธศาสนิกชน ประกอบด้วย 1) เป็นศูนย์รวมสร้างสรรค์ความสามัคคีในหมู่ชนชาวไทย 2) เผยแผ่และรักษาวัฒนธรรมไทย 3) ประกอบศาสนกิจ ให้การศึกษาอบรมตามแนวพุทธธรรม 4) ช่วยแก้ไขปัญหาและเป็นที่พึ่งพาทางใจในแนวพระพุทธศาสนา 5) เป็นศูนย์สงเคราะห์ต่อชาวไทยและพุทธศาสนา 6) จัดพิมพ์เอกสารเผยแผ่พุทธธรรม 7) อบรมวิปัสสนากรรมฐาน 8) ตั้งสถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนา 9) จัดสอนภาษาศิลปวัฒนธรรม แก่เยาวชนและบุคคลทั่วไป 10) จัดบรรพชาอุปสมบทเป็นครั้งคราว 11) เป็นศูนย์ค้นคว้าตำราทางพระพุทธศาสนา และ 12) เป็นแบบอย่างในด้านวัฒนธรรมและเสขิยวัตร และ 13) ปฏิบัติตามกฎระเบียบของพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกามีความหลากหลายมีศูนย์ปฏิบัติหลายๆ แห่ง แต่ผู้ที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและผู้ที่เริ่มศึกษาธรรมะได้เรียนรู้ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งผลสำเร็จในการเผยแผ่ของศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา ยังต้องเร่งพัฒนาให้เกิดความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

2. ผลการการพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา

การบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกาอธิบาย 3 ด้าน ได้ดังนี้

1) ด้านสถานที่

พระไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา มีข้อเฉพาะกิจในบางเรื่อง เช่น สภาพภูมิอากาศ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น อาจทำให้สภาพความเป็นอยู่แตกต่างจากพระสงฆ์ที่อยู่เมืองไทย กิจกรรมของวัดไทยหรือศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกามีการสร้างอุโบสถ์ อาคารอเนกประสงค์ ศาลา กุฏิ และพัฒนาบริเวณวัดให้สะอาดร่มรื่น เอื้อประโยชน์แก่ชาวพุทธศาสนิกชนและผู้สนใจเข้ามาศึกษาและปฏิบัติธรรมหาความสงบทางกายและใจ อีกทั้งเป็นสถานที่ทำพิธีกรรมทางศาสนาตามขนบธรรมเนียมประเพณีในช่วงเริ่มแรกของการสร้างวัดส่วนใหญ่จะไปเช่าพื้นที่ในการอยู่อาศัย และใช้เป็นที่ในการทำกิจกรรมรวมคน เน้นความเรียบง่าย โดยดูจากประโยชน์ในการใช้สอย เช่น การเดินทางมาทำกิจกรรมมีรถสัญจร ทั้งรถไฟ รถประจำทาง รถยนต์ ไม่ลำบากจนเกินไป มีสถานที่เป็นสัดส่วนในการทำกิจกรรม เพื่อรองรับการญาติโยม ที่จอดรถพอเพียง เมื่อระดมทีม ระดมทุน ระดมธรรม ได้มากพอ จึงได้เปลี่ยนที่พักเพื่อจะรองรองรับญาติโยมที่มีมากขึ้น โดยการซื้อโบสถ์เก่าแล้วนำมาปรับปรุงใหม่ให้เหมาะสมเพื่อปฏิบัติธรรมและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรือ ซื้อที่ดินเพื่อทำการก่อสร้างใหม่ให้สวยงามตามโดยคงเอกลักษณ์เหมือนวัดที่ประเทศไทย

2) ด้านบุคลากรหรือวิทยากร

มหาเถรสมาคม ได้จัดตั้งให้ สมัชชาสงฆ์ไทยในประเทศสหรัฐอเมริกาคอยดูแลคณะสงฆ์ไทยอย่างใกล้ชิด เพื่อได้มีการรับรู้เรื่องราวของการทำงานเผยแผ่ในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยและคอยสนับสนุน ซึ่งทางสมัชชาสงฆ์ไทยในประเทศสหรัฐอเมริกาก็ได้มีการจัดประชุมคณะสงฆ์ทั่วอเมริกาในแต่ละวัดได้มารวมตัวกันเรียกได้ว่าประชุมกันเนื่องๆ เพื่อให้ได้รับทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวงการคณะสงฆ์ไทยในการเผยแผ่ว่าเกิดมีปัญหาหรืออุปสรรคในเรื่องใดบ้าง หรือต้องการความช่วยเหลือในเรื่องใดในการปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่ธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา

พระผู้สอนต้องมีความรู้ความสามารถประยุกต์ บูรณาการหลักธรรมและหลักในการปฏิบัติธรรม มาใช้สอนญาติโยม ให้รู้จักการนำหลักดังกล่าวมาปฏิบัติใช้กับการทำงานได้ทุกๆ อย่าง จะมีความสุข ทั้งชีวิตส่วนตัว ชีวิตในการทำงาน (Narada, 1998) โดยเฉพาะเยาวชนเราอาจจะใช้สื่อของเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาช่วย เช่นคอมพิวเตอร์ที่จะช่วยคิดอะไรต่างๆ ผู้นำหรือเจ้าอาวาสผู้บริหารที่มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรมเป็นบุคคลสำคัญที่นำพาการทำงานของพระศาสนาขับเคลื่อนไปได้ ฉะนั้นท่านจะมีประสบการณ์การทำงานด้านการบริหารคน บริหารงาน และ มากไปด้วยความรู้ ความสามารถ ในหลายๆ ด้าน มีทักษะในการถ่ายทอดการเทศน์สอนธรรม และ นำทางให้ทุกคนเข้าใจและ ปฏิบัติ เป็นต้นแบบ เต็มไปด้วยความเมตตาธรรม ข้อวัตรปฏิบัติ จริยวัตรที่งดงาม ซึ่งบุคลากรผู้เป็นผู้นำนั้นมีจำนวนน้อยทำให้งานเผยแผ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงทำงานได้ล่าช้า เพราะขาดผู้มีประสบการณ์มาทำหน้าที่ขยายงานตามท้องที่ต่างๆ

3) ด้านการจัดการ

เมื่อศูนย์ปฏิบัติธรรมมีความพร้อมในด้านสถานที่และบุคลากรแล้วสิ่งที่ต้องดำเนินการขึ้นต่อไปคือการวางแผนการจัดการ โดยวางโครงสร้าง วางระบบของงาน กลยุทธ์ กฎระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติงานเพื่อความเป็นมาตรฐานและมีเพิ่มเติมประสิทธิภาพ พัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ให้ความสะดวกและให้เป็นที่เคารพศรัทธาเข้ามาประพฤติปฏิบัติธรรม แด่ผู้มาฝึกปฏิบัติให้มีประสิทธิผลสูงสุดในการจัดการส่งเสริม ปลูกฝังความรักความผูกพันกับวัด รักการปฏิบัติธรรมตั้งแต่วัยเด็ก และปลูกฝังความมีน้ำใจ ความซื่อสัตย์ รักษาศีลให้บริสุทธิ์ มีความเมตตา รักหมู่คณะรักการทำงานเป็นทีม

ผู้นำจึงต้องศึกษาหลักการบริหารของวิทยาการสมัยใหม่มาใช้ด้วยเช่นหลักของ 7 S McKinsey “การกำหนดแผนงาน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติสามารถเป็นตัวชี้วัดแผนการดำเนินงานว่ามีข้อดีข้อด้อยหรือจุดอ่อนที่ต้องแก้ไขอย่างไรปัจจัยที่ส่งผลให้การบริหารงานขององค์กรนั้นๆ ประสบความสำเร็จคือประสิทธิภาพขององค์กรที่เป็นปัจจัยสำคัญ (MacMahan, 2008) การจัดรูปแบบหรือโครงสร้างศูนย์ปฏิบัติธรรมจึงมีผลต่อความสำเร็จประสิทธิภาพหรือกลยุทธการบริหารจึงเป็นเครื่องมือที่ถูกนำมาใช้ในการบริหาร” (Saophayon, 2008) แนวคิดที่ใช้พิจารณาและวางแผนเพื่อการกำหนดกลยุทธ์ในองค์กร และยังเป็นแนวคิดที่ต้องการนำเสนอว่าประสิทธิภาพขององค์กรธุรกิจเกิดจากความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ 7 ประการ ซึ่งได้แก่ กลยุทธ์ (Strategy) โครงสร้างองค์กร (Structure) ระบบ (System) สไตล์ (Style) บุคลากร (Staff) ทักษะ (Skill) ค่านิยม (Shared Value)เป็นการวิเคราะห์ที่สามารถนำมาใช้ได้หลากหลายสถานการณ์ ในส่วนของการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน ตรวจสอบปัจจัยภายในที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต จัดเพิ่มหรือลดหน่วยงานที่จำเป็นเพื่อประสิทธิภาพในการทำงาน รวมถึงใช้ในการกำหนดวิธีที่ดีที่สุดที่จะใช้กลยุทธ์นำเสนอเป็นการปรับกระบวนการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสอดคล้องกับการนำแผนกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นแนวคิดที่เน้นว่าค่านิยมที่กำหนดนี้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาทุกองค์ประกอบที่สำคัญขององค์กร และนำหลักการบริหารของทางพุทธศาสนามาใช้ประกอบ คือ หลักของสัปปายะ 4 (Mahachulalongkorn-rajavidhayalaya, 1996) ในเรื่องของ สถานที่ อาหาร บุคคล ธรรมะ ให้เกิดความสบาย สะอาด สงบ เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม ถ้าเราบริหารจัดการลงตัวเมื่อมีการโยกย้ายสถานที่ บุคคลไหนมาทำงานต่อก็จะสะดวกง่ายสานต่อได้เลยไม่ยุ่งยากเพราะมีข้อมูลของระบบจัดการที่ดีอยู่แล้ว

เรื่องการจัดการ ภายในงานธุรการ งานลงทะเบียน การต้อนรับ การเงิน การจัดการทุกอย่างสำหรับคนไทย คนเอเชีย ชาวท้องถิ่นที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก ต้องมีทีมตั้งรับที่ดี และคอยติดตามผล เรื่องความพร้อมของสถานที่ ที่จะรองรับ ระบบการจัดการเพื่อให้เป็นที่ยอมรับเราต้องหาจุดแข็งของศูนย์ให้เจอเพื่อตั้งเป็นกลยุทธ์ด้วย คนไปสบายใจ ปลอดภัย อยากจะไปปฏิบัติธรรม รู้สึกสงบ ด้านสื่อ Social media เป็นเรื่องสำคัญของงานเผยแผ่ในปัจจุบันนี้ เพราะคนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับสื่ออินเตอร์เน็ต สื่อโทรทัศน์ โทรศัพท์ สิ่งพิมพ์ ดังนั้นจึงมีการนำธรรมะสู่บุคคลทั่วไปได้ง่ายขึ้นแม้ไม่ได้เดินทางมาวัด ก็สามารถเรียนรู้ธรรมะจากสื่อต่างๆ เช่นสื่อสีขาว การใช้ช่องโทรทัศน์สื่อสารผ่านจานดาวเทียมตามสถานีต่างๆ ให้คนทั่วโลก

ได้ศึกษาธรรมะ เป็นการประหยัดเวลาในการเดินทาง รับทราบข่าวต่างได้รวดเร็ว อีกทางหนึ่งคือการใช้ Facebook Page ตอบคำถามธรรมมีการทำ เว็บไซต์ ผลิต ทั้งวิดีโอ เสียง รูปภาพ ปฏิทินธรรม และสนับสนุน ในเว็บมีการแปลไว้หลายภาษา เพื่อใช้ในทางธรรมเผยแผ่ศาสนาอันดีงามโดยสร้างสื่อใหม่ๆ ออกมาในทุกๆ ด้าน เตรียมการทำระบบเครือข่าย (home page)ใน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นของส่วนกลาง มีคณะกรรมการบริหาร เพื่อให้การเผยแผ่มีประสิทธิภาพและเอกภาพยิ่งขึ้น มีการตอบปัญหาธรรมทางอีเมล (e-mail)และทางเว็ปไซค์ของวัดหรือศูนย์ปฏิบัติธรรม ให้การช่วยเหลือสิ่งของจำเป็นแก่ครอบครัวคนไทยผู้ประสบภัยและมีความลำบาก

การนำเสนอการพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา

รูปแบบการพัฒนาการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จัดระบบการบริหารโครงสร้างองค์กร และบุคลากรด้วยหลัก **McKinsey7-S** (กลยุทธ์, โครงสร้าง, ระบบ, บุคคล, ค่านิยม, ทักษะ, สไตล์) วิเคราะห์เพื่อสร้างกลยุทธ์ในการบริหารงานองค์กรให้มีประสิทธิภาพในการตั้งรับและในเชิงรุก ผู้บริหารเป็นส่วนสำคัญในการจัดการบริหาร 2) พัฒนาภาพลักษณ์องค์รวมของศูนย์ปฏิบัติธรรมตามหลัก สัปปายะ 7 เพื่อใช้ในการพัฒนาให้สถานที่เป็นสถานที่ที่ดี มีความสงบสะอาด มีความสบายร่มรื่น ทั้งการต้อนรับปฏิสันถาร การบริการให้เรื่องของอาหาร อำนวยความสะดวกในการเดินทาง 3) พัฒนาบุคลากรให้เกิดคุณลักษณะตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและหาวิธีการพัฒนาการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรม เมื่อบุคลากรมีคุณธรรมเป็นต้นบุญต้นแบบ เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาประชาชนก็จะมาปฏิบัติธรรมกันมากขึ้น

องค์แห่งความรู้การบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา

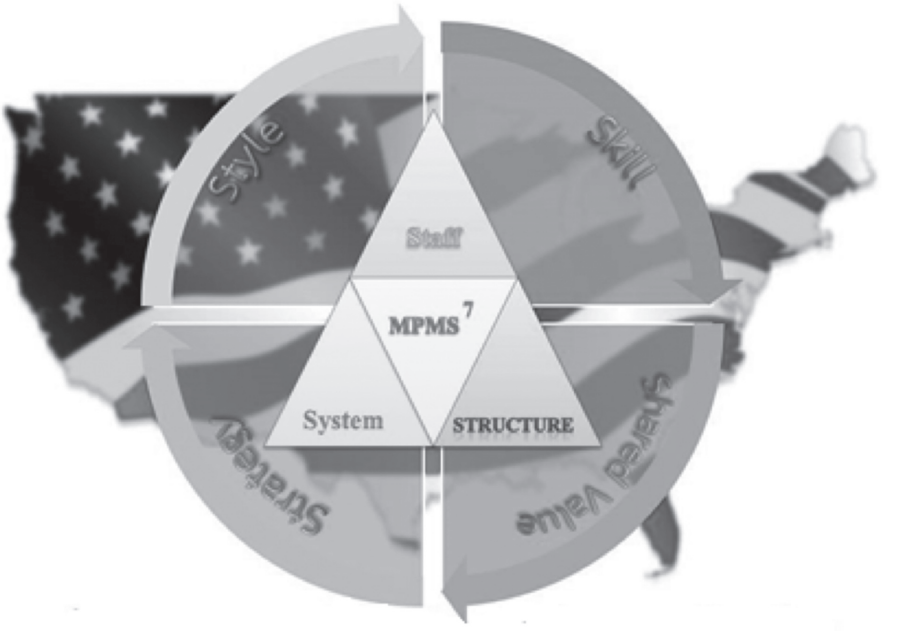
รูปแบบการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา

1. M หมายถึง Meditation Center หมายถึง ศูนย์ปฏิบัติธรรม ซึ่งเราจะต้องพัฒนาภาพลักษณ์ขององค์กร ให้เกิดสัปปายะ 7

2. P หมายถึง People หมายถึง บุคคลหรือบุคลากร หากลยุทธ์ในการพัฒนาบุคลากร

3. M หมายถึง Management หมายถึง การบริหาร หาวิธีการจัดทำกลยุทธ์เพื่อพัฒนาศูนย์ปฏิบัติธรรม

4. S^7 หมายถึง หลักการบริหารของ MCkinsey7-S มีทั้งหมด 7S ได้แก่ กลยุทธ์ (Strategy), โครงสร้างองค์กร (Structure), ระบบการปฏิบัติงาน (System), บุคลากร (Staff), ทักษะ ความรู้ความสามารถ (Skill), รูปแบบการบริหารจัดการ (Style), ค่านิยมร่วม (Shared values) เป็นปัจจัยที่นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหากลยุทธ์มาพัฒนาการบริหารและนำหลักสัปปายะ 7 มาพัฒนาภาพลักษณ์ของศูนย์ปฏิบัติธรรม พัฒนาบุคลากรให้มีคุณสมบัติที่ดีตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นคนดีมีคุณธรรม รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักเวลา รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล ลักษณะที่ดีของการเป็นผู้นำ

ข้อเสนอแนะ

ผู้บริหารที่อยู่ในประเทศไทยและที่อยู่ในต่างประเทศ ควรจัดอบรมความรู้ทางด้านการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรม เพราะผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ความเป็นผู้นำจึงจะประสบผลสำเร็จไม่ต้องไปเสียเวลาในการลองผิดลองถูกเมื่อมีความเข้าใจในหลักการบริหารทำให้สะดวกรวดเร็วในการเผยแผ่ธรรมะ และต้องมีการสอนภาษาอังกฤษหรือภาษาถิ่นที่พระธรรมทูตจะไป ที่สำคัญควรมีการอบรมให้พระหรือเจ้าหน้าที่ที่จะเดินทางได้เรียนรู้วัฒนธรรมในสถานที่ที่จะเดินไปปฏิบัติหน้าที่ การใช้ชีวิตประจำวัน สภาพอากาศ อาหาร การเดินทาง ควรมีการกำหนดจัดอบรมธรรมะ และการปฏิบัติธรรมให้เหมาะสม ควรมีการสื่อสารถึงกันภายในวัดโดยจัดประชุมบ่อยๆ จะได้มีความเข้าใจตรงกัน ส่งเสริมด้านภาษาอังกฤษโดยเชิญอาสาสมัครมาสอนภาษาแด่พระและเจ้าหน้าที่ ผสมผสานกับการเรียนธรรมะและอบรมส่งเสริมการแก้ปัญหาระหว่างสมาชิกในกลุ่มและควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ควรจัดตั้งสถานที่ของศูนย์ปฏิบัติธรรมในแหล่งชุมชนหรือใจกลางเมืองเป็นออฟฟิตให้ผู้ที่สนใจในการศึกษาธรรมะและการทำสมาธิมาใช้บริการได้โดยง่าย และมีกิจกรรมการเทศน์สอนธรรมะเป็นภาษาอังกฤษในเรื่องต่างๆ ให้ผู้สนใจได้ติดตามฟังในแต่ละอาทิตย์

References

Mac Mahan, D. (2008). *The Making of Buddhist Modernism*. Oxford: Oxford University Press.

Mahachulalongkornrajavidhayalaya. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.

Narada. (1998).*The Buddha and His Teachings*. Taipei: The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation.

P. A. Payutto. (2009). *Buddhadhamma*. (11th ed). Bangkok: Sahadhammika.

Peuchthonglang, P. (2018). The True friends: Noble Friends on the Path of the Enlightenment. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 3(2), 117-138.

Saophayon, (2008). *Principles of Management Education: Theory and Practice*. (14th ed.). Bangkok: Book points.

Satiman, U. (2012). *The Development of the Knowledge Management Model for the Meditation Centers in Thailand*. Ph.D. (Buddhist studies). Graduate School Mahachulalongkorntajavidyalaya University, Thailand.

Sukhuprakarn, S. (2018). Physics of Awakening: An Analytical of Buddhism Perspective. *Journal of Arts Management*, 2(1), 21-30.

แบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการร้องเรียนและความภักดีของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์*

Causal Factor Model That Influences Complaint Behavior And Customer Loyalty Electronic Commerce

พิมพ์พิศา สังข์สุวรรณ
Pimpisa Sangsuwan
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
Sripatum University
E-mail: pukaze@gmail.con

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการร้องเรียน และความภักดีของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการร้องเรียน และความภักดีของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ 3) เพื่อสร้างแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อพฤติกรรมการร้องเรียน และความภักดีของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้บริโภคที่เคยมีประสบการณ์การร้องเรียนในการซื้อสินค้าออนไลน์ จำนวน 588 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลโดยรวมหลังจากที่ผู้วิจัยได้ปรับโมเดล พบว่าโมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนทั้ง 8 ดัชนีที่ผ่านเกณฑ์ยอมรับ คือ ค่า χ^2= 88.36, df=71, relative χ^2=1.24, p=0.079, RMSEA= 0.02, SRMR=0.019, GFI=0.99, AGFI= 0.95, NFI= 0.99, NNFI=0.99 (โมเดลทางเลือก) ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์การจัดการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ คุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ มีอิทธิพลทางตรงความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ ผลการวิจัยนี้สามารถนำมาช่วยในการป้องกันการเกิดปัญหาร้องเรียน และช่วยสร้างความสัมพันธ์กับผู้บริโภค

คำสำคัญ: พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์; การร้องเรียน; ความภักดีอิเล็กทรอนิกส์

---

*Received May 15 2018; Revised May 18, 2018; Accepted August 2, 2018

Abstract

This article aims to study the following factors: 1) To study the factors that affect the complaint behavior. 2) To study the influence of factors affecting complaints behavior. 3) To model the causal factors that affect the behavior of the complaint. To model causal factors that affect complaints behavior. And consumer electronics loyalty. The research sample consisted of 588 consumers who had experienced online shopping complaints. Data were collected by questionnaire. The results of the analysis of the overall harmony index of the model after the model was revised. The model was consistent with empirical data. The coefficient of harmony of the 8 indices that passed the accepted criterion was χ^2= 88.36, df=71, relative χ^2=1.24, p=0.079, RMSEA= 0.02, SRMR=0.019, GFI=0.99, AGFI= 0.95, NFI= 0.99, NNFI=0.99 (Alternative Model) The research found that Quality Electronic Services Electronic commerce management has a direct influence on consumer behavior of electronic commerce. And electronic communications. Quality Electronic Services directly influencing electronic loyalty. This research can help to prevent complaints. And help build relationships with consumers.

Keywords: E-Commerce; Complaint; Electronics loyalty

บทนำ

ยอดขายพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยคาดว่าในปี 2563 จะมีมูลค่าเพิ่มขึ้น 5,572 ล้านเหรียญสหรัฐ หรือประมาณ 2000,000 ล้านบาท แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการขยายตัวของธุรกิจขายปลีกทางอินเทอร์เน็ตที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง (Business Information Division, 2014) แต่ในขณะเดียวกันพบสถิติที่น่าสนใจ คือ มีการร้องเรียนจากการซื้อสินค้าออนไลน์เพิ่มขึ้นเช่นกัน โดยจากสถิติของสำนักส่งเสริมธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พบสถิติที่น่าสนใจคือ ในช่วง 4 เดือน กรกฎาคม–ตุลาคม 2559 พบการแจ้งเรื่องร้องเรียนผ่านสายด่วน 1212 OCC และอีเมล์ (1212@mict.go.th) จำนวน 6,210 เรื่อง ซึ่งมากกว่าจำนวนเรื่องร้องเรียนตลอดปี 2558 ที่มีจำนวนเพียง 2,524 เรื่อง และเมื่อเทียบกับจำนวนเรื่องร้องเรียนตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงเดือนตุลาคม 2559 พบว่า มีจำนวนสูงถึง 8,331 เรื่อง เพิ่มมากขึ้นจากปีที่ผ่านมาถึง 3.5 เท่า ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ สินค้าที่ได้รับคุณภาพด้อยกว่าหรือไม่ตรงกับที่ร้านแจ้ง (Electronic Transactions Dvelopment Agency, 2016) การร้องเรียน และคำวิจารณ์ของผู้บริโภคเป็นปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการตอบโต้ผู้ขายต่อความไม่พอใจในสินค้าหรือบริการ ที่ต้องการการแก้ไข และการชดเชยหลังจากเกิดความไม่พอใจ และอาจทำให้เสียเวลาในการร้องเรียน และความรู้สึกด้านจิตใจ (Prim-Allaz & Sabadie, 2003)

ดังนั้น ผู้ประกอบการควรตะหนักว่า ข้อร้องเรียนเป็นการเสริมสร้างทางบวกที่ต้องรับฟัง และแก้ไขแทนการปกปิด หรือละเลยข้อร้องเรียนนั้นๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และความภักดี จากการศึกษา พบว่า การสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์ และการจัดการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (Muhammad & MD Nasir, 2011; Simon, 2012; Y-W. Fan et al., 2013; Mingyao et al., 2015) ทั้งนี้ผลการศึกษาที่ผ่านมายังแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความภักดีของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (Krawczyk & A. C., 2008)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคที่ซื้อสินค้าออนไลน์ เพื่อเป็นข้อมูลต่อผู้ประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในการจัดการข้อร้องเรียนและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ประกอบการ และผู้บริโภค

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อสร้างตัวแปร พฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ การสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์ การจัดการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และความภักดีอิเล็กทรอนิกส์

2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของตัวแปร พฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ การสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์ การจัดการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และความภักดีอิเล็กทรอนิกส์

3. เพื่อการสร้างแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการร้องเรียน และความภักดีของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

สมมติฐานการวิจัย

1. การสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

2. การสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีอิเล็กทรอนิกส์

3. คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

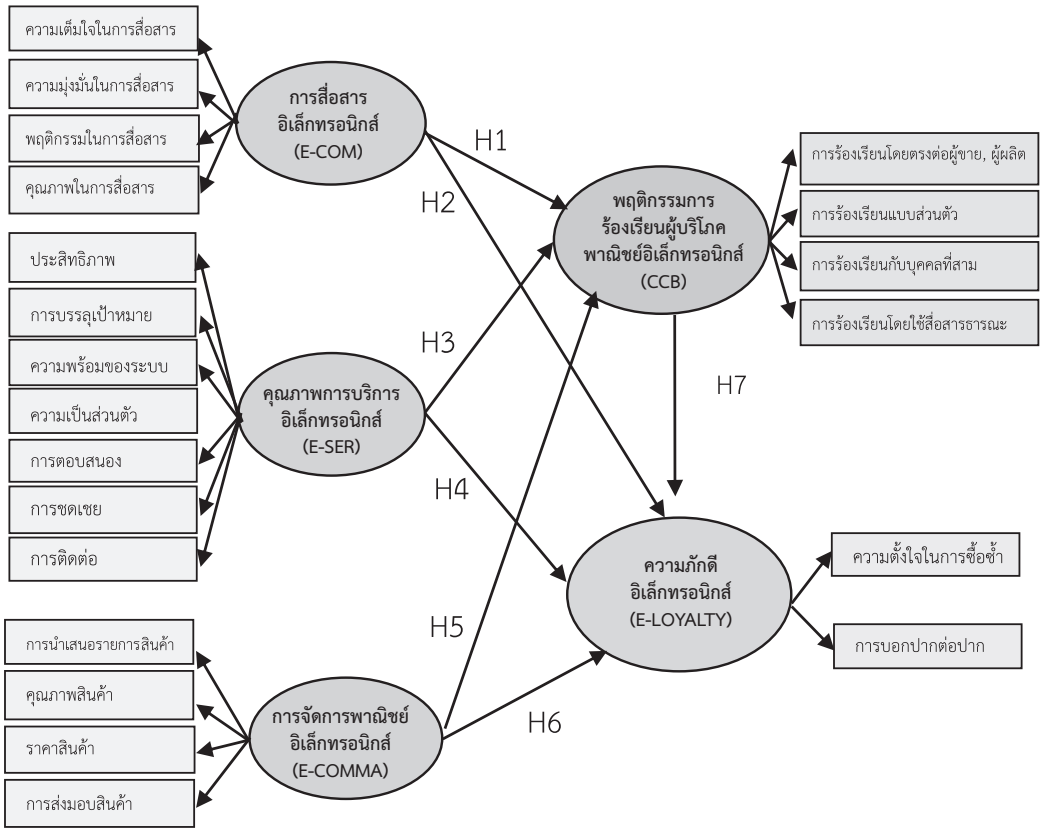
4. คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีอิเล็กทรอนิกส์

5. การจัดการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

6. การจัดการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีอิเล็กทรอนิกส์

7. พฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีอิเล็กทรอนิกส์

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยสามารถสร้างกรอบแนวคิด ประกอบด้วยตัวแปรแฝง 5 ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ 21 ตัวแปรเพื่อนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป ดังแสดงในภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1) ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรคือ ผู้บริโภคที่สั่งซื้อสินค้าออนไลน์ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคที่สั่งซื้อสินค้าออนไลน์ที่เคยมีประสบการณ์ในการร้องเรียน โดยใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามกฎแห่งความชัดเจน (Rule of thumb) ตามข้อเสนอของ Schumacker & Lomax. (1996), Hair, Anderson, Tatham & Black. (1998) ที่นักสถิติวิเคราะห์ตัวแปร พหุนิยมใช้ คือ ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 10 - 20 คนต่อตัวแปรในการวิจัยหนึ่งตัวแปร ซึ่งตัวแปรสังเกตได้ในแบบจำลองครั้งนี้

มีจำนวน 21 ตัวแปร ขนาดตัวอย่างที่มีความเหมาะสมและเพียงพอควรมีอย่างน้อย 10 x 21 = 210 ถึง 20 x 21 = 420 แต่ผลจากการคำนวณดังกล่าวเป็นจำนวนของขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องมือทางเทคนิคสถิติ Structural Equation Modeling (SEM) การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามทางออนไลน์ สัดส่วนที่ผู้ตอบจะส่งแบบสอบถามคืน (Response Rate) ค่อนข้างต่ำ คำนวณอัตราการตอบกลับเป็น 420 x 0.4 = 168 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมคือ 420 + 168 = 588 คน

รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การการสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้ประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 7 คน

2) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยให้กลุ่มตัวอย่างกรอกแบบสอบถามเอง (Self-Administrated Questionnaire) แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทำการสังเคราะห์จากการทบทวนวรรณกรรม และการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำมาประยุกต์ใช้การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบค่าความเที่ยงตรง (Validity) ด้วยการนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน และอาจารย์ที่ปรึกษาทำการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และทำทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) หรือความสอดคล้องภายในด้วยสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Conbach) โดยการนำแบบสอบถามไปทดลองสัมภาษณ์ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 ราย ก่อนนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง

ผลการตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามด้านความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ความครอบคลุม ความเหมาะสมและความชัดเจนของการใช้ภาษาจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วย ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item Objective Congruence) มีค่าความสอดคล้อง ระหว่าง 0.60 – 1.00 ผู้วิจัยจึงเลือกข้อคำถามที่เป็นไปตามเกณฑ์ คือ IOC ≥ .50

ตารางที่ 1 แสดงค่าสัมประสิทธิอัลฟาของแบบสอบถามแยกตามตัวแปร

ตัวแปร	ค่าความเชื่อมั่น
การสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์	0.87
คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์	0.82
การจัดการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์	0.82
พฤติกรรมของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์	0.87
ความภักดีอิเล็กทรอนิกส์	0.77

ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของแบบสอบถามโดยรวมมีค่าความเชื่อมั่น 0.91

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริโภคที่สั่งซื้อสินค้าออนไลน์ ที่เคยมีประสบการณ์ในการร้องเรียน จำนวน 588 ราย โดยผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง

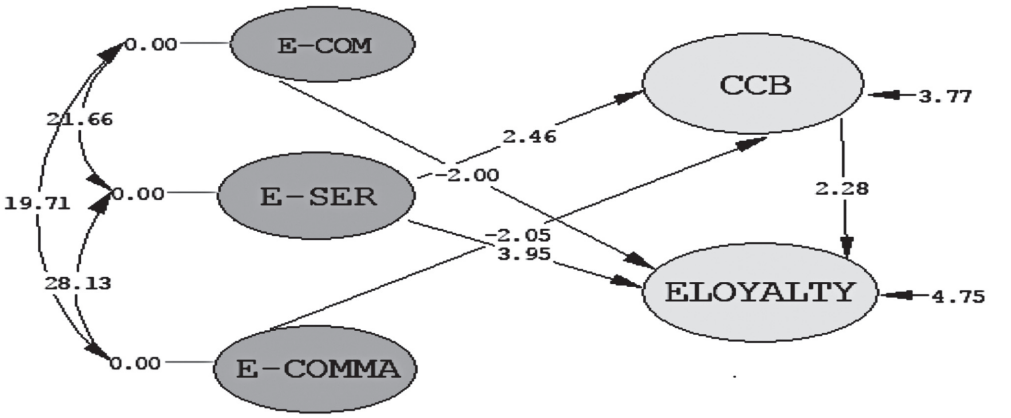
4) การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน ใช้การวิเคราะห์ Structural Equation Model (SEM) และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรม LISREL Version 8.72 ผลการวิเคราะห์จะแสดงถึงแบบจำลองบทบาทของตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคอิเล็กทรอนิกส์และความภักดี อิเล็กทรอนิกส์

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการวิเคราะห์โมเดลสมมติฐาน (Hypothesis Model) ครั้งแรก ผู้วิจัยพบว่า ค่าดัชนีความกลมกลืนยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หรือไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยพิจารณาจากค่า χ^2=1259.41, df = 179, p = 0.000, CFI = 0.93, GFI = 0.83, AGFI = 0.78, RMSEA = 0.101 และ SRMR = 0.062 ซึ่งค่าสถิติสำคัญ ยังไม่ผ่านเกณฑ์ ผู้วิจัยจึงได้ปรับโมเดล (Model Modification) โดยการปรับค่าพารามิเตอร์ ผลการวิเคราะห์ ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลโดยรวมหลังจากที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับโมเดล จนได้โมเดลทางเลือก (Alternative model) ซึ่งมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนที่ผ่านเกณฑ์การยอมรับ คือค่าดัชนี ดัชนี χ^2=88.36, df= 71, relative χ^2=1.24, p=0.08, RMSEA= 0.02,

RMR=0.019, SRMR=0.026, GFI=0.99, AGFI= 0.95, NFI= 0.99, NNFI=0.99 ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าโมเดลแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างมีความเหมาะสม กลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงทำให้เกิดโมเดลทางเลือก (Alternative model) มีค่า Parsimony Normed Fit Index (PNFI) = 0.34 ซึ่งมีค่าสูงกว่าโมเดลสมมติฐาน (Hypothesis Model) ที่มีค่า Parsimony Normed Fit Index (PNFI) = 0.33 และในทำนองเดียวกันเมื่อเปรียบเทียบค่าโมเดลทางเลือกมีค่า AIC = 408.36 มีน้อยกว่าโมเดลสมมติฐาน (Hypothesis Model) ที่มีค่า AIC= 411.92 จึงสรุปว่าโมเดลทางเลือก (Alternative model) เป็นโมเดลที่ดีกว่าเนื่องจากมีค่า (PNFI) มากกว่าโมเดลสมมติฐาน (Hypothesis Model) และมีค่า AIC น้อยกว่า โมเดลสมมติฐาน (Hypothesis Model) (Suksawang, 2014)

Chi-square = 88.36, df =71, P-value = 0.07963, RMSEA = 0.20

ภาพประกอบที่ 2 โมเดลทางเลือก (Alternative model)

ตารางที่ 2 แสดงค่าดัชนีพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนโมเดลทางเลือก (Alternative model)

ดัชนีความกลมกลืน	เกณฑ์การวัด	อ้างอิง
χ^2/df	1.24 < **2** สอดคล้องกลมกลืนดี	Diamantopoulos & Siguaw (2000)
CFI	1.00 > **0.95** สอดคล้องกลมกลืนดี	Kaplan (2000)
GFI	0.99 > **0.95** สอดคล้องกลมกลืนดี	Diamantopoulos & Siguaw (2000)
AGFI	0.95 > **0.95** สอดคล้องกลมกลืนดี	Diamantopoulos & Siguaw (2000)
RMSEA	0.02 < **0.05** สอดคล้องกลมกลืนดี	Diamantopoulos & Siguaw (2000)
SRMR	0.019 < **0.05** สอดคล้องกลมกลืนดี	Diamantopoulos & Siguaw (2000)

ผู้วิจัยใช้หลักการตรวจสอบค่าพารามิเตอร์ที่ว่าแตกต่างจากศูนย์หรือไม่ สถิติที่ใช้ทดสอบคือสถิติที (t-test) โดยที่ผลการทดสอบจะต้องปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เพราะต้องการสรุปว่าค่าพารามิเตอร์แต่ละเส้นแตกต่างจากศูนย์ จึงมีการกำหนดเกณฑ์ โดยใช้กฎหัวแม่มือ (rule of thumb) (Suksawang, 2014) โดยใช้หลักเกณฑ์ ค่าพารามิเตอร์มีค่าแตกต่างจากศูนย์ที่ระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.05 เมื่อค่าสมบูรณ์ของสถิติทดสอบที่มากกว่า 1.96 ([t] >1.96)

ผลการวิเคราะห์เส้นทาง

1. การสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ มีค่าพารามิเตอร์ส่งผลไปยังพฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ อยู่ที่ระดับ 0.59 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่าสถิติที (t-test) 1.96 สรุปได้ว่า การสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

2. การสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ มีค่าพารามิเตอร์ที่ส่งผลไปยังความภักดีอิเล็กทรอนิกส์อยู่ที่ระดับ 2.02 มีค่ามากกว่าค่าสถิติที (t-test) 1.96 สรุปได้ว่า การสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลต่อความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

3. คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์ (มีค่าพารามิเตอร์ที่ส่งผลไปยังพฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ อยู่ที่ระดับ 2.11 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าสถิติที (t-test) 1.96 สรุปได้ว่า คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

4. คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์ มีค่าพารามิเตอร์ที่ส่งผลไปยังความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ อยู่ที่ระดับ 2.18 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าสถิติที (t-test) 1.96 สรุปได้ว่า คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลต่อความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

5. การจัดการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ มีค่าพารามิเตอร์ที่ส่งผลไปยังพฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ อยู่ที่ระดับ 2.05 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าสถิติที (t-test) 1.96 สรุปได้ว่า คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

6. การจัดการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ค่าพารามิเตอร์ที่ส่งผลไปยังความภักดี อยู่ที่ระดับ 0.46 ซึ่งมีค่าน้อยกว่ากว่าค่าสถิติที (t-test) 1.96 สรุปได้ว่า คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์ไม่มีอิทธิพลต่อความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

7. พฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ มีค่าพารามิเตอร์ที่ส่งผลไปยังความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ อยู่ที่ระดับ 2.31 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าสถิติที (t-test) 1.96 สรุปได้ว่า พฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลต่อความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (การสนทนากลุ่ม)

ผลการสนทนากับผู้ประกอบาการอีคอมเมิร์ซจำนวน 7 ท่าน การสนทนาประกอบด้วย 3 ประเด็น 1) ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มแต่ละท่าน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกรอบแนวคิดการวิจัย 2) ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มแต่ละท่าน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรแต่ละตัวว่าสอดคล้องกันอย่างไร 3) ลูกค้าที่เคยสั่งซื้อสินค้าไปแล้วส่วนใหญ่ กลับมาสั่งซื้อซ้ำอีกหรือไม่ ผลการวิจัยหลังการสนทนาข้อมูลมีความสอดคล้องกับผลวิจัยในเชิงปริมาณ และโมเดลทางเลือก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วย คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์ การจัดการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งสอดคล้องกับ Yongrok & Gao (2014), Safa, N.S. & Von Solms (2016), Kuang (2011), Mingyao et al. (2015), Saeed et al. (2012) ส่วนการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์นั้นไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการร้องเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ประกอบการมีช่องทางการติดต่อหลายช่องทางและมีพนักงานที่มีคุณภาพในการสื่อสารซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกต่อความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสอดคล้องกับ Yongrok & Gao (2014) พบว่า กลยุทธ์การตลาดของการซื้อขายสินค้าบนเว็บไซต์ในการสื่อสารด้านเนื้อหาในตัวสินค้า การติดต่อผู้บริโภคมีผลต่อความภักดีของผู้บริโภคเป็นบวก เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความภักดีของผู้บริโภคอย่างยั่งยืน Safa, N.S. & Von Solms (2016) พบว่า การสร้างความภักดีของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ บริษัทที่มีช่องทางการติดต่อทางอีเมลช่วยให้ผู้บริโภคร้องเรียนถึงตัวผลิตภัณฑ์ที่ได้ซื้อไปใช้ได้ ซึ่งเป็นประโยชน์กับบริษัทที่ได้ทราบข้อมูลจากผู้บริโภคและนำมาปรับปรุงเพื่อสร้างความพึงพอใจในระยะยาว คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ สอดคล้องกับ Kuang (2011) พบว่า ผู้ประกอบการร้านค้าออนไลน์สามารถปรับปรุงแก้ไขคุณภาพการบริการผ่าน การตอบสนองการติดต่อ และการชดเชย การปรับปรุงคุณภาพการให้บริการอิเล็กทรอนิกส์มีผลกระทบต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค กลยุทธ์ที่สำคัญสุดที่จะรักษาผู้บริโภคคือการปรับปรุงการกู้คืนคุณภาพการให้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับ Mingyao et al. (2015) และความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสอดคล้องกับ Saeed et al. (2012) พบว่าการตอบสนองเป็นส่วนประกอบของคุณภาพการให้บริการอิเล็กทรอนิกส์มีผลต่อความภักดีของผู้บริโภค Nader & Rossouw (2016) พบว่า เมื่อลูกค้ารู้สึกถึงความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัยในการซื้อสินค้าออนไลน์ ความน่าเชื่อถือมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ Mabel (2014) พบว่าคุณภาพบริการมีผลโดยตรงต่อความภักดีของลูกค้าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สิ่งนี้

แสดงให้เห็นว่าการปรับปรุงคุณภาพของบริการ มีผลกระทบโดยตรงต่อความภักดีของผู้บริโภค โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mohammad & Mahadi (2011) และ Afshan, Fu & Muhammad (2012) การจัดการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ พบว่า มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกซึ่งสอดคล้องกับ Alina (2013) พบว่า ข้อร้องเรียนลูกค้าทำให้ผู้ประกอบการมีโอกาสได้เรียนรู้ความคิดเห็นของลูกค้า Y-W. Fan et al. (2013) พบว่า สาเหตุหลักในการร้องเรียน คือ ข้อบกพร่องของผลิตภัณฑ์ การบรรจุหีบห่อ การจัดหาตัวแทนจัดส่งสินค้าที่ขาดความน่าเชื่อถือ ไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ I- Ching Chen & Shueh-Cheng Hu (2013)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าจากวัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 1, 2 ผู้วิจัยสามารถสร้างแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการร้องเรียน และความภักดีของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ โมเดลสมมติฐาน คือ Electronic Complaint Model โดยจากผลการวิจัยทำให้เกิดจึงทำให้เกิดโมเดลทางเลือก (Alternative model) ซึ่งมีความสอดคล้องกลมกลืนโดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนที่ผ่านเกณฑ์การยอมรับ และเมื่อเปรียบเทียบค่า PNFI พบว่ามีค่ามากกว่าโมเดลสมมติฐาน และมีค่า AIC น้อยกว่าโมเดลสมมติฐาน จึงสรุปว่าโมเดลทางเลือก เป็นโมเดลที่ดีกว่าโมเดลสมมติฐาน

ข้อเสนอแนะงานวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ในทางธุรกิจสำหรับผู้ประกอบการ

1. สืบเนื่องจากข้อจำกัดการวิจัย เนื่องด้วยธุรกิจคอมเมิร์ซมีหลากหลายประเภทซึ่งแต่ละประเภทมีลักษณะการดำเนินธุรกิจ และเงื่อนไขที่แตกต่างกัน ดังนั้นหากผู้ประกอบการธุรกิจประเภท ผู้ประกอบการกับ ผู้ประกอบการ (Business to Business: B2B), ผู้บริโภคกับ ผู้บริโภค (Consumer to Consumer: C2C), ผู้ประกอบการ กับ ภาครัฐ (Business to Government: B2G) และภาครัฐ กับ ประชาชน (Government to Consumer: G2C) จะนำกรอบแนวคิดนี้ไปใช้อาจต้องมีการปรับเพิ่มบางองค์ประกอบหรือให้ความสำคัญกับพฤติกรรมการร้องเรียนให้มากขึ้น อย่างพฤติกรรมการดำเนินการตากฎหมายในธุรกิจแบบ B2C จากผลวิจัยผู้บริโภคไม่ค่อยแสดงพฤติกรรม หรือดำเนินการตามกฎหมายมากเท่าไร อาจเนื่องจากสินค้ามีราคา หรือมูลค่าไม่มากนัก แต่หากเป็นประเภท B2B, C2C, B2G ที่มีการซื้อขายครั้งละปริมาณมากๆ อาจต้องมีการทำสัญญา เงื่อนไขทางระยะเวลา หรือข้อตกลงอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งผู้ประกอบการควรคำนึงถึงข้อนี้ด้วย ผู้ซื้ออาจมีการดำเนินทางกฎหมาย หรืออาจมีการปรับหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา

2. ผู้ประกอบการอีคอมเมิร์ซ ควรจัดให้มีช่องทางสำหรับรับเรื่องร้องเรียนจากผู้บริโภคโดยเฉพาะเพื่อให้ความสะดวกในการร้องเรียนกับผู้บริโภค มีพนักงานคอยรับเรื่องร้องเรียนโดยเฉพาะ เพื่อให้ผู้บริโภครู้สึกว่าปัญหานั้นได้รับความสำคัญ ข้อร้องเรียน คือเสียงของลูกค้า (Voice of Customer) เป็นสิ่งที่ลูกค้าต้องการให้ผู้ประกอบการแก้ไข โดยที่ผู้ประกอบการไม่ต้องไปเสียค่าใช้จ่ายในการสำรวจตลาด ความต้องการของผู้บริโภค และยังทำให้ผู้ประกอบการได้ทราบถึงข้อผิดพลาดในการดำเนินงาน หากผู้ประกอบการไม่

สนใจแก้ไขหรือ แสดงความรับผิดชอบ จะทำให้ผู้บริโภครู้สึกว่าตนไม่สำคัญและไม่กลับมาซื้อสินค้าร้านนั้นอีก ผู้ประกอบการที่พยายามปกปิดข้อร้องเรียน หรือไม่รับฟังข้อร้องเรียนเพียงเห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยนั่นคือสิ่งที่ผู้ประการคิดผิด สุดท้ายแล้วผู้บริโภคก็จะเกิดความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ทางด้านลบคือ การบอกปากต่อปาก (word of mouth) ในทางลบ

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิจัยครั้งต่อไป

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไปได้ดังนี้

1. ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรทดลองนำกรอบแนวคิดนี้ไปใช้กับธุรกิจคอมเมิร์ซประเภท (Business to Business: B2B), (Consumer to Consumer: C2C), (Business to Government: B2G) และ (Government to Consumer: G2C) เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัย

2. ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาถึงวิธีการว่าผู้ประกอบการควรมีการจัดการข้อร้องเรียนของลูกค้าอย่างไร เพื่อให้ลูกค้าเกิดความภักดีอิเล็กทอรอนิกส์

3. ควรศึกษาการสื่อสารผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เรียกว่า “อินโฟกราฟิกส์” (Infographic) ในเรื่องประสิทธิภาพของอินโฟกราฟิกส์ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารทางข้อความหรือสื่อสารทางภาพสินค้า ว่ามีอิทธิพลอย่างไรกับธุรกิจอีคอมเมิร์ซ (E-Commerce) และมีผลในการช่วยลดข้อร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างไร

สรุป

การผลวิจัยพบว่า พฤติกรรมการร้องเรียนของผู้บริโภคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์เป็นสิ่งที่สำคัญต่อความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ ปัจจัยสำคัญ ประกอบด้วย การสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์ และการจัดการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ จากการศึกษาบ่งชี้ว่าการจัดการความสัมพันธ์กับลูกค้าออนไลน์ ผู้ประกอบการควรมุ่งให้ความสำคัญกับ 1) การลดปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจเพื่อเพิ่มความพึงพอใจให้กับลูกค้า 2) การเพิ่มความภักดีของลูกค้า 3) ปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ หรือการบริการเพื่อเพิ่มคุณภาพของผลิตภัณฑ์หรือบริการ และ 4) แก้ไขปัญหาหรือข้อร้องเรียนของลูกค้า หากลูกค้ามีความสัมพันธ์ที่ดีก็ย่อมจะเกิดความภักดีตามมา

References

Azam, A., Qiang, F. & Abdullah, M.I. (2012). E-satisfaction in Business-to-Consumer Electronic Commerce. *The Business & Management Review*, 3(1), 18-26.

Behjati, S., Nahich, M. Othaman, S.N. (2012). The interrelation between E-service Quality and E-satisfaction and Loyalty. *European Journal of Business and Management*, 4(9), 75-85.

Business Information Division, Department of Business Development (2014). *Internet Retail Business*, *September*.

Diamantopoulos, A. & Siguaw (2000). *Structural Equation Modelling with Lisrel, Perlis, and Samples: Basic Concept, Application, and Programming*. Lawrence Erbaum Associates.

Electronic Transactions Development Agency. (2016) *Report on Electronic Commerce Survey in Thailand*, 5.

Filip, A. (2013). Complaint management: A customer satisfaction learning process. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 93, 271 – 275.

Hair, J.F. Jr., Anderson, R.E., Tatham, R.L., & Black, W.C. (1998). *Multivariate Data Analysis*. (5th ed.). NJ: Prentice Hall.

I-Ching Chen & Shueh-Cheng Hu. (2013). *Antecedents and Consequences of Customer Satisfaction in Online Group Buying ECO-System*. IADIS International Conference e-commerce, 76-80.

Kaplan, D. (2000). *Structural Equation Model: Foundation and extensions*. Thousand Oake: Sage Publication.

Kuang-Wen Wu. (2011). Customer Loyalty Explained by Electronic Recovery Service Quality: Implications of the Customer Relationship Re-Establishment for Consumer Electronics E- Retailer**.** *Contemporary Management Research*, 7(1), March, 21-44.

Mingyao H., Rabinovich, E. & Hou, H. (2015). Customers Complaints in Online Shopping: The R0le Of Signal Credibility. *Journal of Electronic Commerce Research*, 16(2), 95-108.

Mohammad Younus Hossain & Mahadi Hossain. (2011). *E-service Quality and Consumer Loyalty a Study on Consumer Electronic Retail Industry*. Umea School of Business,

Muhammad Umar Sultan & MD Nasir Uddin. (2011). *Consumer's attitude towards online shopping factor influencing Gotland consumers to shop online.* Thesis in Business Administration.

Nader S. Safa & Rossouw von Solms. (2016). *Customers repurchase intention formation in e-commerce.* South African Journal of Information Management, 18 (1), 1-9.

Nimako, S. (2012). *Customer Dissatisfaction and Complaining Responses Towards Mobile Telephony Services.* The African Journal of Information Systems, 4 (3), 1-17.

Prim-A.I. & Sabadie W. (2003). Les Apports de la théorie de la justice pour une. *JIBC*, 17(1), 20.

Suksawang, P. (2014). The Basic of Structural Equation Modeling. *Princess of Naratiwas University Journal*, 6 (2), May-August, 136-143.

Yongrok Choi & Di Gao. (2014). The Role of Intermediation in the Governance of Sustainable Chinese Web Marketing**.** *Sustainability*, 6(7), 7.

Y-W. Fan, Y-F. Miao & S-C. Wu. (2013). *Customer complaints and service policy in electronic commerce. South African Journal of Business Management*, 44(3), 15-19.

การพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี*

The Development of Propagation Strategy for Thai Buddhist Monks in Germany by Buddhist Education Administration

[1]พระครูสังฆรักษ์สาธร ปุญเญสิโก, สมศักดิ์ บุญปู่ และ ระวิง เรืองสังข์

[1]Phrakhrusangkharak Satorn Puññesiko, Somsak Boonpoo and Rawing Ruangsanka

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]Email: drmcu4@outlook.com

บทคัดย่อ

การวิจัย มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี 2) เพื่อพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และ 3) เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเชิงผสมผสาน ผลการวิจัย พบว่า

1. พระสงฆ์และองค์กรพุทธยังไม่มีการวิจัยประเมินผลการเผยแผ่ธรรมะ เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคมที่อาศัยอยู่หรือพื้นฐานของผู้ฟังแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานทางศีลธรรม ผู้คนส่วนใหญ่ไม่ทราบวิธีการเผยแผ่กิจกรรมของพระสงฆ์ไทย การทำงานลักษณะเช่นนี้ถือว่าการเผยแผ่เชิงรุกแต่ไม่ได้ตอบรับจากประชาชนไทยในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

2. ผลการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีกลไกของกลยุทธ์ 3 ประการ คือ พันธกิจ วิสัยทัศน์ และ

*Received December 17, 2017; Revised December 23, 2017; Accepted June 7, 2018

เป้าประสงค์ มียุทธศาสตร์ตัวแบบ มีองค์ประกอบกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา 7 ประการ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดตัวบุคคล การอำนวยการ การบริหารงบประมาณ การควบคุมการปฏิบัติงาน การจัดหน่วยงาน และการประสานงาน

3. ผลการนำเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีองค์ประกอบของกลยุทธ์ 3 ส่วน ส่วนที่ 1 ส่วนนำของกลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) พันธกิจ พัฒนาความรู้ พัฒนาทักษะ พัฒนาความสามารถ 2) วิสัยทัศน์ 3) เป้าประสงค์ ส่วนที่ 2 ตัวแบบการจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เกี่ยวกับระบบงาน ด้วยกลยุทธ์ PHDBOON และกระบวนการจัดการ ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย โครงสร้าง การตัดสินใจ และแนวทางการประเมิน เนื่องจากกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้มากที่จะนำไปประยุกต์ใช้ต่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เกิดประโยชน์ต่อพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ในประเทศต่างๆ ทั่วโลก

คำสำคัญ: กลยุทธ์; การเผยแผ่; หลักพุทธบริหารการศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to study the status of Buddhist propagation of Thai Buddhist monks in Germany, to develop Buddhist propagation strategy of Thai Buddhist monks in Germany based on Buddhist Education Administration, and to propose the Buddhist propagation strategy of Thai Buddhist monks in Germany based on Buddhist Education Administration. The mixed research methods were used in the study through document analysis, structure and semi-structured in-depth interview, focus group discussions and questionnaires.

The findings showed that:

1. The status of Buddhist propagation in Germany; researches and evaluations on Buddhist propagation have not been done for propagation methods, target people and social conditions, people lack of basic understanding in Buddhism, the Thai-German born pay less attention to Buddhism, and Thai Buddhist monks' propagation does not touch the interest of Thai national majority.

2. The development of Buddhist propagation strategy of Thai Buddhist monks in Germany consists of 3 strategies; Mission, Vision and Target. Buddhist propagation strategy consists of 7 factors; Planning, Manning, Directing, Budgeting, Working, Managing, and Coordinating.

3. The Buddhist propagation strategy of Thai Buddhist monks in Germany by Buddhist Education Administration consists of 3 main components; 1. Leading consists of 1) mission, knowledge, skills, and ability, 2) vision, and 3) target. 2. Body or content consists of system concluded into "PHDBOON STRATEGY", and Management process. 3) Application steps consists of structure, decision making and evaluation guidelines.

Keyword: Strategy; Propaganda; Principles of Buddhist Studies

บทนำ

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดปัญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน และได้พบกับนักบวชทั้งห้าตรงกับวันเพ็ญเดือนแปด ซึ่งพระจันทร์เพ็ญในกลุ่มดาวฤกษ์อาสาฬหะ พระองค์ก็ได้แสดงปฐมเทศนา ซึ่งเป็นคำสอนที่สำคัญ พระองค์จึงสอนเรื่องเส้นทางสู่ความพ้นทุกข์ว่า ไม่สามารถไปด้วยทางสุดโต่งทั้งสองทางได้ ต้องไปด้วยทางสายกลาง นั่นคือ มรรคมีองค์แปด จากนั้นได้เข้าสู่แก่นของพระพุทธศาสนา นั่นคือ อริยสัจ 4 ความจริงทั้งสี่ประการ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค หมู่สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเรียกว่าพระสงฆ์ หน้าที่ของพระสงฆ์ที่สำคัญนั้นมี 4 ประการ ได้แก่1. หน้าที่ในการศึกษาธรรม 2. หน้าที่ในการปฏิบัติธรรม 3. หน้าที่ในการเผยแผ่ธรรม 4. หน้าที่ในการรักษาธรรม หน้าที่ในการศึกษาธรรม เป็นหน้าที่แรกของสมณะที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในสมณสูตร มี 3 ประการ ดังพุทธดำรัสที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย กิจของสมณะที่สมณะควรทำ 3 อย่างนี้ 3 อย่างเป็นไฉน ? คือ การสมาทานอธิศีลสิกขา 1 การสมาทานอธิจิตสิกขา 1 การสมาทานอธิปัญญาสิกขา 1 ภิกษุทั้งหลายเพราะฉะนั้นแหละ ท่านทั้งหลาย พึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราจักมีความพอใจอย่างแรงกล้าในการสมาทานอธิศีลสิกขา เราจักมีความพอใจอย่างแรงกล้าในการสมาทานอธิจิตสิกขา เราจักมีความพอใจอย่างแรงกล้าในการสมาทานอธิปัญญาสิกขา...ท่านทั้งหลายพึงศึกษาเช่นนี้แล” (Thai Tipitakas/15/71/125)

หน้าที่ในการปฏิบัติธรรม การปฏิบัติธรรมนั้นถือได้ว่าเป็นรากแก้วชั้นสำคัญในพระพุทธศาสนา ถ้าไม่เช่นนั้นจะไม่ได้รับผลใดๆ เลย แต่การจะเห็นคุณค่าแห่งการปฏิบัติธรรมได้ บุคคลนั้นๆ ย่อมจะเล็งเห็นประโยชน์ มองเห็นโทษในความประมาทมัวเมาในชีวิตเร่งคิดหาวิธีที่จะบำเพ็ญตนให้ได้รับความสุขสูงสุด ความสุขสูงสุดที่จะบังเกิดได้ย่อมมาจากการประพฤติปฏิบัติธรรม (Phra Brahmagunabhorn P. A. Payutto, 2007) พระพุทธเจ้าได้ทรงยกเรื่องอรกศาสดาขึ้นมาตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย เพื่อไม่ให้ประมาทมัวเมาในวัย ในชีวิต ให้เร่งรีบขวนขวายปฏิบัติธรรม โดยทรงชี้ให้เห็นว่าชีวิตนี้สั้น ควรรีบทำกุศล ควรประพฤติพรหมจรรย์ เพราะสัตว์ที่เกิดมาแล้วจะไม่ตายไม่มี ในปัจจุบันนี้อย่างมากอยู่ได้ก็เพียงร้อยปี หรืออาจจะน้อยกว่าบ้างมากกว่าบ้าง โดยทรงเตือนว่า... “ภิกษุทั้งหลาย กิจใด ศาสดาผู้แสวงประโยชน์เกื้อกูล ผู้อนุเคราะห์เอื้อ เอ็นดู พึงกระทำแก่สาวก กิจนั้น เรากระทำแล้วแก่เธอทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย นั่นโคนไม้ นั่นเรือนว่าง ขอเธอทั้งหลาย จงเพ่งพินิจ อย่าประมาท อย่าต้องเป็นผู้เดือดร้อนใจในภายหลังเลย นี้คืออนุศาสนีของเราสำหรับเธอทั้งหลาย” (Thai Tipitakas/12/521/259)

การปฏิบัติธรรมมีจุดมุ่งหมาย 2 ประเด็น คือ เพื่อให้ตนหลุดพ้นจากกองกิเลส ตันหา 1 และเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ 1 ในประเด็นหลังนั้นพอมองเห็นได้แม้จะไม่มากในสังคม แต่ก็ไม่ใช่ไม่มี ส่วนประเด็นแรกอาจจะถือเป็นประเด็นหลัก เพราะถ้าไม่ปฏิบัติจนสามารถละ ลดกิเลสของตน การที่เราจะอำนวยประโยชน์แก่ผู้อื่นก็เป็นไปได้ยาก การทำให้ตนหลุดพ้นหรือให้ถึงภาวะเกลี้ยงเกลา ไม่มีความทุกข์นั้นมีอยู่ (Phra Brahmagunabhorn P. A. Payutto, 2009) ในหน้าที่ที่สาม คือ การเผยแผ่ธรรมนั้น นับว่าเป็นหัวใจของการสืบอายุพระพุทธศาสนาและเป็นการแสดงเจตนาต่อพุทธประสงค์อย่างแท้จริง ซึ่งพระพุทธองค์ตรัส

ฝากวัตถุประสงค์ที่สำคัญให้แก่พระอรหันต์สาวก 60 องค์ว่า... “พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง และงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ บริสุทธิ์ (Thai Tipitakas/4/32/40)

พระสงฆ์ไทยที่ปฏิบัติศาสนกิจเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีอยู่จำนวนไม่น้อยที่สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างต่อเนื่อง มีวีซ่าทำงานศาสนา แต่ขาดการพัฒนากลยุทธ์ในการทำหน้าที่กัลยาณมิตรให้แก่ชาวโลกที่รอคอยการประกาศธรรมของพระสงฆ์ที่มาทำหน้าที่ อีกทั้งแต่ละวัดที่มาสร้างศาสนสถานที่ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็ต่างมีวิธีการในการเผยแผ่ที่ไม่เหมือนกัน เกิดความหลากหลายในการประกาศธรรม กิจการคณะสงฆ์ไทยในทศวรรษหน้าจะมีความเข้มแข็ง ความมั่นคง ความยั่งยืนได้อย่างมั่นใจ หากได้มีผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีสมรรถนะ ประยุกต์ใช้สื่อที่ทันสมัยในการเผยแผ่ (Phramaha Nong Uppai, 2013; Phrakhruwinaithorn Chakkree Sricharumedhiyan, 2016) ความเป็นผู้นำเชิงนวัตกรรมที่มีความพร้อมในการนำองค์กร นำงาน นำคน และนำการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมโลก สังคมไทยในทศวรรษหน้า ได้อย่างสง่างาม เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบความเป็นผู้นำไปด้วยทักษะความสามารถในด้านต่างๆ เป็นผู้มีบุคลิกภาพดี มีคุณลักษณะทางสังคมดีและเป็นผู้มีความรับผิดชอบบทบาทหน้าที่เข้าใจบริบทของงานขององค์กรและสังคมเป็นอย่างดี ก็จะนำมาซึ่งระบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์รู้องค์กรแห่งนวัตกรรมเชิงธรรมะได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Phrakrubaideegha Apichat Dhammasuddho, 2016)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะทำการศึกษาเรื่องการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สมบูรณ์ เกี่ยวกับการพัฒนาพระสงฆ์ไทยในการจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนา งานวิจัยนี้จะได้นำมาเพื่อใช้งานขยายงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นไป อันจะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่พระพุทธศาสนา ชาวพุทธ และชาวโลก สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

3. เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

วิธีการดำเนินงาน

ผู้วิจัยได้มีวิธีการดำเนินการวิจัยตาม 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยดำเนินการดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร ตำราวิชาการ บทความ หนังสือ วารสาร สื่อออนไลน์ เกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการ กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ข้อมูลการจัดการคณะสงฆ์ไทยในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากเจ้าอาวาสหรือผู้ที่ได้รับมอบให้ดำเนินการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยพิจารณาจากผลงานการเผยแผ่ในปัจจุบัน จำนวน 10 รูป ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยดำเนินการดังนี้

1) ยกร่างกลยุทธ์ โดยการสังเคราะห์ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 ได้ร่าง กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ฉบับที่ 1

2) พัฒนาร่างกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป / คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) ซึ่งกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก เพื่อรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยใช้คำถามจากแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากร่างกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (ฉบับร่างที่ 1) นำผลการวิเคราะห์เนื้อหามาปรับปรุงให้ได้ร่างกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ฉบับร่างที่ 2

3) นำเสนอร่างกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยประชุมการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 รูป / คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) ซึ่งกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและนำผลมาวิเคราะห์เนื้อหามาปรับปรุงให้ได้ร่างกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ฉบับร่างที่ 3

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

นำเสนอโดยการประชาพิจารณ์ จนได้การพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (ฉบับสมบูรณ์)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ในการศึกษาศึกษาสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

2) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์

3) ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ก่อนนำไปสัมภาษณ์

2. แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

1) สังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ เพื่อสร้างแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม ในการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

2) นำแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องสมบูรณ์ของแนวคำถามสำหรับของคณะสงฆ์ไทย

3) ปรับปรุงแก้ไขแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม ก่อนนำไปใช้ในการสนทนากลุ่ม กับผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ด้วยการใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ รวมไปถึงภาพถ่ายในแต่ละครั้งจัดหมวดหมู่ตามแต่ละตัวแปร

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผล

ผลการวิจัย

1. สภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ผลการวิจัย พบว่า สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ชาวตะวันตกมีความสนใจในการศึกษาพระพุทธศาสนามากขึ้น เมื่อสภาพแวดล้อมในสังคมเป็นเช่นนี้ มีชาวตะวันตกส่วนใหญ่ยึดถือหลักธรรมคำสอนมากกว่า ศาสนบุคคลและพิธีกรรม การเผยแผ่เอื้ออำนวยให้แต่พระสงฆ์ไทยเองกลับขาดกลยุทธ์ในการทำหน้าที่ให้ดี สังคมโลกเปลี่ยนแปลงไปเป็นระบบทุนนิยมและบริโภคนิยมมีประชากรเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก มีภารกิจในการประกอบอาชีพ จึงไม่มีเวลามาเข้าวัด ประกอบกับธรรมชาติของคนเรามักจะอยากได้โดยไม่อยากเสีย ด้วยเหตุนี้คนจึงไม่เข้าวัด คนไทยที่มาอาศัยอยู่เพราะการแต่งงานกับชาวเยอรมัน หรือมาทำงาน จะเข้าวัดเฉพาะตอนที่มีทุกข์ พระสงฆ์และองค์กรพุทธยังไม่มีการวิจัยประเมินผลการเผยแผ่ธรรมะ เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคมที่อาศัยอยู่หรือพื้นฐานของผู้ฟังแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ประชาชนกลุ่มเยาวชน ขาดการประสานความร่วมมือจากหลายฝ่าย ส่งผลให้ขาดผู้ให้การสนับสนุนทุนทรัพย์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง เจ้าอาวาสหรือผู้นำในวัดไม่ได้ใส่ใจในเรื่องการเผยแผ่ พระนักปกครองขาดวิสัยทัศน์ในการเผยแผ่พุทธศาสนาที่ชัดเจน ไม่กล้าคิดนอกกรอบ ไม่กล้าคิดสิ่งใหม่ๆ วิธีการใหม่ๆ ในการเผยแผ่พุทธศาสนา ไม่สามารถปรับตัวให้ทันต่อสภาพสังคมและปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ปัญหาด้านปริมาณ จำนวนพระภิกษุ สามเณรได้ลดลงเรื่อยๆ

2. แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ผลการศึกษาพบว่า เมื่อถอดแบบองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแล้ว ผลการวิจัยพบว่ามีองค์ประกอบหลักที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การจัดตัวบุคคล กลุ่มเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยมี 2 ระดับ 7 กลุ่ม ได้แก่ ระดับบน 4 ประกอบด้วย 1) นักการเมือง ข้าราชการระดับสูง 2) นักวิชาการ 3) นักธุรกิจ คหบดี และ 4) สื่อมวลชน ระดับล่าง 3 ประกอบด้วย 1) เจ้าหน้าที่บ้านเมือง 2) คนไทยในเยอรมัน 3) ชาวบ้านท้องถิ่น

2. การอำนวยการ จากหน่วยงานภาครัฐ คณะสงฆ์

3. การบริหารงบประมาณ การได้มา การจัดเก็บรักษา การใช้จ่ายอย่างโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

4. การประสานงาน วิธีในการใช้ความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมายในการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสร้างเครือข่าย องค์กรพันธมิตรหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทย ประกอบด้วย

1. องค์กรพันธมิตรภายใน ได้แก่ องค์กรในพระพุทธศาสนาต่างๆ 2. องค์กรพันธมิตรภายนอก ได้แก่ องค์กรพุทธอื่นๆ

5. การควบคุมการปฏิบัติงาน มีระบบการให้คุณให้โทษในการปฏิบัติงาน การวัดประเมินผลงานที่เป็นรูปธรรม

6. การจัดหน่วยงาน เพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ในการทำงานได้ชัดเจน แต่สามารถช่วยเหลือกันได้เมื่อมีปัญหาอุปสรรคที่ต้องการความช่วยเหลือ

7. การวางแผน ประกอบด้วยแผนระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว

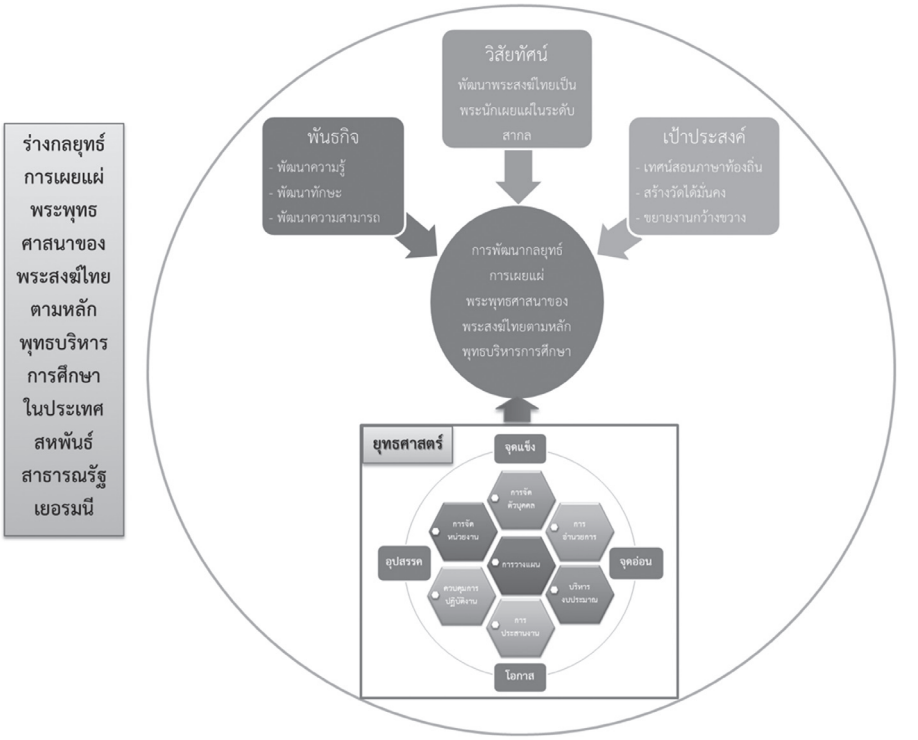
กระบวนการจัดการ (Management Process) กระบวนการจัดการกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธ-ศาสนา มี 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอน A วิเคราะห์สิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบการเผยแผ่ทุกด้านโดยอาศัยระเบียบวิธีการวิจัย (Analyze by Research) ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่ฉับไว ถูกกาล ทันสมัย สมบูรณ์

ขั้นตอน B กำหนดแผน (Being Plan) ที่เป็นแนวทางในการจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทุกระดับ วางหลักการ อุดมการณ์ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันเพื่อการปกป้อง คุ้มครอง รักษา ขยายพระพุทธศาสนาให้มั่นคง

ขั้นตอน C ประสานงานอำนวยการปฏิบัติ (Co-ordinat to do) ให้ทุกระดับของกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขับเคลื่อนไปได้อย่างเป็นระบบโดยสร้างแรงจูงใจ บำรุง ยกย่อง สรรเสริญ สนับสนุน อุปถัมภ์งานเผยแผ่เป็นอันดับหนึ่งในภาระกิจสงฆ์ ติดตาม กำกับ ส่งเสริมการเผยแพร่กิจกรรมของคณะสงฆ์ทุกระดับให้เป็นรูปธรรม วางกลวิธีพัฒนาวัด พัฒนาพระสงฆ์ให้ใส่ใจเรียนรู้ พัฒนาตนเอง ตั้งใจปฏิบัติตนจะเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาได้ เห็นได้ชัด ให้สามารถเป็นผู้นำชุมชนได้ ตามหลักธรรม หลักการ อุดมการณ์ ทั้งที่มีในพระธรรมวินัย

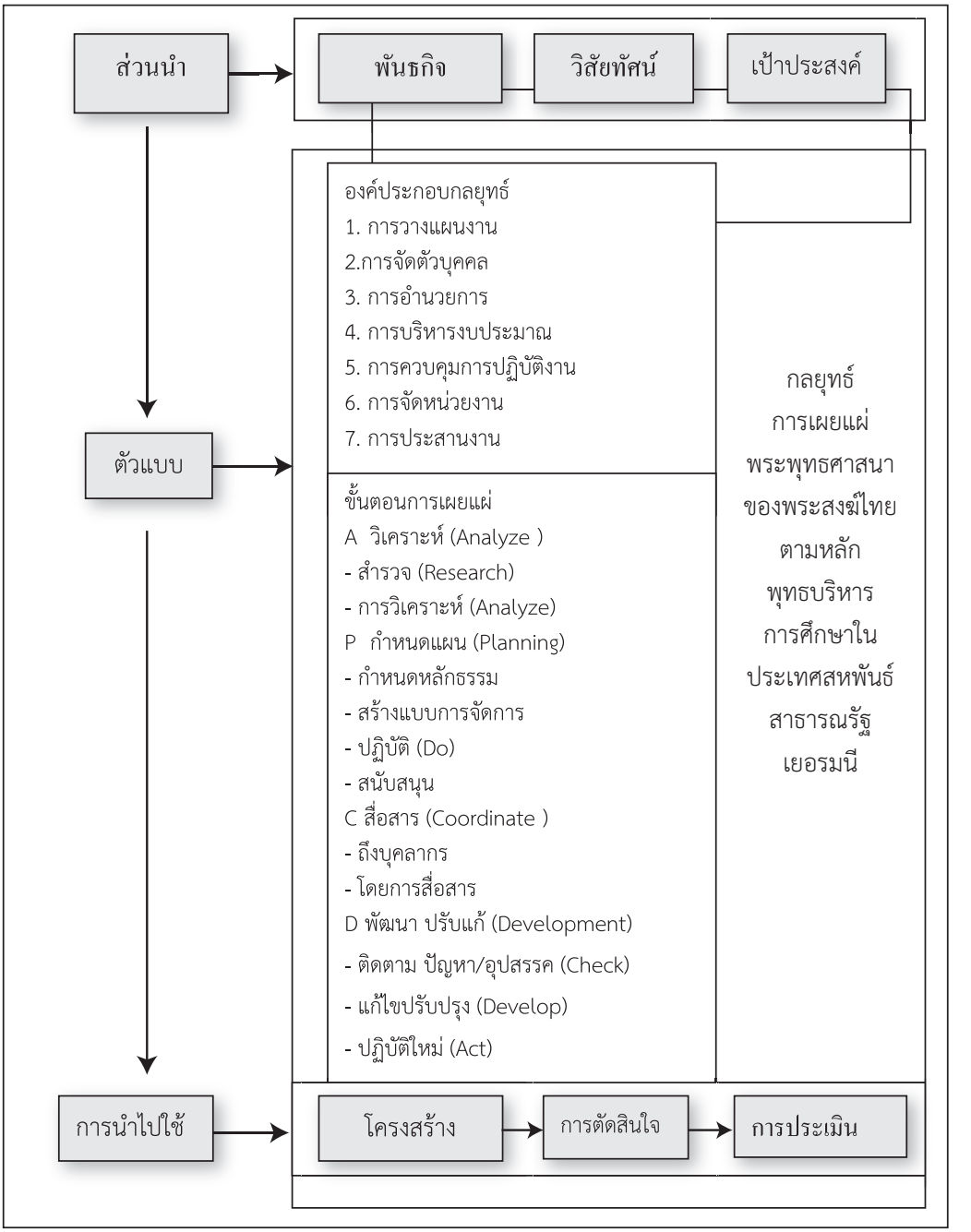
ขั้นตอน D ประเมิน ปรับแก้ ปฏิบัติใหม่ (Develop for better) ดำเนินการ ตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้กับเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ ตรวจสอบปัญหาและอุปสรรค (Check) ส่งเสริมการวิจัยเพื่อประเมินผล การเผยแผ่ธรรมะเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับผู้ฟังแต่ละกลุ่มเป้าหมายดำเนินการแก้ไขปรับปรุง ปรับการสอนให้เข้ากับวัย อาชีพ ให้นำไปปฏิบัติได้เหมาะสม ประเมินการรับรู้ น่าเชื่อถือในเนื้อหา สาระ เรื่องราวและข่าวสาร ความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ความหมายเป็นที่น่าสนใจ ความชัดเจน ความต่อเนื่องและความสม่ำเสมอ ช่องทางในการสื่อมีมากมายหลายประเภท วัดความสามารถของผู้รับ ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงร่างกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทย ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

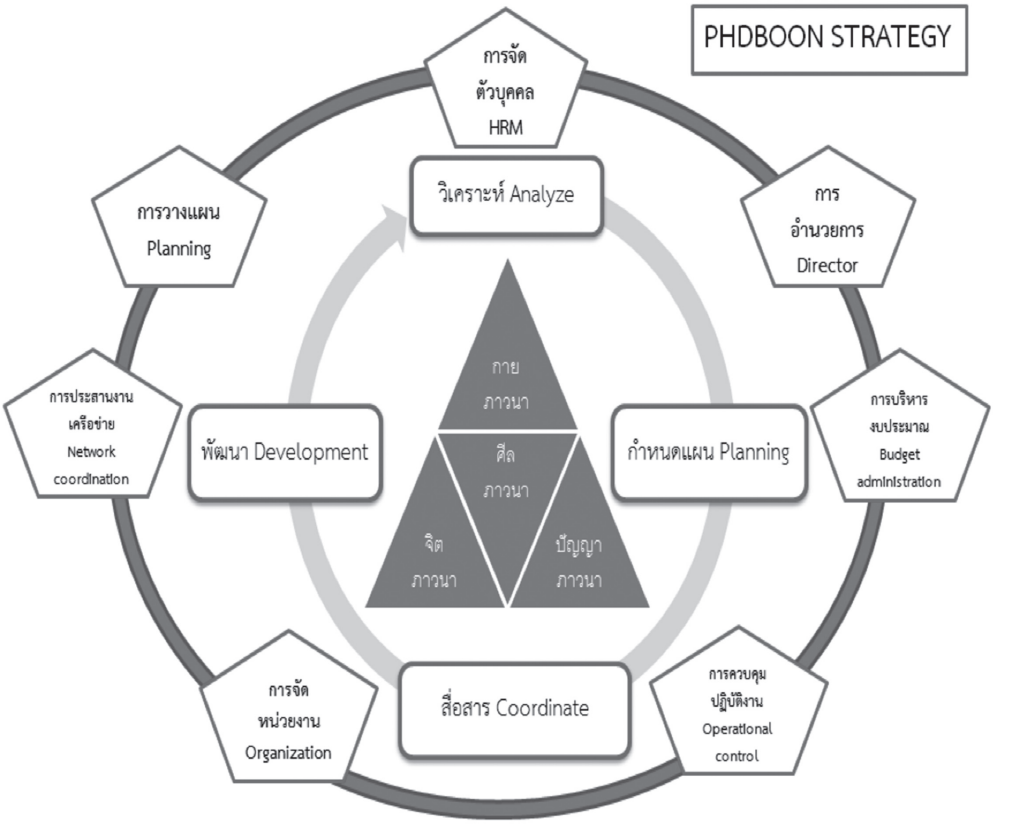
3. แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พบกลยุทธ์การจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยมีองค์ประกอบของรูปแบบ 3 ส่วน ตามรายละเอียด ดังนี้

ร่างกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี” ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยหลักการที่เกี่ยวข้อง แนวคิดที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น โดยทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพมีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมถึงข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ ประชุมสัมมาผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งได้ตรวจสอบผลเชิงปริมาณมีการดำเนินการแจกแบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญ สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย

การเผยแผ่เป็นเรื่องใหญ่ที่สุด เป็นหลักของพระพุทธศาสนา เป็นความอยู่รอด เป็นความเป็นความตายของพระพุทธศาสนา เป็นหัวใจของพระพุทธสาสนา พระพุทธศาสนาไม่มีการเผยแผ่ เผยแผ่ไม่ถูกต้องหรือเผยแผ่สะดุด พระพุทธศาสนาจะเป็นอัมพฤกษ์ อัมพาต พระพุทธศาสนาจะหมดไป สิ้นไป แน่นอน พระพุทธศาสนาอยู่ได้ด้วยการเผยแผ่ การปกครองคณะสงฆ์เป็นตัวช่วย การศึกษาเป็นตัวช่วย ศึกษาไปเพื่อการเผยแผ่ นักเผยแผ่ต้องเข้าใจความหมายของการเผยแผ่ การเผยแผ่ หมายถึง การเปิดเผยสิ่งที่ปกปิดอยู่ให้คนได้รู้ได้เห็น แต่เป็นการเปิดเผยสิ่งที่ดี ที่ประเสริฐ สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตจิตใจของคนเรา ดังนั้น นักเผยแผ่ต้องรู้จักคัดเลือกพระสูตรที่ตนเองถนัด ชำนาญ รู้จักนำพระสูตรสำคัญๆ นำมาวิจัย วิเคราะห์ ตีความพระสูตรได้ สามารถนำให้คำแนะนำได้ โดยสามารถแจกแจงได้ว่า พระสูตรใดสอนคนประเภทไหน ระดับใด สอนแค่ไหน ได้ผลอย่างไร ควรมีการนำพระไตรปิฎกมาจัดหมวดหมู่ให้แต่ละกลุ่ม เราต้องกำหนดได้ว่า ควรรู้ในกรณีใด ต้องรู้ในกรณีใด การขยายความ การตีความ หาประเด็นสาระที่จะทำความเข้าใจ ความเข้าใจมีทั้งระดับต้น รู้จัก เข้าใจ อธิบาย เข้าถึง คือ ลงมือปฏิบัติแล้วได้ผลสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง“แนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในทศวรรษหน้า” (Phrakrubaideegha Apichat Dhammasuddho, 2016) พบว่า ต้องปรับนวัตกรรมและกลวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมอย่างเหมาะสม 1) รู้ความคาดหวังของคนต่อสังคมและการเปลี่ยนแปลง 2) รู้ความต้องการหรือความจำเป็นของมนุษย์ที่มีต่อพระพุทธศาสนา 3) มีวิธีการนำเสนอหลักพุทธธรรมคำสอนอย่างเหมาะสมสู่สาธารณะและสังคม 4) มีกลยุทธ์หรือยุทธวิธีอันแยบยลที่ทำให้คนอยากรู้ อยากรับ อยากปฏิบัติตามคำสอนในพระพุทธศาสนา สาระสำคัญของสิ่งที่ต้องรู้และควรรู้ข้างต้นทำให้ระบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ต้องมี การปรับปรุงพัฒนาให้สอดคล้องกับสรรพสิ่งที่เปลี่ยนไปแม้เนื้อหาหลักธรรมคำสอนจะคงเดิมมีความ ถูกต้องเป็นจริงที่เป็นนิรันดร์ แต่กลยุทธ์ของการนำเสนอความรู้ ความดี และความจริงในหลักธรรมต้องพัฒนา แม้ปัจจุบันจะมีหลายหน่วยงาน ที่กำกับดูแลโดยตรงแต่ก็ยังครอบคลุมได้ไม่ทั่วถึง แม้จะมีสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตก็ทำหน้าอีกอย่าง อบรม พระธรรมทูตแล้วส่วนการคัดเลือกว่าพระสงฆ์รูปใดจะได้เดินทางไปประเทศไหนนั้นเป็นอีกหน่วยงานหนึ่ง ขอวีซ่าเข้าประเทศ บางประเทศก็ยากมากและให้เวลาในการพำนักในประเทศนั้นๆ น้อย ทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่อง ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (Phramaha Amnoey Meeraka, 2016)

กิจการคณะสงฆ์ในทศวรรษหน้าจะมีความเข้มแข็ง ความมั่นคง ความยั่งยืนได้อย่างมั่นใจ หากได้มีผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีสมรรถนะ เจ้าอาวาสแต่ละวัดต้องมีความเข้มแข็งด้านการเข้าถึงมวลชน จะมาช่วยเสริม ช่วยกระตุ้น ทำเพื่อประชาชน เอาประชาชนของเราให้เข้มแข็ง พัฒนาชาวพุทธของให้เข้มแข็ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. องค์การสงฆ์ควรกำหนดหลักการ อุดมการณ์ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันเพื่อการปกป้อง คุ้มครอง รักษา ขยายพระพุทธศาสนาให้มั่นคงโดยกำหนดหลักการการเผยแผ่เพื่อมุ่งประโยชน์ทั้งส่วนตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ส่วนรวม

2. องค์การสงฆ์ควรใช้หลักการจัดการที่ดี ผลักดันให้เจ้าอาวาสจัดแบ่งความสำคัญของภาระงานในเรื่องการศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์เพื่อให้ทำหน้าที่ครอบคลุมทุกด้านโดยไม่ละเลยภาระงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นหัวใจหลักให้พระพุทธศาสนามั่นคง

3. องค์การสงฆ์ควรบำรุง ยกย่อง สรรเสริญ การสนับสนุน อุปถัมภ์งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นอันดับหนึ่งในภาระงานของคณะสงฆ์โดยส่งเสริมการทำงานเป็นทีมร่วมกันระหว่างองค์กรต่างๆ เพื่อประสิทธิภาพภาพและประสิทธิผล

4. องค์การสงฆ์ควรกำหนดองค์ประกอบสำคัญของการจัดกลยุทธ์การเผยแผ่อย่างน้อย 7 ประการ ได้แก่ 1) การจัดตัวบุคคล 2) การอำนวยการ 3) การบริหารงบประมาณ 4) การประสานงาน 5) การควบคุมการปฏิบัติงาน 6) การจัดหน่วยงาน 7) การวางแผน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาวิจัยสภาพและปัญหาของการจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีในรายด้าน ได้แก่ การจัดการด้านศาสนทายาท กลุ่มเป้าหมายการเผยแผ่ การจัดการด้านศาสนธรรม คุณค่าที่นำเสนอในทางพระพุทธศาสนา การจัดการด้านศาสนบุคคล บุคคลผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ การจัดการด้านศาสนพิธี กิจกรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ การจัดการด้านศาสนสถาน องค์กรพันธมิตรในการเผยแผ่ การจัดการด้านศาสนวัตถุ ช่องทางการเผยแผ่

2. ศึกษาวิจัยการสร้างรูปแบบการจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีในรายด้าน ได้แก่ การจัดการด้านศาสนทายาท กลุ่มเป้าหมายการเผยแผ่ การจัดการด้านศาสนธรรม คุณค่าที่นำเสนอในทางพระพุทธศาสนา การจัดการด้านศาสนบุคคล บุคคลผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ การจัดการด้านศาสนพิธี กิจกรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ การจัดการด้านศาสนสถาน องค์กรพันธมิตรในการเผยแผ่ การจัดการด้านศาสนวัตถุ ช่องทางการเผยแผ่

3. ศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีในรายด้าน ได้แก่ การจัดการด้านศาสนทายาท กลุ่มเป้าหมายการเผยแผ่ การจัดการด้านศาสนธรรม คุณค่าที่นำเสนอในทางพระพุทธศาสนา การจัดการด้านศาสนบุคคล บุคคลผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ การจัดการด้านศาสนพิธี กิจกรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ การจัดการด้านศาสนสถาน องค์กรพันธมิตรในการเผยแผ่ การจัดการด้านศาสนวัตถุ ช่องทางการเผยแผ่

References

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.

Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2007). *Dictionary of Buddhism (Word)*. (11th ed). Bangkok: MCU Press.

Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2009). *Buddhadhamma*. (15th ed). Bangkok: Sahadhammika.

Phrakhruwinaithorn Chakkree Sricharumedhiyan. (2016). The Role of Thailand Monks in Globalization Society Ages. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 275-287.

Phrakrubaideegha Apichat Dhammasuddho. (2016). Innovation Leadership Roles for The Sangha Administration Ministry in the next decade. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(2), 313-325.

Phramaha Amnoey Meeraka. (2016). Guidelines for the Dissemination of Buddhism in the Country: Case Study of Netherland. *Buabandit Journal of Educational Administration*, 16(1), 169-176.

Phramaha Nong Uppai. (2013). Buddhism Dissemination Administration of the Sangha Supreme Council in the Globalization Age. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 39(1): 253-267.

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษานครพนม เขต 1*

Development of Effective Academic Administration Model in Primary Schools under the Office of Nakhon Phanom Primary Educational Service Area 1

[1]พรนภา เอกนิพนธ์ และ ชุติมา มุสิกานนท์
[1]Pornnapa Eaknipon and Chutima Musikanon
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Western University
[1]Email: pornnapa39@yahoo.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่าง วิธีการวิจัยเชิงปริมาณกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้มาโดยการกำหนดขนาดแบบใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพื้นฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพที่เป็นจริงการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือการวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน สำหรับสภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารงานวิชา

*Received May 5, 2018; Revised May 5; Accepted November 26, 2018

การที่มีประสิทธิผล ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สำหรับด้านที่ควรพัฒนา คือ การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

2. รูปแบบการบริหารงานวิชาการ ที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบแนวทางหลัก 25 องค์ประกอบแนวทางรองและ 152 แนวทาง ได้แก่ 1) องค์ประกอบแนวทางด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา 2) องค์ประกอบแนวทางด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) องค์ประกอบแนวทางด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 4) องค์ประกอบแนวทางด้านการพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และ 5) องค์ประกอบแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารงานวิชาการ; ประสิทธิผล; โรงเรียนประถมศึกษา

Abstract

This research aimed to propose the effective academic administration prototype for primary schools under the Office of Nakhon Phanom Primary Educational Service Area 1. The Mixed Method Research was conducted between the qualitative and quantitative study. The samples consisted of school directors, assistant school directors, and leaders of learning group who were set by the table of Krejcie and Morgan Five rating scale questionnaires, interview questionnaire, and evaluation form were used for data collection. The data were analyzed by basic statistics and content analysis. The findings were found that:

1. The overall opinions on actual conditions of the effective academic administration for primary schools under the Office of Nakhon Phanom Primary Educational Service Area 1 were at a high level. When considering each aspect, the highest mean was evaluation and measurement, and grade transfer. As the overall opinions on conditions that should be of the effective academic administration for primary schools under the Office of Nakhon Phanom Primary Educational Service Area 1 were rated as the highest level. The highest mean was the development of the learning process. The aspect needed to develop was the development and promotion of learning resources.

2. According to academic administration model which was effective in primary schools under the Office of Nakhon Phanom Primary Educational Service Area 1, there were five main elements, twenty – five supporting components, one hundred and fifty-two approaches as; 1. The element of guidelines for the development of educational quality assurance system, 2. The element of guidelines for learning development, 3. The element of developing and promoting learning resources, 4. The element of guidelines for the development of media and technology, and 5. The element of guidelines for curriculum development.

Keywords: Academic Administration Model; Effectiveness; Primary Schools

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้กล่าวถึง การพัฒนาประเทศตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา ส่งผลให้ ประเทศไทยมีระดับการพัฒนาที่สูงขึ้นตามลำดับ การกำหนดวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ยึดวิสัยทัศของกรอบ องค์ประกอบชาติที่กำหนดว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการ พัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ในขณะที่การกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดในด้านต่างๆ ของแผนพัฒนาฯ ได้ยึดเป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี 2579 ที่เป็นเป้าหมายองค์ประกอบชาติ 20 ปี มาเป็น กรอบในการกำหนดเป้าหมายที่จะบรรลุใน 5 ปี

เป้าหมายและตัวชี้วัดต้องสอดคล้องกับกรอบเป้าหมาย การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่องค์กรระหว่างประเทศกำหนดขึ้น อาทิ การพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development goals : SDGs) ที่องค์การสหประชาชาติกำหนดขึ้น เป็นต้น ส่วนแนวทางการ พัฒนา ได้บูรณาการนโยบายหรือประเด็นพัฒนาที่ สำคัญของประเด็นการปฏิรูปประเทศ 37 วาระ และ ไทย แลนด์ 4.0 จึงให้ความสำคัญในการพัฒนาคน เพราะการพัฒนาคนคือหัวใจสำคัญในการพัฒนาการศึกษาเพื่อให้คนไทยได้มีความรู้พัฒนาตั้งแต่ในวัยเด็กจนโต สู่การพัฒนาประเทศต่อไป (Office of the National Economic and Social Development, 2017) แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (Ministry of Education, 2017) การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นสร้างกระแสสังคมให้การเรียนรู้เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน มีนิสัยใฝ่รู้ รักการอ่านตั้งแต่วัยเด็ก และส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของคนต่างวัย ควบคู่กับการส่งเสริมให้องค์กร กลุ่มบุคคล ชุมชน ประชาชน และสื่อทุกประเภทเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ สื่อสารด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ทางเลือกที่สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน (Lalittanapatr, 2017) นำไปสู่การเรียนรู้ในสังคมอย่างมีความสุข สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและสนับสนุนปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ เป็นผู้เปี่ยมด้วยวิชาความรู้และความประพฤติที่งดงาม (Mokarat, 2017) ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 (Secretariat of the Council of Education, 2001)

ปัญหาการศึกษาไทยที่สำคัญในปัจจุบัน ได้แก่ การบริหารและการจัดการศึกษาที่ขาดประสิทธิภาพ เด็กไทยทั้งที่อยู่ในระบบการศึกษา หรืออยู่นอกระบบการศึกษาจะมีผลสัมฤทธิ์การเรียนที่ตกต่ำอย่างสม่ำเสมอ จากการทดสอบความถนัดทั่วไป (GAT) และความถนัดทางวิชาการและวิชาชีพ (PAT) คะแนนเต็มวิชาละ 300 คะแนน พบว่า ผลการสอบ GAT มีคะแนนเฉลี่ยลดลง ในปี 2555 และในปี 2556 ส่วนผลการสอบ PAT ทุกวิชามีคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าครึ่งหนึ่ง จากการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษานานาชาติ โครงการ PISA 2009 จำนวน 65 ประเทศ ในภาพรวมพบว่า นักเรียนไทยมีผลการประเมินต่ำกว่าค่าเฉลี่ยนานาชาติ (OECD) ทุกวิชา และมีแนวโน้มผลการประเมินต่ำ ลงทุกวิชา ผลจากการทดสอบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับชาติ (O-NET) ปี 2557 ปี 2558 ชั้น ป.6 ชั้น ม.3 และชั้น ม.6 คะแนนเฉลี่ยพบว่า มี 7 กลุ่ม

วิชา ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 ส่วนคะแนนเฉลี่ยวิชาเดียวที่ผ่านเกณฑ์ คือ สุขศึกษาและพลศึกษา (Office of Education Council, 2014)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีขอบข่ายภารกิจในการบริหารจัดการศึกษาขึ้นพื้นฐาน ที่สอดคล้องกับนโยบาย กลยุทธ์ และจุดเน้นที่รัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดขึ้น ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 มีจำนวนโรงเรียนทั้งสิ้นจำนวน 262 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 170 โรงเรียน ขนาดกลางจำนวน 87 โรงเรียน และ โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 6 โรงเรียน 1 จากการดำเนินการจัดการศึกษา พบว่า ผลการทดสอบทางการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับชาติ (O-NET) ปี 2557 ปี 2558 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้น ม.3 คะแนนเฉลี่ยพบว่า 6 กลุ่มวิชาได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 ส่วนคะแนนเฉลี่ยสองวิชาที่ผ่านเกณฑ์ คือ วิชาภาษาไทย และสุขศึกษาและพลศึกษา (Office of Nakhon Phanom Primary Educational Service Area 1, 2015) จากการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบสาม ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ระหว่างปี พ.ศ. 2554-2558 สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 มีโรงเรียน ไม่ได้รับการรับรอง จำนวน 80 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 30.53 จึงเป็นกรอบและแนวทาง ที่จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนดแผนงาน และโครงการในรายละเอียดได้ว่า จะทำอะไรบ้าง ทำอย่างไร เพื่อไปสู่ผลผลิตที่สอดคล้องกับภารกิจ และจุดหมายของ โดยปรับขีดความสามารถขององค์การให้ดำเนินการภายใต้สภาพแวดล้อมและข้อจำกัดให้มีประสิทธิภาพสูงสุด (Kasetpat, 2008)

จากสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพได้มาตรฐานสนองเจตนารมณ์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ศึกษาวิจัย การบริหารงานวิชาการ ที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์โดยตรงสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการพัฒนายกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น และยังเป็นประโยชน์สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม-ศึกษา นำไปพิจารณาให้เป็นมาตรฐานในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของ การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลในประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการ ที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การบริหารงานวิชาการ ที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ระหว่าง วิธีการวิจัยเชิงปริมาณกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารรายละเอียด และ ศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ประกอบด้วย 1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ 2) สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างองค์ประกอบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ประกอบด้วย 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัย 2) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน(Confirmatory Factor Analysis หรือ CFA) ของการบริหารงานวิชาการ 3) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายในของโรงเรียน 4) ยกร่างแนวทางการบริหารงานวิชาการ มีขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 นำข้อมูลขั้นตอนที่ 1 การหาค่า $PNI_{modified}$ การบริหารงานวิชาการทั้ง 9 ด้าน ที่มีค่า $PNI_{modified}$ มากกว่าหรือเท่ากับ ค่าเฉลี่ยรวม วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Modified Priority Needs Index : $PNI_{modified}$) มาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค SWOT ในรูป TOWS Matrix ขั้นที่ 2 นำข้อมูลข้อที่ 1 ได้แก่ โอกาส อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อน มาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค SWOT ในรูป TOWS Matrix ขั้นที่ 3 นำข้อมูลจากข้อ 1 และ 2 มาสังเคราะห์เป็นรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis หรือ EFA) 5) นำร่างแนวทางการบริหารงานวิชาการ

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบองค์ประกอบแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ประกอบด้วย 1. ผู้วิจัยใช้วิธีการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion: FGD) 2. กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณสมบัติ เป็นอาจารย์ผู้สอนสาขาวิชาการบริหารการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 3 คน และ นักวิชาการหรือนักการศึกษาหรือผู้บริหารการศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 12 คน 3. จัดทำคู่มือการสนทนากลุ่ม 4. การดำเนินการสนทนากลุ่มและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินองค์ประกอบแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1. ผู้ประเมินองค์ประกอบการบริหารงานวิชาการ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คนประกอบด้วยเป็นอาจารย์ผู้สอนสาขาวิชาการบริหารการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก

จำนวน 3 คน 2. นักวิชาการหรือนักการศึกษาหรือผู้บริหารการศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 12 คน ขั้นที่ 2. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การสร้างและหาคุณภาพแบบประเมิน ขั้นที่ 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความเหมาะสม ใช้การวิเคราะห์ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Inter-Quartile Range : IQR)

ผลการวิจัย

1. สภาพที่เป็นจริงของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x}$=3.65, S.D.= 0.85) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน อยู่ในระดับ มาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ คือ การพัฒนาระบบประกันคุณภาพในและมาตรฐานการศึกษา อยู่ในระดับ มาก

สภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x}$=4.82, S.D.= 0.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ คือ การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับ มากที่สุด

ค่า PNI $_{modified}$ ค่าเฉลี่ยรวม คือ 0.32 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่า $PNI_{modified}$ มากกว่าค่าเฉลี่ยรวมคือ การพัฒนาระบบประกันคุณภาพในและมาตรฐานการศึกษา ($PNI_{modified}$= 0.41) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ($PNI_{modified}$= 0.34) การพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ($PNI_{modified}$= 0.34) ด้านที่มีค่า $PNI_{modified}$ น้อยกว่าค่าเฉลี่ยรวมคือ การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ($PNI_{modified}$= 0.25) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($PNI_{modified}$= 0.29) การนิเทศการศึกษา ($PNI_{modified}$= 0.31) และการแนะแนว ($PNI_{modified}$= 0.31) ดังตารางต่อไปนี้

การบริหารงานวิชาการ	สภาพที่เป็นจริง			สภาพที่ควรจะเป็น			PNI	ลำดับความสำคัญ
	Mean	SD	ระดับ	Mean	SD	ระดับ		
1.การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	3.60	0.88	มาก	4.80	0.41	มากที่สุด	0.33	4
2.การพัฒนากระบวนการเรียนรู้	3.65	0.86	มาก	4.90	0.31	มากที่สุด	0.34	2
3.การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน	3.87	0.91	มาก	4.83	0.41	มาก	0.25	9
4.การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	3.75	0.86	มาก	4.82	0.43	มากที่สุด	0.29	8
5.การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้	3.56	0.75	มาก	4.77	0.49	มากที่สุด	0.34	2
6.การนิเทศการศึกษา	3.70	0.84	มาก	4.83	0.44	มากที่สุด	0.31	6
7.การแนะแนว	3.66	0.83	มาก	4.80	0.51	มากที่สุด	0.31	6
8.การพัฒนาระบบประกันคุณภาพในและมาตรฐานการศึกษา	3.44	0.85	มาก	4.84	0.55	มากที่สุด	0.41	1
9.การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	3.63	0.88	มาก	4.82	0.57	มากที่สุด	0.33	4
ค่าเฉลี่ยรวม	3.65	0.85	มาก	4.82	0.46	มากที่สุด	0.32	

2. รูปแบบการบริหารงานวิชาการ ที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบแนวทางหลัก 25 องค์ประกอบ แนวทางรองและ 152 แนวทาง คือ องค์ประกอบด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา องค์ประกอบด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ องค์ประกอบด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ด้านการพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สรุปรูปแบบการบริหารงานวิชาการ ที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการ ที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่ค้นพบและน่าสนใจควรแก่การนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพที่เป็นจริงของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก และ สภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า งานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะจุดมุ่งหมายของการบริหารวิชาการอยู่ที่ การสร้างนักเรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรม เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพและความสำเร็จของโรงเรียน มักจะพิจารณาจาก คุณภาพของผลผลิต คือ ตัวนักเรียน ดังนั้น คุณภาพของผลผลิตจึงขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านวิชาการของโรงเรียน การบริหารด้านวิชาการจึงเป็นงานที่สำคัญของผู้บริหาร ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยสถานศึกษาได้มีการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการการเผชิญ

สถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา ส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และยังมีการนิเทศการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครู สอดคล้องกับแนวคิดของ (Rooncharoen, 2003) กล่าวถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) จัดเนื้อหาสาระกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการและการแก้ปัญหา 3) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 4) สอนโดยบูรณาการผสมผสานความรู้ต่างๆ ได้อย่างสัดส่วนสมดุลกัน 5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอน 6) จัดการเรียนการสอนทุกที่ทุกเวลา ให้ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาการ สอดรับกับงานวิจัย (Glickman, 2001) ได้สรุปคุณลักษณะของโรงเรียนประสิทธิผล หรือ โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารงานที่ปรับปรุงแล้วประกอบด้วย 1) ผู้บริหารที่มีความหลากหลายของภาวะผู้นำซึ่งรวมถึงภาวะผู้นำของครูด้วย 2) ครูมีความร่วมมือกัน 3) มีการศึกษาวิจัยเพื่อหาข้อมูลในการสร้างรูปแบบของโรงเรียน 4) มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการพัฒนาปรับปรุงโรงเรียน และ 5) ใช้วิธีหลากหลายเพื่อพัฒนาปรับปรุงโรงเรียน เป็นต้น

2. รูปแบบการบริหารวิชาการที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

จากผลการสร้างองค์ประกอบแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ตามประเด็นองค์ประกอบแนวทางหลักและประเด็นองค์ประกอบแนวทางรองบางประเด็นดังนี้

1. องค์ประกอบแนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษามี 5 องค์ประกอบแนวทางรอง ประเด็นองค์ประกอบแนวทางรองที่ควรนำมาอภิปรายผล คือ สร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพและพัฒนาระบบสารสนเทศด้านการประกันคุณภาพการศึกษาจะต้องบริหารจัดการในเชิงคุณภาพ โดยมีการประกันคุณภาพเป็นกลไกสำคัญที่เสริมและผลักดันให้กระบวนการทำงานทุกระดับและบุคลากรที่เกี่ยวข้องดำเนินไปอย่างสอดรับกันเป็นระบบ เพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยหลักการ วิธีการบริหารและการจัดการคุณภาพ สมัยใหม่ที่เน้นการสร้างความมั่นใจให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (Ministry of Education, 20017) อธิบายแนวคิดทิศทางดำเนินการเกี่ยวกับระบบประกันคุณภาพว่า เป็นกระบวนการที่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมายและวิธีการ โดยมุ่งหวังให้มีประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัย (Tongkwum, 2011) พบว่า องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน อันดับ 1 คือการประกันคุณภาพการศึกษา องค์ประกอบทุกตัวมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

2. องค์ประกอบแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้มี 5 องค์ประกอบแนวทางรอง ประเด็นองค์ประกอบแนวทางรองที่ควรนำมาอภิปรายผล คือ เร่งรัดจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นทั้งนี้เพราะพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 27 วรรค 2 กำหนดให้สถานศึกษามีหน้าที่ในการจัดทำสาระของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากชีวิตจริงของตนเอง สอดคล้องกับแนวความคิดความต้องการของผู้เรียน ต้องเรียนรู้ในสิ่งที่มีความหมายกับตนเองมากยิ่งขึ้น การนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อความอยู่รอดและความสงบสุขของชีวิต การจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง (Chumsak, 2003) สอดคล้องกับงานวิจัย (Wiangkamol Uddo, 2012) พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการการพัฒนาหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.51 รองลงมา คือ การจัดการเรียนการสอน มีค่าค่าเฉลี่ย 4.44 ดังนั้นสถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

3. องค์ประกอบแนวทางด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้มี 5 องค์ประกอบแนวทางรองประเด็นองค์ประกอบแนวทางรองที่ควรนำมาอภิปรายผล คือพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ครูจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและจะต้อง จัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียน แหล่งวิทยาการชุมชนเป็นทางออกที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง (Boonyabodhi, 2004) กล่าวว่า โรงเรียนมีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานของแหล่งเรียนรู้ให้สามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดย กำหนดกระบวนการบริหาร คือ ระบุเรื่องการจัดการให้ชัดเจน ถ่ายทอดความรู้ สร้างระบบเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ จัดทำกรอบแนวความคิด แผนงาน โครงการกิจกรรมเป็นรายปี ให้ผู้เรียนสามารถเข้าไปศึกษาหาความรู้ตามความต้องการได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Demchenko, 1997) มีการวางมาตรฐานงานไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ไปถึงมาตรฐานนั้นโดยมีผลตอบแทนอย่างคุ้มค่า โดยเฉพาะผู้นำต้องใช้หลักจิตวิทยาในการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับทุกคน เพื่อกระตุ้น และดึงศักยภาพของแต่ละคนมาใช้ในการพัฒนางานอย่างเต็มกำลังความสามารถ

4. องค์ประกอบแนวทางด้านการพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษามี 5 องค์ประกอบแนวทางรอง ประเด็นองค์ประกอบแนวทางรองที่ควรนำมาอภิปรายผล คือ ส่งเสริมครูให้มีทักษะด้านการใช้สื่อ เทคโนโลยี ที่ทันสมัยในการจัดการเรียนรู้ ในการปฏิรูปการศึกษาให้สำเร็จได้นั้นผู้บริหารจำเป็นต้องนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิรูปการศึกษา ทั้งในการบริหารจัดการทั่วไปและการปฏิรูปการเรียนการสอน ผู้บริหารจึงต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกลและยอมรับเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อเป็นผู้นำในการจัดหาเครื่องมือที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงานโรงเรียนในทุกๆ ด้านและส่งเสริมสนับสนุนให้ครู อาจารย์และนักเรียน ได้มีความสนใจและสามารถนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สอดคล้องกับงานวิจัย (Prapas, 2007) พบว่า ปัญหาด้านการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ บุคลากรและชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ควรแก้ไขโดยอบรมให้ความรู้และส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ

5. องค์ประกอบแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษามี 5 องค์ประกอบแนวทางรอง ประเด็นองค์ประกอบแนวทางรองที่ควรนำมาอภิปรายผล คือ พัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติงานโดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติและแนวทางในการจัดการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ครูผู้สอนและผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้นำ เนื่องจากงานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียน การบริหารงานวิชาการให้ตรงกับขอบข่ายที่กำหนด (Koranit, 1998) โดยจัดบุคลากรให้สอนตรงกับวุฒิและประสบการณ์ สร้างบรรยากาศภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน กระตุ้นให้บุคลาการมีการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัย พบว่า สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาส คือ นโยบายการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้บุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบและครูมีคุณภาพมากขึ้น ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา สำหรับสภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็ง คือ ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ละมีความสามารถในการบริหารจัดการงานวิชาการ(Thepputtthangkoon, 2011)

ดังนั้น การทำงานเป็นทีมจึงเป็นวิธีการที่ได้ผลมากที่สุด ในการปรับปรุงประสิทธิผล และบรรลุเป้าหมายที่ต้องการสร้างพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจในการทำงานเป็นทีม และสามารถนำไปสู่การพัฒนาทีมงานได้ จะต้องอาศัยเทคนิค วิธีการหลายอย่างที่จะสร้างทีมงานให้เข้มแข็ง

ข้อเสนอแนะ

1. สถานศึกษาควรดำเนินการส่งเสริม การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้การพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งสถานศึกษาควรเร่งดำเนินการเพื่อให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐาน

2. สถานศึกษาควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาการเรียนรู้ที่สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องมีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษากับครอบครัว ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นๆ อย่างกว้างขวาง

3. ในขั้นตอนองค์ประกอบแนวทางการบริหารงานวิชาการอาจใช้การสัมภาษณ์ เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกันก็ได้ รวมถึงการทำประชาพิจารณ์ข้อค้นพบเพื่อยืนยันองค์ประกอบแนวทางที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา และมีประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาแนวทางการการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้การพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 และสถาบันการศึกษาอื่นๆ

2. จากการจัดสนทนากลุ่มและลงภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัยในครั้งนี้ พบว่าอาจมีปัจจัยภายนอกอื่นที่ส่งผลต่อองค์ประกอบแนวทางการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1ช่น นโยบายของรัฐบาล สมรรถนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน รวมถึงกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง แต่ละสถานศึกษา มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน ซึ่งการวิจัยครั้งต่อไปควรนำตัวแปรนอกดังกล่าวมาพิจารณาร่วมด้วย

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับ การบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษาเช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หรือ การวิจัยเพื่อพัฒนาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีของบุคลากร ในลำดับต่อไป

4. ควรมีการวิจัยเพื่อติดตาม ประเมินผลการนำองค์ประกอบแนวทางไปใช้ในการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา

References

Armstrong D.G., Kenneth. T.H. &Tom.V.S. (1989). *Education Introduction.* (3rd ed.). New York: Macmillan.

Boonchai, B. (2007). *Academic Administration in Reforming Curriculum and Learning Process of the Primary School administrators at the 1-2 level under the Office of Supanburi Educational Service.* Master Thesis. Graduate School: Khonkaen University.

Boonyabodhi, S. (2004). *Academic Administration of Basic Education Institutions.* Thesis Master of Education. Silpakorn University.

Glickman, et, al. (2001). *Supervision and Instructional Leadership Developmental Approach.* (5th ed.). US: Allyn and Bacon.

Kasetpat, P. (2008). *Strategic planning for Educators.* Bangkok: Suviriyasaarn.

Kwanka, K. (1998). *Academic Administration Problems in Secondary Schools under Department of Ordinary Affairs Sakon Nakorn.* Master Thesis. Khonkaen University.

Ministry of Education. (2001). *Basic Education Curriculum B.E. 2544.* Bangkok: Teachers Trade Organization Printing.

Ministry of Education. (2001). *Operating Manua of Pilot Project and Educational Reform in the Area. General Management Studies.* Bangkok: Karn Satsana Printing.

Ministry of Education. (2017). *National Economic and Social Development Plan No.12 (B.E. 2017- 2021).* Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board, Office of the Prime Minister.

Ministry of Education. (2017). *Education Development Plan of the Ministry of Education No. 12(BE.2017-2021).* Bangkok: Office of the Permanent Secretary of Education, Ministry of Education.

Mokarat, B. (2017). The Relationship between Brahmavihara and Ethics of Teacher towards Students. *Journal of Graduate MCU Khon Kaen Campus*, 4(1), 1-14.

Office of the National Economic and Social Development. (2017). *National Economic and Development Plan. No. 12 (2017 - 2021).* Bangkok: Sood Pisan.

Office of the National Education Commission. (1999). *Educational Quality Assurance.* Bangkok: Rungsilp Printing.

Rooncharoen, T. (2003). *School Administration in Educational Reform Era.* Bangkok: Kao Fang Printing.

Secretariat of the Council of Education. (2001). *Reforming the Learning Process.* Bangkok: Department of Religion.

Srisaard, B. (2000). *Statistical Methods for Research*. (2nd ed.). Maha Sarakham: Maha Sarakham University.

Tongkwum, W. (2011). *Academic Administration Model of School under Bangkok Metropolitan Administration.* Ph.D. Thesis. Educational Administration: Silapakorn University.

Wiangkamol, U. Y. (2012). *Academic Management Strategies of Basic Education Institutions to Promote Sustainable Development.* Dissertation (Educational Service). Bangkok: Chulalongkorn University.

การพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษาตามแนวคิดการมีสติและการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน*

Development of Counselling Teachers' Competency Based on Mindfulness and Action Learning Principles

[1]ยุพาวดี เกริกกุลธร, [2]นุสรา นามเดช, [3]สุดา เดชพิทักษ์ศิริกุล และ [4]กาญจนา อ่อนน่วม

[1]Yupavadee Krukgulthorn, [2]Nusara Namdej, [2]Suda Dejpituksirikul and [3]Kanjana Onnuam

[1]สำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองสระบุรี

The Office of public health and the environment, Saraburi Municipalities

[2,] วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี

Boromarajonani College of Nursing, Saraburi

[3] โรงพยาบาลสระบุรี

Saburi hospital

[1]Email: Thoumyai@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาพฤติกรรมและปัญหาสุขภาพจิตของเด็กนักเรียนและสภาพการทำหน้าที่ให้คำปรึกษาของครูที่ปรึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี 2) เปรียบเทียบสมรรถนะครูที่ปรึกษา ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษาโดยใช้กระบวนการพัฒนาตามแนวคิดการมีสติและการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้ให้คำปรึกษานักเรียน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินสมรรถนะครูที่ปรึกษา แบบคัดกรองภาวะซึมเศร้าในเด็ก แบบสอบถามพฤติกรรมนักเรียน และแบบสัมภาษณ์ครูที่ทำหน้าที่ครูที่ปรึกษา วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสถิติที (t test) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วย content analysis

*Received September 4, 2018; September 14, 2018; Accepted November 30, 2018

ผลการวิจัย พบว่า 1) นักเรียนระดับชั้นมัธยมต้น 653 คน มีปัญหาที่ต้องการการดูแลช่วยเหลือจำนวน 272 คน คิดเป็นร้อยละ 41.65% ปัญหาที่พบมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ ปัญหาครอบครัว ติดเกม และความขัดแย้งกับเพื่อน คิดเป็นร้อยละ 6.28 3.52 และ 2.76 ตามลำดับ นอกจากนี้ในการทำหน้าที่ให้คำปรึกษาของครูที่ปรึกษา พบว่า ในโรงเรียนไม่มีครูที่ปรึกษาปัญหาพฤติกรรมและปัญหาสุขภาพจิตโดยตรง ครูไม่มั่นใจในทักษะการให้คำปรึกษา 2) คะแนนเฉลี่ยสมรรถนะการให้คำปรึกษาของครูที่ปรึกษา ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: สมรรถนะ; ครูที่ปรึกษา; การมีสติ; การเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน

Abstract

The purposes of this action research were to 1) study the behavioral and mental health problems of junior high school students and the teachers who work as counselors' situation in expanding educational opportunity schools under Saraburi Municipalities. 2) compare the competencies of teachers who work as counselors before and after participating in the teachers' counselor competency development based on mindfulness and action learning principle activity. The sample size consisted of 8 teachers who work as a counselor in expanding educational opportunity schools under Saraburi Municipalities. Research tools were used in this study including the process of developing teacher counselor based on mindfulness and action learning principle activities which had 5 steps: "1. Establishing mindfulness, 2. Problem determination in student counseling problems, 3. Asking questions to understand the problem, 4. Implementation in a real situation, and 5. Exchange of implementation outcomes and learning from implementation". Data gathering tools included the teacher counselor competency evaluation form, the children depression screening form, the student behavior questionnaire and the interviewing form for teachers who work as counselors. The descriptive statistics of percentage, mean, standard deviation and t-test were used to analyze the quantitative data. The content analysis was used to analyze the qualitative data.

The results showed that

1) 653 junior high school students, 272 had problems and need support accounted for 41.65%. The three most common problems were family problems, game addicted and conflict with their friends accounted for 6.28, 3.52 and 2.76 percent respectively. In addition, the results revealed that were no available positions for specialized teachers in counseling who should work as counselors for solving student's behavioral and mental health problems. Teachers without counseling specialty are not confident in their counseling skills.

2) The mean score of the teacher counselor competency after the participation was significantly higher at 0.05 level.

Keywords: Teacher Counsellor; Competencies; Mindfulness; Action Learning

บทนำ

สถานศึกษาจัดให้มีงานที่ปรึกษานักเรียนและครูที่ปรึกษา เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้แนะแนวและให้การปรึกษานักเรียนทั้งด้านการเรียน การแก้ปัญหา ส่งเสริมและติดตามดูแลให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขและสำเร็จการศึกษาตามเป้าหมาย จากข้อมูลรายงาน ผลการดำเนินงานโครงการเฝ้าระวังสุขภาพจิตนักเรียนประจำปี ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดเทศบาลเมืองสระบุรีของผู้วิจัย พบว่า ปัญหาของนักเรียนที่พบบ่อย ได้แก่ ติดเกม ไม่อยากมาโรงเรียน ไม่ตั้งใจเรียน ซึมเศร้า ก้าวร้าวเกเร พูดคำหยาบ ชู้สาว ดื่มสุรา สูบบุหรี่ และจากผลการประเมินสุขภาพจิตนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 550 คนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดเทศบาลเมืองสระบุรีทั้ง 7 โรงเรียน ในปีการศึกษา 2553 พบว่านักเรียนมีภาวะซึมเศร้าจำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 39.81 (Krukgulthorn, 2010) ซึ่งปัญหาสุขภาพจิตของนักเรียนเป็นผลมาจากความล้มเหลวในการแก้ปัญหาในชีวิตที่นักเรียนประสบอยู่ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดปัญหาพฤติกรรม ปัญหาการเรียนหรือปัญหาความสัมพันธ์กับผู้อื่น จึงควรมีการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การประเมินและคัดกรองนักเรียนที่มีปัญหาในเบื้องต้น การให้คำปรึกษาช่วยเหลือ จนกระทั่งส่งต่อให้ผู้เชี่ยวชาญในการช่วยเหลือดูแลอย่างต่อเนื่องตามความจำเป็น การช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาของเยาวชนวัยเรียน ควรเป็นการบูรณาการการช่วยเหลือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนนั้น (Child Protection Act, 2003) ผู้วิจัยเป็นพยาบาลสังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี ให้การดูแลและพัฒนาเยาวชนแบบบูรณาการร่วมกับครูฝ่ายปกครอง ครูประจำชั้น ครูแนะแนวและผู้ปกครอง ในการให้การปรึกษาแนะแนวทางและช่วยเหลือนักเรียนในการแก้ปัญหา ซึ่งถึงแม้ว่าครูพยายามที่จะให้การปรึกษาดูแล แนะนำนักเรียนในการแก้ไขปัญหาทั้งด้านพฤติกรรมและสุขภาพจิต แต่ยังมีข้อจำกัดด้านเวลา ภาระงานครู รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจและความมั่นใจในการให้คำปรึกษา ส่วนใหญ่จึงเป็นการให้คำแนะนำสั่งสอน และให้ความสนใจเฉพาะปัญหาที่มีผลกระทบทางด้านการเรียน นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนไม่กล้าเปิดเผยปัญหาทางจิตใจ หรือ ปัญหาส่วนตัวลึกๆ เพราะกลัวว่าจะมีความผิดในสายตาครูหรือกลัวความลับรั่วไหล

ดังนั้นการพัฒนางานการเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพจิตนักเรียน ให้เกิดความต่อเนื่องยั่งยืนและบูรณาการความร่วมมือกันในการช่วยเหลือนักเรียนที่เป็นปัญหา การพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ความสามารถและปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของครูที่ปรึกษา ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ 4 ด้าน คือ 1) ด้านการให้คำปรึกษาแนะนำ 2) ด้านการพัฒนานักเรียน 3) ด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียน และ 4) ด้านการช่วยเหลือและประสานงาน (Sritharadol & Boonchouy, 2013) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพปัญหาพฤติกรรมและปัญหาสุขภาพจิตนักเรียน สภาพการณ์การทำหน้าที่ครูที่ปรึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี ซึ่งมีนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาพฤติกรรมและปัญหาสุขภาพจิตค่อนข้างมาก และพัฒนากระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษา โดยใช้แนวคิดการมีสติ(mindfulness) ด้วยการใช้ศิลปภาวนาหรือแมนดาลา มาบูรณาการกับขั้นตอนการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน (action learning) ที่ประกอบด้วย การกำหนดปัญหา การตั้งคำถาม

เพื่อทำความเข้าใจปัญหา การลงมือปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการปฏิบัติ (Marquardt & Waddill, 2004)

ทั้งนี้เนื่องด้วยบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาต้องอาศัยครูที่มีสมรรถนะด้านการให้คำปรึกษา รวมทั้งคุณลักษณะส่วนบุคคล ที่มีความอดทนอดกลั้น มีจิตใจเสียสละ ปรารถนาดีต่อนักเรียนซึ่งเป็นวัยรุ่นตอนต้นที่ธรรมชาติอารมณ์ยังไม่มั่นคง อาจจะใช้คำพูดหรือมีกิริยาที่ไม่พึงประสงค์ และยังไม่ไว้วางใจครูที่ปรึกษาได้ง่ายๆ ครูที่ปรึกษาจึงต้องมีความเป็นกัลยาณมิตร ต้องอาศัยการมีสติในการทำหน้าที่ ซึ่งสติจะทำให้ครูรู้และเข้าใจตนเอง เท่าทันความคิด ความรู้สึกของตนก่อนที่จะแสดงคำพูดหรือกิริยาท่าทีออกไปตามอารมณ์ อันจะส่งผลกระทบต่อนักเรียนวัยรุ่นที่มีความอ่อนไหวทางอารมณ์อยู่แล้ว และจะไม่เป็นผลดีต่อความสัมพันธ์เพื่อการดูแลช่วยเหลือของครูและนักเรียน นอกจากนี้หน้าทีการให้คำปรึกษาโดยเฉพาะนักเรียนที่มีปัญหาซับซ้อนจะส่งผลให้ครูเกิดความเครียดในการทำหน้าที่ การฝึกสติด้วยแมนดาลาซึ่งใช้ศิลปะจะส่งผลให้ครูมีสติและสมาธิอยู่กับปัจจุบันขณะ เห็นความสวยงาม เกิดความผ่อนคลาย เข้าใจความเป็นธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นวัฏจักรหมุนเวียนเป็นวงกลมเข้าสู่ศูนย์กลาง ด้วยภาพหรือศิลปะอื่นๆ ของแมนดาลา (Buchalter, 2013) ส่วนแนวคิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน เป็นแนวคิดที่เหมาะสำหรับการเรียนรู้ของวัยผู้ใหญ่ โดยนำปัญหาที่เกิดจากการทำงานมาร่วมเรียนรู้ในกลุ่มตามขั้นตอนทั้ง 4 ขั้น ดังกล่าวข้างต้นและนำไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์จริงของการทำงานหรือในที่นี้คือการทำหน้าที่ครูที่ปรึกษา เมื่อนำแนวคิดทั้ง 2 ประการมาใช้เป็นกระบวนการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการให้คำปรึกษาของครูที่ปรึกษาทั้ง 3 ด้านคือ ด้านความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ด้านเจตคติและด้านทักษะการให้คำปรึกษา (Nugkim, 2016) หากครูที่ปรึกษามีสมรรถนะที่เพิ่มขึ้น มีความมั่นใจและสามารถให้การปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในความรับผิดชอบ จะเกิดประโยชน์ในระยะยาวและวงกว้างอันจะช่วยป้องกันหรือช่วยลดปัญหาของเยาวชนวัยเรียนได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาพฤติกรรมและปัญหาสุขภาพจิตของเด็กนักเรียนชั้นมัธยมต้น และสภาพการทำหน้าที่ให้คำปรึกษาของครูที่ปรึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี

2. เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะครูที่ปรึกษา ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษาตามแนวคิดการมีสติและการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ครูที่มีหน้าที่ให้คำปรึกษานักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี 7 โรงเรียน จำนวน 20 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ครูผู้ให้คำปรึกษานักเรียน ในโรงเรียนสังกัดเทศบาล เมืองสระบุรี จำนวน 8 คน ตามความเหมาะสมของการเรียนรู้แบบกลุ่มปิดที่ควรมีจำนวนสมาชิกในกลุ่มจำนวน 4 - 8 คน (Marquard & Waddill, 2004) เลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยมีเกณฑ์คัดเลือกเข้าศึกษา คือ 1) เป็นครูที่ทำหน้าที่ครูที่ปรึกษานักเรียน 2) สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบทุกครั้ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษา ตามแนวคิดการมีสติและการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยนำแนวคิดการมีสติและกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานมาผสมผสานเป็นกระบวนการพัฒนา โดยมีขั้นตอน 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การสร้างสติ โดยใช้แมนดาลาเป็นกิจกรรมที่ใช้ในการฝึกสติ ขั้นที่ 2 การกำหนดปัญหาในการให้คำปรึกษานักเรียน ขั้นที่ 3 การตั้งคำถามเพื่อทำความเข้าใจปัญหา ขั้นที่ 4 การลงมือปฏิบัติ ตามแนวทางที่คิดว่าดีที่สุดมีความเป็นไปได้มากที่สุด ซึ่งเป็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของสมาชิกกลุ่ม ขั้นที่ 5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการปฏิบัติ เป็นการนำเสนอผลการปฏิบัติการแก้ปัญหานักเรียนตามข้อเสนอแนะของกลุ่ม รวมทั้งปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการแก้ปัญหานั้น ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการให้คำปรึกษา จำนวน 3 คน ค่า IOC เท่ากับ 0.80

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

2.1 การรวบรวมข้อมูลสภาพปัญหาพฤติกรรมและสุขภาพจิตของนักเรียน และสภาพการทำหน้าที่ครูที่ปรึกษา โดยใช้เครื่องมือ ดังนี้ 1) แบบคัดกรองภาวะซึมเศร้าในเด็ก (Children's Depression Inventory: CDI) ฉบับภาษาไทย ที่ศาสตราจารย์แพทย์หญิงอุมาพร ตรังคสมบัติแปลจากฉบับภาษาอังกฤษที่สร้างขึ้นโดย Maria Kovacs โดยดัดแปลงจาก Beck Depression Inventory ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 27 ข้อ เกี่ยวกับอาการซึมเศร้าด้านต่างๆ ที่พบในเด็ก เกณฑ์การพิจารณาและตัดสินว่านักเรียนมีภาวะซึมเศร้าโดยมีคะแนนรวมมากกว่าหรือเท่ากับ 15 ขึ้นไป สำหรับการคัดกรองทางระบาดวิทยาสามารถใช้จุดตัดที่ 19 หรือ 20 คะแนนได้ (Department of Mental Health, 2016) ค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's alpha เท่ากับ 0.864 2) แบบสอบถามพฤติกรรมนักเรียนตามการรับรู้ของครูที่ปรึกษา ซึ่งใช้คำถามปลายเปิดถามครูที่ปรึกษาว่า "เด็กนักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์มีลักษณะปัญหาอย่างไรบ้าง" 3) แบบสัมภาษณ์ตัวแทนครูที่ทำหน้าที่ครูที่ปรึกษาเกี่ยวกับ สภาพการทำหน้าที่ครูที่ปรึกษา

2.2 การทดลองใช้กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษาบนพื้นฐานแนวคิดการมีสติและกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน มีการใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) แบบประเมิน

สมรรถนะครูที่ปรึกษา ซึ่งผู้วิจัยปรับปรุงจากแบบประเมินสมรรถนะอาจารย์ที่ปรึกษาของ Nugkim (2016) ซึ่งเป็นแบบประเมินสมรรถนะครูที่ปรึกษา โดยเป็นแบบประเมินตนเอง ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ จำนวน 25 ข้อ และตรวจสอบความเชื่อมั่นโดยสัมประสิทธิ์คอนบาคอัลฟา เท่ากับเท่ากับ .90 2) แบบบันทึกการสะท้อนคิด เป็นแบบบันทึกสำหรับครูที่ปรึกษาบันทึกภายหลังเข้าร่วมกิจกรรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาสภาพปัญหาพฤติกรรม และสุขภาพจิตของนักเรียนและสภาพการณ์การทำหน้าที่ครูที่ปรึกษา โดยใช้แบบคัดกรองภาวะซึมเศร้าของเด็ก และแบบสอบถามพฤติกรรมนักเรียนของครูที่ปรึกษา ประเมินปัญหาทางสุขภาพจิตและพฤติกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมในปีการศึกษา 2560 และศึกษาสภาพการทำหน้าที่ครูที่ปรึกษาของครูมัธยมในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี โดยใช้แบบสอบถามที่มีข้อคำถามปลายเปิดให้ ตัวแทนครูที่ปรึกษาจำนวน 8 คน ซึ่งมาจากโรงเรียนแห่งละ 1 คน ตอบคำถามเกี่ยวกับระบบครูที่ปรึกษาในโรงเรียน การทำหน้าที่ครูที่ปรึกษาตามความคิดเห็นของตน และผู้วิจัยสัมภาษณ์เพิ่มเติม หากคำตอบไม่ชัดเจน จากนั้นนำข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์แล้วสรุปผล

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมข้อมูลสมรรถนะครูที่ปรึกษาก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมในกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษาตามแนวคิดการมีสติ และกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ตามแนวทางวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Kemmis & Mc Taggart, 1988) โดยเริ่มต้นที่ขั้นตอนการวางแผน (planning) การปฏิบัติ (action) การสังเกต (observing) และการสะท้อนกลับ (reflecting) ดังแผนภาพที่ 1 โดยผู้วิจัยและคณะได้ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบประเมินสมรรถนะครูที่ปรึกษาก่อนเข้าร่วมกิจกรรม จากนั้นดำเนินการกิจกรรมกลุ่มตามขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษาตามแนวคิดการมีสติและการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานด้วยตนเองสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ระยะเวลาครั้งละ 4 ชั่วโมง ต่อเนื่องกัน 3 สัปดาห์ ในเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 2561 เมื่อสิ้นสุดกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษาผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบประเมินสมรรถนะครูที่ปรึกษาหลังการเข้าร่วมกิจกรรมอีกครั้ง ซึ่งมีระยะเวลาห่างจากการทำแบบประเมินก่อนเข้าร่วมกิจกรรมเป็นระยะเวลาประมาณ 4 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล 1) ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ปัญหาพฤติกรรมและปัญหาสุขภาพจิตนักเรียน และเปรียบเทียบสมรรถนะครูที่ปรึกษาก่อนและหลังด้วยการทดสอบสถิติที (t test) 2) วิเคราะห์เนื้อหา จากข้อมูลในแบบสอบถามปลายเปิด การสัมภาษณ์ครูและการบันทึกการสะท้อนคิด

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาพฤติกรรมและปัญหาสุขภาพจิตของนักเรียน และสภาพการทำหน้าที่ครูที่ปรึกษา ดังนี้

1.1 สภาพปัญหาสุขภาพจิตและพฤติกรรมของนักเรียน จากการสำรวจสภาพปัญหาสุขภาพจิตนักเรียนระดับชั้นมัธยมต้น จำนวน 653 คน โรงเรียนขยายโอกาสสังกัดเทศบาลเมืองสระบุรีทั้ง 7 โรงเรียน ในปีการศึกษา 2560 โดยใช้แบบวัดภาวะซึมเศร้าในเด็ก (Children's Depression Inventory: CDI) ฉบับภาษาไทย (Department of Mental Health, 2016) ใช้จุดตัดคะแนนที่ 18 คะแนน พบว่านักเรียนมีภาวะซึมเศร้า จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 19.14 พบว่า สภาพปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมต้น โดยให้ครูบันทึกปัญหาที่พบในนักเรียนที่ตนเองดูแลลงในแบบสอบถามพฤติกรรมนักเรียน พบว่า ครูที่ปรึกษาระบุว่านักเรียนมีปัญหาที่ต้องการการดูแลช่วยเหลือจำนวน 272 คน คิดเป็นร้อยละ 41.65 โดยปัญหาที่พบมากที่สุดอันดับที่ 1 คือ ปัญหาครอบครัว ได้แก่ พ่อแม่หย่าร้าง ทุบตีกัน ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 6.28 รองลงมาคือ ติดเกม จนมีผลกระทบต่อการเรียนคือ ง่วงนอนเวลาเรียน หงุดหงิด ฟังครูไม่รู้เรื่อง จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 3.52 นอกจากนี้ยังพบปัญหา ความขัดแย้งกับเพื่อน ทะเลาะวิวาท ถูกข่มขู่ ถูกเพื่อนแกล้ง จำนวน 18 คน ปัญหาชู้สาว อกหักผิดหวังจากความรัก กลัวตั้งครรภ์ กลัวแฟนตั้งครรภ์ จำนวน 14 คน ปัญหาการเรียน ได้แก่ ผลการเรียนต่ำ เรียนไม่รู้เรื่อง จำนวน 12 คน และปัญหาการเงิน ได้แก่ ต้องทำงานหาเงินเรียนเอง หรือต้องช่วยทำงานจนขาดเรียนบ่อย จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.76, 2.14, 1.84 และ 1.38 ตามลำดับ

1.2 สภาพการทำหน้าที่ครูที่ปรึกษา โดยใช้แบบสอบถามครูที่ปรึกษา พบว่า ครูที่ปรึกษามีความคิดเห็นด้านระบบครูที่ปรึกษาในโรงเรียน ความคิดเห็นและความรู้สึกเกี่ยวกับการทำหน้าที่ครูที่ปรึกษาว่า ในโรงเรียนไม่มีครูที่รับหน้าที่ครูที่ปรึกษาโดยตรง คิดว่าน่าจะเป็นงานของครูประจำชั้น ครูคิดว่ามิใช่ภารกิจของครู แต่สถานการณ์ของนักเรียน ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าทำให้ครูต้องทำหน้าที่ที่ปรึกษา จึงเกิดข้อลังเลสงสัยว่าเป็นหน้าที่หรือไม่ ครูบางคนไม่มั่นใจว่าทำได้ดีหรือถูกต้องแล้วหรือไม่ ดังตัวอย่างคำพูดของครูว่า *"กรณีมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ครูจะตัดสินใจผิดถูกตามมาตรฐานของครูและมักจะอบรม สั่งสอนมากกว่าให้การปรึกษา"* บางโรงเรียนมีครูแนะแนวที่มีวุฒิการศึกษาโดยตรง ครูจะมุ่งเน้นดูแลปัญหาการเรียน ดังที่ครูตอบว่า *"จุดประสงค์ของครูที่ปรึกษาหรือครูปกครอง คือ การช่วยเหลือเด็ก เน้นแนะแนวทางทางการเรียนต่อ การแก้ปัญหาการเรียนเน้นการแก้ปัญหาที่กระทบต่อห้องเรียน ผลการเรียน ไม่ได้แก้ปัญหาทางพฤติกรรมและอารมณ์"* นอกจากนี้ยังพบว่า ครูยังขาดความมั่นใจในทักษะการให้การปรึกษา เพราะไม่ได้รับการอบรมและฝึกให้ปฏิบัติและคิดว่ามีพยาบาลมาให้บริการแทนแล้ว *"ครูก็แนะนำไป ช่วยไปเรื่อย จะถูกต้องตามหลักการหรือเปล่าก็ไม่รู้"* นอกจากนี้ยังพบว่า ครูได้พบเห็นปัญหาของเด็กนักเรียนจนอาจจะเกิดความท้อแท้จนไม่แน่ใจในการช่วยเหลือเด็ก ดังที่ครูพูดว่า *"โอ๊ย มีแต่เด็กบ้านแตกค่อนโรงเรียน ครูเจอปัญหาทุกปี ไม่รู้จะช่วยอะไรได้แค่ไหน"*

แผนภาพที่ 1 ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลสมรรถนะครูที่ปรึกษาก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมฯ

ทดสอบก่อนเรียน (pre test) ด้วยแบบประเมินสมรรถนะครูที่ปรึกษา

ขั้นตอน Action research	**ขั้นตอนขอกระบวน-การพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษา**	**กิจกรรม**
1. ขั้นวางแผน (planning)" ระยะเวลา 1 วัน	- ครูที่ปรึกษาจาก 7 โรงเรียน จำนวน 20 คนร่วมฟังการบรรยายและทดลองปฏิบัติเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะการให้คำปรึกษา การฝึกสติโดยใช้แมนดาลาและกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ - เลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มที่จะเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจำนวน 8 คนจากครูที่ปรึกษาที่สนใจและสามารถเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษาจนครบทุกขั้นตอน - ร่วมวางแผนกับครูที่ปรึกษา ในการเลือกนักเรียนที่มีปัญหาพฤติกรรมและปัญหาสุขภาพจิตมาเป็นกรณีตัวอย่างในการให้คำปรึกษาตลอดกระบวนการ โดยมีสัดส่วนครูต่อนักเรียนเท่ากับ 1:1 - วางแผนและกำหนดวัน เวลา สถานที่ ในการประชุมกลุ่มภายหลังการไปปฏิบัติการให้คำปรึกษานักเรียนกรณีตัวอย่าง	
2. การปฏิบัติ (action) ตามกระบวนการพัฒนาครูที่ปรึกษาบนแนวคิดการมีสติและกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ระยะเวลาครั้งละ 4 ชั่วโมงต่อเนื่องกัน" 3 สัปดาห์	1. การสร้างสติ	- ก่อนเริ่มกิจกรรมกลุ่มในแต่ละครั้งใช้แมนดาลาเป็นกิจกรรมพัฒนาสติ ได้แก่ กลุ่มครั้งที่ 1 การวาดรูปแมนดาลา กลุ่มครั้งที่ 2 การใช้ธรรมชาติมาจัดทำศิลปะแบบแมนดาลา(Mandala nature) กลุ่มครั้งที่ 3 การเคลื่อนไหวเป็นวงกลมและสู่ศูนย์กลาง (Mandala movement)
	2. การกำหนดปัญหา	- สมาชิกกลุ่มเล่าปัญหานักเรียนกรณีศึกษาที่ตนเองรับผิดชอบดูแลที่ได้เลือกไว้และปัญหาในการให้คำปรึกษาเพื่อช่วยเหลือนักเรียนกรณีศึกษา คนละ 10 นาที - สมาชิกช่วยกันเลือกปัญหาที่กลุ่มสนใจ เพื่อนำมาระดมสมองในการช่วยแก้ปัญหาในขั้นต่อไป

แผนภาพที่ 1 (ต่อ)

ขั้นตอน Action research	ขั้นตอนขอกระบวน-การพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษา	กิจกรรม
	3. การตั้งคำถามเพื่อทำความเข้าใจปัญหา	- สมาชิกตั้งคำถามเกี่ยวกับปัญหาของนักเรียนที่กลุ่มเลือกไว้ โดยลักษณะคำถามเป็นการถามเพื่อความกระจ่าง ชัดเจนในปัญหาของนักเรียน และแนวทางในการให้คำปรึกษาของครูที่ปรึกษาเจ้าของกรณีศึกษา - ระดมความคิดเพื่อสรุปสาเหตุของปัญหาและร่วมกันหาแนวทางแก้ไข - สมาชิกช่วยกันตัดสินใจเลือกแนวทางที่ดีที่สุดและเหมาะสมกับนักเรียนกรณีศึกษา - สรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยประยุกต์หลักธรรมมาใช้ในการคิดและการแก้ปัญหานักเรียน - นัดหมายการประชุมกลุ่มครั้งต่อไป และให้สมาชิกนำแนวทางการแก้ปัญหาไปใช้ตามข้อเสนอแนะและนัดหมายการประชุมกลุ่มในสัปดาห์ต่อไป
	4. การลงมือปฏิบัติ	- สมาชิกนำวิธีการแก้ปัญหาที่กลุ่มได้เสนอและสรุปร่วมกันไปดำเนินการแก้ปัญหานักเรียนกรณีศึกษา (ระยะเวลา 1 สัปดาห์)
3. การสังเกต (observing)	5. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการปฏิบัติ	- สมาชิกกลับมารวมกลุ่มสนทนาและเปลี่ยน นำเสนอผลการปฏิบัติการแก้ปัญหา ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขและให้กำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษา
4. การสะท้อนกลับ (reflecting)		- ในการประชุมกลุ่มครั้งสุดท้ายครูที่ปรึกษาบันทึกและสนทนาสะท้อนคิดผลการปฏิบัติการให้คำปรึกษากรณีตัวอย่างที่ตนรับผิดชอบ รวมทั้งผลการพัฒนาสมรรถนะที่เกิดขึ้นกับตนเอง แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกในกลุ่ม ต่อการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาของตน

ทดสอบหลังเรียน (post test) ด้วยแบบประเมินสมรรถนะครูที่ปรึกษา

2. ผลของการพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษา โดยนำหลักการของแนวคิดการมีสติและกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน พบว่า

2.1 ข้อมูลทั่วไปของครูที่ปรึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 คน เป็นเพศหญิงและนับถือศาสนาพุทธทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาโท จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 62.5 โดยเป็นสาขาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้แก่ บริหารการศึกษา พื้นฐานการศึกษา ภาษาอังกฤษและวิทยาศาสตร์ศึกษา มีกลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 37.5 โดยมีสาขาที่ไม่ใช่ทางการศึกษาคือ รัฐศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรง ได้แก่ ครุศาสตรบัณฑิตและศึกษาศาสตรบัณฑิต

2.2 เปรียบเทียบสมรรถนะครูที่ปรึกษาก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ตามแนวคิดการมีสติและกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะครูที่ปรึกษาก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

สมรรถนะครูที่ปรึกษา	คะแนนเฉลี่ยสมรรถนะครูที่ปรึกษา				t	df	P value
	ก่อน		หลัง				
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD			
1. ด้านความรู้ (เต็ม 24 คะแนน)	15.13	1.64	20.00	3.34	3.71	7	.008*
2. ด้านทัศนคติ (เต็ม 36คะแนน)	26.13	2.59	29.75	1.55	2.06	7	.078
3. ด้านการปฏิบัติ (เต็ม 16 คะแนน)	9.63	1.41	13.00	1.41	4.47	7	.003*
4. ด้านการปฏิบัติตามระบบ(เต็ม 24 คะแนน)	13.13	.99	19.38	2.72	7.26	7	.000*
ภาพรวม (เต็ม 100คะแนน)	64	4.47	81.25	6.71	5.46	7	.001*

* $P \leq 0.05$

จากตารางที่ 1 พบว่าคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะการให้คำปรึกษาของครูที่ปรึกษาภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษา แตกต่างจากก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมทั้งในภาพรวมและสมรรถนะรายด้าน ยกเว้นสมรรถนะครูที่ปรึกษาด้านทัศนคติที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากบันทึกการสะท้อนคิดของครูที่ปรึกษา โดยการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า

1. ด้านความรู้ ครูให้ข้อมูลว่ามีความรู้เพิ่มขึ้น ภายหลังการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษา ส่งผลให้ครูมีความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา โดยมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติวัยรุ่น หลักการให้การปรึกษา หลักธรรมที่นำมาใช้ในการให้คำปรึกษา ตัวอย่างคำพูดครู ”เข้ากลุ่มแล้วได้แนวทางที่จะนำไปใช้แก้ปัญหาเด็ก”

2. ด้านทัศนคติ ครูมีทัศนคติเชิงบวกมากขึ้น มีเจตคติที่ดีต่อการทำหน้าที่ครูที่ปรึกษา ยินดีเต็มใจมากขึ้นยอมรับความเป็นจริงมากขึ้น มั่นใจเพิ่มขึ้นสนใจศึกษาเพิ่มเติมขึ้น ภูมิใจที่ทำได้สำเร็จยอมรับข้อผิดพลาดข้อบกพร่องของตนเองที่ผ่านมามากขึ้น ตัวอย่างคำพูดครู “ครูจะกลับไปตามช่วยเขาต่อไป ไปพูดคุยให้เข้าใจเขามากขึ้น”

3. ด้านทักษะการให้การปรึกษา ครูมีทักษะมากขึ้น มีความมั่นใจมากขึ้น รู้แนวทางการค้นหาปัญหาโดยใช้แบบประเมินสุขภาพจิตและพฤติกรรมนักเรียน สามารถแปลผลเองได้และมีทักษะในการให้คำปรึกษาเพิ่มขึ้นมีความภูมิใจในภารกิจที่ต้องทำมากขึ้น ตัวอย่างคำพูดครูคือ “ต่อไปจะถามเขามากขึ้น ครูไม่ค่อยถามเขา ครูจะบอกจะสอนเขามากกว่า”

ผลที่เกิดขึ้นกับเด็กนักเรียนที่เป็นกรณีศึกษาที่ได้รับการปรึกษาอย่างต่อเนื่อง จำนวน 8 ราย พบว่า นักเรียนมีความสุขเพิ่มขึ้น มีพฤติกรรมเชิงบวกมากขึ้น แต่มี 2 ราย ที่มีปัญหาที่ซับซ้อนจึงขอความช่วยเหลือจากทีมผู้วิจัยในการติดตามเยี่ยมบ้านให้การปรึกษาเพิ่มเติมและประสานให้ได้รับยาจากแพทย์ทำให้อาการดีขึ้น ลดปัญหาในห้องเรียนได้มากขึ้น ทำร้ายตนเองและผู้อื่นน้อยลง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาสภาพปัญหาพฤติกรรมและปัญหาสุขภาพจิตของนักเรียนมัธยม ซึ่งครูระบุว่านักเรียนมีปัญหาที่ต้องการการดูแลช่วยเหลือถึงร้อยละ 41.65 และปัญหาที่พบมากที่สุดอันดับแรกคือปัญหาครอบครัว รองลงมาเป็นปัญหาติดเกม ปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อน ทะเลาะวิวาท ถูกข่มขู่ ถูกเพื่อนแกล้ง ปัญหาชู้สาว ปัญหาการเรียน ตามลำดับ สอดคล้องกับผลการสำรวจพฤติกรรมเสี่ยงของเยาวชน พบว่าเยาวชนมีพฤติกรรมเสี่ยง ได้แก่ พฤติกรรมการดื่มเบียร์ สุรา การสูบบุหรี่ และการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งมีสาเหตุจากระดับบุคคลคือ ความอยากรู้ อยากลอง ทำตามเพื่อน การสร้างอัตลักษณ์ตัวตนเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ

กลุ่ม เป็นที่ยอมรับของเพื่อนๆ มีตัวตนในกลุ่มเพื่อน สาเหตุในระดับครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวไม่อบอุ่น เยาวชนไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ และปัจจัยด้านสังคมคือ วัฒนธรรมเฉพาะของกลุ่มเยาวชน เช่น การเลียนแบบเพื่อน เพื่อนต้องช่วยเพื่อน (Poonkum, Promprapat, Paisanauchapong & Samakkeeka, 2010)

สภาพการทำหน้าที่ครูที่ปรึกษา พบว่า ครูประจำชั้น ครูแนะแนวและผู้ปกครอง ร่วมกันช่วยเหลือนักเรียนในการแก้ปัญหา แต่ยังมีข้อจำกัดด้านเวลา ภาระงานครู รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจและความมั่นใจในการให้คำปรึกษา ส่วนใหญ่จึงเป็นการให้คำแนะนำสั่งสอน และให้ความสนใจเฉพาะปัญหาที่มีผลกระทบทางด้านการเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนไม่กล้าเปิดเผยปัญหาทางจิตใจ หรือปัญหาส่วนตัวลึกๆ เพราะกลัวว่าจะมีความผิดในสายตาครูหรือกลัวความลับรั่วไหล สอดคล้องกับการศึกษาของ Muthusit, Pakotung & Singpan (2014) ซึ่งสำรวจวิธีการแก้ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาของข้าราชการครู พบว่า มีวิธีการแก้ปัญหา โดยการแนะนำเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้เป็นวิธีการลงโทษ การทำสัญญาเงื่อนไขและวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งอาจจะไม่เพียงพอต่อการทำให้นักเรียนไว้วางใจ ที่จะเล่าถึงปัญหาของตนและร่วมมือกับครูที่ปรึกษาในการแก้ปัญหา ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษา พบว่า สมรรถนะการให้คำปรึกษาเพิ่มขึ้น ในทุกองค์ประกอบทั้ง ด้านความรู้ ด้านทัศนคติและการปฏิบัติการให้คำปรึกษานั้น เนื่องจากในกระบวนการพัฒนาครูที่ปรึกษามีการใช้แนวคิดการฝึกสติ ตามความหมายของสติที่มี 4 ประเด็นย่อย คือ 1) การอยู่กับปัจจุบันขณะ 2) ตระหนักรู้ตนเอง 3) ใคร่ครวญตามความเป็นจริง และ 4) เป็นกลาง เป็นธรรมชาติ (Charoensuk, Pitaksongkram & Christopher, 2015) โดยใช้กิจกรรม แมนดาลา 3 ลักษณะคือ การวาดภาพแมนดาลา การเคลื่อนไหวเป็นวงกลมเข้าสู่ศูนย์กลาง และการนำวัสดุธรรมชาติมาสร้างเป็นงานศิลปะแบบแมนดาลา ซึ่งแมนดาลาคือภาพที่แผ่ขยายจากจุดศูนย์กลาง มีแนวคิดว่า “จิตของเรา คือ แก่นกลางของตัวเรา ถ้าเรากลับมาที่จิตเดิมได้ มันคือความสงบเบิกบาน เหมือนหลักพุทธธรรมที่มุ่งสู่ภาวะพุทธะ” การได้หยุดจากสิ่งรบกวนทางความคิด และกลับมาอยู่กับตัวเอง ทำให้มีพลังมากขึ้น มีสมาธิ ผ่อนคลาย รวมทั้งได้ปลดปล่อยระบายออกซึ่งสิ่งที่คั่งค้างผ่านการลงมือทำ การเยียวยาเกิดขึ้นเมื่อมีการปลดปล่อยความเครียด เกิดความว่าง (Chantrwongpaisan, 2016) ซึ่งจะส่งผลให้ครูมีจิตใจจดจ่อกับสิ่งที่กำลังทำอยู่ ณ ปัจจุบันขณะ มีจิตใจสงบและผ่อนคลาย ก่อให้เกิดความสุข มีสติตระหนักรู้ รับฟังนักเรียนมากกว่าที่จะด่วนตัดสินนักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ครูมีสติตระหนักรู้ในพฤติกรรม ความคิด คำพูดที่มีผลต่อความสัมพันธ์และการให้คำปรึกษานักเรียน

การใช้กระบวนการตามขั้นตอนการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน มาใช้เป็นกระบวนการกลุ่มในการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาของครู ในขั้นที่ 2 การกำหนดปัญหาในการให้คำปรึกษานักเรียน ซึ่งปัญหานั้นจะมีประเด็นที่ต้องการการแก้ไขปรับปรุงเร่งด่วน และเป็นโอกาสที่กลุ่มจะได้เรียนรู้ ร่วมกัน และสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้น เริ่มจากสมาชิกในกลุ่มเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วให้สมาชิกอื่นซักถามเพื่อหาปมเหตุที่เกิดขึ้น ความสำคัญอยู่ตรงที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มต้องมีความเข้าใจปัญหาที่ตรงกันก่อน จึงจะสามารถหาวิธีแก้ปัญหาได้ ขั้นที่ 3 การตั้งคำถามเพื่อทำความเข้าใจปัญหา เพื่อหาทางแก้ไขได้ถูกต้อง

คำถาม ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การตั้งคำถามจะช่วยทำให้ทุกคนมองเห็นภาพปัญหาเดียวกัน ขั้นที่ 4 การลงมือปฏิบัติ ตามแนวทางที่คิดว่าดีที่สุดมีความเป็นไปได้มากที่สุด ซึ่งเป็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของสมาชิกกลุ่ม ภายหลังการระดมสมองในการช่วยกันแก้ปัญหาและ ขั้นที่ 5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการปฏิบัติ เป็นการนำเสนอผลการปฏิบัติการแก้ปัญหานักเรียนตามข้อเสนอแนะของกลุ่ม รวมทั้งปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการแก้ปัญหานั้น ส่งผลให้ครูมีความมั่นใจในการปฏิบัติการให้คำปรึกษามากขึ้น และเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีเพื่อนที่จะรับฟังช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหานักเรียน ซึ่งตามปกติครูมีภาระในการเรียนการสอนมากมายอยู่แล้วและต้องมารับภาระในการแก้ปัญหานักเรียนอีก การเกิดเครือข่ายครูที่ปรึกษาของเทศบาลเมืองสระบุรี ซึ่งมีกลุ่มไลน์ (line) ในการติดต่อกันและติดต่อกับบุคลากรในคลินิกสุขภาพใจโรงพยาบาลสระบุรี และอาจารย์พยาบาลทางด้านสาขาวิชาจิตวิทยา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสระบุรี ส่งผลให้ครูรู้สึกมีเพื่อนร่วมทุกข์และมีที่ปรึกษา และมีการติดต่อขอความช่วยเหลือเพื่อดูแลนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เช่น กรณีนักเรียนมีปัญหาสุขภาพจิตที่ต้องรักษาในคลินิกสุขภาพใจ

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า นักเรียนมีปัญหาที่ต้องการการดูแลช่วย เหลือถึงร้อยละ 41.65 และปัญหาที่พบมากที่สุดคือปัญหาครอบครัว ในโรงเรียนไม่มีครูที่รับหน้าที่ครูที่ปรึกษาโดยตรง ครูยังขาดความมั่นใจในทักษะการให้การปรึกษา ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการพัฒนาครูที่ปรึกษาและระบบการทำหน้าที่ครูที่ปรึกษาในการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยสมรรถนะการให้คำปรึกษา ของครูที่ปรึกษาภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรขยายผลนำไปจัดกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะครูที่ปรึกษาครอบคลุมโรงเรียนในสังกัดเทศบาลทุกโรงเรียน

References

Buchalter, S. (2013). *Mandala symbolism and techniques: Innovative approaches for professionals*. Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Charoensuk S., Pitaksongkram P. and Christopher M. (2015). Meaning and Cultivating Factors of Mindfulness as Experienced by Thai Females who Practice Dhamma. *Nursing Journal of the Ministry of Public Health*, *25*(3), 170-183.

Chantrwongpaisan, P. (2016). Mandala: The implication of spirituality in the context of art. *Silpakorn University journal of Fine Arts*, 4(1), 168-182.

Child Protection Act. (2003 24, September) The Royal Gazette. Book number 120 episode 95 Page 4.

Department of Mental Health. (2016). *Screening test for depression in children*. Retrieved from https://www.dmh.go.th/test/cesd/depress/

Kemmis, S and McTaggart, R. (1988). *The action research planner*. (3rd ed.). Victoria: Deakin University.

Krukgulthorn, Y. (2010). *Mental health surveillance project in school.* Saraburi Municipality Office. Copied documents.

Marquardt, M. and Waddill, D. (2004). The power of learning in action learning: A Conceptual analysis of how the five schools of adult learning theories are incorporated within the practice of action Learning. *Action Learning: Research and Practice*, 1(2), 185-202.

Muthusit, C., Pakotung, C. and Singpan, P. (2014). An Undesirable behavioral solution of Matthayom Suksa students of government teachers under the Ubon Ratchathani secondary educational service area1. *Buabandit Journal of Educational Administration*, 14 (3); 59-71.

Nugkim, K. (2016). Competency of supervisor - teachers for students as youth counselor (YC): central region. *Silpakorn Educational Research Journal,* 8 (2); 88-102.

Poonkum, Y., Promprapat, P., Paisanauchapong, K. & Samakkeeka, R. (2010). *The youth health-promoting behaviors and the health risk behavior of youths*. Nonthaburi: Department of Health, Ministry of Public Health.

Sritharadol, S. & Boonchouy, J. (2013). *Expectation and performance roles of advisors, and problem of advisory system at Faculty of Liberal Arts*. Prince of Songkla University, Hat Yai Campus. Retrieved from http://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2016/11175/1/ 417758.pdf

แนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง ตามหลักพระพุทธศาสนา*

The Way to Access the Real Information Based On Buddhism

พระมหาปรทัตติ ปรทตฺตูปชีวี (ยาทองไชย)
Phramaha Parathatti Parathattupashivi (Yathongchai)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
Email: Yathongchai.urapumi@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประเด็น ได้แก่ (1) เพื่อศึกษาแนวคิดการรับข้อมูลข่าวสาร และปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (2) เพื่อศึกษาแนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา และ (3) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งพบว่า

แนวคิดการรับข้อมูลข่าวสารเกิดจากการพัฒนารูปแบบการรับข้อมูลข่าวสารให้มีประสิทธิภาพ มีความสำคัญต่อการดำเนินวิถีชีวิต สำหรับข้อมูลข่าวสารในพระพุทธศาสนา จัดเป็นเป้าหมายของการเผยแผ่หลักสัจธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ ซึ่งการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนั้น ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้รับข้อมูลข่าวสาร 2 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ และทางสติปัญญา

แนวทางการแก้ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่มีผลกระทบต่อชีวิต ผู้รับข้อมูลข่าวสารจะต้องเลือกบริโภคข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงเท่านั้น โดยใช้หลักธรรมที่มีคุณสมบัติเป็นเครื่องมือพิจารณาข้อเท็จจริงและพัฒนาสติปัญญา เพื่อให้รู้เท่าทันข้อมูลข่าวสาร พร้อมทั้งปรากฏการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต ประกอบด้วยหลักธรรมเหล่านี้ คือหลักกาลามสูตร หลักมหาปเทส หลักความไม่มีอคติ และหลักไตรสิกขา เป็นต้น

* Received January 5, 2018; Revised April 11, 2018; Accepted November 24, 2018

ผลการวิเคราะห์แนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ได้พบคุณสมบัติของหลักธรรมที่ใช้เป็นเครื่องมือส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการควบคุมพฤติกรรม การส่งเสริมสติปัญญา และการปฏิบัติตนเพื่อออกจากปัญหาที่ชัดเจนและเพื่อความเกิดขึ้นแห่งประโยชน์สุข 3 ระดับ ได้แก่ ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในอนาคตหรือโลกหน้า และประโยชน์สูงสุดคือการพ้นจากทุกข์ทั้งปวง โดยการปฏิบัติตนตามองค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง 4 อย่าง คือ การแก้ไขปัญหาความผิดพลาดเพื่อนำไปสู่หนทางที่ถูกต้อง การสร้างความสุขที่ยั่งยืน การสร้างภูมิคุ้มกันภัย และการวางเป้าหมายในชีวิตอย่างเป็นขั้นตอน

คำสำคัญ: การสื่อสาร; ข้อมูลข่าวสาร; ความจริง; หลักพระพุทธศาสนา

Abstract

This article had three objectives, (1) to study the concept of receiving information and the problems related to access of information; (2) to study the approach to get the true information in accordance with Buddhism (3) to analyze the method of accessing authentic messages in the perspective of Buddhism. Found that:

The concept of receiving the information and messages is found as a product of sender-recipient interaction process, which is effectively developed. For the Buddhist message, as the Buddha's authentic teaching, its accessibility depends upon a recipient's two characteristic factors; physically, and intellectual discernment,

Regarding the solution of the problem concerning an access to the information, the recipient of the messages needs to choose the only true and reliable messages through the particular Dhamma principle as a means of discernment and wisdom, at the same time learning not only the messages per se and also their effects. The above mentioned Dhamma principles consist of principles: the three pieces of training in Buddhism, the principle of Kalama or as to how to investigate the doctrines, the principle of general main judgment in Buddhism and even the concept of impartiality etc.

From analysis of the problem in accessing to the information and looking for the solution to get accessibility of information, it is found that there are principles of the Dhamma doctrine, by which one can nurture well-qualified life, cultivate moral behavior and develop wisdom, thus releasing oneself away from all problems and leading to three domains of benefits namely the present good and the benefit for next life as well as the ultimate goal, Niravan. In addition, deep consequences of the analysis of the access to the information and true messages bring about four properties of well-being: the solution to solve problems, the creation of sustainable happiness, the antidote to insecurity and the systematical formulation of life plan.

Keywords: Communication; Information; Reality; Principles of Buddhism

บทนำ

การสื่อสารเป็นบ่อเกิดแห่งอารยธรรมที่มีอายุยาวนานมากกว่า 40,000 กว่าปี มีหลักฐานปรากฏว่า มนุษย์โครมันยองได้พัฒนาคำพูดและภาษาสื่อสารเลียนเสียงสัตว์ขึ้นมา การพัฒนาดังกล่าวได้กลายเป็นจุดแบ่งมนุษย์และสัตว์ออกจากกัน และถือเป็นจุดเริ่มต้นของอารยธรรมมนุษย์อย่างแท้จริง (Nitikasetsunthon, 2007) นอกจากนี้ ยังมีอารยธรรมการสื่อสารของมนุษย์ที่เก่าแก่มากกว่านั้น โดยปรากฏในคัมภีร์ทางศาสนาซึ่งมีคำสอนบางอย่างเป็นการเล่าอดีตในหนหลังย้อนกลับไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เช่นอดีตนิทานธรรมบทที่เป็นการนำอดีตชาติของบุคคลกำลังสดับพระสัทธรรมเทศนาอยู่นั้นมาแสดงเพื่อส่งเสริมโน้มน้าวให้เกิดศรัทธาและสติปัญญาตาม มีเรื่องการนำอดีตชาติที่เป็นเหตุให้พระจักขุบาลตาบอด เป็นต้น (Mahamakutarajavidyalaya, 2001) สำหรับแนวคิดการเสื่อสารพบว่า มนุษย์มีการสื่อสารระหว่างกันและกันเมื่ออยู่รวมกลุ่มกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยอาศัยภาษากายและคำพูด ในเรื่องนี้ อริสโตเติล มองว่า การสื่อสารเกิดขึ้นจากธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์สังคม มีธรรมชาติการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน (Phramaha Sompong Candavamso (Yungram), 2004)

ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ระบุการสื่อสารของมนุษย์ไว้ว่า “เมื่อ 1,800 ปี ก่อนคริสตศักราช มีบันทึกแนะนำให้เกษตรกรทราบถึงวิธีหว่านเมล็ดพืช วิธีทดน้ำ วิธีกำจัดหนูนา และวิธีเก็บเกี่ยวพืชผล (Korwong, 2006) ซึ่งการสื่อสารดังกล่าว เป็นรูปแบบของการประชาสัมพันธ์เพื่อนำเสนอข่าวสารที่มีอิทธิพลต่อความนึกคิด หรือเพื่อให้เกิดการกระทำตามนโยบายของประชาชน นอกจากนี้ยังมีการสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่ง เป็นการสื่อสารระหว่างตัวของมนุษย์เองกับสิ่งแวดล้อมด้วยภาษาที่ตนเองกำหนดขึ้นเอง เช่น การขีดการเขียน การแกะสลัก และการเป่าปากให้เกิดเสียงสัญญาณต่างๆ เป็นต้น ซึ่งต่อมาถูกใช้เป็นรูปแบบของการสื่อสารร่วมกันในสังคม เรียกว่า พฤติกรรมลอกเลียนแบบ ซึ่งเป็นผลมาจากความเข้าใจในการสื่อสารของมนุษย์ในสังคมนั่นเอง ดังนั้น เมื่อมนุษย์ได้ผ่านประสบการณ์การสื่อสารมาอย่างยาวนาน จึงเริ่มรู้จักประดิษฐ์อักษรขึ้นมาใช้แทนภาพวาดเนื่องจากมีความยุ่งยากในการใช้สื่อสารแต่ละครั้ง และเป็นการสื่อสารที่สามารถนำข้อมูลข่าวสารไปถึงผู้รับในระยะทางที่ไกลกว่าภาษาทางกายและคำพูด ทำให้อักษรกลายเป็นรูปแบบทางภาษาที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากขึ้นเป็นลำดับ อริสโตเติล (Aristotle) ได้นิยามการศึกษาด้านวาทศิลป์ไว้ว่า เป็นการสื่อสารที่แสวงหากรรมวิธีเท่าที่มีอยู่ทั้งหมดของการชักจูงใจ ถึงแม้ว่า ผู้พูดอาจมีจุดมุ่งหมายภายในใจนอกเหนือไปจากการชักจูงใจก็ตาม เนื่องจากเป้าหมายที่สำคัญของการสื่อสารคือการชักจูงใจ การโน้มน้าวจิตใจของผู้อื่นให้คล้อยตามทัศนะของผู้พูดนั่นเอง การสื่อสารในสมัยโบราณ จึงทำหน้าที่ 3 อย่าง คือ การให้ความรู้ (อันมีแรงดึงดูดต่อปัญญา) การชักจูงใจ (อันมีแรงดึงดูดต่ออารมณ์) และการให้ความบันเทิง (Lee, 1978)

สรุปได้ว่า การสื่อสารในแต่ละยุคสมัยมีความแตกต่างกันด้านลักษณะและเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารเท่านั้น แต่โดยวัตถุประสงค์ของการสื่อสารแล้ว ยังมีเนื้อหาที่เหมือนๆ กันอยู่ สามารถรวมลงใน 3 ประเด็นได้แก่ (1) การสื่อสารเพื่อให้เข้าใจความหมายระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งมีตัวสารเป็นเครื่องมือ

เชื่อมความเข้าใจ (2) การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับข้อมูลข่าวสารและการกระทำตาม อาจเป็นการกระทำตามคำสั่ง หรือความยินยอมระหว่างกันและกัน (3) การสื่อสารเพื่อเป็นเครื่องมือพัฒนา โดยมีช่องทางหลักคือ กาย วาจา และผลงานต่างๆ ที่เกิดจากกาย วาจา เช่น การวาดภาพ การร้องเพลง เป็นต้น

ในกระบวนการสื่อสารนั้น การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารถือเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุด เนื่องจากเป็นเป้าหมายของการสื่อสารโดยตรง ซึ่งผู้ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างตรงไปตรงมาย่อมจะมีโอกาสเตรียมตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดีกว่าผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ทั้งหมด ในสมัยปัจจุบัน การสื่อสารได้มีความรวดเร็ว ทันสมัย มีประสิทธิภาพและสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากกว่าอดีต ทำให้เกิดผลกระทบตามมาทั้งด้านดีและด้านเสียหาย ซึ่งด้านดีนั้น ทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลของข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว กว้างขวาง และสามารถเลือกบริโภคข้อมูลข่าวสารที่ตนเองต้องการได้ ส่วนด้านเสียหาย ทำให้เกิดการแข่งขันเพื่อแสวงหาผลกำไร และอำนาจทางสังคม จึงเป็นการสร้างวิกฤติข้อเท็จจริงแก่ผู้รับข้อมูลข่าวสาร โดยปัจจุบันพบว่า ปัญหาสามารถเกิดได้ 5 ทาง ได้แก่ (1) ผู้ส่งข้อมูลข่าวสาร จากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ตนเองต้องการเท่านั้น (2) ตัวข้อมูลข่าวสารที่มีเนื้อหาไม่ตรงตามข้อเท็จจริง ทำให้เนื้อหาของข้อมูลข่าวสารขาดความเป็นกลาง (3) เครื่องมือสื่อสารที่มีข้อจำกัดในการรับส่งข้อมูลข่าวสารทำให้ผู้ที่อยู่ห่างไกล หรือผู้ที่ขาดแคลนอุปกรณ์รับส่งที่เหมาะสมไม่สามารถรับข้อมูลข่าวสารได้อย่างครบถ้วน (4) ผู้รับข้อมูลข่าวสารมีข้อกำจัดทางสติปัญญา ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ข้อเท็จจริงของข้อมูลข่าวสารตามที่ได้รับอย่างตรงไปตรงมาได้ และ (5) ปัจจัยแทรกแซงจากทางระบบสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง เป็นต้น สำหรับประเด็นปัญหาอันเกิดจากผู้รับข้อมูลข่าวสารไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารตามที่เป็นจริงได้นั้น ในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่ใช้เป็นเครื่องมือพิจารณาข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ หลักกาลามสูตร สำหรับใช้แก้ปัญหาข้อสงสัยที่ยังไม่ถึงการตกลงใจเชื่อ และหลักมหาปเทส 4 สำหรับใช้เปรียบเทียบข้อมูลข่าวสารในแต่ละยุคสมัย หรือในบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน เพื่อการตัดสินใจที่ไม่ผิดพลาด เป็นต้น

จากข้อความข้างต้นนั้น ทำให้ผู้วิจัยเมื่อพิจารณาเห็นปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอันเกิดจากความบกพร่องของตัวสื่อ หรือแหล่งข้อมูลข่าวสาร คุณสมบัติที่เหมาะสมในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของผู้ผลิตสื่อและของผู้รับสื่อ รวมถึงแนวทางการแก้ปัญหาตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา มีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อนำเสนอแนวทางการพิจารณาข้อมูลข่าวสารตามความเป็นจริงและเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดจากการบริโภคข่าวสารในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการรับข้อมูลข่าวสาร และปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัย ได้ดำเนินการศึกษาแนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งวางขั้นตอนดังต่อไปนี้

(1) ศึกษาแนวคิดการสื่อสารในสังคมและในพระพุทธศาสนาจากตำรา เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารของมนุษย์ด้านสังคมวิทยาและพระพุทธศาสนา

(2) ศึกษาแนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา จากข้อมูลปฐมภูมิ กล่าวคือพระไตรปิฎก และข้อมูลปฐมภูมิ มีตำรา เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการใช้หลักธรรม และข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในทางพระพุทธศาสนา

(3) วิเคราะห์แนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนาจากบทสัมภาษณ์ของนักวิชาการด้านสังคมวิทยา การสื่อสารและพระพุทธศาสนา

(4) สรุปและข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ผลการวิจัย

แนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้กระทำการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ 3 ประการ ได้แก่ แนวคิดการรับข้อมูลข่าวสาร และปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร แนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา และการวิเคราะห์แนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา โดยนำเสนอผ่านวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ดังต่อไปนี้

แนวคิดการรับข้อมูลข่าวสารและปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

การสื่อสารมีบทบาทในการพัฒนาระบบสังคมและวัฒนธรรม ช่วยในการพัฒนาประเทศและสภาวการณ์ของโลก และยังเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของประชาชนในชาติ สังคมและวัฒนธรรมอีกด้วย โดยการสื่อสารถูกพัฒนาขึ้นเป็นรูปธรรมภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาการศึกษานิทเทศศาสตร์ที่เน้นสอนการปฏิบัติงานทางวิชาชีพและการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีแนวปรัชญาวิทยาศาสตร์ (Surasonthi, 2005) และได้พัฒนารูปแบบมาอย่างต่อเนื่องจนถึงยุคปัจจุบันกลายเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ศิลปะแขนงต่างๆ ส่วนในทางพระพุทธศาสนา แนวคิดการรับข้อมูลข่าวสาร เริ่มต้นจาก

การที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตัดสินพระทัยประกาศพระศาสนธรรม ทำให้เกิดการส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับที่มีคุณสมบัติตามพระประสงค์ ได้แก่ เป็นเหล่าเวไนยสัตว์ มีกิเลสน้อย มีสติปัญญา มีทัศนคติที่ดีในการรับข้อมูลข่าวสาร เป็นสัมมาทิฏฐิบุคคลอย่างน้อยเป็นต้น (Thai Tipitakas/4/9/14) โดยมีส่วนช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ช่องทางจากการฟัง การคิด การเห็น การอ่าน การนิ่ง การถาม การกระทำตาม หรือการปฏิบัติตาม การท่องจำ การทูต การบริกรรม และการศึกษา มีกระบวนการรับข้อมูลข่าวสาร 3 ลักษณะ คือกระบวนการสื่อสารในรูปแบบของอายตนะ ขันธ์ 5 ของบุคคลผู้มีอวัยวะไม่บกพร่อง ไม่พิการ และกระบวนการพัฒนาศักยภาพของเหล่าเวไนยสัตว์ตามที่ปรากฏในรูปแบบพุทธวิธีการโปรดเหล่าเวไนยสัตว์มีการแสดงธรรมเป็นต้น

สำหรับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในความหมายทางพระพุทธศาสนา หมายถึงการเข้าใจถึงความหมาย ภาษา วัตถุประสงค์ของข้อมูลข่าวสารตรงตามความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ หรือตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารได้แก่พระพุทธเจ้า เหล่าพระอริยสาวก และพระสาวกที่มีความเข้าใจตรงตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ผ่านช่องทางคือเสียง ท่าทาง กิริยาอาการ การเขียน หรือทางความคิดเป็นต้น โดยแบ่งภาษาออกเป็น 2 ประเภท คือ ภาษาที่สื่อสารด้วยเสียง หมายถึงวจนภาษา และภาษาที่ไม่ได้ใช้เสียงในการสื่อสาร หมายถึงอวจนภาษา

พระพุทธศาสนามีประเภทของปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ การไม่รู้สัจธรรม การไม่อุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้า การมีอุปนิสัยไม่ถึงพร้อม ความเป็นมิจฉาทิฏฐิบุคคล และการเข้าถึงภพอันไม่เอื้อต่อการเข้าถึงสัจธรรมมีกฎแห่งไตรลักษณ์ เป็นต้น (Thai Tipitakas/4/10-11/15-16) สำหรับปัญหาอันเกิดจากข้อมูลข่าวสารในพระพุทธศาสนา ได้แก่ข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะไม่ก่อให้เกิดคุณประโยชน์ใดๆ ต่อผู้เสพ ปัญหาอันเกิดจากผู้รับข้อมูลข่าวสารในทัศนะของพระพุทธศาสนานั้น ประกอบด้วยความเป็นอภัพบุคคลซึ่งมีกรรมเป็นเครื่องกีดขวางการพัฒนา อเวไนยบุคคลผู้มีคุณสมบัติไม่เพียงพอสำหรับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร มิจฉาทิฏฐิกบุคคล ผู้มีปกติเห็นผิดจากความเป็นจริง เช่น เห็นว่า บิดามารดาไม่มีบุญคุณเป็นต้น (Thai Tipitakas/11/342/356) วิการบุคคลผู้พิการอวัยวะสำคัญ เช่น ตาบอด หูหนวก หรือปัญญาอ่อนเป็นต้น รวมถึงการเป็นบุคคลวิกลจริต

แนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา

สำหรับแนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจริงโดยปรมัตถ์ ข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจริงในแง่สัจธรรม ข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจริงโดยอรรถ โดยเนื้อหา หรือประโยชน์ที่จะพึงได้รับ และข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจริงด้านสมมุติสัจคือความจริงที่ชาวโลกยอมรับตามจนกลายเป็นชื่อ คำเรียก หรือความหมายเฉพาะ โดยมีประเภทของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง 4 อย่าง ได้แก่ ประเภทของเนื้อหาหรือตัวข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง มีหลักธรรมอันเป็นสัจธรรมเป็นต้น ประเภทของบุคคลผู้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงมีเวไนยสัตว์ เป็นต้น ประเภทของช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง มีช่องทางทางกายภาพ คือ

ช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกแปลข้อมูลมาแล้วชั้นหนึ่ง มักจะแสดงออกทางกายหรือวาจา เป็นต้น ประเภทของแหล่งข้อมูลข่าวสารหรือผู้ส่งข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง มีพระศาสดาผู้เป็นพุทธบุคคลเป็นต้น

ในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมสำหรับรับข้อมูลข่าวสารตามหลักพระพุทธศาสนาประกอบด้วย หลักกาลามสูตร หลักปรโตโฆสะกับหลักโยนิโสมนสิการสำหรับเปิดรับข้อมูลข่าวสาร หลักสติปัฏฐาน สำหรับพิจารณาข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากมีลักษณะเปิดรับข้อมูลข่าวสารอันเป็นกระแสที่เข้ามาหา โดยมีแนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงประกอบด้วยหลักธรรมสำหรับพิจารณาข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ 1) หลักกาลามสูตร 2) หลักมหาปเทส หลักธรรมสำหรับพิจารณาความเหมาะสมหรือข้อเท็จจริง หลักพระธรรมวินัยอันเป็นกรอบแห่งความประพฤติปฏิบัติ หลักปัญหาปัญหาพยากรณ์สำหรับพิจารณาความเหมาะสมของการกล่าว หรือข้อมูลเกี่ยวกับคำพูด 3) หลักไตรสิกขา สำหรับการศึกษาด้านพฤติกรรมและการพัฒนาสติปัญญา หลักปฏิจจสมุปบาทอันเป็นธรรมสำหรับพิจารณาข้อมูลข่าวสารตามกระบวนการสืบหาเหตุปัจจัย 4) หลักหลักปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการ อันเป็นทฤษฎีความรู้หรือหลักการเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ อคติ 4 ประการ อันเป็นทฤษฎีความเป็นกลาง และหลักสติปัฏฐาน 4 ประการ อันเป็นธรรมสำหรับพัฒนาสติปัญญา ที่เป็นสภาวะกระตุ้นเตือนใจ ให้เลิกละความประมาท ละความชั่ว เร้าใจให้ทำความดี ซึ่งทำให้เกิดปัญญา (Assawadhammanond, 2018)

สำหรับแนวทางการนำหลักธรรมไปใช้เพื่อพิจารณาข้อมูลข่าวสารนั้นมี 5 อย่าง ได้แก่ แนวทางการใช้หลักเหตุผลเพื่อพิจารณาข้อมูลข่าวสารด้วยวิธีการตามหลักมหาปเทส 4 แนวทางการวิเคราะห์ผลกระทบของข้อมูลข่าวสารด้วยวิธีการตามหลักกาลามสูตร มีเนื้อหาที่แสดงถึงการพิจารณาความจริง ผลกระทบ และวิธีการป้องกันความเดือดร้อนในเรื่องที่ยังไม่ได้ตัดสินใจเชื่อ แนวทางการสร้างองค์ความรู้เพื่อวิเคราะห์ผลลัพธ์ของข้อมูลข่าวสารด้วยวิธีการในปฏิจจสมุปบาท แนวทางการปฏิบัติเพื่อสร้างคุณภาพของผู้รับข้อมูลข่าวสารสำหรับนำไปพิจารณาข้อมูลข่าวสารด้วยหลักธรรมเหล่านี้ คือ หลักไตรสิกขา อริยมรรค ปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการ หลักอคติและหลักสติปัฏฐาน และแนวทางการพิจารณาแหล่งข้อมูลข่าวสารตามหลักวินิจฉัยพระธรรมวินัยและหลักตถาคตพจน์ ยกตัวอย่างการพิจารณาความจริงของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับผ่านหลักธรรมในไตรสิกขามีศีลเป็นต้น เช่น พิจารณาว่า ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับนั้น เกิดขึ้นจากแหล่งข้อมูลที่ไม่มีโทษของสัมมาวาจา 4 เป็นต้น (Klungkorn, 2016)

แนวทางการแก้ไขอุปสรรคการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในพระพุทธศาสนาประกอบด้วยอุปสรรคภายใน ได้แก่ ผลแห่งอกุศลกรรมที่แสดงออกมาในรูปของความไม่สมบูรณ์ทางร่างกายและสติปัญญา เช่น ความพิการ ความไม่สมประกอบเป็นต้น อุปสรรคภายนอกเกิดจากสังคม สิ่งแวดล้อม หมู่ญาติ การงาน แหล่งข้อมูลข่าวสาร หรือจากคุณสมบัติเฉพาะของปัจเจกบุคคล ได้แก่ การไม่รู้สัจธรรม การไม่เสด็จอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้า ความเป็นผู้มีอุปนิสัยไม่ถึงพร้อม ความไม่พร้อมมูลแห่งภพชาติ มีการถือกำเนิดในสัตว์เดรัจฉานเป็นต้น ความวิกลจริต และการมีอวัยวะสำคัญสำหรับเป็นช่องทางพัฒนาศักยภาพชีวิต มีตา และหูเป็นต้นพิการ ความเป็นมิจฉาทิฏฐิบุคคล และความเป็นอเวไนยบุคคล สามารถแก้ไขได้โดยการอาศัยกัลยาณมิตรเป็นผู้แนะนำก่อน และตัวของผู้ประสบปัญหาจะต้องทำความเห็นให้ตรง เป็นกุศลธรรม เรียกว่า

เป็นสัมมาทิฏฐิด้วย และปฏิบัติตนตามรูปแบบการแก้ไขอุปสรรคการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร 6 รูปแบบ ได้แก่ (1) การปฏิบัติตนตามรูปแบบในกาลามสูตรเพื่อแก้ไขอุปสรรคการพิจารณาข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน และในเรื่องที่ยังพิสูจน์ไม่ได้ (2) การปฏิบัติตนตามรูปแบบในมหาปเทส 4 เพื่อแก้ไขอุปสรรคความเหมาะสมของข้อมูลข่าวสาร (3) การปฏิบัติตนตามรูปแบบในไตรสิกขาเพื่อแก้ไขอุปสรรคการพัฒนาชีวิตด้านพฤติกรรมและสติปัญญา (4) การปฏิบัติตนตามรูปแบบอริยสัจและอริยมรรคเพื่อแก้ไขอุปสรรคปัญหาชีวิต (5) การปฏิบัติตนตามรูปแบบสติปัฏฐานเพื่อแก้ไขอุปสรรคการเข้าถึงธรรมหรือการดับทุกข์ และ (6) การปฏิบัติตนตามรูปแบบไตรสิกขาเพื่อแก้ไขอุปสรรคจากภพชาติมีกำเนิดสัตว์เดรัจฉานเป็นต้น เพื่อส่งเสริมอุปนิสัยแห่งภพสมบัติสำหรับพัฒนาศักยภาพในอัตภาพต่อไป

วิเคราะห์แนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา

การวิเคราะห์แนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นส่วนที่มีลักษณะทางสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นเงื่อนไข ส่วนที่สองเป็นส่วนที่มีคุณสมบัติของบุคคลเป็นเงื่อนไขและส่วนที่สามเป็นส่วนของเงื่อนไขจากกรรม ความเชื่อและผลของการปฏิบัติ โดยได้นำหลักธรรมที่เป็นเครื่องมือ 11 อย่าง มีหลักกาลามสูตรเป็นต้น มาวิเคราะห์แนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง ยกตัวอย่าง หลักกาลามสูตรมีเนื้อหาแสดงถึงการพิจารณาข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นใหม่ ทำให้ผู้รับข้อมูลข่าวสารยังไม่มีประสบการณ์ในการพิจารณาข้อมูลข่าวสารนั้นมาก่อน จำเป็นต้องปฏิบัติต่อข้อมูลข่าวสารนั้นโดยการวางทีท่าอย่างเหมาะสม กล่าวคือการนำข้อมูลข่าวสารมาพิจารณาอย่างรอบคอบ อย่าเพิ่งตกลงใจเชื่อโดยทันที จะต้องนำไปเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ใกล้เคียงแล้วพิจารณาว่า น้ำหนักของข้อมูลข่าวสารนั้น เป็นไปในทิศทางใดระหว่างประโยชน์กับโทษ แต่จะต้องยึดเอาประโยชน์เป็นที่ตั้งเสมอ เพื่อให้การดำเนินการพิจารณาข้อมูลข่าวสารตรงกับหลักการในกาลามสูตรนั้น ได้แก่ การยึดเอาประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารที่มีเหตุและผลเป็นกุศลและการละข้อมูลข่าวสารที่มีเหตุเกิดและผลกระทบอันเป็นอกุศล ส่วนข้อปฏิบัติตามหลักกาลามสูตร 3 ระดับ ประกอบด้วย (1) การศึกษาข้อมูลที่เป็นความเชื่อ ตำนาน เรื่องเล่า หลักตรรกะ ข้อเปรียบเทียบ และความน่าเชื่อถือเฉพาะตัวบุคคล เพื่อแสวงหาผลสรุปเบื้องต้นว่า ควรเชื่อถือหรือไม่ (2) การเกร็งผลกระทบอันเกิดจากความเชื่อที่เป็นกุศลและอกุศล และ (3) การแสวงหาหาทางออกให้กับความเชื่อที่ยังพิสูจน์ไม่ได้ โดยวางหลักความเบาใจ โดยการห้ามกระทำความชั่ว เพื่อหลีกเว้นจากการถูกเบียดเบียนในปัจจุบัน และป้องกันความเดือดร้อนจากผลกรรมในโลกหน้าด้วย (Thai Tipitakas/20/66/257-263)

สำหรับการวิเคราะห์แนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงจากทัศนะของนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและสื่อสารมวลชน จำนวน 4 ท่าน ประกอบด้วยพระมหาบุญเกิด กตเวที ดร. ศ.ดร. สมภาร พรมทา ดร.วีระชาติ นิ่มอนงค์ และ คุณกรรณิกา ธรรมเกษร สรุปผลได้ดังนี้ ลักษณะการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงนั้น เกิดจากประสบการณ์การอบรมไตรสิกขาผ่านกระบวนการใช้ในในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นความรู้จากประสบการณ์ชีวิตโดยตรง มี 2 ระดับ ได้แก่ ระดับของการรู้ข้อมูลข่าวสาร

ทั่วไปเรียกว่า ระดับปรโตโฆสะ และความรู้จริงในสัจธรรมของชีวิตที่ปฏิเสธผลกระทบไม่ได้ เป็นเรื่องของกฎแห่งกรรม กฎแห่งธรรมชาติ กฎแห่งไตรลักษณ์ หรือ การเวียน ว่าย ตาย เกิดนั่นเอง เรียกว่า โยนิโสมนสิการ จัดเป็นความรู้ที่เกิดจากการฝึกอบรมตนตามรูปแบบของสมาธิและปัญญา ซึ่งจะทำให้เกิดผลของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร 2 ระดับ ได้แก่ ระดับความเข้าใจและมีพฤติกรรมชอบในการใช้ชีวิตที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อม และระดับความเข้าใจสัจธรรม ส่งผลให้ไม่ประมาทในชีวิตเนื่องเห็นความเป็นจริงด้านผลของการกระทำ ความเปลี่ยนแปลง และการเกิดตายในสังสารวัฏ เป็นต้น

องค์ความรู้จากการวิเคราะห์แนวทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงใน พระพุทธศาสนาจากงานวิจัยนี้ พบว่า (1) การวางเป้าหมายในชีวิตเป็นการสร้างอุดมการณ์ให้ชีวิตมีความสำคัญที่ต้องใส่ใจและทุ่มเทเพื่อให้เข้าถึงความสำเร็จโดยเร็ว มี 6 ระดับ ได้แก่ การวางเป้าหมายในระดับความสำเร็จประโยชน์ส่วนตนอันเป็นโลกิยะ ระดับการสร้างเหตุปัจจัยแห่งการพัฒนาคือ สัมมาทิฏฐิ ระดับการพัฒนาวิธีใช้เครื่องมือในการพิจารณาข้อมูลข่าวสารทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพด้วยหลักการต่างๆ มีหลักปรโตโฆสะเป็นต้น ระดับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางพระพุทธศาสนาด้วยหลักธรรมมีหลักไตรสิกขาเป็นต้น ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการลงมือทดลองปฏิบัติ ระดับการพัฒนาตนไปสู่ประโยชน์ในอนาคตอันเป็นสัมปรายิกัตถประโยชน์ กล่าวคือสมบัติในเทวโลกและพรหมโลกเป็นต้น และระดับการพ้นจากทุกข์มีความเป็นพระอริยบุคคลโสดาบัน เป็นต้น ซึ่งเป็นเป้าหมายชั้นสูงสุดของการพัฒนาศักยภาพ (2) การเตรียมตัวพร้อม เป็นการสร้างความเหมาะสมสำหรับการพัฒนา ชีวิตจากระดับพื้นฐานไปสู่ความเป็นผู้รู้พร้อมด้วยหลักปฏิบัติที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากความเชื่อ การมีเหตุและผลรองรับหลักการ และการวัดผลจากการนำหลักการไปปฏิบัติ (3) การแก้ไขปัญหาความผิดพลาดไปสู่ความถูกต้อง เป็นการให้โอกาสบุคคลผู้มีอุปนิสัยยังไม่ถึงพร้อมและมีอุปสรรคบางประการคอยขัดขวาง หรือได้กระทำผิดพลาดในกรรมบางอย่างไว้ให้สามารถแก้ไขปัญหาได้โดยการตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท สร้างความเห็นชอบ และหมั่นบำเพ็ญกุศลไม่เบื่อต่อการทำความดี มีกัลยาณมิตรคอยสนับสนุนให้บำเพ็ญกุศลและห้ามปรามในทำอกุศลอยู่เสมอ หมั่นสร้างเหตุปัจจัยแห่งภพชาติที่เหมาะสมกับการเข้าถึงสัจธรรม เช่น กรณีมัณฑูกเทวบุตรเป็นต้น (Thai Tipitakas/1/9/204-205) หมั่นชำระความบริสุทธิ์แห่งศีลซึ่งเป็นเครื่องป้องกันภัยทางสังคม บรรเทาผลของกรรมหนักในกรณีที่บางคนได้กระทำอนันตริยกรรมมีผลเป็นเหตุห้ามสุคติและการบรรลุธรรม โดยการอาศัยกัลยาณมิตรและการหมั่นประกอบกุศลอยู่เป็นนิจ เป็นการบรรเทาโทษที่หนักให้เบาลงมา เช่น กรณีพระเจ้าอชาตศัตรูไปสู่นรกแค่หกหมื่นปีต่างจากการเสวยทุกข์ของพระเทวทัต เป็นต้น (Thai Tipitakas/11/140/496) (4) การสร้างความสุขที่ยั่งยืน เป็นการวางเป้าหมายของชีวิตตามลำดับเริ่มจากอามิสสุข ก้าวไปสู่สุขที่ไม่เจือด้วยอามิสประกอบด้วยฌานสมาบัติ และสุขระดับปรมัตถ์อันเกิดจากญาณทัสสนะที่บริสุทธิ์ (5) การสร้างภูมิคุ้มกันภัยในปัจจุบันมีการถูกติเตียน ถูกทำร้าย และถูกจองจำเป็นต้น โดยใช้ศีลเป็นตัวควบคุม ในโลกหน้าด้วยหลักยึดคือการไม่กระทำชั่วทั้งปวงทางกายด้วยศีล ทางใจด้วยสมาธิ และปัญญาเพื่อการไม่หลงยึดมั่นถือมั่นไว้ผิด และในวัฏสงสารด้วยความเป็นสัมมาทิฏฐิ ความยินดีในกุศล และการรังเกียจในบาปอกุศลทั้งปวง

สรุป

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารคือการเข้าใจ หรือการรับรู้อย่างถูกต้อง ในข้อมูลข่าวสารที่ได้รับผ่านการเห็น การได้ยินได้ฟัง การนึกคิด และการนำไปพิจารณาอย่างมีเหตุผล โดยมีความสามารถในการแยกแยะข้อเท็จจริง และสามารถแยกแยะสิ่งที่เป็นคุณและโทษจากข้อมูลข่าวสารนั้นได้ โดยในทางพระพุทธศาสนานั้น จะต้องนำข้อมูลข่าวสารมาพิจารณาผ่านเครื่องมือการคัดกรอง 11 อย่าง ได้แก่ หลักพิจารณาในกาลามสูตร หลักมหาปเทส หลักพระธรรมวินัย หลักปัญหาพยากรณ์ หลักอริยสัจ หลักอริยมรรค หลักไตรสิกขา หลักปฏิจจสมุปบาท หลักโยนิโสมนสิการ หลักอคติ และหลักสติปัฏฐานซึ่งเป็นไปใน 2 ลักษณะ คือ เปรียบเทียบคุณประโยชน์เพื่อนำไปปฏิบัติ และเปรียบเทียบโทษเพื่อนำไปสู่การละ

สำหรับการนำหลักธรรมมาใช้พิจารณาข้อเท็จจริงในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร จะต้องผ่านกระบวนการปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้ เมื่อได้รับข้อมูลข่าวสารแล้ว นำหลักกาลามสูตรมาพิจารณาข้อมูลข่าวสาร 3 ระดับ ได้แก่ การยับยั้งชั่งใจไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารโดยยังไม่ทันพิจารณาให้รอบคอบเสียก่อนหมั่นพัฒนาตนด้วยไตรสิกขา คือการรักษาศีลอันเป็นเครื่องไม่กระทำความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคม การมีสมาธิ คือการทำให้จิตหนักแน่นต่อกุศล แม้กำลังประสบกับความลำบากในชีวิตบางประการ การมีปัญญารู้จักแยกแยะข้อเท็จจริง ใช้หลักมหาปเทสพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมของข้อมูลข่าวสารโดยการเปรียบเทียบว่า เรื่องหรือสิ่งของดังกล่าวเข้ากับค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรมความถูกต้องแห่งศีลธรรมและจริยธรรมของสังคมหรือไม่ ใช้หลักอคติ 4 ประการในการพิจารณาข้อมูลข่าวสารโดยปราศจากความลำเอียง เพราะความชอบเป็นต้น เพราะด้วยการพัฒนาตนเช่นนี้ จะทำให้ไม่ตกเป็นเครื่องมือของข้อมูลข่าวสาร ไม่เป็นผู้เสพบริโภคนิยม แต่เป็นคนมีเหตุมีผลในการดำรงชีวิต รู้จักคุณค่าแท้และเทียมของสิ่งต่างๆ นอกจากหลักกาลามสูตร มหาปเทส 4 อคติ 4 และสติปัฏฐาน จะเป็นเครื่องมือพิจารณาข้อเท็จจริงของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารแล้ว ในการดำรงชีวิตด้านอื่นๆ ย่อมจะช่วยให้สามารถบริหารจัดการชีวิตอย่างเหมาะสม 2 ด้านด้วย คือ ด้านการพัฒนา และด้านการป้องกันความเสียหายได้

References

Assawadhammanond, C. and Peuchthonglang, P. (2018). Sanvega Dhamma in the Four Buddhist Holy Places. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 3(1), 55-74.

Korwong, P. (2006). *The Public Relations in Buddhism and Modern Public Relations*. Master of Arts (Buddhist Studies). Graduate School Mahachulalongkorn-rajavidhayalaya University.

Lee, John R. (Editor), Boonyaketmala, B. (Translated). (1978). *Communication Policy: Trends and Modern Concepts.* Bangkok: Thammasat University Press.

Mahachulalongkornrajavidhayalaya (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.

Mahamakutarajavidyalaya. (1991). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MBU Press.

Mahamakutarajavidyalaya. (2001). *Dhammapathatthakhatha*. (18th ed.). Bangkok: MBU Press.

Nitikasetsunthon, P. et al. (2007). *Communication Theories and Behavior*. (5th ed.). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.

Phramaha Sompong Candavamso (Yungram). (2004). *Human nature in Theravada Buddhist Philosophy and Aristotelian Philosophy*. Master of Arts (Buddhist Studies). GraduateSchool Mahachulalongkorntajavidyalaya University.

Surasonthi, K. (2005). *Knowledge of Communication*. (4th ed.). Bangkok: Chamchuri Product.

ความเชื่อและการบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้าง*
Beliefs And Worship the Buddha's Relics of Buddhists in Lan Chang

พระมหาบุญนำ ปรกฺกโม
Phramaha Boonnam Parakkamo
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Bangkok, Thailand
Email: mahaboonnam@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาพระธาตุและการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาความเชื่อและการบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้าง และ 3) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อและการบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้าง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัย พบว่า "พระธาตุ" มีความหมาย 2 บริบท คือ บริบทแห่งอัฐิธาตุของบุคคลสำคัญและบริบทแห่งสถานที่บรรจุพระอัฐิธาตุ บุคคลสำคัญมุ่งไปที่ผู้บรรลุธรรมแล้วโดยเฉพาะพระพุทธเจ้าจึงนิยมเรียกว่า "พระบรมสารีริกธาตุ" เรื่องราวเกี่ยวกับพระธาตุมีหลักฐานปรากฏในมหาปรินิพานสูตร หลังจากถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระศพแล้ว ได้มีการแบ่งพระอัฐิธาตุให้แก่เมืองและแว่นแคว้นที่ส่งทูตมาขอนำไปประดิษฐานในสถูปเพื่อให้ประชาชนได้สักการบูชา ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า โดยมีวิธีการบูชา 2 อย่าง คือ อามิสบูชาและธัมมบูชา นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างพระธาตุและบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนา ดินแดนล้านช้างมีคติการสร้างและการบูชาพระธาตุโดยมีการผสมความเชื่อดั้งเดิมที่นับถือผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ทำให้ความเชื่อ แนวคิด จุดมุ่งหมายและวิธีการบูชาพระธาตุเปลี่ยนไปสู่ความผูกพันอยู่กับความศักดิ์สิทธิ์ พระธาตุมีคุณค่าต่อชาวพุทธในล้านช้างหลายประการ คือ คุณค่าทางศาสนา คุณค่าทางสังคม คุณค่าทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางจิตใจ การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ แนวคิด จุดมุ่งหมายและวิธีการบูชาบูชาพระธาตุก่อให้เกิดผลกระทบต่อหลักการบูชาพระธาตุ หลักศรัทธาและการเข้าใจหลักธรรม แนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมในการบูชาพระธาตุนั้นต้องสอดประสานกันทั้งหลักการบูชาพระธาตุและจารีตประเพณีนิยม ควรให้ความรู้การบูชาพระธาตุที่ถูกต้องและให้ความสำคัญกับธัมมบูชาด้วย

คำสำคัญ: ความเชื่อ; การบูชาพระธาตุ; ชาวพุทธในล้านช้าง

---

* Received March 3, 2018; Revised March 12, 2018; Accepted October 5, 2018

Abstract

The purpose of this article is as follows: 1) to study the relic of the Buddha and the way of relic worship, 2) to explore the faith and worship of Lan Chang Buddhist people toward the Buddha's relics and 3) to analyze the faith and worship of Lan Chang Buddhist people toward the Buddha's relics. This Qualitative Research using Participant Observation and In-depth Interviews.

The results revealed that the term 'relic' contains two contexts, that is to say, the context of the noble person's relics and the reliquary's place. In term of the noble person, it focused on a person who had already attained enlightenment, especially, relics of Lord Buddha. The historical background of the relic had been found in the Mahaparinibbàna Sutta (Discourse on the Great Final Deliverance), after the creation of the Buddha, His relics were distributed to many countries in order to enshrine in a stupa and for the sake of Buddhists to reflect on the virtue of the Buddha. The Buddha's relic may be generated by two ways, viz. worship or honoring with material things and worship or honoring with practice. It is considered as the beginning of stupa construction and the worship of the Buddha's relic in Buddhism.

According to the Lan Chang region, there is a principle of stupa construction and worship of the relics based on the traditional beliefs or animism and the Buddhist doctrine, which created the belief, concept, purpose of worship relics transformed into engagement with the holiness.

Unquestionably, the Buddha's relics are valuable to the Lan Chang Buddhists, namely religious values, social values, economic values, and mental value. The change of beliefs, concepts, aims and ways of worshiping cause an impact on the principle of worshiping relics. Therefore, the principle of faith, the right understanding of Buddhist doctrines and the appropriate practice of relic worshiping are needed to combine with the traditional belief. In addition, it should educate the Buddhist people to worship the Buddha's relic by the practical worship.

Keywords: Belief; Worship the Buddha's relic; Buddhist in Lan Chang

บทนำ

พระธาตุเป็นพระอัฐิธาตุของบุคคล 4 ประเภท และหมายรวมถึงสถูปเจดีย์ที่สร้างขึ้นมาเพื่อประดิษฐานพระอัฐิธาตุ จวบจนถึงรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงเห็นความเสื่อมของพระพุทธศาสนาเนื่องจากพวกเดียรถีย์เข้ามาปลอมบวชเป็นจำนวนมาก จนเป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวายแตกแยกกันขึ้นในคณะสงฆ์ ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงได้ทรงให้ทำสังคายนาครั้งที่ 3 ขึ้น หลังจากนั้นได้ทรงส่งสมณะทูตออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก จำนวน 9 สายด้วยกันกับทั้งทรงพระราชทานพระบรมสารีริกธาตุแก่สมณะทูตอัญเชิญไปประดิษฐานในดินแดนที่เดินทางไปเผยแผ่ด้วย (Pramchit et al, 1981) แนวคิดเรื่องการบูชาพระธาตุของชาวพุทธนั้นสืบเนื่องมาจากพระพุทธดำรัสเกี่ยวกับถูปารหบุคคล โดยได้ตรัสถึงอานิสงส์ของการสร้างสถูปและการสักการบูชาว่า “ชนเป็นอันมากทำจิตให้เลื่อมใสด้วยคิดว่านี้เป็นสถูปของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวกและพระเจ้าจักรพรรดิพวกเขาทำจิตให้เลื่อมใสในสถูปนั้นหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์” (Thai Tipitakas 10/206/153) เมื่อกาลผ่านไปพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองและแผ่ขยายไปทั่ว แนวคิดเรื่องการบูชาพระธาตุแผ่เข้าไปในดินแดนต่างๆ ทั้งยังคงรักษาแนวคิดเดิมและได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างโดยการเข้าผสมกับความเชื่อที่มีอยู่เดิมในดินแดนที่พระพุทธ-ศาสนาเข้าไปเผยแผ่

อาณาจักรล้านช้างถือเป็นดินแดนที่มีประวัติศาสตร์เจริญรุ่งเรืองทางด้านวัฒนธรรมประเพณีและพระพุทธศาสนามีอาณาเขตครอบคลุมภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยและประเทศลาว ชาวพุทธในล้านช้างนั้นมีคติความเชื่อในเรื่องของการบูชาพระธาตุนี้มาอย่างยาวนาน ดังจะเห็นได้จากหลักฐานตำนานพระอุรังคธาตุที่ได้มีการบันทึกเกี่ยวกับความเป็นมาของพระอุรังคธาตุ การสร้างพระธาตุพนม สภาพแวดล้อมทางสังคมในขณะนั้นความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของประชาชนในดินแดนล้านช้าง มีการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมโดยเฉพาะความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์การนับถือผีฟ้าผีแถนมากก่อน (Boonjerm, 1996) มีการปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกันจนทำให้มีการนับถือพระพุทธศาสนา ไสยศาสตร์และโหราศาสตร์ไปด้วยกัน (Vilavong, 1992) อิทธิพลของพระธาตุยังยังสอดแทรกเข้าไปในวิถีชีวิตของชาวพุทธในล้านช้าง โดยมีความนิยมสร้างเจดีย์เล็กๆ เพื่อเป็นที่บรรจุกระดูกของคนตายเรียกว่า “ธาตุ” หากเป็นผู้ที่มีคุณธรรม และเป็นที่เคารพสักการะของคนในชุมชน ก็จะทำเจดีย์ให้มีขนาดใหญ่ขึ้น แต่หากเป็นเจดีย์ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า อัฐิธาตุของพระอรหันต์หรือแม้แต่รอยพระบาท จะนิยมเอาคำว่า พระธาตุนำหน้า เช่น พระธาตุพนม พระธาตุเชิงชุม พระธาตุอิงฮัง เป็นต้น

การบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้างปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต มีการใช้พระธาตุเป็นสิ่งแสดงออกถึงความเชื่อในรูปแบบต่างๆ ทั้งสอดคล้องกับหลักการบูชาพระธาตุที่ถูกต้องตามคำสอนในพระพุทธศาสนาและไม่สอดคล้องกับหลักคำสอน เช่น ความเชื่อในอำนาจความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นที่ตนนับถือ มีการบนบานต่อพระธาตุเหมือนพิธีกรรมของศาสนาฝ่ายเทวนิยม ทำให้พระธาตุบางแห่งในดินแดนล้านช้างมีภาพลักษณ์แห่งความศักดิ์สิทธิ์ ประชาชนจึงนิยมเดินทางมาสักการบูชาและ

บนบาน โดยหวังว่าพระธาตุจะดลบันดาลในตนได้ประสบในสิ่งที่หวัง หรือเป็นที่พึ่งทางจิตใจ (Champawan, 2015) สร้างความศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนอย่างแน่นแฟ้นตลอดมา (Phra Wijai Ittigo, 2017) ความเชื่อในลักษณะนี้ถือว่าผิดหลักการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนาโดยสิ้นเชิงกับทั้งขัดแย้งกับคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจใคร่ที่จะค้นหาคำตอบว่า อะไรคือการบูชาพระธาตุที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนาเพื่อจะได้นำข้อมูลมาเปรียบเทียบกับการบูชาพระธาตุของพุทธในล้านช้างที่กระทำกันในปัจจุบัน พระธาตุมีคุณค่าต่อชาวพุทธในดินแดนล้านช้างอย่างไร มีความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุอย่างไร อะไรเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดความเชื่ออย่างนั้นและความเชื่อเหล่านั้นสอดคล้องหรือแตกต่างกับหลักการบูชาทางพระพุทธศาสนาหรือไม่อย่างไร ความเปลี่ยนแปลงของความเชื่อ แนวคิด จุดมุ่งหมายและวิธีการบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้างส่งผลกระทบในด้านใดบ้าง วิธีการแก้ไขผลกระทบมีอย่างไรและแนวทางที่เหมาะสมในการบูชาพระธาตุควรเป็นอย่างไร ผู้วิจัยคิดว่าหากได้ทำการศึกษาค้นคว้าอย่างละเอียดในประเด็นที่สงสัยเหล่านี้ จะทำให้ได้คำตอบที่เป็นประโยชน์ต่อชาวพุทธในล้านช้างหรือชาวพุทธทั่วไปมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการพระธาตุและงานวิจัยนี้ยังเป็นภาพสะท้อนให้รู้ถึงสภาพปัญหาในการบูชาพระธาตุเพื่อที่ผู้เกี่ยวข้องจะได้นำข้อมูลนี้ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนแก้ไขปัญหา ตลอดทั้งประชาชนก็จะได้ทราบข้อมูลที่ครบถ้วนจนสามารถปฏิบัติตนให้ถูกต้องได้เมื่อเข้าไปสัมพันธ์กับพระธาตุ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของพระธาตุและการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาความเชื่อและการบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้าง
3. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อและการบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้าง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากเอกสารทั้งส่วนที่เป็นเอกสารปฐมภูมิ และเอกสารทุติยภูมิ มีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม มีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีขั้นตอนในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาภาคเอกสาร ได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลในส่วนของพระธาตุและการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเอกสารจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 นอกจาก

นั้นยังได้มีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยอื่นๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง

2) ข้อมูลในส่วนของความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้างผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำนานและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำนานอุรังคธาตุ, พระพุทธองค์แสน สตสหัสสปฏิมานุสรณ์มรดกดีสาน เป็นต้น

2. การศึกษาภาคสนาม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) ข้อมูลในส่วนของความเชื่ออันเกี่ยวข้องกับพระธาตุและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของชาวพุทธล้านช้างนั้น ผู้ศึกษาจะได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมี 4 กลุ่มใน 3 พื้นที่ศึกษาโดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

(1) เจ้าอาวาสหรือตัวแทนเจ้าอาวาสในแต่ละพื้นที่ๆ 1 รูป รวม 3 รูป
(2) ปราชญ์ท้องถิ่นหรือผู้มีความรู้เป็นที่ยอมรับในชุมชนในแต่ละพื้นที่ๆ ละ 1 รวม 3 คน
(3) มัคนายกหรือกรรมการวัดในแต่ละพื้นที่ๆ ละ 1 คน รวม 3 คน
(4) ประชาชนผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระธาตุในแต่ละพื้นที่ๆ ละ 10 คน รวม 30 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 39 รูป/คน

โดยแนวทางในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเนื้อหาและภาษาก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์สอบถามกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีการจดบันทึก ใช้เครื่องบันทึกเสียงและการถ่ายภาพนิ่งประกอบการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยได้กำหนดช่วงเวลาในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ในข้อมูลทั้ง 4 กลุ่มในแต่ละพื้นที่ศึกษา ดังนี้

- สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร
- สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร
- สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักวัดพระธาตุอิงฮัง

2) นอกจากนี้ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีนมัสการพระธาตุ ในส่วนของลำดับขั้นตอนพิธีกรรมการบูชาผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมโดยการเข้าร่วมและปฏิบัติตามขั้นตอนพิธีกรรมต่างๆ ในงานประเพณีแต่ละพื้นที่ทั้ง 3 แห่ง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะได้รวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาข้างต้นทั้งในส่วนของการศึกษาจากภาคเอกสารและการศึกษาภาคสนามทั้งในส่วนของการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นจึงได้ทำการศึกษาอย่างละเอียด จัดลำดับความสำคัญของข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย เรียบเรียงข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและ แล้วจึงสรุปผลเพื่อเขียนงานวิจัยให้ตรงตามวัตถุประสงค์พร้อมข้อเสนอแนะจากผู้วิจัย

ผลการวิจัย

1. พระธาตุและการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนา

พระธาตุเป็นคำกลางๆ มีความหมายเป็น 2 บริบท คือ บริบทแห่งอัฐิธาตุของบุคคลสำคัญและบริบทแห่งสถานที่บรรจุอัฐิธาตุของบุคคลสำคัญ ในงานวิจัยนี้มุ่งไปที่พระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก มักนิยมเรียกว่า “พระบรมสารีริธาตุ” ในส่วนของสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุนั้นมีนิยมอยู่ 2 ประเภท คือ สถูปและเจดีย์ (P.A. Payutto, 1997) พระบรมสารีริกธาตุนั้นเป็นสิ่งที่เหลือจากการถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระศพ หลังจากนั้นได้มีการแบ่งให้แก่เมืองต่างๆ ที่ส่งทูตมาขอ เพื่อนำไปเฉลิมฉลองสักการบูชาและสร้างพระสถูปบรรจุไว้ ในระยะเริ่มแรกนั้นจึงมีพระสถูป 10 แห่งเท่านั้นคือ พระสถูปที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ 8 แห่ง พระสถูปบรรจุเถ้าอังคาร 1 แห่งและพระสถูปบรรจุทะนานที่ใช้ตวงพระบรมสารีริกธาตุอีก 1 แห่ง

การเกิดขึ้นของพระบรมสารีริกธาตุนั้นมีความสำคัญหลายประการ คือ เป็นปูชนียวัตถุที่สำคัญยิ่งในพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า เป็นสิ่งช่วยน้อมเข้าสู่พระธรรม เป็นเครื่องช่วยนำทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนต่างๆ และเป็นเครื่องกำหนดอายุกาลของพระพุทธศาสนา เมื่อพระบรมสารีริกธาตุมีความสำคัญดังกล่าวนี้ ชาวพุทธจึงได้แสดงออกถึงการตระหนักถึงความสำคัญนั้นด้วยการบูชา

การบูชาพระธาตุนั้นมีประวัติความเป็นมาก่อนสมัยพุทธกาล เพราะมีหลักฐานได้กล่าวถึงการบูชาพระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้าในอดีตหลายพระองค์ ตลอดทั้งยังมีการกล่าวถึงคตินิยมที่ประชาชนมักสร้างสถูปเก็บอัฐิของบุคคลทั่วไปด้วย การบูชาพระธาตุมี2 วิธี คือ อามิสบูชา คือ การบูชาด้วยวัตถุต่างๆ ตามคตินิยมและธัมมบูชา คือ การนำหลักธรรมมาปฏิบัติ การบูชาพระธาตุมีความสำคัญหลายประการ คือ เป็นการแสดงออกถึงสภาวะจิตที่พัฒนาแล้ว เป็นเครื่องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคม ทำให้เกิดการตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่างๆ ทำให้เกิดการพัฒนาปัญญาและนำไปสู่อานิสงส์ต่างๆ

2. ความเชื่อและการบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้าง

ความเชื่อคือการที่บุคคลยอมรับนับถือในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งสถานที่ บุคคล วัตถุสิ่งของ ทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน ความเชื่อเป็นธรรมชาติของมนุษย์และเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลให้น้อมใจเชื่อในเหตุการณ์ที่ตนเองประสบหรือในสภาวการณ์ที่ไม่สามารถหาคำตอบในสิ่งที่สงสัยได้ ความเชื่อสังเกตได้จากพฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออก ความเชื่อมีหลายประเภทแต่สามารถสรุปได้ 2 อย่างคือ ความเชื่อที่ประกอบปัญญาและความเชื่อที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา ชาวพุทธได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับพระธาตุด้วยความเชื่อของตนจึงทำให้มีการบูชาต่างๆ กันไป ดินแดนล้านช้างนั้นมีความเชื่อดั้งเดิม คือเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และนับถือผีฟ้าผีแถน เมื่อได้หันมานับถือพระพุทธศาสนาในสมัยของพระเจ้าฟ้างุ้มจึงทำให้เกิดการผสมผสานของความเชื่อ และได้คติความเชื่อเรื่องการสร้างพระธาตุจากล้านนาซึ่งเป็นอาณาจักรข้างเคียง ทำให้ชาวพุทธในล้านช้างนิยมสร้างพระธาตุในสถานที่ต่างๆ มากมาย จนมีความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนในการต่อมา (Premchit et al., 1981)

1) พระธาตุพนมเป็นพระธาตุเจดีย์ที่มีความเก่าแก่ในดินแดนล้านช้าง ตามตำนานอุรังคธาตุกล่าวว่าสร้างเมื่อ พ.ศ. 8เป็นที่ประดิษฐานพระอุรังคธาตุของพระพุทธเจ้า ตั้งอยู่ ณ วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จ.นครพนม ชาวนครพนมมีความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุพนม คือ ความเชื่อเกี่ยวกับคำสอนทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับตำนานและความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จุดมุ่งหมายของการบูชาพระธาตุพนมของชาวนครพนม คือ เพื่อระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า สะสมบุญกุศล รักษาจารีตประเพณีและเพื่อขอพรและบนบาน โดยวิธีการบูชามี 2 แบบ คือ อามิสบูชาและธัมมบูชา อามิสบูชาจะมีทั้งการบูชาโดยทั่วไปตามโอกาสอำนวยและการบูชาในงานประเพณีนมัสการพระธาตุพนม เครื่องสักการบูชาพระธาตุพนม ประกอบด้วย ขันหมากเบ็ง ต้นดอกผึ้ง ต้นกัลปพฤกษ์ ต้นปราสาทผึ้ง กองบุญ ดอกไม้ธูปเทียน เป็นต้น ส่วนธัมมบูชานั้นพึ่งจะเริ่มมีขึ้นได้ไม่นานหลังจากที่พระเทพวรมุนี (สำลี ปณฺณาวโร) มาดำรงแต่งเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จะมีชาวพุทธเดินทางมาปฏิบัติธรรมในวันพระและวันสำคัญทางพระพุทธ-ศาสนาและยังเป็นจุดหมายปลายทางของนักจาริกแสวงบุญที่เดินเท้ามาเพื่อน้อมถวายเป็นพุทธบูชาอีกด้วย

2) พระธาตุเชิงชุมเป็นพระธาตุที่เก่าแก่ ในตำนานอุรังคนิทานกล่าวว่าสร้างขึ้นคราวเดียวกับพระธาตุพนม โดยพญาสุวรรณพิงคาร เจ้าเมืองหนองหารหลวง สร้างเพื่อประดิษฐานรอยพระบาทพระพุทธเจ้า 4 พระองค์ ตั้งอยู่ ณ วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร จ.สกลนคร ถือว่าเป็นพระธาตุคู่บ้านคู่เมือง โดยชาวสกลนครมีความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุเชิงชุม จุดมุ่งหมายของการบูชาพระธาตุวิธีการบูชาพระธาตุและเครื่องสักการบูชาพระธาตุเหมือนกันกับพระธาตุพนม แต่เริ่มให้ความสำคัญกับธัมมบูชามากขึ้น โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากโครงการหมู่บ้านศีล 5 ของคณะสงฆ์ และได้รับความนิยมจากพระสงฆ์และประชาชนในจังหวัดสกลนครเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติบูชาในทุกวันพระ โดยในกิจกรรมมีการสวดมนต์ ฟังธรรม เจริญจิตภาวนาเป็นต้น

3) พระธาตุอิงฮังเป็นพระธาตุที่เก่าแก่สร้างคราวเดียวกับการบูรณะพระธาตุพนมครั้งแรก ในราว พ.ศ. 400 โดยพญาสุมิตธรรม พร้อมด้วยพระอรหันต์ทั้ง 5 องค์ สร้างเพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงพระพุทธเจ้าและประดิษฐานพระอัฐิส่วนสันหลังของพระพุทธเจ้า ชาวสะหวันเขตมีความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุ จุดมุ่งหมายการบูชาพระธาตุ วิธีการบูชาพระธาตุและเครื่องสักการบูชาพระธาตุเหมือนกันกับพระธาตุพนมและพระธาตุเชิงชุม

3. วิเคราะห์ความเชื่อและการบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้าง

แนวคิดการบูชาพระธาตุของชาวล้านช้างนั้นได้มีการเลื่อนไหลไปจากจุดเดิม อันเป็นผลมาจากการผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่นและคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีการจัดระเบียบความเชื่อทั้งหลายให้เข้ามาอยู่ภายใต้ร่มเงาของพระธาตุ จนส่งผลต่อภาพลักษณ์ของพระธาตุในดินแดนล้านช้างในกาลต่อมา คือ พระธาตุจะเป็นกลายเป็นที่รวมแห่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จึงมีการกราบไหว้บูชาพระธาตุแล้วขอพรและบนบาน จุดมุ่งหมายของการบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้างนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามแนวคิดที่เปลี่ยนไป แต่ยังคงมีจุดมุ่งหมายหลักเอาไว้ คือ การบูชาเพื่อระลึกคุณของพระพุทธเจ้า แต่ก็

มีบางพระธาตุที่มุ่งเน้นที่ประชาชนเดินทางไปสักการบูชาเพื่อขอพรและบนบาน เช่น พระธาตุอิงฮัง เป็นต้น ส่วนวิธีการบูชาพระธาตุนั้นยังคงมีเพียง 2 รูปแบบ คือ อามิสบูชาและธัมมบูชา ชาวพุทธในล้านช้างให้ความสำคัญแก่อามิสบูชามาก เพราะเป็นสิ่งที่กระทำสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานจนเกิดความคุ้นชิน เครื่องสักการะตลอดทั้งพิธีการบูชาก็ยังได้รับการรักษาแบบเก่าดั้งเดิม ส่วนธัมมบูชานั้นก็ได้รับการริเริ่มขึ้นมาในบางพระธาตุในดินแดนล้านช้าง เมื่อสังคมโลกเปลี่ยนแปลงไป เข้าสู่ยุคบริโภคนิยม ความต้องการของคนในการแสวงหาสิ่งของเสพบริโภคจึงมากขึ้น เกิดความต้องการและยื้อแย่งเพื่อเสพครอง ทำให้เกิดปัญหาความทุกข์ท่วมทับจิตใจ การบูชาพระธาตุจึงอาจสะดุดลงตรงความต้องการของตนเอง พระธาตุจึงถูกเลือกบูชาตามรสนิยมหรือมีความเกี่ยวข้องกับตนเองไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง สภาพแวดล้อมทางสังคมในขณะนั้นความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของประชาชนในดินแดนล้านช้าง มีการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมโดยเฉพาะความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์การนับถือผีฟ้าผีแถนมากก่อน (Boonjerm, 1996) มีการปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกันจนทำให้มีการนับถือพระพุทธศาสนา ไสยศาสตร์และโหราศาสตร์ไปด้วยกัน (Vilavong, 1992)

การเปลี่ยนแปลงแนวคิดส่งผลกระทบต่อหลักการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนา กระทบต่อหลักศรัทธาที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนาและกระทบต่อการเข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนา การเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายของการบูชาพระธาตุทำให้เกิดการเลื่อนไหลไกลห่างออกจากจุดมุ่งหมายเดิม คือ เพื่อระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้ามาเป็นการบูชาเพื่อรักษาจารีตประเพณี เพื่อขอพรและบนบานต่อพระธาตุ ซึ่งเป็นเหตุมาจากความเชื่อแนบแน่นกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์จนจุดมุ่งหมายหลักกลายเป็นจุดหมายรอง การเปลี่ยนแปลงวิธีการบูชาพระธาตุส่งผลกระทบต่อชาวพุทธในล้านช้าง คือ ทำให้เน้นไปในอามิสบูชาเป็นหลัก วิธีการบูชามีความสลับซับซ้อนมากขึ้นและมีความเกี่ยวพันกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากมีการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา มีการดึงเอาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนเชื่อและนับถือในท้องถิ่นเข้ามาร่วมกับการบูชาพระธาตุ นำไปสู่การกราบไหว้บูชาเพื่อขอพรและบนบานจากพระธาตุและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ ซึ่งขัดแย้งกับคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเรื่องกฎแห่งกรรมและการพึ่งตนเอง

แนวทางในการแก้ไขปัญหาผลกระทบของการบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้าง คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุที่ถูกต้อง โดยการนำเสนอข้อมูลให้ครบถ้วน ทั้งการกำเนิดของพระธาตุ แนวคิด จุดมุ่งหมายและวิธีการบูชาพระธาตุ หากมีการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมกับพระพุทธศาสนาควรให้ยึดพระธรรมคำสอนเป็นหลัก ไม่ควรไหลเลื่อนไปตามความเชื่อของท้องถิ่นอย่างเดียว แนวทางการแก้ไขผลกระทบที่สำคัญอีกอย่าง คือ การบริหารจัดการพระธาตุให้มีประสิทธิภาพ มีการบริหารจัดการพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม มีการจัดภูมทัศน์โดยรอบให้ร่มรื่น สะอาด สว่าง งดงาม มีการสร้างพระธาตุให้เป็นศูนย์รวมน้ำใจและศรัทธาของคนในชุมชน ให้ความสำคัญกับความรู้มากกว่าความเชื่อและให้ความสำคัญกับธัมมบูชาควบคู่กับอามิสบูชา มีแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการบูชาพระธาตุ

สรุป

พระธาตุเกิดจากการถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระศพ ที่เรียกว่าพระอัฐิธาตุบ้าง พระบรมสารีริกธาตุบ้าง ดังนั้นในระยะเริ่มแรกพระธาตุจึงหมายถึงพระบรมสารีริกธาตุ การบูชาพระธาตุ จึงหมายถึงการบูชาพระบรมสารีริกธาตุนั้นเอง ต่อมาเมื่อมีการนำพระบรมสารีริกธาตุมาประดิษฐานในพระสถูปเจดีย์นานเข้าสิ่งที่ใช้บรรจุก็ถูกเรียกว่า “พระธาตุ” ด้วยเหตุนี้ “พระธาตุ” จึงมีความหมาย ๒ บริบท คือ บริบทแห่งอัฐิธาตุของบุคคลสำคัญและบริบทแห่งสถานที่บรรจุอัฐิธาตุ เรื่องราวการกำเนิดและการบูชาพระธาตุมีปรากฏในมหาปรินิพพานสูตร เมื่อพระพุทธศาสนาได้แผ่ไปสู่ดินแดนต่างภายนอกชมพูทวีปทำให้ดินแดนต่างๆ ได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา อาณาจักรล้างช้างเป็นอาณาจักรหนึ่งในดินแดนสุวรรณภูมิที่ได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา ทั้งยังได้รับคติการสร้างและบูชาพระธาตุด้วยพระธาตุจึงมีคุณค่าต่อชาวพุทธในล้านช้างทั้งคุณค่าทางศาสนา ทางสังคม ทางเศรษฐกิจและทางจิตใจ แต่เนื่องจากดินแดนล้านช้างมีความเจริญทางด้านวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อของตนอยู่แล้ว โดยเฉพาะการนับถือผีฟ้าผีแถนและอำนาจเร้นลับในธรรมชาติ จึงได้เกิดการผสมผสานความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้ากับการบูชาพระธาตุ ทำให้ความเชื่อ แนวคิด จุดมุ่งหมายและวิธีการบูชาพระธาตุเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ โดยเชื่อในอำนาจดลบันดาลจากพระธาตุและสิ่งศักดิ์ที่แวดล้อมพระธาตุ การบูชาจึงเกี่ยวโยงกับศักดิ์สิทธิ์ เกิดการอ้อนวอน บนบานขึ้น วิธีการบูชาก็เน้นไปที่อามิสบูชา แนวทางที่เหมาะสมในการบูชาพระธาตุคือต้องประกอบด้วยทั้งหลักการบูชาพระธาตุที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนากับจารีตประเพณีนิยมของท้องถิ่นและต้องให้ความรู้เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุที่ถูกต้องแก่ประชาชน ควรให้ความสำคัญทั้งอามิสบูชาและธัมมบูชาควบคู่กันด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากลงพื้นที่วิจัยพระธาตุ 3 แห่ง คือ พระธาตุพนม พระธาตุเชิงชุมและพระธาตุอิงฮัง ทำให้เห็นปัญหาที่อาจกระทบต่อภาพลักษณ์ของพระธาตุและการท่องเที่ยวในระยะยาว เช่น การขึ้นราคาค่าโดยสารที่แพงเกินจริง การจำหน่ายสิ้นค้าและอาหารในราคาที่แพง การเก็บค่าบริการจอดรถในราคาแพง มิจฉาชีพ เป็นต้น เหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของพระธาตุหากมีการบริหารจัดการที่ดีมีระบบจะทำให้ประชาชนที่เดินทางเยือนเกิดความประทับใจซึ่งจะนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคตหากมีการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นการวิจัยดังนี้

1) ควรทำการศึกษาในเรื่องของความเชื่อของชาวพุทธที่มีต่อพระธาตุในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะพระธาตุที่มีความสำคัญต่างๆ ในดินแดนล้านช้าง เช่น พระธาตุพนม, พระธาตุเชิงชุม หรือ พระธาตุอิงฮัง เป็นต้น โดยเป็นการแบ่งช่วงอายุของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้รับข้อมูลที่มีความชัดเจนมากขึ้นในเรื่องของความเชื่ออันเกี่ยวข้องกับพระธาตุที่มีความสัมพันธ์กับพื้นฐานทางด้านอายุของชาวพุทธในแต่ละชุมชนที่คัดเลือกเป็นพื้นที่ศึกษา

2) ควรทำการศึกษากระบวนการสร้างความศรัทธาร่วม เช่น กรณีวัดพระธาตุพนม ได้มีการสร้างความผูกพันระหว่างประชาชนกับพระธาตุโดยการสืบต่อตำนานข้าโอกาสหรือข้อยพระธาตุ พระธาตุเชิงชุมมีการสละคนเป็นข้าพระธาตุแต่โบราณ ส่วนพระธาตุอิงฮังนั้นแม้จะไม่มีหลักฐานการสละคนเป็นข้าพระธาตุแต่ประชาชนในแขวงสะหวันเขตมักจะใช้นามสกุลว่า “ธาตุอิงฮัง” วิธีการการสร้างฐานผู้นับถือพระธาตุในลักษณะนี้น่าศึกษาถึงกระบวนการสร้างและการสืบทอด เพราะจะทำให้พระธาตุกลายเป็นจุดศูนย์กลางของความเคารพความศรัทธาและเป็นศูนย์รวมน้ำใจของคนในชุมชุนได้อย่างแท้จริง

References

Boonjerm, S. (1996). *Heritage of the Northeast*. (4th ed.). Ubon Ratchathani: Heritage of the Northeast Publishing House.

Champawan, S. (2015). The Relic-Enshrining Pagoda in Lan Na: Conservation and Tourism in the Globalized Society. *Journal of Fine Art*, 6(2), 106-137.

Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996). *Thai Tipitaka*. Bangkok: MCU Press.

P.A. Payutto. (1997). *Dictionary of Buddhism*. (9th ed.). Bangkok: MCU Press.

Phra Wijai Ittigo. (2017). An Influence be believed about Trai Bhum of the people in Lanna Social. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(3), 21-30.

Premchit, S. et al. (1981). *The Pagoda in Lanna Thai*. Chiang Mai: Institute for Social Research Chiang Mai University.

Vilavong, S. (1992). *History of Laos*. Translate by Sommai Premchit. Chiang Mai: Institute for Social Research Chiang Mai University.

การจัดการสิ่งแวดล้อมวัดเพื่อดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ไทยตามแนวพระพุทธศาสนา*

Environmental Management in Temple for Health Care for Sangha According to Buddhism

พระมหาประหยัด ปญฺญาวโร
Phramaha Prayad Paññāvaro
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkorntajavidyalaya University, Thailand.
Email: ps2508@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม 2) เพื่อศึกษาบริบทสิ่งแวดล้อมวัดในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย 3) เพื่อหาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมวัดเพื่อดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ไทยตามแนวพระพุทธศาสนา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อดูแลสุขภาพ มีแนวคิดคือ จัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อสุขภาพและลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพอันเกิดจากสิ่งแวดล้อม การจัดสิ่งแวดล้อมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีแนวคิดคือ จัดสิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพให้เอื้อต่อสุขภาพตามหลักสัปปายะ 7

บริบทสิ่งแวดล้อมวัดในเขตพื้นที่ที่ศึกษา พื้นที่ใช้สอยภายในวัดยังไม่เป็นระเบียบ ขาดความสงบและความร่มรื่น ความสะอาดห้องน้ำห้องสุขา อยู่ในขั้นปรับปรุง พบสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรคมากที่สุดคือ นกพิราบ มีพระภิกษุสามเณรในแต่ละวัดมากกว่า 2 รูป อยู่ในภาวะอ้วนเกินมาตรฐานและอาพาธด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมวัดเพื่อดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ไทยตามแนวพระพุทธศาสนา ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่ ควรสะอาด สงบ เป็นระเบียบ และมีความปลอดภัย ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงบุคคล ควรมีการจัดระเบียบสิ่งแวดล้อมด้านการสื่อสารและบุคคลที่คบหา ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงสังคม ชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ให้มากขึ้น

คำสำคัญ : การจัดการสิ่งแวดล้อมวัด; การดูแลสุขภาพ; พระสงฆ์; หลักพระพุทธศาสนา

---

* Received June 22, 2018; Revised June 29, 2018; Accepted September 27, 2018

Abstract

This research had three objectives: to study concepts related to the environmental management; to examine the environmental context of temples (Wat) in the city municipality of Nongkhai, and thereby to create a strategic plan of environmental management in the temples (Wat) for Thai monks' healthcare according to Buddhism. It is qualitative research, using documentary data and content analysis as its instrument.

Results of the research as follows:

The concept regarding Healthcare – oriented environmental management constitutes habitat management for supporting better healthcare and preventing people from the risky environmental factors. However, the Buddhist concept of environment management emphasizes the importance of physical environment management, suitable for meditation practice and depending on the seven favorable necessities of living

Regarding the context of the temples, there is no tidy environ, lack of fundamental sanitation; toilets were contaminated, and there were also other disease carriers such as deceased pigeons. Additionally, more than two monks in each temple were developing obesity. Some of them are also suffering from a chronic disease.

The strategic approach of environmental management in the temple for the health care of Thai Sangha according to Buddhism consists of the following components: (1) environmental context should be well arranged in the tidy, peaceful and safe way; (2) for personal context, the importance of communication and a human encounter should be developed. Apart from that, the social context in terms of the community's participation should be incorporated into monks' healthcare.

Keyword: Environment in Temples; Health Care, Buddhist Monks; Buddhism

บทนำ

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิด พระพุทธศาสนามองว่าสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์เป็นสิ่งเดียวกัน สิ่งแวดล้อมก็คือมนุษย์ มนุษย์ก็คือสิ่งแวดล้อม เพราะมนุษย์เป็นสิ่งแวดล้อมหนึ่งในระบบนิเวศของโลก จะเห็นได้ว่า คำสอนของพระพุทธศาสนาด้านหลักธรรม จะสะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อม ในฐานะที่พระพุทธศาสนาอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านพุทธบัญญัติสะท้อนให้เห็นการจัดระเบียบการใช้สอยสิ่งแวดล้อม ให้เกื้อกูลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งการดำรงชีพของภิกษุต้องอาศัยประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในรูปของปัจจัยสี่ อันได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ดังนั้น การใช้สอยประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม จึงต้องใช้สอยอย่างประหยัดและคุ้มค่า โดยเบียดเบียนสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

ในสมัยพุทธกาลมีปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไม่มากนัก เนื่องจากสิ่งแวดล้อมยังคงสภาพบริสุทธิ์สะอาด และอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ (Inthongpan, 1998) ปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงเป็นปัญหาเกี่ยวกับความเหมาะสมแห่งจริยาวัตรมากกว่าเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยตรง (Phramaha Parathatti Parathattupasheve, 2008) การจัดสิ่งแวดล้อมภายในวัดในสมัยพุทธกาล จึงทรงเน้นการจัดสิ่งแวดล้อมด้านที่อยู่อาศัยและการบริโภคอาหาร ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสาธารณสุขและอนามัยสิ่งแวดล้อมโดยทางอ้อม

ปัจจุบันมนุษย์ประสบกับปัญหาสิ่งแวดล้อมมากมาย อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ระบบเศรษฐกิจและสังคม การเพิ่มขึ้นของประชากร และโครงสร้างประชากรที่มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนรูปแบบค่านิยมและพฤติกรรมการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยที่เพิ่มขึ้นและการใช้บริการที่มีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น ทำให้ผู้ผลิตนำความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มาใช้ในการสนองตอบความต้องการของผู้บริโภค ในปริมาณมากและรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น (Ministry of Public Health and Ministry of Natural Resources and Environment, 2009) เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น มีความต้องการในการบริโภคมากขึ้น จึงจำเป็นต้องนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในจำนวนที่มากขึ้น จึงส่งผลให้โลกประสบปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสามเส้าคือ 1) ของดีที่มีอยู่ในโลกถูกผลาญให้หมดไป ได้แก่ ความร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติ 2) ระบายของเสียใส่ให้แก่โลก ได้แก่ เกิดมลภาวะ 3) ประชากรยิ่งเพิ่มมากขึ้น การผลาญของดีและระบายของเสียแก่โลก ก็ยิ่งมากขึ้น (P. A. Payutto, 2008) ปัญหาสามเส้านี้ ยังส่งผลให้เกิดปัญหาตามมาอีกข้อหนึ่งคือ เกิดปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ได้แก่ ปัญหาคุณภาพอากาศ แหล่งน้ำ การสุขาภิบาลและสุขอนามัย ขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย สารเคมีเป็นพิษและสารอันตราย และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (The Ministry of Public Health and The Ministry of Natural Resources and Environment, 2012) อีกทั้งรูปแบบการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนไปและพฤติกรรมการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ทำให้คนในปัจจุบันมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ อันเกิดจากปัญหาสิ่งแวดล้อมและ

พฤติกรรมบริโภคที่เปลี่ยนไป พระสงฆ์ซึ่งเป็นประชากรส่วนหนึ่งของประเทศ ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกัน เนื่องจากพระสงฆ์เป็นกลุ่มเสี่ยงด้านสุขภาพมากที่สุด เพราะเป็นกลุ่มที่เข้าถึงระบบสุขภาพอยู่ในเกณฑ์ต่ำ กระทรวงสาธารณสุขได้สำรวจสุขภาพพระภิกษุสามเณร จำนวน 98,561 รูป เมื่อปี 2554 พบว่า พระสงฆ์ร้อยละ 55 ป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง ภาวะไขมันในเลือดสูง และเบาหวาน พระสงฆ์บางรูปป่วยมากกว่า 1 โรค พระสงฆ์ร้อยละ 5 อยู่ในภาวะอ้วน สาเหตุที่สำคัญมาจากภาวะสุขภาพที่เสื่อมลง และอาหารที่ฉัน ซึ่งมีส่วนประกอบของกะทิ ไขมัน แป้ง และน้ำตาลสูง (Manager Online, 2015) นอกจากนี้ การจัดสิ่งแวดล้อมภายในที่พักอาศัยที่ไม่ถูกสุขลักษณะ เช่น กุฏิ อาคาร วิหาร ศาลา ยังขาดความสะอาดเพียงพอ การดูแลความสะอาดห้องน้ำห้องส้วมยังไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ตลอดจนภายในวัดมีสัตว์เลี้ยง เช่น สุนัข แมว และสัตว์ปีกจำพวกนกพิราบจำนวนมาก ภายในอาคารที่พักอาศัยยังมีสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรค เช่น ยุง หนู ค่อนข้างมาก ซึ่งปัจจัยสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ นำไปสู่ความเจ็บป่วยได้ (Buathed and Netnaree, 2014)

วัดในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำนวน 18 วัด ซึ่งเป็นวัดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ แม้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคายร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประจำจังหวัดหนองคาย จะมีโครงการวัดและศาสนสถานสะอาด จังหวัดหนองคาย มาตั้งแต่ปี 2558 แต่การจัดสิ่งแวดล้อมภายในวัดยังเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพของพระสงฆ์ โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมด้านที่อยู่อาศัยที่อยู่ในเกณฑ์ต้องปรับปรุง และการบริโภคอาหารที่ไม่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ อันเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ ทำให้พระสงฆ์อยู่ในภาวะอ้วนเกินมาตรฐานและส่งผลให้อาพาธด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อศึกษาบริบทสิ่งแวดล้อมวัดในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย
3. เพื่อหาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมวัดเพื่อดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ไทยตามแนวพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร

เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ เอกสาร หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบทความต่างๆทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในบางส่วนที่เกี่ยวข้องเช่น หนังสือ งานวิจัย บทความ และวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเอกสารจากสื่ออินเตอร์เน็ต

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับการปัญหาและแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมวัดเพื่อดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ไทย และวิเคราะห์ สังเคราะห์ ด้วยพรรณนาวิธี (Descriptive Method) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) และสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non -Structured interview)

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ วัดที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย จำนวน 18 วัด

ผลการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อดูแลสุขภาพ

การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อดูแลสุขภาพขององค์การอนามัยโลก มีแนวคิดหลักคือ การจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อสุขภาพ โดยการประชุมเกี่ยวกับสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในระดับนานาชาติหลายวาระที่ประชุมได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนสุขภาพไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิต การทำงาน และการพักผ่อนหย่อนใจส่งผลกระทบสำคัญต่อสุขภาพ การทำงานและการพักผ่อนหย่อนใจควรเป็นกิจกรรมที่ทำให้สุขภาพดี สังคมควรจัดระบบงานในสังคมให้สามารถเอื้อต่อสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพมีส่วนส่งเสริมให้การดำเนินชีวิตและรูปแบบของการทำงานมีความปลอดภัย การประเมินผลกระทบทางสุขภาพจากสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี การทำงาน การผลิตพลังงาน และการขยายตัวของชุมชนเมือง เป็นสิ่งที่สำคัญและต้องมีการติดตามอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นหลักประกันของสุขภาพดีในส่วนรวม การปกป้องสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

และที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ต้องมีในกลยุทธ์การสร้างเสริมสุขภาพทุกกลยุทธ์ เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม ร่วมกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอันมีอย่างจำกัดในโลก

การสร้างสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนสุขภาพมีหลายมิติ ได้แก่ มิติทางกายภาพ สังคม จิตวิญญาณ เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมิติเหล่านี้เชื่อมโยงกันอย่างมีพลวัตร การขาดความสมดุลในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง ย่อมส่งผลต่อองค์ประกอบอื่นๆ เสมอ องค์ประกอบของสุขภาพ 4 มิติดังกล่าว คือ มิติทางกาย ได้แก่ การมีอวัยวะสมบูรณ์ไม่บกพร่อง การบริโภคอาหารถูกต้องตามหลักโภชนาการ มีสิ่งแวดล้อมที่ดี จัดระเบียบที่อยู่อาศัยให้ถูกต้องตามหลักสุขลักษณะ การออกกำลังกายให้เพียงพอ มิติทางจิตใจ ได้แก่ สภาพของจิตใจที่มั่นคง สามารถควบคุมอารมณ์ได้ มีจิตใจเบิกบานแจ่มใส ไม่มีความคับข้องใจหรือขัดแย้งในจิตใจ ปลอดโปร่ง ไม่มีความกังวล มีความสุข มีเมตตา ลดความเห็นแก่ตัว มีอาชีพที่มั่นคง สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข มิติทางสังคม ได้แก่ ความผาสุกของครอบครัว มีสถานภาพทางสังคมเป็นที่ยอมรับ มีความเอื้ออาทร มีความยุติธรรม ระบบบริการจากภาครัฐมีความเสมอภาคกัน มิติทางจิตวิญญาณ ได้แก่ สุขภาพที่เกี่ยวกับการมีความรู้ เฉลียวฉลาด ความรู้และเข้าใจในความเป็นไปของชีวิตและโลก การใช้ความคิดไตร่ตรองตามเหตุผล มีสติและปัญญาสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งรุนแรงต่าง ๆ ด้วยเหตุผลและด้วยสันติวิธี การมีสุขภาพดีทั้ง 4 มิตินี้ ทำให้ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข โอกาสเกิดโรค การเจ็บป่วย และความผิดปกติต่างๆ มีน้อยลง

การดำเนินการสร้างสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างเสริมสุขภาวะดังกล่าว จึงต้องเกิดจากความร่วมมือในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับโลก ซึ่งจะต้องเชื่อมโยงและประสานกับหลายภาคส่วน ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาสังคม สถาบันการศึกษา และสื่อมวลชน โดยใช้สหสาขาวิชาและมีมาตรการหลายด้าน มีผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ วิทยาศาสตร์สุขภาพ สังคมศาสตร์ สาขาการพัฒนา สาขาการคลัง และสาขาวิชาอื่น ๆ สิ่งแวดล้อมและการพัฒนามนุษย์นั้นไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การพัฒนาต้องนำมาซึ่งการปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสุขภาพ ในขณะเดียวกันทรัพยากรต้องได้รับการสงวนไว้ให้เกิดความยั่งยืน มีเพียงการดำเนินการในระดับนานาชาติที่มีพื้นฐานมาจากภาคีหุ้นส่วนในระดับโลกเท่านั้น ที่จะรับประกันอนาคตของโลกของเราได้ สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนขึ้นอยู่กับการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน การให้ความสำคัญกับมาตรการป้องกันปัญหา จึงเป็นสิ่งสำคัญและคุ้มค่าต่อการลงทุนเป็นอย่างยิ่ง (WHO, 2013; Archananuphap, 1998; Bureau of Environmental Health, Department of Health : Ministry of Public Health, 2014)

การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุขไทย มีแนวคิดหลักคือ ลดความเจ็บป่วยและมุ่งคุ้มครองสุขภาพของประชาชนจากปัจจัยเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม บนพื้นฐานของการ บูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพทั้งในเชิงพื้นที่ เชิงประเด็น และกลุ่มเป้าหมาย

เฉพาะ โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินงานอนามัยสิ่งแวดล้อม 7 ด้าน คือ 1) คุณภาพอากาศ 2) น้ำ การสุขาภิบาล และสุขอนามัย 3) ขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย 4) สารเคมีเป็นพิษและสารอันตราย 5) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 6) การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในภาวะฉุกเฉินและสาธารณภัย 7) การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้นำไปสู่การจัดทำแผนยุทธศาสตร์อนามัยสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และกำหนดกลยุทธ์ในการจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อดูแลสุขภาพ ภายใต้ขอบเขตงานอนามัยสิ่งแวดล้อม 17 ประการ ตามที่องค์การอนามัยโลกกำหนดไว้ คือ 1) การจัดหาน้ำสะอาดเพื่อบริโภคและอุปโภค 2) การควบคุมมลพิษทางน้ำ 3) การจัดการเกี่ยวกับขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล 4) การควบคุมสัตว์อาร์โทรพอตและสัตว์แทะ 5) การควบคุมและป้องกันมลพิษของดิน 6) การสุขาภิบาลอาหาร 7) การควบคุมมลพิษทางอากาศ 8) การป้องกันอันตรายจากรังสี 9) อาชีวอนามัย 10) การควบคุมมลพิษทางเสียง 11) การจัดการสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัยและบริเวณใกล้เคียง12) การผังเมือง 13) การจัดการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมหรืองานอนามัยสิ่งแวดล้อม 14) การป้องกันอุบัติภัยและเหตุฉุกเฉิน 15) การสุขาภิบาลของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ 16) การดำเนินงานด้านสุขาภิบาลเมื่อเกิดโรคระบาด เหตุฉุกเฉิน ภัยพิบัติ และการอพยพย้ายถิ่นของประชากร 17) มาตรการทั่วไปเพื่อป้องกันสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไป (Bureau of Environmental Health, Department of Health : Ministry of Public Health, 1992)

แนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อดูแลสุขภาพในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีแนวคิดหลักคือสิ่งแวดล้อมที่เป็นสัปปายะ เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการปฏิบัติธรรม อันได้แก่ หลักสัปปายะ 7 (พุทธโฆสเถระ, 2005) ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนส่งเสริมหรืออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติธรรม (Thai Tipitakas/12/279/303-304) นอกจากนี้การอยู่ในสถานที่มีสิ่งแวดล้อมที่เป็นสัปปายะ ยังส่งผลต่อสุขภาพอีกด้วย คือที่อยู่อาศัยสะอาด สงบ ร่มรื่น ปลอดภัย และเป็นระเบียบ มีมาตรฐานในการวางผัง การก่อสร้าง และการบำรุงรักษาเป็นอย่างดี การอยู่ใกล้แหล่งอาหาร การได้ยินได้ฟัง หรือเสพข่าวสารที่เอื้อต่อปัญญา บุคคลที่คบหาเป็นกัลยาณมิตร มีอุปนิสัยที่เข้ากันได้ อาหารที่บริโภคถูกสุขลักษณะ ถูกกับร่างกาย เอื้อต่อสุขภาพ มีสภาพดินฟ้าอากาศและธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสมและมีการเคลื่อนไหวอิริยาบถที่พอเหมาะพอดี ซึ่งหลักการจัดสิ่งแวดล้อมตามสัปปายะ 7 จะเอื้อต่อต่อสุขภาวะทั้งสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต และสุขภาวะทางปัญญา

การจัดการสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนสุขภาพองค์รวมทั้ง 4 มิติ ตามแนวคิดขององค์การอนามัยโลกมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อดูแลสุขภาพตามแนวพระพุทธศาสนา อันได้แก่ หลักภาวนา 4 คือ 1) กายภาวนา คือ ความสัมพันธ์เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและวัตถุ เช่น การจัดระเบียบสิ่งแวดล้อมภายในที่พักอาศัยให้เกื้อกูลต่อสุขภาพ การดูแลความสะอาดร่างกายให้มีสุขภาพแข็งแรง การออกกำลังกาย การพักผ่อน เป็นต้น กายภาวนามีความเชื่อมโยมกับการจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนสุขภาวะด้านกาย 2) ศีลภาวนา ได้แก่ การจัดระเบียบสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางด้านกาย วาจากับบุคคลอื่นหรือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งเป็นการจัดระเบียบสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ให้มีความสัมพันธ์ที่ดีงามต่อกันทั้งทางกายและวาจา ไม่เบียดเบียนกันทางกาย ทางวาจา

แต่ให้อยู่ร่วมกันด้วยดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ศีลภาวนามีความเชื่อมโยงกับการจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อสนับสนุนสุขภาวะด้านสังคม 3) จิตภาวนา ได้แก่ การจัดระเบียบสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้ดีงามเกื้อกูลต่อการพัฒนาคุณสมบัติของจิต 3 ด้านคือ คุณภาพจิตดี ได้แก่ จิตประกอบด้วยคุณธรรมหรือความดี เช่น เมตตา ไมตรี กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสุภาพอ่อนโยน ความกตัญญู ความมีศรัทธา เป็นต้น สมรรถภาพจิตดี ได้แก่ ความสามารถของจิต เช่น มีความขยัน ความเข้มแข็ง ความอดทน ความใฝ่รู้ใฝ่ทำ ความรับผิดชอบ ความมีสติ ความรู้จักยับยั้งชั่งใจ ความจริงใจจริงจัง ความมั่นใจ ความแน่วแน่มั่นคง มีสมาธิ เป็นต้น สุขภาพจิตดี ได้แก่ สุขภาพของจิต ประกอบด้วยความอุ่นใจ อิ่มใจ ปลื้มใจ ความซาบซึ้ง ความร่าเริงสดใส ความสงบเย็น ผ่อนคลาย ความชื่นใจ โปร่งโล่ง เบิกบานใจ จิตภาวนามีความเชื่อมโยงกับการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนสุขภาวะด้านจิต 4) ปัญญาภาวนา คือ ความรู้ความเข้าใจในปัญหาและสามารถสืบสาวสาเหตุของปัญหาและแก้ปัญหานั้นได้ ความหมายของปัญญาในการศึกษานี้ เป็นปัญญาขั้นแรก คือความรู้ความเข้าใจในศิลปะวิทยาการ หรือความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพ ตลอดถึงเรื่องราวข่าวสารทั่วๆ ไป สามารถนำมาวิเคราะห์หาสาเหตุและแก้ไขปัญหานั้นได้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีงามในขั้นสูงต่อไป ปัญญาภาวนามีความเชื่อมโยงกับการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนสุขภาพด้านปัญญา

แนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนสุขภาพตามหลักภาวนา 4 ยังมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อดูแลสุขภาพตามหลักสัปปายะ 7 ในฐานะที่สัปปายะ 7 เป็นกิจกรรมสนับสนุนการจัดการสิ่งแวดล้อมตามแนวภาวนา 4 อีกด้วย

บริบทสิ่งแวดล้อมวัดในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

วัดในเขตเทศบาลตำบลในเมืองทั้ง 18 วัด ส่วนใหญ่เป็นวัดขนาดเล็กและเป็นวัดเก่าแก่การแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในวัดแม้จะแบ่งเป็นเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส แต่เนื่องจากบางวัดมีพื้นที่จำกัด จึงไม่สามารถสร้างกำแพงล้อมรอบเขตพุทธาวาสได้ วัดที่อยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวบางวัด จึงมีการรุกล้ำเขตพุทธาวาสเพื่อใช้สอยพื้นที่ในการจอดรถ ความร่มรื่นของวัดที่ศึกษา โดยภาพรวมยังอยู่ในขั้นปรับปรุง มีวัดเพียง 4 วัดเท่านั้นที่มีความร่มรื่นในระดับดี คือมีความร่มรื่นทั้งในเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส น้ำสำหรับอุปโภคและบริโภคมีเพียงพอ สะอาด เป็นน้ำประปาของเทศบาล และน้ำบ่อและน้ำบาดาลภายในวัด ส่วนน้ำสำหรับบริโภค เป็นน้ำบรรจุขวดหรือน้ำบรรจุถัง ความสะอาดบริเวณภายในวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ความปลอดภัยภายในวัด วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว หรืออยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว มีกล้องวงจรปิดภายในวัด หรือจุดสำคัญของวัด แต่ยังมีหลายวัดที่ไม่ได้ทำการติดตั้งกล้องวงจรปิด มีวัดเพียง 3-4 วัดเท่านั้นที่มีอุปกรณ์ดับเพลิง มีวัดหลายวัดที่ไม่สามารถปิดประตูวัดในเวลากลางคืนได้ เนื่องจากมีประชาชนบางครอบครัวที่อาศัยอยู่ใกล้วัด ไม่มีทางออกเนื่องจากเป็นซอยตัน จึงใช้ประตูวัดเป็นเส้นทางสัญจรไปมา ห้องน้ำสำหรับพระภิกษุสามเณรภายในกุฏิสงฆ์ โดยภาพรวมความสะอาดอยู่ในระดับดี แต่มีห้องน้ำบางวัดที่ต้องปรับปรุงด้านความสะอาด และอุปกรณ์การใช้ในห้องน้ำ ห้องน้ำสาธารณะของวัดส่วนใหญ่ไม่แยกเพศ

สัตว์ที่เป็นพาหะนำโรคภายในวัดที่เป็นปัญหามากที่สุดคือ นกพิราบ ด้านสุขภาพของพระภิกษุสามเณรภายในวัดที่ศึกษา มีพระภิกษุสามเณรมากกว่า 2 รูปในแต่ละวัด ที่อยู่ในภาวะอ้วนเกินมาตรฐานและอาพาธด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง มีเพียง 2 วัดเท่านั้นที่พบว่า ไม่มีพระภิกษุสามเณรอ้วนเกินมาตรฐานและไม่มีภิกษุสามเณรอาพาธด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมวัดเพื่อดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ไทยตามแนวพระพุทธศาสนา

จากสถิติข้อมูลพระสงฆ์อาพาธที่เข้ารับการตรวจรักษาที่โรงพยาบาลสงฆ์ ในปีพุทธศักราช 2558 พบว่า โรคที่เป็นอันดับต้นๆ คือ ไขมันในเลือดสูง โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง และยังมีโรคของผู้สูงอายุอื่นๆ ได้แก่ โรคต้อกระจก ข้อเข่าเสื่อม ต่อมลูกหมากโต ซึ่งเป็นโรคที่ไม่ติดต่อและบางโรคสามารถป้องกันได้ (Manager Online, 2017) ปัจจัยสำคัญของการอาพาธคือ โรคอ้วน อันมีสาเหตุมาจากปัญหาโภชนาการ (ThaiHealth Online, 2017) และการจัดสิ่งแวดล้อมแวดล้อมภายในที่พักอาศัยไม่ถูกสุขลักษณะ (Buathed, Netnaree, 2014) ซึ่งข้อมูลดังกล่าวเป็นภาพรวมการอาพาธของพระสงฆ์ทั่วประเทศเมื่อศึกษาเจาะจงเฉพาะพื้นที่ คือพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จากการเข้าไปสังเกตสิ่งแวดล้อมวัดและสัมภาษณ์พระภิกษุภายในวัดทั้ง 18 วัด พบว่า ในด้านสุขภาพมีพระภิกษุสามเณรอ้วนเกินมาตรฐาน วัดละ 1-2 รูป บางวัดมีมากกว่า 5 รูป มีเพียง 4 วัดเท่านั้นที่ไม่มีพระภิกษุสามเณรอ้วนเกินมาตรฐาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวลักษณ์ สัจจา ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการดูแลสุขภาพตนเองของพระสงฆ์ในเขตศูนย์สุขภาพชุมชนเมือง โรงพยาบาลหนองคาย ประจำปี พ.ศ. 2559 (Sacca, 2016) โดยศึกษาจากการตรวจสุขภาพพระสงฆ์อายุ 35 ปีขึ้นไป จำนวน 60 รูป ที่จำพรรษาอยู่ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย พบว่า 5 โรคอันดับแรก คือ 1) ไขมันในเลือดสูง 2) ความดันโลหิตสูง 3) เบาหวาน 4) ถุงลมโป่งพอง 5) มะเร็ง นอกจากนี้ยังมีโรคประจำตัวอื่นๆ สาเหตุของการอาพาธเกิดจากพระภิกษุสามเณรขาดความรู้ในการดูแลตนเอง ต้องฉันอาหารตามแรงศรัทธาของญาติโยม ไม่สามารถเลือกฉันอาหารได้ ญาติโยมมีความเชื่อว่าหากนำอาหารที่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้วชอบทานนำมาถวายผ่านผู้นำทางศาสนาแล้ว ญาติจะได้รับ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขาดความเข้าใจในเรื่องการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ส่วนด้านสิ่งแวดล้อมวัดที่เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพของพระสงฆ์ พบปัญหาและแนวทางแก้ไขตามหลักสัปปายะ 7 ดังนี้

1) ด้านที่อยู่อาศัย (อาวาสสัปปายะ) การจัดพื้นที่ใช้สอยภายในวัดยังไม่เป็นระเบียบ ขาดความร่มรื่น การดูแลความสะอาดอาคารถาวรวัตถุยังไม่ดีพอ ไม่มีการตรวจสอบอายุการใช้งานของอุปกรณ์ภายในอาคาร การจัดเก็บเครื่องสังฆภัณฑ์ทั้งที่เป็นของส่วนตัวและส่วนรวมไม่เป็นระเบียบ ห้องน้ำสาธารณะไม่แยกเพศ ความสะอาดอยู่ในขั้นปรับปรุง ภายในวัดไม่มีบ่อบำบัดน้ำเสียและบ่อดักไขมัน การจัดเก็บขยะไม่มีการแยกขยะแห้งขยะเปียก การจัดเก็บขยะมูลฝอยจากวัดสุเหลือใช้ยังไม่เป็นระเบียบ สัตว์พาหะนำโรคพบมากที่สุดคือนกพิราบ แนวทางแก้ไขคือ จัดพื้นที่ใช้สอยวัดให้เป็นระเบียบ สะอาด ร่มรื่น มีความปลอดภัย โบสถ์

วิหาร กุฏี ควรทำความสะอาดทุกวัน ตรวจสอบอุปกรณ์ภายในอาคารที่เสี่ยงต่อความปลอดภัย เช่น สายไฟ เครื่องใช้ไฟฟ้า พัดลม หากหมดอายุการใช้งานแล้ว ควรเปลี่ยนหรือหยุดใช้งาน จัดเก็บเครื่องสังฆภัณฑ์ให้เป็นระเบียบตามหลัก 5 ส ใช้น้ำอย่างประหยัดและรู้จักคุณค่าของน้ำ คัดแยกการจัดเก็บขยะมูลฝอย ห้องน้ำสาธารณะควรแยกเป็นห้องน้ำชายหญิง ดูแลความสะอาดให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ภายในวัดควรมีบ่อบำบัดน้ำเสียและบ่อดักไขมัน หน้าบันโบสถ์ วิหาร ควรทำตาข่ายลวดเพื่อป้องกันนกพิราบเข้าไปอาศัยและถ่ายมูล สัตว์เลี้ยงควรนำไปฉีดวัคซีนทุกปี เพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

2) ด้านแหล่งบิณฑบาต (โคจรสัปปายะ) ริมฟุตบาทซึ่งเป็นเส้นทางบิณฑบาตมีสิ่งกีดขวาง ถนนมีเศษแก้ว รถวิ่งเร็ว บริเวณวัดจอดรถไม่เป็นระเบียบ พระภิกษุสามเณรที่เดินทางไปศึกษาเล่าเรียน ไม่มีสวัสดิการในการเดินทาง แนวทางในแก้ไขคือ เทศบาลควรมีความเข้มงวดในการดูแลพื้นที่ฟุตบาทไม่ให้ถูกรุกล้ำ จนมีผลกระทบต่อผู้ใช้ฟุตบาท ตลอดถึงความปลอดภัยและความสะอาดในการใช้ฟุตบาท รถควรชะลอความเร็วเมื่อเห็นพระภิกษุสามเณรเดินบิณฑบาตริมถนน และแต่ละวัดควรมีสวัสดิการแก่พระภิกษุสามเณรที่เดินทางไปศึกษาเล่าเรียน ตามความเหมาะสม

3) ด้านการสื่อสาร (ภัสสสัปปายะ) ปัญหาด้านปัจจัยภายในพบว่า มีเสียงรบกวนจากการเปิดเครื่องเสียง เครื่องมือสื่อสาร การพูดคุยเสียงดังของบุคคลภายในวัด ปัญหาด้านปัจจัยภายนอกพบว่า มีเสียงรบกวนจากการเปิดเครื่องเสียงในการทำกิจกรรมของชุมชน เสียงรถยนต์ เสียงจากความคึกคะนอง แนวทางการแก้ไข โดยบุคคลภายในวัดลดการใช้เสียงดัง เพื่อไม่ให้รบกวนผู้อื่น โดยเจ้าอาวาส ครูอาจารย์คอยให้คำแนะนำตักเตือน การจัดกิจกรรมของชุมชนอาจหลีกเลี่ยงการใช้เสียงได้ยาก แต่ควรอยู่ในกรอบของกฎหมายกำหนด ในเขตวัดอาจเขียนป้ายข้อความเตือนสติไม่ให้ส่งเสียงดังไว้ในเขตสังฆาวาส

4) ด้านบุคคลที่คบหา (ปุคคลสัปปายะ) ปัญหาด้านสื่อบุคคลพบว่า บุคคลที่เป็นกัลยาณมิตรเป็นต้นแบบความประพฤติและความรู้แต่ละวัดมีไม่เพียงพอ ปัญหาการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่พบว่าพระภิกษุสามเณรใช้เวลาอยู่กับสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่มากเกินไป ทำให้สนใจการเรียนและกิจวัตรน้อยลง ตลอดทั้งมีผลต่อสุขภาพ แนวทางการแก้ไขคือ สร้างบุคลากรที่เป็นต้นแบบความประพฤติและความรู้อย่างน้อยวัดละ 2 รูปขึ้นไป ครูอาจารย์แนะนำการบริหารเวลาในการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เหมาะสม

5) ด้านโภชนาการ (โภชนสัปปายะ) ปัญหาภาวะอ้วนในพระภิกษุสามเณร เนื่องจากอาหารที่ฉันมีคุณค่าทางโภชนาการต่ำ จากเงื่อนไขในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ ต้องพึ่งอาหารจากญาติโยมใส่บาตรหรือนำมาถวาย และปัญหาการอาพาธด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากภาวะอ้วน ซึ่งภาวะอ้วนทำให้มีปัญหาด้านสุขภาพต่างๆ ตามมา เช่น ไขมันในเลือดสูงความดันโลหิตสูง และเบาหวาน แนวทางการแก้ไขคือ พระภิกษุสามเณรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการฉัน งดฉันอาหารที่มีไขมันสูงและมีส่วนผสมของกะทิ อาหารที่มีรสจัด แนวทางการแก้ไขเชิงสังคม โดยให้ความรู้แก่ญาติโยมที่ซื้ออาหารใส่บาตรหรือปรุงอาหารถวายพระ อาหารประเภทใดควรถวายอาหารประเภทใดควรงดเว้น

6) ด้านสิ่งแวดล้อม (อุตุสัปปายะ) ปัญหาในฤดูร้อนพบว่า อากาศภายในวัดร้อนอบอ้าวปัญหาในฤดูฝนพบว่า พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดที่มีเสาอากาศวิทยุหรืออาคารเสนาสนะไม่มั่นคงหรือมีต้นไม้ใหญ่มีความวิตกกังวลว่า หากมีพายุฝน จะอยู่ในภาวะเสี่ยงต่ออันตราย ปัญหาในฤดูหนาว

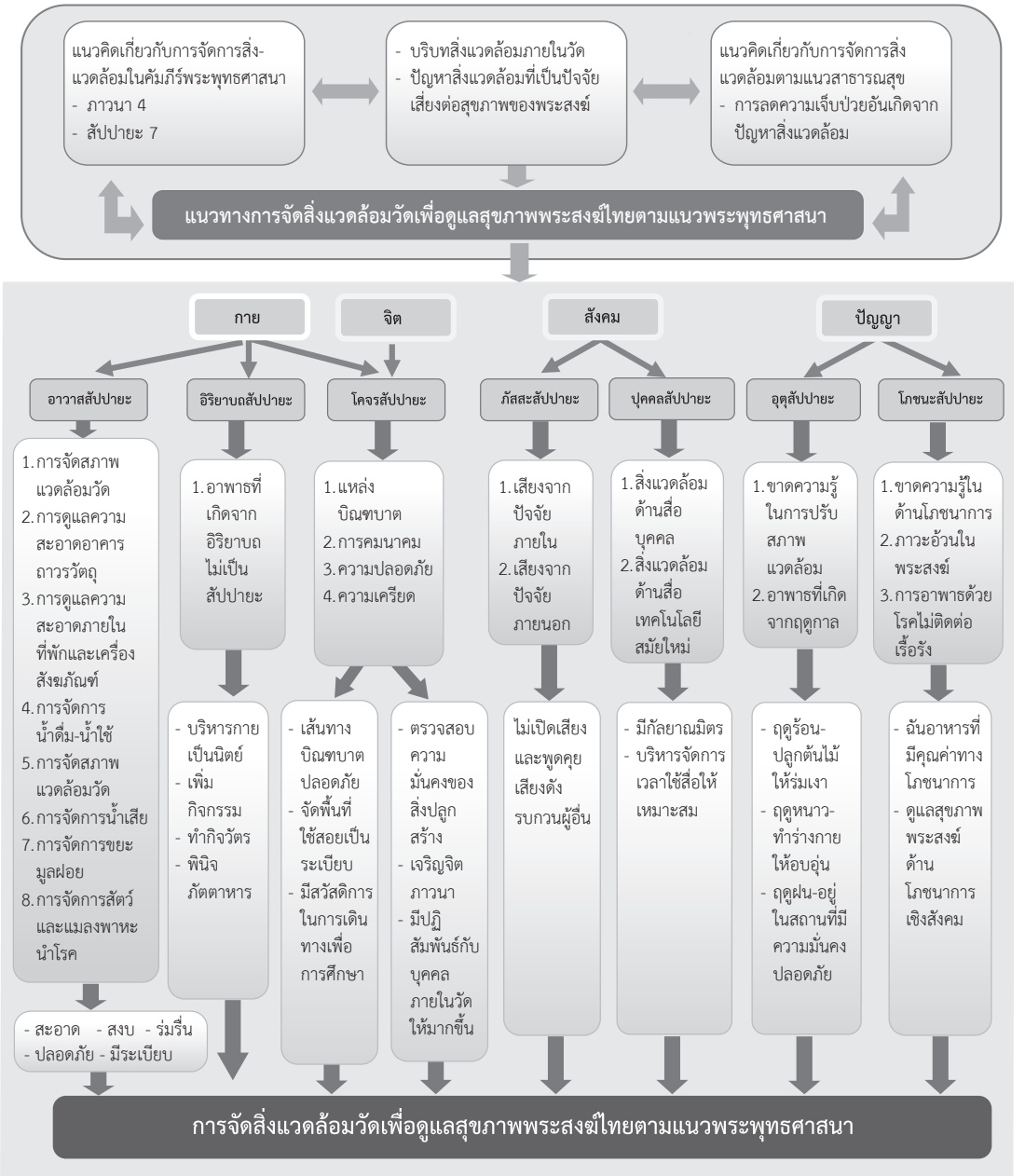
พบว่า มีการเจ็บป่วยที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงฤดูกาล แนวทางแก้ไขคือ เพิ่มพื้นที่สีเขียวภายในวัดให้

มากขึ้น เพื่อลดความร้อนในฤดูร้อน เมื่อถึงฤดูฝนตรวจสอบความมั่นคงของสิ่งปลูกสร้างภายในวัดโดยช่างผู้ชำนาญ เพื่อสร้างความมั่นใจและความปลอดภัยแก่ผู้อยู่อาศัย ฤดูหนาว จัดหาผ้าห่มกันหนาวแก่พระภิกษุสามเณรให้เพียงพอ และฉันอาหารตามฤดูกาล ทำสุขภาพร่างกายให้อบอุ่นและแข็งแรงเสมอ

7) ด้านการบริหารกาย (อิริยาบถสัปปายะ) พบว่า พระภิกษุสามเณรมีพฤติกรรมการเคลื่อนไหวร่างกายน้อยลง จึงอยู่ในภาวะเสี่ยงทำให้เกิดโรคประจำตัวในอัตราสูง แนวทางการแก้ไขคือพระสงฆ์ควรออกกำลังกายในรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับสมณภาวะ อย่างน้อยวันละ 30 นาที อาจทำกายบริหาร ทำกิจกรรมภายในวัด ทำกิจวัตรประจำวัน เช่น บิณฑบาต ปัดกวาดลานวัด และเลือกฉันอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ โดยใช้สูตรบริหารกายเป็นนิตย์ เพิ่มกิจกรรม ทำกิจวัตร พินิจภัตตาหาร

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมวัดเพื่อดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ไทยตามแนวพระพุทธศาสนา

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมวัดเพื่อดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ไทยตามแนวพระพุทธศาสนา ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 การจัดสิ่งแวดล้อมวัดเพื่อดูแลสุขภาพพระสงฆ์ไทยตามแนวพระพุทธศาสนา

จากแผนภาพที่ 1 การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อดูแลสุขภาพขององค์การอนามัยโลก มีแนวคิดหลัก คือ การจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนสุขภาพ การสร้างสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนสุขภาพมีหลายมิติ ได้แก่ มิติทางกายภาพ สังคม จิตวิญญาณ เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมิติเหล่านี้เชื่อมโยงกันอย่างมีพลวัตร การดำเนินการจึงต้องเกิดจากความร่วมมือในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับโลก กระทรวงสาธารณสุขได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อสุขภาพสอดคล้องกับองค์อนามัยโลก คือ ลดความเจ็บป่วยและมุ่งคุ้มครองสุขภาพประชาชนจากปัจจัยเสี่ยงอันเกิดจากสิ่งแวดล้อม แนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อดูแลสุขภาพในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีแนวคิดหลักคือ สิ่งแวดล้อมที่เป็นสัปปายะ เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ได้แก่ หลักสัปปายะ 7 นอกจากจะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมแล้ว ยังเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อสุขภาพอีกด้วย

บริบทสิ่งแวดล้อมวัดที่ศึกษา จำนวน 18 วัด ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย การบริหารจัดการพื้นที่ใช้สอยภายในวัดยังขาดความเป็นระเบียบ บริเวณวัดยังขาดความร่มรื่น การดูแลความสะอาดห้องน้ำห้องสุขาและการกำจัดน้ำเสีย ยังไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล พบสัตว์ที่เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพมากที่สุดคือนกพิราบ และพระภิกษุสามเณรในแต่ละวัดจำนวน 1-2 รูป อยู่ในภาวะอ้วนเกินมาตรฐานและอาพาธด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมวัดเพื่อดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ไทยตามแนวพระพุทธศาสนา คือ 1) ที่อยู่อาศัย ควรสะอาด สงบ ร่มรื่น มีระเบียบ ปลอดภัย 2) แหล่งอาหาร เส้นทางบิณฑบาต ควรมีความปลอดภัย และมีสวัสดิการในการเดินทางเพื่อการศึกษา 3) การสื่อสาร ควรจัดระเบียบการใช้เสียงเพื่อไม่ให้รบกวนผู้อื่น 4) บุคคลที่คบหา ภายในวัดควรมีบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร และควรจัดสรรเวลาในการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เหมาะสม 5) โภชนาการ พระสงฆ์ควรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารและการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ด้านโภชนาการเชิงสังคม 6) สิ่งแวดล้อม ควรจัดสิ่งแวดล้อมภายในวัดให้เหมาะสมกับฤดูกาล 7) การบริหารกาย พระสงฆ์ควรออกกำลังกายให้เพียงพอ อย่างน้อยวันละ 30 นาที

การจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7 ดังกล่าว สามารถนำมาสรุปลงในระบบความสัมพันธ์การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาสุขภาพตามหลักภาวนา 4 ได้ ดังนี้ 1) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาสุขภาวะด้านกายภาวนา ประกอบด้วยกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 3 ด้าน คือ อาวาสสัปปายะ โคจรสัปปายะ อิริยาบถสัปปายะ 2) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาสุขภาวะด้านศีลภาวนา ประกอบด้วยกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 2 ด้านคือ ภัสสสัปปายะและปุคคลสัปปายะ 3) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาสุขภาวะด้านจิตภาวนา ประกอบด้วยกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 1 ด้านคือ โคจรสัปปายะ 4) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาสุขภาวะด้านปัญญาภาวนา ประกอบด้วยกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 2 ด้านคือ โภชนสัปปายะและอุตุสัปปายะ

จากผลการวิจัยการจัดการสิ่งแวดล้อมวัดเพื่อดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ไทยตามแนวพระพุทธ-ศาสนา พื้นที่ศึกษาได้แก่วัดในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำนวน 18 วัด ได้แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมวัดเพื่อดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ 3 มิติ คือ 1) มิติด้านพื้นที่ การวิจัยพบว่า สิ่งแวดล้อมภายในบริเวณวัดยังขาดความร่มรื่น จึงควรเพิ่มพื้นที่สีเขียว เพื่อลดอุณหภูมิในฤดูร้อน ความสะอาดและการจัดเก็บอุปกรณ์ภายในที่พักอาศัย ยังไม่ถูกต้องตามหลักสุขลักษณะ จึงควรมีการปรับปรุงภายใต้กิจกรรม 5 ส ห้องน้ำห้องสุขามีความสะอาดไม่เพียงพอ จึงควรปรับปรุงให้สะอาดตามหลักสุขาภิบาล เพื่อความมีสุขภาวะที่ดี ปราศจากโรคอันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมไม่ดี 2) มิติด้านบุคคล การวิจัยพบว่า วัดที่อยู่ใกล้แหล่งชุมชนและสถานที่สาธารณะ มักมีเสียงรบกวนจากเครื่องเสียง เสียงจากยวดยานพาหนะ และเสียงจากความคึกคะนองในเวลาวิกาล ซึ่งมีผลต่อสุขภาพจิตของพระสงฆ์ที่อยู่ใกล้บริเวณนั้นๆ จึงควรมีการประสานงานกับผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบ เช่น เทศบาล หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อเข้ามาดูแลพื้นที่ 3) มิติทางสังคม การวิจัยพบว่า พระสงฆ์อาพาธอันเกิดจากการบริโภคอาหารที่ไม่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ เนื่องจากอาหารบิณฑบาตที่ญาติโยมนำมาถวายพระ เป็นอาหารที่มีโปรตีนและไขมันสูง จึงทำให้เกิดโรคอ้วน ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการอาพาธด้วยโรคต่างๆ และขาดการออกกำลังกายที่เพียงพอ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโภชนาการ จึงควรหันมาสนใจโภชนาการของพระสงฆ์ให้มากขึ้น โดยการให้ความรู้แก่ญาติโยมที่ปรุงอาหารใส่บาตร หรือปรุงอาหารถวายพระ ให้คำนึงถึงโภชนาการให้มากขึ้น และให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการฉันอาหารแก่พระสงฆ์ ตลอดทั้งให้คำแนะนำเกี่ยวกับการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับสมณเพศ และการตรวจสุขภาพประจำปี

ข้อเสนอแนะ

1) พระสงฆ์มีข้อจำกัดด้านพระธรรมวินัย จึงไม่สามารถออกกำลังกายได้หลากหลายเหมือนประชาชนทั่วไป ดังนั้น จึงควรมีการศึกษารูปแบบการออกกำลังกายของพระสงฆ์ที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย

2) ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตของบ้านเมือง บทบาทและสถานะของวัดได้เปลี่ยนแปลงไปมาก พื้นที่วัดเคยเป็นลานธรรม ลานกิจกรรมของชุมชน ถูกแทนที่ด้วยลานจอดรถ ความโล่งโปร่ง ถูกแทนที่ด้วยสิ่งปลูกสร้างจำนวนมาก จนบดบังความงดงามทัศนียภาพของศิลปวัตถุ ชุมชนเริ่มห่างไกลวัด วัดเริ่มห่างไกลชุมชน ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาแนวทางการพลิกฟื้นพื้นที่วัดเพื่อพัฒนาสุขภาวะชุมชน

References

Archananuphap, S. (1998). *International Health Promotion Evolution*. Bangkok: Design Company Limited.

Buddhakhosa thera. (2005). Path of Purification. Translated by Buddhachariya (Arch Arsaphamahathera). (6th ed.). Bangkok: MCU Press.

Ministry of Public Health. (2015). *Regional Charter on Environment and Health Southeast and East Asian Countries-Framework for Cooperation*. Bangkok: Saunsunantha Rajapat University.

Ministry of Public Health. (1992). *Fundamental Environmental Sanitation for Public Health Officials*. (3rd ed). Bangkok: Saunsunantha Rajapat University.

Buathed, D. and Netnare, S. (2014). A Model of Environment Management in Temple for Monks' Healthcare, Saraburi Provine. *Integrating Buddhism and Modem Sciences for Sustainable Development of Thailand in ASEAN Community*. Khonkaen: Klangnanadham Printing.

Mahachulalongkornrajavidhayalaya University (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.

Manager Online. (2014). *29,000 Temples Passed The Standardized Measure of Health Promotion.* Retrieved on May 13, 2015 from http://www. manager.co.th/QOL/ View News.aspx?NewsID=9570000048204.

Manager Online. (2015). *Obesity, Diabetes and Health in Oral Cavity among Monks: Campaign for Monks' Food Offerings with Nutrition, Sugar- free and with High Fiber, Vit. C and Vit B.* Retrieved on 21 February 2017 from http:/www.manager. co.th/QOL/ ViewNews.aspx?NewsID=9580000023894.

Phra Dammapitaka (P. A. Payutto). (2008). *Sustainable Development*. (11th ed.). Bangkok: Komolkimthong.

Phramaha Parathatti Parathattupasheevee. (2008). *The Environment Solution Based on Vinaya Pitaka*. Master of Arts (Buddhist Studies). Graduate School: Mahachulalong- kornrajavidyalaya University,

Inthongpan. P. (1998). Buddhism and Environmental Preservation. *Postgraduate Study Journal*. 3(3), 40.

Office of Health Promotion Fund. (2013). *Thai Monastic life with no disease: Helping Thai monks to have good Health nutrition*. Retrieved on February 21, 2017 from http:// www.thaihealth.or.th/Content/288-.

Sacca, S. (2016). *Developing Model of Management of Monk's Self – Healthcare in the Public Health Center of City Community of Nongkhai Hospital, 2016*. Research report, Health Center of Nongkhai Hospital Community.

The Ministry of Public health and the Ministry of Natural Resource and Environment. (2002). *The Strategic Plan of National Environmental Health, 2009-2011*. Nonthaburi: Office of Publishing and Print Affair, Association of Veteran Assistance and Cooperation.

The Ministry of Public Health and the Ministry of Natural Resources and Environment. (2012). *The Strategic Plan of National Environmental Health, second edition 2012-2016*. Nonthaburi: Office of Publishing and Print Affair, Association of Veteran Assistance and Cooperation.

World Health Organization. (2014). *Significant Development of Health Promotion*. Translated and Compiled by Sinsakchon Unprommee. Nonthaburi: Thanaplace.

การพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน*

Development of Buddhist Temple in Thailand as Learning Sites Enhancing Asean Tourism

[1*]พระครูสังฆรักษ์วุฒิพงษ์ วุฑฒิวโส, [1]อินถา ศิริวรรณ, [1]สิน งามประโคน และ [2]วีระ สุภะ

[1*]Phrakru Sangkarak Wuttthipong Wuḍḍvaṃso, [1]Intha Siriwan, [1]Sin Ngamprakhon and [2]Veera Supa

[1]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1]Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[2]มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออกตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถ

[2]Rajamangala University of Technology Tawan-Ok, Chakrabongse Bhuvanarth Campus

[1*]Corresponding Author. Email: roseolivias@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน” มีวัตถุประสงค์ ศึกษาสภาพทั่วไปของวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน ศึกษาการพัฒนาวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน และนำเสนอแนวทางการพัฒนาวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน โดยใช้วิธีวิจัยเชิงเชิงผสมผสาน

ผลการวิจัยการพัฒนาวัดในประเทศไทย เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน พบว่า

1. วัดที่มีการพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธจะนำเสนอเนื้อหาให้แก่นักท่องเที่ยวที่ประกอบด้วย ศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ประเพณี ความเชื่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ โดยพัฒนาแหล่งเรียนรู้บนพื้นฐานที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวเกิดกระบวนการเรียนรู้ คือ เกิดจาก

*Received December 17, 2017; Revised December 23, 2017; Accepted November 21, 2018

การรับรู้ และการคิด, เกิดจากการปฏิบัติ, การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข และเรียนรู้ให้เข้าถึง เพื่อรู้จักตนเองอย่างแท้จริง

2. วัดแต่ละวัดจะมีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในลักษณะที่คล้ายๆ กัน คือ เรื่องห้องน้ำ ที่พัก อาหาร ลานจอดรถ ฯลฯ

3. การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของวัด ชุมชน ภาครัฐ และเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในด้านต่างๆ น้อยมาก อีกทั้งวัดยังขาดบุคลากรที่ชำนาญด้านภาษา และงบประมาณยังคงเป็นข้อจำกัดประการสำคัญในการพัฒนาวัด

จากผลการวิจัย สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน มีองค์ประกอบหลัก คือ กระบวนการบริหารจัดการ, เหมาะสมกาลเทศะ, แหล่งเรียนรู้ และการท่องเที่ยวอาเซียน

คำสำคัญ: วัด; แหล่งเรียนรู้; การบริหารจัดการ; การท่องเที่ยว; อาเซียน

Abstract

This article is part of the dissertation title “Development of Temples in Thailand as Buddhist Learning Sites for Enhancing Asean Tourism” were to study general situations of Buddhist temples as Buddhist Learning Sites for Enhancing Asean Tourism,to study the development of Buddhist Learning Sites for Enhancing Asean Tourism, and to present a guideline in Buddhist temples development method as learning sites enhancing Asean Tourism. The mixed research methods were used in qualitative research and quantitative research.

The study results found that:

1) The Buddhist temples developed as learning sites enhancing Sean tourism consist of arts, cultures, history, traditions, and Buddhist beliefs practically and theoretically. The development of the Buddhist temples as a learning site is based on learning to know, learning to do, learning to live with others, and learning to be.

2) The similar amenities for tourists such as toilet, accommodation, food and parking lot are provided for tourists.

3) In temple management as a learning site, the coordination of community, government, and private sectors are in need. The temples lack personnel mastering in foreign languages and have a limited budget.

The guideline in Buddhist temple development method as learning site enhancing Asean Tourism consists of Process of Administration, Opportunity, Learning Sites and Asean Tourism.

Keyword: Temple; Learning Sites; Administration; Tourism; Asean

บทนำ

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asean) เป็นดินแดนที่มีประชาชนนับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ในกลุ่มประเทศแถบลุ่มแม่น้ำโขงมีถึง 5 ประเทศในอาเซียน คือ ไทย เวียดนาม ลาว กัมพูชา และพม่า และมีประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาของโลก ที่มีหลักธรรมที่เป็นสากล เอื้อต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โลกในยุคปัจจุบัน ศาสนาจึงเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมสังคม และวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community : ASCC) (Office of the National Economic and Social Development Board, 2011) เป็น 1 ใน 3 เสาหลัก ที่ค้ำยันประชาคมอาเซียนให้เป็นปึกแผ่นและมีเสถียรภาพ ดังนั้น การใช้พุทธศาสนาเพื่อสร้างความเจริญทางจิตใจ ควบคู่ไปกับความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางการเมือง จะทำให้ความเป็นประชาคมอาเซียนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียนเชิงพุทธ จึงเป็นแนวทางการท่องเที่ยวอีกแนวทางหนึ่งที่น่าจะตอบโจทย์ให้แก่นักท่องเที่ยวในกลุ่มอาเซียนได้ (Ministry of Tourism and Sports, 2100) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในมิติศาสนาควบคู่ไปกับการสนับสนุนให้มีการพัฒนาจิตใจ โดยผลักดันให้มีการนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่มีอยู่ในชุมชน มาใช้พัฒนาศักยภาพการแข่งขันของประเทศบนฐานวัฒนธรรม คือ วัด หรือศาสนสถาน ทั้งนี้ เพื่อให้สอดรับกับการที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนเต็มรูปแบบในปี ค.ศ.2016 หรือ ปี พ.ศ. 2559

ปัจจุบันนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธ และการเรียนรู้ที่เป็นการเดินทางเพื่อการศึกษาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม และแสวงหาคุณค่าทาง ด้านคุณธรรม จริยธรรม อันนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้อง ทั้งแก่เพื่อนมนุษย์และต่อสิ่งแวดล้อม (Boonpoo, 2018) ในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อกันและกัน ผ่านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในลักษณะต่างๆ เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัด การไหว้พระประจำวันเกิด ปีเกิด การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยเน้นการฝึกสมาธิทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น เพื่อส่งเสริมให้ผู้ที่สนใจได้เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และพุทธศาสนา อันจะนำไปสู่การปลูกฝังด้านศีลธรรม จริยธรรม และการประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม (Phrachayanuntamunee, 2017) สะท้อนให้เห็นค่านิยมในการทำบุญและการแสวงบุญของสังคมไทยที่ปฏิบัติมานับแต่อดีตซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวแนวดังกล่าว ได้รับความสนใจตอบรับจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี (Puangpracha, 2007) การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยซึ่งเป็นลักษณะของการเดินทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้คน ชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเฉพาะด้านที่มีกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวนมากให้ความสนใจเกี่ยวกับการศึกษาพุทธศาสนา ชื่นชมสถาปัตยกรรมหรือประวัติศาสตร์และบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์การนมัสการเกจิอาจารย์รวมถึงการปฏิบัติกิจกรรมของแต่ละศาสนา (Sangchoey, 2017)

บทบาทของวัดในอดีต วัดเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดวิชาความรู้ ศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชน เป็นสถานที่ซึ่งคนในชุมชนส่งบุตรหลานของตนเข้ามาในวัด เพื่อเรียนและศึกษาหาวิชาความรู้ต่างๆ วัดจึงมีความสำคัญมาก และมีบทบาทสูงในทุกชนชั้นของสังคมไทย วัดและพระภิกษุสงฆ์เป็นที่ยอมรับนับถือ และเคารพศรัทธาจากคนในชุมชน ด้วยดีตลอดมาตั้งแต่ในอดีต วัดจึงถือได้ว่าเป็นสถาบันหลัก เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยตลอดมา ในสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นสังคมเมือง หรือสังคมชนบท ทุกหมู่บ้านต่างก็มีวัดเป็นศาสนสมบัติร่วมกันของคนในท้องถิ่น ประชาชนในแต่ละหมู่บ้านก็มีความสัมพันธ์ผูกพันแนบแน่นกับวัด เพราะวัดเป็นเสมือนสถานที่ที่ให้ความอบอุ่นใจสบายใจ ให้ความรู้แก่ชุมชน ดังนั้น วัดจึงเป็นศูนย์กลางทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจของพุทธศาสนิกชน (Apapirom, 1978) มีการสื่อสารในสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ สิ่งที่เป็นสาระข้อเท็จจริง ประกอบด้วยเหตุผลและความจริงใจ (Pintamul, 2017) สามารถนำไปสู่การพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการเรียนรู้ การพัฒนาการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์โบราณวัตถุ โบราณสถานอันเป็นสมบัติของชาติได้ และถ้าวัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวได้มีการดำเนินการในลักษณะของการเสริมสร้างคุณค่าของแหล่งการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการและการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน และผู้ประกอบการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว และการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ รวมทั้งการเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดเข้าด้วยกัน ก็นับว่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการท่องเที่ยวอาเซียนในการเปิดเสรี AEC การศึกษาเรียนรู้ของเยาวชน ผู้ที่สนใจ และนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม ที่มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ในทางพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมของชาติ (Phramaha Suthit Aphakaro, 2011) ส่งผลต่อการดำรงรักษารูปแบบทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ และพร้อมที่จะสืบสานวัฒนธรรมประเพณีต่อไปได้อย่างถูกต้อง (Tunnukul, 2017) ดังนั้น เพื่อพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี ทางด้านประวัติศาสตร์และมรดกศิลปวัฒนธรรม ที่มีความเชื่อมโยงกับเส้นทางการท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสืบสานอนุรักษ์ ปลูกฝังคุณค่าทางการศึกษาวัฒนธรรมแก่สังคมให้ยั่งยืนต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่า การที่เรามุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาวัดต่างๆ ในประเทศไทย เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ ประกอบกับเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียนควบคู่กันไป เพื่อการพัฒนาที่สร้างความเจริญทั้งทางสังคม ความเจริญทางเศรษฐกิจ รวมไปถึงเน้นพัฒนาความเจริญทางด้านจิตใจไปพร้อมๆกัน โดยการแสวงหาและใช้ต้นทุนทางสังคมทรัพยากรธรรมชาติ และทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างมั่งคั่งในประเทศไทย เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเชื่อมโยงสู่การศึกษาเชิงพุทธศาสนา เพื่อเป็นการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นรากฐานวัฒนธรรมของชาติ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศชาติในเชิงเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าทั้งทางปัญญา และทางเศรษฐกิจเข้าสู่ความรับผิดชอบต่อสังคมในวงกว้างได้ โดยผ่านการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาวัดเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน สำหรับวัดในประเทศไทย” เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาวัด พัฒนาคน พัฒนาสังคม และพัฒนาประเทศชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ด้วยการใช้แบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยว และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าอาวาส และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของประเทศไทย ด้วยวิธีการสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และศึกษาจากเอกสาร (Documentary study) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อค้นพบที่ ตอบสนองวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัยในครั้งนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มของประชากรที่มาท่องเที่ยววัด โดยผู้วิจัยกำหนดวัดที่จะทำการศึกษาไว้ 5 วัด ซึ่งเป็นวัดที่มีชื่อเสียงของประเทศไทยที่ได้รับความนิยมจากประชาชนที่เดินทางมาสักการะในช่วงเทศกาลปีใหม่ เทศกาลสงกรานต์ และวันสำคัญทางศาสนาเป็นประจำทุกปี อีกทั้งยังมีนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกมาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดวัดที่เป็นกรณีศึกษาใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์ดังนี้

1) วัดมีความสวยงามในเชิงพุทธศิลป์ มีนักท่องเที่ยวมาก
2) วัดที่มีศาสนวัตถุ และศาสนสถานที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จัก
3) วัดที่มีการจัดการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่น
4) วัดที่มีการจัดการระบบการเรียนรู้และการสื่อสารที่มีประ สิทธิภาพ
5) วัดที่เน้นการปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ได้แก่ วัดอรุณราชวรารามราชวรวิหาร จังหวัดกรุงเทพฯ วัดไตรมิตรวิทยาราม จังหวัดกรุงเทพฯ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม จังหวัดกรุงเทพฯ วัดพระธรรมกาย จังหวัดปทุมธานี วัดโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย เพื่อศึกษาถึงความต้องการหรือความคาดหวังของนักท่องเที่ยวอาเซียนที่มาท่องเที่ยวที่วัด และสภาพทั่วไปของวัดในประเทศไทย และข้อเสนอแนะสำหรับวัด โดยผู้วิจัยพบว่า ประชากรที่มาท่องเที่ยวมาจากหลายพื้นที่ มีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จึงมีจำนวนไม่แน่นอน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เก็บข้อมูลตามสัดส่วน (Proportional Sampling) ทั้ง 5 วัด โดยจัดเก็บแบบสอบถามนักท่องเที่ยววัดละเท่าๆ กันได้วัดละ 20 คน

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview : IDI) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว มี 6 วัด จำนวน 6 รูป ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว จำนวน 2 คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาการพัฒนาวัดเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน/รูป ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้ (1) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นเจ้าอาวาสวัดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางการท่องเที่ยว โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และ แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

แบบสอบถาม (Questionnaire)

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลทางเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถาม

2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยพิจารณาถึงรายละเอียดของข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้

3. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

4. สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยว เพื่อนำมาวิเคราะห์และสรุปผลต่อไป

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

1. สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างในการศึกษาสภาพทั่วไปของวัดในประเทศไทยที่เป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน

2. นำแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์

3. ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ก่อนนำไปสัมภาษณ์กับเจ้าอาวาสวัด จำนวน 5 รูป และผู้เชี่ยวชาญทางการท่องเที่ยว จำนวน 2 คน

แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

1. สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและแบบสัมภาษณ์ เพื่อสร้างแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม

2. นำแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องสมบูรณ์ของแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม

3. ปรับปรุงแก้ไขแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม ก่อนนำไปใช้ในการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 รูป/คน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

1. สังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม เพื่อสร้างแนวคำถามสำหรับการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ ในการนำเสนอการพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน

2. นำแนวคำถามสำหรับการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องสมบูรณ์ของแนวคำถามสำหรับการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ

3. ปรับปรุงแก้ไขแนวคำถามสำหรับการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ ก่อนนำไปใช้ในการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 รูป/คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

- การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ Likert's Scale เป็นมาตราวัดลักษณะของข้อความที่ใช้มีตัวเลือกแบ่งเป็น 5 ตัว ให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำเครื่องหมาย √ ลงในช่องตัวเลือกที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดของข้อความแต่ละข้อ เกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 5 ระดับ

- การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์ (In-Depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ รวมไปถึงภาพถ่ายในแต่ละครั้งจัดหมวดหมู่ตามแต่ละตัวแปร แล้วนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic Synthesis) เพื่อนำเสนอการพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยสภาพทั่วไปของวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน

ผลวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับความต้องการเดินทางมาท่องเที่ยววัด พบว่า

1) มีความต้องการมาท่องเที่ยวที่วัดเพื่อหาความสงบทางใจ นักท่องเที่ยวมีความต้องการมาท่องเที่ยวที่วัดเพื่อหาความสงบทางใจ เป็นอันดับ 1 และมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด

2) มีความต้องการมาท่องเที่ยวที่วัดเพื่อสวดมนต์ ฝึกนั่งสมาธิ นักท่องเที่ยวมีความต้องการมาท่องเที่ยวที่วัดเพื่อสวดมนต์ ฝึกนั่งสมาธิ เป็นอันดับ 2 เนื่องจากวัดเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมหรือปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับหลักปฏิบัติที่ทำให้เกิดบุญกุศลแก่ผู้เข้าร่วม ได้แก่ การทำเพ็ญทาน รักษา การสวดมนต์ และนั่งสมาธิ

3) มีความต้องการมาท่องเที่ยวที่วัดเพื่อไหว้พระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด เช่น ความเชื่อเรื่องพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในอำนาจความศักดิ์สิทธิ์ของสิ่งอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาอีก เช่น พระเจดีย์ (ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ หรือพระธาตุ) พระสงฆ์ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ เป็นครูบาอาจารย์กรรมฐาน หรือพระผู้ทรงวิทยาคม เป็นผู้อนุเคราะห์ประชาชน ดังนั้นเมื่อนักท่องเที่ยวมาวัดจึงมาด้วยความเชื่อตามหลักศรัทธาของพระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อดังเดิมคือ เข้ามากราบไหว้พระพุทธรูปหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัด แล้วทำการอ้อนวอนขอพร

4) มีความต้องการมาท่องเที่ยวที่วัดเพื่อศึกษาความรู้ทางพระพุทธศาสนา เป็นบทบาทหนึ่งที่เป็นบทบาทหน้าที่หลักของวัด ยังคงมีความสำคัญต่อชุมชนและเป็นที่ต้องการในระดับมากที่สุดสำหรับพุทธศาสนิกชน คือ เป็นแหล่งที่ให้การศึกษาความรู้ทางพระพุทธศาสนา

5) มีความต้องการมาท่องเที่ยวที่วัดเพื่อการทำวิปัสสนากรรมฐาน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะนักท่องเที่ยวเกือบครึ่งมีอายุอยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ขึ้นไป ซึ่งส่วนใหญ่บุคคลในวัยนี้จะสนใจในการปฏิบัติธรรมเจริญวิปัสสนากรรมฐาน

6) มีความต้องการมาท่องเที่ยวที่วัดเพื่อทำบุญตามประเพณีวัดและท้องถิ่น ซึ่งประเพณีบุญของแต่ละท้องถิ่นจะมีจุดประสงค์เฉพาะที่แตกต่างกัน เช่น ประเพณีบุญเดือนเก้าของชาวอีสาน มีวัตถุประสงค์เพื่อทำบุญอุทิศให้แด่ญาติที่น้องที่ตายไปแล้ว ประเพณีบุญเผวสหรือพิธีเทศน์มหาชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้พุทธศาสนิกชน ได้บำเพ็ญบุญโดยฟังเทศน์เรื่องพระเวสสันดร ประเพณีบุญข้าวจี่ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวนาได้ทำทานโดยนำข้าวที่เพิ่งเก็บเกี่ยวได้ใหม่ๆ มาทำเป็นข้าวจี่ถวายพระสงฆ์ในวันมาฆบูชา เป็นต้น ดังนั้นการที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการจะไปทำบุญตามประเพณีวัดและท้องถิ่นใดนั้น วัตถุประสงค์ในการ

ทำบุญของนักท่องเที่ยวกับวัตถุประสงค์ของประเพณีบุญนั้นสอดคล้องกัน และมีรูปแบบของพิธีกรรมที่น่าดึงดูดใจ

7) มีความต้องการมาท่องเที่ยวที่วัดเพื่อชมความงามของวัดและความงามของพุทธศิลปะ นักท่องเที่ยวต้องการมาศึกษาพระพุทธศาสนา ผ่านงานพุทธศิลป์ เพราะงานศิลปะประเภทต่างๆ ทั้งในด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตกรรม สร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่และการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาโดยตรง และเป็นสิ่งช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิก ให้เกิดความศรัทธาประพฤติปฏิบัติในแนวทางที่ดีงาม ตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

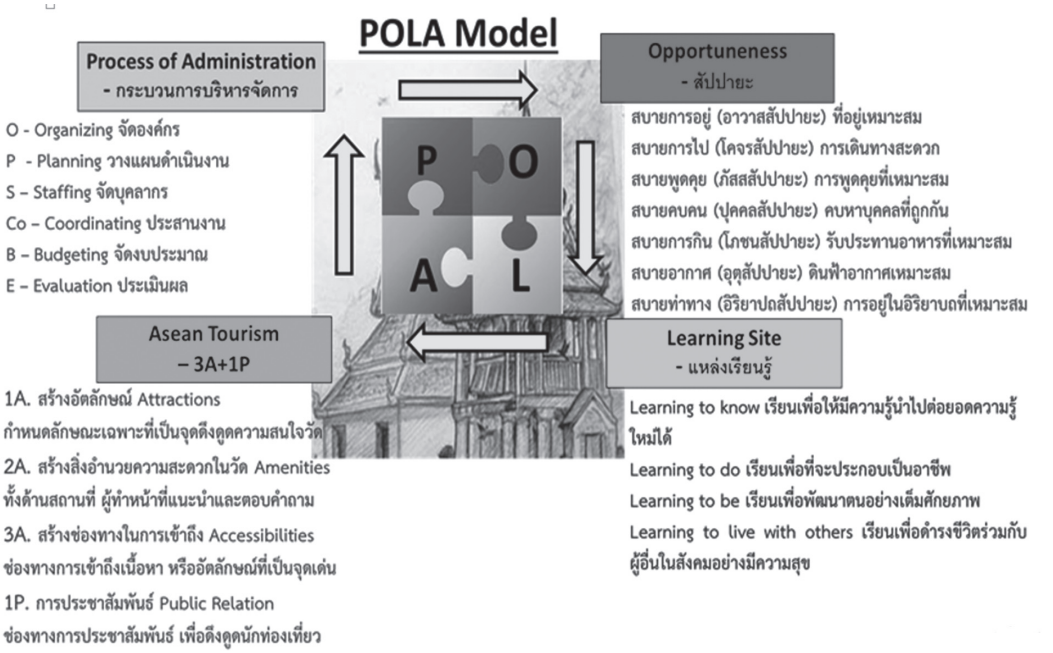
8) มีความต้องการมาท่องเที่ยวที่วัดเพื่อมาเช่าวัตถุมงคล เนื่องจากวัตถุมงคลและเครื่องรางของขลัง เป็นความเชื่อที่มีมานานตั้งแต่โบราณ และเชื่อกันว่า มนุษย์มีความเชื่อในเรื่องวัตถุมงคลและเครื่องรางของขลังมาตั้งแต่กำเนิดสังคมมนุษย์ เกิดจาก (1) มนุษย์มีความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ (2) ความไม่รู้ในปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นและเกิดความหวาดกลัว (3) ความต้องการเหนือธรรมชาติให้ช่วยปกป้องคุ้มครอง หรือความต้องการความปลอดภัย จึงพยายามหาที่พึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวป้องกันภัยให้กับตน เมื่อมีความเชื่อต่อสิ่งใดก็นับถือบูชาสิ่งนั้น ต่อมาจึงได้มีวัฒนาการความเชื่อถือไปตามความเจริญของมนุษยชาติ จึงดัดแปลงสิ่งเหล่านั้นให้เป็นเครื่องรางของขลังหรือวัตถุมงคลที่เหมาะสมเพื่อการคุ้มครองป้องกันหรือนำมาซึ่งสิ่งที่ดีงามสำหรับคน

9) มีความต้องการมาท่องเที่ยวที่วัดโดยไม่มีเหตุผลเฉพาะ อาจเป็นเพราะนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวที่วัดบางกลุ่มเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมทั่วๆ ไป เพื่อชมความงามหรือทำให้เกิดความเพลิดเพลิน ไม่มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจสิ่งใดเป็นพิเศษ เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา

ผลการนำเสนอแนวทางการพัฒนาวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวอาเซียน

จากการศึกษาวิเคราะห์ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ผู้วิจัย ได้นำมาสังเคราะห์แล้วทำให้ได้แนวทางการพัฒนาวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน ดังนี้

แนวทางการพัฒนาวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน มีองค์ประกอบหลัก คือ POLA - P (Process of Administration – กระบวนการบริหารจัดการ), O (Opportuneness – เหมาะสมกาลเทศะ), L (Learning Sites – แหล่งเรียนรู้) และ A (Asean Tourism – การท่องเที่ยวอาเซียน ประกอบด้วย 3A และ 1P - 1A. การสร้างอัตลักษณ์, 2A. การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัด, 3A ช่องทางในการเข้าถึง, 1P การประชาสัมพันธ์) โดยแนวทางในการบริหารจัดการวัด ที่นำมาเป็นกระบวนการในการพัฒนาทั้งด้าน 3A และ 1P เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ ดังแสดงในภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาวัดเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน

ภาพที่ 1: แนวทางการพัฒนาวัดเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน

แนวทางการพัฒนาวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน

จากการสังเคราะห์ทำให้ได้แนวทางการพัฒนาวัดเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน โดยวัดต้องดำเนินการใน 4 ด้าน คือ การสร้างอัตลักษณ์ การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัด ช่องทางการเข้าถึง และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งการดำเนินงานใน 4 ด้านนี้ต้องนำกระบวนการบริหารจัดการเข้ามาใช้ในทุกด้าน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นการนำหลักการตลาดมาใช้ในการบริการจัดการแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เพราะการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา ควรมีหลักส่วนประสมทางการตลาดประสมประสานกันหลายรูปแบบ รวมทั้งการบริหารทางธุรกิจการจัดการรักษาศาสนสถาน ซึ่งเป็นมรดกการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โบราณคดี พิพิธภัณฑ์ ศิลปะที่มองเห็นสัมผัสได้และผลผลิตต่างๆ ทางวัฒนธรรม การจัดการท่องเที่ยวในวัด แม้กระทั่งในพระอารามหลวงยังมีข้อจำกัดอยู่หลายด้านทั้งด้านกายภาพ ด้านนโยบาย ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อม เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน (Nomnumsab and Thammabut, 2016) ดังนั้น การจะนำความสำเร็จมาสู่การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาได้นั้น

จะต้องให้ความสำคัญกับส่วนประสมทางการตลาดที่สามารถวัดผลของการบรรลุผลสำเร็จด้านการตลาดได้ ในการพัฒนาเพื่อเพิ่มคุณค่าทางการท่องเที่ยวอันเป็นสิ่งที่จุดประกายให้เกิดการค้นหาความสำเร็จทางการตลาดท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.ผู้บริหารคณะสงฆ์ ควรกำหนด และส่งเสริมการนำแนวทางการพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน มาปฏิบัติ

2. สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับวัดอื่นๆ โดยนำเสนอให้แนวทางการพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน มาปฏิบัติ และประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ

3. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรเป็นเจ้าภาพในการผลักดันให้มีการพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน เพื่อให้มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและขับเคลื่อนพร้อมกันทั้งประเทศ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. นำแนวทางการพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน มาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม และมีกระบวนการวัด และประเมินผล สามารถนำเสนอแก่สาธารณชนได้

2. นำเสนอแนวทางการพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน ควรขยายเครือข่ายการประสัมพันธ์ความร่วมมือกับวัดอื่นๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

1. ควรมีการศึกษา การพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน ในลักษณะกลุ่มตัวแปร

2. ควรมีการศึกษา ภาวะผู้นำตามหลักธรรมเพื่อพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน

References

Apapirom, A. (1978). *Social and Thai Culture*. Bangkok: Bumrungnukulkit Printing.

Boonpoo, S. (2018). Environmental Conservation in Ethical Worldview. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 3(1), 1-10.

Ministry of Tourism and Sports. (2011). *National tourism development plan 2011-2016*. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports.

Nomnumsab, W. and Thammabut, P. (2016). Strategic plan for sustainable Buddhist tourism development in Nakhon Pathom Province. *Journal of Thai Interdisciplinary Research*, 11(4), 49-56.

Opffice of the National Economic and Social Development Board. (2011). National social and economic development plan no. 11 of 2012-2016. Bangkok: Prime Minister's Office.

Phrachayanuntamunee. (2017). Searching and Preserving Lanna Palm Leaf Scriptures of Temples for Creating a Learning Source of the Northern Thailand. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(3), 57-66.

Phramaha Suthit Aphakaro. (2011). *The Model and Learning Network of Buddhist Temples Tourism in Thailand*. Bangkok: The Thailand Research Fund

Pintamul, P. (2017). Management Corporate Social Responsibility According to the Buddhist Monks of Thailand for Community and Society. *Journal of Arts Management*, 1(2), 119-128.

Puangpracha, E. (2007). The 9 Wats Worship Tours and the Emergence of Auspicious idea in Consumeristic Society. *Damrong Journal of The Faculty of Archaeology Silpakorn University*, 6(1), 56-73.

Sangchoey, T. (2017). *Tourism and hospitality industry*. Phetchaburi: Silpakorn UniversityPhetchaburi IT Campus.

Tunnukul, N. (2017). Poi Sang Long: Traditional Way of Life; Sustaining or Adapting. *Journal of Arts Management*, 1(3), 161-172.

ข้อเสนอเชิงนโยบายในการเตรียมความพร้อมด้านบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานีในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ*

Policy Recommendations to Preparation the Public Services in Pathumtani's Local Government to Entry the Aging Society

ปิยะ กล้าประเสริฐ
Piya Klaprasert
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
Faculty of Humanities and social sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Thailand.
E-mail: piya.kla@vru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยแบบผสานวิธีในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุ และระดับความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของความดาดหวังของผู้สูงอายุ ที่มีต่อความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี 3) เพื่อค้นหาตัวพยากรณ์ที่ดีในการทำนายระดับความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี และ 4) เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการเตรียมความพร้อมด้านบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานีในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการวิจัย และมีการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัย ทั้งนี้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

*Received June 8, 2018; Revised June 28, 2018; Accepted October 29, 2018

ผลการวิจัย พบว่า ความดาดหวังของผู้สูงอายุ ทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความเป็นอยู่ที่ดีในการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านการดำเนินชีวิตที่เอื้อต่อสุขภาพ ด้านความเป็นอยู่ที่ดีทางจิตใจและสังคม ด้านความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ และด้านความพึงพอใจในชีวิต มีอิทธิพลและส่งผลต่อความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานีในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ อยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: ข้อเสนอเชิงนโยบาย; บริการสาธารณะ; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; สังคมผู้สูงอายุ

Abstract

This Mix Method research aimed to 1) study the hope of paving the elderly. And the ability to meet the needs of older people's organization, Pathumthani 2) to study the influence of the hope of paving the elderly. With the ability to meet the needs of older people's organization, Pathumthani 3) to find good predictors for predicting the ability to meet the needs of older people's organization, Pathum thani and. 4) to provide policy recommendations to prepare the public service of Pathumthini's local government to access this aging society. The researchers used questionnaires a research tool and the analysis and data processing. Using statistical research. The statistics used to analyze the data in this study are the following: the frequency and percentage, average, standard deviation. Using multiple regression analysis and the results showed that the hope of paving the elderly include the five aspects of well-being in everyday life. The lifestyle conducive to health. Its mental and social well-being. The economic well-being and satisfaction in life. Influence and affect its ability to meet the needs of the elderly and health care. Pathumthani province of local government in the aging society. Is moderate.

Keywords: Policy Recommendations; Public Service; Local Governments; Aging society

บทนำ

ประเทศในกลุ่มอาเซียนกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยเฉพาะประเทศไทยซึ่งมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ประเทศไทยยังมีส่วนแบ่งของจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุดในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกและแปซิฟิกเช่นเดียวกับประเทศจีน และจะกลายเป็นประเทศที่มีส่วนแบ่งของจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุดในภูมิภาคภายในปี 2583 อันที่จริงแล้วจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นนั้นเป็นผลจากความสำเร็จของการพัฒนาในประเทศไทย กล่าวคือ ประชากรมีอายุขัยที่สูงขึ้น และอัตราการเกิดใหม่ที่ลดลงอย่างรวดเร็วจากอัตราที่สูงและไม่คงตัวในหลายทศวรรษก่อนหน้า อย่างไรก็ตาม ในทุกๆ ความสำเร็จย่อมนำความท้าทายใหม่ๆ มาให้ และปัญหาการก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุนั้นก็ไม่ใช่ข้อยกเว้น ยกตัวอย่างเช่น จำนวนของประชากรวัยทำงานในประเทศไทยที่คาดการณ์ว่าจะลดตัวลงมากกว่าร้อยละ 10 ภายในปี 2583 ทั้งนี้ประเทศไทยได้หยุดรับประโยชน์จาก ‘การปันผลทางประชากร’ แล้ว ซึ่งในอนาคตการเติบโตและการพัฒนาของมาตรฐานการครองชีพของประเทศจะมาจากผลผลิตที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ครอบครัวที่มีผู้นำเป็นผู้สูงอายุชาวไทยมีโอกาสเป็นคนยากจนมากกว่าผู้นำครอบครัวที่มีอายุในช่วง 30 ถึง 40 ปี ถึงสองเท่า และในหลายๆ กรณีครอบครัวเหล่านี้ไม่ได้รับสิทธิ์ในกองทุนบำเหน็จบำนาญของแรงงานในระบบประเทศไทยและประเทศที่กำลังพัฒนาอื่นๆ (Pongsiri, 2008)

ดังนั้นรัฐบาลต้องแก้ปัญหาระยะยาว เพราะขณะนี้สัดส่วนผู้สูงอายุมี 15% ของประชากร ในแง่ของภาระรัฐบาลขณะนี้ยังรับได้ แต่ในอีก12 ปีข้างหน้า จะขึ้นเป็น 25% ในปี 2570, เป็น 30% ในปี 2578 ซึ่งหากรัฐบาลไม่มีการเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านการบริการสาธารณะ: ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล 2) ด้านรายได้ 3) ด้านที่พักอาศัย 4) ด้านนันทนาการ 5) ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครอง 6) การสร้างบริการเครือข่ายการเกื้อหนุน สำหรับผู้สูงอายุแล้วนั้น จะส่งผลให้เกิดปัญหาตามมา แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายต่างๆ จะให้หลักประกันว่า ผู้สูงอายุต้องได้รับความเสมอภาคเช่นเดียวกับประชากรวัยอื่นๆ และต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิต่างๆ อย่างเป็นธรรมแล้วก็ตาม แต่ในความเป็นจริง บริการสาธารณะ โดยเฉพาะถนนหนทาง ยานพาหนะ และสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะต่างๆไม่ได้ออกแบบให้เอื้อต่อสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถได้รับสิทธิในการใช้หรือเข้าถึงบริการเหล่านี้อย่างเป็นธรรมตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและกฎหมายปัจจุบัน โดยจะเห็นว่า ถนน ทางเดินต่างๆ ทั้งในเมืองและชนบทไม่ได้ออกแบบมาให้เอื้อต่อการเดินทางของผู้สูงอายุและผู้พิการ ในเขตเมืองทางเท้าที่ต่างระดับและมักมีสิ่งกีดขวาง เช่น ร้านค้า แผงลอยที่ตั้งอยู่อย่างไม่เป็นระเบียบ ยากที่ผู้สูงอายุจะเดินทางไปตามถนนหนทางและผู้สูงอายุยากที่จะใช้บริการขนส่งมวลชน ไม่ว่าจะเป็นรถประจำทาง รถไฟฟ้า หรือรถใต้ดิน ทั้งตัวยานพาหนะเอง และทางเข้าออกยานพาหนะเหล่านั้นไม่ได้ออกแบบมาเพื่อผู้สูงอายุ อาคารสถานที่ต่างๆ ในประเทศไทยยังไม่เอื้อต่อผู้สูงอายุหรือแม้แต่สถานีอนามัยแบบใหม่ที่ทำไว้สูงมากจนยากที่ผู้สูงอายุจะเดินขึ้นบันไดสูงชันขึ้นไปถึงได้ จนในที่สุด บางแห่งต้องมีการประยุกต์ ดัดแปลงกั้นห้องชั้นล่างสำหรับบริการผู้สูงอายุ

แม้ผู้สูงอายุทุกคนจะมีสิทธิที่จะเข้าถึงบริการเหล่านี้แต่ในทางปฏิบัติ ผู้สูงอายุกลับด้อยสิทธิคือไม่สามารถเข้าถึงบริการเหล่านั้นได้ (Walaikamollas, 2013)

ทั้งนี้นโยบายสาธารณะเกี่ยวกับผู้สูงอายุนั้นแม้ว่านโยบายสาธารณะที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับสิทธิเสมอกับประชาชนทั่วไป และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายในการเตรียมความพร้อมด้านบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานีในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง นักวิชาการ และผู้บริหารตลอดจนบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ในการพัฒนาขีดความสามารถด้านการให้บริการสาธารณะเพื่อรองรับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Suwannawong, 2018) ทำให้ได้ฐานข้อมูลความสามารถในการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการเตรียมความพร้อมด้านบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานีในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เพื่อเป็นแนวทางในการวางนโยบายหรือตัดสินใจเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนและท้องถิ่นสู่การพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังของผู้สูงอายุ และระดับความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความคาดหวังของผู้สูงอายุ ที่มีต่อความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี

3. เพื่อค้นหาตัวพยากรณ์ที่ดีในการทำนายระดับความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี

4. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการเตรียมความพร้อมด้านบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานีในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนโดยการศึกษาเชิงคุณภาพจะศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุในเขต องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานีเท่านั้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็น ผู้สูงอายุในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี โดยผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ ที่ประกอบด้วยหัวข้อการสัมภาษณ์ถึงระดับความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคมครอบครัว ผู้ดูแล

และการคุ้มครอง และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน เป็นเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ทั้งนี้ พื้นที่จังหวัดปทุมธานีประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งหมด 5 ประเภท มีจำนวนทั้งหมด 65 แห่ง ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาประเภทละ 1 แห่ง ซึ่งใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับฉลาก ดังนั้นได้กลุ่มตัวอย่าง อปท.ทั้งหมด 4 แห่ง ได้แก่ เทศบาลนครรังสิต เทศบาลเมืองคลองหลวง เทศบาลตำบลหนองเสือ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และบุคคลที่เกี่ยวข้องที่ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี ทั้ง 65 แห่ง แห่งละ10 คน ในสัดส่วนที่เท่ากัน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 650 ตัวอย่าง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ความดาดหวังของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ด้านความเป็นอยู่ที่ดีในการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านการดำเนินชีวิตที่เอื้อต่อสุขภาพ ด้านความเป็นอยู่ที่ดีทางจิตใจและสังคม ด้านความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ และด้านความพึงพอใจในชีวิต ความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคมครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครอง (AB5) ด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ Multiple Regression Analysis เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 และข้อที่ 3 โดยจะนำเสนอ (1) ผลการวิเคราะห์อิทธิผลในภาพรวม (2) ผลการวิเคราะห์แบบนำเข้าตัวแปรทั้งหมด (Enter) และ (3) ผลการวิเคราะห์แบบนำเข้าตัวแปรเป็นขั้น (Stepwise) ผลการวิเคราะห์อิทธิผลในภาพรวม

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์หาค่าอิทธิพลของความดาดหวังของผู้สูงอายุในภาพรวมที่มีต่อความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในภาพรวม เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

ผู้วิจัยได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความดาดหวังของผู้สูงอายุในภาพรวม (ตัวพยากรณ์)กับความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในภาพรวม (ตัวแปรเกณฑ์) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ และระดับการส่งผลของตัวพยากรณ์ แล้วทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ โดยการใช้สถิติ เอฟ (F-test) ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความดาดหวังของผู้สูงอายุในภาพรวม (ตัวพยากรณ์) และความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในภาพรวม (ตัวแปรเกณฑ์)

(n=650)

Source of Variation	SS	df	MS	F
Regression	83.977	1	83.977	256.667*
Residual	212.015	648	0.327	
Total	295.993	649		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่า ความดาดหวังของผู้สูงอายุในภาพรวม (ตัวพยากรณ์) มีความสัมพันธ์และร่วมกันส่งผลต่อความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในภาพรวม (ตัวแปรเกณฑ์) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จากผลที่พบว่า ความดาดหวังของผู้สูงอายุในภาพรวม (ตัวพยากรณ์) มีความสัมพันธ์และร่วมกันส่งผลต่อความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในภาพรวม (ตัวแปรเกณฑ์)อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตามตารางที่ 1 ผู้วิจัยจึงคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ (β, b) ค่าความคลาดเคลื่อน มาตรฐานของสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ ($SE._b$) ค่า t ทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติของสัมประสิทธิ์ตัวพยากรณ์ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ ($SE._{est}$) ค่าคงที่ของสมการพยากรณ์ ในรูปคะแนนดิบ (a) และค่า F ทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวพยากรณ์กับตัวแปรเกณฑ์ ปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ (β, b) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์ ของตัวพยากรณ์ ($SE._b$) ค่า t ทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติของสัมประสิทธิ์ตัวพยากรณ์ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ ($SE._{est}$) ค่าคงที่ของสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (a) และ ค่า F ทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวพยากรณ์กับตัวแปรเกณฑ์

(n=650)

ตัวพยากรณ์	b	β	$SE._b$	t	p-value
ความดาดหวังของผู้สูงอายุในภาพรวม	0.569	0.533	0.036	16.021	0.000
a = 1.392 R = 0.533	R^2 = 0.284	$SE._{est}$ = ± 0.57200		F = 256.667*	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ความดาดหวังของผู้สูงอายุในภาพรวม (ตัวพยากรณ์) ส่งผลต่อความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในภาพรวม (ตัวแปรเกณฑ์) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณของความดาดหวังของผู้สูงอายุในภาพรวม (ตัวพยากรณ์) ที่ส่งผลต่อความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในภาพรวม (ตัวแปรเกณฑ์) มีค่าเท่ากับ 0.533 (R = 0.533) ซึ่งมีอำนาจในการพยากรณ์ได้ร้อยละ 28.40 (R^2 = 0.284) มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ เท่ากับ ± 0.57200 และสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ และสมการพยากรณ์คะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

สมการคะแนนดิบเป็นดังนี้

$$\hat{Y}_{TAB} = 1.392 + 0.569X_{TEX}$$

สมการคะแนนมาตรฐานเป็นดังนี้

$$\hat{Z}_{TAB} = 0.533Z_{TEX}$$

สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้สูงอายุ ได้ดังนี้

1. ด้านสุขภาพและการักษาพยาบาลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าทางเทศบาลมีการจัดการเกี่ยวกับสุขภาพและการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุดีอยู่แล้ว มีการจัดตั้ง อสม.เพื่อดูแลผู้สูงอายุและผู้ป่วยที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่เทศบาลรับผิดชอบ หากเจ็บป่วยขั้นรุนแรงก็จะนำส่งโรงพยาบาลต่อไป

2. ด้านรายได้ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ และเงินที่ได้จากรัฐบาลในแต่ละเดือนก็มีจำนวนน้อยมาก ไม่พอกับค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตในแต่วัน ทั้งนี้ ผู้สูงอายุต้องการให้รัฐบาลช่วยส่งเสริมและหางานให้แก่ผู้สูงอายุ ทั้งนี้จากกาสำรวจผู้สูงอายุส่วนใหญ่ พบว่า ผู้สูงอายุป่วย เดินไม่ได้ หรือเดินได้แต่ไม่แข็งแรง ไม่มีงานและไม่มีเงิน

3. ด้านที่พักอาศัย ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเนื่องจากพักอาศัยอยู่กับลูกหลาน และผู้สูงอายุบางคนอาศัยอยู่กับญาติ

4. ด้านนันทนาการ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า เทศบาลฯจัดสิ่งต่างๆ ไว้ให้ดีอยู่แล้ว มีครบทุกอย่างมีการจัดกิจกรรมตามประเพณีในเทศกาลต่างๆ เช่นประเพณีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ในเทศกาลสงกรานต์เป็นต้น

5. ด้านความมั่นคงทางสังคมครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครอง ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเนื่องจากพักอาศัยอยู่กับลูกหลาน และมีลูกหลานคอดูแลให้ความช่วยเหลือ

6. ด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า เทศบาลฯจัดสิ่งต่างๆ ไว้ให้ดีอยู่แล้ว เช่น มีการจัดพานำเที่ยว ปีละ 2 ครั้ง ทั้งนี้ผู้สูงอายุต้องการให้เพิ่มความถี่ในการนำเที่ยว เพื่อที่ให้ผู้สูงอายุมีโอกาสรู้จักกนมากขึ้น จะได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือระหว่างกลุ่มและระหว่างชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1 พบว่า ผลจากการวิเคราะห์หาค่าอิทธิพลของความคาดหวังของผู้สูงอายุที่มีต่อความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ พบว่า ความคาดหวังของผู้สูงอายุส่งผลต่อความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผู้สูงอายุที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม มีความคาดหวังในเรื่องดังกล่าวในระดับที่ไม่สูงมากนัก กล่าวคือ ขอแค่มีความสม่ำเสมอและทั่วถึงกับผู้สูงอายุทุกคนอย่างเท่าเทียมกันและต่อเนื่องก็พึงพอใจแล้ว สามารถอธิบายได้ว่าความคาดหวังภายในตัวบุคคลนั้นๆ บุคคลหรืออินทรีย์ มีความต้องการหลายสิ่งหลายอย่าง ทุกชีวิตพยายามดิ้นรนแสวงหาอย่างน้อยที่สุดก็คือ ความต้องการอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค เมื่อปัจจัยเหล่านั้นได้รับการตอบสนองแล้วก็มี ความต้องการระดับสูงขึ้นไปเรื่อยๆ จากความต้องการหลายสิ่งหลายอย่างนี้เองทำให้เกิดความ พยายามกระทำดำเนินการด้วยวิธีหนึ่งวิธีใดด้วยสื่อหรือเครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้บรรลุความ พอใจหรือเพื่อให้ได้รับผลของการดำเนินการนั้นตามที่ได้แสดงความพยายามนั่นเองเรียกว่าความคาดหวัง ซึ่งความคาดหวังของผู้สูงอายุ (Pongsiri, 2008) ประกอบด้วย 1) ความเป็นอยู่ที่ดีในการดำเนินชีวิตประจำวัน 2) การดำเนินชีวิตที่เอื้อต่อสุขภาพ 3) ความเป็นอยู่ที่ดีทางจิตใจและสังคม 4) ความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ และ 5) ความพึงพอใจในชีวิต

ผลการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2 พบว่า ความดาดหวังของผู้สูงอายุในภาพรวม (ตัวพยากรณ์) มีความสัมพันธ์และร่วมกันส่งผลต่อความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในภาพรวม (ตัวแปรเกณฑ์) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ความดาดหวังของผู้สูงอายุในภาพรวม (ตัวพยากรณ์) มีความสัมพันธ์และร่วมกันส่งผลต่อความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในภาพรวม (ตัวแปรเกณฑ์)อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้วิจัยจึงคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ (β, b) ค่าความคลาดเคลื่อน มาตรฐานของสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ ($SE._b$) ค่า t ทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติของสัมประสิทธิ์ตัวพยากรณ์ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ ($SE._{est}$) ค่าคงที่ของสมการพยากรณ์ ในรูปคะแนนดิบ (a) และค่า F ทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวพยากรณ์กับตัวแปรเกณฑ์ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลภัสรดา วลัยกมลลาศ (Walaikamollas, 2013) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากบาง อ.เทพา จ.สงขลา ผลการวิจัยพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลปากบางสามารถปฏิบัติงานได้ตาม ตัวชี้วัดขั้นพื้นฐานและตามมาตรฐานผู้สูงอายุทั้ง 6 ด้าน ในส่วนของการดำเนินงานตามตัวชี้วัดขั้นพัฒนา ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่มีความสำคัญและเป็นภารกิจในการพัฒนายกระดับการให้บริการหรือสวัสดิการที่สูงขึ้น หรือก้าวหน้ามากกว่ามาตรฐานตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน และกำหนดให้มีการจัดทำหรือเลือกกระทำตามศักยภาพที่สามารถทำได้

ผลการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 3 พบว่า มีตัวพยากรณ์ที่ดี 3 ตัวโดยมีด้านความเป็นอยู่ที่ดีในการดำเนินชีวิตประจำวัน (EX1) มีอิทธิพลต่อความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในภาพรวม (TAB) สูงสุด (β = 0.311) รองลงมาคือ ด้านความพึงพอใจในชีวิต (EX5) (β = 0.197) และ ด้านความเป็นอยู่ที่ดีทางจิตใจและสังคม (EX3) (β = 0.151) สามารถพยากรณ์ความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในภาพรวม (TAB) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณของตัวพยากรณ์ที่ดีที่ส่งผล มีค่าเท่ากับ 0.564 (R = 0.564) ซึ่งมีอำนาจในการพยากรณ์ได้ร้อยละ 31.80 (R^2 = 0.318) มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ ± 0.55906 งานวิจัยของ ศรินุช ฉายแสง (Chaisang, 2010) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ทั้งหมดสามารถพยากรณ์คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ร้อยละ 54.6 ทั้งนี้ปัจจุบันโครงสร้างของประชากรโลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย ภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลกกำลังประสบปัญหาจำนวนประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งขณะนี้สังคมไทยกำลังถึงจุดเปลี่ยนที่น่าเป็นห่วงเนื่องจากประเทศไทย กำลังก้าวเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” (Aging Society) อย่างเต็มตัว ทั้งนี้การที่ประเทศใดจะถูกจัดให้ อยู่ใน “สังคมผู้สูงอายุ” ประเทศนั้นจะต้องมีประชากรผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันโครงสร้างของประชากรในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลง ไปอย่างมาก“ผู้สูงอายุ” หรือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ อันจะมีผลต่อสภาพทางสังคม สภาวะเศรษฐกิจและการจ้างงาน ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรทางสุขภาพ

และสังคมของประเทศ อย่างต่อเนื่องในระยะยาว (Department of Local Government, 2008) ดังนั้น รัฐจึงได้ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุโดยได้มีการตรากฎหมายให้องค์การบริหาร ส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชน ในท้องถิ่นของตนเอง (Department of Local Government, 2017) ดังนั้นการให้บริการสาธารณะกับประชาชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงต้องมีความพร้อมในด้านต่างๆ ตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ประกอบด้วย (1) ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล (2) ด้านรายได้ (3) ด้านที่พักอาศัย (4) ด้านนันทนาการ (5) ด้านความมั่นคงทางสังคมครอบครัวผู้ดูแลและการคุ้มครอง (6) ด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ผลการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 4 พบว่า 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดตั้งกลุ่มแม่บ้าน เพื่อรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดรายได้ และเพื่อสร้างทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม 2) ควรจัดช่องทางเดินสำหรับผู้สูงอายุในหน่วยงานของราชการต่างๆ ทุกที่ และ 3) ควรมีการจัดตั้งศูนย์ให้ผู้สูงอายุมีเครือข่าย ได้ทำกิจกรรมจิตอาสาต่างๆ ร่วมกัน มีการดูแลสารทุกข์สุกดิบซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัย พบว่า ความดาดหวังของผู้สูงอายุมีอิทธิพลต่อความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นเพื่อให้การบริหารจัดการในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น หน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาและปรับปรุงในด้านต่างๆ ประกอบด้วย ด้านความเป็นอยู่ที่ดีในการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านความพึงพอใจในชีวิต และด้านความเป็นอยู่ที่ดีทางจิตใจและสังคม ตามลำดับ

2. ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

เพื่อให้การบริหารจัดการในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น หน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรดำเนินการพัฒนาหรือปรับปรุงในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

ความคาดหวังของผู้สูงอายุ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

ด้านความเป็นอยู่ที่ดีในการดำเนินชีวิตประจำวัน ควรดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงในเรื่องของ (1) สุขภาพ การออกกำลังกายตามสภาพร่างกายและอายุ (2) การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในชุมชนได้ด้วยตนเอง (3) ความสามารถจดจำเหตุการณ์

ด้านความเป็นอยู่ที่ดีทางจิตใจและสังคม ควรดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงในเรื่องของ (1) การอยู่อาศัยในครอบครัวที่อบอุ่น มีสมาชิกในครอบครัวลูกหลานอยู่พร้อมหน้า (2) การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีสังคม หรือนันทนาการที่ชอบ (3) การรับประทานอาหารที่ดีต่อสุขภาพ ที่ชอบตามฤดูกาล

ด้านความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ ควรดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงในเรื่องของ (1) การได้อยู่อาศัยอยู่บ้านเรือนของตน และสามารถทำงานหารายได้ตามสภาพของร่างกายและอายุ (2) การมีหลักประกันรายได้ และมีเงินที่จะบริจาคทานหรือทำบุญได้ตามความเหมาะสม (3) การมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ

ด้านความพึงพอใจในชีวิต ควรดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงในเรื่องของ (1) ความภาคภูมิใจในความเป็นผู้สูงอายุ (2) ความเป็นที่เคารพและนับหน้าถือตาในของคนชุมชน (3) การมีชีวิตอยู่อย่างเป็นปกติสุขต่อไปเรื่อยๆ

ความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ควรดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงในเรื่องของ (1) การจัดซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์ช่วยเหลือผู้สูงอายุ (2) การให้บริการตรวจสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุที่บ้าน (3) การจัดตั้งศูนย์บริการสาธารณสุขย่อยสำหรับผู้สูงอายุ

ด้านรายได้ ควรดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงในเรื่องของ (1) การช่วยเหลือค่าครองชีพประจำวันแก่ผู้สูงอายุ (2) การจัดสวัสดิการด้านรายได้แก่ผู้สูงอายุที่ยากจนและไม่มีแหล่งพึ่งพิง (3) การส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน

ด้านที่พักอาศัย ควรดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงในเรื่องของ (1) การจัดหาบ้านพักคนชรา เป็นบริการที่พักอาศัยที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพ (2) การจัดหาบริการครอบครัวอุปการะ เป็นบริการที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว หรือไร้ที่พึ่ง (3) การจัดหาสถานพยาบาล เป็นบริการที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องการรักษาพยาบาลเป็นประจำและต่อเนื่อง หรือต้องการการดูแลรักษาอย่างใกล้ชิด

ด้านนันทนาการ ควรดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงในเรื่องของ (1) การจัดตั้ง สโมสรผู้สูงอายุเพื่อเป็นศูนย์รวมของผู้สูงอายุในการพักผ่อน ออกกำลังกายพบปะสังสรรค์ การรับบริการตรวจสุขภาพ (2) การให้ บริการนันทนาการ งานรื่นเริงในวันนักขัตฤกษ์แก่ผู้สูงอายุ (3) การจัดตั้งศูนย์บริการผู้สูงอายุเพื่อให้การปรึกษาแก่ผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัว เป็นสถานที่ออกกำลังกาย เล่นกีฬา พักผ่อนหย่อนใจ

ด้านความมั่นคงทางสังคมครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครองควรดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงในเรื่องของ (1) การให้บริการด้านศาสนกิจ และบริการฌาปนกิจให้คนชราที่ไม่มีญาติ (2) การช่วยเหลือการสงเคราะห์การจัดการศพตามประเพณีแก่ผู้สูงอายุ (3) การจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

ด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน ควรดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงในเรื่องของ (1) การจัดตั้งระบบเฝ้าระวัง เกื้อกูล และดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน (2) การให้บริการชุมชนเคลื่อนที่ไปในพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกล (3) การจัดตั้งศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ ในการสร้างและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

References

Suwannawong, B. (2018). The Roles in Supporting Buddhist Activities of Uposathasila's the Assemblyin Nongboonmak District. *Journal of Arts Management*, 2(1), 11-20.

Chaisang, S. (2010). *Factors Relating to Quality of Life of Elderly in Amnat Charoen Province*. M.P.H. Thesis. Ubon Ratchathani Rajabhat University.

Department of Local Government. (2008).*The information of the local administration*. http://www.thailocaladmin.go.th/work/apt/apt.htm

Department of Local Government. (2017).*The information of the local administration*. http://www.thailocaladmin.go.th/work/apt/apt.htm

Pongsiri, P. (2008). *The Development of the Network in the Elderly in Thailand*. Bangkok: Union human resource development in the community.

Walaikamollas, L. (2013). *The Preparation for Supporting the Aging Society of Pak-Bang Tambon Administrative Organization, Thapha District, Songkhla Province*. M.P.A.. Thesis. Department of Local Government College of Local Administration Khonkaen University Khon Kaen.

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ*

Older Person Quality of Life Development Strategies Chaiyaphom Province Administration Organization

ปาริชาติ ชาลีเครือ
Parichat Chaleecrua
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Suansunandha Rajabhat University, Thailand.
Email: parichat.cha@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิในปัจจุบัน โดยการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิภายใต้การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจังหวัดชัยภูมิ และเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้วิธีการวิจัยผสมผสานกัน ระหว่างวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณด้วยการสัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุรวม 35 คน และเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ 384 คน

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ เป้าหมายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ความชัดเจนในการกำหนดนโยบาย การนำสภาพแวดล้อมทั้งภายในภายนอกจังหวัดชัยภูมิมาเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย บทบาทหน้าที่ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่ การประกันสังคม การได้รับการ

*Received November 21 2018; Revised November 25, 2018; Accepted December 26, 2018

ช่วยเหลือสาธารณะสุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัยการมีงานทำ มีรายได้นันทนาการ และการบริการสังคม ด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ ทั้งนี้ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามปัจจัยที่เป็นผลของการวิจัยนี้ คือ การจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่การประกันสังคม กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนดูแลผู้สูงอายุที่ขาดที่พึ่ง การฝึกอาชีพ การดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน สถานสงเคราะห์ด้านรักษาพยาบาล ด้านศาสนกิจ งานอดิเรก ชมรมผู้สูงอายุ ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุเวลากลางวัน บริการเยี่ยมผู้สูงอายุที่บ้าน ด้านกีฬา หรือนันทนาการเพื่อความสำเร็จในการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์; คุณภาพชีวิต; องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ

Abstract

This research aimed to study the quality of life of the elderly in Chaiyaphum Province. The study on the factors affecting the quality of life of the elderly in Chaiyaphum Province under the management of the Provincial Administrative Organization in Chaiyaphum Province. And propose strategies for improving the quality of life of the elderly in Chaiyaphum Province. The research method was mixed. Between qualitative research and quantitative interviews with government executives. The subjects concerned with the development of the quality of life of the elderly were 35 persons. Data were collected from 384 elderly people in Chaiyaphum Province. Factors affecting the quality of life for the elderly in Chaiyaphum Province are the quality of life of the elderly. Policy clarity the internal environment outside Chaiyaphum Province involved in the policy. The potential role of Chaiyaphum Provincial Administration Organization in improving the quality of life of the elderly. Social welfare is social security. Public health Occupation Recreation income. And social services the strategy for improving the quality of life for the elderly in Chaiyaphum Province. In the implementation of the quality of life for the elderly. The result of this research is social welfare. Include social security Elderly Fund The elderly care retirement fund provides care for older people at home. Religious Services for the Elderly Day Care Center for the Elderly Visit the Elderly at home for sports or recreation to improve the quality of life for the elderly.

Keywords: Strategies; Quality of Life; Chaiyaphom Province Administration Organization

บทนำ

ในอนาคตสังคมโลกจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของโลก ที่มีอัตราการเกิดน้อยลงแฟละคนมีอายุยืนมากขึ้น ประชากรทั่วโลกที่มีอายุมากกว่า 65 ปี จะมีจำนวน 2 พันกว่าล้านคน คิดเป็นสัดส่วนได้ 1 ใน 5 หรือ ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งโลก ซึ่งพบได้ในเกือบทุกประเทศแถบยุโรป โดยเฉพาะประเทศอิตาลี เยอรมัน อังกฤษ และสแกนดิเนเวีย รวมไปถึงประเทศญี่ปุ่น ที่เป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ตั้งแต่ปี 2010 และจากข้อมูลขององค์การสหประชาชาติ พบว่า ในปี 2047 จะเป็นครั้งแรกของโลกที่จำนวนประชากรอายุ 60 ปี จะมีมากกว่าจำนวนประชากรเด็ก นอกจากนี้ จากการคาดการณ์จำนวนประชากรผู้สูงอายุในปี 2050 ในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่จะมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากเป็นอันดับที่ 2 คือ รองจากประเทศสิงคโปร์ และประเทศลาว เป็นประเทศที่มีสัดส่วนของจำนวนประชากรผู้สูงอายุต่ำที่สุดในกลุ่มประเทศที่มีการจัดสวัสดิการดูแลผู้สูงอายุ ล้วนเป็นประเทศที่พัฒนา ประเทศที่มีสวัสดิการดูแลผู้สูงอายุดีที่สุดจากทั้งหมด 96 ชาติ คือ ประเทศนอร์เวย์รองลงมาได้แก่ประเทศสวีเดน และประเทศอัฟกานิสถาน อันดับท้ายสุด ทั้งนี้มีตัวชี้วัดทั้งหมด 4 ด้าน 13 ประการ รวบรวมข้อมูลโดยองค์การไม่แสวงหากำไร Help age International ร่วมกับกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ โดยเริ่มจัดอันดับเป็นครั้งแรกในปี 2013 และในปี 2014 นี้ ผลอันดับต่างๆ ที่ปรากฏ คือ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ แคนาดา และเยอรมนี ติด 5 อันดับแรกของประเทศที่มีสวัสดิการคุ้มครองผู้สูงวัยดีเยี่ยมที่สุด ขณะที่ประเทศสหรัฐฯ ครองอันดับ 8 ตามมาด้วยญี่ปุ่นอันดับ 9 ส่วนจีนอยู่ที่อันดับ 48 รัสเซียอันดับ 65 และอินเดียอันดับที่ 69 (Charoenwongsak, 2014)

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญอยู่ในภาวะสังคมผู้สูงอายุที่มีสัดส่วนโครงสร้างประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ราว 10-20 ปี ข้างหน้านี้สังคมไทยก็จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ถึงเวลานั้นประชากรวัยสูงอายุจะเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัวเมื่อการพัฒนาเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ประชากรที่กำลังเข้าสู่วัยสูงอายุ (Statistic Forecasting Bureau National Statistical Office, 2014) และประชากรที่อยู่ในวัยผู้สูงอายุต้องเร่งตระหนักโดยให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เมื่อผู้สูงอายุในสังคมมีความรู้ ความสามารถ และมีศักยภาพ ความพร้อมที่จะช่วยกันขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมก็จะสามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Sangtong, 2017) และการเพิ่มอย่างรวดเร็วของจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) ซึ่งเป็นช่วงวัยที่น่าจะพึ่งพาอย่างเต็มรูปแบบ งานด้านที่มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา คือ การขยายขอบเขตของการให้หลักประกันทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานในรูปของเบี้ยยังชีพ มีการออกพระราชบัญญัติกองทุนการออมแห่งชาติ นอกจากนี้ยังมีการพยายามศึกษาเพื่อหาแนวทางปฏิรูปกองทุนผู้สูงอายุ การพยายามพัฒนาและปรับปรุงระบบบริการสาธารณสุขในรูปของการดูแลระยะยาวให้แก่ประชากรสูงอายุ ประเด็นที่ยังไม่สัมฤทธิ์ผลตามแผนและเป็นที่น่าวิตก คือ ประชากรรุ่นหนุ่มสาวและวัยแรงงานซึ่งเป็นคลื่น

มนุษย์ขนาดใหญ่ที่จะกลายเป็นผู้สูงอายุในอนาคต กลับขาดความตระหนักและการเตรียมความพร้อมเพื่อยามสูงอายุ รวมทั้งยังมีทัศนคติในทางลบต่อผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น (Prachuabmoh, 2012) การพัฒนากลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นในการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อคุณภาพชีวิตและสามารถดำรงชีวิตในชุมชนได้อย่างมีความสุข (Chanthasit, 2018) ซึ่งการพัฒนากิจกรรมทำให้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน การเตรียมความพร้อมในระดับมหภาคเป็นรูปแบบทางด้านการวิจัยทางสังคมเกี่ยวกับด้านผู้สูงอายุที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อการพัฒนาไปสู่นโยบายที่มีความสอดคล้องต่อดำเนินชีวิตจริงในสังคมของผู้สูงอายุ (Wongsawad, 2018) เพราะการศึกษาที่เป็นองค์รวมจะทำให้สามารถมองแนวโน้มในการจัดสวัสดิการต่างๆ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ได้มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อประชากร เพื่อให้ประชาชนมีพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพที่เหมาะสมในสังคมได้มากที่สุด (Sangtong, 2017; Phuchongchai, 2018)

ดังนั้นจึงควรศึกษาสถานการณ์คุณภาพชีวิตทุกมิติหรือทุกดัชนีชี้วัดของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิในปัจจุบันเป็นอย่างไร มีปัจจัยใดหรือองค์ประกอบใดบ้างที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิภายใต้การบริหารจัดการและดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำเสนอเป็นยุทธศาสตร์พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิภายใต้การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ

สมมติฐานของการวิจัย

นโยบายคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ สภาพแวดล้อมภายนอก ภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ความต้องการของผู้สูงอายุ อำนาจและหน้าที่ การจัดสวัสดิการ สังคม และศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิมีผลต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ

วิธีการการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (mixed methods research) โดยศึกษาเชิงคุณภาพเป็นหลัก(qualitative research) และเสริมด้วยการใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เพื่อให้ได้มาซึ่งผลงานวิจัยที่มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (mixed methods research) นี้จะทำให้ผลงานวิจัยมีคุณภาพและความน่าเชื่อถือ โดยผู้วิจัยจะทำการเชิงคุณภาพเป็นหลัก (qualitative research) โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารของทางราชการ ผลการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา บทความ และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ มาทำการศึกษาร่วมกับข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากกลุ่มประชากรเป้าหมายที่กำหนด แล้วจึงนำข้อมูลจากทั้งสองส่วนมาทำการวิเคราะห์หาองค์ประกอบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ จากนั้นนำผลการวิเคราะห์มาพิจารณากำหนดยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ.2560-2564 ซึ่งนอกจากวิธีการเชิงคุณภาพแล้ว ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (questionnaire) ที่ออกแบบขึ้นมาเสริมให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ต่อไป

รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยพิจารณานำกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพมาใช้เพื่ออธิบายสถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและสภาพแวดล้อม โดยอาศัยมิติทาง สังคม และวัฒนธรรม เป็นหลักในการศึกษาและวิเคราะห์ปรากฏการณ์นั้น ดังนั้น จึงได้พิจารณารวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่ง คือ ข้อมูลปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้งทำการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารต่างๆ ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น แล้วนำมาทำการวิเคราะห์ร่วมกับข้อเท็จจริงที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณต่อไป

รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยทำการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและความต้องการคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิ โดยการสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม และได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้ พัฒนาให้เป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพ ได้แก่ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความเชื่อมั่น (ศิริวิทย์ กุลโรจนภัทร, 2552) หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดเป็นผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ข้อมูลเชิงปริมาณนี้จะทำให้ทราบถึงสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ผู้วิจัยกำหนดเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วยผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนี้

กลุ่ม	ตำแหน่ง	รวม
หน่วยงานภาครัฐ	นักวิชาการด้านการสังคมสงเคราะห์ ผู้ว่าราชการหรือรองผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิ ผู้บริหารกองทุนสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ผู้ปฏิบัติงานของสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ	1 1 1 1
หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาสังคม	ผู้นำท้องถิ่นในเขตพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัดชัยภูมิ ผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ	15 15
นักวิชาการ	นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง	1
รวม		**35**

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิ (สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ, 2015) โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 384 คน ตามเกณฑ์จากตารางเครซีและมอร์แกน (Robert Krejice and E.W. Morgan, 1970)

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการและขั้นตอนการวิจัย เพื่อให้ได้ผลงานวิจัย ดังต่อไปนี้

1. กำหนดแนวทางการดำเนินงานวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์ ขอบเขต วิธีดำเนินการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. วิเคราะห์เอกสาร แนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. สร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูล ในรูปของแบบบันทึกข้อมูล สำหรับใช้ในการแยกประเด็นหลักและประเด็นรอง ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม และแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งแบบสอบถามเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

4. ทำการทดสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อถือได้ของแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

5. ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามตามคำแนะนำของคณะกรรมการที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ

6. ทำการนัดหมายและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งทำการทอดแบบสอบถามในกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้

7. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการ EDIT และคัดสรรเนื้อหาสำคัญ

8. นำผลการสัมภาษณ์และผลการสอบถามมาทำการวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีและแนวความคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม

9. นำประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมาทำการสังเคราะห์หาคำตอบที่ต้องการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

10. นำผลจากการดำเนินงานตามข้อ 1-9. มาทำการสรุป อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งเป็นวิธีการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ จะสร้างแบบบันทึกข้อมูล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ จะออกแบบเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกชนิดมีโครงสร้าง เพื่อใช้ในการบันทึกข้อมูลที่จะได้รับจากผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน

สำหรับการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยจะได้สร้างเครื่องมือในรูปของแบบสอบถาม บนพื้นฐานของหลักการและแนวความคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตามนโยบายของรัฐบาลและตามแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับสากล เพื่อให้ทราบถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จุดเด่น จุดด้อย ในการแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุในปัจจุบัน และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เหมาะสมอันจะเป็นข้อเสนอของการวิจัยครั้งนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

1. ผู้วิจัยจะขอหนังสือประสานงานจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เพื่อประสานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอรับการสนับสนุนการการทอดแบบสอบถามในพื้นที่

2. ทำการทอดและรวบรวมแบบสอบถามสำหรับกรณีผู้สูงอายุที่อ่านหนังสือไม่ออกและเขียนไม่ได้ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบถามตอบตามรายการคำถามซึ่งผู้วิจัยทำการเขียนตอบแทนผู้สูงอายุพร้อมกับทำการบันทึกเสียงไว้ด้วย

3. นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ มาทำการคัดแยกและลงรหัส

4. นำข้อมูลที่ได้มาทำการคำนวณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

5. นำผลการคำนวณมาแปลความหมายและนำเสนอในรูปของตาราง

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. ผู้วิจัยจะขอหนังสือประสานงานจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เพื่อขออนุญาตต่อบุคคลเป้าหมายที่จะทำการสัมภาษณ์เพื่อนัดหมาย วัน-เวลา ในการสัมภาษณ์

2. ทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายตาม วัน-เวลา ที่ได้รับอนุญาต

3. บันทึกผลการสัมภาษณ์โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงและบันทึกในแบบสัมภาษณ์

4. นำผลการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์จัดกลุ่มประเด็นสำคัญ

5. นำผลการจัดกลุ่มประเด็นสำคัญมาทำการสังเคราะห์กับข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิทุกกลุ่ม ตามที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จะใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนาในการจำแนกข้อมูลและเปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลแต่ละกลุ่ม โดยใช้ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธ์สหสัมพันธ์ และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สุงอายุ ด้วยการวิเคราะห์ความสอดคล้อง (Item Objective Congruence)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุรวมทั้งเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณเพื่อนำผลจากสองวิธีมาบูรณาการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิจำนวน 35 คน ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณนั้นทำการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถามจากประชาชนจังหวัดชัยภูมิจำนวน 384 คนทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อเรื่อง การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และสังเคราะห์ บูรณาการ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ กับเชิงปริมาณเพื่อนำไปสู่การเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิได้ผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. สถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ และเมื่อพิจารณาในการประเมินพบว่ามี 4 รายการที่มีสถานการณ์อยู่ในระดับดี คือ เป้าหมายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ การบริการสังคม และศักยภาพของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิมีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนอกเหนือจากนี้มีสถานการณ์หรือสภาพการณ์พอใช้

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ เป้าหมายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุความชัดเจนในการกำหนดนโยบาย การนำสภาพแวดล้อมทั้งภายในภายนอกจังหวัดชัยภูมิมาเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย บทบาทหน้าที่ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ รวมทั้งความต้องการเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่ การประกันสังคม การได้รับการช่วยเหลือสาธารณะสุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การมีงานทำ และมีรายได้นันทนาการ และการบริการสังคม

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

1) วิสัยทัศน์“ผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิมีคุณภาพชีวิตที่ดีถ้วนหน้า”
2) เป้าหมายและนโยบาย“องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินการบริหารจัดการพันธกิจที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จของการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุถ้วนหน้า”
3) พันธกิจ “จัดดำเนินการอย่างเร่งด่วนและต่อเนื่องในพันธกิจที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จของการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐ ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น และมีการวิจัย และพัฒนาเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง”
4) วัตถุประสงค์ “จัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินการบริหารจัดการ พันธกิจที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จของการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ได้แก่ การประกันสังคม การช่วยเหลือสาธารณะ และการบริการฝึกอาชีพ ภายใต้การประยุกต์การวิจัยและพัฒนา ทุกๆ พันธกิจ”
5) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 กำหนดนโยบาย และเป้าหมายให้มีความชัดเจนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างเครือข่าย และความร่วมมือกับภาครัฐ ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น ทั้งภายในและภายนอกจังหวัดชัยภูมิ
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีบทบาทและหน้าที่และใช้ศักยภาพบุคลากรในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ดำเนินการหรือประสานงานภาครัฐ ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น ในการจัดสวัสดิการตามต้องการของผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยดำเนินการตามลำดับข้อค้นพบดังต่อไปนี้

1. สถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ และเมื่อพิจารณาในการประเมินพบว่ามี 4 รายการที่มีสถานการณ์อยู่ในระดับดีคือ เป้าหมายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุการได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ การบริการสังคม และศักยภาพของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิมีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนอกเหนือจากนี้มีสถานการณ์หรือสภาพการณ์พอใช้ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์ หรือสภาพการต่าง ๆ โดยรวมเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมินั้น จะต้องมีการพัฒนาให้เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะด้านการกำหนดนโยบาย การทำสภาพแวดล้อมทั้งภายนอก และภายในจังหวัดชัยภูมิเข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยการผลักดันจากบทบาทหน้าที่ และศักยภาพของบุคคลในองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิโดยจะต้องดำเนินการแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน องค์กรส่วนท้องถิ่นเพื่อให้การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ อาทิ การประกันสังคม การช่วยเหลือสาธารณะจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือองค์กรต่าง ๆ (Panyapong, 2017) โดยเฉพาะการบริการดำรงชีพ เป็นสุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การนันทนาการ การมีงานทำและการมีรายได้ และการบริการสังคมเป็นศูนย์ดูแลผู้สูงอายุเวลากลางวัน การบริการเยี่ยมผู้สูงอายุท้องถิ่น และการออกกำลังกาย เป็นต้น (Chanthasit, 2018) ทั้งนี้การดำเนินการหรือภารกิจดังกล่าวอาจจัดรวมไว้ในศูนย์อเนกประสงค์ประจำตำบล หรือหมู่บ้านสำหรับผู้สูงอายุ

2. จากผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ คือ การกำหนดเป้าหมายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ความชัดเจนในการกำหนดนโยบายการนำสภาพแวดล้อมทั้งภายใน ภายนอกจังหวัดมาเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย บทบาทหน้าที่ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ รวมทั้งความต้องการเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่ การประกันสังคม การได้รับการช่วยเหลือสาธารณะสุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การมีงานทำ และมีรายได้นันทนาการ และการบริการสังคม ซึ่งจะเห็นว่าปัจจัยสำคัญที่ค้นพบนี้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ และส่วนใหญ่สอดคล้องกับตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต 4 ด้านคือ ด้านร่างกาย เป็นความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย ความสามารถในการทำงาน หรือการรักษาทางการแพทย์ ส่วนด้านจิตใจ เป็นการรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นความสัมพันธ์ของคนกับบุคคลอื่นในรูปแบบของชมรมหรือสมาคม และด้านสิ่งแวดล้อม เช่นความรู้สึกปลอดภัย และมั่นคงในชีวิต การเดินทางสะดวก สถานบริการสุขภาพ และสังคมสงเคราะห์ การฝึกฝนทักษะอาชีพ และกิจกรรมสนทนาการ เป็นต้น (Wongsawad, 2018) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิที่ได้ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้เป็นที่ยอมรับได้ในระดับกลาง

3. จากผลการวิจัยได้ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ เริ่มตั้งแต่ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และนโยบาย พันธกิจ วัตถุประสงค์ ซึ่งสอดรับกันมาตามลำดับถึงการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งจะเห็นว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ค้นพบมีความเป็นปรนัย หรือ เป็นรูปธรรมที่สามารถนำไปดำเนินการได้ และประเมินผลด้วยเทคนิควิธีวิจัย และพัฒนาได้อย่างชัดเจน อันจะนำพาให้ “ผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิมีคุณภาพชีวิตที่ดีถ้วนหน้า” จากวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ และสอดคล้องกับดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การกำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาควรอยู่บนพื้นฐานจากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยหลายเทคนิควิธีผสมผสานกัน และยุทธศาสตร์นั้น ๆ สามารถถ่ายโยงให้เห็นถึงความเป็นรูปธรรมของพันธกิจ และตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของแผนยุทธศาสตร์อีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

2.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิควรจัดตั้งหน่วยงานภายในเพื่อรับผิดชอบในการดำเนินงานเกี่ยวกับการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามปัจจัยที่เป็นผลของการวิจัยนี้อย่างจริงจังให้หน่วยงานภายในที่จัดตั้งขึ้นดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

2.2 ภารกิจเร่งด่วน และดำเนินการอย่างต่อเนื่องของหน่วยงานภายในที่องค์กรบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิจัดตั้งขึ้น คือ การจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่การผู้สูงอายุที่บ้าน ประกันสังคม กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนดูแลสถานสงเคราะห์ด้านรักษาพยาบาล ผู้สูงอายุที่ขาดที่พึง การฝึกอาชีพ การดูแลสถานสงเคราะห์ด้านศาสนกิจ งานอดิเรก ชมรมผู้สูงอายุ ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุเวลากลางวัน บริการเยี่ยมผู้สูงอายุที่บ้าน บริการด้านกีฬา หรือนันทนาการเป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไปควรมีการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบในการบริหารจัดการแต่ละปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

References

Chanthasit, C. (2018). Education Provision Strategies for the Development of Senior Citizens Life Quality in Denchai Municipality Sub district. *VRU Research and Development Journal Humanities and Social Science*, 13(2), 28-37.

Charoenwongsak, K. (2014). 2050 World Trends, Episode 3: The World Community ... Elderly Society. Retrieved June 1, 2016 from http://oknation.nationtv.tv/blog/kriengsak/ 2014/10/24/entry-1

Panyapong, S. (2017). Formal of Social Welfare Elderly in Chaiyaphum Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(3), 1-16.

Phuchongchai, T. (2018). Health Promotion Behaviors of People in Naphai sub - district Mueng Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province. *Journal of Nursing and Health Care*, 36(1), 119-126.

Prachuabmoh, W. (2012). *The Annual Report: The Situation of the Elderly Thailand B.E. 2555*. Retrieved June 15, 2016 from: file:///C:/Users/AA/Downloads/situationofthailand_thai_ 2555.pdf

Sangtong, C. (2017). Aging Society (Complete Aged): The elderly condition of Good Quality. *Rusamilae Journal*, 38(1), 6-28.

Statistic Forecasting Bureau National Statistical Office. (2014). *The 2014 Survey of The Older Persons in Thailand*. Bangkok: Text and Journal.

Wongsawad, S. (2018). Developing Activity Models in order to Promote Health in the Risk Group of Elders, for the Community Health Team: Critical Participatory Action Research. *Journal of Behavioral Science for Development*, 10(1), 192-209.

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ*

Older Person Quality of Life Development Strategies Chaiyaphom Province Administration Organization

ปาริชาติ ชาลีเครือ
Parichat Chaleecrua
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Suansunandha Rajabhat University, Thailand.
Email: parichat.cha@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิในปัจจุบัน โดยการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิภายใต้การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจังหวัดชัยภูมิ และเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้วิธีการวิจัยผสมผสานกัน ระหว่างวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณด้วยการสัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุรวม 35 คน และเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ 384 คน

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ เป้าหมายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ความชัดเจนในการกำหนดนโยบาย การนำสภาพแวดล้อมทั้งภายในภายนอกจังหวัดชัยภูมิมาเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย บทบาทหน้าที่ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่ การประกันสังคม การได้รับการ

*Received November 21 2018; Revised November 25, 2018; Accepted December 26, 2018

ช่วยเหลือสาธารณะสุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัยการมีงานทำ มีรายได้นันทนาการ และการบริการสังคม ด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ ทั้งนี้ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามปัจจัยที่เป็นผลของการวิจัยนี้ คือ การจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่การประกันสังคม กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนดูแลผู้สูงอายุที่ขาดที่พึ่ง การฝึกอาชีพ การดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน สถานสงเคราะห์ด้านรักษาพยาบาล ด้านศาสนกิจ งานอดิเรก ชมรมผู้สูงอายุ ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุเวลากลางวัน บริการเยี่ยมผู้สูงอายุที่บ้าน ด้านกีฬา หรือนันทนาการเพื่อความสำเร็จในการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์; คุณภาพชีวิต; องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ

Abstract

This research aimed to study the quality of life of the elderly in Chaiyaphum Province. The study on the factors affecting the quality of life of the elderly in Chaiyaphum Province under the management of the Provincial Administrative Organization in Chaiyaphum Province. And propose strategies for improving the quality of life of the elderly in Chaiyaphum Province. The research method was mixed. Between qualitative research and quantitative interviews with government executives. The subjects concerned with the development of the quality of life of the elderly were 35 persons. Data were collected from 384 elderly people in Chaiyaphum Province. Factors affecting the quality of life for the elderly in Chaiyaphum Province are the quality of life of the elderly. Policy clarity the internal environment outside Chaiyaphum Province involved in the policy. The potential role of Chaiyaphum Provincial Administration Organization in improving the quality of life of the elderly. Social welfare is social security. Public health Occupation Recreation income. And social services the strategy for improving the quality of life for the elderly in Chaiyaphum Province. In the implementation of the quality of life for the elderly. The result of this research is social welfare. Include social security Elderly Fund The elderly care retirement fund provides care for older people at home. Religious Services for the Elderly Day Care Center for the Elderly Visit the Elderly at home for sports or recreation to improve the quality of life for the elderly.

Keywords: Strategies; Quality of Life; Chaiyaphom Province Administration Organization

บทนำ

ในอนาคตสังคมโลกจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของโลก ที่มีอัตราการเกิดน้อยลงแฟละคนมีอายุยืนมากขึ้น ประชากรทั่วโลกที่มีอายุมากกว่า 65 ปี จะมีจำนวน 2 พันกว่าล้านคน คิดเป็นสัดส่วนได้ 1 ใน 5 หรือ ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งโลก ซึ่งพบได้ในเกือบทุกประเทศแถบยุโรป โดยเฉพาะประเทศอิตาลี เยอรมัน อังกฤษ และสแกนดิเนเวีย รวมไปถึงประเทศญี่ปุ่น ที่เป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ตั้งแต่ปี 2010 และจากข้อมูลขององค์การสหประชาชาติ พบว่า ในปี 2047 จะเป็นครั้งแรกของโลกที่จำนวนประชากรอายุ 60 ปี จะมีมากกว่าจำนวนประชากรเด็ก นอกจากนี้ จากการคาดการณ์จำนวนประชากรผู้สูงอายุในปี 2050 ในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่จะมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากเป็นอันดับที่ 2 คือ รองจากประเทศสิงคโปร์ และประเทศลาว เป็นประเทศที่มีสัดส่วนของจำนวนประชากรผู้สูงอายุต่ำที่สุดในกลุ่มประเทศที่มีการจัดสวัสดิการดูแลผู้สูงอายุ ล้วนเป็นประเทศที่พัฒนา ประเทศที่มีสวัสดิการดูแลผู้สูงอายุดีที่สุดจากทั้งหมด 96 ชาติ คือ ประเทศนอร์เวย์รองลงมาได้แก่ประเทศสวีเดน และประเทศอัฟกานิสถาน อันดับท้ายสุด ทั้งนี้มีตัวชี้วัดทั้งหมด 4 ด้าน 13 ประการ รวบรวมข้อมูลโดยองค์การไม่แสวงหากำไร Help age International ร่วมกับกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ โดยเริ่มจัดอันดับเป็นครั้งแรกในปี 2013 และในปี 2014 นี้ ผลอันดับต่างๆ ที่ปรากฏ คือ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ แคนาดา และเยอรมนี ติด 5 อันดับแรกของประเทศที่มีสวัสดิการคุ้มครองผู้สูงวัยดีเยี่ยมที่สุด ขณะที่ประเทศสหรัฐฯ ครองอันดับ 8 ตามมาด้วยญี่ปุ่นอันดับ 9 ส่วนจีนอยู่ที่อันดับ 48 รัสเซียอันดับ 65 และอินเดียอันดับที่ 69 (Charoenwongsak, 2014)

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญอยู่ในภาวะสังคมผู้สูงอายุที่มีสัดส่วนโครงสร้างประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ราว 10-20 ปี ข้างหน้านี้สังคมไทยก็จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ถึงเวลานั้นประชากรวัยสูงอายุจะเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัวเมื่อการพัฒนาเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ประชากรที่กำลังเข้าสู่วัยสูงอายุ (Statistic Forecasting Bureau National Statistical Office, 2014) และประชากรที่อยู่ในวัยผู้สูงอายุต้องเร่งตระหนักโดยให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เมื่อผู้สูงอายุในสังคมมีความรู้ ความสามารถ และมีศักยภาพ ความพร้อมที่จะช่วยกันขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมก็จะสามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Sangtong, 2017) และการเพิ่มอย่างรวดเร็วของจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) ซึ่งเป็นช่วงวัยที่น่าจะพึ่งพาอย่างเต็มรูปแบบ งานด้านที่มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา คือ การขยายขอบเขตของการให้หลักประกันทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานในรูปของเบี้ยยังชีพ มีการออกพระราชบัญญัติกองทุนการออมแห่งชาติ นอกจากนี้ยังมีการพยายามศึกษาเพื่อหาแนวทางปฏิรูปกองทุนผู้สูงอายุ การพยายามพัฒนาและปรับปรุงระบบบริการสาธารณสุขในรูปของการดูแลระยะยาวให้แก่ประชากรสูงอายุ ประเด็นที่ยังไม่สัมฤทธิ์ผลตามแผนและเป็นที่น่าวิตก คือ ประชากรรุ่นหนุ่มสาวและวัยแรงงานซึ่งเป็นคลื่น

มนุษย์ขนาดใหญ่ที่จะกลายเป็นผู้สูงอายุในอนาคต กลับขาดความตระหนักและการเตรียมความพร้อมเพื่อยามสูงอายุ รวมทั้งยังมีทัศนคติในทางลบต่อผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น (Prachuabmoh, 2012) การพัฒนากลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นในการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อคุณภาพชีวิตและสามารถดำรงชีวิตในชุมชนได้อย่างมีความสุข (Chanthasit, 2018) ซึ่งการพัฒนากิจกรรมทำให้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน การเตรียมความพร้อมในระดับมหภาคเป็นรูปแบบทางด้านการวิจัยทางสังคมเกี่ยวกับด้านผู้สูงอายุที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อการพัฒนาไปสู่นโยบายที่มีความสอดคล้องต่อดำเนินชีวิตจริงในสังคมของผู้สูงอายุ (Wongsawad, 2018) เพราะการศึกษาที่เป็นองค์รวมจะทำให้สามารถมองแนวโน้มในการจัดสวัสดิการต่างๆ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ได้มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อประชากร เพื่อให้ประชาชนมีพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพที่เหมาะสมในสังคมได้มากที่สุด (Sangtong, 2017; Phuchongchai, 2018)

ดังนั้นจึงควรศึกษาสถานการณ์คุณภาพชีวิตทุกมิติหรือทุกดัชนีชี้วัดของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิในปัจจุบันเป็นอย่างไร มีปัจจัยใดหรือองค์ประกอบใดบ้างที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิภายใต้การบริหารจัดการและดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำเสนอเป็นยุทธศาสตร์พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิภายใต้การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ

สมมติฐานของการวิจัย

นโยบายคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ สภาพแวดล้อมภายนอก ภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ความต้องการของผู้สูงอายุ อำนาจและหน้าที่ การจัดสวัสดิการ สังคม และศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิมีผลต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ

วิธีการการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (mixed methods research) โดยศึกษาเชิงคุณภาพเป็นหลัก(qualitative research) และเสริมด้วยการใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เพื่อให้ได้มาซึ่งผลงานวิจัยที่มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (mixed methods research) นี้จะทำให้ผลงานวิจัยมีคุณภาพและความน่าเชื่อถือ โดยผู้วิจัยจะทำการเชิงคุณภาพเป็นหลัก (qualitative research) โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารของทางราชการ ผลการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา บทความ และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ มาทำการศึกษาร่วมกับข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากกลุ่มประชากรเป้าหมายที่กำหนด แล้วจึงนำข้อมูลจากทั้งสองส่วนมาทำการวิเคราะห์หาองค์ประกอบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ จากนั้นนำผลการวิเคราะห์มาพิจารณากำหนดยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ.2560-2564 ซึ่งนอกจากวิธีการเชิงคุณภาพแล้ว ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (questionnaire) ที่ออกแบบขึ้นมาเสริมให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ต่อไป

รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยพิจารณานำกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพมาใช้เพื่ออธิบายสถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและสภาพแวดล้อม โดยอาศัยมิติทาง สังคม และวัฒนธรรม เป็นหลักในการศึกษาและวิเคราะห์ปรากฏการณ์นั้น ดังนั้น จึงได้พิจารณารวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่ง คือ ข้อมูลปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้งทำการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารต่างๆ ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น แล้วนำมาทำการวิเคราะห์ร่วมกับข้อเท็จจริงที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณต่อไป

รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยทำการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและความต้องการคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิ โดยการสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม และได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้ พัฒนาให้เป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพ ได้แก่ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความเชื่อมั่น (ศิริวิทย์ กุลโรจนภัทร, 2552) หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดเป็นผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ข้อมูลเชิงปริมาณนี้จะทำให้ทราบถึงสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ผู้วิจัยกำหนดเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วยผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนี้

กลุ่ม	ตำแหน่ง	รวม
หน่วยงานภาครัฐ	นักวิชาการด้านการสังคมสงเคราะห์ ผู้ว่าราชการหรือรองผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิ ผู้บริหารกองทุนสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ผู้ปฏิบัติงานของสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ	1 1 1 1
หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาสังคม	ผู้นำท้องถิ่นในเขตพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัดชัยภูมิ ผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ	15 15
นักวิชาการ	นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง	1
รวม		**35**

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิ (สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ, 2015) โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 384 คน ตามเกณฑ์จากตารางเครซีและมอร์แกน (Robert Krejice and E.W. Morgan, 1970)

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการและขั้นตอนการวิจัย เพื่อให้ได้ผลงานวิจัย ดังต่อไปนี้

1. กำหนดแนวทางการดำเนินงานวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์ ขอบเขต วิธีดำเนินการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. วิเคราะห์เอกสาร แนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. สร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูล ในรูปของแบบบันทึกข้อมูล สำหรับใช้ในการแยกประเด็นหลักและประเด็นรอง ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม และแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งแบบสอบถามเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

4. ทำการทดสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อถือได้ของแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

5. ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามตามคำแนะนำของคณะกรรมการที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ

6. ทำการนัดหมายและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งทำการทอดแบบสอบถามในกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้

7. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการ EDIT และคัดสรรเนื้อหาสำคัญ

8. นำผลการสัมภาษณ์และผลการสอบถามมาทำการวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีและแนวความคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม

9. นำประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมาทำการสังเคราะห์หาคำตอบที่ต้องการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

10. นำผลจากการดำเนินงานตามข้อ 1-9. มาทำการสรุป อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งเป็นวิธีการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ จะสร้างแบบบันทึกข้อมูล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ จะออกแบบเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกชนิดมีโครงสร้าง เพื่อใช้ในการบันทึกข้อมูลที่จะได้รับจากผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน

สำหรับการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยจะได้สร้างเครื่องมือในรูปของแบบสอบถาม บนพื้นฐานของหลักการและแนวความคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตามนโยบายของรัฐบาลและตามแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับสากล เพื่อให้ทราบถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จุดเด่น จุดด้อย ในการแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุในปัจจุบัน และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เหมาะสมอันจะเป็นข้อเสนอของการวิจัยครั้งนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

1. ผู้วิจัยจะขอหนังสือประสานงานจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เพื่อประสานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอรับการสนับสนุนการการทอดแบบสอบถามในพื้นที่

2. ทำการทอดและรวบรวมแบบสอบถามสำหรับกรณีผู้สูงอายุที่อ่านหนังสือไม่ออกและเขียนไม่ได้ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบถามตอบตามรายการคำถามซึ่งผู้วิจัยทำการเขียนตอบแทนผู้สูงอายุพร้อมกับทำการบันทึกเสียงไว้ด้วย

3. นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ มาทำการคัดแยกและลงรหัส

4. นำข้อมูลที่ได้มาทำการคำนวณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

5. นำผลการคำนวณมาแปลความหมายและนำเสนอในรูปของตาราง

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. ผู้วิจัยจะขอหนังสือประสานงานจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เพื่อขออนุญาตต่อบุคคลเป้าหมายที่จะทำการสัมภาษณ์เพื่อนัดหมาย วัน-เวลา ในการสัมภาษณ์

2. ทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายตาม วัน-เวลา ที่ได้รับอนุญาต

3. บันทึกผลการสัมภาษณ์โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงและบันทึกในแบบสัมภาษณ์

4. นำผลการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์จัดกลุ่มประเด็นสำคัญ

5. นำผลการจัดกลุ่มประเด็นสำคัญมาทำการสังเคราะห์กับข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิทุกกลุ่ม ตามที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จะใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนาในการจำแนกข้อมูลและเปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลแต่ละกลุ่ม โดยใช้ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธ์สหสัมพันธ์ และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สุงอายุ ด้วยการวิเคราะห์ความสอดคล้อง (Item Objective Congruence)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุรวมทั้งเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณเพื่อนำผลจากสองวิธีมาบูรณาการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิจำนวน 35 คน ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณนั้นทำการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถามจากประชาชนจังหวัดชัยภูมิจำนวน 384 คนทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อเรื่อง การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และสังเคราะห์ บูรณาการ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ กับเชิงปริมาณเพื่อนำไปสู่การเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิได้ผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. สถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ และเมื่อพิจารณาในการประเมินพบว่ามี 4 รายการที่มีสถานการณ์อยู่ในระดับดี คือ เป้าหมายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ การบริการสังคม และศักยภาพของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิมีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนอกเหนือจากนี้มีสถานการณ์หรือสภาพการณ์พอใช้

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ เป้าหมายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุความชัดเจนในการกำหนดนโยบาย การนำสภาพแวดล้อมทั้งภายในภายนอกจังหวัดชัยภูมิมาเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย บทบาทหน้าที่ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ รวมทั้งความต้องการเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่ การประกันสังคม การได้รับการช่วยเหลือสาธารณะสุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การมีงานทำ และมีรายได้นันทนาการ และการบริการสังคม

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

1) วิสัยทัศน์“ผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิมีคุณภาพชีวิตที่ดีถ้วนหน้า”
2) เป้าหมายและนโยบาย“องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินการบริหารจัดการพันธกิจที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จของการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุถ้วนหน้า”
3) พันธกิจ “จัดดำเนินการอย่างเร่งด่วนและต่อเนื่องในพันธกิจที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จของการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐ ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น และมีการวิจัย และพัฒนาเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง”
4) วัตถุประสงค์ “จัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินการบริหารจัดการ พันธกิจที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จของการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ได้แก่ การประกันสังคม การช่วยเหลือสาธารณะ และการบริการฝึกอาชีพ ภายใต้การประยุกต์การวิจัยและพัฒนา ทุกๆ พันธกิจ”
5) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 กำหนดนโยบาย และเป้าหมายให้มีความชัดเจนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างเครือข่าย และความร่วมมือกับภาครัฐ ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น ทั้งภายในและภายนอกจังหวัดชัยภูมิ
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีบทบาทและหน้าที่และใช้ศักยภาพบุคลากรในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ดำเนินการหรือประสานงานภาครัฐ ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น ในการจัดสวัสดิการตามต้องการของผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยดำเนินการตามลำดับข้อค้นพบดังต่อไปนี้

1. สถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ และเมื่อพิจารณาในการประเมินพบว่ามี 4 รายการที่มีสถานการณ์อยู่ในระดับดีคือ เป้าหมายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุการได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ การบริการสังคม และศักยภาพของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิมีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนอกเหนือจากนี้มีสถานการณ์หรือสภาพการณ์พอใช้ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์ หรือสภาพการต่าง ๆ โดยรวมเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมินั้น จะต้องมีการพัฒนาให้เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะด้านการกำหนดนโยบาย การทำสภาพแวดล้อมทั้งภายนอก และภายในจังหวัดชัยภูมิเข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยการผลักดันจากบทบาทหน้าที่ และศักยภาพของบุคคลในองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิโดยจะต้องดำเนินการแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน องค์กรส่วนท้องถิ่นเพื่อให้การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ อาทิ การประกันสังคม การช่วยเหลือสาธารณะจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือองค์กรต่าง ๆ (Panyapong, 2017) โดยเฉพาะการบริการดำรงชีพ เป็นสุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การนันทนาการ การมีงานทำและการมีรายได้ และการบริการสังคมเป็นศูนย์ดูแลผู้สูงอายุเวลากลางวัน การบริการเยี่ยมผู้สูงอายุท้องถิ่น และการออกกำลังกาย เป็นต้น (Chanthasit, 2018) ทั้งนี้การดำเนินการหรือภารกิจดังกล่าวอาจจัดรวมไว้ในศูนย์อเนกประสงค์ประจำตำบล หรือหมู่บ้านสำหรับผู้สูงอายุ

2. จากผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ คือ การกำหนดเป้าหมายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ความชัดเจนในการกำหนดนโยบายการนำสภาพแวดล้อมทั้งภายใน ภายนอกจังหวัดมาเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย บทบาทหน้าที่ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ รวมทั้งความต้องการเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่ การประกันสังคม การได้รับการช่วยเหลือสาธารณะสุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การมีงานทำ และมีรายได้นันทนาการ และการบริการสังคม ซึ่งจะเห็นว่าปัจจัยสำคัญที่ค้นพบนี้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ และส่วนใหญ่สอดคล้องกับตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต 4 ด้านคือ ด้านร่างกาย เป็นความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย ความสามารถในการทำงาน หรือการรักษาทางการแพทย์ ส่วนด้านจิตใจ เป็นการรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นความสัมพันธ์ของคนกับบุคคลอื่นในรูปแบบของชมรมหรือสมาคม และด้านสิ่งแวดล้อม เช่นความรู้สึกปลอดภัย และมั่นคงในชีวิต การเดินทางสะดวก สถานบริการสุขภาพ และสังคมสงเคราะห์ การฝึกฝนทักษะอาชีพ และกิจกรรมสนทนาการ เป็นต้น (Wongsawad, 2018) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิที่ได้ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้เป็นที่ยอมรับได้ในระดับกลาง

3. จากผลการวิจัยได้ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ เริ่มตั้งแต่ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และนโยบาย พันธกิจ วัตถุประสงค์ ซึ่งสอดรับกันมาตามลำดับถึงการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งจะเห็นว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ค้นพบมีความเป็นปรนัย หรือ เป็นรูปธรรมที่สามารถนำไปดำเนินการได้ และประเมินผลด้วยเทคนิควิธีวิจัย และพัฒนาได้อย่างชัดเจน อันจะนำพาให้ “ผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิมีคุณภาพชีวิตที่ดีถ้วนหน้า” จากวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ และสอดคล้องกับดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การกำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาควรอยู่บนพื้นฐานจากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยหลายเทคนิควิธีผสมผสานกัน และยุทธศาสตร์นั้น ๆ สามารถถ่ายโยงให้เห็นถึงความเป็นรูปธรรมของพันธกิจ และตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของแผนยุทธศาสตร์อีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

2.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิควรจัดตั้งหน่วยงานภายในเพื่อรับผิดชอบในการดำเนินงานเกี่ยวกับการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามปัจจัยที่เป็นผลของการวิจัยนี้อย่างจริงจังให้หน่วยงานภายในที่จัดตั้งขึ้นดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

2.2 ภารกิจเร่งด่วน และดำเนินการอย่างต่อเนื่องของหน่วยงานภายในที่องค์กรบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิจัดตั้งขึ้น คือ การจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่การผู้สูงอายุที่บ้าน ประกันสังคม กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนดูแลสถานสงเคราะห์ด้านรักษาพยาบาล ผู้สูงอายุที่ขาดที่พึง การฝึกอาชีพ การดูแลสถานสงเคราะห์ด้านศาสนกิจ งานอดิเรก ชมรมผู้สูงอายุ ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุเวลากลางวัน บริการเยี่ยมผู้สูงอายุที่บ้าน บริการด้านกีฬา หรือนันทนาการเป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไปควรมีการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบในการบริหารจัดการแต่ละปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

References

Chanthasit, C. (2018). Education Provision Strategies for the Development of Senior Citizens Life Quality in Denchai Municipality Sub district. *VRU Research and Development Journal Humanities and Social Science*, 13(2), 28-37.

Charoenwongsak, K. (2014). 2050 World Trends, Episode 3: The World Community ... Elderly Society. Retrieved June 1, 2016 from http://oknation.nationtv.tv/blog/kriengsak/ 2014/10/24/entry-1

Panyapong, S. (2017). Formal of Social Welfare Elderly in Chaiyaphum Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(3), 1-16.

Phuchongchai, T. (2018). Health Promotion Behaviors of People in Naphai sub - district Mueng Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province. *Journal of Nursing and Health Care*, 36(1), 119-126.

Prachuabmoh, W. (2012). *The Annual Report: The Situation of the Elderly Thailand B.E. 2555*. Retrieved June 15, 2016 from: file:///C:/Users/AA/Downloads/situationofthailand_thai_ 2555.pdf

Sangtong, C. (2017). Aging Society (Complete Aged): The elderly condition of Good Quality. *Rusamilae Journal*, 38(1), 6-28.

Statistic Forecasting Bureau National Statistical Office. (2014). *The 2014 Survey of The Older Persons in Thailand*. Bangkok: Text and Journal.

Wongsawad, S. (2018). Developing Activity Models in order to Promote Health in the Risk Group of Elders, for the Community Health Team: Critical Participatory Action Research. *Journal of Behavioral Science for Development*, 10(1), 192-209.

กระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา*

Community Networking Process for Develop Learners at Basic of Education According to the Buddhist Administrative Education

[1*]สุภาพร กุลสุวรรณ, [1]สมศักดิ์ บุญปู่, [1]สิน งามประโคน และ [2]ศิริพร ทัศนศรี
[1*]Supaporn Kunsuwan, [1]Somsak Boonpoo, [1]Sin Ngamprakhon and [2]Siriporn Thatsanasri
[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
[2]มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น
[2]The Far Eastern University, Thailand.
[1*]E-mail: Kunsuwan072@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบเครือข่ายชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักพุทธบริหารการศึกษา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีเครื่องมือวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์เนื้อหา การสนทนากลุ่ม และสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบเครือข่ายชุมชน เพื่อการพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา การสร้างเครือข่ายร่วมกับชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้วยศีลมีบ้านเป็นแหล่งปลูกฝังโดยผู้ปกครองเป็นตัวอย่างที่ดี ของผู้เรียน มีเวลาอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี ฝึกให้ผู้เรียนมีความเคารพ ระเบียบวินัย อดทน ส่งเสริมให้กำลังใจแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันได้ โดยมีวัดร่วมสร้างเครือข่ายด้านสมาธิด้วยการปลูกฝังศีลธรรม จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา สั่งสอนอบรมให้รู้เรื่อง บาป-บุญ-คุณ-โทษ ศีลธรรมที่ดีงาม ร่วมกับบ้านและโรงเรียน โดยโรงเรียนมีกระบวนการสร้างและอบรมผู้เรียนให้เกิดปัญญาในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน มีสติปัญญา ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการวัดและประเมินผลที่ถูกต้อง เมื่อเครือข่ายบวรร่วมมือกันเรียบร้อยแล้ว จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ควบคู่การปฏิบัติโดยยึดถือตามกระบวนการ B+P W+M S+W MODEL

คำสำคัญ: กระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน; พัฒนาผู้เรียน; พุทธบริหารการศึกษา

---

*Received January 5, 2018; Revised April 11, 2018; Accepted December 25, 2018

Abstract

This research aims to propose community network models for educational institutions for the development of learners. Secondary level in Buddhist Education Administration. Qualitative research with research tools, ie, content analysis interviews. Group discussion and expert seminars

The research found that

Community Network Format for Educational Institution for Student Development Secondary level in Buddhist Education Administration. Creating a network with the community to develop learners with the sacrament of home is a source of cultivated by the parents as a good example of the learner's time to teach good people. Train your students to be tolerant and disciplined. Encourage them to solve everyday problems. By building a network of meditation with training. Cultivate morality Organizing Buddhist Activities Training for the story. Sin - merit - you - punish Morality is good Together with home and school The school has a process to create and educate learners in the wisdom to solve everyday problems, and to promote learning by measuring and evaluating them correctly. Once the network has been cooperated, the learner will be able to learn in tandem with the B+P W+M S+W MODEL.

Keywords: Community Networking Process; Develop Learners; Buddhist Education Administration

บทนำ

การศึกษาถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของชาติให้มีความรู้ ความสามารถในการเติมโตที่ไปเป็นพลังของชาติที่ดีในอนาคตดังคำของพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานแก่คณะครูและนักเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัลฯ เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2524 อันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา เพราะเป็นปัจจัยให้เกิดความเจริญทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ประเทศที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนา ทุกประเทศได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน หากสามารถใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนมีขีดความสามารถ มีศักยภาพเต็มสมบูรณ์ตามอัตภาพของแต่ละบุคคลแล้ว การพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติก็สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะมีทรัพยากรบุคคลที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สังคมโลกในอนาคตที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และเป็นสังคมแห่งปัญญา และหวังว่าการศึกษาจะเป็นเส้นทางนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน ทำให้ประเทศไทยมีขีดความสามารถและมีศักยภาพสูงในการแข่งขันกับประเทศต่างๆ ในประชาคมโลก ในขณะเดียวกันก็สามารถรักษาคุณลักษณะ เอกลักษณ์ ศิลปะ วัฒนธรรม รวมทั้งคุณธรรมจริยธรรมตามหลักศาสนา อันเป็นคุณลักษณะของความเป็นไทยให้ยั่งยืนต่อไปได้ แต่ประเทศไทยยังไม่สามารถใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้เต็มตามศักยภาพได้ ดังนั้น ทุกภาคส่วนในสังคมทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน จึงได้ร่วมผลักดันให้มีการปฏิรูปการศึกษา (The Ministry of Education, 2001; Sornpukde, Chatrupracheewin and Chaemchoy, 2016).

การจัดการศึกษาของไทย รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยก็พยายามที่จะพัฒนาการศึกษาให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก แต่ยังไม่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี นอกจากนี้วิกฤติที่สำคัญระบบการศึกษาไทยคือความทุกข์ของผู้เรียน เนื่องจากเนื้อหาที่เรียนไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวันของเด็ก เด็กต้องจำใจเรียนเรื่องไกลตัว และมีความทุกข์เพราะต้องท่องจำตลอดเวลา ความทุกข์เกิดจากการเรียนทำให้เด็กมองว่าการเรียนไม่ใช่เรื่องสนุก ไม่มีความสุข ไม่น่าเรียน และในการสอบเข้าเรียนต่อทุกระดับเน้นเฉพาะความจำ ก็ยิ่งเพิ่มความเครียดให้เด็กมากขึ้น นับวันปัญหาเหล่านี้จะรุนแรงมากขึ้น จนกระทั่งกลายเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมได้ (Kaewdang, 1998)

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลและแนวโน้มในอนาคต สะท้อนให้เห็นความเสี่ยงที่อาจเกิดทั้งการเปลี่ยนเชิงโครงสร้าง สถาบันทางสังคม และปัจเจกบุคคล จำเป็นต้องเตรียมคนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งระดับโลกและภูมิภาคโดยเฉพาะในประชาคมอาเซียน ดังนั้น ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) (Sootpaisan, 2010) มุ่งเน้นการพัฒนาคนทุกช่วงวัยให้เข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืนให้ความสำคัญกับการนำหลักคิดหลักปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเสริมสร้างศักยภาพของคนในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสติปัญญาที่รอบรู้ และมีจิตใจที่สำนึกในศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความเพียร มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งเสริมสร้าง

สภาพแวดล้อมในสังคม และหนุนเสริมสถาบันทางสังคมให้แข็งแกร่งและเอื้อต่อการพัฒนาคน จะเห็นได้ว่า แนวทางการจัดการศึกษาของไทยมุ่งพัฒนาคนในชาติให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในอนาคต พร้อมยึดหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาในสอดแทรกพัฒนาคน ชุมชน และสังคมในประเทศ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและ มีความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานทางการศึกษาอื่นลักษณะความร่วมมือขององค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Chaemchoy & Usaho, 2012)

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศในปัจจุบันเพราะการศึกษาคือกระบวนการเชิงคุณภาพ โดยการพัฒนาขีดความสามารถที่ติดตัวมาของมนุษย์แต่ละคนเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตัวเองในด้านต่างๆ ตลอดช่วงชีวิต เป็นการวางรากฐานพัฒนาการของชีวิตตั้งแต่แรกเกิด การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่างๆ ที่จะดำรงชีวิตและประกอบ ประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุขรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงรวมเป็นพลังสร้างสรรค์พัฒนาประเทศ การศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและประเทศ ทั้งนี้การจัดการศึกษาจึงจำเป็นจะต้องจัดวางแนวทางการศึกษาให้ปรากฏขึ้นเป็นรูปธรรมอย่างจริงจัง ดังกล่าวไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 6 กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และมีคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (The Office of the National Education Committee, 1998) จึงส่งผลให้เกิดกระแสที่สร้างความตื่นตัวและความเคลื่อน ไหวในการดำเนินงานทั้งหน่วยงานองค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง สามารถพัฒนางานตามภารกิจของสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานอย่างต่อเนื่องเป็นวัฒนธรรมองค์กรได้อย่างมีคุณภาพ (Petchaboon, Wongnaya, and Sompongtam, 2013)

ผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นผู้รับผิดชอบอย่างใกล้ชิดต่อการจัดการศึกษาโดยตรงอันเป็นพื้นฐานการศึกษาทุกระดับซึ่งถือเป็นตัวจักรสำคัญในการควบคุมกำกับดูแล การจัดการศึกษาในโรงเรียน ยิ่งผู้บริหารที่มีความรู้ ความสามารถ และมีคุณลักษณะที่เหมาะสมในด้านต่างๆ เช่น ด้านวิสัยทัศน์ ด้านภาวะผู้นำ ด้านวิชาการ และด้านบุคลิกภาพการบริหารงานในโรงเรียนจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของทุกฝ่ายผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ครูต้องทำงานให้สัมพันธ์กันจึงจะทำให้การดำเนินการบริหารโรงเรียนมีประสิทธิภาพบรรลุตามเป้าหมายงานบริหารโรงเรียน เป็นงานหนักที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน ผู้บริหารที่จะประสบผลสำเร็จคือผู้ บริหารที่สามารถนำเอาความรู้ความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ละคนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในระยะเวลา และทรัพยากรที่จำกัด ซึ่งจะเป็นผลดีโดยส่วนรวมหากคุณลักษณะของผู้บริหารเป็นที่ยอมรับของครูผู้สอน ก็จะทำให้ได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติงานช่วยให้โรงเรียนประสบความสำเร็จในการพัฒนาการศึกษาได้ตามเป้าหมาย

ดังนั้น การสร้างเครือข่ายชุมชนสำหรับสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนซึ่งจะต้องอาศัยซึ่งกันและกันในการอยู่ร่วมกัน พัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างยั่งยืน ส่งผลให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดีของสังคมในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเสนอรูปแบบกระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อการพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการสร้างกระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อการพัฒนาผู้เรียน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยการออกแบบสอบถาม ไปยังเจ้าคณะพระสังฆาธิการ 10 รูป นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 2 ท่าน นายกเทศบาล/ องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 15 ท่าน ประธานกรรมการสถานศึกษาในเขตพื้นที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 7 ท่าน รวม 14 รูป/คนที่ หัวข้อหลักพุทธธรรมในการสร้างเครือข่ายชุมชนตามหลักไตรสิกขา

2) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลด้านหลักการ การสร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาถึงกระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา

3) การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิ, ผู้บริหารโรงเรียน, ผู้นำชุมชน เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อการพัฒนาผู้เรียน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา

4) วิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่ได้จากกระบวนการข้างต้น โดยใช้หลัก SWOT Analysis เพื่อนำผลที่วิเคราะห์การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของนักเรียน

ผลการวิจัย

1. กระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1) ด้านเนื้อหา

จุดแข็ง คือ มีเนื้อหาจากกระทรวงศึกษาธิการที่ชัดเจน มีแหล่งของประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม สามารถเรียนรู้ได้ในชุมชน บ้าน วัด และโรงเรียนมีการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาเนื้อหาสำหรับนักเรียน

โอกาส คือ กระทรวงศึกษาธิการนำเนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับภูมิปัญญา วัฒนธรรม และประเพณีบรรจุเป็นหลักสูตรแกนกลาง บ้านวัดและโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหากาเรียนสำหรับนักเรียน

กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายในชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนเชิงรุก คือ บ้าน ใช้นักปราชญ์ท้องถิ่นในการร่วมมือพัฒนาเนื้อหาการสอน วัด อาศัยพระสังฆาธิการและนักปราชญ์ช่วยส่งเสริมความรู้ในเนื้อหาโรงเรียน ผู้บริหารและครูเป็นผู้ขับเคลื่อนการกำหนดแผน ภาระงานพัฒนาเนื้อหาการเรียนสอนตามไตรสิกขา

2) ด้านการเรียนการสอน

จุดแข็ง คือ มีกิจกรรมสอดคล้องกับผู้เรียน จัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนที่หลากหลาย

โอกาส คือ บ้าน วัด โรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ มีแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนและในจังหวัดที่หลากหลายส่งเสริมการเรียนการสอน

กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายในชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนเชิงรุก คือ บ้าน ใช้นักปราชญ์ท้องถิ่นในการร่วมมือพัฒนาสอนผู้เรียนโดยอาศัย ผู้ปกครอง ให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด ช่วยสอนความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต วัด อาศัยพระสังฆาธิการและนักปราชญ์ช่วยส่งเสริมความรู้ในการสอนในโรงเรียน และโรงเรียน ผู้บริหารและครูเป็นผู้สอนนักเรียนโดยอาศัยความร่วมมือของบ้าน และวัดเพื่อพัฒนาผู้เรียน

3) ด้านการใช้สื่อ

จุดแข็ง คือ มีสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายและทันสมัยด้วยเทคโนโลยี มีการส่งเสริมสื่อการเรียนการสอนจากบ้าน วัด และโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

โอกาส คือ มีการพัฒนาสื่อจากบ้านวัดและโรงเรียนให้ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มีสื่อจากสภาพจริงจากบ้าน วัด และโรงเรียน

กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายในชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนเชิงรุก คือ บ้าน ใช้นักปราชญ์ท้องถิ่น เป็นสื่อกลางในการพัฒนาผู้เรียนในเชิงประจักษ์ สัมผัสการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างใกล้ชิด วัด อาศัยพระสังฆาธิการและพระภิกษุ สามเณร สถานที วัตถุอุปกร์ อุโบสถ พระพุทธรูป ศาสนธรรมและศาสนวัตถุและศาสนบุคคล เป็นสื่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน และโรงเรียน ผู้บริหารและครูเป็นผู้จัดสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบ้าน วัดมีสื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่หลากหลายประเภท

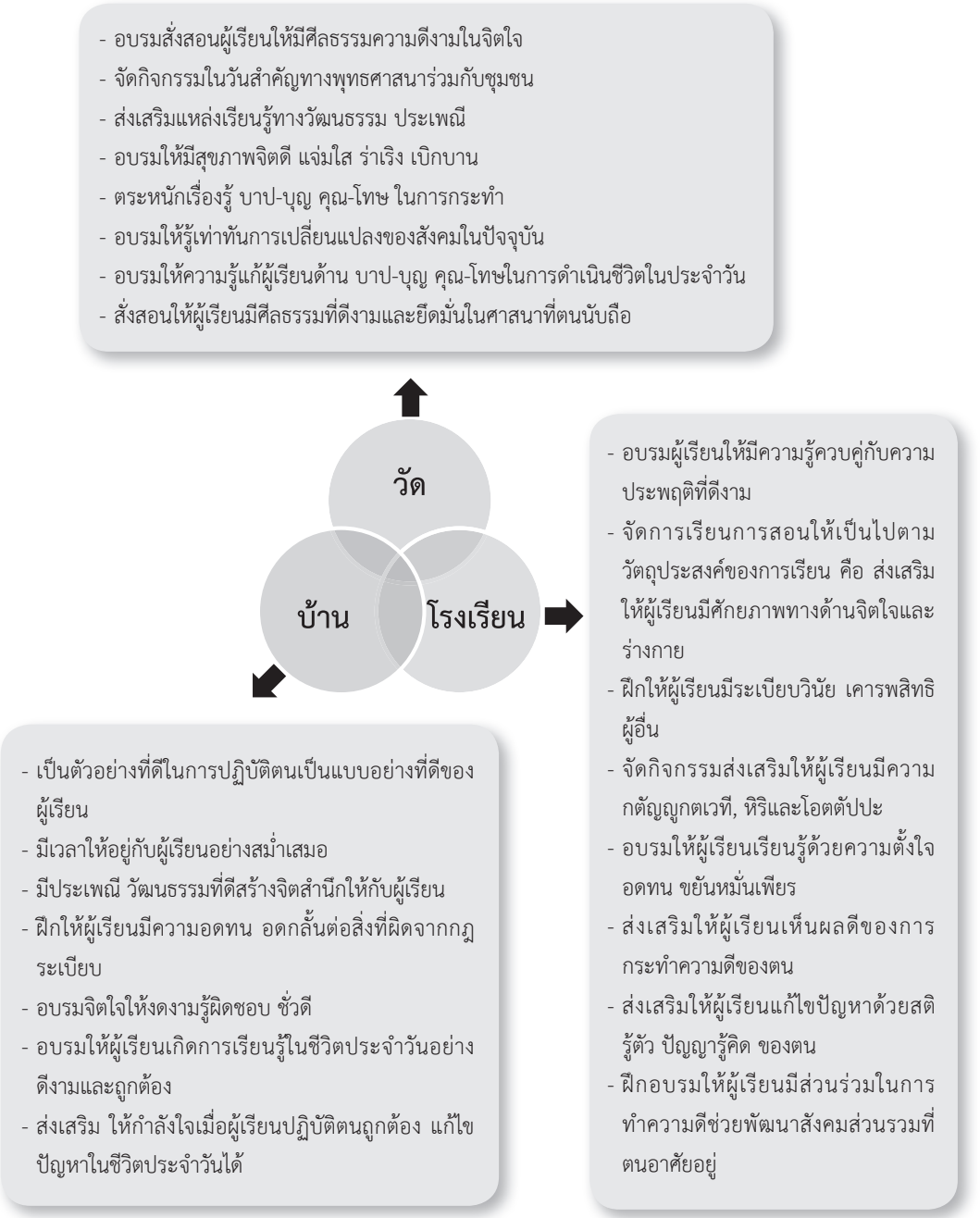
4) ด้านวัดและประเมินผล

จุดแข็ง คือ มีสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายและทันสมัยด้วยเทคโนโลยี มีการส่งเสริมสื่อการเรียนการสอนจากบ้าน วัด และโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง โอกาส คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการสนับสนุนกระบวนการวัดและประเมินผลที่พัฒนาผู้เรียน บ้าน วัด และโรงเรียนมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล

กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายในชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนเชิงรุก คือ บ้าน ใช้นักปราชญ์ท้องถิ่นในการร่วมมือสะท้อนพฤติกรรมนักเรียน วัด พระสังฆาธิการและพระภิกษุ สามเณร ช่วยเสนอแนะการพัฒนาผู้เรียนได้เป็นอย่างดี โรงเรียน ผู้บริหารและครูเป็นผู้ทำหน้าติดตามวัดและประเมินผลการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างใกล้ชิดโดยปรับปรุงจากผลการสะท้อนจากเครือข่าย

รูปแบบเครือข่ายชุมชนสำหรับสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา

ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี การสร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา นำมาเสนอเป็นรูปแบบเครือข่ายชุมชนสำหรับสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาผู้เรียน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา (ฉบับร่าง) ดังภาพ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบเครือข่ายชุมชนสำหรับสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักพุทธบริหารการศึกษา (ฉบับร่าง)

ผู้วิจัยสรุปผลการนำเสนอรูปแบบเครือข่ายชุมชนสำหรับสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาผู้เรียน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นรูปแบบเครือข่ายชุมชนสำหรับสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาผู้เรียน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา (ฉบับสมบูรณ์) ดังภาพที่ 2 ดังนี้

บ้าน

- เป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้เรียน
- มีเวลาให้อยู่กับผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ
- มีประเพณี วัฒนธรรมที่ดีสร้างจิตสำนึกให้กับผู้เรียน
- ฝึกให้ผู้เรียนมีความอดทน อดกลั้นต่อสิ่งที่ผิดจากกฎระเบียบ มีความรับผิดชอบ
- ทุกคนในบ้านควรมีศีลเสมอกัน มีศรัทธาเสมอกัน มีความเสียสละเสมอกัน มีปัญญาเสมอกัน
- อบรมจิตใจให้งดงามรู้ผิดชอบ ชั่วดี
- อบรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในชีวิตประจำวันอย่างดีงามและถูกต้อง และให้ทำความเข้าใจในเรื่องอานิสงส์แห่งศีล
- ส่งเสริม ให้กำลังใจเมื่อผู้เรียนปฏิบัติตนถูกต้อง แก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันได้

วัด

- อบรมสั่งสอนผู้เรียนให้มีศีลธรรม ความดีงามในจิตใจ
- จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาร่วมกับชุมชน
- ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมประเพณี
- อบรมให้มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน
- ตระหนักเรื่องรู้ บาป-บุญ คุณ-โทษในการกระทำ
- อบรมให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน
- อบรมให้ความรู้แก่ผู้เรียนด้าน บาป-บุญ คุณ-โทษในการดำเนินชีวิตในประจำวัน
- สั่งสอนให้ผู้เรียนมีศีลธรรมที่ดีงามและยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ

โรงเรียน

- อบรมผู้เรียนให้มีความรู้ควบคู่กับความประพฤติที่ดีงาม
- จัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเรียน คือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีศักยภาพทางด้านจิตใจและร่างกาย
- ฝึกให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย เคารพสิทธิผู้อื่น
- จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวที, หิริและโอตตัปปะ
- อบรมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความตั้งใจอดทน ขยันหมั่นเพียร
- ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นผลดีของการกระทำความดีของตน
- ส่งเสริมให้ผู้เรียนแก้ไขปัญหาด้วยสติรู้ตัว ปัญญารู้คิด ของตน
- ฝึกอบรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำความดีช่วยพัฒนาสังคมส่วนรวมที่ตนอาศัยอยู่

ศีล — **สมาธิ** — **ปัญญา**

ภาพที่ 2 รูปแบบเครือข่ายชุมชนสำหรับสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาผู้เรียน

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การนำเสนอกระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา B+P W+M S+W MODEL ดังแสดงในภาพที่ 3 ดังนี้

W = Wat+M=Meditation

- อบรมสั่งสอนผู้เรียนให้มีศีลธรรมความดีงามในจิตใจ
- จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธ-ศาสนาร่วมกับชุมชน
- ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ประเพณี
- อบรมให้มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน
- ตระหนักเรื่องรู้ บาป-บุญ คุณ-โทษ ในการกระทำ
- อบรมให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน
- อบรมให้ความรู้แก้ผู้เรียนด้าน บาป-บุญ คุณ-โทษในการดำเนินชีวิตในประจำวัน
- สั่งสอนให้ผู้เรียนมีศีลธรรมที่ดีงามและยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ

B = Ban+P=Precept

- เป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้เรียน
- มีเวลาให้อยู่กับผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ
- มีประเพณี วัฒนธรรมที่ดีสร้างจิตสำนึกให้กับผู้เรียน
- ฝึกให้ผู้เรียนมีความอดทน อดกลั้นต่อสิ่งที่ผิดจากกฎระเบียบ มีความรับผิดชอบ
- ทุกคนในบ้านควรมีศีลเสมอกัน มีศรัทธาเสมอกัน มีความเสียสละเสมอกัน มีปัญญาเสมอกัน
- อบรมจิตใจให้งดงามรู้ผิดชอบ ชั่วดี
- อบรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในชีวิตประจำวันอย่างดีงามและถูกต้อง และให้ทำความเข้าใจในเรื่องอานิสงส์แห่งศีล
- ส่งเสริม ให้กำลังใจเมื่อผู้เรียนปฏิบัติตนถูกต้อง แก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันได้

S=School+W=Wisdom

- อบรมผู้เรียนให้มีความรู้ควบคู่กับความประพฤติที่ดีงาม
- จัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเรียน คือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีศักยภาพทางด้านจิตใจและร่างกาย
- ฝึกให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย เคารพสิทธิผู้อื่น
- จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวที, หิริและโอตตัปปะ
- อบรมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร
- ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นผลดีของการกระทำความดีของตน
- ส่งเสริมให้ผู้เรียนแก้ไขปัญหาด้วยสติรู้ตัว ปัญญารู้คิดของตน
- ฝึกอบรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำความดีช่วยพัฒนาสังคมส่วนรวมที่ตนอาศัยอยู่

ภาพที่ 3 B+P W+M S+W MODEL

สามารถอธิบาย B+P W+M S+W MODEL ได้ดังต่อไปนี้

B = Ban บ้าน และ P=Precept ศีล มีกระบวนการสร้างเครือข่ายร่วมกับชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้วยศีล ได้แก่

1) เป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้เรียน
2) มีเวลาให้อยู่กับผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ
3) มีประเพณี วัฒนธรรมที่ดีสร้างจิตสำนึกให้กับผู้เรียน
4) ฝึกให้ผู้เรียนมีความอดทน อดกลั้นต่อสิ่งที่ผิดจากกฎระเบียบ มีความรับผิดชอบ
5) อบรมจิตใจให้งดงามรู้ผิดชอบ ชั่วดี
6) ทุกคนในบ้านควรมีศีลเสมอกัน มีศรัทธาเสมอกัน มีความเสียสละเสมอกัน มีปัญญาเสมอกัน
7) อบรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในชีวิตประจำวันอย่างดีงามและถูกต้อง และให้ทำความเข้าใจในเรื่องอานิสงส์แห่งศีล
8) ส่งเสริม ให้กำลังใจเมื่อผู้เรียนปฏิบัติตนถูกต้อง แก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันได้

W = Wat วัด และ M=Meditation สมาธิ มีกระบวนการสร้างเครือข่ายร่วมกับชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้วยสมาธิ ได้แก่

1) อบรมสั่งสอนผู้เรียนให้มีศีลธรรมความดีงามในจิตใจ
2) จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาร่วมกับชุมชน
3) ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ประเพณี
4) อบรมให้มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน
5) ตระหนักเรื่องรู้ บาป-บุญ คุณ-โทษ ในการกระทำ
6) อบรมให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน
7) อบรมให้ความรู้แก้ผู้เรียนด้าน บาป-บุญ คุณ-โทษในการดำเนินชีวิตในประจำวัน
8) สั่งสอนให้ผู้เรียนมีศีลธรรมที่ดีงามและยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ

S = School โรงเรียน และ W=Wisdom ปัญญา มีกระบวนการสร้างเครือข่ายร่วมกับชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้วยปัญญา ได้แก่

1) อบรมผู้เรียนให้มีความรู้ควบคู่กับความประพฤติที่ดีงาม
2) จัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเรียน คือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีศักยภาพทางด้านจิตใจและร่างกาย
3) ฝึกให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย เคารพสิทธิผู้อื่น
4) จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวที, หิริและโอตตัปปะ
5) อบรมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร

6) ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นผลดีของการกระทำความดีของตน

7) ส่งเสริมให้ผู้เรียนแก้ไขปัญหาด้วยสติรู้ตัว ปัญญารู้คิด ของตน

8) ฝึกอบรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำความดีช่วยพัฒนาสังคมส่วนรวมที่ตนอาศัยอยู่

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านเนื้อหา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการจัดเนื้อหาที่เน้นสอดคล้องกับหลักสูตรท้องถิ่นและบ้าน วัดและโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร

2. ด้านการเรียนการสอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงกับเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

4. ด้านการวัดและประเมินผล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการวัดและประเมินผลที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมและบ้าน วัดและโรงเรียนมีกระบวนการวัดและประเมินผลร่วมกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงควรมีการนำเรื่องกระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาไปทำการวิจัยเชิงปริมาณหรือเชิงผสมผสานวิธี

2. ควรมีการทำการวิจัยในประเด็นรูปแบบการสร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา

References

Chaemchoy, S. and Usaho, C. (2012). The Career Education Approach in Basic Education: Thanom Ras Bumrung School. *Journal of Education Khon Kaen University*, 35(1), 100-110.

Kaewdang, R. (1998). *Thailand Education Revolution*. (6th ed.). Bangkok: Phikhanek.

Petchaboon, J., Wongnaya, S. and Sompongtam, C. (2013). Strategies for Internal Quality Assurance System of Primary Schools under Kamphaengphet Primary Educational Service Area 1 and 2. *Journal of Education Naresuan University*, 15(1), 70-80.

Sootpaisan. (2010). *The national Economic and Social Development Plan, Vol 11 (B.E.2555-2559)*. Bangkok: Sootpaisan.

Sornpukde, B., Chatrupracheewin, C. and Chaemchoy, S. (2016). Model of a Collaboration Network for the Development of Educational Management of Municipal Schools. *Journal of Education Naresuan University*, 8(4), 99-112.

The Ministry of Education (2001). *Education Reform Advances with Confidence*. Bangkok: the Religious Publishers

The Office of the National Education Committee. (1998). *The National Education Act B.E. 2542*. Bangkok: Prigwang Graphic.

รูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้*

A Buddhist Psychological Model for Leadership Development of Learning Organization

ชนันทกรณ์ เกียรติจานนท์
Chanunthakorn Kiatjanon
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
Email: chakiatjanon@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสนาและตามหลักจิตวิทยา 2) เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์การพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสนาและตามหลักจิตวิทยา และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี ด้วยการใช้วิธีการเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาและจิตวิทยา จำนวน 5 รูป/คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธจิตวิทยาที่มีผลต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ในประเทศไทย พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุดที่ถูกเลือกเข้ามาก่อนมี 26 ข้อ จะมีผลต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ในประเทศไทย เพิ่มขึ้นร้อยละ 95.20 (Adjusted R^2 = .952) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 รูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมี 3 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านวิสัยทัศน์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 (V) ด้านความรอบรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 (M) และด้านการเรียนรู้ร่วมกันตามหลักสังคหวัตถุ 4 (T) เรียกว่า VMT Model และผลการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า รูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้มีความเหมาะสมในการพัฒนาองค์กรให้ดียิ่งขึ้นได้

คำสำคัญ: รูปแบบพุทธจิตวิทยา; การพัฒนาภาวะผู้นำ; องค์กรแห่งการเรียนรู้

---

* Received July 30, 2018; Revised August 11, 2018; Accepted November 22, 2018

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the leadership development of learning organization according to the principles of Buddhism and psychology, 2) to analyze and synthesize the leadership development of learning organization according to the principles of Buddhism and psychology, and 3) to propose the model of Buddhist Psychology for leadership development of learning organization. Mixed methods research; applied qualitative methods to explain quantitative results was used for research design and was divided into two phases.. Key informants were 5 Buddhist and psychological experts and selected by purposive sampling. Qualitative data was collected by interview form and data was analyzed by using content analysis. Results were showed as follows:

With regard to the development of leadership according to the principles of Buddhist psychology affecting the attributes of leadership of learning organization, the results show that these 26 best selected predictive variables had an effect on the attributes of leadership of learning organization, increased at 95.20 percent (Adjusted R^2 = .952) with the statistical significance at the level of .05. The developed model of Buddhist Psychology for leadership development had 3 main aspects consisted of Vision with Sappurisa Dhamma 7, mastery with Iddhipada 4 and learning team with Sangahavatthu 4, called “VMT Model”. Results from expert’s opinions indicated that a Buddhist Psychological model for leadership development of learning organization was appropriate for enhancing organization development.

Keywords: Buddhist Psychological Model; Leadership Development; Learning Organization

บทนำ

พุทธจิตวิทยาหรือจิตวิทยาแนวพุทธนั้นเป็นแนวคิดที่นำแก่นคำสอนของพุทธศาสนาที่ว่าด้วยเรื่องทุกข์และวิถีทางในการเข้าถึงความดับทุกข์นั้นมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการทางจิตวิทยา จิตวิทยาการให้คำปรึกษาตามแนวพุทธเป็นแนวทางในการให้การปรึกษาทางพุทธจิตวิทยาโดยเน้นวิธีฝึกปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนที่มุ่งเน้นการให้มนุษย์รู้จักทุกข์และการดับทุกข์ โดยมีแนวทางให้มนุษย์รู้จักตนเอง ทำความเข้าใจตนเอง และเข้าใจถึงกฎธรรมชาติ เป็นการศึกษาจากภายในตัวตนของมนุษย์ เมื่อมนุษย์เกิดความเข้าใจตนเองและธรรมชาติแล้ว มนุษย์จะสามารถปรับตัว เปลี่ยนแปลง และพัฒนาตนไปสู่วิถีทางชีวิตที่เป็นประโยชน์

ภาวะผู้นำถือเป็นคุณลักษณะหรือองค์ประกอบประการหนึ่ง ซึ่งผู้นำทุกคนควรจะมี ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ และจะต้องมีคุณลักษณะ คือ มีสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ และความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม และลักษณะผู้นำที่มีคุณภาพต้องประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ มองกว้าง คิดไกล และใฝ่สูง ตลอดจนมีประสิทธิภาพตามแนวทางของหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคนและสังคม (P.A. Payutto, 2003)

องค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นแนวคิดการบริหารที่นำไปใช้เป็นพื้นฐานให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จขององค์กรได้ทุกประเภท ไม่ว่าเป็นภาคธุรกิจ ภาคเอกชน หรือรัฐวิสาหกิจ ต่างนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการบริหารรูปแบบอื่นๆ เพื่อพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้งและบรรลุผลสำเร็จในภาพรวมขององค์กร (Makhasiranon, 2002) ซึ่งองค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นองค์กรที่สมาชิกได้ขยายขีดความสามารถของตนเพื่อการสร้างงานและการบรรลุเป้าหมายของงานอย่างต่อเนื่อง ในฐานะที่องค์กรทางการศึกษาเป็นองค์กรที่ผูกกับเรื่องการสอนและการเรียนรู้เป็นหลัก (Hoy&Miskel, 2001) องค์กรแห่งการเรียนรู้จึงเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญและจำเป็นต่อการบริหารองค์กรยุคใหม่ ซึ่งจะเป็นยุคที่เน้นการพัฒนาไปที่ทรัพยากรบุคคลกันอย่างสูงสุด ดังนั้น ในบรรดาองค์กรแห่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ สถาบันอุดมศึกษาจึงควรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มากกว่าองค์กรประเภทอื่นๆ รูปแบบของสถาบันอุดมศึกษาที่สามารถตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและอนาคต คือ องค์กรแห่งการเรียนรู้ ที่เชื่อว่าการทำงานในโลกยุคใหม่จะเต็มไปด้วยการเรียนรู้มากขึ้น องค์กรใดที่สามารถเรียนรู้ได้เร็ว ก็จะเป็นองค์กรที่ได้เปรียบต่อการพัฒนาในสภาพที่มีการแข่งขัน จากที่กล่าวมาจะพบว่า สถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นต้องปรับตัวไปสู่บรรยากาศในการบริหารงานในรูปแบบขององค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยมีรูปแบบการทำงานเป็นทีม มีการเรียนรู้ร่วมกันและมีความคิดความเข้าใจเชิงระบบที่ประสานกัน ทำให้ทรัพยากรบุคคลในองค์กรมีความสามารถ ความเชี่ยวชาญและเป็นมืออาชีพอย่างแท้จริง มีการจัดองค์กรเพื่อการเรียนรู้ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่มุ่งสู่อนาคต มีการสื่อสารในสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ สิ่งที่เป็นสาระข้อเท็จจริง ประกอบด้วยเหตุผลและความจริงใจ (Pintamul, 2017) นอกจากนี้ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาจะต้องวางแผนปรับโครงสร้างและกำกับติดตาม

การดำเนินการขององค์กรเพื่อให้บังเกิดผลลัพธ์สูงสุด

ดังนั้น หากนำหลักพุทธจิตวิทยาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้การดำเนินการตามภารกิจต่างๆ บรรลุเป้าหมาย โดยการทำงานเป็นทีม มีการเรียนรู้ร่วมกัน และมีความคิดความเข้าใจเชิงระบบที่ประสานกัน ทำให้ทรัพยากรบุคคลในองค์กรเป็นมืออาชีพ และมีการจัดองค์กรเพื่อการเรียนรู้ดังที่กล่าวข้างต้น การวิจัยด้วยการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา เพื่อนำเสนอรูปแบบภาวะผู้นำตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถาบันอุดมศึกษาที่ปรากฏองค์ประกอบ แนวคิด และแนวปฏิบัติที่เหมาะสม สามารถมองเห็นอย่างเป็นรูปธรรม สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริงในการปรึกษาเพื่อพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสนาและตามหลักจิตวิทยา

2. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์การพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสนาและตามหลักจิตวิทยา

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ด้วยการใช้วิธีการเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Methods to Explain Quantitative Results) ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์พุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ผ่านการพิจารณาเป็นค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่า ข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.60-1.00 ทุกข้อ และผ่านการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบัค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.826 แล้วจึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณาจารย์ พนักงาน และบุคลากรสายสนับสนุนที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 400 ราย สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน และสถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ระยะที่ 2 การนำเสนอรูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 รูป/คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง และแล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

การพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสนาและตามหลักจิตวิทยา

การพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสนาและตามหลักจิตวิทยา พบว่า มี 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 2) การพัฒนาภาวะผู้นำด้านการเรียนรู้ร่วมกันตามหลักสังคหวัตถุ 4 และ 3) การพัฒนาภาวะผู้นำด้านความรอบรู้ตามหลักอิทธิบาท 4

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

บุคลากรในมหาวิทยาลัย จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย รองลงมาคือ เพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี รองลงมา มีอายุ 40–45 ปี มีอายุ 51 ปีขึ้นไป และมีอายุ 46–50 ปี ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาโท รองลงมา มีระดับการศึกษาปริญญาเอก และมีระดับการศึกษาปริญญาตรี ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีตำแหน่งงานเป็นอาจารย์ รองลงมา มีตำแหน่งงานเป็นบุคลากรสายสนับสนุน และมีตำแหน่งงานเป็นผู้บริหาร ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งงาน 3–5 ปี รองลงมา มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งงาน มากกว่า 10 ปี มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งงาน 6–10 ปี และมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งงาน 2 ปีหรือน้อยกว่า ตามลำดับ ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับองค์กรแห่งการเรียนรู้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นต่อการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับองค์กรแห่งการเรียนรู้

การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธจิตวิทยา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
การพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์ (สัปปุริสธรรม 7)	3.78	0.77	มาก
การพัฒนาภาวะผู้นำด้านความรอบรู้ (อิทธิบาท 4)	3.71	0.92	มาก
การพัฒนาภาวะผู้นำด้านการเรียนรู้ร่วมกัน (สังคหวัตถุ 4)	3.78	0.89	มาก
โดยรวมเฉลี่ย	**3.76**	**0.82**	**มาก**

จากตาราง 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นต่อการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับองค์กรแห่งการเรียนรู้ เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์ (สัปปุริสธรรม 7) การพัฒนาภาวะผู้นำด้านการเรียนรู้ร่วมกัน (สังคหวัตถุ 4) และการพัฒนาภาวะผู้นำด้านความรอบรู้ (อิทธิบาท 4) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์ตัวแปรพยากรณ์การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธจิตวิทยาที่มีผลต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้

ตารางที่ 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณของตัวแปรพยากรณ์ที่มีผลต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t
	b	Std. Error	β	
(Constant) (a)	.100	.055		1.806
ผู้นำมีความสามารถในการวิเคราะห์สถานภาพปัจจุบันของหน่วยงานเพื่อนำไปสู่การพัฒนาได้ (X_2)	.059	.025	.058	2.371
ผู้นำมีหลักคิดที่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่และความรู้ความสามารถ (X_4)	.112	.025	.120	4.543
ผู้นำมีการวางแผนการดำเนินการที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์องค์กร (X_5)	.104	.021	.110	5.030
ผู้นำมีความเข้าใจบทบาทและภารกิจขององค์กรอย่าง" ถ่องแท้ (X_6)	.191	.028	.194	6.890
ผู้นำเป็นผู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์" ทั้งในประเทศและต่างประเทศ (X_8)	.082	.023	.093	3.650
ผู้นำเป็นนักประสานงานที่ดีกับทุกองค์กรและทุกภาคส่วนในการบริหาร (X_{13})	.074	.018	.075	4.003
ผู้นำวางหลักการและบริหารองค์กรเป็นขั้นตอน (X_{15})	.166	.024	.166	7.000
ผู้นำสนับสนุนการจัดบุคลากรในการเข้ารับการฝึกอบรมกับหน่วยงานภายนอก (X_{17})	.067	.021	.082	3.235
ผู้นำมีทักษะในการเรียนรู้สิ่งใหม่และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในองค์กร (X_{18})	.088	.023	.107	3.788

ตารางที่ 2 (ต่อ)

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t
	b	Std. Error	β	
ผู้นำมีการจัดกลไกการบริหารงานให้สามารถเรียนรู้" สิ่งใหม่ๆ ได้ง่าย (X_{23})	.175	.025	.211	6.974
ผู้นำมีความเอาใจใส่ต่อสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากการเปิดโอกาสให้บุคลากรเรียนรู้ สิ่งใหม่ (X_{25})	.049	.023	.059	2.158
ผู้นำมีความหมั่นเพียรในการฝึกฝนการปฏิบัติงาน" รูปแบบใหม่ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพของการทำงาน (X_{26})	.076	.024	.086	3.176
ผู้นำมีความหมั่นเพียรในการฝึกฝนการปฏิบัติงาน" รูปแบบใหม่ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพของการทำงาน (X_{26})	.076	.024	.086	3.176
ผู้นำส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีจิตสำนึก" ในการใฝ่เรียนรู้ (X_{27})	.125	.026	.147	4.851
ผู้นำมีความมุ่งมั่นสร้างการเรียนรู้ในองค์กรอย่างสร้างสรรค์ (X_{28})	.211	.033	.231	6.447
ผู้นำทบทวนปัญหาและข้อบกพร่องต่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของบุคลากรเพื่อนำไปสู่การหาวิธีแก้ไข(X_{29})	.195	.024	.227	8.248
ผู้นำยกย่องให้เกียรติผู้อื่นเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน (X_{30})	.049	.025	.057	1.988
ผู้นำเป็นผู้เปิดโอกาสให้เกิดการคิดวิเคราะห์เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาของบุคลากรทุกระดับ (X_{34})	.118	.023	.129	5.175
ผู้นำมีความสุภาพ อ่อนโยน เอาใจใส่บุคลากรให้พัฒนาศักยภาพได้ตามเป้าหมาย (X_{35})	.087	.026	.103	3.302
ผู้นำมีใจที่เปิดกว้างและให้โอกาสบุคลากรแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนางานที่ได้รับมอบหมาย (X_{36})	.142	.026	.161	5.430
ผู้นำสนับสนุนให้มีการถ่ายทอดความรู้ระหว่างบุคลากรด้วยกันเพื่อให้แต่ละคนได้แสดงศักยภาพที่มีอยู่ (X_{39})	.145	.025	.165	5.814
ผู้นำเปิดเวทีให้เกิดการแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ระหว่างกันเพื่อพัฒนาศักยภาพของการทำงาน (X_{40})	.096	.025	.111	3.864
ผู้นำเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่จากวิทยากรพิเศษจากภายนอก (X_{41})	.157	.018	.175	8.890

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t
	b	Std. Error	β	
ผู้นำอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อ" การทำงานเป็นทีมที่ดีขึ้น (X_{43})	.073	.022	.083	3.334
ผู้นำปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายต่อการส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาการเรียนรู้ร่วมกัน (X_{44})	.357	.029	.400	12.305
	R^2 = .955		Adjusted R^2 = .952	

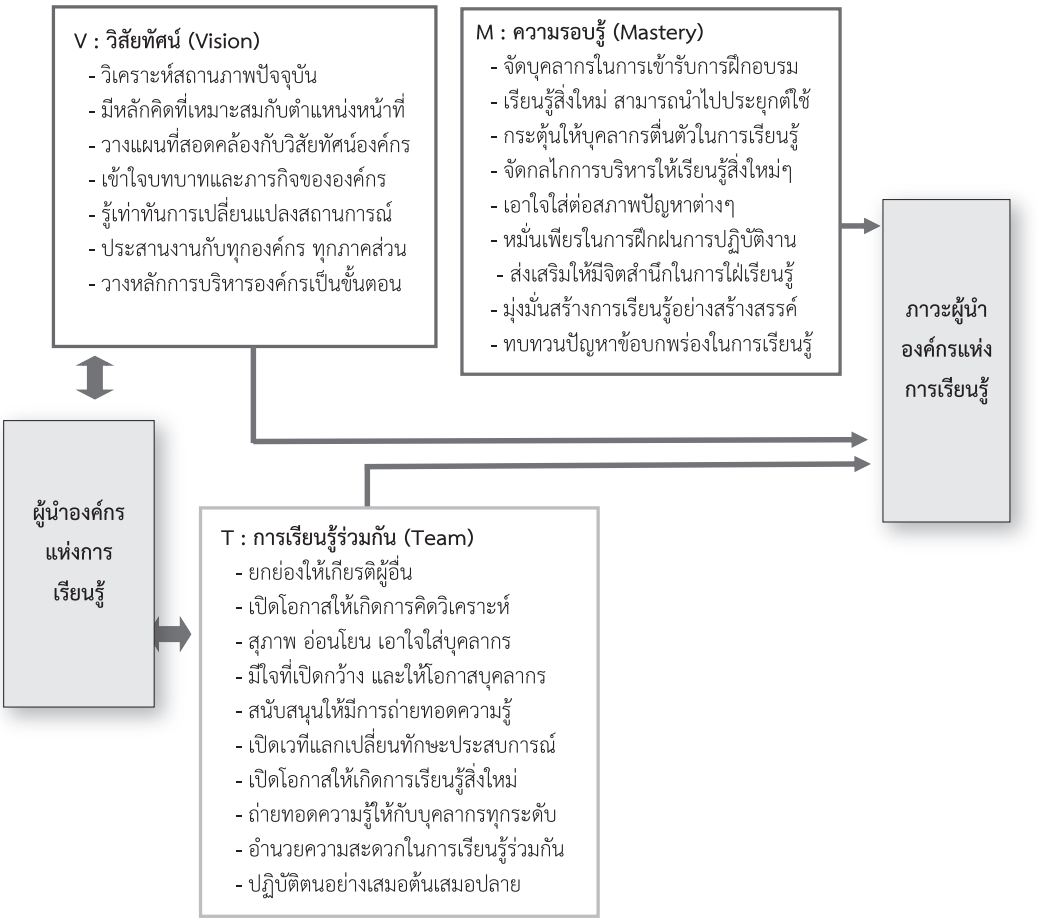
*p < .05, **p < .01

จากตาราง 2 ปรากฏว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุดที่ถูกเลือกเข้ามาก่อนมี 26 ข้อ ประกอบด้วย การพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์ (สัปปุริสธรรม 7) จำนวน 7 ข้อ การพัฒนาภาวะผู้นำด้านความรอบรู้ (อิทธิบาท 4) จำนวน 9 ข้อ การพัฒนาภาวะผู้นำด้านการเรียนรู้ร่วมกัน (สังคหวัตถุ 4) จำนวน 10 ข้อ จะมีผลต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพิ่มขึ้นร้อยละ 95.20 (Adjusted R^2 = .952) กล่าวคือ เมื่อบุคลากรมีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์ (สัปปุริสธรรม 7) จำนวน 7 ข้อ มีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านความรอบรู้ (อิทธิบาท 4) จำนวน 9 ข้อ และมีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการเรียนรู้ร่วมกัน (สังคหวัตถุ 4) จำนวน 10 ข้อ เพิ่มขึ้นเท่ากับจำนวน 1 ระดับ จะมีผลต่อระดับคุณลักษณะภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้เพิ่มขึ้น .952 ระดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 และสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธจิตวิทยาที่มีผลต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยนำค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์มาเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

$$\check{Z}_z = .058(Z2) + .120(Z4) + .110(Z5) + .194(Z6) + .093(Z8) + .075(Z13) + .166(Z15) + .082(Z17) + .107(Z18) + .120(Z21) + .211(Z23) + .059(Z25) + .086(Z26) + .147(Z27) + .231(Z28) + .227(Z29) + .057(Z30) + .129(Z34) + .103(Z35) + .161(Z36) + .165(Z39) + .111(Z40) + .175(Z41) + .076(Z42) + .083(Z43) + .400(X44)$$

ผลการวิเคราะห์เพื่อนำเสนอรูปแบบพุทธจิตวิทยา เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้

ผู้วิจัยเสนอรูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น มี 3 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านวิสัยทัศน์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 (V) ด้านความรอบรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 (M) และด้านการเรียนรู้ร่วมกันสังคหวัตถุ 4 (T) เรียกว่า VMT Model และผลการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้มีความเหมาะสมในการพัฒนาองค์กรให้ดียิ่งขึ้นได้ แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ในประเทศไทยที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธจิตวิทยาที่มีผลต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ในประเทศไทย ตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุดที่ถูกเลือกมี 26 ข้อ ประกอบด้วย การพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์ (สัปปุริสธรรม 7) จำนวน 7 ข้อ การพัฒนาภาวะผู้นำด้านความรอบรู้ (อิทธิบาท 4) จำนวน 9 ข้อ การพัฒนาภาวะผู้นำด้านการเรียนรู้ร่วมกัน (สังคหวัตถุ 4) จำนวน 10 ข้อ จะมีผลต่อระดับคุณลักษณะภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ในประเทศไทยเพิ่มขึ้น .952 ระดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 สอดคล้องกับการศึกษาของวรุตม์ ทวีศรี (Taweesri, 2014) พบว่า หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำที่มีอิทธิพลต่อองค์กรประสิทธิภาพสูง คือ (1) หลักสัปปุริสธรรม 7 มีอิทธิพลระดับปานกลางถึงสูง (2) หลักอิทธิบาท 4 มีอิทธิพลระดับปานกลาง และ (3) หลักสังคหวัตถุ 4 มีอิทธิพลค่อนข้างน้อยถึงปานกลางโดยนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นทั้ง 7 ด้านของธรรมนี้ ผู้นำที่ดีถ้ามีหลักธรรมทั้ง 7 นี้จะทำให้ผู้นำเป็นคนน่าเชื่อถือ ทำให้เกิดศรัทธาในหมู่พนักงานได้ การนำหลักอิทธิบาท 4 มาปฏิบัติส่งผลเชิงบวกต่อการพัฒนาองค์กร ผู้นำต้องมีความขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่กับการทำงานและผู้ร่วมงาน และเมื่อนำหลักสังคหวัตถุ 4 เข้ามาเป็นตัวควบคุม ผู้นำที่จะได้ใจและบริหารคนได้ ต้องมีการเสียสละ อุทิศตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และยังสอดคล้องกับการศึกษาของธงชัย สิงอุดม (Sing-Udom, 2014) พบว่า พฤติกรรมของผู้นำที่ควรให้ความสนใจในสมาชิกในการส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้นกับบุคคลากร และพฤติกรรมของผู้นำที่ต้องให้ความสนใจกับการทำให้เป้าหมายของงาน จะมีการกำหนดเป้าหมายมาตรฐาน มีการมอบหมายงานรวมทั้งการผลักดันให้เกิดความสำเร็จ จากหลักธรรมที่ได้นำมาบูรณาการในการพัฒนาภาวะผู้นำ ให้พบหลักหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาการพัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารจัดการปกครองคณะสงฆ์ คือ หลักสัปปุริสธรรม 7 และ พรหมวิหาร 4

รูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ในประเทศไทย พบว่า ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความรอบรู้ และด้านการเรียนรู้ร่วมกัน ประกอบด้วยหลักธรรม ดังต่อไปนี้ (1) สัปปุริสธรรม 7 ด้านวิสัยทัศน์ (2) อิทธิบาท 4 ด้านความรอบรู้ และ (3) สังคหวัตถุ 4 ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของทรงกรด เจริญพร (Charoenphon, 2009) พบว่า องค์การแห่งการเรียนรู้ตามแนวหลักธรรมพุทธศาสนา ประกอบด้วยหลักธรรมในแต่ละหลักการ ดังนี้ หลักการที่ 1 ความรอบรู้แห่งตน ได้แก่ ปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฏฐิ 2 ธรรมมีอุปการะมาก 2 ไตรสิกขา ปัญญา 3 ฆราวาสธรรม 4 หลักการที่ 2 รูปแบบ วิธีคิด และมุมมองที่เปิดกว้าง หลักการที่ 3 การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม หลักการที่ 4 การเรียนรู้เป็นทีม หลักการที่ 5 การคิดเชิงระบบ และยังสอดคล้องกับการศึกษาของบุษกร วัฒนบุตร (Wattanabut, 2016) พบว่า) แนวการบริหารจัดการองค์กรเพื่อการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้บนฐานแห่งพุทธิปัญญาเป็นกระบวนการต่างๆ ที่จะกลั่นกรองให้ได้มาซึ่งความรู้ เพื่อนำมารองรับกับการดำรงชีวิตของมนุษย์บนโลกปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ และมีสมองในการเรียนรู้ จึงเป็นวิธีทางการดำรงชีวิตตามความคิดที่ตนเองค้นพบและรับรู้จนตกผลึกเป็นแก่นความรู้ที่แท้จริงในการที่จะเข้าใจตนเองและสังคมจนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1) ผู้นำควรยึดหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้านวิสัยทัศน์โดยการวางระบบบริหารงบประมาณอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์ต่อองค์กรทั้งในปัจจุบันและอนาคต จัดทำนโยบายหรือโครงการเหมาะสมกับจังหวะและเวลา และวางหลักการและบริหารองค์กรอย่างเป็นขั้นตอน

2) ผู้นำควรประยุกต์หลักพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้านความรอบรู้ โดยควรมีการติดตามให้บุคลากรนำความรู้มาใช้ในการทำงานตลอดเวลา มีการจัดกลไกการบริหารงานให้สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้ง่าย

3) ผู้นำควรนำหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้านการเรียนรู้ร่วมกันด้วยการเปิดเวทีให้เกิดการแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ระหว่างกันเพื่อพัฒนาศักยภาพของการทำงาน และผู้นำควรเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคลากรทุกระดับในโอกาสพิเศษขององค์กร

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการออกแบบการวิจัยแบบผสมวิธี ในการนำหลักพุทธจิตวิทยาพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถาบันอุดมศึกษาไทยที่มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น สาราณียธรรม 6 และภาวนา 4

2) ควรมีการศึกษาวิจัยและขยายผลการศึกษาในการนำหลักพุทธจิตวิทยาพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ขององค์กรอื่นๆ ในประเทศไทยต่อไป

3) ควรมีการศึกษาตัวแปรการวิจัยที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีการนำหลักพุทธจิตวิทยาเป็นตัวแปรส่งผ่าน

References

Charoenphon, S. (2009). *The Learning Organization Based upon Dhamma of Buddhism.* Dissertation in Educational Administration, Graduate School, Burapha University.

Hoy, & Miskel. (2001). *Education administration.* New York: McGraw–Hill.

Kodsiri, C., Nitedsilp, W., Klaharn, W., Samutchai, C. (2016). The development of a learning organization within Buddhist principles for the Buddhist University in the northern region of Thailand. *FEU Academic Review*, 10(3), 200-214.

Makhasiranon, W. (2002). *Learning organization to intelligent organization*. Bangkok: Expert Net.

Phra Dhammapitaka. (P.A. Payutto). (2003). *Leadership: Importance on Human and Country Development*. Bangkok: Thammada Publishing.

Pintamul, P. (2017). Management Corporate Social Responsibility According to the Buddhist Monks of Thailand for Community and Society. *Journal of Arts Management*, 1(2), 119-128.

Senge, P. M. (1990). *The Fifth Discipline: the Art and Practice of the Learning Organization*. New York: Doubleday/Currency.

Sing-Udom, T. (2014). *The Development of Sangha Leadership in Sangha Administrative Area, Region 8*. Dissertation in Doctor of Philosophy (Public Administration). Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Taweesri, W. (2014). *Leadership Development Based on Buddhist Principles for High Efficient Performance of Research and Development Organization under The ministry of Science and Technology*. Dissertation in Doctor of Philosophy (Administration). Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Wattanabut, B. (2016). Organization Management for Learning Organization in the Cognitive Constructivism Based. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(2), 205–219.

Witaya-Udom, W. (2007). *Leadership*. Bangkok: Theera Film and Cytex.

Yawiraj, N. (1994). *Strategic leadership*. Bangkok: Central Express.

การบริหารงานกิจกรรมพัฒนาคุณภาพที่มีผลต่อองค์การสมรรถนะสูง*

Management of Quality Development Activities Affecting High Performance Organizations

พรพงษ์ ปอประพันธ์
Pornpong Porpraphant
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Graduate School Suansundha Rajabhat University
E-mail: pornpongsukh@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กระบวนการส่งเสริมพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานที่มีส่วนร่วมในงานพัฒนาคุณภาพ ด้วยกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ สามารถมีผลต่อองค์การสมรรถนะสูง 2) ปัจจัยความสัมพันธ์ที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพสู่องค์การสมรรถนะสูง ด้านความผูกพัน การใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ และการส่งเสริมของผู้บริหารระดับสูง มีผลต่อองค์กร ที่ร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณภาพกับทีมงาน ทำให้องค์การสมรรถนะสูง แม้มีการปรับเปลี่ยนองค์การในสภาพต่างๆอย่างรุนแรงจากภายนอก สามารถเป็นที่ยอมรับในระดับชาตินานาชาติ ดังมีการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ และ ค่านิยมองค์การ ในการทำงานร่วมกัน “SPEED”เพื่อประสิทธิภาพการทำงาน โดยนำกลุ่มตัวอย่างของ ผู้ปฏิบัติงานที่ใช้การพัฒนางานด้วยกิจกรรมพัฒนาคุณภาพองค์กรใน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกต่อผู้กำกับดูแลองค์การจากภาครัฐ ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหาร และ ผู้ประสานงานในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ จำนวน 20 คน ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมงานพัฒนาคุณภาพ ขององค์การมีผลต่อการทำให้องค์การสมรรถนะสูงขึ้นอยู่กับ นโยบายผู้บริหารระดับสูง การใช้ความคิดสร้างสรรค์ของผู้ปฏิบัติงานเพื่อการสร้างความแตกต่างมี

* Received October 29, 2018; Revised November 20, 2018; Accepted December 26, 2018

ความคิดอย่างเป็นระบบ ต่อยอดในการสร้างนวัตกรรม ส่วนความรู้ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพขึ้นอยู่กับการส่งเสริมของผู้บริหารฯ และความผูกพันเกิดขึ้นจากเงื่อนไขการทำงานในระบบที่กำหนดไว้ในการทำงานเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนด้วยความต่อเนื่อง

จากข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพงานองค์การในการบริหารพัฒนาเพื่อการเพิ่มศักยภาพขององค์การอย่างมีสมรรถนะ ขององค์การที่มีกลไกในการบริหารจัดการด้วย “ทรัพยากร” “เทคโนโลยี” “อุปกรณ์เครื่องมือ” และ “องค์ความรู้ที่สะสม” ที่มี บุคลากรที่สำคัญในการมีบทบาทหน้าที่เพื่อการพัฒนาเชิงรุก และ ตั้งรับ เพื่อการปรับเปลี่ยนวิธีการของเทคโนโลยีที่มีความแตกต่างเป็นผลกระทบต่อเนื้องานในกระบวนการตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคเทคโนโลยีที่มีความรุนแรงเข้ามาเป็นผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ของทศวรรษที่ 21 นี้

คำสำคัญ: กิจกรรมพัฒนาคุณภาพ; การบริหารการส่งเสริม; การสร้างสรรค์; องค์การสมรรถนะสูง

Abstract

The outcome purpose of this research is to search the study 1) the process of promoting the behavior of workers involved in quality development activities. That can affect high-performance organizations. 2) The factors affecting quality development to high-performance organizations be affiliation to use of engagement, creativity, knowledge, and promotion of senior management drive affect for an organization with quality teamwork for the high-performance organization even with organizational changes in various conditions. It can also be recognized on the international level. The sample of this quantitative research from employees who used the development of quality improvement activities in the Electricity Generating Authority of Thailand (EGAT) were 400 people using the questionnaire as a tool to collect data. For the qualitative research use in-depth interviews with 20 people who is government regulators, senior executives, administrators, and coordinators in quality development activities. The research found that Promotion of quality development the organization's impact on the organization's performance depends on its senior management. Using the creativity of the workers to make a difference Systematic thinking can contribute several innovations with knowledge in quality development activities depends on the promotion of management. The engagement comes from working conditions in a system that is defined to be driven by continuity.

Include of findings, researchers have suggested from the research to benefit the development of organizational quality in management development for enhancement. The image of the organization. The organization has a management mechanism with "resources", "technology", "equipment" and "cumulative knowledge". There is key personnel in charge of developing proactive and adaptive strategies for changing the way technology is different, affecting the work process in the process. Especially in the 21st with disruptive technology era.

Keyword: Quality Development Activities; Management Promotion; Engagement, High-Performance Organization

บทนำ

การบริหารจัดการขององค์กรในระดับสังคมสากลปัจจุบันมีโครงสร้างซับซ้อน มีการจัดการบริหารงานด้วยเป้าหมาย วัตถุประสงค์ที่กำหนดบทบาทหน้าที่ โดย บุคคลากร ที่มีความเชี่ยวชาญสามารถกำหนดเงื่อนไขให้องค์การด้วยระบบวิธีการจัดการ (system) โดยใช้มาตรฐานงานเพื่อกำกับขั้นตอนการทำงานอย่างมีเงื่อนไขให้บรรลุวัตถุประสงค์ของภารกิจองค์การ (Galtung, Jacobsen and Jacobsen, 2002) ด้วยผลงาน ที่มี “คุณภาพ” ควบคู่กับความต้องการเพื่อให้เกิดความประทับใจต่อผู้รับบริการ หรือ ลูกค้าอย่างไม่มีที่สิ้นสุดการทำงานขององค์การ มีความรวดเร็วสามารถควบคุมกระบวนการทำงาน ยอมรับการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่างๆทั้งภายในและภายนอกที่มีผลมากระทบ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูง(Kittiwimonchai and Sirisuksilp, 2016) ด้วยการมีสมรรถนะเพื่อให้อยู่รอดสามารถการปรับองค์การเป็นที่ยอมรับจากสังคมภายนอกให้เกิดความยั่งยืน โดยต้องใช้ความสามารถจากความรู้ทักษะความสามารถของบุคลากร (Eisner, 1976) เพื่อการพัฒนางานได้อย่างต่อเนื่อง สามารถตามเทคโนโลยี ที่มีความเปลี่ยนแปลง ด้วยการสร้างความตระหนักให้กับบุคคลากรภายในองค์การทุกระดับให้สามารถดำเนินงานอย่างมีมูลค่าเพิ่มในผลงาน มอบให้กับผู้รับบริการได้อย่างยั่งยืน (Tenner, Irving J. DeToro, 1992).) แนวทางการดำเนินงานในภาครัฐ และภาคเอกชน จึงกำหนดวัตถุประสงค์ในการขับเคลื่อนให้มี “กลยุทธ์” เพื่อความก้าวหน้าทั่วทั้งองค์การตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อให้ได้รับผลงานที่มีคุณภาพ อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีแบบแผนที่ชัดเจน ในการใช้ “ทรัพยากร” “เครื่องมือ” และ “สิ่งอำนวยความสะดวก” ต่างๆ เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด (Hood, Christopher and Peters, B. Guy, 2002) และมีข้อเสนอจำนวนมากต่อการพัฒนาองค์การภาครัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดในการยกเครื่องระบบราชการและสมรรถนะของระบบราชการ (Rukhamate, 2010)

การบริหารงานในปัจจุบันมีส่วนกำหนดโครงสร้างงาน เพื่อให้มีการพัฒนาโดยอาศัยข้อมูลทั้งที่ซับซ้อน มีพื้นฐานงานที่ต้องประยุกต์การบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีทันสมัย มีแผนงานกลยุทธ์เพื่อความเป็นเลิศในการทำงานจำเป็นต้องใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรเฉพาะทาง การทำงานกับสังคมประเทศที่แตกต่าง การจัดการพัฒนางานตามทิศทางมีผลของพลังความร่วมมือและมีความยืดหยุ่นในภาครัฐของประเทศไทยที่ระบุไว้ตามแนวกรอบยุทธศาสตร์ของประเทศใน 20 ปี โดยเริ่มต้นตั้งแต่ ปี 2560-2579 ความจำเป็นต่อองค์การเพื่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันภายใต้สิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง อีกทั้งยังประกอบด้วยคุณลักษณะ 5 ประการ โดย บุยเตนโดศ (Buytendijk, 2010) คือ

1) การตั้งเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่และดำเนินการเพื่อมุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดอย่างมั่นคงและต่อเนื่อง

2) การร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียภายใน (employees) และภายนอกองค์การ (ลูกค้า), supplier, ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3) มีการกำหนดกลยุทธ์และวางแนวทางที่ทำให้พนักงานองค์การรู้ว่าต้องทำอะไรเพื่อให้เกิดผลดีกับหน่วยงานและองค์การ

4) สามารถปรับตัวเพื่อให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงที

5) มีการจัดการองค์กรที่มีรูปแบบ เรียบง่ายและมีการประสานงานระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง

ตัวอย่างองค์การขนาดใหญ่ของประเทศไทยมีความคล้ายคลึงกันในด้านการบริหารจัดการ ด้วยวิธีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนกลยุทธ์ มีความต่อเนื่องของวัฒนธรรมองค์การที่สร้างขึ้น อย่างมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานตามภารกิจที่กำหนด และ การพัฒนาผลงาน โดยอาศัยองค์ความรู้ของการพัฒนา ทรัพยากรบุคคล เป็นหลัก เพื่อการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจประเทศ โดย องค์การระดับใหญ่ เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) มุ่งเน้นการทำงานด้วยวิสัยทัศน์ “นวัตกรรมพลังงานไฟฟ้าเพื่อชีวิตที่ดีกว่า” โดยมีการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า มีการพัฒนา “บุคลากร” ให้มีความรู้ความเข้าใจในการทำงานอย่างมีส่วนร่วม ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีในการรองรับหน้าที่เพื่อพัฒนาธุรกิจด้านการผลิตกำลังไฟฟ้า โดยใช้การวิเคราะห์กระบวนการทำงานทั้งด้านเทคนิค และด้านการจัดการ กำหนดให้ “กิจกรรมพัฒนาคุณภาพ” ขององค์การมาเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงเพื่อการพัฒนางานในปัจจุบัน เป็นงานที่องค์การพิจารณาสนับสนุนส่งเสริมกระบวนการทำงาน โดยมีสาระที่กำหนดว่า “พัฒนาคน พัฒนางาน สู่องค์การสมรรถนะสูงระดับสากล”

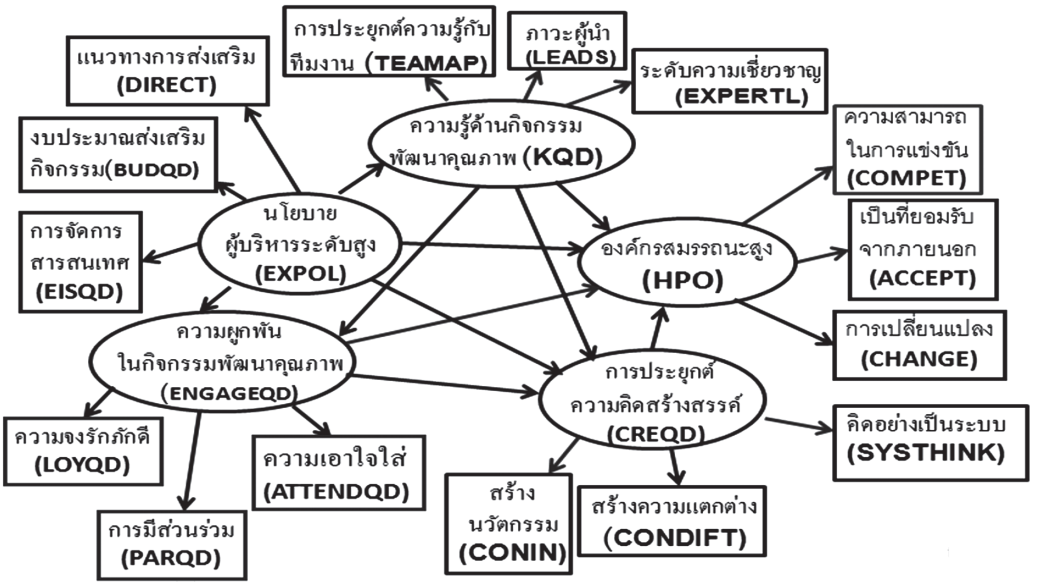
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษากระบวนการส่งเสริมพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานที่มีส่วนร่วมในงานพัฒนาคุณภาพ ด้วยการใช้กิจกรรมพัฒนาคุณภาพ สามารถมีผลต่อองค์การสมรรถนะสูง

2. ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพสู่องค์การสมรรถนะสูง ด้านความผูกพัน การใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ และการส่งเสริมของผู้บริหารระดับสูง มีผลต่อองค์กร ด้านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ ที่มีผลต่อองค์การสมรรถนะสูง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิจัยผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ ควบคู่กัน โดยมีการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักและการวิจัยเชิงคุณภาพสนับสนุน เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์โดยรวมของการวิจัยการบริหารพัฒนากับงานส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพ ด้วยกิจกรรมพัฒนาคุณภาพขององค์การมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อองค์การสมรรถนะสูงได้อย่างชัดเจน

ความความผูกพัน ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ นโยบายผู้บริหารระดับสูง ของการส่งเสริมงานพัฒนาคุณภาพ ที่มีผลต่อ องค์การสมรรถนะสูง

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดของการวิจัยดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีผลต่อองค์การสมรรถนะสูง ในการส่งเสริมงานของผู้บริหารระดับสูง กับผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรแฝง 5 ตัวแปร คือ คุณลักษณะของ ความผูกพัน ความรู้ การประยุกต์ความคิดสร้างสรรค์ การส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพ ของผู้บริหารระดับสูง ที่มีผลต่อ องค์การสมรรถนะสูง การดำเนินการ โดยกำหนดแบบจำลองโครงสร้างที่ประกอบด้วยสมมติฐานการวิจัยดังนี้

สมมติฐานที่ 1 องค์การสมรรถนะสูง ขึ้นอยู่กับความผูกพัน การประยุกต์ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ นโยบายผู้บริหารระดับสูง ของการส่งเสริมงานพัฒนาคุณภาพ

สมมติฐานที่ 2 ความผูกพันในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ ขึ้นอยู่กับ ความรู้ และ นโยบายผู้บริหารระดับสูง ของการส่งเสริมงานพัฒนาคุณภาพ

สมมติฐานที่ 3 การประยุกต์ความคิดสร้างสรรค์ ขึ้นอยู่กับ ความผูกพัน ความรู้ และ นโยบายผู้บริหารระดับสูง ของการส่งเสริมงานพัฒนาคุณภาพ

สมมติฐานที่ 4 ความรู้ในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ ขึ้นอยู่กับ นโยบายผู้บริหารระดับสูง ของการส่งเสริมงานพัฒนาคุณภาพ

ผลการวิจัย

กระบวนการส่งเสริมพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานที่มีส่วนร่วมในงานพัฒนาคุณภาพด้วยการใช้ กิจกรรมพัฒนาคุณภาพ สามารถมีผลต่อองค์การสมรรถนะสูง

การวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้างในการเก็บข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง ดำเนินการส่งหัวข้อการ สัมภาษณ์ไว้ก่อนล่วงหน้าเพื่อผู้ให้ผู้สัมภาษณ์ได้เตรียมข้อมูลประกอบ โดยมีข้อคำถาม ประกอบด้วย

ข้อ 1. การส่งเสริมสนับสนุนงานกิจกรรมพัฒนาคุณภาพของผู้บริหารระดับสูง เป็นผลทำให้องค์การมีสมรรถนะสูง อย่างไร และเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ขององค์การ

ข้อ 2. การให้ความรู้กับผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญในกระบวนการพัฒนาคุณภาพสามารถส่งเสริมให้องค์การสมรรถนะสูงได้อย่างไร

ข้อ 3. การส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างนวัตกรรม สามารถทำให้องค์การมีสมรรถนะสูงได้อย่างไร

ข้อ 4. กิจกรรมพัฒนาคุณภาพกับผู้ปฏิบัติงานมีความผูกพันกันอย่างไร สามารถส่งเสริมทำให้เกิดสมรรถนะขององค์กรได้อย่างไร

การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative) ใช้หลักการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อหาผลในการดำเนินการด้วยการสัมภาษณ์ ผู้กำกับดูแลกิจการ 2 คน ผู้บริหารระดับสูง 6 คน ผู้บริหาร 8 คน และ ผู้ส่งเสริมงานการพัฒนาคุณภาพ 4 คน รวมจำนวน 20 คน

ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึก In-depth interview สามารถให้ข้อมูลที่ได้ศึกษากระบวนการที่ส่งผลให้กับพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานที่มีส่วนร่วมในงานพัฒนาคุณภาพ ด้วยการใช้กิจกรรมพัฒนาคุณภาพ สามารถมีผลต่อองค์การสมรรถนะสูง โดยมีส่วนประกอบของ ทักษะที่โดดเด่นของผู้บริหารที่เสนอข้อมูลเชิงลึกและชัดเจน เป็นสถานการณ์ทางธุรกิจพร้อมประสิทธิภาพการตัดสินใจในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงเร็วกว่าด้วยการใช้วิธีการต่างๆที่ทำให้เกิดการชักชวนให้เกิดสิ่งกำหนดให้เกิดขึ้น โดย แพตตัมพาลี (Al Pittampalli. 2016)แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ผู้ที่ให้ข้อมูล จำนวน 20 คน

กลุ่มผู้กำกับดูแล มีข้อเสนอแนะเรื่องการดำเนินงานของฝ่ายบริหารที่ต้องกระจายอำนาจสู่ผู้แทนฝ่ายบริหารตามบทบาทหน้าที่แต่ละด้านขององค์การ องค์การต้องให้ข้อมูลการพัฒนาคุณภาพงานต่อผู้กำกับดูแล ให้มากขึ้น โดยเฉพาะงานด้านนวัตกรรมที่มีเกิดขึ้นในระบบของการพัฒนาคุณภาพงานองค์การจากทุกระดับ เพื่อทราบการทำงานของผู้ปฏิบัติงานที่มีความสามารถให้รับทราบได้อย่างทั่วถึงเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้กับการทำงาน

กลุ่มผู้บริหารระดับสูง มีแนวทางเพื่อการทำงานตามหน้าที่ ให้แนวคิดเรื่องผลกระทบที่มีการปรับเปลี่ยนอย่างรุนแรง สามารถทำให้องค์การดำเนินกิจการต่อไปได้ยาก เพื่อการรับมือ และมุ่งเน้นการพัฒนา

งาน ด้วยความคิดให้ผู้ปฏิบัติงานไม่หยุดนิ่งมีภารกิจในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ให้พยายามขจัดภาระที่ทำให้เกิดความอุ้ยอ้าย ไม่สมเหตุผลกับกระบวนการทำงาน ที่ให้มีความคล่องตัวมากที่สุดเพื่อการรับความเปลี่ยนแปลง

กลุ่มผู้บริหาร มีความเห็นเรื่องความเป็นต้นแบบขององค์การด้วยการทำหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงานที่มีการประยุกต์ความคิดสร้างสรรค์ การใช้ทักษะควบคู่เทคโนโลยีเพื่อการทำงานให้กระบวนการต่างๆ มีความคล่องตัว แต่สิ่งที่สำคัญซึ่งไม่สามารถทำได้ถึงจุดหมาย คือ “ระเบียบเดิม” ที่เป็นพันธนาการของการจัดการบริหารพัฒนาที่ต้องขจัดไม่ให้เป็นอุปสรรคไปจากการทำงาน ที่จะทำให้งานมีการพัฒนาคุณภาพได้เป็นอย่างดี กลุ่มผู้ปฏิบัติงานยอมรับความเปลี่ยนแปลง การทำงานภายใต้สภาวะกดดัน การพัฒนางานที่ต้องทบทวนกฎระเบียบที่ไม่อำนวยให้ในการพัฒนาคุณภาพงาน รวมถึงการพิจารณาโครงสร้างระบบการทำงานที่ต้องใช้ความรวดเร็ว การมุ่งเน้นงานที่สร้างนวัตกรรม มีความยืดหยุ่นในการทำงานให้คล่องตัวสูง เป็นสิ่งจำเป็นต่อการทำงานอย่างยิ่ง

กลุ่มผู้ส่งเสริมประสานงานของหน่วยงานในองค์การ มีความเข้าใจต่อการพัฒนางานว่าเป็นประโยชน์ นำองค์ความรู้ในระดับสากลมาประยุกต์ให้เกิดความเข้าใจต่อทีมงาน ทำให้ทีมผู้ปฏิบัติงานมีความสามารถในการทำหน้าที่พัฒนาคุณภาพงานมีโอกาสเพื่อใช้ความคิดในการพัฒนาคุณภาพงานอย่างถ้วนทั่ว แต่ยังเห็นว่างบประมาณที่ได้รับจากการทำงานนี้ยังส่งเสริมให้กับทีมงานได้ในระดับหนึ่ง บางครั้งต้องใช้กำลังทรัพย์ที่มาจากผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมงานกันเองจากทุกระดับเข้าเพิ่มเติม ส่วนการนำผลงานที่มีการพัฒนาเป็นนวัตกรรม เครื่องมือในการใช้งานในระบบกระบวนการต้องมีการต่อยอดให้เป็นมาตรฐานงานที่ดี มีขั้นตอนการพิจารณาการนำไปจดสิทธิบัตรอย่างชัดเจน

ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพสู่องค์การสมรรถนะสูง ด้านความผูกพัน การใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ และการส่งเสริมของผู้บริหารระดับสูง มีผลต่อองค์กร ด้านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ ที่มีผลต่อองค์การสมรรถนะสูง

การประเมินผลการวิจัยเชิงปริมาณงาน (quantitative) ด้วยการออกแบบสอบถาม และ ต่อกลุ่มประชากร เพื่อการสอบถามหาผลในประสบการณ์และความคิดเห็น โดยการสุ่มตัวอย่างจากผู้ปฏิบัติงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ที่ทำกลุ่มกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ โดยได้นำความรู้ในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ มาประยุกต์ร่วมกับทีมงาน ที่ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้ทักษะประสบการณ์มีส่วนร่วม และมีความสามาถการทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่องมีความผูกพันต่อการพัฒนาระบบงาน การพัฒนาคุณภาพและสร้างมาตรฐานงาน โดยดำเนินการประเมินการวิจัย จากผู้ปฏิบัติงานภายใน 4 กลุ่มงาน 12 สาย รองผู้ว่าการ โดยรวมจำนวนประชากรไม่น้อยกว่า 400 ชุด จากปริมาณผู้ปฏิบัติงานทั้งสิ้น 22,300 คน ตามหลักคำนวณขนาดตัวอย่างของยามาเน่ (Taro Yamane, 1967) ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนตัวอย่าง 4 กลุ่มงาน 12 สายรองผู้ว่าการฯ

กลุ่มงาน	สายงานรองผู้ว่าการ	จำนวนประชากรทั้งหมด N	จำนวนตัวอย่างที่ควรสุ่ม n
ด้านพัฒนาโรงไฟฟ้า	รองผู้ว่าการพัฒนาโรงไฟฟ้า	1,590	29
	รองผู้ว่าการพัฒนาระบบส่ง	1,363	25
	รองผู้ว่าการพลังงานหมุนเวียนและโรงไฟฟ้าใหม่	322	6
	รวม	3,275	60
ด้านผลิตกระแสไฟฟ้า	รองผู้ว่าการผลิตไฟฟ้า	7,501	133
	รองผู้ว่าการธุรกิจบำรุงรักษา	2,200	40
	รองผู้ว่าการเชื้อเพลิง	1,924	33
	รวม	11,625	206
ด้านปฏิบัติการระบบส่ง	รองผู้ว่าการระบบส่ง	3,514	63
	รวม	3,514	63
ด้านบริหารจัดการ	รองผู้ว่าการนโยบายและแผน	375	6
	รองผู้ว่าการบริหาร	1,772	32
	รองผู้ว่าการบัญชีและการเงิน	1,111	20
	รองผู้ว่าการความรับผิดชอบสังคม	462	9
	รองผู้ว่าการกฎหมาย	212	4
	รวม	3,932	71
	รวมกลุ่มตัวอย่าง	22,346	400

ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือสำหรับจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มเชิงปริมาณ ดังนี้

1.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ปฏิบัติงานของ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) โดยใช้แบบสอบถามประกอบด้วยมาตรวัดเชิงจิตวิสัย คือ การออกแบบสอบถามเพื่อการประเมินงานวิจัย กำหนดให้ใช้หลักเกณฑ์ในส่วนของ Rating Scale สำหรับการใช้มาตรวัดในแบบสอบถามใช้การวัดข้อมูลเป็นระดับอันตรภาคชั้น มี 5 ระดับ และเพื่อให้มีความละเอียดตรงกับความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด จึงใช้ระดับคะแนนตั้งแต่ 1-5 เพื่อให้สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 99 ข้อ แบ่งเป็น 8 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบ ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิด ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา และรายได้ ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับความคิดเห็น: ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อตัวแปรที่มี

ผลต่อองค์การสมรรถนะสูง ได้แก่ ความสามารถในการแข่งขัน การได้รับการยอมรับจากภายนอก การรับความเปลี่ยนแปลง ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับนโยบายผู้บริหารระดับสูง ได้แก่ แนวทางการส่งเสริม งบประมาณการส่งเสริม การจัดการสารสนเทศ ส่วนที่ 4 เกี่ยวกับความรู้ในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ ได้แก่ ระดับความเชี่ยวชาญ ภาวะผู้นำ การประยุกต์ความรู้กับทีมงาน ส่วนที่ 5 เกี่ยวกับ การประยุกต์ความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ ความคิดอย่างเป็นระบบ การสร้างความแตกต่าง การสร้างนวัตกรรม ส่วนที่ 6 เกี่ยวกับความผูกพันในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ ได้แก่ ความเอาใจใส่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ ความจงรักภักดีในการร่วมกิจกรรม ส่วนที่ 7 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ส่วนที่ 8 ข้อเสนอแนะต่อการปรับปรุงพัฒนาปัจจัยต่างๆเพื่อการบริหารจัดการขององค์การ ในการสร้างมาตรวัดนี้ ผู้วิจัย พิจารณาความถูกต้องในเนื้อหา ความเที่ยวตรงเชิงโครงสร้าง ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด โดยกาค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาค อัลฟา

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ มีผลระบุว่า ร้อยละ 70.00 เป็นเพศชาย ร้อยละ 55 มีอายุงานตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป ในขณะที่ร้อยละ 25.5 มีอายุงาน 1-5 ปี ร้อยละ 82.75 ศึกษาจบปริญญาตรีขึ้นไป ร้อยละ 51.50 ลักษณะงานด้านผลิตไฟฟ้า และงานด้านวิศวกรรม ร้อยละ 31.75 การแสดงผลถึงความสัมพันธ์ตัวแปรที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่าผลที่ได้จากการวิเคราะห์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) บ่งชี้ได้ว่าความสัมพันธ์ตัวแปรอิสระที่กำหนดค่าผลทางตรง แลผลทางอ้อมอธิบายข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ประมวลค่าที่ได้รับ เป็นแนวทางของการชี้บ่งความสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลการเป็นองค์การสมรรถนะสูง จากความเห็นของผู้ประเมินที่ได้รับ ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นได้ว่า นโยบายผู้บริหารระดับสูง มีผลความสัมพันธ์ทางตรง เท่ากับ 0.494 และ การประยุกต์ความคิดสร้างสรรค์ของผู้ปฏิบัติงานมีผลความสัมพันธ์ทางตรง เท่ากับ 0.538 ที่ส่งผลต่อการเป็น องค์การมีสมรรถนะสูง สำหรับความรู้ด้านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ มีผลความสัมพันธ์ทางอ้อม เท่ากับ 0.549 และ ความผูกพันด้านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ มีผลทางอ้อมมีผลความสัมพันธ์ทางอ้อม เท่ากับ 0.144 ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การสมรรถนะสูง

ตารางที่ 2 ผลวิเคราะห์ความสัมพันธ์รวม ความสัมพันธ์ทางตรงและความสัมพันธ์ทางอ้อมของแบบจำลอง

ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ	R^2	ความสัมพันธ์		
			DE	IE	TE
HPO	EXPOL	0.80	0.494	0.267	0.761
	KOD	0.62	0.153	0.549	0.395
	ENGAGEQD	0.84	0.013	0.144	0.157
	CREQD	0.95	0.538	0.000	0.538
Cmin/df=2.619 , GFI=0.940 ,AGFI=0.901 ,PGFI=0.572 , RMR=0.019 , RMSEA=0.064 ,					

จากตาราง 2 ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ประมวลค่าที่ได้รับ เป็นแนวทางของการชี้บ่งความสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลการเป็นองค์การสมรรถนะสูง(HPO) จากความเห็นของผู้ประเมินที่ได้รับ ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นได้ว่า นโยบายผู้บริหารระดับสูง (EXPOL) มีผลความสัมพันธ์ทางตรง เท่ากับ 0.494 และ การประยุกต์ความคิดสร้างสรรค์ (CREQD) ของผู้ปฏิบัติงานมีผลความสัมพันธ์ทางตรง เท่ากับ 0.538 ที่ส่งผลต่อการเป็น องค์การมีสมรรถนะสูง(HPO) สำหรับ ความรู้ด้านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ (KQD) มีผลความสัมพันธ์ทางอ้อม เท่ากับ 0.549 และ ความผูกพันด้านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ(ENGAGEQD) มีผลทางอ้อมมีผลความสัมพันธ์ทางอ้อม เท่ากับ 0.144 ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การสมรรถนะสูง ตามลำดับ

นอกจากนั้นยังพบว่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของโมเดลสมการโครงสร้างของ นโยบายผู้บริหารระดับสูง ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ความผูกพันด้านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ ในการส่งเสริมงานพัฒนาคุณภาพ ที่มีผลต่อ องค์การสมรรถนะสูง มีค่า R2 เท่ากับ 0.80 , 0.62, 0.84 และ 0.95 ตามลำดับ

สมการแบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์หลังปรับปรุงโมเดลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดย ตัวแปรตาม องค์การสมรรถนะสูง มีตัวแปรอิสระด้านความผูกพัน ความรู้ นโยบายผู้บริหารระดับสูง ความคิดสร้างสรรค์ด้านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ ของการส่งเสริมงานพัฒนาคุณภาพ มีดัชนีของโมเดลที่ศึกษาในครั้งนี้ว่ามีความเหมาะสมจากค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลตัวแปรในเส้นทางของ สมการมาตรวัดความถดถอยเชิงเส้นแบบถ่วงน้ำหนัก (Regression Weight): (Group number1-Defult model)

ตารางที่ 3 สมการมาตรวัดค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลตัวแปร องค์การสมรรถนะสูง

	Estimate	**S.E.**	t-Value	**P**
องค์การสมรรถนะสูง<-- ความผูกพันกิจกรรมฯ	0.013	0.102	0.128	0.898
องค์การสมรรถนะสูง<-- ความรู้กิจกรรมฯ	0.153	0.245	0.625	0.532
องค์การสมรรถนะสูง<--นโยบายผู้บริหารฯ	0.494	0.058	8.462	***
องค์การสมรรถนะสูง<--การประยุกต์สร้างสรรค์	0.538	0.260	2.067	0.039
ความผูกพันกิจกรรม<--ความรู้กิจกรรมพัฒนาฯ	0.907	0.056	16.168	***
ความผูกพันกิจกรรม<--นโยบายผู้บริหารฯ	0.089	0.043	2.058	0.040
ความคิดสร้างสรรค์ฯ<--ความรู้กิจกรรมพัฒนาฯ	0.755	0.077	9.779	***
ความคิดสร้างสรรค์ฯ<--นโยบายผู้บริหารฯ	0.042	0.031	1.373	0.170
ความคิดสร้างสรรค์ฯ<--ความผูกพันกิจกรรมฯ	0.268	0.060	4.454	***
ความรู้กิจกรรมฯ<--นโยบายผู้บริหารระดับสูง	0.697	0.041	17.105	***

จากตาราง 3 สามารถสรุปการทดสอบสมมติฐานได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 องค์การสมรรถนะสูง ขึ้นอยู่กับ นโยบายผู้บริหารระดับสูง อยู่ในเส้นทางค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.494 และ การประยุกต์ความคิดสร้างสรรค์ มีค่าเท่ากับ 0.538 ที่สนับสนุนทางตรงอย่างมีนัยสำคัญ ที่ค่า S.E.เท่ากับ 0.058 และ 0.260 สมมติฐานที่ 2 ความผูกพันในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ ขึ้นอยู่กับ ความรู้ อยู่ในเส้นทางค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.907และ นโยบายผู้บริหารระดับสูงมีค่าเท่ากับ 0.089 ของการส่งเสริมงานพัฒนาคุณภาพสนับสนุนทางอ้อม ที่ค่า S.E.เท่ากับ 0.056 และ 0.043

สมมติฐานที่ 3 การประยุกต์ความคิดสร้างสรรค์ ขึ้นอยู่กับ ความผูกพันมีค่าเท่ากับ 0.268 ความรู้ในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ เท่ากับ 0.755 ซึ่งมีเส้นทางค่าสัมประสิทธิ์ที่มีนัยสำคัญ และ นโยบายผู้บริหารระดับสูง มีค่าเท่ากับ 0.042 ของการส่งเสริมงานพัฒนาคุณภาพ สมมติฐานที่ 4 ความรู้ในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ ขึ้นอยู่กับ นโยบายผู้บริหารระดับสูง อยู่ในเส้นทางค่าสัมประสิทธิ์ที่มีนัยสำคัญ เท่ากับ 0.697 ของการส่งเสริมงานพัฒนาคุณภาพ ทำให้องค์การสมรรถนะสูง

อภิปรายผลการวิจัย

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา พบว่า การทำงานโดยมีแนวทางการให้นโยบายชัดเจนจากผู้บริหารระดับสูง ส่งเสริมการจัดการด้วยงบประมาณ การสนับสนุนระบบสารสนเทศให้กับหน่วยงานภายในอย่างทั่วถึง ทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารุคอดวิเคราะห์สร้างผลงานที่มีความริเริ่มสร้างสรรค์ สร้างความแตกต่าง มีความเป็นระบบ สร้างเสริมให้เกิดนวัตกรรม จากกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ ให้กับองค์การอย่างเป็นรูปธรรม จากกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 ด้าน มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ที่เป็นผลต่อองค์การสมรรถนะสูง ด้วยความสามารถในการจากการวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่รายงานผลการวิเคราะห์ตามข้อคำถาม วัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดที่กำหนดพร้อมการค้นคว้าวิจัยในการศึกษาทฤษฎีต่างๆ และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้ข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการเพื่อเป็นคำตอบในองค์ประกอบของปัจจัยตัวแปรอิสระที่มีผลต่อ องค์การสมรรถนะสูง ซึ่งมีบริบทเกี่ยวข้องจากที่มาของปัจจัยต่างๆ ของการดำเนินการที่สนองต่อการความเป็นจริงที่มี ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัยออกแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ (1) อภิปรายข้อค้นพบจากการใช้แบบทดสอบเพื่อสร้างตามสมมติฐาน (2) อภิปรายผลคุณค่าด้านระเบียบวิธีการวิจัย และ (3) อภิปรายผลคุณประโยชน์ทางทฤษฎีและการนำไปใช้ประโยชน์ในทางบริหารจัดการ

1. ข้อค้นพบจากการใช้แบบทดสอบเพื่อสร้างสมมติฐาน จากการรายงานผลจากการวิเคราะห์ พบว่า ผลลัพธ์ของผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์ในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจในการพัฒนาคุณภาพงานของกระบวนการที่รับผิดชอบ มีความสามารถในการทำหน้าที่เป็นอย่างดี โดยได้รับการส่งเสริมองค์ความรู้ จากการฝึกอบรมพัฒนา มาอย่างต่อเนื่อง ประยุกต์กับการทำงานในทักษะของตนเอง ทำให้ผลงานในกระบวนการทำงานที่ดูแลตามหน้าที่มีการเติมเต็ม(order fulfillment) มีการพัฒนาคุณภาพ

งานโดยตลอด ทำให้งานนั้นมีกลไกขับเคลื่อนจากความจงรักภักดีในเนื้องานเป็นอย่างดี ถึงแม้มีอุปสรรคที่เข้ามาโดยไม่คาดการณ์ ก็สามารถดำเนินการต่อไปได้เป็นอย่างดี การทำหน้าที่ในการพัฒนางานมาจากความจงรักภักดี ที่มีความสุขจากการทำงาน สร้างความพร้อมได้ด้วยเครื่องมือที่คิดค้น แนวทางการบริหารเปิดโอกาสเพื่อส่งเสริมงานให้มีการพัฒนา

2. คุณค่าด้านงานระเบียบวิจัย การวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อสนับสนุนผลการวิจัยให้มีคุณค่ามาขึ้น ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของ ผู้กำกับดูแลองค์การ ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหาร และ ผู้ประสานงานส่งเสริมขององค์การ เป็นทัศนะที่มีประโยชน์เป็นมุมมองจากการทำหน้าที่ ที่ประสบมาโดยตรง อีกทั้งนำมาเปรียบเทียบกับมุมมองของผู้ปฏิบัติงานที่ได้ให้ข้อมูลประกอบจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม ผลที่ได้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนากับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจเพื่ออธิบายสภาพของตัวแปรและค่าความแกร่งของตัวแปรประจักษ์ 15 ตัวแปร และใช้การวิเคราะห์ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรประจักษ์ทั้งหมด สำหรับการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างผู้วิจัยใช้โปรแกรม AMOS สำหรับวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆตามกรอบแนวคิดและสมมติฐานการวิจัย

3. คุณประโยชน์ทางทฤษฎีและการนำไปใช้ ในการบริหารพัฒนา ซึ่งมีองค์ประกอบทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวัดคุณค่าของความผูกพันผู้ปฏิบัติงานด้านการใช้กิจกรรมพัฒนาคุณภาพ มีความเกี่ยวข้องกับการนำความรู้ในการพัฒนางาน โดยการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ที่เป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินการให้กิจการขององค์การมีสมรรถนะ เนื่องจากผลกระทบจากภายนอกที่มีการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีด้วยความรุนแรงในหลายด้าน ทำให้ทรัพยากรในองค์การที่สำคัญคือ"บุคลากร" ต้องมีการปรับตัวเองในเชิงรุกเพื่อการรับสภาพการทำงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง สามารถทำให้เกิดคุณค่าต่อการทำงานด้วยการมีความพร้อมทุกขณะในการทำหน้าที่รับการเปลี่ยนแปลง ไม่ท้อถอย รวมถึงเสาะหาความรู้ที่ไม่หยุดนิ่งนั้นด้วยการค้นคว้าอย่างไม่ละเลย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ เรื่อง การนำความผูกพัน การประยุกต์ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ และเป็นแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ มีผลต่อองค์การสมรรถนะสูง สามารถนำไปใช้ได้ในระดับการดำเนินการกับ องค์การที่มีความมุ่งหวังในการทำงานเพื่อพัฒนาศักยภาพของหน่วยงาน โดย

1. "ผู้บริหารระดับสูง" มี ความมุ่งมั่น มองเห็นความสำคัญของ "บุคลากร" ในหน่วยงานเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการสร้างการเรียนรู้จากกระบวนการทำงาน เพื่อให้มีความตระหนัก เข้าใจถึงสถานภาพ

การพัฒนาคุณภาพงานมีความสำคัญต่อการทำงานของตนเอง ให้มีความอยู่รอดในการใช้ความคิดในการสร้างสรรค์งานที่เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อการช่วยให้องค์การได้เพิ่มมูลค่าให้กับองค์การเอง สามารถเทียบความได้เปรียบในการแข่งขันด้วยศักยภาพของทรัพยากรบุคคล

2. “ผู้ปฏิบัติงาน” ได้รับโอกาสในการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพงานควบคู่ การทำงานในกระบวนการเป็นเนื้อเดียวกัน โดยใช้ศักยภาพที่ได้รับโอกาสในการสร้างสรรค์งานอย่างต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาความคิด และการสร้าง “นวัตกรรม” ดังเป็นความผูกพันๆด้เกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกันในการทำงาน

3. ผู้ศึกษาวิจัยที่มีความสนใจ สามสามรถนำโมเดลผลลัพธ์ที่กำหนด ไปประยุกต์ใช้กับผลลัพธ์ขององค์การที่ต้องการศึกษา โดยปรับรูปแบบของเนื้อหา และวิธีการต่างๆ ในการจัดการที่มีข้อคำถามที่สามารถนำมาเป็นข้อมูลประกอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยในอนาคตต่อไป

References

Arthur R. Tenner, Irving J. DeToro. (1992). *Total Quality Management: Three Steps to continuous important*. The United of America: Atlanta Book Company.

Buytendijk, F. (2010). *Theory and Practice of Leadership, Dealing with Dilemmas: Where Business Analytics Fall Short.* USA: John Wiley & Sons.

Eisner, E. (1976). Educational Connoisseurship and Criticism: Their form and Functions in Educational Evaluation. *Journal of Aesthetic Evaluation or Education*, 10,135-150.

Galtung, J., Jacobsen, C.G. and Brand-Jacobsen, K.F. (2002). *Searching for Peace: The Road to TRANSCEND, London: Pluto; Boulder*. CO: Paradigm.

Hood, Christopher and Peters, B. Guy. (2002). *The top pay game and good governance where immodest theories meet slippery facts* In: Hood, Christopher and Peters, B. Guy and Lee, Grace, (eds.) Reward for high public office: Asian and Pacific Rim states. Routledge research in comparative politics. London: Routledge.

Kittiwimonchai, P. and Sirisuksilp, S. (2016). Characteristics and Indicators to Become High-Performing Organization (HPO) for Higher Education Case Study: Khon Kaen University. *Suranaree Journal of Social Science*, 10(1), 83-104.

Rukhamate, P. (2010). High Performance Organization in the Public Sector: Structural Contingency Theory and Cultural Approach. *Journal of Management Sciences*, 21(1), 33-46.

เหตุผลเบื้องหลังการใช้สิทธิออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 ของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น*

The Reasons behind the Votes in the Referendum for the 2016 Draft Constitution

[1]มนตรี สิมมาคำ และ ศิวัช ศรีโภคางกุล

[1]Montri Simmakum and Siwach Sripokangkul

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

College of Local Administration, Khon Kaen University

[1]Email: Simmakum_m@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์การใช้สิทธิออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 ของผู้มีสิทธิออกเสียงชาวจังหวัดขอนแก่น และ 2) เหตุผลที่ชาวจังหวัดขอนแก่น ตัดสินใจไปลงคะแนน “เห็นชอบ” หรือ “ไม่เห็นชอบ” หรือ “ไม่ไปใช้สิทธิออกเสียง” ต่อร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากผู้มีสิทธิออกเสียงประชามติครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 405 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย

ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์การออกเสียงประชามติ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2559 มีปัญหาอุปสรรคหลายประการที่ภาครัฐเป็นผู้กำหนด มีลักษณะข่มขู่ หรือมีการจับกุมดำเนินคดีกับประชาชนที่จัดกิจกรรมสาธารณะเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญ อาจส่งผลทำให้คะแนนการออกเสียงประชามติเพื่อให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญมิได้เป็นไปโดยชอบธรรม สำหรับเหตุผลของชาวจังหวัดขอนแก่นที่ไปใช้สิทธิออกเสียงลงประชามติ “เห็นชอบ” ส่วนใหญ่ต้องการให้สถานการณ์บ้านเมือง

* Received May 15, 2018; Revised July 22, 2018; Accepted October 18, 2018

สงบ กลับสู่ภาวะปกติ และต้องการให้มีการเลือกตั้งโดยเร็ว ผู้ที่ “ไม่เห็นชอบ” ส่วนใหญ่ไม่ต้องการรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารจึงเกิดการต่อต้าน ไม่อยากสนับสนุน และเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาล และผู้ที่ “ไม่ไปใช้สิทธิออกเสียง” ส่วนใหญ่ไม่ชอบรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารจึงไม่ให้ความร่วมมือ และเกิดความเบื่อหน่ายเรื่องการเมือง สำหรับเนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญ ไม่ได้มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงประชามติ เนื่องจากไม่ได้ศึกษาในรายละเอียด

คำสำคัญ: การออกเสียงประชามติ; ผู้มีสิทธิออกเสียง; ร่างรัฐธรรมนูญ; จังหวัดขอนแก่น

Abstract

The objectives of this study were 1) to study the situation of the 2016 Constitutional referendum about voters in Khon Kaen, Thailand and 2) to study the reasons why voters decided to vote “yes” “no” and “no vote”. Quantitative methodology was used and data was collected from the 405 Khon Kaen eligible by questionnaires. Also, percentages and means were used as analytical tools. The result found that the referendum on August 7, 2016, had several problems, for example, a lot of intimidation from state officials and many dissidents were prosecuted. Therefore, this referendum was illegitimate. Another result was about reasons from Khon Kaen voters who voted “yes” because they hoped peace and security as well as the new election. For who voted “no” because they did not support the 2014 coup and the junta government, and who did not go to vote because they did not whitewash the junta, some of them were bored with politics. Finally, the contents of the draft Constitution did not affect any voters because they were not interested in.

Keywords: Referendum; Voters; Draft Constitution; Khon Kaen Province

บทนำ

หลังเหตุการณ์การก่อรัฐประหารรัฐบาลรักษาการของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ถูกยกเลิก และคณะรัฐประหารได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 แทน รัฐธรรมนูญฉบับนี้บัญญัติให้สภาร่างรัฐธรรมนูญเป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญ เมื่อร่างแล้วเสร็จต้องจัดให้ประชาชนลงประชามติให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญ ผลการลงประชามติ เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2549 ปรากฏว่า ผู้มีสิทธิออกเสียงประชามติ จำนวน 14,727,306 คน (คิดเป็นร้อยละ 57.81) “เห็นชอบ” รับร่างรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญจึงประกาศและมีผลบังคับใช้ แล้วจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2550 ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พรรคพลังประชาชนได้รับเลือกตั้งสูงสุด จำนวน 233 ที่นั่ง จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งหมด 480 ที่นั่ง (Office of the Election Commission of Thailand, 2008) ทำให้พรรคพลังประชาชนได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล และสภาผู้แทนราษฎรมีมติเลือก นายสมัคร สุนทรเวช เป็นนายกรัฐมนตรี

ต่อมา สถานการณ์การเมืองได้แต่วนเวียนอยู่กับความขัดแย้งในแนวคิดที่ไม่ตรงกัน ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายค้าน หรือความขัดแย้งในวุฒิสภา ฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลกับฝ่ายไม่สนับสนุนรัฐบาล โดยปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองนี้ ไม่สามารถที่จะแก้ไขได้ตามวิถีทางประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ แม้แต่ฝ่ายตุลาการได้ออกมาแสดงบทบาทในการแก้ไขปัญหา แต่ก็ไม่สามารถทำให้ปัญหาดังกล่าวจบลงได้ จนความขัดแย้งได้ลุกลามบานปลายชุมนุมประท้วงตามท้องถนน มีการใช้อาวุธเข้าต่อสู้ ทำให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิต สร้างความเสียหายแก่ทรัพย์สินทางราชการ และประชาชนเกิดความเดือดร้อน รวมทั้งเป็นการฉุดรั้งเศรษฐกิจของประเทศไม่ให้เติบโตอย่างที่ควรจะเป็น และจากเหตุการณ์เหล่านี้ เป็นเหตุให้ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก ในฐานะผู้อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อย ประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร และเรียกตัวแทนจาก 7 ฝ่าย เข้าร่วมประชุมเพื่อหาทางออกของประเทศ แต่ไม่สามารถตกลงกันได้ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา จึงทำการยึดอำนาจ เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 พร้อมทั้งยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และประกาศใช้รัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 แทน ในรัฐธรรมนูญชั่วคราว กำหนดให้แต่งตั้งคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ มีนายบวรศักดิ์ อุวรรณโณ เป็นประธาน แต่ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ผ่านการเห็นชอบจากสภาปฏิรูปแห่งชาติ ส่งผลให้สภาปฏิรูปแห่งชาติ และคณะกรรมาธิการยกร่างสิ้นสุดลง คณะรักษาความสงบแห่งชาติจึงแต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่ มีนายมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นประธาน ได้ร่างรัฐธรรมนูญเสร็จสิ้น จำนวน 16 หมวด 279 มาตรา และบทเฉพาะกาล จนนำไปสู่การจัดทำประชามติ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2559 ซึ่งผลการออกเสียงประชามติทั้งประเทศเห็นชอบรับร่างรัฐธรรมนูญ ร้อยละ 61.35 ไม่เห็นชอบ ร้อยละ 38.65 ผลประชามติ

รายภาคปรากฏว่า ภาคกลาง เห็นชอบ ร้อยละ 69.43 ไม่เห็นชอบ ร้อยละ 30.57 ภาคใต้ เห็นชอบ ร้อยละ 75.75 ไม่เห็นชอบ ร้อยละ 24.25 ภาคเหนือ เห็นชอบ ร้อยละ 57.58 ไม่เห็นชอบ ร้อยละ 42.42 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เห็นชอบ ร้อยละ 48.66 ไม่เห็นชอบ ร้อยละ 51.34

อย่างไรก็ตาม แม้ผลการออกเสียงประชามติครั้งนี้เสียงส่วนใหญ่ของประเทศจะเห็นชอบหรือสนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญ แต่เมื่อศึกษาผลคะแนนเป็นรายภาคกับพบว่า พื้นที่ที่ลงคะแนนไม่เห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเมื่อศึกษาผลคะแนนในระดับจังหวัดพบว่า ในประเด็นร่างรัฐธรรมนูญนั้น มีผู้ออกเสียงไม่เห็นชอบถึงร้อยละ 55.09 คือ จังหวัดขอนแก่น ในการลงประชามติ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2559 มีผู้มาใช้สิทธิออกเสียงประชามติ จำนวน 815,191 คน คิดเป็นร้อยละ 57.44 ซึ่งผลการออกเสียงประชามติของผู้มีสิทธิออกเสียงในจังหวัดขอนแก่นครั้งนี้ มีทิศทางสอดรับกับผลการออกเสียงประชามติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กล่าวคือ ผู้ออกเสียงประชามติเกินกว่ากึ่งหนึ่งไม่เห็นชอบรับร่างรัฐธรรมนูญ

ตามหลักการแล้ว ประชามติมีความใกล้ชิดสัมพันธ์กับคำว่าประชาธิปไตย (Tonto, 2016) โดยเฉพาะประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองอย่างหนึ่งที่อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ประชาชนมีสิทธิขั้นพื้นฐาน ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สิทธิในการพูด สิทธิในการเขียน หรือสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น การออกเสียงประชามติของประชาชนจะเป็นเครื่องมือที่กำหนดทิศทางการเมือง การปกครองได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงเจตจำนงทั่วไป ของประชาชนที่มีความต้องการหรือปรารถนาในเรื่องนั้นๆ เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ ไอเซนสตัดท์ และคณะ (Cited in. Thananitichot, 2016) ว่า กระบวนการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญที่มีการดำเนินการก่อนการออกเสียงประชามติ จะต้องเป็นกระบวนการที่เปิดกว้างทั้งการเปิดรับข้อมูลความคิดเห็น และความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง และในแง่ของการเปิดพื้นที่ให้ทุกฝ่ายสามารถมีส่วนร่วมในการถกเถียงพูดคุยเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญได้อย่างเสมอภาคกัน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องมีอิสระ (free) ในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ และเป็นกระบวนการที่เป็นธรรม (fair) สำหรับทุกฝ่ายในการเข้าถึงและมีส่วนร่วม

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา กระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ที่เกิดขึ้นแทบทุกประเทศได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมาก เช่น ในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ใหม่ของประเทศยูกันดา มีขั้นตอนการเผยแพร่ร่างเบื้องต้นของรัฐธรรมนูญออกไปอย่างกว้างขวาง พร้อมกับการเปิดเวทีสาธารณะให้มีการอภิปรายถกเถียง ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงก่อนการออกเสียงประชามติ นอกจากนี้ หลายประเทศได้มีการพัฒนารูปแบบและวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมที่เปิดกว้างและทันสมัยผ่านช่องทางสื่อสารด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เอื้ออำนวย เช่น ในกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญของประเทศไอซ์แลนด์ ได้อาศัยสื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อร่างรัฐธรรมนูญจากประชาชน โดยคณะผู้ยกร่างรัฐธรรมนูญนำข้อมูลที่ได้รับไปพิจารณาอย่างจริงจัง

เมื่อกล่าวถึงประชามติ รัฐไทยมักมองว่าเป็นการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในสิ่งที่รัฐกำลังกระทำ เสมือนเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐ เช่นเดียวกับการจัดให้มีการลงประชามติเพื่อรับหรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญในครั้งนี้ แม้ว่าจะมีผู้ลงคะแนนเห็นชอบถึงร้อยละ 61.35 และมีความชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญก็ตาม แต่เหตุผลที่แท้จริงของผู้มีสิทธิออกเสียงในการลงคะแนนเห็นชอบนั้น เกิดจากการเห็นชอบในเนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริงหรือไม่ แม้กระทั่งการลงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่ผ่านมา ยังไม่มีเอกสารหรือหลักฐานยืนยันได้ว่าเหตุผลที่แท้จริงของผู้มีสิทธิออกเสียงส่วนใหญ่ที่ลงคะแนนเห็นชอบ เกิดจากการเห็นชอบในเนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การใช้สิทธิออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 ของผู้มีสิทธิออกเสียงในจังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อศึกษาเหตุผลของผู้มีสิทธิออกเสียงในจังหวัดขอนแก่น ที่ตัดสินใจ “เห็นชอบ” หรือ “ไม่เห็นชอบ” หรือ “ไม่ไปใช้สิทธิออกเสียง” ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย จะกล่าวถึงระเบียบวิธีที่ใช้ในการศึกษาเพื่อตอบคำถามในการวิจัย ประกอบไปด้วย แหล่งข้อมูล แผนแบบตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

แหล่งข้อมูล

ซึ่งแบ่งเป็นข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ ผู้มีสิทธิออกเสียงในจังหวัดขอนแก่นที่ไปใช้สิทธิออกเสียงและไม่ไปใช้สิทธิออกเสียง ซึ่งกลุ่มเป้าหมายนี้จะให้ข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงเหตุผลที่ตัดสินใจ “เห็นชอบ” หรือ “ไม่เห็นชอบ” ร่างรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 และ “ไม่ไปใช้สิทธิออกเสียงประชามติ” อันเป็นข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการตอบคำถามการวิจัยครั้งนี้ และข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการออกเสียงประชามติเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2559 ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดขอนแก่น อาทิข้อมูลผู้มีสิทธิออกเสียงประชามติ หน่วยออกเสียง ผลคะแนนการออกเสียงระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ อันเป็นข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ทั้งข้อ 1 และ ข้อ 2 เช่นเดียวกัน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้มีสิทธิออกเสียงประชามติในจังหวัดขอนแก่น และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจะคำนวณหาจากผู้มีสิทธิออกเสียงประชามติในพื้นที่อำเภอต่างๆ ทั้ง 26 อำเภอ โดยใช้เกณฑ์การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stages sampling) เริ่มต้นด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เป็นการสุ่มเลือกอำเภอ จำนวน 10 อำเภอ จาก 26 อำเภอ ตามลักษณะการแบ่งเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อได้กลุ่มตัวอย่าง ตามขั้นตอนที่ 1 แล้ว ทำการสุ่มหากลุ่มตำบลตัวอย่าง ให้ได้อำเภอละ 2 ตำบล โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก เมื่อได้จำนวนตำบล 20 ตำบลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนที่ 2 แล้ว ทำการสุ่มหากลุ่มหมู่บ้านตัวอย่าง ให้ได้ตำบลละ 2 หมู่บ้าน รวม 40 หมู่บ้านด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยคำนึงถึงการแบ่งพื้นที่การปกครองของกระทรวงมหาดไทยเป็นหลัก จากนั้น สุ่มหาครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างให้ได้หมู่บ้านละ 10 ครัวเรือน รวมเป็น 400 ครัวเรือน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Random Sampling) โดยนำข้อมูลจำนวนครัวเรือนทั้งหมดของแต่ละหมู่บ้านที่ปรากฏในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงประชามติ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2559 มาหารด้วยสิบ ผลลัพธ์ที่ได้จะแบ่งจำนวนครัวเรือนออกเป็นช่วงๆ ที่เท่ากัน เช่น หมู่บ้านศิลา หมู่ 1 มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 210 ครัวเรือน เมื่อหารด้วย 10 ผลลัพธ์ที่ได้เท่ากับ 21 แสดงว่าประชากรที่ต้องสุ่มหามีระยะห่างกัน 21 ครัวเรือน เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การใช้สิทธิออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 ของผู้มีสิทธิออกเสียงในจังหวัดขอนแก่น คือ การนำข้อมูลจากข่าวหนังสือพิมพ์ หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแบบสอบถามแบบปลายเปิดมาทำการวิเคราะห์เนื้อหาและประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย ส่วนข้อมูลที่ใช้ศึกษาเหตุผลของผู้มีสิทธิออกเสียงในจังหวัดขอนแก่นที่ตัดสินใจ “เห็นชอบ” หรือ “ไม่เห็นชอบ” หรือ “ไม่ไปใช้สิทธิออกเสียง” ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 คือแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิดและคำถามแบบปลายเปิด

ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม

1. ศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย
2. กำหนดขอบเขตเนื้อหาที่ใช้ในการสร้างแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย
3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและความเหมาะสมกับประชากรที่ศึกษา หลังจากนั้นนำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

4. นำแบบสอบถามไปทดสอบ และนำแบบสอบถามที่ได้นำมาวิเคราะห์หา ค่าความเชื่อมั่น

5. นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว ไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาจากพื้นที่จริง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการทดสอบเพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

1. การทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา และนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามเพื่อให้มีความถูกต้องของภาษา และความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม และความสมบูรณ์ของเนื้อหา จนกระทั่งแบบสอบถามมีความสมบูรณ์มากขึ้น

2. การทดสอบความเชื่อมั่น โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำไปสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างคือผู้มีสิทธิออกเสียงประชามติในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 405 คน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS.

การวิเคราะห์ข้อมูล

ประกอบด้วย 2 วิธี คือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากข่าวหนังสือพิมพ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแบบสอบถามปลายเปิดมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา และประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการนำสถิติมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมา แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะสถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาสถานการณ์การออกเสียงประชามติ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2559 พบว่า ยิ่งใกล้ถึงวันลงประชามติยิ่งมีเหตุการณ์ละเมิดสิทธิเสรีภาพและความไม่เป็นธรรมต่อประชาชนอย่างกว้างขวาง มีการจับกุมดำเนินคดีกับฝ่ายเห็นต่างจำนวนมาก โดยโครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (ilaw, 2559) ได้สรุปไว้ว่า จากการสังเกตการณ์ตลอดกระบวนการจัดทำประชามติ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2559 พบปัญหาอุปสรรคหลายประการที่ภาครัฐเป็นผู้กำหนดขึ้น มีผลกระทบต่อการแสดงความคิดเห็นและการได้รับข้อมูลที่เพียงพอของผู้ใช้สิทธิลงคะแนน จนทำให้ประชามติที่เกิดขึ้นไม่อาจมีความหมายเป็นกระบวนการที่ประชาชนให้ความเห็นชอบ ทั้งร่างรัฐธรรมนูญและคำถามเพิ่มเติมอย่างชอบธรรมได้ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2559 มาตรา 61 วรรคสอง พร้อมกับประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการแสดงความคิดเห็นในการออกเสียงประชามติ พ.ศ. 2559 โดยกำหนดโทษจำคุกสูงสุดถึง 10 ปี จากการแสดงความคิด

เห็นภายใต้เงื่อนไขที่คลุมเครือ เช่น “ก้าวร้าว หยาบคาย ปลุกระดม ข่มขู่” ทำให้ประชาชนไม่ทราบว่าจะแสดงความคิดเห็นได้เพียงใด

2. เจ้าหน้าที่รัฐหลายฝ่ายประกาศต่อสาธารณะโดยอ้างอิงพระราชบัญญัติว่าด้วยการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2559 มาตรา 61 วรรคสอง เพื่อข่มขู่และห้ามการแสดงความคิดเห็นของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้กิจกรรมสาธารณะเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นเรื่องร่างรัฐธรรมนูญถูกปิดกั้นอย่างน้อย 19 ครั้ง มีผู้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญและถูกจับกุมดำเนินคดีด้วยข้อหานี้อย่างน้อย 39 คน สร้างบรรยากาศความรู้สึกไม่ปลอดภัยในการวิพากษ์วิจารณ์ร่างรัฐธรรมนูญ และสร้างความหวาดกลัวแพร่กระจายออกไปในสังคมวงกว้างก่อนการลงประชามติ

3. กระบวนการจัดทำประชามติ ยังดำเนินไปภายใต้การบังคับใช้กฎหมายอื่นๆ เช่น คำสั่งหัวหน้า คสช. ฉบับที่ 3/2558 เรื่องการห้ามชุมนุมทางการเมืองเกิน 5 คน ประกาศคสช. ฉบับที่ 97/2557 และ 103/2557 เรื่องการนำเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชน พ.ร.บ.การชุมนุมสาธารณะ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 116 ฐานยุยงปลุกปั่น พร้อมกับกระบวนการยุติธรรมที่ทหารเข้ามามีส่วนร่วมในการจับกุม การสอบสวน และการใช้ศาลทหารดำเนินคดีพลเรือน ซึ่งมีผู้ถูกจับกุมดำเนินคดีจากการทำกิจกรรมโดยสงบเกี่ยวกับกระบวนการประชามติ ด้วยข้อหาต่างๆ

4. ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับจริงได้ก่อนการลงประชามติ โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศว่า จะจัดพิมพ์ร่างรัฐธรรมนูญ จำนวน 1,000,000 เล่ม ส่งไปตามหน่วยงานราชการและสถาบันการศึกษา ไม่ส่งไปยังครัวเรือนของผู้มีสิทธิลงคะแนนกว่า 50 ล้านคน จะจัดส่งเพียงจุลสารสรุปสาระสำคัญร่างรัฐธรรมนูญ ความยาว 6 หน้า ไปแทน แต่ถึงวันลงประชามติก็ยังมีรายงานจากประชาชนหลายครัวเรือนว่ายังไม่ได้รับ นอกจากนั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งได้จัดพิมพ์คำอธิบายสาระร่างรัฐธรรมนูญ 2 เล่ม ตีพิมพ์เล่มละ 4 ล้านฉบับ จุลสารการออกเสียงประชามติอีกจำนวน 20 ล้านเล่ม อย่างไรก็ตามจำนวนของเอกสารไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียง

5. ขณะที่ประชาชนถูกปิดกั้นการแสดงออกทำนองไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญ ภาครัฐกลับใช้กลไกและเครื่องมือของรัฐเช่น อาสาสมัครรักษาดินแดน, วิทยากรอาสาสมัครเผยแพร่ประชาธิปไตย (ครู ก. ข. ค.), รายการ 7 สิงหาประชามติร่วมใจ, การทำคลิปวีดีโอข้อดีของร่างรัฐธรรมนูญ, แอพลิเคชั่นต่างๆ ฯลฯ นำเสนอข้อดีด้านต่างๆ ของร่างรัฐธรรมนูญ โดยในจุลสารที่จัดส่งไปตามบ้าน และแผ่นพับที่จัดทำขึ้นสำหรับแจกจ่ายประชาชนทั่วไปของกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ เต็มไปด้วยข้อความเท็จที่ไม่มีในร่างรัฐธรรมนูญการตีความเพิ่มเติมโดยใส่ความคิดเห็น และขาดสาระสำคัญหลายประเด็นที่เป็นข้อถกเถียงในร่างรัฐธรรมนูญ

6. คำถามเพิ่มเติม เขียนด้วยข้อความยาวสี่บรรทัด ยากต่อการเข้าใจสำหรับประชาชนที่ไม่ได้ติดตามการเมืองมาอย่างต่อเนื่อง มีข้อความที่ไม่ใช่สาระสำคัญแต่มุ่งสนับสนุนให้เห็นชอบ เช่น “เพื่อให้การปฏิรูปประเทศเกิดความต่อเนื่อง” หลีกเลี่ยงสาระสำคัญที่จะให้อำนาจแก่สมาชิกวุฒิสภา โดยใช้คำว่า “ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา” และไม่ได้ชี้แจงให้ชัดเจนว่าสมาชิกวุฒิสภาชุดแรกมาจากการแต่งตั้งโดย คสช.

7. การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการลงประชามติยังไม่ทั่วถึง จากการสำรวจของเราประมาณหนึ่งเดือนก่อนการลงประชามติ พบว่า ประชาชนร้อยละ 70.25 ไม่ทราบวันที่ลงประชามติที่ถูกต้อง ร้อยละ 50 ไม่ทราบว่าลงประชามติเรื่องร่างรัฐธรรมนูญ และร้อยละ 92.41 ไม่ทราบว่าคำถามเพิ่มเติมคืออะไร

8. การประชาสัมพันธ์ให้ผู้มีสิทธิลงทะเบียนเพื่อออกเสียงนอกเขตยังไม่ทั่วถึง ทำให้ประชาชนจำนวนมากพลาดการลงทะเบียนออกเสียงนอกเขต และพลาดการออกเสียงลงคะแนน ขณะที่การลงประชามติในครั้งนี้ไม่ได้จัดให้คนไทยที่อยู่ในต่างประเทศมีสิทธิลงคะแนนด้วย ทั้งที่เคยจัดได้ในการเลือกตั้งครั้งก่อนๆ ทำให้ชาวไทยที่อยู่ในต่างประเทศไม่มีโอกาสมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจครั้งนี้

9. ประชาชนจำนวนมากเห็นว่าการทำประชามติครั้งนี้ไม่มีความชอบธรรม ทั้งในแง่เหตุที่ต้องร่างรัฐธรรมนูญ ที่มาของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ และกระบวนการปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นก่อนการทำประชามติ จึงตัดสินใจไม่เข้าร่วมกระบวนการ หรือไม่ไปลงคะแนนเลย เช่น พรรคพลังประชาธิปไตย นักศึกษากลุ่มดาวดิน หรือบุคคลที่มีชื่อเสียง เช่น สุลักษณ์ ศิวรักษ์, โตมร สุขปรีชา หรือกรณีชาวนนทบุรีที่ประกาศว่า “ไม่มีสิทธิร่าง จึงไม่ขอมีสิทธิร่วม” เป็นต้น

10. ก่อนการลงประชามติ ประชาชนพอจะเข้าใจได้ว่า หากร่างรัฐธรรมนูญและคำถามเพิ่มเติมผ่าน ทิศทางการเมืองของไทยจะเป็นอย่างไรต่อ แต่รัฐบาลคสช. ซึ่งถืออำนาจเบ็ดเสร็จกลับจงใจไม่ชี้แจงว่าหากร่างรัฐธรรมนูญและคำถามพ่วงไม่ผ่านประชามติ จะมีกระบวนการอย่างไรให้ได้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่และจะมีการเลือกตั้งเมื่อใด ซ้ำนายมีชัย ฤชุพันธ์ ยังเคยขู่ว่า หากร่างรัฐธรรมนูญไม่ผ่านประชามติอาจจะเจอฉบับที่โหดกว่านี้ ซึ่งทำให้ประชาชนที่ไปออกเสียงลงคะแนนแทบไม่มีทางเลือกเพราะรู้สึกไม่มั่นใจในอนาคตหากลงคะแนนไม่เห็นชอบ

นอกจากนี้ Sawang-aarom & Net Phokaew, (2018) ได้ศึกษาวาทกรรม “ประชามติ” ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีผ่านรายการคืนความสุขให้คนในชาติ พบว่า รัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ใช้กระบวนการออกเสียงประชามติ ถามความเห็นของประชาชนว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นมาใหม่ อย่างไรก็ตาม ด้านหนึ่งของการจัดการออกเสียงประชามตินั้นก็ถูกมองว่าอาจเป็นเพียงพิธีกรรมเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับคณะรัฐประหารเท่านั้น (ilaw, 2559) เนื่องจากในช่วงรณรงค์การออกเสียงประชามตินั้นได้มีการนำมาตรการด้านกฎหมายควบคุมการรณรงค์การออกไปใช้สิทธิลงประชามติ โดยอ้างพระราชบัญญัติว่าด้วยการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2559 รวมถึงการเอาผิดตามประกาศ คสช. (Thaipublica, 2559) ในขณะเดียวกันรัฐบาลได้ใช้เครื่องมือการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ อาทิ ครู ก ครู ข ครู ค หรือวิทยากรอาสาสมัครเผยแพร่ประชาธิปไตย ที่ทำหน้าที่สร้างความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญ โดยเน้นยุทธศาสตร์วิธีการแบบเดินเคาะประตูบ้านตามครัวเรือนต่างๆ ในส่วนของกระทรวงมหาดไทยได้ขอความร่วมมือกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศ ใช้สื่อเสียงตามสายเพื่อการเข้าถึงข่าวสารของประชาชน และสร้างการรับรู้สาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญ และคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ยังได้จัดทำสคริปต์ให้ผู้ใหญ่บ้านพูดประชาสัมพันธ์ผ่านเสียง

ตามสายจากวิทยุชุมชน รวมทั้งมีการแจกคลิป 74 เพลงที่ประพันธ์และขับร้องจากศิลปินที่ให้ความร่วมมือแต่งเพลงเกี่ยวกับสาระสำคัญร่างรัฐธรรมนูญ และการทำประชามติอีกด้วย (Prachathai, 2016) ในส่วนของรัฐบาลเองยังได้ใช้โทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทยจัด “รายการคืนความสุขให้คนในชาติ” ที่ออกอากาศเป็นประจำทุกวันศุกร์ เวลา 20.15 –21.15 น. โดยมีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เป็นผู้ดำเนินรายการหลัก มีเป้าหมายในการบอกเล่าผลงานของรัฐบาลตลอดจนชี้แจงทำความเข้าใจกับประชาชนในประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลารอบสัปดาห์ ซึ่งในช่วงเวลาก่อนการออกเสียงประชามติ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้มีการสอดแทรกเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับประชามติ และความคิดเห็นส่วนตัวเข้าไปในรายการอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น คำพูดของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในการจัดรายการคืนความสุข เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2559 ที่ว่า “... เรื่องการประชามติ ถ้าทุกคนยังมองในแง่ของประชาธิปไตยอย่างเดียวมันไปไม่ได้หรอก ยังไงก็ติดหมด ท่านต้องมองชิว่า สิ่งที่เขียนไว้สิ่งที่ทำไว้นี่เกิดประโยชน์กับใคร ประโยชน์กับผมหรือเปล่า ประโยชน์กับ คสช. หรือ ผลประโยชน์กับใครอื่นอีกเขียนกันไป แล้วก็สร้างความเข้าใจกันไปผิดๆ ถูกๆ ก็ทำให้เกิดปัญหาหมด ถ้าไม่ผ่านก็ไม่ผ่าน ผมทำยังไงได้ ก็ว่ากันไปแล้วกัน...” (อ้างถึงใน Sawang-aarom & Net Phokaew, 2018)

Trisuwan, (2018) ได้นำเสนอผ่าน บีบีซี ประเทศไทยว่า ตลอด 1 ปี 10 เดือน นับจากนายมีชัย ฤชุพันธุ์ เข้ารับหน้าที่ประธานกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ถึงวันออกเสียงประชามติ (5 ต.ค. 2558-7 ส.ค. 2559) พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มักใช้พื้นที่รายการคืนความสุขฯ “อบรมสั่งสอน” ประชาชนเป็นส่วนใหญ่ นับได้เป็น ร้อยละ 36.36 ของจำนวนรายการที่ออกอากาศในช่วงนั้น โดยพร่ำบอกว่า “อย่าเอาแต่ประชาธิปไตย” “เลิกทะเลาะกัน” และ “ออกไปลงประชามติ” และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นักวิชาการทางด้านการสื่อสารมวลชนที่กล่าวว่า ช่วงก่อนลงประชามติรัฐธรรมนูญฉบับล่าสุด พื้นที่แสดงความคิดเห็นถูกปิดเกือบหมด ดังนั้นตัวอักษรที่บรรจุในนั้น มันไม่มีความหมายเลย เราเห็นแต่ความเคลื่อนไหวผ่านตัวบุคคล ผ่านผู้นำที่เกาะกลุ่มเป็นเครือข่ายอำนาจที่ออกมาพูดอย่างนั้นอย่างนี้” นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนกล่าวบทสรุปของการที่ร่างรัฐธรรมนูญผ่านประชามติด้วยคะแนน “ทิ้งห่าง” ในทัศนะของเขาคือ “มันเป็น ‘พลังลายพราง’ ที่มีทั้งความเกรี้ยวกราด สะลึมสะลือ สลัวๆ พลิ้วไหวก็ยังได้ ทั้งหมดร้อยเรียงเป็นพลังให้ร่างรัฐธรรมนูญผ่านประชามติ” (Sawang-aarom & Net Phokaew, 2018) และการสื่อสารของรัฐบาลภายใต้การนำของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งมีลักษณะของผู้นำแบบเผด็จการ (autocratic leader) ที่เน้นถึงการบังคับบัญชาและการออกคำสั่งเป็นสำคัญ มีการตัดสินใจและการสื่อสารด้วยตนเองเป็นส่วนมาก และมีลักษณะเป็นผู้บังคับบัญชาสั่งการผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาอย่างเด่นชัด ผนวกกับมีการใช้อำนาจเป็นอย่างมากและจะสร้างบรรยากาศของความหวาดกลัว จึงบ่งชี้ว่า ลักษณะผู้นำทางการสื่อสารของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ เป็นผู้นำแบบเผด็จการทั้งในเชิงนิยามของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ และเชิงพฤติกรรมด้วยแม้จะพยายามส่งมอบคืนประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญ และการเลือกตั้ง หากแต่เป้าหมายที่แท้จริงยังคงซ่อนระบอบอำนาจนิยมไว้ ผ่านการออกแบบสถาบันการเมือง (Chotchuay & Lertchoosakul, 2017)

จากการศึกษาเหตุผลของผู้มีสิทธิออกเสียงในจังหวัดขอนแก่น ที่ตัดสินใจ “เห็นชอบ” หรือ “ไม่เห็นชอบ” หรือ “ไม่ไปใช้สิทธิออกเสียง” ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 สรุปได้ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	181	44.7
หญิง	224	55.3
อายุ		
18-25 ปี	15	3.7
26-35 ปี	37	9.1
36-45 ปี	50	12.3
46-55 ปี	116	28.6
56-65 ปี	113	27.9
65 ปี ขึ้นไป	74	18.3
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	237	58.5
มัธยมศึกษาตอนต้น	52	12.8
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า	74	18.3
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง หรือเทียบเท่า	11	2.7
ปริญญาตรีขึ้นไป	31	7.7
สถานภาพสมรส		
โสด	41	10.1
สมรส	341	84.2
หม้าย	19	4.7
หย่าร้าง	4	1.0

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
เกษตรกร	207	51.1
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	29	7.2
รับจ้าง	71	17.5
เจ้าของธุรกิจส่วนตัว	40	9.9
อื่นๆ	58	14.3
รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	259	64.0
5,000 – 10,000 บาท	85	21.0
10,001 – 15,000 บาท	31	7.7
15,001 – 20,000 บาท	15	3.7
20,001 บาท ขึ้นไป	15	3.7
รวม	**405**	**100.0**

จากตารางที่ 1 พบว่า ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้เห็นได้ว่า ตัวอย่างที่สุ่มมาได้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 55.3 เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่ามีอายุระหว่าง 46-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.6 เมื่อพิจารณาถึงลักษณะทางด้านสังคม จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวน 237 คน คิดเป็นร้อยละ 58.5 สถานภาพการสมรสของผู้ที่ถูกเลือกมาเป็นตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สมรสแล้วและยังอยู่กับคู่สมรส ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 341 คน คิดเป็นร้อยละ 84.2 เมื่อพิจารณาถึงลักษณะทางเศรษฐกิจของตัวอย่าง พบว่า ผู้ที่ถูกเลือกมาเป็นตัวอย่างส่วนใหญ่หรือจำนวน 207 คน เป็นเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 51.1 จากโครงสร้างทางด้านอาชีพดังกล่าว ส่งผลให้ผู้ที่ตกเป็นตัวอย่างสูงถึงร้อยละ 85 (344 คน) เป็นผู้ที่มีรายได้ไม่เกินเดือนละ 10,000 บาท ส่วนผู้ที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาทขึ้นไป (61 คน) มีเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลการไปออกเสียงประชามติของกลุ่มตัวอย่าง

การออกเสียงประชามติ	จำนวน	ร้อยละ
ไป	336	83.0
ไม่ไป	69	17.0
รวม	**405**	**100.0**

จากตารางที่ 2 พบว่า มีผู้ไปออกเสียงประชามติ 336 คน (คิดเป็นร้อยละ 83.0) และมีผู้ไม่ไปออกเสียงประชามติ จำนวน 69 คน (คิดเป็นร้อยละ 17.0)

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลการไปออกเสียงประชามติของกลุ่มตัวอย่าง

ความคิดเห็นต่อร่างรัฐธรรมนูญ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เห็นชอบ	176	43.5
เห็นชอบ	160	39.5
ไม่ได้ไปลงประชามติ	69	17.0
รวม	**405**	**100.0**

จากตารางที่ 3 พบว่า มีผู้ลงคะแนน ไม่เห็นชอบมากกว่าผู้ลงคะแนน เห็นชอบ ทั้งนี้ มีผู้ลงคะแนนไม่เห็นชอบถึง 176 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5 ส่วนผู้ลงคะแนนเห็นชอบ มีจำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 39.5

ตารางที่ 4 เหตุผลที่เห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ปี พ.ศ. 2559 (n = 160)

เหตุผลที่เห็นชอบ	ให้เหตุผลโดยไม่ต้องถามซัก	ให้เหตุผลโดยต้องถามซัก	ไม่ได้ยกมาเป็นเหตุผล
ต้องการให้สถานการณ์บ้านเมืองสงบและกลับสู่สภาวะปกติ	59.4	32.5	8.1
เชื่อมั่นรัฐบาล คสช. ว่า มีความมุ่งมั่นในการทำเพื่อประชาชน	32.5	46.3	21.3
รัฐบาล คสช. ตั้งใจทำกฎหมายรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตย	16.9	42.5	40.6
พอใจในเนื้อหาร่างรัฐธรรมนูญ	12.5	31.9	55.6
รัฐธรรมนูญจะช่วยปราบโกง	12.5	36.3	51.2
กลัวจะได้รัฐธรรมนูญฉบับอื่นที่แย่กว่าฉบับนี้	3.8	26.3	70.0
ต้องการเห็นการปฏิรูปประเทศและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง	23.8	45.6	30.6
ต้องการให้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี หลังการเลือกตั้ง	9.4	29.4	61.3
ต้องการให้มีการเลือกตั้งโดยเร็ว	30.0	46.3	23.8
มีคนแนะนำให้ไปรับร่างรัฐธรรมนูญ	10.0	18.8	71.3

จากตารางที่ 4 มีผู้ที่เห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญทั้งหมด 160 คน ในจำนวนนี้ พบว่า เหตุผลหลักของการลงคะแนนเห็นชอบ (ตอบโดยไม่ต้องถามซัก) คือ ต้องการให้สถานการณ์บ้านเมืองสงบและกลับสู่สภาวะปกติ คิดเป็นร้อยละ 59.4 รองลงมา คือ เชื่อมั่นรัฐบาล คสช. ว่ามีความมุ่งมั่นในการทำเพื่อประชาชน คิดเป็นร้อยละ 32.5 และต้องการให้มีการเลือกตั้งโดยเร็ว คิดเป็นร้อยละ 30.0 ส่วนเหตุผลหลักของการลงคะแนนเห็นชอบ (ตอบโดยต้องถามซัก) คือ เชื่อมั่นรัฐบาล คสช. ว่ามีความมุ่งมั่นในการทำเพื่อประชาชนและต้องการให้มีการเลือกตั้งโดยเร็ว คิดเป็นร้อยละ 46.3 รองลงมา คือ ต้องการเห็นการปฏิรูปประเทศและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง คิดเป็นร้อยละ 45.6และรัฐธรรมนูญจะช่วยลดการทุจริตคอร์รัปชั่น คิดเป็นร้อยละ 36.3

ตารางที่ 5 เหตุผลของการไม่เห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ปี พ.ศ. 2559 (n = 176)

เหตุผลที่ไม่เห็นชอบ	ให้เหตุผลโดยไม่ต้องถามซัก	ให้เหตุผลโดยต้องถามซัก	ไม่ได้ยกมาเป็นเหตุผล
ไม่ชอบรัฐบาล คสช.	66.5	13.1	20.5
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญไม่ได้มาจากตัวแทนของประชาชน	33.5	40.9	25.6
ไม่ชอบเนื้อหาร่างรัฐธรรมนูญ	15.3	30.7	54.0
ไม่เข้าใจเนื้อหาร่างรัฐธรรมนูญ	19.9	31.3	48.9
มีการปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญ	31.8	45.5	22.7
ร่างรัฐธรรมนูญไม่ได้มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชน	39.2	48.3	12.5
เปิดทางให้นายกรัฐมนตรีมาจากคนนอก อาจเป็นการสืบทอดอำนาจ คสช.	16.5	49.4	34.1
สมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง	10.8	54.0	35.2
เกรงว่าร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้จะสร้างความขัดแย้งมากขึ้น	7.4	36.9	55.7
มีคนแนะนำให้ไม่รับร่างรัฐธรรมนูญ	8.5	8.0	83.5

จากตารางที่ 5 มีผู้มีสิทธิออกเสียงไปลงคะแนนไม่เห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 176 คน พบว่า เหตุผลหลักของการลงคะแนนไม่เห็นชอบ (ตอบโดยไม่ต้องถามซัก) คือ ไม่ชอบรัฐบาล คสช. คิดเป็นร้อยละ 66.5 รองลงมา คือ ร่างรัฐธรรมนูญไม่ได้มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชน คิดเป็นร้อยละ 39.2 และกรรมการร่างรัฐธรรมนูญไม่ได้มาจากตัวแทนของประชาชน คิดเป็นร้อยละ 33.5 ส่วนเหตุผลหลักของการลงคะแนนไม่เห็นชอบ (ตอบโดยต้องถามซัก) คือ สมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง คิดเป็นร้อยละ 54.0 รองลงมา คือ เปิดทางให้นายกรัฐมนตรีมาจากคนนอก อาจเป็นการสืบทอดอำนาจ คสช. คิดเป็นร้อยละ 49.4 และร่างรัฐธรรมนูญไม่ได้มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนคิดเป็นร้อยละ 48.3

ตารางที่ 6 เหตุผลของการไม่ไปลงประชามติ (n = 69)

เหตุผลที่ไม่ไปลงประชามติ	ให้เหตุผลโดยไม่ต้องถามซัก	ให้เหตุผลโดยต้องถามซัก	ไม่ได้ยกมาเป็นเหตุผล
เบื่อหน่ายการเมือง	17.4	31.9	50.7
ไม่ชอบรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร จึงไม่ให้ความร่วมมือ	20.3	26.1	53.6
ไม่อยากสนับสนุนและเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาล คสช.	14.5	26.1	59.4
อยู่ห่างไกลหน่วยเลือกตั้ง/ไปทำงานต่างถิ่น	40.6	17.4	42.0
ไม่รู้กำหนดวัน เวลา ลงคะแนนเสียงประชามติ	15.9	30.4	52.2
ไม่มีความรู้เรื่องกฎหมายรัฐธรรมนูญ	18.8	29.0	52.2
เดินทางไปลงคะแนนไม่สะดวก/ป่วย/ทุพพลภาพ	52.2	11.6	36.2
กฎหมายไม่ได้บังคับให้ไปออกเสียงประชามติ	8.7	37.7	53.6
ไม่ทราบขั้นตอนการออกเสียงประชามติ	8.7	37.7	53.6

จากตารางที่ 6 ในการสำรวจครั้งนี้มีผู้ไม่ไปออกเสียงแสดงประชามติเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 69 คน ในจำนวนนี้ พบว่า เหตุผลหลักของการไม่ไปออกเสียงประชามติ (ตอบโดยไม่ต้องถามซัก) คือ ความไม่สะดวกในการเดินทางไปลงคะแนน หรือเจ็บป่วยในวันที่มีการลงประชามติ หรือบุคคลทุพพลภาพ คิดรวมกันทั้งสิ้นเป็นร้อยละ 52.2 รองลงมา คือ อยู่ห่างไกลหน่วยเลือกตั้ง หรือไปทำงานต่างถิ่น คิดเป็นร้อยละ 40.6 และไม่ชอบรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารจึงไม่ให้ความร่วมมือ คิดเป็นร้อยละ 20.2 ส่วนเหตุผลหลักของการไม่ไปออกเสียงประชามติ (ตอบโดยต้องถามซัก) คือ ไม่ได้คิดว่าเป็นหน้าที่เพราะกฎหมายไม่ได้บังคับให้ไปออกเสียงประชามติ และไม่ทราบขั้นตอนการออกเสียงประชามติ คิดเป็นร้อยละ 37.7 รองลงมาคือ เบื่อหน่ายการเมือง คิดเป็นร้อยละ 31.9 และไม่รู้กำหนดวัน เวลา ลงคะแนนเสียง คิดเป็นร้อยละ 30.4

ตารางที่ 7 แสดงข้อมูลการอ่านเนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2559 (n = 405)

การอ่านเนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญ	จำนวน	ร้อยละ
เคย	78	19.3
ไม่เคย	327	80.7
รวม	**405**	**100.0**

จากตารางที่ 7 ในการสำรวจครั้งนี้ พบว่า มีผู้ไม่เคยอ่านเนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2559 คิดเป็นร้อยละ 80.7 และมีเพียงร้อยละ 19.3 เท่านั้น ที่เคยอ่านเนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2559

ตารางที่ 8 ความคิดเห็นว่าร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2559 ส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยหรือไม่ (n = 78)

ความคิดเห็นต่อร่างรัฐธรรมนูญ	จำนวน	ร้อยละ
ส่งเสริม	29	37.2
ไม่ส่งเสริม	49	62.8
รวม	**78**	**100.0**

จากตารางที่ 8 เมื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เคยอ่านเนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2559 จำนวน 78 คน พบว่า ในด้านความคิดเห็นต่อรัฐธรรมนูญว่าส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยหรือไม่ ส่วนใหญ่ตอบว่าไม่ส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย คิดเป็นร้อยละ 62.8 ส่วนผู้ที่ตอบว่าร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2559 ส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย มีเพียงร้อยละ 37.2

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 ของประชาชนชาวจังหวัดขอนแก่นพบว่า ประชามติที่เกิดขึ้นไม่อาจมีความหมายเป็นกระบวนการที่ประชาชนให้ความเห็นชอบอย่างชอบธรรมได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ กระบวนการลงประชามติไม่ได้เป็นไปโดยอิสระ มีการปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นภายใต้เงื่อนไขที่คลุมเครือ เช่น “ก้าวร้าว หยาบคาย ปลุกระดม ข่มขู่” ทำให้ประชาชนไม่ทราบว่าจะแสดงความคิดเห็นได้เพียงใด สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Thaoladda & Thirasangkha, (2016) ถึงปัญหาในการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย คือ การออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนับจากอดีตที่ผ่านมา มีการออกเสียงประชามติเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญเพียงครั้งเดียว คือ การออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งในการออกเสียงประชามติครั้งนั้นมีปัญหาในทางปฏิบัติที่ยังไม่เป็นไปตามหลักสากลทั่วไปของการออกเสียงประชามติอยู่หลายประการ เช่น ไม่เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและเท่าเทียมกันระหว่างฝ่ายที่เห็นด้วยและฝ่ายไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญ โดยในการออกเสียงประชามติครั้งนั้น เป็นเพียงการจัดแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญเพียงฝ่ายเดียว คือ ฝ่ายคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นผู้ที่จัดทำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมา หรือจะเป็นการรณรงค์ให้ไปลงคะแนนรับร่างรัฐธรรมนูญก่อนแล้วค่อยมาแก้ไขในประเด็นที่ไม่เห็นด้วยภายหลัง ซึ่งตามความเป็นจริงหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวแล้ว การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจากฝ่ายที่รณรงค์ไม่เห็นด้วยในการออกเสียงประชามติครั้งนั้น ไม่สามารถดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้เลย

นอกจากนี้ยังมีการรณรงค์จากทางภาครัฐเชิญชวนให้ผู้มีสิทธิออกเสียงไปลงคะแนนเพื่อรับร่างเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น ส่วนของฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญจะถูกสกัดกั้นจากทางภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นการห้ามรณรงค์ให้ไม่รับร่างรัฐธรรมนูญ หากกระทำถือว่าเป็นการขัดขวางการออกเสียงประชามติและเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย หรือประเด็นในเรื่องของระยะเวลาในการทำประชามติควรมีระยะเวลาเพียงพอให้ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงได้ศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่นำมาให้ลงประชามติ การออกกฎหมายกำหนดวันออกเสียงไม่เร็วกว่า 15 วัน แต่ไม่เกิน 30 วัน นับแต่วันเผยแพร่ร่างรัฐธรรมนูญนั้น ทำให้ประชาชนมีเวลาศึกษาและตัดสินใจน้อยมากเมื่อเทียบกับหลักสากลของการออกเสียงประชามติ ที่ส่วนใหญ่จะให้เวลาศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องจะจัดทำประชามติเป็นระยะเวลานานอย่างน้อยหกเดือนถึงหนึ่งปี ดังนั้น แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จะเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทยที่ได้มาจากการออกเสียงประชามติก็ตาม แต่ก็เป็นรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร เนื่องจากคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญเป็นบุคคลที่มาจากการแต่งตั้งของคณะรัฐประหาร ประกอบกับเมื่อนำร่างรัฐธรรมนูญมาให้ประชาชนได้ลงคะแนนออกเสียงประชามติก็ยังเป็นการดำเนินการออกเสียงที่ไม่เป็นไปตามหลักประชามติสากลอีกด้วย

ส่วนเหตุผลของผู้มีสิทธิออกเสียงในจังหวัดขอนแก่น ที่ตัดสินใจลงคะแนน “เห็นชอบ” หรือ “ไม่เห็นชอบ” หรือ “ไม่ไปใช้สิทธิออกเสียง” ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 พบว่า เหตุผลหลักของการลงคะแนนเห็นชอบ คือ ต้องการให้สถานการณ์บ้านเมืองสงบและกลับสู่สภาวะปกติ รองลงมา คือ เชื่อมั่นรัฐบาลคสช. ว่ามีความมุ่งมั่นในการทำเพื่อประชาชน และต้องการให้มีการเลือกตั้งโดยเร็ว ส่วนเหตุผลหลักของการลงคะแนนไม่เห็นชอบ คือ ไม่ชอบรัฐบาลคสช. รองลงมา คือ ร่างรัฐธรรมนูญไม่ได้มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชน และกรรมการร่างรัฐธรรมนูญไม่ได้มาจากตัวแทนของประชาชน ส่วนเหตุผลหลักของการไม่ไปออกเสียงประชามติ คือ ความไม่สะดวกในการเดินทางไปลงคะแนน หรือเจ็บป่วยในวันที่มีการลงประชามติ หรือบุคคลทุพพลภาพ รองลงมา คือ อยู่ห่างไกลหน่วยเลือกตั้งหรือไปทำงานต่างถิ่น และไม่ชอบรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารจึงไม่ให้ความร่วมมือ

เป็นที่น่าสังเกตว่า เหตุผลในการตัดสินใจลงคะแนน “เห็นชอบ” หรือ “ไม่เห็นชอบ” หรือ “ไม่ไปใช้สิทธิออกเสียง”ของผู้มีสิทธิออกเสียงชาวจังหวัดขอนแก่น ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับเนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญเพียงเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความคิดและทัศนะคติทางการเมืองของประชาชนในการเรียกร้องและต่อรองทางการเมืองอะไรบางอย่าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจังหวัดขอนแก่นเป็นพื้นที่และฐานเสียงสำคัญของพรรคเพื่อไทย (อดีตคือพรรคไทยรักไทย หรือ พลังประชาชน) ประชาชนมีความนิยมชมชอบต่ออดีตผู้นำพรรคและนโยบายของพรรคที่ให้โอกาสคนรากหญ้าได้ลืมตาอ้าปากและเข้าถึงสิทธิในการรักษาพยาบาลที่ไม่เคยได้รับมาก่อน ดังนั้น การลงคะแนนเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบอาจไม่ได้สัมพันธ์กับความเข้าใจในเนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญทั้งหมด อาจเป็นเพียงความชอบหรือความผูกพันทางการเมืองเท่านั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wongsasan, (2007) ซึ่งติดตามการออกเสียงประชามติเพื่อพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กรณีจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ปัจจัยที่เป็นเหตุให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิและออกเสียงประชามติ เห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาจากหลายปัจจัยที่เป็นหลักการปัจจัยส่วนตัว ได้แก่ ความคิดเห็นส่วนตัว ปัจจัยทางสังคม เช่น ความผูกพันความชอบไม่ชอบ ความรักใคร่ ความกตัญญู หรือระบบอุปถัมภ์ของโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และอำนาจ เป็นต้น และมีส่วนน้อยมากที่กล่าวถึงปัจจัยจากประเด็นเนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญ

ข้อเสนอแนะ

จากสถานการณ์การใช้สิทธิออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 ของผู้มีสิทธิออกเสียงในจังหวัดขอนแก่น องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะ รัฐบาล ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารทุกด้านประกอบการตัดสินใจ เปิดกว้างให้มีการถกเถียงแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่จะขอประชามติจากประชาชน โดยให้ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน ได้มีเวลาและโอกาสในการศึกษาเรื่องดังกล่าว อย่างน้อยเป็นเวลาหกเดือนถึงหนึ่งปี เช่น

จัดเวทีสาธารณะให้ฝ่ายที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญมีเวทีในการนำเสนอข้อมูลด้านบวกและด้านลบให้ประชาชนทราบ

ส่วนเหตุผลของผู้มีสิทธิออกเสียงในจังหวัดขอนแก่น ที่ตัดสินใจ “เห็นชอบ” หรือ “ไม่เห็นชอบ” หรือ “ไม่ไปใช้สิทธิออกเสียง” ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจะต้องเร่งให้ความรู้กับประชาชนอย่างทั่วถึง อธิบายทั้งข้อดี ข้อเสีย ของร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ และสิ่งที่ต้องพัฒนาคือ ด้านเนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้แก่ประชาชนอย่างง่ายและทั่วถึง และคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องบริหารจัดการเชิงประชาสัมพันธ์ตั้งแต่ระดับประเทศจนถึงระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ตลอดจนสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดควรประสานความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคชุมชนในท้องถิ่น ในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลการออกเสียงประชามติเข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง

References

Chotchuay, C. & Lertchoosakul, K. (2017). The Communication strategies of the government of general Prayut Chanocha. *Rajapark Journal, 11*(24), 213 – 223.

Internet Law Reform Dialogue. (ilaw). (2016). *The public has decided to respect all the votes, but the results from August 7th can't be used to justify the draft constitution*. Retrieved on August 7, 2018, from https://ilaw.or.th/node/4241

_____ . (2016). *Observe form The referendum: Office of the Election Commission of Thailand present only constitutional's advantage and not much relation to the public*. Retrieved on August 7, 2018, from https://ilaw.or.th/node/4235

Office of the Election Commission of Thailand. (2008). *Statistics and results of the election of members of the House of Representatives, B.E 2550*. Bangkok: Rungsilp Print House.

Prachathai. (2016). Before the 7th August referendum, Thailand 's government take on Public Relations Campaign Observation. Retrieved on October 6, 2016, from http://prachatai. com/journal/2016/08/67186.

Sawang-aarom, E. & Net Phokaew, A. (2018). A Study of Referendum Discourse of the PM General Prayuth Chan-ocha via the Return of Happiness TV Program. *Journal of Mass Communication, 5*(2), 71-96.

Thananitichot, S. (2016). Democracy in the Constitutional Process and the Referendum. *Journal King Prajadhipok's Institute*, 14(2), 151 – 159.

Thaoladda, P. & Thirasangkha, W. (2016). The issue in the referendum the draft Constitution of the Kingdom of Thailand. *The paper presented on The 4th International Conference on Magsaysay Awardees: Good Governance and Transformative Leadership in Asia. on 31 May 2016 at College of Politics and Governance (COPAG) Mahasarakham University, Thailand*, Page 1067 – 1086.

Tonto, L. (2016). *The meaning of the referendum*. Retrieved on October 30, 2016, from http://www.lrct.go.th/th/?p=19739.

Thaipublica. (2016). *Countdown to referendum constitution "I do not know what you're talking about."* Retrieved on August 7, 2018, from https://thaipublica. org/2016/ 05/ referendum-1/

Trisuwan, H. (2018). *1 year after the referendum: the result of the research why the Constitution approved.* Retrieved on August 7, 2018, from https://www.bbc.com/ thai/thailand-40836321.

Wongsasan, K. (2007). *Follow up the referendum to consider the draft constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550: A Case study of Surin province*. (Research Report). Bangkok: King Prajadhipok's Institute

ร่างกฎกระทรวงกำหนดประเภทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือองค์การเอกชนที่ต้องรายงานสถิติข้อมูลต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจตามมาตรา 40*

Draft Ministerial Regulation Defines the Type of Small and Medium Enterprises or Small and Medium Enterprises or a Private Organization to Report Statistics to the Government Sector or State Enterprise under Section 40

สุมาลี วงษ์วิทิต
Sumalee Wongwitit
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Ramkhamhaeng University
Email: jenpol@hotmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้คือเพื่อทำการยกร่างกฎกระทรวงกำหนดประเภทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือองค์การเอกชน ที่ต้องรายงานสถิติข้อมูลต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม พ.ศ. 2543 โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพที่เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการจัดสนทนากลุ่ม จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

* Received July 21, 2018; Revised August 10, 2018; Accepted September 30, 2018

ผลการวิจัยพบว่า 1) การปรับปรุงกฎหมายต่างๆ ให้สามารถเชื่อมโยงข้อมูล SMEs ระหว่างหน่วยงานรัฐ/รัฐวิสาหกิจ และเอกชน/องค์การเอกชน 2) การจัดทำฐานข้อมูล SMEs แห่งชาติ ทั้งที่เป็นผู้ประกอบการภายในระบบและผู้ที่อยู่ในระบบแต่ไม่ต้องรายงานข้อมูลสถิติ (3) การจัดให้มีระบบการจดทะเบียนประกอบการให้สอดคล้องกับมาตรฐานอุตสาหกรรมสากลและมาตรฐานอุตสาหกรรมประเทศไทย 4) การพัฒนาระบบรายงานผลประกอบการประจำปีแก่ SMEs หรือจดทะเบียนภายใต้กฎหมายอื่นๆ ซึ่งยังไม่มีการกำหนด ให้มีรายงานสถิติข้อมูล 5) การจัดทำมาตรการกระตุ้นให้ผู้ประกอบการเข้ามาอยู่ในระบบ 6) การจัดทำมาตรฐานการสำรวจข้อมูลสถิติกลางร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ผลที่ได้จากการศึกษาปัญหาและพบข้อเสนอแนะดังกล่าว ทำให้สามารถจัดทำร่างกฎกระทรวงกำหนดตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 ซึ่งสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของ สสว. และไม่สร้างภาระต่อการดำเนินงาน มากเกินไปจนกลายเป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันของ SMEs

คำสำคัญ: พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543; รายงานสถิติข้อมูล; วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

Abstract

This research aims at drafting a Ministerial Regulation prescribing categories of small and medium enterprises or group of small and medium enterprises or private organization required by law to report the statistics data to government agencies, state organizations or state enterprises pursuant to section 40 of the Small and Medium Enterprises Promotion Act B.E. 2543 (2000). The research utilizes the qualitative method which includes a documentary analysis and an analysis of information derived from in-depth interview and focus group discussion from the person involved.

The study indicated that 1) To revise various laws to enable linkage of SMEs related-information among government agencies, state organizations, state enterprises and private organization; 2) To establish a national SMEs database to include both the entrepreneurs in formal sector and semi-formal sector; 3) To provide a system of business operation registration in pursuance International Standard Industrial Classification of All Economic Activities: ISIC and Thailand Standard Industrial Classification: TSTC; 4) To develop a system of annual reporting of the result of SMEs' business operation or registration under other laws which has not yet required a reporting of the statistics and data; 5) To provide a measure of encouraging formalization of the entrepreneurs and 6) To set a central standard for inter-organizational statistic data survey. At last, these findings and recommendations are beneficial to the drafting of Ministerial Regulation in virtue of section 40 of the Small and Medium Enterprises Promotion Act B.E. 2543 (2000) which is in accordance with legal power and duties of the Office of SMEs Promotion and does not engender such regulatory burden that it would become obstacle of competitiveness among SMEs.

Keywords: Small and Medium Enterprises Promotion Act B.E. 2543 (2000), reporting of the statistics and data, small and medium enterprises

บทนำ

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (สสว.) จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 ให้เป็นหน่วยงานรัฐปฏิบัติภารกิจภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และคณะกรรมการบริหารสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม SMEs คือ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นวิสาหกิจที่มีความเหมาะสมมีความคล่องตัว ในการปรับสภาพให้เข้ากับสถานการณ์ทั่วไปของประเทศ ซึ่งช่วยกระจายการกระจุกตัวของโรงงานกิจการวิสาหกิจในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลไปสู่ภูมิภาค ก่อให้เกิดการพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืน (Aejsean, 2006)

ภารกิจหลักของ สสว. คือการดำเนินการเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) โดยเฉพาะการจัดทำแผนปฏิบัติการส่งเสริม SMEs เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการฯ ในการกำหนดนโยบายและแผนการส่งเสริม SMEs (มาตรา 16) จึงจำเป็นที่ สสว. จะต้องมีข้อมูลสถิติที่ครอบคลุมทั้งในรายสาขาและทุกขนาดขององค์กร SMEs และเพื่อใช้ข้อมูลให้เป็นประโยชน์ในด้านอื่นๆ ประกอบกับมาตรา 41 กำหนดให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการฯ มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดประเภทของ SMEsหรือกลุ่ม SMEs หรือองค์การเอกชน ที่ต้องรายงานสถิติข้อมูลต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจตามมาตรา 40 เพื่อประโยชน์ในการจัดทำสถิติข้อมูลเกี่ยวกับ SMEs อย่างไรก็ดี จนถึงปัจจุบันก็ยังไม่ได้มีการออกกฎกระทรวงดังกล่าว ซึ่งทำให้ สสว. เอง และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและมีหน้าที่ตามกฎหมายมาตรานี้ ไม่สามารถดำเนินการให้ถูกต้องตามกฎหมายได้อย่างครบถ้วน

การรายงานสถิติข้อมูล SMEs ยังมีปัญหาด้านศักยภาพการจัดเก็บและรวมรวมสถิติข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการ SMEs และมองว่าเป็นภาระของการบริหารจัดการขององค์กรปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลให้ข้อมูลด้าน SMEs ไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร และการนำข้อมูลสถิติไปใช้งานไม่ได้ผล (OECD, 2000) และ ประการสำคัญคือก่อให้เกิดภาระของการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ซึ่งผลการศึกษาของคณะกรรมาธิการยุโรปได้ชี้ว่าวิสาหกิจขนาดเล็กได้รับผลกระทบจากภาระของกฎระเบียบในระดับที่สูงกว่าวิสาหกิจขนาดใหญ่ (European Commission, 2007) โดยเฉลี่ยต้นทุนด้าน Regulatory burden ของวิสาหกิจขนาดกลาง จะสูงกว่าวิสาหกิจขนาดใหญ่ ประมาณ 5 เท่า และสำหรับวิสาหกิจขนาดย่อม จะสูงกว่าวิสาหกิจขนาดใหญ่ ประมาณ 10 เท่า ซึ่งจะทำให้ SMEs ทีเป็นกิจการรายเดียวหรือห้างหุนส่วนจดทะเบียนทีมได้เป็นนิติบคคลหรือธุรกิจในครอบครัวที่มิได้จดทะเบียนเป็นบริษัท จะไม่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน เป็นการ ปิดกั้น SMEs ในการแข่งขันอย่างไม่เป็นธรรม ทั้งๆ ที่ SMEs เป็นรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่สำคัญ ด้วยเหตุนี้ จึงมีข้อควรพิจารณาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับการกำหนดประเภทของ SMEs วิธีการในการจัดทำและรับรองสถิติข้อมูล และการตัดสิทธิของ SMEs ผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรา 40 ในการขอรับการส่งเสริมตามกฎหมายนี้ โดยเฉพาะจะวางหลักเกณฑ์เพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวมิได้สร้างให้เกิดภาระจากกฎระเบียบ มากเกินไปจนกลายเป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันของ

SMEs นอกจากมาตรา 17 วรรค 2 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนแล้ว ยังมีกฎหมายและระเบียบข้อบังคับอื่นของไทยอีก ที่เป็นอุปสรรคต่อการที่ SMEs จะได้รับการส่งเสริม ซึ่งจะได้ศึกษาและวิเคราะห์ควบคู่กันไป (Srilamai, 2010)

การศึกษาในครั้งนี้พิจารณาจากร่างกฎกระทรวงกำหนดประเภทของ SMEs หรือกลุ่ม SMEs หรือองค์การเอกชน ที่ต้องรายงานสถิติข้อมูลต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ตามมาตรา 40 ที่เหมาะสมครบถ้วน เพื่อให้ สสว. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และบรรดา SMEs มีภาระน้อยที่สุดแต่ได้รับประโยชน์มากที่สุดนั้น ควรประกอบด้วยข้อบัญญัติด้านใดบ้าง และด้วยเหตุผลสนับสนุนข้อบัญญัติอย่างใด ทั้งนี้เพื่อให้ได้เป้าหมายของการได้ข้อมูลสถิติที่มีความสำคัญต่อ สสว. ในการนำไปใช้ประกอบการพิจารณาจัดทำนโยบายและแผนการส่งเสริม SMEs

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดประเภทวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ต้องรายงานสถิติข้อมูลต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ

2. เพื่อจัดทำร่างกฎกระทรวงกำหนดประเภทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหรือกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือองค์การเอกชน ที่ต้องรายงานสถิติข้อมูลต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจตามมาตรา 40

การทบทวนวรรณกรรม

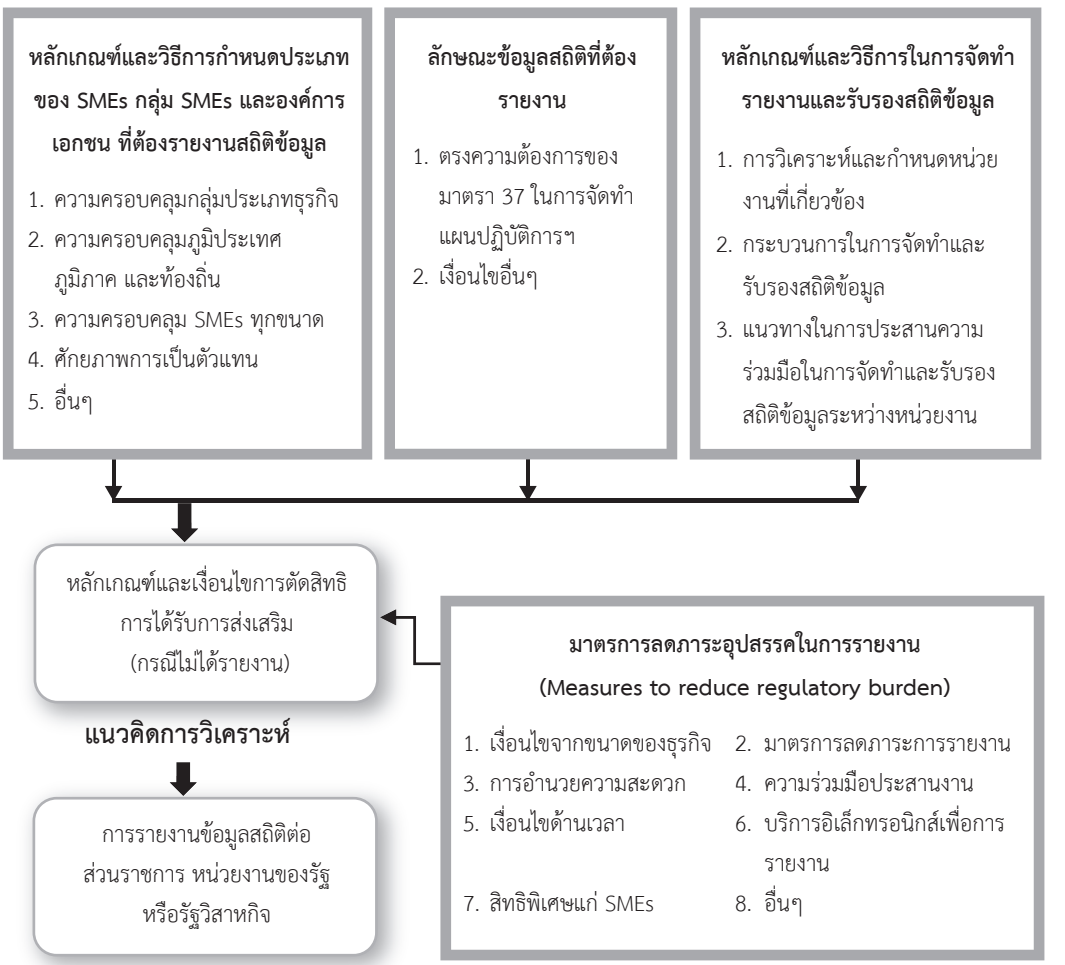
นโยบายในการส่งเสริมการลงทุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การลงทุน มีความหมายหลายประการ ซึ่งขึ้นอยู่กับความ มุ่งหมายและขอบเขตที่เกี่ยวข้อง โดยการลงทุน แบ่งออกเป็น การลงทุนทางบริ โภค การลงทุนทางธุรกิจ และการลงทุนทางการเงิน ในทางกฎหมาย ทั้งนี้ก็เพื่อวัตถุประสงค์แห่งกฎหมายหรือความตกลงนั้นๆ การลงทุน อาจจะเป็นการลงทุนโดยเอกชน หรือโดยรัฐ ก็ได้ การลงทุนโดยเอกชนอาจเป็นการลงทุน โดยบุคคลภายในประเทศ ได้แก่ การที่เจ้าของทุน หรือผู้ลงทุนได้ลงทุนหรือประกอบธุรกิจในประเทศของตนเอง หรือการลงทุนจากต่างประเทศ อันได้แก่ การที่เจ้าของทุนหรือผู้ลงทุนอยู่ในประเทศหนึ่งได้เข้าไปลงทุนหรือประกอบธุรกิจอยู่ในอีกประเทศหนึ่ง (Ministry of Internal Affairs and Communications & Ministry of Economy, 2012)

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา หรือ CED โดยให้คำนิยามของคำวิสาหกิจ (SMEs) คือ “วิสาหกิจหมายถึง กิจการผลิตสินค้ากิจการให้บริการ กิจการค้าส่ง กิจการค้าปลีกหรือกิจการอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา” และตามกฎหมายกำหนดขนาดธุรกิจไว้ว่า “วิสาหกิจขนาดกลางหรือขนาดย่อม ได้แก่วิสาหกิจที่มีจำนวนการจ้างงาน มูลค่าทรัพย์ถาวรหรือทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้วตามจำนวนที่กำหนดในกฎกระทรวง (พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 มาตรา 3) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมส่วนใหญ่ของไทยมีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของ“ผู้สร้างสรรค์หรือบทบาทของผู้รับจ้างในกระบวนการผลิตของบริษัทขนาดใหญ่บทบาทที่แตกต่างกันนี้นำมาซึ่งการมีข้อจำกัดและกลยุทธ์ที่แตกต่างกันสำหรับธุรกิจในแต่ละประเภท (Pholphirul, 2013)

การบริหารงานในองค์กรธุรกิจรวมถึงการเร่งพัฒนาธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกันของประชาคมอาเซียนสืบเนื่องมาจากปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้นดังนั้นการพัฒนาธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์และด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างความสำเร็จของธุรกิจโดยเน้นในด้านสถานภาพทางการตลาดคุณภาพของผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่รวมไปถึงความพึงพอใจของผู้บริโภค (Thanakorn, and Jiyajan, (2018)

จากการทบทวนวรรณกรรม ทำให้สามารถสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual framework) เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวความคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการวิจัยเอกสารในลักษณะของการวิเคราะห์กฎหมาย (Legal analysis) ประกอบกับข้อมูลเอกสารด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันได้ใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) นอกจากนั้นยังได้จัดให้มีการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อร่างรายงานการศึกษาด้วย

ประชากรที่ศึกษากำหนดเป็น 4 กลุ่มคือ (1) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สสว. (2) ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการ (3) บุคลากรของหน่วยงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ องค์การเอกชน (4) ผู้ประกอบการ SMEs และได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดโดยเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยทั้งหมดเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจ มีความเชี่ยวชาญร่างกฎกระทรวงกำหนดประเภทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือองค์การเอกชนที่ต้องรายงานสถิติข้อมูลต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจตามมาตรา 40 สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้คัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญจาก 13 หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน สำหรับการสนทนากลุ่ม ได้คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญจาก 6 ภูมิภาค ภูมิภาคละ 1 ครั้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาภาคละ 8 ถึง 17 คน คือ (1) กรุงเทพ และปริมณฑล (2) ภาคเหนือ (3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (4) ภาคกลาง/ภาคตะวันตก (5) ภาคตะวันออก และ (6) ภาคใต้

สำหรับเครื่องมือในการเก็บรวมรวมและวิเคราะห์ข้อมูลได้จัดทำขึ้นตามกรอบแนวคิดการวิจัยดังกล่าว โดยกำหนดประเด็นต่อไปนี้คือ (1) หลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดประเภทวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2) ลักษณะของสถิติข้อมูล SMEs ที่ต้องรายงานต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ และการรับรองสถิติข้อมูล (3) หลักเกณฑ์ และเงื่อนไขการตัดสิทธิการได้รับความช่วยเหลือส่งเสริม สนับสนุน และสิทธิประโยชน์ กรณีไม่ได้รายงาน (4) มาตรการลดภาระอุปสรรคในการรายงาน และ 5) ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการในการพิจารณากำหนดประเภทของ SMEs หรือกลุ่ม SMEs หรือองค์การเอกชน ที่ต้องรายงานข้อมูลสถิติ ภายหลังจากนั้น ยังได้จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 138 ราย ที่มีต่อร่างกฎกระทรวงที่ได้จัดทำขึ้นด้วย นำมาวิเคราะห์ข้อมูลกวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบรรยาย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนึงถึงความสอดคล้องระดับประเทศ (National level) และระดับระหว่างประเทศ (International level) ผลการศึกษาได้ข้อสรุปดังต่อไปนี้

หลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดประเภทวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ต้องรายงานสถิติข้อมูลต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ

ผลการวิจัย พบว่า หลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดประเภทของ SMEs กลุ่ม SMEs หรือองค์การเอกชน ที่ต้องรายงานข้อมูลสถิติ ผลการศึกษาพบปัญหาหลายประเด็น ได้แก่ ปัญหาจากการมีกฎหมายจำนวนมากที่เป็นอุปสรรคต่อการเชื่อมโยงข้อมูล SMEs ระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์การเอกชนต่างๆ ทำให้ไม่อาจบูรณาการข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้องได้ ซึ่งนอกจากพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 แล้ว ยังมีกฎหมายอื่นอีก 17 ฉบับ และฉบับที่สำคัญคือพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ซึ่งสามารถนำมาใช้เพื่อเปิดช่องให้หน่วยงานรัฐจัดทำสถิติข้อมูล SMEs อันเป็นการบูรณาการข้อมูลของหน่วยงานรัฐทั้งหลายได้ แต่มาตรา 15 (6) กลับเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การเปิดเผยต่อหน่วยงานของรัฐด้วยกันเองก็มิอาจเปิดเผยได้ เพราะมีบทบัญญัติให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการบางอย่างก็ได้ หากคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกัน หรือการบูรณาการข้อมูลร่วมกับหน่วยงานอื่น

ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลกลาง SMEs แห่งชาติให้รวมอยู่ในฐานข้อมูลเดียวกัน ซึ่งหลายประเทศได้ดำเนินการแล้ว เช่น ระบบฐานข้อมูลความเสี่ยงสินเชื่อกลาง (Credit Risk Database - CRD) ของญี่ปุ่น และระบบฐานข้อมูล SMEs แห่งชาติ (National SME Database) ของมาเลเซีย ซึ่งทำให้ลดต้นทุนทางธุรกรรมทางการเงิน (Giannetti และ Jentzsch, 2013) และทำให้สามารถเข้าถึงได้โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Giannetti และ Nicola, 2013)

ควรยึดหลักของ OECD กับ Eurostat ก็ยังแบ่งลักษณะข้อมูลสถิติโดยใช้เกณฑ์การจัดประเภทที่ต่างกัน แต่มีข้อสังเกตว่าประเทศญี่ปุ่น (โดย Small and Medium Enterprise Agency) มีการเก็บข้อมูลสถิติของ SMEs เป็น 2 แบบ คือการสำรวจพื้นฐานเกี่ยวกับ SMEs (Basic Survey on SMEs) และดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรมแยกตามขนาดของวิสาหกิจ (METI, 2014)

การนำความรู้ที่ได้จากการถอดบทเรียนของญี่ปุ่นยังมีระบบฐานข้อมูลความเสี่ยงสินเชื่อกลาง (Credit Risk Database – CRD) ด้วย ในขณะที่ประเทศไทยมีหลายหน่วยงานเก็บข้อมูลสถิติของ SMEs และไม่บูรณาการกัน เช่น สำนักงานสถิติแห่งชาติ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า สสว. และหน่วยงานอื่นๆ เช่น กรมสรรพากร กระทรวงแรงงาน ฯลฯ และแต่ละแห่งก็กำหนดลักษณะของข้อมูลสถิติที่ SMEs ต้องรายงานไว้ต่างกัน (บทสัมภาษณ์, ผู้บริหาร สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ควรมีข้อกำหนดอันเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการตัดสิทธิขอรับความช่วยเหลือหรือการส่งเสริม SMEs ไว้ ส่งเสริมความร่วมมือประสานงาน การอำนวยความสะดวก (บทสัมภาษณ์, บุคลากรของหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ)

การจัดทำร่างกฎกระทรวงกำหนดประเภทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือองค์การเอกชนที่ต้องรายงานสถิติข้อมูลต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ตามมาตรา 40

ผลการศึกษาทำให้ได้ข้อกำหนดเป็นกฎหมายลำดับรองเรียกว่า “ร่างกฎกระทรวงกำหนดประเภทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือองค์การเอกชนที่ต้องรายงานสถิติข้อมูลต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ที่มีหน้าที่ปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม” ภายใต้หลักการว่าเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของมาตรา 41 และมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543(สรุปจากการสัมภาษณ์เชิงลึก,การอภิปรายกลุ่มย่อม) โดยมีสาระสำคัญคือ

1) การกำหนดคำนิยามของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม องค์การเอกชน และส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและ ระบุหน้าที่และขอบเขตในการดำเนินงาน จะทำให้การบัญญัติกฎกระทรวงกำหนดประเภทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหรือกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือองค์การเอกชนที่ต้องรายงานสถิติข้อมูลต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ มีความชัดเจน

2) การกำหนดให้แบบรายงานและรายละเอียดสถิติข้อมูลเป็นไปตามแบบที่คณะกรรมการส่งเสริมฯ กำหนด เพื่อความเป็นมาตรฐานเดียวกันของสถิติข้อมูล SMEs ของหน่วยงานต่างๆ เพื่อสร้างมาตรฐานในการปฏิบัติและการดำเนินงานมีรูปแบบและมาตรฐานเดียวกัน

3) การกำหนดประเภทของกิจการของ SMEs และขององค์การเอกชน ที่ต้องจัดทำรายงานสถิติข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและสะดวกในการบริหารจัดการ ที่จะต้องระบุในร่างกฎกระทรวงฯ

4) การกำหนดประเภทของ SMEs ที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องรายงานสถิติข้อมูล เพื่อเป็นมาตรการลดภาระของ SMEs โดยคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ เช่น ขนาดของวิสาหกิจ จำนวนพนักงาน ยอดขายหรือรายรับ ผลกำไร และทรัพย์สินขั้นต่ำเพื่อให้เกิดความชัดเจนประเภทของ SMEs โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มนี้และประโยชน์สาธารณะ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาทำให้สามารถทราบถึงข้อจำกัดของการจัดทำรายงานและส่งสถิติข้อมูลของ SMEs ให้แก่ สสว. และทำให้สามารถมองเห็นเหตุผลและความจำเป็นในการจัดทำร่างกฎกระทรวงกำหนดประเภทของ SMEs หรือกลุ่ม SMEs หรือองค์การเอกชน ที่ต้องรายงานสถิติข้อมูลต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ที่มีหน้าที่ตามแผนปฏิบัติการส่งเสริม SMEs ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการทุกประเภทและทุกระดับ ทั้งที่อยู่ในระบบ และอยู่นอกระบบ รวมถึงผู้วิสาหกิจรายย่อย ขนาดย่อม และขนาดกลาง ผลการศึกษาทำให้สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. หลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดประเภทวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ต้องรายงานสถิติข้อมูล ในทางกฎหมายได้กำหนดนิยามของ SMEs โดยใช้เกณฑ์ต่างกัน การเก็บข้อมูลสถิติของ SMEs จึงประสบปัญหาเนื่องจากหน่วยวัดหรือเกณฑ์มีความแตกต่างกัน ทำให้ยากในการเปรียบเทียบสถิติเกี่ยวกับ SMEs ด้วยเหตุนี้ จึงควรต้องพัฒนานิยามให้ตรงกันทุกหน่วยงาน นอกจากนั้น กฎหมายที่ให้อำนาจกำกับดูแลแก่หน่วยงานต่างๆ ในแต่ละเรื่องของวิสาหกิจ ก็ทำให้มีการกำหนดลักษณะของสถิติข้อมูลของ SMEs ไว้แตกต่างกัน และจึงเป็นการรับรองข้อมูลโดยแต่ละหน่วยงานนั้นๆ เท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงควรต้องมีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่ในการรับรองข้อมูลจากหลายแหล่งให้รวมศูนย์กลางเป็นฐานข้อมูลเดียวและมีประโยชน์ต่อทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งกฎหมายของแต่ละหน่วยงานและของ สสว. เอง ก็ไม่ได้มีสภาพบังคับ SMEs ที่ไม่ได้ส่งรายงานสถิติข้อมูล และแม้ว่าบางหน่วยงานจะมีมาตรการกำหนดบทลงโทษหรือสร้างแรงจูงใจไว้บ้าง แต่ก็ไม่ใช่เป็นเรื่องข้อกำหนดให้ตัดสิทธิขอรับการส่งเสริม SMEs จาก สสว.

อย่างไรก็ดี เนื่องจากพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนแก่ SMEs 07 จึงเห็นว่าหากมีการใช้มาตรการเพิกถอนสิทธิประโยชน์ อันเป็นมาตรการเชิงการลงโทษหรือการบังคับ ก็จะทำให้ SMEs เกิดความเกรงกลัวไม่กล้าหรือไม่ต้องการที่จะเข้ามาในระบบฐานข้อมูลได้ และเห็นว่าควรกำหนดเป็นมาตรการสร้างแรงจูงใจหรือชี้ชวนให้เห็นถึงประโยชน์ที่วิสาหกิจจะได้รับจากการรายงานสถิติข้อมูลมากกว่าที่จะใช้มาตรการเชิงลงโทษดังกล่าว แต่สิ่งที่สำคัญคือควรปรับปรุงกฎหมายทั้งหลายที่เป็นอุปสรรคต่อการรายงานสถิติข้อมูล ภายใต้หลักการให้มีการเปิดเผยข้อมูลให้แก่หน่วยงานรัฐได้โดยไม่ก่อความเสียหายแก่ผู้อื่นใด และให้มีการเชื่อมโยงและบูรณาการกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลของ SMEs ทั้งในเรื่องของหลักเกณฑ์ วิธีการจัดเก็บ การประสาน เชื่อมโยงข้อมูล และการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ และมีระบบบริหารจัดเก็บข้อมูลสถิติอย่างบูรณาการ

2. รายงานและการรับรองสถิติข้อมูล ภาระการรายงาน SMEs และหน่วยงานต่างๆ ที่มีหน้าที่ต้องรับรายงานสถิติข้อมูลจาก SMEs เพื่อส่งต่อให้ สสว. ยังมีอุปสรรคในการปฏิบัติตามกฎหมายของ สสว. จึงควรต้องใช้มาตรการเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ จัดเก็บให้มาอยู่ในฐานข้อมูลเดียวกัน และรายงานผล ของข้อมูลสถิติที่มีการจัดเก็บไปให้กับผู้ประกอบการ ซึ่งจะช่วยให้ลดภาระการรายงานและการส่งรายงานให้แก่ทุกฝ่าย

ได้ และยังช่วยแก้ปัญหาการเข้าถึงสถิติข้อมูลของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนั้น ควรต้องจัดทำฐานข้อมูลกลาง SMEs แห่งชาติ ซึ่งเน้นเรื่องความร่วมมือในการกำหนดเลขประจำตัวนิติบุคคล และสถานประกอบการ ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทุกหน่วยงาน และการเก็บข้อมูลสถิติเข้าไปในระบบฐานข้อมูลกลาง SMEs แห่งชาติอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับพิริยะ ผลพิรุฬห์ (Pholphirul, 2013) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเองจึงจำเป็นที่จะต้องเข้าใจถึงความสำคัญในการจัดการองค์ความรู้ ต่างๆ ภายในองค์กรอันประกอบไปด้วย การจัดการข้อมูลข่าวสารการพัฒนาความรู้และทักษะและการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นต่างๆ รวมไปจนถึงทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากการผลิตคิดค้นหรือออกแบบขึ้นในองค์กรวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีนวัตกรรมใหม่ๆในการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพสูงขึ้น และมีกระบวนการผลิตใหม่ๆ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน และการการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและการเก็บข้อมูลสถิติเข้าไปในระบบฐานข้อมูลเป็นต้น

3. เกณฑ์และเงื่อนไขการตัดสิทธิ SMEs เพื่อค้นหาเกณฑ์ที่เหมาะสม กรณีที่ SMEs ไม่ได้รายงานสถิติข้อมูล ในการได้รับความสนับสนุนส่งเสริม และมาตรการลดภาระอุปสรรคในการรายงานทั้งนี้ควรต้องจัดทำมาตรฐานการสำรวจข้อมูลสถิติกลาง (Standardized Survey) ร่วมกันระหว่างหน่วยงานและประการสำคัญคือควรต้องพัฒนาระบบการจดทะเบียน SMEs ให้สอดคล้องกับมาตรฐานอุตสาหกรรมประเทศไทย และการจัดประเภทมาตรฐานอุตสาหกรรมสากลด้วย สอดคล้องกับ พิริยะ ผลพิรุฬห์ (Pholphirul, 2013) ที่ได้ระบุว่า วิสาหกิจใดจัดเป็นวิสาหกิจขนาดกลางหรือขนาดย่อมนั้นจะอยู่ภายใต้การให้นิยามที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ บางประเทศใช้ทุนจดทะเบียน เงินลงทุน หรือยอดขาย เป็นเกณฑ์ในการตัดสิน สำหรับประเทศไทยนั้นใช้จำนวนการจ้างงาน มูลค่าสินทรัพย์ถาวรหรือทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้วตามจำนวนที่กำหนดในกฎกระทรวงเป็นเกณฑ์ในการตัดสินและสามารถจำแนกวิสาหกิจขนาดกลางและวิสาหกิจขนาดย่อมตามมาตรา4แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543

การจัดทำร่างกฎกระทรวง พบว่า ในร่างฯ ดังกล่าวนี้จะต้องประกอบไปด้วย 1) การกำหนดคำนิยามของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม องค์การเอกชนและส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ 2) การกำหนดให้แบบรายงาน และรายละเอียดสถิติข้อมูลเป็นไปตามแบบที่คณะกรรมการส่งเสริมฯ กำหนด มีรูปแบบและมาตรฐานเดียวกัน 3) การกำหนดประเภทของกิจการของ SMEs และขององค์การเอกชน ที่ต้องจัดทำรายงานสถิติข้อมูล 4) การกำหนดประเภทของ SMEs ที่ได้รับการยกเว้น โดยคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ

สรุปผล

ข้อค้นพบจากงานวิจัยครั้งนี้พบว่า หลักเกณฑ์และวิธีการในการจัดทำรายงานและรับรองสถิติข้อมูล โดยข้อค้นพบในครั้งนี้จะทำให้เกิดประโยชน์ในเชิงวิชาการ และประโยชน์ในเชิงนโยบาย ที่จะเป็นประโยชน์ให้ภาคราชการนำไปใช้ในการผลักดันเป็นนโยบายเพื่อนำมาใช้กำหนดในการบริหารจัดการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือองค์การเอกชนที่ต้องรายงานสถิติข้อมูลต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ที่จะผลักดันนำไปสู่การเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและส่งผลโดยตรงต่อผู้ประกอบการที่จะสร้างรายได้ สู้ความเข้มแข็งและก้าวหน้าในธุรกิจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและกฎหมาย

ควรมีการดำเนินการร่วมกันทั้งมาตรการเชิงกฎหมาย มาตรการเชิงการบริหารจัดการภาครัฐ และมาตรการจูงใจอื่นๆ มาประกอบ ได้แก่ 1) การปรับปรุงกฎหมายต่างๆ ให้สามารถเชื่อมโยงข้อมูล SMEs ระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์การเอกชนต่างๆ 2) จัดทำฐานข้อมูล SMEs แห่งชาติ เป็นมาตรการที่ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงข้อมูลสถิติในกลุ่มผู้ประกอบการภายในระบบ และผู้ประกอบการที่อยู่ในระบบแต่ไม่ต้องรายงานข้อมูลสถิติ 3) การพัฒนาระบบการจดทะเบียนประกอบการให้สอดคล้องกับ ISIC และ TSIC 4) การพัฒนาระบบรายงานผลประกอบการประจำปีแก่วิสาหกิจที่จดทะเบียนพาณิชย์ หรือจดทะเบียนภายใต้กฎหมายอื่นๆ ซึ่งยังไม่มีการกำหนดให้มีการรายงานสถิติข้อมูล เป็นการให้ความสำคัญกับข้อมูลสถิติจากผู้ประกอบการที่อยู่ในระบบแต่ไม่ต้องรายงานข้อมูลสถิติในปัจจุบันให้สามารถมีระบบการจดทะเบียน และการรายงานผลประกอบการประจำปี เพื่อให้มีข้อมูลสถิติที่จำเป็นซึ่งแยกออกตามประเภทธุรกิจที่มีความเหมาะสม 5) ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการที่อยู่นอกระบบ ให้หันเข้ามาเป็นผู้ประกอบการภายในระบบมากยิ่งขึ้น และ 6) การสำรวจข้อมูลกลางร่วมกันระหว่างหน่วยงาน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาในหัวข้อวิจัยต่อไปนี้

1) การนำนโยบายและกฎหมายไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพของการรายงานสถิติข้อมูลของ SMEs

2) การสร้างตัวชี้วัดประสิทธิภาพของมาตรการทางกฎหมายที่เป็นบทบังคับและมาตรการจูงใจให้จัดทำรายงานสถิติข้อมูล SMEs

3) การเสนอร่างกฎหมายการจัดทำฐานข้อมูล SMEs แห่งชาติ

References

Aejsean, I. (2006). The Great Mayhem, (1999). *Strategies to create SMEs SMEs Working Group on the Promotion of Investment Promotion Law, Board of Investment of Thailand, Final Report*. Bangkok: Office.

European Commission.(2007). *Models to reduce the disproportionate regulatory burden on SMEs.* Brussels, Belgium: European Commission.

Japan Small Business Research Institute. (2012). *White Paper on Small and Medium Enterprises in Japan.* Tokyo: Japan Small Business Research Institute.

METI. (2014). *Statistics at METI.* Tokyo: Ministry of Economy, Trade, and Industry.

Ministry of Internal Affairs and Communications & Ministry of Economy. (2012). *Economic Census for Business Activity.*Tokyo: Ministry of Internal Affairs and Communications & Ministry of Economy, Trade and Industry.

OECD. (2000). *Small Businesses, Job Creation and Growth: Facts, Obstacles and Best Practices.* Paris:Organisation for Economic Co-operation and Development.

Piriya,V. (2012). The Role of Thai Small and Medium Enterprises in the Creative Economy, *Journal of Economics*, 7(1), 205-250.

Small and Medium Enterprise Agency. (2013). *Japan's Policy on Small and Medium Enterprises (SMEs) and Micro Enterprises.* 2013: Small and Medium Enterprise Agency.

Srilamai, T. (2010) Barriers to the Thai Investment Law for Promoting Small and Medium Enterprises. *Journal Naresuan University*, 3(1).

Thanakorn, K. and Jiyajan. C. (2018). *The Role of Innovation to the Success of Small and Medium-Sized Home Furniture & Decoration Business*, *Journal of Peace and Development*, 2(2), 606-618.

Pholphirul, P. (2013). Creative Economy and Development Issues in Thailand. *NIDA Economic Review*, 7(1), 1-69.

แนวทางและการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยสู่อาเซียน เพื่อความพร้อมต่อการเข้าร่วมเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเขตกรุงเทพมหานคร*

A Development Guidelines on Cultural Learning Activity toward the Preparation of the Rajabhat Universities in Bangkok for ASEAN Socio-Cultural Community

[1]สมกมล กาญจนพิบูลย์, สมคิด สุขเอิบ และ กล้า สมตระกูล

[1]Somkamol Kanchanapiboon, Somkhit Suk-er and Kla Somtrakoon

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Mahasarakham University, Thailand.

[1]Email: somkamolkan@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาของหน่วยงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัยราชภัฏเขตกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยสู่อาเซียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเขตกรุงเทพมหานคร และ 3) เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมสู่อาเซียนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเขตกรุงเทพมหานครโดยกำหนดพื้นที่ศึกษาประกอบด้วย คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ

*Received May 11, 2018; Revised May 16, 2018; Accepted December 26, 2018

ผลการวิจัยพบว่า 1) มหาวิทยาลัยราชภัฏจัดตั้งขึ้นเป็นโรงเรียนฝึกหัดครู และได้รับการยกฐานะเป็นวิทยาลัยครู ต่อมาปีพุทธศักราช 2538 เปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันราชภัฏ จนกระทั่งปีพุทธศักราช 2547 สถาบันราชภัฏเปลี่ยนชื่อเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อปฏิบัติภารกิจสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น 2) วิชาที่ให้นักศึกษาเรียนเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมที่อยู่ในหลักสูตรจะพบอยู่ในรายวิชาศึกษาทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นกิจกรรมเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณีตามวันสำคัญ นักศึกษาไปศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่จริง โครงการมีความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกมีการให้ความร่วมมือไม่ดีมากนัก โครงการไม่เชื่อมโยงกับรายวิชาทั้งเรื่องเวลาและไม่ตรงกับสาขาที่เรียนทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยสู่อาเซียนมีสาระสำคัญ คือ กิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยสู่อาเซียน 3 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านทัศนศึกษา ปัจจัยแห่งความสำเร็จ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยสู่อาเซียน และตัวชี้วัดความสำเร็จ

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม; ประชาคมอาเซียน; มหาวิทยาลัยราชภัฏ

Abstract

The purposes of this research are threefold: 1) to study the history of cultural learning activities from Rajabhat Universities in Bangkok. 2) to study current conditions and problems of Thai cultural learning activities toward ASEAN 3) to develop cultural learning activity Guidelines toward ASEAN for Rajabhat Universities in Educational Service Area in Bangkok. Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Dhonburi Rajabhat University, Suan Sunandha Rajabhat University, Chandrakasem Rajabhat University and Phranakhon Rajabhat University participated in this study. This study was conducted by qualitative research, documentary study, field study, interview, observation, focus group discussion, and workshop.

The finding of the study found that 1) Rajabhat University was originated from teacher training schools and became the teacher college. 'Rajabhat Institute' in 1995. In 2004, King Rama IX named and 'Rajabhat University' and they became legal entity. 2) In current conditions and problems in Thai cultural learning activities toward ASEAN from Rajabhat Universities in Bangkok, the results of the study found that language and culture was taught in General Education subject while the other subjects less focused on teaching them. Students did some activities on festival days and other days which related to cultures and traditions, therefor they could learn through their exploration and learning in real experience, and finally the information was collected. Furthermore, lacking of the cooperation from other organizations, time and subject were not link to the project may cause the problems for the students to participate in these activities. 3) The three main learning activities for Thai culture toward ASEAN were curriculum, arts and culture, and field trip activities. The success factor is the process of Thai cultural learning activities toward ASEAN and the indicators of success

Keywords: Cultural Learning Activity; ASEAN; Rajabhat University

บทนำ

ปัจจุบันการติดต่อสื่อสารในยุคโลกาภิวัฒน์มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้สังคมโลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการเมือง การค้า ประชากร สิ่งแวดล้อม รวมถึงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมมากขึ้น ประเทศในภูมิประเทศต่างๆ รวมตัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโลกบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันที่จะสามารถสร้างความเป็นปึกแผ่น ความเข้าใจอันดีในระหว่างประเทศสมาชิก เพื่อแข่งขันและร่วมมือกับประชาคมโลกได้ กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมเป็นกิจกรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติ ไม่ว่าชาติใดในโลกต่างล้วนมีศิลปวัฒนธรรมประจำชาติด้วยกันทั้งสิ้น

การรวมตัวกันเป็นประเทศในกลุ่มอาเซียนเป็นการสร้างความร่วมมือที่สำคัญโดยประเทศไทยต้องมีการพัฒนาคนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ มีบริการขั้นพื้นฐานและการสาธารณสุขที่ดี การรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า การสร้างความเข้มแข็งกับอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งการยกระดับคุณภาพชีวิตนี้เป็นความร่วมมือของประชาคมทั้ง 3 เสาหลักของอาเซียน โดยเฉพาะในด้านของเสาสังคมและวัฒนธรรมที่ต้องมีการพัฒนาที่สำคัญที่สุด ซึ่งวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของแต่ละกลุ่มคนหรือสังคมที่มีความแตกต่างกัน และสร้างความเป็นหนึ่งเดียว ความสามัคคีของสมาชิกในสังคมนั้น โดยแต่ละประเทศจะดำรงอยู่ได้นั้นต้องมีอัตลักษณ์ในวัฒนธรรมของตนเองเพื่อสร้างความมั่นคงของประเทศไม่ให้ถูกกลืนกลายไปกับวัฒนธรรมอื่น รวมถึงต้องมีการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน เข้าใจในความแตกต่างระหว่างกันและยอมรับซึ่งกันและกันได้โดยต้องมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับการส่งเสริมของอาเซียนที่ส่งเสริมให้มีเอกลักษณ์ ประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ โดยวัฒนธรรมของแต่ละประเทศต้องดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและการรวมตัวกัน ดังจะเห็นได้จากแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมแห่งอาเซียน ที่มีความร่วมมือกันใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 2) การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม 3) สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม 4) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม 5) การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน 6) การลดช่องว่างทางการพัฒนา ซึ่งอาเซียนต้องส่งเสริมตระหนัก และมีค่านิยมร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวที่เป็นเอกลักษณ์ร่วมกันของภูมิภาคท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม และอนุรักษ์ รักษามรดกทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละชุมชนไว้ โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ (ASEAN Secretariat, 2009) ซึ่งการรวมตัวที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมของตนเองเพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำวัฒนธรรมที่มีอยู่ในตนเองไปแลกเปลี่ยนกับคนในอาเซียนได้ รวมทั้งต้องมีการเรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนเพื่อเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยมีหลักการทรงงานของรัชกาลที่ 9 คือ รู้ รัก สามัคคี ที่สามารถมาใช้ในการเรียนรู้วัฒนธรรมได้ โดยการที่ต้องเรียนรู้วัฒนธรรมของตนเอง และประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และสามารถสร้างความสามัคคีในการเรียนรู้ร่วมกันในอาเซียนได้โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่มีความผูกพันกันชุมชนโดยรอบนั้นสามารถเป็นแหล่งความรู้ของท้องถิ่นและเป็นสถานที่ที่จะปลูกฝังสร้างการเรียนรู้วัฒนธรรมให้กับนักศึกษาได้

ศิลปะและวัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและสวยงามควรค่าแก่การอนุรักษ์และเผยแพร่ให้กับนิสิต นักศึกษา และสาธารณชนให้ได้รับรู้ และปฏิบัติให้ดำรงอยู่ต่อไป ดังนั้นมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นหน่วยงานราชการ ที่มีบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบด้านการศึกษา ค้นคว้า วิจัย จัดสภาพแวดล้อมด้านอาคารที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล สร้างเครือข่ายการเรียนรู้วัฒนธรรม สร้างจิตสำนึกในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมให้เกิดแก่บุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาทั้งของท้องถิ่นถึงระดับนานาชาติ ทั้งนี้ การบริหารจัดการของหน่วยงานทางศิลปะและวัฒนธรรมเป็นหน่วยงานหนึ่งในมหาวิทยาลัยต้องมีการดำเนินการตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาที่มีมาตรฐานด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา ได้ให้รายละเอียดไว้ว่า “สถาบันอุดมศึกษามีการดำเนินการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ ทั้งในระดับหน่วยงานและระดับสถาบัน มีระบบและกลไกในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนโดยตรงหรือโดยอ้อมเพื่อให้ผู้เรียนและบุคลากรของสถาบันได้รับการปลูกฝังให้มีความรู้ตระหนักถึงคุณค่า เกิดความซาบซึ้งและมีสุนทรียะต่อศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องจรรโลงความดีงามในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ มีวิถีชีวิตที่ปรารถนาและเรียนรู้วิธีการจัดการวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ไม่พึงปรารถนาได้ สถาบันมีการควบคุมการดำเนินงานด้านนี้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพตามเป้าหมายของแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานด้านการทำนุบำรุง ศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบัน” และจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ มาตรา 7 กล่าวไว้ว่า “ให้มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญา ฟื้นฟูพลังการเรียนรู้เชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างสรรค์ศิลปวิทยา เพื่อความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของปวงชน มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน วิจัย ให้บริการวิชาการแก่สังคม ปรับปรุงถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยีทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู” การพัฒนาประเทศที่สำคัญในสังคมไทยที่จะดำเนินการเป็นประชาคมอาเซียนได้สำเร็จนั้นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน ซึ่งเป็นทรัพยากรหลักในการดำรงและรักษาวัฒนธรรมไว้และมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในสังคมไทยเพื่อเสริมสร้างการเป็นประชาชนอาเซียนและสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาคมอาเซียน ซึ่งการที่จะพัฒนาคนให้มีการดำรงรักษาและมีวิถีชีวิตแบบไทยที่ดี คือ “การศึกษา” เพราะการศึกษาเป็นการลงทุนรูปแบบหนึ่งที่ทำให้คนในสังคมมีการรักษาที่ดีมากขึ้น จะเห็นได้จากดัชนีชี้วัดความเจริญรุ่งเรืองของแต่ละประเทศจะขึ้นอยู่กับ “ปัญญา” ของคนในชาตินั้นๆ จึงส่งผลให้ “การศึกษา” มีความสำคัญมากที่สุดในการกำหนดอนาคตของประเทศที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายของการเป็นอาเซียน ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 11 ที่มุ่งเน้น ให้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และสามารถอยู่ในประชาคมภูมิภาคได้อย่างมีศักดิ์ศรี (Chareonwongsak, 2541)

ปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษา โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัยราชภัฏควรให้ความสำคัญในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ จึงต้องมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและปลูกฝังวัฒนธรรมให้นักศึกษาอยู่เสมอ ดังจะเห็นได้จากแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN socio-cultural community blueprint) ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะของสังคมและวัฒนธรรมในอาเซียนโดยส่งเสริมให้ประชนเป็นศูนย์กลางที่เสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยการเสริมสร้างอัตลักษณ์ร่วมกัน เคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภาษาและศาสนาของประชาชนในอาเซียน รวมถึงมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ทางด้านการศึกษาที่ส่งเสริมให้มีการสร้างสังคมแห่งความรู้ และสร้างความตระหนักในการเรียนรู้เรื่องอาเซียนบนพื้นฐานของมิตรภาพและการร่วมมือซึ่งกันและกัน ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และพัฒนานักศึกษาในด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมของไทยนำไปสู่การศึกษาและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของประเทศในอาเซียน ซึ่งคนไทยจำนวนมากไม่ได้สนใจที่จะศึกษาหาความรู้ให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งในวัฒนธรรมไทย แต่กลับมองวัฒนธรรมในทัศนะของชาตินิยม คือการจะรักษาถ่ายทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรมด้วยความรู้สึกว่าเป็นของไทยเท่านั้น โดยไม่ได้พิจารณาถึงความเหมาะสมลึกซึ้ง ความประณีต ความงดงามของวัฒนธรรมนั้นแต่อย่างใด จนในที่สุดก็รักษาเอาไว้ไม่ได้เพราะไม่เห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมนั้น (Ngammook, 2011) เมื่อนักศึกษาเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษาแล้วควรได้รับการขัดเกลาและทำกิจกรรมเพื่อปลูกฝังศิลปวัฒนธรรมของไทยให้เกิดขึ้นสำหรับนักศึกษาได้

ปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษา โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัยราชภัฏควรให้ความสำคัญในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ จึงต้องมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและปลูกฝังวัฒนธรรมให้นักศึกษาอยู่เสมอ ดังจะเห็นได้จากแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรม ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะของสังคมและวัฒนธรรมในอาเซียนโดยส่งเสริมให้ประชนเป็นศูนย์กลางที่เสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยการเสริมสร้างอัตลักษณ์ร่วมกัน เคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภาษาและศาสนาของประชาชนในอาเซียน รวมถึงมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ทางด้านการศึกษาที่ส่งเสริมให้มีการสร้างสังคมแห่งความรู้ และสร้างความตระหนักในการเรียนรู้เรื่องอาเซียนบนพื้นฐานของมิตรภาพและการร่วมมือซึ่งกันและกัน ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และพัฒนานักศึกษาในด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมของไทยนำไปสู่การศึกษาและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของประเทศในอาเซียนได้ รวมถึงที่เห็นได้จากเอกสารสรุปประเมินผลตนเอง ของสำนักศิลปะและวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่มีผลการประเมินในสิ่งทีควรพัฒนาคือ การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานราชการหรือองค์กรเอกชนให้มากขึ้น กิจกรรมบูรณาการกับการเรียนการสอนควรเน้นให้อาจารย์ผู้สอนตระหนักและปลูกฝังให้นักศึกษารู้ถึงความเป็นศิลปวัฒนธรรมให้มากขึ้น และควรพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น (Phranakhon Rajabhat University, 2012) ดังนั้นใน

มหาวิทยาลัยราชภัฏควรมีการจัดการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนให้มีการดำเนินชีวิตที่ใช้ในการร่วมการจัดการเรียนการสอนทางวัฒนธรรมเพื่อให้อนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของหน่วยงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัยราชภัฏเขตกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยสู่อาเซียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเขตกรุงเทพมหานคร

3. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมสู่อาเซียนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเขตกรุงเทพมหานคร

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และแบบลูกโซ่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกต การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการเก็บข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏในกรุงเทพมหานครในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย เป็นการศึกษาจากเอกสารที่มีการบันทึกเอาไว้หรือที่มีการศึกษาโดยทำการค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต

2. ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สนทนากลุ่ม และประชุมเชิงปฏิบัติการ กับกลุ่มเป้าหมายอย่างใกล้ชิด เพื่อจะได้ตรวจสอบข้อมูลที่สมบูรณ์ตรงกับข้อเท็จจริงมากขึ้น ดังนี้

2.1 สัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้างโดยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏ กรุงเทพมหานคร ในพื้นที่ที่กำหนดทั้ง 5 พื้นที่ และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์แบบปลายเปิดไม่จำกัดคำตอบ เพื่อจับประเด็นแล้วนำมาตีความหมายโดยใช้ทฤษฎี และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และ

ประชาชนทั่วไปในเขตพื้นที่การวิจัย เกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเขตกรุงเทพมหานคร

2.2 แบบสังเกต ใช้สำหรับสังเกตสภาพทั่วไปภายในพื้นที่วิจัย วิถีชีวิตความเป็นอยู่ การจัดกิจกรรมต่างๆ และเหตุการณ์ทั่วไปในพื้นที่ที่ทำการวิจัย โดยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับเกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร

2.3 สนทนากลุ่ม ใช้สำหรับจัดกลุ่มการสนทนาประมาณกลุ่มละ 5–10 คน ในกลุ่มนักศึกษา กลุ่มอาจารย์ และกลุ่มประชาชนทั่วไป เพื่อสนทนาตามประเด็นให้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

2.4 ประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นการประชุมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นตัวแทนกลุ่มกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มประชาชนทั่วไป จำนวน 5 สถาบัน สถาบันละ 3–4 คน รวมประมาณ 18 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยสู่อาเซียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ในกรุงเทพมหานคร

การวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดทำข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์จากการสนทนากลุ่ม และบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทำการบันทึกข้อมูลลงในสมุดบันทึก บางกรณีอาจใช้เครื่องบันทึกเสียงในการบันทึกข้อมูลการสนทนา ตลอดถึงการใช้กล้องบันทึกภาพ ทั้งกล้องถ่ายวีดิทัศน์ และกล้องบันทึกภาพธรรมดา นำข้อมูลที่บันทึกมาสรุปในแต่ละวัน และทำการจัดหมวดหมู่เพื่อหาคำตอบ ตามเนื้อหาของการวิจัย การตรวจสอบข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลขณะเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยจะตรวจความแม่นตรง (Validity) และความน่าเชื่อถือได้ (Reliability) ของข้อคำถามข้อมูลภาคสนามทุกครั้งที่เก็บข้อมูลด้วยการดูข้อคำถาม โดย 1) การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา 2) การออกแบบรูปแบบ นำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูล มาสรุป จัดหมวดหมู่ และออกแบบเป็นรูปแบบจากข้อมูลที่ได้ 3) การประชุมกลุ่มย่อย นำรูปแบบที่ได้จากการออกแบบมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ 4) แก้ไขปรับปรุงข้อมูลแล้วนำไปจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ความเป็นมาของหน่วยงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัยราชภัฏเขตกรุงเทพมหานคร

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีความเป็นมาของหน่วยงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ที่ทำการจัดการเรียนการสอนควบคู่กับการทำนุบำรุงวัฒนธรรมชุมชนและท้องถิ่น พร้อมทั้งเป็นหน่วยงานที่ช่วยดำรงรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อนำมาปรับให้เข้ากับสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ที่ช่วยให้วัฒนธรรมท้องถิ่นคงอยู่ในสังคมยุคใหม่ได้อย่างราบรื่นและภาคภูมิใจ

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เริ่มจากเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูสตรีอาชีวศึกษา ต่อมาได้มีการเปิดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีได้ดำเนินการด้านศิลปะวัฒนธรรมควบคู่กับงานวิชาการเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกิจและแนวทางในการพัฒนามหาวิทยาลัยซึ่งมีการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงาน โดยมีเป้าหมายให้มีการพัฒนาบัณฑิต โดยนำความรู้ทักษะประสบการณ์จากการศึกษาและการนำความรู้ในท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยยังมุ่งจัดการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยในทุกช่องทางทั้งด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ด้านอาจารย์และการจัดการเรียนการสอน ด้านการสนับสนุนของมหาวิทยาลัยในการทำกิจกรรมและการเรียน เพื่อส่งเสริมให้บัณฑิตมีทักษะในการสร้างองค์ความรู้แสวงหาความรู้และมีความสนใจใฝ่รู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มีการจัดการศึกษาในช่วงแรกของมหาวิทยาลัยที่มีการจัดตั้งเป็นโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ได้ทำการจัดการศึกษาเพื่อจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาไปเป็นครูที่มีคุณภาพ เนื่องจากการรองรับการขยายตัวของการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยเริ่มเน้นกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้นในช่วงการก่อตั้งศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครูพระนครที่ ต่อจากนั้นได้มีการเปลี่ยนเป็นสถาบันราชภัฏและมหาวิทยาลัยราชภัฏได้มีการจัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกวัฒนธรรมมากขึ้นทั้งในด้านที่เกี่ยวกับคน ภูมิปัญญาธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมวิถีชีวิตไทย และส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์เกี่ยวกับวิธีคิด วิธีรู้สึก วิธีการแสดงออกระบบความหมายและคุณค่าอันจะนำสู่การเลือกสรรและการตัดสินใจรวมทั้งการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่เพื่อการดำรงชีวิตที่เหมาะสมในภาวะวิกฤตของสังคมไทยในปัจจุบันทั้งนี้โดยบูรณาการกระบวนการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม ให้สอดประสานไปกับกิจกรรมการเรียนการสอนและกระบวนการพัฒนาการศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เมื่อเริ่มก่อตั้งเป็นโรงเรียนนิภาคารได้มีการสอนตามหลักสูตรการศึกษาในสมัยนั้นโดยมีการอบรมมารยาทและการฝีมือเพื่อฝึกให้เป็นกุลสตรีด้วย ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นวิทยาลัยครู ได้ทำการเรียนการสอนที่เน้นการจัดการเรียนการสอนควบคู่กับการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม หลังจากได้มีการเปลี่ยนเป็นสถาบันราชภัฏได้มีการส่งเสริมการรักษาวัฒนธรรมไทยควบคู่กับการสอนมากขึ้น หลังจากนั้นได้มีการยกฐานเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมได้มีวัตถุประสงค์ในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ในช่วงก่อตั้งจัดการศึกษาโดยเน้นปลูกฝังเรื่องการปฏิบัติตนให้ดำรงอยู่ในความเป็นครูโดยเปิดหลักสูตรการฝึกหัดครู ต่อมาได้ยกฐานะเป็นวิทยาลัยครูได้มีการการทำนุบำรุงศาสนา ศิลปวัฒนธรรมควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน และต่อมาได้เปลี่ยนเป็นสถาบันราชภัฏและมหาวิทยาลัยราชภัฏได้มีการจัดการศึกษาให้มีการบูรณาการการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมควบคู่กับกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน

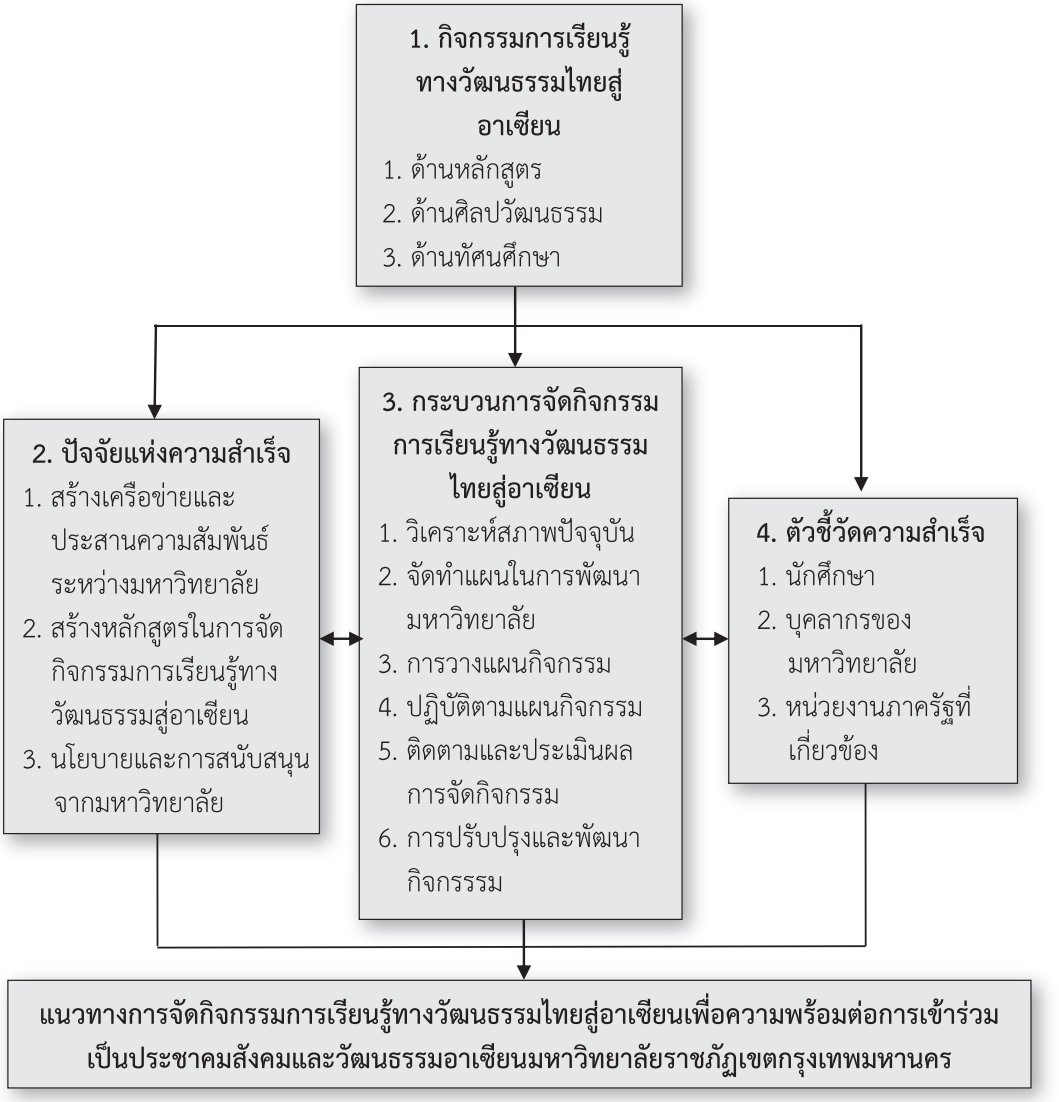
ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบัน และปัญหาของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยสู่อาเซียนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเขตกรุงเทพมหานคร

สภาพปัจจุบันด้านหลักสูตรการเรียนในวิชาศึกษาทั่วไป เป็นรายวิชา ภาษาและวัฒนธรรมที่จะมีการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาวัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆ มีการส่งนักศึกษาเพื่อไปแลกเปลี่ยนกับมหาวิทยาลัยที่ทำข้อตกลงความร่วมมือโดยจะมีการให้นักศึกษาของไทยต้องมีการฝึกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ในแต่ละคณะมีการจัดกิจกรรมด้านหลักสูตรที่ไม่แตกต่างกันมากนักที่เน้นให้นักศึกษามีความสามารถในเนื้อหาตามหลักสูตรที่ศึกษา โดยในคณะครุศาสตร์จะมีรายวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทยที่เป็นวิชาบังคับ คณะมนุษย์ศาสตร์และคณะวิทยาการจัดการจะมีรายวิชาที่เปิดให้นักศึกษาได้เลือกเรียนแต่มีนักศึกษาบางส่วนที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อนบ้าน ด้านวิทยาศาสตร์จะเน้นให้นักศึกษาได้เรียนตามความรู้ในศาสตร์ที่นักศึกษาได้ศึกษาอยู่ในรายวิชาที่เปิดสอนของสาขานั้น โดยการเรียนของนักศึกษานั้นจะไม่ได้เน้นให้นักศึกษาได้เชื่อมโยงความรู้ที่ได้เรียนในรายวิชา รวมถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนที่ให้นักศึกษาทำกิจกรรมมีความแตกต่างกันและอาจารย์ที่สอนในแต่ละห้องมีความรู้และความเข้าใจเนื้อหารายวิชานี้ไม่เท่ากัน ด้านศิลปวัฒนธรรมมีการดำเนินการและปัญหาที่เกิดขึ้นให้สำนักศิลปะและวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานหลัก ให้ทั้ง ทุกคณะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโดยประสานความร่วมมือให้ส่ง นักศึกษา คณาจารย์เข้าร่วมงานที่มีการจัดขึ้นทั้งให้เข้าร่วม และในส่วนของชุมชนโดยรอบได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ผ่านการสร้างเป็นเครือข่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรม รวมทั้งการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในฝั่งธนบุรีโดยสร้างความร่วมมือทั้งในด้านความรู้งานวิจัย เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูล การจัดกรรมทางวัฒนธรรมมีการจัดกรรมที่จัดขึ้นของแต่ละหน่วยงานมีวันเวลาที่ดำเนินการจัดกิจกรรมเป็นช่วงเวลาที่ทับซ้อนกันหรือมีวันและเวลาตรงกันบางส่วนทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมของคณะและสำนักศิลปะและวัฒนธรรมได้ การเรียนรู้วัฒนธรรมอาเซียนไม่มีผลกระทบต่อตนเองจึงไม่ให้ความสำคัญกับความรู้ ด้านทัศนศึกษา การพานักศึกษาไปศึกษาวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่อยู่รอบมหาวิทยาลัยเป็นการพานักศึกษาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมโดยที่ในสาขาวิชาที่ไม่มีการเรียนทางด้านวัฒนธรรมจะไม่มีการพานักศึกษาไปศึกษาในท้องถิ่นและในรายวิชาที่มีการศึกษาวัฒนธรรมจะมีการพานักศึกษาไปศึกษาข้อมูลชุมชนให้นักศึกษาได้ไปเดินในชุมชนโดยรอบที่อยู่ในมหาวิทยาลัย สาขาที่มีรายวิชาพานักศึกษาไปศึกษาวัฒนธรรมส่วนใหญ่ ในรายวิชาที่นักศึกษาเลือกเรียนในรายวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อนบ้านจะมีการคัดเลือกให้นักศึกษาไปเรียนรู้วัฒนธรรมต่างประเทศโดยนักศึกษาจะต้องมีการแสดงเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยไปแลกเปลี่ยน ปัญหาที่พบ คือ ด้านหลักสูตร บุคลากรที่

มีความเชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรมยังมีค่อนข้างน้อย ไม่ได้ส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนหรือประยุกต์ความรู้ในศาสตร์ที่ได้เรียนให้เชื่อมโยงกับกิจกรรมทางวัฒนธรรม และนักศึกษาไม่มีโอกาสหรือมีโอกาสน้อยที่จะได้เรียนรู้วัฒนธรรมในพื้นที่จริงทำให้ไม่มีโอกาสได้สัมผัสกับวัฒนธรรมที่อยู่ในพื้นที่ ในรายวิชาของแต่ละสาขาจะเน้นให้ได้ความรู้ในศาสตร์ของตนเป็นหลักรวมถึงอาจารย์ผู้สอนในแต่ละสาขาที่สอนในเนื้อหารายวิชาเอกจะมีความรู้ทางด้านวัฒนธรรมของไทยและประเทศอาเซียนไม่มากนักและไม่สอดแทรกวัฒนธรรมในการศึกษาเรียนรู้ การจัดกิจกรรมที่จัดขึ้นในบางรายวิชาที่เกี่ยวข้องที่ขาดแรงกระตุ้นที่ทำให้นักเรียนเข้าห้องเรียนแล้วเรียนเกี่ยวกับวัฒนธรรมได้อย่างสนุกสนานไม่เบื่อหน่ายและขาดแรงจูงใจในการหาความรู้เพิ่มเติมในด้านวัฒนธรรม ด้านศิลปวัฒนธรรมมีงบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ ที่ชุมชนกับมหาวิทยาลัยอาจมีวันและเวลาไม่ตรงกันในการจัดกิจกรรม การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง และนักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมมีค่อนข้างน้อยทำให้กิจกรรมที่จัดขึ้นขาดการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างนักศึกษากับบุคคลภายนอกทั้งชาวไทยและอาเซียนนั้นเป็นไปได้ยากกิจกรรมที่จัดขึ้นตามกิจกรรมตามประเพณีและวันสำคัญเป็นหลัก การประสานงานในแต่ละคณะไม่ทั่วถึงทำให้อาจารย์ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมกับทางมหาวิทยาลัย การจัดกรรมทางวัฒนธรรมมีการจัดกรรมที่จัดขึ้นของสำนักศิลปและวัฒนธรรม คณะ และของสาขาวิชามีวันเวลาที่มหาวิทยาลัยดำเนินการจัดกิจกรรมเป็นช่วงเวลาที่เป็นช่วงเวลาเดียวกันหรือมีวันและเวลาตรงกันบางส่วนทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมของคณะและสำนักศิลปะและวัฒนธรรมได้ และบุคลากร นักศึกษาขาดความสามารถการสื่อสารภาษาอังกฤษอย่างเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการการอธิบาย ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนข้อมูลทางวัฒนธรรมกัน ด้านทัศนศึกษา ขาดการประชาสัมพันธ์ให้นักศึกษาและอาจารย์ทราบอย่างทั่วถึงการศึกษาดูงานเฉพาะแหล่งเรียนรู้ในศาสตร์เฉพาะด้านของตนแต่ไม่เน้นการเพิ่มพูนความรู้นอกห้องเรียนด้านวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมของแต่ละหลักสูตรทำได้แค่กิจกรรมของวัฒนธรรมไทยเป็นหลัก เพราะอยู่ในการประกันคุณภาพ และงบประมาณในการจัดกิจกรรมที่ไม่เพียงพอ มหาวิทยาลัยยังไม่มีนโยบายที่ชัดเจนที่ให้ดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรมและการส่งเสริมให้บุคลากรและนักศึกษาเข้าร่วม

ตอนที่ 3 รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมสู่อาเซียนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเขตกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ มาประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์ความคิดเห็นตลอดจนข้อเสนอแนะเป็น แนวทางการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมไทยสู่อาเซียน ดังนี้

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยสู่อาเซียนเพื่อความพร้อมต่อการเข้าร่วมเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเขตกรุงเทพมหานคร

อภิปรายผล

ผลการวิจัย วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏเริ่มต้นการก่อตั้งในแต่ละมหาวิทยาลัยมาจากโรงเรียนเฉพาะทาง และมีพัฒนาการอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามสถานการณ์บ้านเมืองและนโยบาย ณ เวลานั้น และเป็นหน่วยงานที่มีขนาดใหญ่มากขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับดังนี้ โรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนตามความถนัดในแต่ละด้าน ในปีพ.ศ. 2518 มีการจัดตั้งวิทยาลัยครูตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครูวิทยาลัยครู ปีพ.ศ.2535 พระราชทานนามสถาบันราชภัฏและประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏในปีพ.ศ.2538 จึงมีการจัดตั้งเป็นสถาบันราชภัฏ และต่อมาในปีพ.ศ.2547 ได้มีการยกฐานะโดยประกาศใช้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏจึงมีการจัดตั้งเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ ภายใต้การการกำกับดูแลของรัฐบาล โดยมีภารกิจที่ดูแลเกี่ยวกับวัฒนธรรมในพื้นที่ใกล้เคียงกับมหาวิทยาลัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยที่ตั้งขึ้นโดยมีเป้าหมายในการจัดการเรียนการสอนให้กับคนในท้องถิ่นและควบคู่กับการจัดกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับท้องถิ่นของแต่ละมหาวิทยาลัย โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่งนั้นจะดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นโครงการต่างๆ จะต้องนำอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่มีอยู่ในพื้นที่นั้นมาใช้ในมหาวิทยาลัย ซึ่งจะก่อให้นักศึกษาเกิดการมีความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ในท้องถิ่นของตนเองและสามารถดำรงชีวิตตามวัฒนธรรมไทยได้ ที่ก่อตั้งขึ้นนั้นจะทำให้มีการยกฐานะของราชภัฏขึ้นมาจนเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่น สอดคล้องกับ (Kraithong, 2546) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตในกรุงเทพมหานครที่มีต่อการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของชาติ ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตในกรุงเทพมหานครได้จัดให้แก่นักศึกษา ส่วนใหญ่ได้ดำเนินงาน คือ เผยแพร่ข้อมูลทางสื่อสิ่งพิมพ์ วารสารนิตยสาร จัดกิจกรรมโดยผ่านทางโครงการนักศึกษา จัดกิจกรรมโดยการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ และจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานทางด้านวัฒนธรรมเป็นครั้งคราว ตลอดจนร่วมมือกับศูนย์วัฒนธรรมแต่ละวิทยาเขต

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นกิจกรรมที่เข้าร่วมไม่ครบทุกกลุ่มที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะจะให้นักศึกษาชั้นปีที่ 1 หรือ นักศึกษาที่กู้กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาเข้าร่วม ส่วนนักศึกษาชั้นปีอื่นมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมน้อยในกิจกรรมจึงเป็นสาเหตุให้นักศึกษาไม่มีความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย รวมถึงอาจารย์ในทุกคณะควรที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและส่งเสริมให้นักศึกษาในคณะได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยใช้คะแนนของรายวิชาเพื่อให้นักศึกษาได้มีเข้าร่วมกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งอาจารย์ต้องเข้าไปควบคุมนักศึกษาด้วย พร้อมทั้งต้องมีการสร้างตัวบ่งชี้ในการประเมินการปฏิบัติงานอาจารย์ประจำปีที่เข้าร่วมกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมให้อาจารย์เข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรม กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมไทยนั้นได้รับการจัดสรรงบประมาณน้อย ผู้บริหารควรเห็นความสำคัญและจัดสรรงบประมาณด้านนี้ให้มากขึ้นที่ส่งเสริมให้นักศึกษาและอาจารย์เข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้นเพื่อสามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์และความตระหนักในศิลปวัฒนธรรมที่

อยู่ในท้องถิ่นไทย และในกิจกรรมที่จัดขึ้นควรที่จะให้นักศึกษาได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องมาจากเรียนในการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานที่มีการปลูกฝักให้นักเรียนเรียนรู้วัฒนธรรมไทย กิจกรรมที่จัดขึ้นจะมีการให้นักศึกษาได้ลงพื้นที่ศึกษาในพื้นที่จริงที่อยู่ในชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัย ปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดจากการที่มหาวิทยาลัยมีงบประมาณในการสนับสนุนที่จะทำกิจกรรมไม่มากนัก กิจกรรมที่จัดในแต่ละคณะและหน่วยงานในมหาวิทยาลัยนั้นมีความพร้อมไม่ตรงกัน และความไม่เข้าใจของหน่วยงานอื่นที่รับผิดชอบหรือชุมชนที่ไม่เข้ามาร่วมมือหรือช่วยกันคิดแนวทางในการจัด ไม่ได้มีการปรึกษากันกับหน่วยงานอื่นก่อนที่จะจัดกิจกรรม ในหน่วยงานต่างๆ ที่มหาวิทยาลัยไปร่วมจัดกิจกรรมจะมีนโยบายเป็นของตนเอง เวลาจัดกิจกรรมจะมีการจัดในทิศทางของตนเองตามความคิดของหน่วยงานตนเองโดยที่ไม่มาสร้างความสัมพันธ์หรือมาเชื่อมโยงข้อมูลและกิจกรรมร่วมกัน เมื่อเวลาที่ต้องจัดกิจกรรมที่ต้องมีการเข้าไปขอความร่วมมือกับเขตอื่นๆ มักจะไม่ให้ความร่วมมือหรือให้ความร่วมมือน้อยทำให้กิจกรรมนั้นไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร มหาวิทยาลัยควรมีการประชุมร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ขององค์กรส่วนท้องถิ่นได้มีการปรึกษาและร่วมกันวางแผนในการทำกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมที่จัดขึ้นควรมีการประชาสัมพันธ์และเชิญชวนให้นักศึกษาและคณาจารย์ได้รับทราบข้อมูลอย่างทั่วถึง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกิจกรรมที่จัดขึ้นมีความต้องการที่จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับศาสตร์เฉพาะด้านของแต่ละคณะและขาดการประสานงานและการประชาสัมพันธ์ และต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณที่ส่งเสริมให้เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม จึงทำให้กิจกรรมที่จัดขึ้นมีความซ้ำซ้อน ไม่สามารถให้นักศึกษาเข้าร่วมและสร้างความตระหนักในวัฒนธรรมไทยและอาเซียนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Munsraket et al. 2554) ผลการวิจัยพบว่า เรียนหนักรู้สึกเหนื่อยล้าทำให้ไม่อยากเข้าร่วมกิจกรรม เป็นปัญหาที่พบในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีการจัดกิจกรรมบ่อยครั้งเกินไป และ รูปแบบการจัดกิจกรรมไม่น่าสนใจ ปัญหาที่พบเพิ่มเติม คือ ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมไม่เหมาะสม และ ถูกบังคับให้เข้าร่วมกิจกรรม นักศึกษาได้เสนอแนะให้วิทยาลัยลดจำนวนกิจกรรมลงโดยเลือกจัดเฉพาะกิจกรรมที่มีประโยชน์และน่าสนใจ คือ ควรประชาสัมพันธ์วัตถุประสงค์และรายละเอียดของกิจกรรมให้ทราบล่วงหน้าอย่างชัดเจน วิทยาลัยควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้เพียงพอ และสอดคล้องกับ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมสู่อาเซียนต้องมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมทั้งในห้องเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เป็นกิจกรรมที่อยู่นอกห้องเรียนโดยบูรณาการการจัดเรียนรู้ทางวัฒนธรรมทั้งด้านหลักสูตร ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านทัศนศึกษาให้กับนักศึกษาที่อยู่ในสังคมและชุมชนเป็นหลัก พร้อมทั้งสามารถเรียนรู้ เข้าใจ และสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่อยู่ในชุมชนของตนเองได้ โดยพัฒนาให้สอดคล้องกันทั้งนโยบายและการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยสร้างเครือข่ายและประสานความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยสร้างหลักสูตรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ซึ่งกิจกรรมจะประสบความสำเร็จได้ต้องเกิดจากความร่วมมือของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันประชุมและระดมความคิดเห็นพร้อมทั้งนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมประสบความสำเร็จ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกิจกรรมทุกด้านควรจัดขึ้นโดยมี

การประสานงานทั้งระบบตั้งแต่ผู้บริหารจนถึงผู้นำไปปฏิบัติต้องมีการร่วมมือกันและกำหนดนโยบายให้ชัดเจนจึงทำให้เกิดความสำเร็จได้ สอดคล้องกับ (Chatterton. 2000) ผลการศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยกับชุมชนมีการทำงานร่วมกันผ่านกิจกรรมต่างๆ โดยมหาวิทยาลัยต้องเชื่องโยงทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนและให้บุคลากรในมหาวิทยาลัยเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานเชื่อมความสัมพันธ์กับชุมชน

สรุป

การรวมตัวกันเป็นประเทศในกลุ่มอาเซียนเป็นการสร้างความร่วมมือที่สำคัญโดยประเทศไทยต้องมีการพัฒนาคนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ มีบริการขั้นพื้นฐานและการสาธารณสุขที่ดี การรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า การสร้างความเข้มแข็งกับอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมในท้องถิ่น การจัดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษา โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัยราชภัฏควรให้ความสำคัญในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ จึงต้องมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและปลูกฝังวัฒนธรรมให้นักศึกษาอยู่เสมอ ดังจะเห็นได้จากแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรม ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะของสังคมและวัฒนธรรมในอาเซียนโดยส่งเสริมให้ประชนเป็นศูนย์กลางที่เสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยการเสริมสร้างอัตลักษณ์ร่วมกัน เคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภาษาและศาสนาของประชาชนในอาเซียน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และแบบลูกโซ่ โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยสู่อาเซียนมีความเป็นมาที่มีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่เป็นโรงเรียนฝึกหัดตามวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งเป็นมหาวิทยาลัยและในเวลาต่อมาได้มีการยกฐานะเป็นวิทยาลัยครู สถาบันราชภัฏ และมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตามลำดับ โดยมีเป้าหมายเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่น และการการจัดกิจกรรมในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมที่อยู่ในหลักสูตรจะพบอยู่ในรายวิชาศึกษาทั่วไป ที่เกี่ยวข้องกับภาษาและวัฒนธรรมโดยมีการเรียนจากอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม และในรายวิชาในกลุ่มวิชาเอกจะมีการจัดการเรียนการสอนสำหรับสาขาที่เกี่ยวข้องเท่านั้น กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมไทยสู่อาเซียนจะมีการขอความร่วมมือกับคณะให้ส่งนักศึกษาเข้าร่วมโครงการกับสำนักศิลปวัฒนธรรมโดยมีกองพัฒนานักศึกษาเป็นผู้ดูแลนักศึกษา ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นวันสำคัญต่างๆ และมีกิจกรรมที่จัดขึ้นที่สอดคล้องกับท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยจะเป็นการให้นักศึกษาได้ศึกษาข้อมูลที่เป็นศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และเก็บรวบรวมข้อมูลไว้เป็นฐานข้อมูล รวมถึงมีการส่งเสริมให้ทำวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่มีผู้ทำการวิจัยน้อย ในการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่จะมีนักศึกษาที่เข้าร่วมเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 เพราะเป็นกิจกรรมบังคับที่นักศึกษาต้องเข้าร่วมกิจกรรม ส่วนในชั้นปีอื่นๆ จะเข้าร่วมกิจกรรมน้อย การร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกมีการให้ความร่วมมือยังไม่ดีมากนัก ในแต่ละหน่วยงานจะทำตามโครงการ

ที่ตนเองคิดไว้ กิจกรรมในบางโครงการที่ต้องเชื่อมความสัมพันธ์กับต่างประเทศจะให้นักศึกษาที่เข้าร่วมได้ศึกษาและฝึกฝนวัฒนธรรมของท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมไทยไปเผยแพร่ให้กับต่างประเทศ และโครงการไม่เชื่อมโยงกับรายวิชาทั้งเรื่องของเวลาและไม่ตรงกับสาขาที่เรียนทำให้นักศึกษาที่ต้องการเข้าร่วมไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ นักศึกษาสาขาที่ไม่เกี่ยวข้องหรือสาขาที่อยู่ในคณะที่ไม่เรียนรู้ทางวัฒนธรรมจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อย รวมถึงการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในมหาวิทยาลัยและหน่วยงานภายนอกควรสร้างเป็นเครือข่ายให้เกิดความร่วมมือเพื่อส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์และประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไปยังประชาคมอาเซียนได้ และกิจกรรมทางวัฒนธรรมจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรทั้งมหาวิทยาลัยโดยมีปัจจัยแห่งความสำเร็จ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยสู่อาเซียน และตัวชี้วัดความสำเร็จเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดกิจกรรมของมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่นและนำไปสู่การเผยแพร่ให้กับบุคคลภายนอกในอาเซียนได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทย โดยมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมทั้ง 3 ด้าน ตัวชี้วัดความสำเร็จ กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม และมีปัจจัยความสำเร็จ ที่ต้องดำเนินการและพัฒนาให้สอดคล้องกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในการนำไปใช้

1. ผู้บริหารและบุคลากรนำรูปแบบไปใช้ในการกำหนดนโยบายและปฏิบัติงานโดยมีการสนับสนุนงบประมาณอย่างเหมาะสมและเพียงพอในแต่ละกิจกรรม และส่งเสริมให้แต่และหน่วยงานในมหาวิทยาลัยมีความร่วมมือกันและสร้างเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานภายนอกและประชาสัมพันธ์เผยแพร่วัฒนธรรมอย่างเหมาะสมและถูกต้องกับประชาคมอาเซียนได้อย่างเต็มศักยภาพ

2. ผู้สอนควรมีการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมโดยการบูรณาการเนื้อหาสาระในรายวิชาที่เกี่ยวข้องโดยบังคับให้นักศึกษาทุกสาขาได้เรียนเพื่อปลูกฝังทัศนคติ ความตระหนักในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเผยแพร่วัฒนธรรมไปสู่อาเซียนได้

3. บุคลากรและนักศึกษาทุกคนควรมีแนวปฏิบัติและเข้าร่วมกิจกรรมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมความร่วมมือของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมสู่ประชาคมอาเซียน

2. ศึกษารูปแบบการบริหารงานที่ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมสู่ประชาคมอาเซียน

References

ASEAN Secretariat. (2009). *ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint*. Jakarta: ASEAN Secretariat.

Chareonwongsak, K. (1998). *University at the crossroads Sparked the vision of Thai higher education in the future*. Bangkik: Success Media.

Chatterton, P. (2000). The cultural role of universities in the community: revisiting the university - community debate**.** *Environment and Planning*. (32nd., P.165 – 181). England: University of Newcastle upon Tyne.

Kraithong, T. (2003). *The Role of Rajamangala Institute of TechnologyIn Bangkok Areas campuses in the Preservation of Thai Cultures*. Bangkok: Dhonburi Rajaphat University.

Munsraket, R et al. (2011). *The needs fo students' activities in Boromrajonnani college of nursing Nakhon Ratchasima,s nursing student*. Nakhon Ratchasima: Boromarajonani College of nursing Nakhon Ratchasima.

Ngammook, P. (2013). *Student Culture in Creative Economy Retrieved*. 19 August 2013, from http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/jan_mar_11/pdf/aw8.pdf.

Phranakhon Rajaphat University. (2012). *Self Assessment Report for Academic Year 2011*. Bangkok: Phranakhon Rajaphat University.

Ruamjit, S. (2013). *Students Opinions towards the Activity Participation in Rambhai Barni Rajabhat University*. Chonburi: Rambhai Barni Rajabhat University.

Sarak, P. (2013). *Students' Opinions on Student Activity Participation at King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang*. Bangkok: Srinakharinwirot University.

Satsanguan, N. (2004). *Physical Anthropology, Physical and Cultural Evolution*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

กระบวนการบริหารสถานศึกษาให้เกิดความโปร่งใส ตามหลักพุทธบูรณาการ*

The School Administration Process are Transparent According to Buddhist Principles

[1]สมศักดิ์ อัมพรวิสิทธิ์โสภา และ สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย
[1]Somsak Ampornvisitsopa and Suddhipong Srivichai
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
[1]Email: namesak@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอกระบวนการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้มีความโปร่งใสตามหลักพุทธบูรณาการ โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสานวิธี โดยใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อพัฒนากระบวนการ และจัดสัมมนาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของกระบวนการ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในด้านความโปร่งใสในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อันเนื่องมาจาก ขาดการกระจายอำนาจ ขาดการติดตามตรวจสอบจากหน่วยงานต้นสังกัด และบุคลากรขาดความตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตน

2. การพัฒนากระบวนการส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาด้วยความโปร่งใสตามหลักพุทธธรรม ต้องพัฒนาใน 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารบุคคล และด้านบริหารงานทั่วไป โดยทำให้เกิด ความเปิดเผย ความรับผิดชอบ และการตรวจสอบได้ โดยอาศัยหลักพุทธธรรมอันประกอบด้วยหลักโลกบาลธรรม คือ หิริ โอตัปปะ และ ศีลข้อ 2 อทินนาทานา เวรมณี คือ งดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้

*Received December 8, 2017; Revised January 5, 2018; Accepted May 31, 2018

3. กระบวนการบริหารสถานศึกษาให้เกิดความโปร่งใสตามหลักพุทธบูรณาการ สรุปได้ว่าต้องประกอบไปด้วย ความเปิดเผย ความรับผิดชอบ และการตรวจสอบได้ โดยมีกระบวนการ คือ การวางแผน การลงมือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามทางเลือกที่ได้กำหนดไว้ในการวางแผน การประเมินผลที่ได้รับจากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และการปรับปรุงการดำเนินการอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นยกระดับคุณภาพ

สรุปผลการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาสามารถสรุปเป็น “TAAD MODDL” Transparency = ความเปิดเผย Administrative = ความรับผิดชอบ Accountability = การตรวจสอบได้ และ Dhamma = การบูรณาการ หลักพุทธธรรมโดยมีการดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการและต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา; ความโปร่งใส; พุทธบูรณาการ

Abstract

This Research Propose the Transparent Administration Process in Primary Schools Based on Buddhist Principles. This Mixed Method Research. The Quantitative Data Were Collected from 170 samples in Primary Schools in Pathumthani Province through Questionnaires and Analyzed by Mean, Percentage, Frequency, and Standard Deviation. The Qualitative data were collected by Interviews with 9 experts and Connoisseurship, and then Analyzed by Content Analysis.

The results of the study found that

1. The Current Situations and Problems of Transparent Administration in Primary Schools were at the Moderate Level Totally. The Causes of the Problems Came From the Lack of Decentralization, Follow-up and Monitor from the Headquarters, and Qualified and Responsible Personnel.

2. The Development of Enhancement Process of Transparent Administration in Schools based on Buddhist Principles must be done in 4 Aspects; Academic, Budget, Personnel Management, and General Management, based on the Principles of Moral Shame, Moral Dread, and not taking what is not given.

3. The Transparent Administration Process in Primary Schools based on Buddhist Principles Consists of Transparency, Responsibility, and Accountability by the Process of Planning, Doing, Evaluating, and Adjusting for Improvement.

The Body of Knowledge Obtained from the Study can be concluded into “TAAD Model” Consisting of Transparency, Administration, Accountability, and Dhamma.

Keywords: School Administration; Transparent; Buddhist Principles

บทนำ

ความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ เป็นการประยุกต์แนวคิดของการประเมินคุณธรรมการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ขององค์การต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จ คือ องค์การต่อต้านการทุจริตและสิทธิพลเมือง จากสาธารณรัฐเกาหลี โดยได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ความโปร่งใส หมายถึง การกระทำการใดๆ ของภาครัฐทั้งในระดับบุคคลและองค์กรที่ผู้อื่นสามารถมองเห็นได้ คาดเดาได้ และเข้าใจได้ ครอบคลุมถึงทุกการกระทำที่เป็นผลจากการตัดสินใจของผู้บริหาร การดำเนินงานทางธุรกิจ และงานสาธารณประโยชน์ต่างๆ เช่น การมีระบบงานและขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน การมีหลักเกณฑ์ประเมินหรือการให้คุณให้โทษที่ชัดเจน การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องอย่างตรงไปตรงมา ความโปร่งใสจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการตรวจสอบความถูกต้อง และช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริต รวมทั้งนำไปสู่การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทั้งระหว่างผู้ปฏิบัติร่วมกันในองค์กรเดียวกัน ระหว่างประชาชนต่อรัฐไปจนถึงระหว่างคนในชาติด้วยกัน ตลอดจนการปฏิบัติงานตามจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Khorpornprasert, 2011) ดังนั้น ทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนควรปรับปรุงกลไกการทำงานให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย เพื่อประชาชนจะได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้โดยสะดวก และช่วยตรวจสอบความถูกต้องในการทำงานได้ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมตามความคาดหวังของสังคม (Phrakruvjitsaturos, 2017)

การทุจริตเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความสลับซับซ้อน ได้กลายมาเป็นปัญหาที่มีความสำคัญที่สุดปัญหาหนึ่งของหลายประเทศ โดยปัญหานี้ยังไม่มี ทีท่าว่าจะหมดไป อีกทั้งยังทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ แม้ว่าหลายประเทศได้ก้าวเข้าสู่ความทันสมัย มีระบบการบริหารราชการสมัยใหม่ มีการรณรงค์จากองค์กรของรัฐหรือองค์กรอิสระต่างๆ อย่างเช่น องค์การสหประชาชาติ ธนาคารโลกและภาคประชาชน ที่ต่างเห็นพ้องกันว่าการคอรัปชั่นเป็นปัญหาที่นำไปสู่ความยากจน และเป็นอุปสรรคที่ขัดขวางการพัฒนาอย่างแท้จริง สำหรับประเทศไทยปัญหาคอรัปชั่นเกิดขึ้นในสังคมไทยมาช้านานและมีแนวโน้มที่จะมีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ และพบปัญหาดังกล่าวเกือบทุกภาคส่วน ถึงแม้รัฐบาลมีความพยายามป้องกันและแก้ไขมาโดยตลอด

ด้วยประเทศไทยได้ลงนามการเป็นประเทศภาคีภายใต้อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต (UNCAC) พ.ศ. 2546 ซึ่งผลของการเป็นภาคีดังกล่าว ทำให้ประเทศไทยมีการปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต อาทิ พ.ร.บ. ความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญา ทั้งการยึดอายัดและริบทรัพย์สิน เป็นต้น และได้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต แต่ปัญหาการทุจริตในประเทศไทยไม่ได้มีแนวโน้มลดน้อยถอยลง ปัญหาการทุจริตคอรัปชั่นทั้งในวงราชการ การเมือง จึงกลายเป็นประเด็นที่คนให้ความสนใจเพราะเป็นสาเหตุหนึ่งที่นำพาประเทศเข้าสู่ภาวะวิกฤติ รัฐบาลได้ปรับบทบาทของทุกภาคส่วน ทั้งภาคราชการและภาค

เอกชนให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น (Puangngam, and Aksang, 2004) สามารถตรวจสอบความโปร่งใสในการบริหารงานของภาครัฐ รวมถึงมีองค์กรอิสระที่คอยกำกับตรวจสอบการบริหารงานเพื่อให้การบริหารงานภาครัฐเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ซึ่งให้ความสำคัญในเรื่องธรรมาภิบาล (Good Governance) อย่างมาก โดยมีกรอบความคิดหลักที่ต้องการบริหารงบประมาณให้เป็นไปอย่างเปิดเผย โปร่งใส เป็นธรรมและตรวจสอบได้ (The Office of the Board of the National Anti-Corruption Commission, 2016)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาโดยตรงมีกฎหมาย กฎเกณฑ์และระเบียบรองรับที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมทั้งด้านงบประมาณ วิชาการ การบริหาร งานบุคคล และบริหารทั่วไป มีการจัดปัจจัยในการบริหารจัดการ เช่น โครงสร้างและการแบ่งส่วนงาน การจัดทำคู่มือการดำเนินงาน การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร การจัดสรรงบประมาณครูและบุคลากรการจัดและสนับสนุนเทคโนโลยีเพื่อการปฏิบัติงาน จากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2559 มาตรา 4 “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นซึ่งมีตำแหน่ง หรือเงินเดือนประจำ พนักงานหรือบุคคลผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ ผู้บริหารท้องถิ่นและ สมาชิกสภาท้องถิ่นซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ และให้หมายความรวมถึงกรรมการ อนุกรรมการ ลูกจ้างของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ และบุคคลหรือคณะ บุคคลซึ่งใช้อำนาจหรือได้รับมอบให้ใช้อำนาจทางการปกครองของรัฐในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามกฎหมาย ไม่ ว่าจะเป็นการจัดตั้งขึ้นในระบบราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือกิจการอื่นของรัฐ ได้มีบทกำหนดโทษไว้ในมาตรา 123 เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในพฤติการณ์ที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งที่ตนมิได้มีตำแหน่ง หรือหน้าที่นั้นเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่นต้องระวางโทษจำคุก ตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปีหรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (The Royal Gazette, 2016) แต่จากผลการวิจัย เรื่อง การรั่วไหลของงบประมาณแผ่นดินในการศึกษาภาคบังคับ” ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ โดยเก็บข้อมูลในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับโรงเรียน ซึ่งได้ใช้โรงเรียนที่จัดการศึกษาภาคบังคับเป็นกลุ่มตัวอย่าง พบการรั่วไหลของเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานและเงินค่าใช้จ่ายรายหัวที่มีแนวโน้มสูงขึ้น (The Office of the Board of the National Anti-Corruption Commission, 2016)

จะเห็นได้ว่าปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่น ยังคงเป็นปัญหาที่น่าเป็นห่วงและเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในฐานะองค์การที่รับผิดชอบงานจัดการศึกษาส่วนใหญ่ของประเทศ ได้ตระหนักในความสำคัญของการเตรียมการด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในสถานศึกษา เพื่อวางรากฐานการปลูกจิตสำนึกซึ่งเป็นกลไกในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในสถานศึกษา โดยมุ่งพัฒนาทุกหน่วยงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มีระบบและวิถีความพอเพียง มีความสุจริต รับผิดชอบ ปลอดอบายมุข ส่งเสริมสนับสนุนการจัดองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมและต่อต้านการทุจริต อย่างเป็นระบบและมีเครือข่ายระดับชาติและนานาชาติที่เข้มแข็งและก้าวหน้าอย่างมีพลวัตร (The Office of the Basic Education, 2016a) ในสถานการณ์ปัจจุบันสังคมไทยนับวันจะมีความซับซ้อน วัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ที่ทำให้โครงสร้างสังคมอ่อนแอ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายด้าน ทั้งทางด้านวัฒนธรรม การเมือง และการศึกษา โดยการเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารมีความสำคัญมาก เพราะการบริหารเปรียบเสมือนตัวขับเคลื่อนของประเทศ ผู้บริหารถือว่ามีความสำคัญมากที่เป็นตัวขับเคลื่อนการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ (The Department of Local Administration, 2004)

ในอดีตทุกยุคสมัยที่ผ่านมาศาสนาได้มีบทบาทช่วยเหลือสังคม ทำให้คนในสังคมอยู่กันเป็นสุข ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวกับหลักความดี มาใช้ในการแก้ปัญหาในเรื่องความโปร่งใสในสังคมปัจจุบัน ธรรมที่คุ้มครองใจมนุษย์ไว้ให้อยู่ในความดีมิให้ละเมิดศีลธรรม และให้อยู่กันด้วยความเรียบร้อยสงบสุข ช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อนและสับสนวุ่นวาย คือ 1) หิริ หมายถึง ความละอายบาป ละอายใจต่อการทำความชั่ว 2) โอตตัปปะ) หมายถึง ความกลัวบาป เกรงกลัวต่อความชั่ว และผลของกรรมชั่ว (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996)

จากที่กล่าวมาข้างต้นเพื่อแสดงให้เห็นว่า หลักพุทธธรรม เป็นหลักปฏิบัติที่มีความสำคัญในการบริหารราชการโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักโลกบาลธรรม ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของมนุษย์เพื่อบูรณาการกับการบริหารจัดการที่ดีตามหลักการสากล เพื่อจะได้นำผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงพัฒนา การบริหารสถานศึกษาให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งๆ ขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเสนอกระบวนการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้มีความโปร่งใสตามหลักพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ใช้การศึกษาสำรวจ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในด้านความโปร่งใสตามหลักพุทธธรรม โดยใช้แบบสอบถามกับผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือรักษาการผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี จำนวน 170 ท่าน โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำเสนอกระบวนการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้เกิดความโปร่งใสด้วยหลักพุทธบูรณาการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยแบ่งออกเป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเองตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัย วิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้เชี่ยวชาญ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา และเผยแพร่นำข้อมูลที่ได้คืนข้อมูลสู่สถานศึกษาทั้งหมด เพื่อพัฒนารูปแบบต่อไปซึ่งดำเนินการ ดังนี้

1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

2) เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพการโดยการการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้เชี่ยวชาญ

3) ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้ เป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/ท่าน ประกอบด้วย พระสังฆาธิการที่เชี่ยวชาญด้านการบริหารจำนวน 3 รูป ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 ท่าน ผู้บริหารสถานศึกษา 4 ท่าน

4) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

1) สถานภาพส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และ ค่าร้อยละ

2) ระดับความคิดเห็นของผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือรักษาการผู้อำนวยการสถานศึกษาต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา วิเคราะห์โดยการหา ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามเกณฑ์การตัดสินระดับความคิดเห็นสำหรับการตอบที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าว ไปกำหนดเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดเป็นข้อคำถาม วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือรักษาการผู้อำนวยการสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามเกณฑ์การตัดสินระดับความคิดเห็นสำหรับการตอบที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าว ไปกำหนดเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดเป็นข้อคำถาม

3) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ นำเสนอผลการวิจัยในลักษณะพรรณนาเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

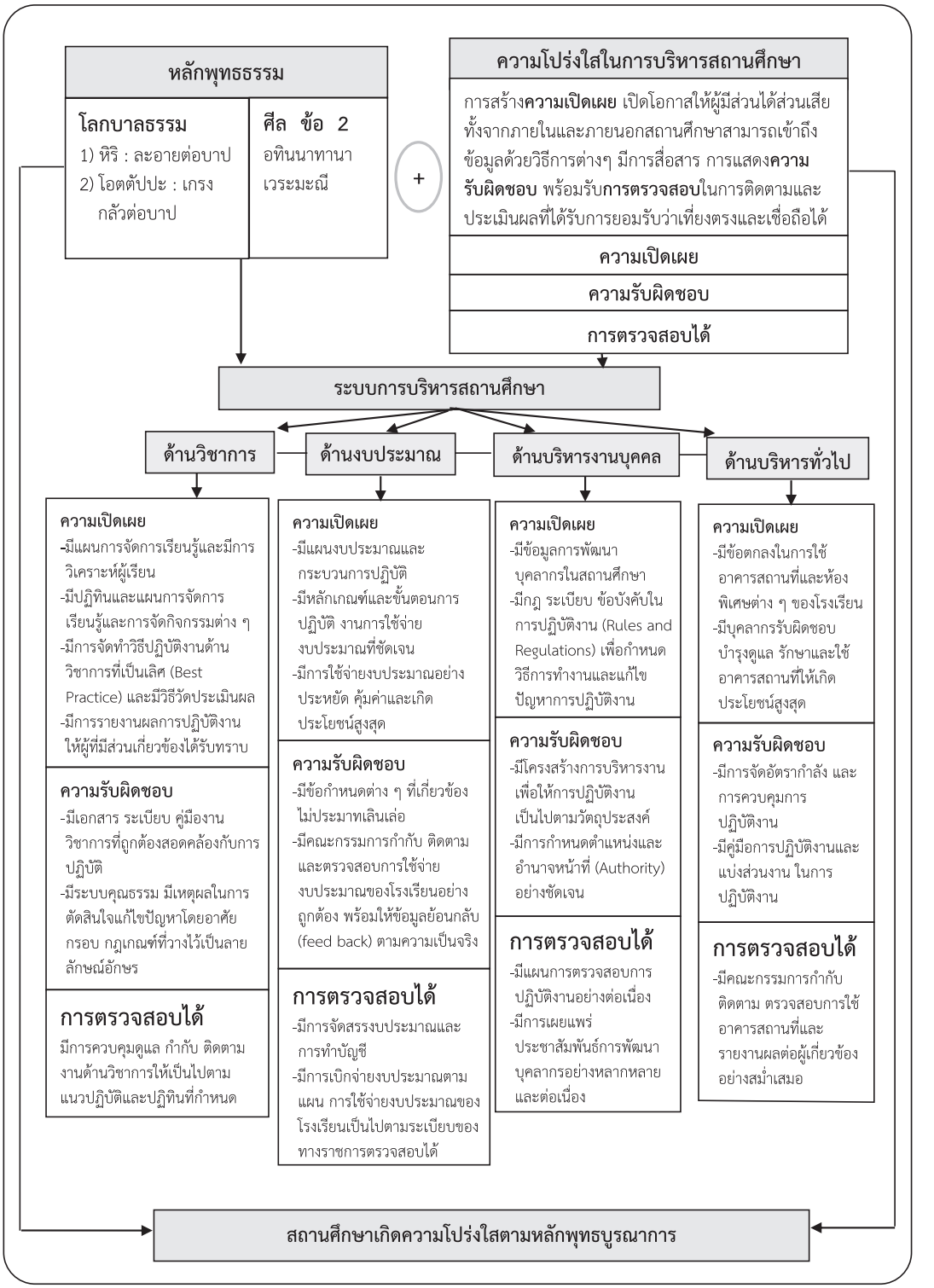
สภาพปัจจุบันและปัญหา การบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในด้านความโปร่งใส

สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหา การบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในด้านความโปร่งใส ด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวนทั้งสิ้น 170 ชุด โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ดังนี้

ระดับการบริหารงาน 4 ด้านของสภาพ การบริหารจัดการสถานศึกษาระดับประถมศึกษา โดยหลักความโปร่งใส ภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง โดยให้เหตุผลประกอบว่า 1) ผู้บริหารระดับสูงไม่มีการกระจายอำนาจ และขาดการติดตามตรวจสอบจากหน่วยงานต้นสังกัด 2) บุคลากรขาดความตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตน อีกทั้งบุคลากรมีภาระงานมาก 3) บุคลากรไม่ตระหนักหรือไม่ละอายแก่ใจต่อการกระทำผิดไม่เกรงกลัวต่อผลของการกระทำผิดนั้น 4) ขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างเด็ดขาด

แนวทางการพัฒนากระบวนการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้มีความโปร่งใสตามหลักพุทธบูรณาการ

ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้มีความโปร่งใสตามหลักพุทธบูรณาการ มีความเหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้มีความโปร่งใสได้จริง ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบกระบวนการบริหารสถานศึกษาให้เกิดความโปร่งใสตามหลักพุทธบูรณาการ

จากแผนภาพที่ 1 สามารถอธิบายโดยสรุปดังนี้

1. โรงเรียนสามารถปฏิบัติได้ภายใต้กรอบเงื่อนไขตามตัวอักษรไม่ได้เกิดการบูรณาการให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง นโยบายที่ไม่ชัดเจนเปลี่ยนแปลงตามผู้บริหารของหน่วยงานต้นสังกัด

2. ถ้าต้องการให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานเพื่อให้การบริหารงานมีความชัดเจน และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พร้อมเปิดใจกว้างในการรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะต่างๆ จากทุกภาคส่วน สร้างค่านิยมแห่งการทำดี โดยหัวหน้าหน่วยงานแต่ละระดับต้องทำตัวเป็นตัวอย่างแก่ลูกน้อง แสดงออกซึ่งความประพฤติ การปฏิบัติในแบบแผนที่ดี เช่น มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต ส่งเสริมและยกย่องคนที่ทำความดี มีค่านิยม การเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวโดยปฏิบัติหน้าที่ รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมขององค์กร มีค่านิยมรังเกียจ ไม่ยกย่องคนเลว คนกระทำชั่ว สภาพแวดล้อมจะเกิดขึ้นได้เมื่อคนในองค์กรต้องประพฤติปฏิบัติดี มีความอดทนต่อคุณค่าของการทำความดี ไม่ยอมตกเป็นทาสของความไม่ดีทั้งหลาย การสร้างความโปร่งใสนั้นต้องมีการสร้างการยอมรับของผู้นำแต่ละแห่งให้มีความรู้ ความเข้าใจในประโยชน์ที่ได้จากการนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ถือว่าเป็นสิ่งเร้าสำคัญให้เกิดการปฏิบัติกันอย่างจริงจัง

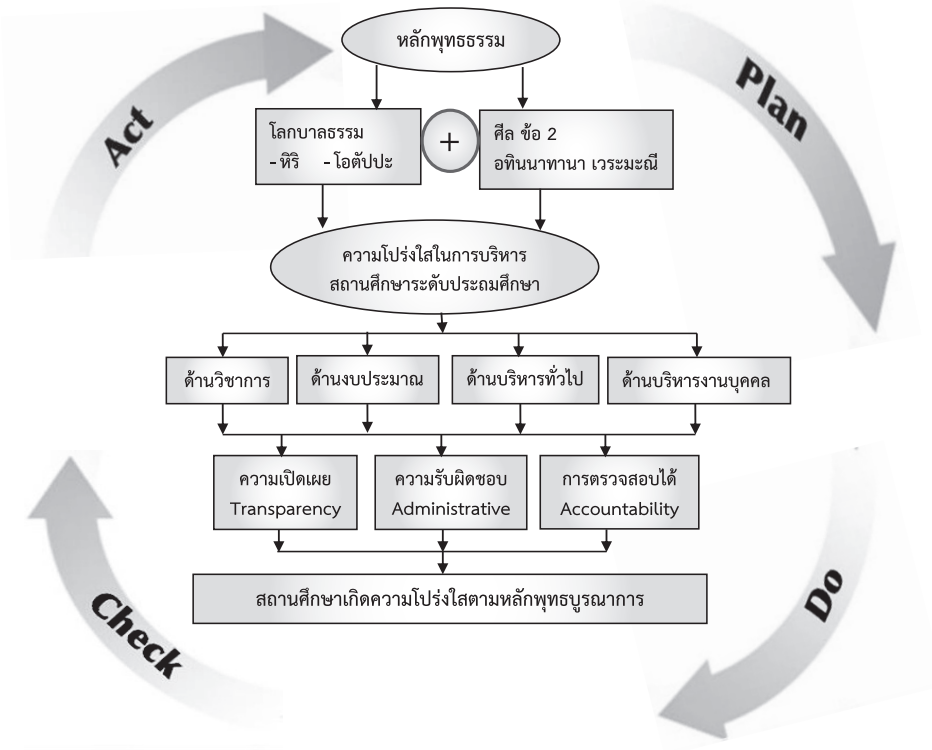
3. หลักธรรมที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 2 หลักธรรมที่สำคัญ คือ โลกบาลธรรม และศีลข้อ 2 อทินนาทาน เวรมณี การบริหารจัดการสถานศึกษาในด้านความโปร่งใสตามหลักพุทธธรรม มีหลักพุทธธรรมที่มีความเหมาะสมและครอบคลุมในการนำมาบริหารทั้งในระดับบุคคล ด้วยการนำหลักโลกบาลธรรมอันเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องเตือนตนเองให้คิดดี ปฏิบัติดี และการนำศีล ข้อ 2 อันเป็นการหลักธรรมในการทำงานร่วมกันด้วยความสามัคคีเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน และเมื่อมีการนำมาบูรณาการในการสร้างความโปร่งใส ซึ่งจะอาศัยความเปิดเผย มีความรับผิดชอบ และตรวจสอบได้ เพื่อให้เกิดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและสิ่งสำคัญต้องต้องสนองความต้องการของประชาชนเป็นอย่างดี

4. แนวทางในการสร้างความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา ทั้งในระดับบุคคลและองค์กรควรมีการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับหลักการบริหารงาน มีรายละเอียดที่สำคัญ ในระดับบุคคลควรเน้นการพัฒนาบุคคล โครงสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกของผู้นำที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีจิตอาสา มีความรับผิดชอบ มีวินัย ซื่อตรงสุจริต มีหิริ โอตัปปะ ควรมีประเมินผลวัดผล นอกจากปริมาณงานคุณภาพการเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติดี ช่วยเหลืออุทิศให้กับส่วนรวมด้วย ในระดับโรงเรียนควรสร้างและให้ความสำคัญกับองค์กรที่ใช้จ่ายงบประมาณของรัฐ ประหยัด คุ้มค่า มีการเบิกจ่ายงบประมาณที่โปร่งใส เป็นองค์กรที่ให้ข้อมูลข่าวสารและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และในการสร้างความโปร่งใส เปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรู้ทุกอย่างจะเป็นเกราะป้องกันการทำงานของได้ ในการสร้างความโปร่งใสในองค์กรในการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการบริหารนั้นผู้นำฝ่ายบริหารต้องเป็นผู้นำ การนำหลักธรรมกับการบริหารสิ่งที่ได้คือความยั่งยืนเพราะทำจากภายในจิตใจไม่ใช่อยากได้รางวัล การสร้างจิตสาธารณะเป็นกุศลให้กล่อมเกลาคนให้เป็นคนดีมิเสแสร้ง ต้องสร้างให้ยั่งยืน

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการสถานศึกษาให้เกิดความโปร่งใสตามหลักพุทธธรรม มีหลักพุทธธรรมที่มีความเหมาะสมและครอบคลุมในการนำมาบริหารทั้งในระดับบุคคล ด้วยการนำหลักโลกบาลธรรมอันเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องเตือนตนเองให้คิดดี ปฏิบัติดี และการนำศีลข้อ 2 คือการงดเว้นจากอทินนาทานหรือการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ การงดเว้นจากการทุจริตจะคงอยู่อย่างยั่งยืนก็ต่อเมื่อมีหิริและโอตตัปปะเป็นพื้นฐาน ถ้าปราศจากธรรมทั้งสองประกา.รนี้แล้ว คนเราย่อมสามารถที่จะทำการทุจริตและประพฤติมิชอบได้ตลอดเวลา ดังนั้นเมื่อมีการนำมาบูรณาการกับการบริหารสถานศึกษาจะทำให้เกิดการบริหารงานต้องอาศัยความเปิดเผย ความรับผิดชอบ และการตรวจสอบได้มาบูรณาการในการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

กระบวนการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้มีความโปร่งใสตามหลักพุทธบูรณาการ การบริหารสถานศึกษาแบ่งออกเป็น 4 งานหลักประกอบด้วย ทั้งด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย TAAD MODEL

อภิปรายผลการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ ระบวนการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ให้มีความโปร่งใสตามหลักพุทธบูรณาการ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาพัฒนากระบวนการส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาด้วยความโปร่งใสตามหลักพุทธธรรม สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (The Office of the Basic Education, 2016) คู่มือประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) IIT-School : แบบสำรวจความคิดเห็น Internal Integrity & Transparency Assessment สำหรับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษา EIT-School : แบบสำรวจความคิดเห็น External Integrity & Transparency Assessment สำหรับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษา และ EBIT-School : แบบสำรวจใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ Evidence - based Integrity &Transparency Assessment สำหรับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษา ได้ให้แนวทางในการประเมินสถานศึกษาเพื่อสร้างโปร่งใสใน 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหาร งานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป โดยให้การประเมินครอบคลุมในเรื่อง ความเปิดเผย ความรับผิดชอบและการตรวจสอบได้ สอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปราบการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปราบการทุจริตแห่งชาติ, ม.ป.ป.) คำอธิบายเชิงประจักษ์ ในการปฏิบัติราชการตามภารกิจหลักของหน่วยงาน ควรส่งเสริมให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) โดยกระบวนการต่างๆ ต้องมีความเปิดเผย ความรับผิดชอบและการตรวจสอบได้ เพื่อเป็นการสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงาน เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของหน่วยงานให้ดีขึ้น ส่งผลให้เกิดการยอมรับร่วมกันของทุกๆ ฝ่าย เพื่อนำความต้องการของประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาเป็นข้อมูลประกอบในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ การจัดสรรทรัพยากร การแก้ปัญหา การปรับปรุงการดำเนินงาน และผลักดันยุทธศาสตร์เพื่อแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการสร้างกลไกการพัฒนาระบบราชการที่ยั่งยืน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (The Office of the Basic Education, 2016) ได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินมาตรฐานโรงเรียนสุจริต ในโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา “ป้องกันการทุจริต” ไว้ 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหาร งานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป

อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นความนุ่มลึกของศาสตร์ทางซีกโลกตะวันตกและซีกโลกตะวันออกที่มาประสานกันอย่างกลมกลืน ซีกโลกตะวันตกเน้นกฎ ระเบียบ ข้อบังคับและอาจหมายรวมถึงกฎหมายเพื่อใช้บังคับผู้คนในสังคมให้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ การสร้างความโปร่งใสจึงเน้นหนักไปในเรื่องของกฎหมายบทกำหนดโทษ แต่ด้วยซีกโลกตะวันออกซึ่งมีวัฒนธรรมจารีตประเพณี ความนุ่มลึกทางศาสนา การที่สังคมพื้นฐานวัฒนธรรมไทยที่ผูกพันกับปรัชญาในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลจากจิตใจพัฒนาคนจากคุณธรรม จริยธรรม เน้นให้คนประพฤติปฏิบัติตน มีความงอกงามทางจิตใจมิได้

มุ่งเน้นในเรื่องกฎหมาย การบูรณาการทั้งสองวัฒนธรรมที่ฝั่งหนึ่งเน้นระเบียบอีกฝั่งเน้นคุณธรรม จึงเสมือนการประสานกฎหมายกับคุณธรรมโดยใช้ทางเชื่อมผ่านพุทธศาสนา ในยุคที่โลกเจริญด้วยเทคโนโลยีผู้คนขวนขวายหาความสำเร็จโดยปราศจากหลักเหตุผล ขาดทำนองคลองธรรม เน้นวัตถุมากกว่าคุณธรรม กระบวนการสร้างความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา จึงมีความจำเป็นต้องใช้ทั้งกฎหมายและศาสนาเข้าไปควบคุมพฤติกรรมของคนตั้งแต่จากภายในยกระดับจิตใจให้เห็นคุณค่าแห่งตน อันเป็นหลักเบื้องต้นแห่งพุทธธรรม และใช้กฎหมายเพื่อดำรงไว้ซึ่งบทกำหนดโทษอันจะเป็นการป้องปรามอีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการกำหนดนโยบายการสร้างความโปร่งใสในการบริหารจัดการสถานศึกษา ทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อความต่อเนื่องในการบริหารงาน

2. ควรมีกระบวนการสร้างและการส่งเสริมการเรียนรู้การบริหารจัดการสถานศึกษา ด้วยความโปร่งใสด้วยการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อเกิดการทำงานด้วยใจ ให้ทุกคนเห็นถึงคุณค่าการของการร่วมคิด ร่วมแรง ร่วมใจ ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม

3. ควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมจัดตั้งองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันการทุจริตเชิงพุทธธรรมรวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

ข้อเสนอแนะเชิงการปฏิบัติ

1. ควรเปิดโอกาสผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทุจริต การป้องกันการทุจริต และกำหนดหลักสูตรอบรมผู้บริหารและบุคลากร ในการนำหลักความโปร่งใสและหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละลักษณะงานให้มีความเป็นระบบ และมีความต่อเนื่องในแต่ละหลักสูตร

2. ควรมีการสร้างเครือข่าย การบริหารจัดการสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลโรงเรียนสุจริตให้เป็นต้นแบบในการสร้างสถานศึกษาอื่นให้ได้รับรางวัลเหมือนสถานศึกษาของตนเองเพื่อเป็นการส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นองค์กรที่มีเครือข่ายขององค์กรแห่งความดี องค์กรแห่งความโปร่งใส

3. ควรมีการติดตามตรวจสอบ และประเมินผล การนำหลักความโปร่งใสและการนำหลักพุทธธรรมไป ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนพร้อมทั้งให้รางวัลเป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกัน

4. การสร้างความโปร่งใสนั้นต้องมีการสร้างการยอมรับของผู้บริหารแต่ละแห่งให้มีความรู้ ความเข้าใจในประโยชน์ที่ได้จากการนำหลักพุทธธรรมาภิบาลไปปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดีถือว่าเป็นสิ่งเร้าสำคัญให้เกิดการปฏิบัติกันอย่างจริงจัง

5. เพื่อให้เกิดความเกรงกลัวและเปิดเผยข้อมูลข่าวสารการลงโทษ ให้ประชาชนได้ทราบโดยไม่เป็นการละเมิดสิทธิบุคคลเพื่อให้ผู้ที่ทุจริตเกิดความละอายต่อสังคม ให้เกิดความโปร่งใสในสังคม บางครั้งสังคมต้องลงโทษที่หนักกว่ากฎหมาย คือ การลงโทษทางสังคม เช่น ไม่อยากร่วมกิจกรรม ไม่เป็นที่ต้องการของสังคมรวมไปถึงลูกหลานด้วยทำให้คนนั้นอยู่ในสังคมไม่ได้ เพื่อเพิ่มความชัดเจนในการยอมรับการอยู่ร่วมกันในสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการกับหลักพุทธธรรมเพื่อการสร้างความมีประสิทธิภาพในการนำมาปฏิบัติงาน

2. ควรศึกษาองค์ประกอบของหลักธรรมที่มีความเหมาะสมในการปฏิบัติงานของสถานศึกษาที่ไม่ได้นำศึกษาในงานวิจัยนี้เพิ่มเติม เช่น พรหมวิหาร 4 หลักไตรสิกขา ศีล และอริยสัจ 4 เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน

3. ควรทำการวิจัยในเชิงลึกโดยเพิ่มการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำเอาผลการวิจัยนี้เป็นข้อมูลและแนวทางในการวิจัยต่อไป

References

Khorpornprasert, B. (2011). The Approach to Develop Transparency Standard of Government Organizations. *Journal of Management Sciences*, 28(1), 33-48.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.

Phrakruvjitsaturos. (2017). An Application of Brahmavihara Dhamma Principle in Administration of School Administrators according To Teacher's Opinions in the Charity School Group Songkhla Province. *Journal of MCU Nakhondhat*, 4(1), 1-16.

Puangngam, K, and Aksang, A. (2004). *A New Dimension to Guide Local Governments That Come From Direct Election of the People*. Bangkok: Sematham.

The Department of Local Administration. (2004). *Development of Effective Local Governments by Making Management Performance Indicators*. Bangkok: NIDA.

The Office of the Basic Education (2016). *The Standard School Honestly*. Bangkok: National Office of Buddhism Press.

The Office of the Basic Education (2016a). *Benchmark Assessment Guide The School in Good Faith*. Bangkok: National Office of Buddhism Press.

The Office of the Basic Education. (2016). *Guide For Evaluating Integrity and Transparency in the Operations of Government Agencies*. Bangkok: National Office of Buddhism Press.

The Office of the Board of the National Anti-Corruption Commission. (2016). *Strategies on Fraud Prevention and Suppression in Phase 3 (B.E.2560 – 2564)*. Nonthaburi: Office of the Board of the national anti-corruption Commission.

The Royal Gazette. (2016). *The Constitutional Assembly act Regarding the Prevention and Suppression of Corruption, B.E. 2542 (No. 4)*. Volume 133, episode 114, (December 30), pp. 1-5.

รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม สู่ความเป็นเลิศ*

The Development of the Phrapariyatidham School toward the Excellent

พระสุพิทักษ์ โตเพ็ง
Phra Supitak Torpeng
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.
touch_life@outlook.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อตรวจสอบสภาพปัจจุบัน และสภาพปัญหาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และเพื่อค้นหาองค์ประกอบและรูปแบบในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามารถนำไปสู่ความเป็นเลิศ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 18 ท่าน ผลวิจัยพบว่า

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีภาพลักษณ์ของโรงเรียนพระแม้จะสอนในสายสามัญด้วย ทำให้ขาดการได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณและกิจกรรมอื่น โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคลที่เป็นผู้บริหาร ผู้สอน และแม้แต่ผู้เรียนก็มีข้อจำกัด องค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมสู่ความเป็นเลิศ ได้แก่ 1) สมรรถนะทางด้านองค์การประกอบด้วย (1) ด้านโครงสร้างการบริหาร (2) ด้านบรรยากาศสิ่งแวดล้อม (3) ด้านองค์การแห่งการเรียนรู้แล (4) ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา 2) สมรรถนะทางด้านบุคคล ประกอบด้วย (1) ด้านผู้บริหาร (2) ด้านครูและ (3) ด้านผู้เรียน และ 3) สมรรถนะ

*Received November 21 2018; Revised November 25, 2018; Accepted December 31, 2018

ด้านชุมชน ประกอบด้วย (1) ด้านการสนับสนุนโรงเรียน (2) ด้านการระดมทรัพยากรและ (3) ด้านการติดตามตรวจสอบ รูปแบบในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ต้องเริ่มจากการสร้างสมรรถนะทั้งสามด้าน คือ 1) ด้านสมรรถนะระดับองค์การ 2) ด้านสมรรถนะระดับบุคคลและ 3) ด้านสมรรถนะระดับชุมชนโดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมสู่ความเป็นเลิศผู้วิจัยเสนอแนะให้ผู้กำหนดนโยบาย กำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับระบบการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะตนเอง เพื่อให้สามารถปรับตัวเองในสังคมปัจจุบัน และสังคมโลกได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การพัฒนา; โรงเรียนพระปริยัติธรรม; ความเป็นเลิศ

Abstract

The Research aims to examine the current status and the problem determination of the school and to search for the components and the Development Form to Make the School become excellence. The Researcher used the qualitative research Methodology by the triangulation data. The data collecting took place with the 18 Key informants such as the specialists, the professionals, the administrators, teachers and educational staff in the Phrapariyatidham School. The results of the research are as follows;

The current status of the Phrapariyatidham School is the clergy school image even though there is the general education teaching in each school. This image makes the school lack the budgets and other activities supporting especially the human resources such as the administrators, the teacher also the students are found the limitations. The components to develop are 3 aspects; 1) the organizational competencies include (1) organizational structure, (2) environmental atmosphere, (3) organization of learning and (4) educational technology. 2) the personal competencies include (1) the administrators (2) the teachers and (3) the learners; and 3) the community competencies include (1) school support (2) resource mobilization, and (3) monitoring The develop forms are to build the competencies of those three components for excellence. The researcher recommends that the Policy formulation makers must focus on the policy accuracy of the 21st Century education. And the students must be designed to develop their competency themselves to modify themselves in the present social and the real world.

Keywords: Development; Phrapariyatidham School; Excellent

บทนำ

การศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นการศึกษาในพระพุทธศาสนาที่ดำเนินการตามแนวไตรสิกขาโดยถือเอาพุทธพจน์เป็นหลัก มีความมุ่งหมายสำคัญเพื่อให้พระภิกษุ สามเณร ประพฤติปฏิบัติ ดำรงรักษาและเผยแผ่คำสั่งสอน อันเป็นระบบดำเนินชีวิตตามหลักพระธรรมวินัยโดยอาศัยพระไตรปิฎกเป็นพื้นฐาน และใช้คัมภีร์ที่อธิบายความในพระไตรปิฎกเป็นตำราหรือแบบเรียนของพระภิกษุ สามเณร หรือเป็นศาสนศึกษาที่จะดำรงให้สืบต่อไป โดยแบ่งออกเป็น 3 แผนก คือ การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี และการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามารถตอบสนองนโยบายของการศึกษา ขั้นพื้นฐานของรัฐ และช่วยให้พระภิกษุสามเณรได้รับโอกาสทางการศึกษา ช่วยเอื้ออำนวยประโยชน์เกี่ยวกับ การศึกษา นักธรรม-บาลี และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับวัด เนื่องจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นโรงเรียนที่รัฐบาลตั้งขึ้นโดยความเห็นชอบของคณะสงฆ์เพื่อให้การศึกษาแก่บุตรของผู้ยากไร้และด้อยโอกาส ทางการศึกษา โดยมุ่งประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง

การจัดการศึกษาประเภทนี้เป็นการจัดการแบบให้เปล่า โดยพิจารณาจากวัดที่สามารถระดมความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ได้และพอจะมีบุคลากรดำเนินการ ตลอดจนความต้องการด้านการศึกษาของท้องถิ่น โรงเรียนเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่เก็บค่าเล่าเรียน ค่าใช้จ่ายต่างๆ มาจากเงินอุดหนุนของรัฐบาล ซึ่งมักจะไม่เพียงพอต่อการจัดการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ เงินบริจาคจากผู้มี จิตศรัทธาขึ้นอยู่กับบารมีของเจ้าสำนัก ปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ ปัญหาบุคคลมีประสบการณ์น้อย คือ การเรียนการสอนไม่เพียงพอ เป็นปัญหาหลักของโรงเรียนพระปริยัติธรรม (Buasiri, 2001) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาในโรงเรียนเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือ ทางฝ่ายศาสนจักรก็จะได้ศาสนทายาทที่ดีมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติดีประพฤติชอบ ดำรงอยู่ในศาสนธรรม สมควรแก่ภาวะสามารถธำรง และสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสถาพรสืบไป (Office of Buddhism, 2003)

หลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญจึงต้องสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น สังคมและกฎระเบียบวินัยทางสงฆ์ และต้องมุ่งเน้นคุณภาพและมาตรฐาน พร้อมรับการตรวจสอบ ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันความมีคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ประสิทธิผลของการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนสามัญ-ศึกษาอีกด้วย สังคมไทยปัจจุบัน พุทธศาสนิกชนจำนวนมากได้รับข่าวสารจากการประพฤติผิดพระธรรมวินัยของพระภิกษุ สามเณรผ่านสื่อต่างๆ ได้ก่อให้เกิดสถานการณ์วิกฤติศรัทธาต่อพระภิกษุ ในสังคมไทย ดังนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรมที่ทำหน้าที่พัฒนาพระภิกษุ สามเณร จึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาโดยใช้องค์ประกอบทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ทั้งนี้เพื่อให้ผลผลิตของสถานศึกษาที่มีความโดดเด่นทั้งความรู้ ความมีวินัยที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคมไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

พระภิกษุ สามเณร ส่วนใหญ่เป็นผู้ขาดโอกาสทางการศึกษาในการเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วไป เนื่องจากผู้ปกครองไม่สามารถสนับสนุนบุตรของตน จึงต้องให้มาบวชเรียน โดยพระภิกษุ สามเณรเมื่อบวชแล้วจะต้องเรียนปริยัติธรรม แผนกบาลี แผนกธรรม รวมถึงแผนกสามัญศึกษา ต้องใช้เวลาการเรียนรู้เพิ่มขึ้นมากกว่าบุคคลทั่วไป เกิดปัญหาการปรับตัวของผู้มาบวชเรียน เกิดปัญหาการออกกลางคันโดยวิธีการลาสิกขา เป็นผลให้จำนวนพระภิกษุ สามเณรมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจจะเกิดผลกระทบต่อความมั่นคงด้านการเผยแผ่และการสืบทอดพระพุทธศาสนาในอนาคต โรงเรียนจำเป็นต้องพัฒนาโรงเรียนให้เป็นที่ดึงดูดใจให้ผู้เรียนคงอยู่กับโรงเรียนจนจบหลักสูตร

จากความสำคัญ และแนวโน้มการจัดการศึกษา และงานวิจัยที่ได้ดำเนินการวิจัย จึงเป็นสัญญาณที่ส่งถึงแนวโน้มในอนาคตการพัฒนาและการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่จำเป็นต้องบริหารการพัฒนาเพื่อยกระดับประสิทธิผลเทียบเท่าระดับสากล หรือความเป็นเลิศ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบและรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสู่ความเป็นเลิศ อันจะนำไปสู่การเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มีมาตรฐานระดับสากล เป็นที่ยอมรับจากผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนและทัดเทียมกับอารยประเทศสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อตรวจสอบสภาพปัจจุบัน และสภาพปัญหาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

2 .เพื่อค้นหาองค์ประกอบในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามารถนำไปสู่ความเป็นเลิศ

3. เพื่อค้นคว้าหารูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามารถนำไปสู่ความเป็นเลิศ

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)

ขั้นตอนที่ 1 ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมสู่ความเป็นเลิศจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ที่เป็นโรงเรียนที่ผ่านการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในระดับดีขึ้นไป

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบองค์ประกอบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมสู่ความเป็นเลิศจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารระดับสูงที่มีหน้าที่กำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผลตลอดจนผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มีผลงานดีเด่น

ขั้นตอนที่ 4 สร้างเครื่องมือโดยการใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ข้อมูลได้มาจากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1-3 โดยผู้วิจัยได้ให้ทางผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยวตรงและความน่าเชื่อถือของแบบสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารระดับสูงที่มีหน้าที่กำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผลและผู้อำนวยการโรงเรียนซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี จำนวน 18 ท่าน โดยการเลือกแบบเจาะจง

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยได้เข้าสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเองเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมชัดเจน และตรงประเด็น

ขั้นตอนที่ 6 สร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยใช้ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 ถึง ขั้นตอนที่ 5

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ในส่วนของการทบทวนวรรณกรรม โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสารต่างๆ และผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) กลุ่มเป้าหมายทั้ง 18 ท่าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ นำมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analyis) วิเคราะห์ข้อมูลให้เหลือเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ด้วยวิธีการลดทอนข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ความสอดคล้อง ความแตกต่างของข้อมูล เพื่อหาข้อสรุปและอธิบายความและทำการสรุปผลการวิจัยโดยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยวิธีสามเส้า และตีความในรูปแบบของการพรรณนา

ผลการวิจัย

สภาพปัจจุบัน และสภาพปัญหาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาการที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมเปิดสอนในวัด จึงมีปัญหาร่วมกัน 3 ประการคือ

1. ด้านองค์การ โรงเรียนพระปริยัติธรรมมิใช่โรงเรียนของรัฐ ที่ได้รับการสนับสนุน ด้านงบประมาณ และทรัพยากรต่างๆจากรัฐ ความเจริญและรุ่งเรืองขึ้นอยู่กับความนิยมของที่ชุมชนมีต่อวัด หรือพระแต่ละรูป มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ เพราะอยู่ได้ด้วยเงินบริจาคเป็นหลักการเปิดสอนแผนกสามัญ-

ศึกษาต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนดมาตรฐานการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๒ ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถร่วมกิจกรรม เช่น การกีฬาได้เหมือนฆราวาสการที่บุคลากรเป็นบรรพชิต การเปิดเรียนได้ในแต่ละวัน จึงต้องเปิดหลังการฉันเพล ซึ่งทำให้เสียเวลาเรียนไปครึ่งวัน ในแต่ละวัน รวมทั้งการต้องหยุดประกอบศาสนกิจในวันพระทำให้ การจัดเวลาและชั่วโมงเรียนเสริมเป็นภาระทั้งผู้สอน และผู้เรียน สถานที่ทั้งหมดเป็นสถานที่ในวัด จึงมีข้อจำกัดอย่างมากในการทำกิจกรรม ซึ่งการทำกิจกรรมเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสอนแบบบูรณาการ เพื่อให้ครบถ้วนตามมาตรฐานการเรียนรู้

2. ด้านบุคคล บุคลากรเป็นปัญหาใหญ่ที่สุด ระดับผู้บริหาร เนื่องจากเป็นโรงเรียนวัด ผู้บริหารจึงเป็นพระภิกษุ ส่วนใหญ่ไม่มีคุณวุฒิผู้บริหารการศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด นอกจากนั้นยังมีสถานะเป็นสงฆ์ไม่สะดวกต่อการเข้าอบรมในหลักสูตรสำหรับฆราวาส ระดับผู้สอน เนื่องจากเป็นโรงเรียนของวัด ไม่มีอัตราผู้สอนประจำ ขาดแคลนครูที่มีใบอนุญาต ระดับผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นสามเณร จึงไม่สามารถทำกิจกรรมแบบนักเรียนในโรงเรียนทั่วไป การเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น จึงไม่เป็นไปตามข้อกำหนด เช่น วิชาลูกเสือ และพลศึกษา เป็นต้น

3. ด้านชุมชน ชุมชนมองว่าเป็นโรงเรียนของพระ การสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนจึงเป็นกิจกรรมแบบทำบุญ ไม่ได้มีการสนับสนุนในกิจกรรมอื่นมากนัก ทำให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมขาดแคลนการสนับสนุนจากชุมชนตามเกณฑ์ที่กำหนด เช่น เกณฑ์ประกันคุณภาพการศึกษา ตลอดมา

องค์ประกอบในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมสู่ความเป็นเลิศ สรุปเป็นองค์ประกอบได้ ดังนี้ 1. สมรรถนะระดับองค์การ ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านโครงสร้างการบริหาร ด้านบรรยากาศสิ่งแวดล้อม ด้านองค์การแห่งการเรียนรู้ และด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา 2. สมรรถนะระดับบุคคล ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านผู้บริหาร ได้แก่ ภาวะผู้นำผู้บริหาร ภาวะผู้นำด้านวิชาการ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยี องค์ประกอบด้านครู ได้แก่ มุ่งผลที่เกิดกับผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ ความสัมพันธ์กับนักเรียน และองค์ประกอบด้านผู้เรียน ได้แก่ มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ มีความพร้อมในการเรียน มีนิสัยใฝ่รู้ หมั่นฝึกฝน 3. สมรรถนะด้านชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนโรงเรียน การระดมทรัพยากร การติดตามตรวจสอบ

รูปแบบและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมสู่ความเป็นเลิศ ได้แก่ การสร้าง 1) สมรรถนะระดับองค์การ 2) สมรรถนะระดับบุคคล 3) สมรรถนะระดับชุมชน ได้แก่ สมรรถนะระดับองค์การ การพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศ จะต้องพิจารณาสมรรถนะโรงเรียนเป็นเบื้องต้น และพิจารณาองค์ประกอบย่อยที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของการจัดการศึกษา ได้แก่ โครงสร้างการบริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาที่ผ่านกระบวนการคัดเลือก การบริหารจัดการ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน รวมถึงวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีที่มีความพร้อมรองรับแผนงาน โครงการของโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพสมรรถนะระดับบุคคล ด้านภาวะผู้นำผู้บริหาร ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมสู่ความเป็นเลิศ เนื่องจากผู้นำเป็นบุคคลสำคัญยิ่ง

ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยการวางแผนและใช้แผนเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติ รวมทั้งเป็นผู้นำในกระบวนการปฏิบัติโดยได้รับความร่วมมือจากครู ผู้ปกครอง พุทธศาสนิกชน ร่วมกันพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านครูผู้สอน ครูเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาและบ่มเพาะผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร ครูจะต้องมีการพัฒนาตนเองตลอดเวลาเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ โดยโรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง โดยการกำหนดแผนและปฏิบัติตามแผนนั้น เพื่อให้มั่นใจได้ว่าครูมีสมรรถนะในการจัดการเรียน การสอนที่มีประสิทธิภาพ และด้านนักเรียน คุณลักษณะผู้เรียนเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญในการพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศ กรอบสมรรถนะที่กำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนานักเรียนไปสู่เกณฑ์นั้น โดยที่ผลลัพธ์สุดท้ายคือนักเรียนที่มีสุขภาวะที่ดีทั้งสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์และมีความฉลาดทางอารมณ์ เป็นผู้มีปัญญาพุทธธรรม สมรรถนะระดับชุมชน ผู้ปกครอง ชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่โดยรอบวัด จะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดูแลวัด และการจัดการศึกษาของวัด การจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมประสบผลสำเร็จได้เพราะได้รับความร่วมมือ สนับสนุนด้านทรัพยากรทางการศึกษา และปัจจัยที่จำเป็นต่อการเรียนของพระภิกษุ สามเณร หากชุมชนใดมีสถานะทางเศรษฐกิจดี จะเป็นแหล่งทรัพยากรสนับสนุนการจัดการศึกษาของวัดได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังขยายเครือข่ายต่อไปเชื่อมโยงกับพุทธศาสนิกชนทั่วไปด้วย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่กล่าวข้างต้นซึ่งมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. ด้านสมรรถนะองค์การ โรงเรียนที่มีความเป็นเลิศ จะต้องเป็นโรงเรียนที่มีความเข้มแข็งด้านสมรรถนะองค์การ โรงเรียนเป็นองค์การสาธารณะรูปแบบหนึ่งที่มีหน้าที่ให้การศึกษา อบรมบ่มเพาะ มีการวางโครงสร้างองค์การอย่างเป็นระบบและลักษณะการทำงาน การกำหนดทิศทางการทำงานขององค์การ ซึ่งในที่นี้ คือโรงเรียนจัดโครงสร้างที่มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้ ซึ่งจะสามารถรองรับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ การจัดโครงสร้างโรงเรียนที่เหมาะสมจะเป็นการเอื้อให้ครูทำงานได้สะดวก ซึ่งจะมีจุดเริ่มต้นที่โครงสร้างองค์การ บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

1.1 โครงสร้างองค์การ การจัดโครงสร้างที่เหมาะสมจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน โครงสร้างจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนที่เป็นเลิศ เนื่องจากโครงสร้างองค์การเป็นการกำหนดกรอบการทำงานที่เป็นทางการและความสัมพันธ์ในการบังคับบัญชา เปรียบได้กับโครงกระดูกในร่างกายในทางชีววิทยา (John H. Invancevich, James Jr. Donnelly, and James L. Gibson, 1997) เป็นการอธิบายถึงองค์การในลักษณะความซับซ้อน (Complexity) ระดับของรูปแบบมาตรฐาน (formalization) และระดับของการกำหนดอำนาจในการตัดสินใจ (Centralization) สามารถใช้

เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการจัดองค์การ การควบคุมและการประสานงาน โครงสร้างองค์การจะช่วยให้เกิดความแน่นอนในการประสานงานกัน แม้ว่าจะมีความซับซ้อนในองค์การ แต่ผู้บริหารและสมาชิกในองค์การสามารถทำงานร่วมกันได้ง่ายขึ้น เพราะโครงสร้างองค์การจะช่วยให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ ทำให้การทำงานชัดเจนขึ้น ช่วยให้การติดต่อสื่อสารลดช่องว่างและลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ช่วยให้บุคลากรแต่ละคนได้เห็นทางก้าวหน้าในสายงานของตนชัดเจน และสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาองค์การ (Richard M. Hodgetts, 1990)

ผู้บริหารนั้นควรที่จะรับผิดชอบโครงสร้างทุกส่วนในองค์การเพื่อให้เหมาะสมและตรงกับเป้าหมายที่องค์การตั้งไว้ผ่านการบริหารคนและทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ โครงสร้างองค์การที่มีประสิทธิผลมีลักษณะ ดังนี้ (Hodge and Anthony, 1990) 1) สามารถบรรลุเป้าหมายได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำสุด (goal accomplishment at last cost) 2) มีนวัตกรรม (innovation) มีระบบข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม 3) มีความยืดหยุ่นและการปรับตัว (flexibility and adaptableness) เพื่อตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมและองค์การ 4) สนับสนุนการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรบุคคลและการพัฒนา (facilitation of human resource performance and development) 5) สนับสนุนให้มีการประสานงานอย่างทั่วถึง (facilitation of coordination) 6) สนับสนุนให้มีกลยุทธ์ (facilitation of strategy)

สอดคล้องกับ ฮอล (Hall, 1996) และเวคชิโอ (Vecchio, 1991) ได้เสนอว่า โครงสร้างองค์การเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน มีความสำคัญที่ต้องดำเนินงานเปรียบเสมือนเป็นโครงกระดูกของร่างกายที่ทำให้การดำเนินงานในส่วนต่างๆ ขององค์การเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ทั้งระบบ การประสานงานระหว่างสมาชิกที่อยู่ในตำแหน่งต่างๆ สามารถดำเนินการตามภารกิจขององค์การให้ดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพ โครงสร้างองค์การประกอบด้วย ขั้นการบังคับบัญชา (Hierarchy) การแบ่งงาน (division of labor) การจัดแผนกงาน (departmentalization) ช่วงการบังคับบัญชา (span of control) สายการบังคับบัญชา (Chain of Command) เอกภาพในการบังคับบัญชา (unity of command) อำนาจหน้าที่ (Authority) และความรับผิดชอบ (responsibility)

1.2 บรรยากาศสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สภาพแวดล้อมของโรงเรียนและบรรยากาศในโรงเรียน เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ และการทำกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน สภาพและบรรยากาศที่ดีย่อมส่งผลให้ผู้เรียนมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตดี มีความกระตือรือร้น และมีความพร้อมในการเรียน ตรงกันข้ามสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ไม่ดี ไม่เหมาะสม จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย และไม่พร้อมที่จะเรียน สภาพแวดล้อมของโรงเรียนดีมีสังคมบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวย เป็นระเบียบและปลอดภัย เป็นสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดความสนใจต่อการเรียนการสอน (Lunenburg and Ornstein, 2001 และ Nongmak, 1997)

1.3 เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ องค์การที่ใช้การเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อก้าวไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาองค์การ สมาชิกขององค์การจะต้องได้รับการส่งเสริม สนับสนุน สร้างแรงบันดาลใจให้

สมาชิกได้เรียนรู้ตลอดเวลาและเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม โดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อเพิ่มศักยภาพของสมาชิกเองและองค์การอย่างต่อเนื่อง ในการแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ (Senge, 1990; Marquardt, 2002 ; Hoy & Miskel, 2001 และ Dinox, 1994) องค์การแห่งการเรียนรู้จะต้องมีการถ่ายทอดความรู้ (Transferring knowledge) จะต้องมีการกระจายความรู้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพทั่วทั้งองค์การ (Quickly and efficiently throughout the organization) องค์การจะต้องสร้างโอกาสในการเรียนรู้ มีบรรยากาศที่สนับสนุนการเรียนรู้ สมาชิกในองค์การมีการพัฒนาตนเอง มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน มีการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง (Garvin,and ct.,1993; Gephart, et.,1996; Pedler and ct.,1991)

1.4 เทคโนโลยีทางการศึกษา สถานศึกษาจะต้องมีความเข้าใจและรู้จักใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มความสามารถในการเรียนรู้ของบุคลากรและองค์การ (Marquardt, 2002) อันจะนำไปสู่สังคมฐานความรู้ ซึ่งเป็นองค์การจะต้องใช้ความสำคัญเรื่องความรู้และนวัตกรรมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคปัจจุบัน องค์การที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ถือว่าเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก ช่วยให้การสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้นโดยประเภทของเทคโนโลยีที่ช่วยในการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้มี 2 ประเภท คือ เทคโนโลยีสำหรับการบริหารจัดการความรู้ คือ การใช้เพื่อการจัดเก็บและแลกเปลี่ยนความรู้แก่กัน และเทคโนโลยีสำหรับเพิ่มพูนการเรียนรู้ คือ การใช้เครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างสะดวกมากขึ้น เช่น Computer-based traininf, E-learning, Web-based learning เป็นต้น (Marguardf, 2002)

2. ด้านสมรรถนะบุคคล

2.1 สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา เป็นความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะเป็นผู้นำที่จะนำองค์การไปสู่เป้าหมายและบรรลุผลสำเร็จ การบริหารที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องใช้ความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำ และดึงเอาศักยภาพของบุคลากรในโรงเรียนมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด พร้อมกับการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพที่องค์การกำหนดเพื่อให้การบริหารจัดการโรงเรียนประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ดังที่ เฮ้าส์ และมิชเล และฮอย และมิสเกล (House & Mitchell,1996 and Hoy & Miskel, 2001) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมของผู้นำมีความสำคัญและส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จในงานของผู้บริหาร ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การ และจะนำองค์การไปสู่ความสำเร็จ สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้านภาวะผู้นำ มีความสำคัญทั้งด้านผู้นำทางวิชาการ ผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลง และผู้นำด้านเทคโนโลยี ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ควรมีภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีด้วย โดยเป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ก้าวให้ทันเทคโนโลยีสมัยใหม่ (Osten, 2001 และ Best, 1981)

2.2 สมรรถนะครู สมรรถนะครูผู้ปฏิบัติการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาที่เป็นเลิศ เนื่องเพราะครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน หากครูมีสมรรถนะสูงและมุ่งผลที่เกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ ก็จะส่งผลต่อผลลัพธ์สุดท้ายที่เกิดกับผู้เรียน คือ ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นคนดี คนเก่งและเรียนอย่างมีความสุข ตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการเรียนรู้ สมรรถนะครูที่สังเคราะห์จากการปฏิบัติที่เป็นเลิศทั้ง 17 องค์ประกอบ เป็นองค์ประกอบที่ครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมจะต้องมีหรือพัฒนาตนเองให้มี เพื่อให้การปฏิบัติการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลที่เป็นเลิศ ดังที่ Mitrani, Dalziel and Fitt (1992) ที่กล่าวว่า สมรรถนะ เป็นลักษณะของบุคคลที่มีความเชื่อมโยงกับประสิทธิผล หรือผลการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ นิสดารก์ เวชยานนท์ (Vetchanonta, 2011) ว่าเป็นพฤติกรรมที่ทำให้คนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งไม่เกี่ยวกับตัวงานโดยตรง การมุ่งสู่ความเป็นเลิศครูผู้สอนจะต้องมีสมรรถนะด้านการมุ่งผลที่เกิดกับผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ ความสัมพันธ์กับนักเรียน

2.3 สมรรถนะผู้เรียน สมรรถนะผู้เรียน ได้แก่ การมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ มีความพร้อมในการเรียน มีนิสัยใฝ่รู้ หมั่นฝึกฝน ทักษะในศตวรรษที่ 21 มีทักษะหนึ่งที่มีความสำคัญที่ผู้เรียนควรมี คือ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ซึ่งประกอบด้วยเป้าหมาย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสารสนเทศ (Information) เน้นทักษะการเข้าถึงและรู้แหล่งสารสนเทศ ประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ และสามารถนำสารสนเทศไปใช้อย่างสร้างสรรค์ 2) ด้านสื่อ (Media) เน้นทักษะการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมินและสร้างสื่อในรูปแบบต่างๆ 3) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เน้นทักษะการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสื่อสาร และเทคโนโลยีเครือข่ายในการจัดการข้อมูล

2.4 สมรรถนะระดับชุมชน อาจกล่าวได้ว่าชุมชนกับโรงเรียนเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกัน ทั้งนี้เพราะโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยภารกิจที่สำคัญของโรงเรียนคือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและชุมชน ซึ่งเป็นไปตามการศึกษาของ บัม (Baum, 2000) ที่พบว่าชุมชนเป็นแหล่งที่มาของปัจจัยนำเข้า (Input) และแหล่งรองรับผลผลิต (Output) ของโรงเรียน ชุมชนจึงเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของโรงเรียนรวมทั้งสมาชิกชุมชนมีอิทธิพลต่อการศึกษาของนักเรียนและมีประโยชน์ต่อชุมชน สอดคล้องกับ พรทิพย์ สุพรรณกุล (Supankul, 2010) ที่กล่าวว่าเงื่อนไขความสำเร็จของการพัฒนารูปแบบโรงเรียนสมรรถนะสูงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือการสนับสนุนและความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนและหน่วยงาน ต้นสังกัด สอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (The Secretary of the Council for Education, 2014) พบว่า สถานศึกษาในกำกับของรัฐรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม ของชุมชน เป็นฐานสำคัญของการบริหารจัดการสถานศึกษาที่นำไปสู่ความสำเร็จ ทั้งในเมืองและชนบท

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะด้านกรอบนโยบาย

ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายทุกระดับ ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร หรือคณะสงฆ์ทั้งระบบ โดยการผลักดันนโยบายและยุทธศาสตร์ทางการศึกษาของ๕ณะสงฆ์ให้ชัดเจน มีความเหมาะสมกับการพัฒนาทักษะ แห่งศตรวรรษที่ 21 ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาศาสนทายาทแห่งพระพุทธศาสนาทำหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไปอย่างมีประสิทธิผลและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะระดับสถานศึกษา

ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้สถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทุกแห่ง มุ่งเน้นการจัดการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะอย่างจริงจัง มีการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลที่หลากหลาย เหมาะสมกับสมรรถนะแต่ละด้าน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีสมรรถนะที่สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมประเทศ สังคมภูมิภาคและสังคมโลก รวมทั้งสามารถปรับตัวให้ทันกับกากรเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร ในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการคาดการณ์อนาคตโดยผู้เชี่ยวชาญในภาพกว้างๆ แต่ในบริบทของการจัดการศึกษาแก่พุทธศาสนทายาทยังมีองค์ประกอบอีกหลายด้าน ซึ่งแต่ละด้านควรจะมีการศึกษ ในเชิงลึก เช่น เกี่ยวกับหลักสูตรที่มีองค์ประกอบหลายด้าน สามารถที่จะศึกษาเชิงลึกในแต่ละด้านได้

References

Baum. (2000). *Rereading Power and freedom in J.S. Mill.* Toronto: University of Toronto Press.

Best, J. W. (1981). *Research in Education*. (4th ed.). New Jersey: Prentice Hall.

Buasiri, A. (2001). *A Study of Monks with the Education Reform, The National Education Act B.E. 2542*. Bangkok: Office of the Director of national education.

Bubrin, A. J. (1998). *Leadership*. (2nd ed.) New York: Houghton.

Dinox, N. (1994). *The Organizational Learning Cycle*: *How we Learn Collectively.* New York: Mc Graw-Hill.

Gibson, J. L., Ivancecich, J. M., & Donnelly, J. H. (1997). *Organizations* (9th ed.). Boston: McGraw-Hill.

Hall, Tom L. (1996). *Utilizing Multimedia Toolbook 3.0.* New York: Boyd & Fraser. Publishing Company, A Division of International Thomson Publishing, Inc.

Hodge B.J. and William P. Anthony. (1990). *Organization Theory*. (4th ed.). Boston: Allyn and Bacon.

Hoy, Wayne K. and Miskel, Cecil G. (2001). *Education Administration Theory Research Practice*. (6th ed.). New York: McGraw-Hill.

Lunenburg, F.C. and Ornstein, A. C. (2001). *Educational Administration Concepts and Practices.* Newyork: Thomson Learning.

Marquardt, M. (2002). *Building the Learning Organization.* USA: Davis-Black

Mitrani, A., Dalziel, M., and Fitt, D. (1992). *Competency-based human resource management:* Value Driven Strategies for Recruitment, Development, and Reward. London: McGraw-Hill.

Nongmak, C. (1997). *Education Quality Assurance Practices*. Bangkok: the Sun is Marketing.

Office of Buddhism. (2003). *Laws and Regulations that Apply to Government Services*. Bangkok: A Buddhist theology Education Fund.

Osten, M. (2001). *Technology Leadership the Executive director's role in tech Planning Process.* Retrieved January 14, 2010, from http://books google.co.th/books?id

Pedler, Mike et al. (1991). *The Learning Company*. New York: McGraw-Hill.

Richard M. Hodgetts (1990). *Management Theory Process and Practice*. (5th ed.). New York: Harcourt Brace Jovanevich.

Senge, P. M. (1990). *The Fifth Discipline*: The Art and Practice of the Learning Organization. New York: Doubleday.

Supankul, P. (2010). *The Development of Model for the High-Performance School in the Basic Education Institution*. Doctorate of Philosophy Ramkhamhaeng University.

The Secretary of the Council for Education (2014). *Management of Basic Education*. Bangkok: Prikwan Graphic.

Vecchio, R.P. (1991). *Organizational Behavior*. (2nd ed.). Chicago: The Dryden Press.

Vetchanonta, N. (2011). *A New Dimension in Human Capital Management*. (3rd ed.). Bangkok: Great Cape Rin Marketing world.

SME รุ่นใหม่ ทันสมัย ด้วยสังคม Cashless Economy*
New Generation SME with Cashless Economy

กิตติศักดิ์ อังคะนาวิน
Kittisak Ungkanawin
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang
Email: kittisak.un@kmitl.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัย "เรื่อง SME รุ่นใหม่ ทันสมัย ด้วยสังคม Cashless Economy" มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในเพื่อวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการใช้บริการธุรกิจSME ในสังคม Cashless Economy เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของตัวแบบสมการโครงสร้างของธุรกิจSME ในสังคม Cashless Economy และ เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้ใช้บริการธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy

ผลการวิเคราะห์แรงจูงใจในการใช้บริการธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy ส่วนใหญ่เพราะมีส่วนลดทางการค้ามากกว่าการซื้อสินค้าจากหน้าร้าน สินค้าที่ได้รับ สวยงาม เหมาะสมราคาประหยัดเวลา การจัดส่งสินค้ารวดเร็ว มีหลายช่องทางในการเลือกซื้อ มีสินค้าให้เลือกหลากหลาย ได้สินค้าตามที่ต้องการมีประสิทธิภาพ สามารถทำการเลือกซื้อสินค้าได้ง่าย มีช่องทางการชำระเงินหลายช่องทางและสะดวกรวดเร็ว ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy ส่วนใหญ่ทำให้ธุรกิจมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ทำให้ธุรกิจสามารถดูแลผู้บริโภคได้ทั่วถึง ทำให้ธุรกิจเข้าใจผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น ผลการวิเคราะห์ระดับแรงจูงใจในเพื่อวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการใช้บริการธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบจำลองสมการโครงสร้าง ค่าน้ำหนักของตัวแปรสังเกตได้ ในแต่ละปัจจัยแฝง และค่าสัมประสิทธิ์เส้นระหว่างปัจจัยแฝงค่าดัชนีในการวัดความเหมาะสมของแบบจำลอง ได้แก่ x2 / df = 13, GFI = .984, RMSEA = .029, RMR = .003, NFI = .9995, CFI = .999 และ p = .008 ซึ่งมีค่าใกล้เคียงเกณฑ์ที่ยอมรับได้

คำสำคัญ: SME รุ่นใหม่; สังคมไร้เงินสด; แบบจำลองสมการโครงสร้าง

---

* Received November 5, 2018; Revised November 15, 2018; Accepted December 31, 2018

Abstract

This research on “Modern SME with Cashless Economy” aimed to study the influencing motivation factors that influenced the use of SME services in the Cashless Economy Society. Then, it aimed to examine the consistency of the structural equation model of the SME business in the Cashless Economy Society and to study the behavior of SME users in the Cashless Economy Society. In the analysis of the behavior of SMEs in the Cashless Economy Society. It was found that;-

The analyzing of the motivation level to analyze causal pathways that influence the use of SME services in the Cashless Economy revealed the result as follow; The using the model of the structural equation for the satisfaction of SMEs was analyzed with SME entrepreneurs toward the use of the M-commerce system. The weight of the observed variable for each latent factor had linear coefficients between each other’s. It was found that the index of suitable for the model was x^2/df = 13, GFI= .984, RMSE= .029, RMR= .003, NFI= .9995, CFI= .999 and p = .008 which the value is not close to the acceptable threshold.

Keywords: New Generation SME; Cashless Economy; Structural Equation Model

บทนำ

SME เป็นธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม เป็นธุรกิจที่มีความหลากหลายในการดำเนินธุรกิจ ทั้งขนาด รูปแบบการจัดตั้ง และการเติบโตของธุรกิจ ธุรกิจ SME สร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) 5,212,004 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 39.6 ของ GDP ประเทศ จากจำนวน SME ทั้งประเทศ มีเพียง 586,958 รายเท่านั้นที่จดทะเบียนนิติบุคคล หรือคิดเป็นเพียงร้อยละ 21.4 ของจำนวน SME ทั้งหมด โดยในกลุ่มที่จดทะเบียนนิติบุคคลนั้น แบ่งเป็นวิสาหกิจขนาดย่อม ถึง 576,457 ราย นอกนั้นอีก 10,501 ราย เป็นวิสาหกิจขนาดกลาง ผู้ประกอบการ SME 2,079,267 ราย หรือประมาณร้อยละ 76.0 ของจำนวน SME ทั้งหมด เป็น SME ประเภทบุคคลธรรมดา ซึ่งเป็นวิสาหกิจขนาดย่อมจำนวน 2,076,956 ราย วิสาหกิจขนาดกลางจำนวน 2,311 ราย และกลุ่มสุดท้าย ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีจำนวน 70,519 ราย คิดเป็นเพียงร้อยละ 2.6 ของจำนวน SME ทั้งหมด

การดำเนินธุรกิจ SME ต้องพัฒนาศักยภาพของธุรกิจ ให้ได้ประสิทธิภาพ และสามารถเข้าถึงได้มากยิ่งขึ้น ด้วยการพัฒนาระบบต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้บริโภค เพื่อพัฒนาธุรกิจให้ก้าวหน้า การผสมผสานธุรกิจ เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ จึงเป็นทางเลือกหลักในการนำมาพัฒนาธุรกิจ โดยการเลือกเทคโนโลยีที่ได้รับความนิยม นวัตกรรมต่างๆที่นำสมัยเข้ามาใช้ในระบบธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็น M-commerce หรือแม้กระทั้งสังคมไร้เงินสด หรือภายใต้ชื่อที่เรียกว่า Cashless Economy เข้ามาปรับใช้กับธุรกิจ การสำรวจผลต่างๆ จากการดำเนินธุรกิจ SME ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์ไคสแคว์ เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ต่างๆ กับธุรกิจ SME เพื่อให้ได้ผลที่ต้องการนำไปพัฒนาธุรกิจ SME และการใช้ค่าสถิติต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจ

จากการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน เพื่อเพิ่มศักยภาพธุรกิจให้กับสังคมไทย ด้วยการปรับใช้ Cashless Economy เพื่อให้กลุ่มผู้บริโภคสามารถเข้าถึงการใช้บริการธุรกิจ และตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้รวดเร็ว เนื่องในปัจจุบันผู้บริโภคชอบความสะดวกสบาย และคล่องตัวในการใช้บริการในด้านต่างๆ Cashless Economy จึงเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และตรงตามนโยบายยุทธศาสตร์การปรับระบบเศรษฐกิจของรัฐบาล ดังนั้นผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาความต้องการของผู้บริโภค และแรงจูงใจในการปรับใช้ Cashless Economy ในสังคมและธุรกิจ SME

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษา SME รุ่นใหม่ ทันสมัยด้วยสังคม Cashless Economy ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์สถิติขั้นสูง โปรแกรม AMOS ซึ่งเป็นโปรแกรมวิเคราะห์ตัวแปรเชิงพหุ เช่น การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง การวิเคราะห์ปัจจัย การวิเคราะห์เส้นทาง การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงเส้น การวิเคราะห์ตัวแบบโครงสร้างความผันแปรร่วม เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในเพื่อวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการใช้บริการธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy และตรวจสอบความสอดคล้องของตัวแบบสมการโครงสร้างของธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในเพื่อวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการใช้บริการธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy

2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของตัวแบบสมการโครงสร้างของธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy

3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้ใช้บริการธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy

การทบทวนวรรณกรรม และแนวคิด

ทฤษฎีการยอมรับนวัตกรรม (Diffusion of Innovation Theory)

นวัตกรรม (Innovation) ถือได้ว่าเป็นหัวข้อหลักในการศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์ ด้านเทคโนโลยี ด้านสังคมศาสตร์ และด้านวิศวกรรม ซึ่งได้มีผู้ให้คานิยามของคาว่านวัตกรรมไว้ดังนี้

สุภาภรณ์ พลนิกร (2548) ได้ให้ความหมายของนวัตกรรม (Innovation) หมายถึง ความคิด การปฏิบัติ ผลิตภัณฑ์ บริการที่มีการรับรู้ว่าใหม่โดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องและนพรัตน์ เถื่อนเนาว์ (2549) นวัตกรรม หมายถึง การที่เราพยายามแนะนำการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมการเปลี่ยนแปลงนั้น หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีหรือการเปลี่ยนแปลงด้านค่านิยม และการเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบของชีวิต

วัชรพล คงเจริญ (2558) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยการยอมรับนวัตกรรมที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการธนาคารผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบ สมมติฐานพบว่า ปัจจัยการยอมรับนวัตกรรมอันได้แก่ ด้านประโยชน์เชิงเปรียบเทียบ ด้านการสังเกตได้ ด้านความเข้ากันได้ ด้านความสามารถนำไปทดลองใช้ด้านการยอมรับความเสี่ยง และด้านความซับซ้อน มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจการใช้บริการธนาคารผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้บริโภคในเขต กรุงเทพมหานคร โดยมีนัยสำคัญที่ 0.05

สามารถสรุปได้ว่า นวัตกรรมมีความหมายครอบคลุมถึง ความคิด การปฏิบัติ รวมทั้งสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ที่บุคคล หรือสังคม ถือว่าเป็นสิ่งใหม่ที่รับมาใช้ปฏิบัติ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ระบบรับและโอนเงินพร้อมเพย์ (Prompt Pay) เป็นนวัตกรรมใหม่ที่นามาใช้ในการทาธุรกรรมทางด้านการเงินของประเทศไทยอย่างแพร่หลายในอนาคตอันใกล้นี้

สมมติฐานในการวิจัย

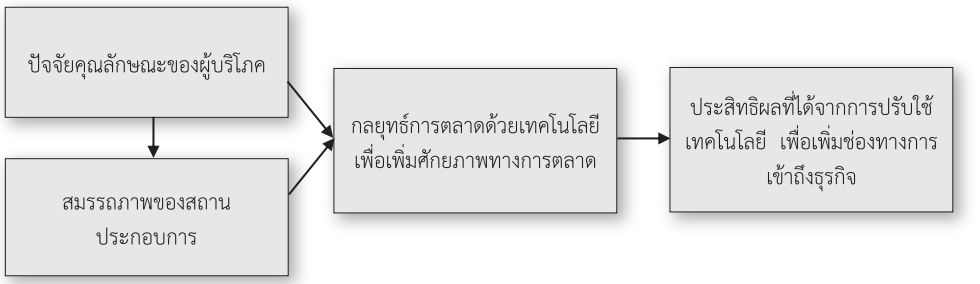
สมมติฐานที่ 1 ธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy ได้รับความสนใจจากผู้ใช้บริการธุรกิจ SME เป็นอย่างมาก

สมมติฐานที่ 2 ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุมีอิทธิพลต่อการพัฒนาธุรกิจSME ในสังคมCashless Economy

สมมติฐานที่ 3 สมรรถนะภาพของธุรกิจ SME ดึงดูดให้ผู้ใช้บริการสนใจธุรกิจเป็นอย่างมาก

สมมติฐานที่ 4 ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุมีอิทธิพลต่อการเพิ่มศักยภาพในการให้บริการของธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy

กรอบแนวความคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research method) ด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม มีเกณฑ์การให้คะแนนระดับความสำคัญขององค์ประกอบต่างๆ ด้วยมาตรวัดแบบประมาณค่า (rating scale) ที่มีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ กลุ่มประชากรคือ ผู้ใช้บริการธุรกิจ SME การเลือกตัวอย่างในครั้งนี้ใช้ตารางสำเร็จรูปในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ที่จำนวนประชากรมีจำนวนมากเกินกว่า 100,000 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง แต่เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการแปลผลให้มีความแม่นยำมากขึ้น จึงทำการบวกเพิ่มอีก 10% ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 440 ตัวอย่าง และรวบรวมข้อมูลจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสรุปเป็นองค์ประกอบด้านต่างๆของการประกอบธุรกิจ SME ที่ดำเนินงานวิจัยอย่างมีลำดับขั้นตอน

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential analysis) โดยมีการใช้สถิติในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis) ของโมเดลการวัด (Measurement model) ของแต่ละตัวแปรแฝง (latent variable) เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct variable) โดยทำการตรวจสอบความตรงแบบรวมศูนย์ (Convergent validity) และความตรงแบบแตกต่าง

(Discriminant validity) และการวิวเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural equation modeling : SEM) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบด้านต่างๆของการเข้ามามีส่วนร่วมในสังคม โดยใช้การวิเคราะห์สาเหตุ หรือการวิเคราะห์เส้นทาง (Path analysis) ตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Model fit)

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์จากกลุ่มประชากรที่มีการเข้าร่วมตอบแบบสอบถาม โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 440 ราย คือ ผู้ใช้บริการธุรกิจ SME จากนั้นได้นำข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ แล้วจึงนำเสนอผลในรูปตารางประกอบคำบรรยายสำหรับผลการวิเคราะห์ นั้นจะแบ่งเป็น 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้บริการธุรกิจ SME ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งหมด 440 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง จำนวน 269 คน คิดเป็นร้อยละ 61.14 รองลงมาเพศชาย จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 29.77 มีอายุ 21 – 30 ปี จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 33.86 รองลงมีอายุ 31 – 40 ปี จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 29.32 รองลงมามีอายุ ต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 14.09 รองลงมามีอายุ 41 – 50 ปี จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 12.95 และรองลงมามีอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 9.77 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 215 คน คิดเป็นร้อยละ 48.86 รองลงมาระดับอนุปริญญา หรือเทียบเท่า จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 28.41 รองลงมาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 10.23 รองลงมามัธยมศึกษา จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 6.82 รองลงมาต่ำกว่ามัธยม จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 5.68 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้บริการธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งหมด 440 คน ส่วนใหญ่ผู้ใช้บริการธุรกิจ SME สั่งซื้อสินค้าออนไลน์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง จำนวน 245 คน คิดเป็นร้อยละ 55.68 รองลงมาสัปดาห์ละครั้ง จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 37.05 และรองลงมาวันเว้นวัน จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 7.27 การชำระเงินการซื้อสินค้าออนไลน์ด้วยแอปพลิเคชั่น ส่วนใหญ่ทุกครั้งที่ใช้บริการ จำนวน 295 คน คิดเป็นร้อยละ 67.05 และรองลงมาเป็นบางครั้ง จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 32.95 ชำระค่าบริการด้วยเงินอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนใหญ่ทุกครั้งที่ใช้บริการ จำนวน 315 คน คิดเป็นร้อยละ 71.59 และรองลงมาเป็นบางครั้ง จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 28.41 อุปกรณ์ในการใช้สั่งซื้อสินค้าหรือบริการ ส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์มือ / แท็ปเล็ท จำนวน 345 คน คิดเป็นร้อยละ 78.41 และรองลงมาคอมพิวเตอร์ จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 10.23 ระยะเวลาในการเลือกซื้อสินค้าหรือบริการ ส่วนใหญ่เวลา 18.00 – 24.00 น.

จำนวน 211 คน คิดเป็นร้อยละ 47.95 รองลงมาเวลา 12.00 – 18.00 น. จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 33.86 และรองลงมาเวลา 24.00 – 06.00 น. จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 18.18 จำนวนสินค้าที่เลือกซื้อในแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่จำนวน 4 – 6 ชิ้น จำนวน 233 คน คิดเป็นร้อยละ 53.95 รองลงมา 1 – 3 ชิ้น จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 33.18 รองลงมาไม่แน่นอน จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 10.45 และรองลงมาจำนวน 7 – 9 ชิ้น จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.41 การเลือกใช้บริการซื้อสินค้าออนไลน์ ส่วนใหญ่เพราะประหยัดเวลาในการเลือกซื้อสินค้า จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาสะดวกสบาย จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 32.95 และรองลงมาไม่มีเวลาในการเลือกซื้อสินค้า จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 17.05 สินค้าที่เลือกซื้อส่วนใหญ่ เป็นเสื้อผ้า จำนวน 325 คน คิดเป็นร้อยละ 73.86 และรองลงมาของใช้ จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 26.14 คุณภาพสินค้าที่ได้รับจากการซื้อสินค้าออนไลน์ ส่วนใหญ่ดี จำนวน 299 คน คิดเป็นร้อยละ 67.95 รองลงมาดีมาก จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 27.50 และรองลงมาปานกลาง จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 4.55 ตามลำดับ

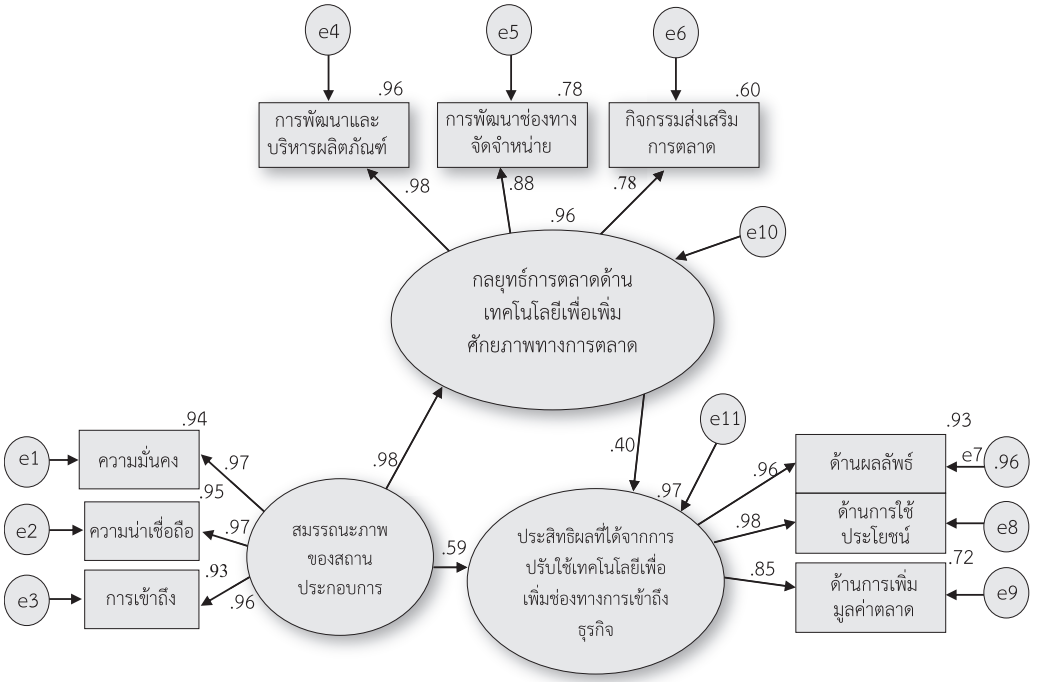
ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์แรงจูงใจในการใช้บริการธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งหมด 440 คน ส่วนใหญ่ผู้ใช้บริการธุรกิจ SME มีแรงจูงใจในการใช้บริการธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy มีส่วนลดทางการค้ามากกว่าการซื้อสินค้าจากหน้าร้าน ($\bar{X}$ = 3.89, SD = .615) สินค้าที่ได้รับ สวยงาม เหมาะสมราคา ($\bar{X}$ = 3.72, SD = .699) ประหยัดเวลา ($\bar{X}$ = 3.64, SD = .683) การจัดส่งสินค้ารวดเร็ว ($\bar{X}$ = 3.64, SD = .643) มีหลายช่องทางในการเลือกซื้อ ($\bar{X}$ = 3.63, SD = .756) มีสินค้าให้เลือกหลากหลาย ($\bar{X}$ = 3.41, SD = .785) ได้สินค้าตามที่ต้องการมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}$ = 2.34, SD = .799) สามารถทำการเลือกซื้อสินค้าได้ง่าย ($\bar{X}$ = 3.32, SD = .666) มีช่องทางการชำระเงินหลายช่องทาง ($\bar{X}$ = 3.29, SD = .619) สะดวกรวดเร็ว ($\bar{X}$ = 3.21, SD = .774)

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งหมด 440 คน ส่วนใหญ่ผู้ใช้บริการธุรกิจ SME มีประสิทธิภาพของธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy ทำให้ธุรกิจมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ($\bar{X}$ = 3.93, SD = .699) ทำให้ธุรกิจสามารถดูแลผู้บริโภคได้ทั่วถึง ($\bar{X}$ = 3.89, SD = .629) ทำให้ธุรกิจเข้าใจผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น ($\bar{X}$ = 3.79, SD = .689) ทำให้ธุรกิจมีความน่าเชื่อถือ ($\bar{X}$ = 3.49, SD = .735) ทำให้ธุรกิจมีความก้าวหน้าในระบบเศรษฐกิจ ($\bar{X}$ = 3.46, SD = .774) ทำให้เศรษฐกิจของธุรกิจเจริญเติบโตได้ไว ($\bar{X}$ = 3.29, SD = .649) ทำให้ธุรกิจเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายได้มากขึ้น ($\bar{X}$ = 3.19, SD = .744) ทำให้ธุรกิจเป็นที่รู้จักของผู้บริโภค ($\bar{X}$ = 2.98, SD = .645) ทำให้การให้บริการรวดเร็ว ($\bar{X}$ = 2.45, SD = ..611) และทำให้มีลูกค้าเพิ่มมากขึ้น ($\bar{X}$ = 2.18, SD = .799)

ส่วนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ระดับแรงจูงใจในเพื่อวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการใช้บริการธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy

Chi-square = 15.136 df. = 13 Sig = .299 CMIN / df. = 1.164 n. 500

CFI = .999 NFI = .995 GFI = .984 AGFI = .945 IFI = .999

RMSEA = .029 RMR = .003

จากภาพแสดงการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างระดับความพึงพอใจในการใช้บริการธุรกิจ SME ด้วยระบบ M-commerce ของผู้ประกอบการธุรกิจ SME โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบจำลองสมการโครงสร้าง ค่าน้ำหนักของตัวแปรสังเกตได้ ในแต่ละปัจจัยแฝง และค่าสัมประสิทธิ์เส้นระหว่างปัจจัยแฝง

ค่าดัชนีในการวัดความเหมาะสมของแบบจำลอง ได้แก่ x^2/df = 13, GFI = .984, RMSEA = .029, RMR = .003, NFI = .9995, CFI = .999 และ p = .008 ซึ่งมีค่าไม่ใกล้เคียงเกณฑ์ที่ยอมรับไม่ได้

ตารางที่ 1 ค่าสถิติวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของธุรกิจ SME ในประเทศไทย

ตัวแปร (คู่ความสัมพันธ์)			λ	S.E.	t-value	Sig.
กลยุทธ์การตลาด	←	สมรรถนะภาพ	.953	.021	44.525	0.000**
ประสิทธิผล	←	สมรรถนะภาพ	.557	.141	3.956	0.000**
ประสิทธิผล	←	กลยุทธ์การตลาด	.387	.145	2.666	.008*
ความมั่นคง	←	กลยุทธ์การตลาด	1.000			0.000**
ความเชื่อถือ	←	กลยุทธ์การตลาด	.988	.027	39.482	0.000*
การเข้าถึง	←	กลยุทธ์การตลาด	.999	.025	36.740	0.000*
การพัฒนาและบริหารผลิตภัณฑ์	←	กลยุทธ์การตลาด	1.000			
การพัฒนาช่องทางจัดจำหน่าย	←	กลยุทธ์การตลาด	.986	.041	24.155	0.000*
กิจกรรมส่งเสริมการตลาด	←	กลยุทธ์การตลาด	.777	.047	16.587	0.000*
ด้านผลลัพธ์	←	ประสิทธิผล	1.000			
ด้านการใช้ประโยชน์	←	ประสิทธิผล	1.014	.026	39.437	0.000*
ด้านการเพิ่มมูลค่าตลาด	←	ประสิทธิผล	.778	.038	20.627	0.000*

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

*อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิเคราะห์ทดสอบสมการเชิงโครงสร้างเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของธุรกิจ SME ในประเทศไทย ตัวแปรอิสระ ตัวแปร สมรรถนะภาพของสถานประกอบการ กลยุทธ์การตลาด ด้านเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการตลาด และประสิทธิผลที่ได้จากการปรับใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มช่องทางการเข้าถึงธุรกิจ และตัวแปรตาม ความมั่นคง ความน่าเชื่อถือ การเข้าถึง การพัฒนาและบริหารผลิตภัณฑ์ การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย กิจกรรมส่งเสริมการตลาด ด้านผลลัพธ์ ด้านการใช้ประโยชน์ และด้านการเพิ่มมูลค่าตลาด โดยพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรอิสระรูปคะแนนมาตรฐาน ซึ่งเป็นค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่จะบงบอกอิทธิพลของตัวแปร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 และอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 2 ค่าสถิติประเมินความกลมกลืนสมการเชิงโครงสร้างแบบจำลองอิทธิพลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของธุรกิจ SME ในประเทศไทย

ดัชนี	เกณฑ์วัด	ผลลัพธ์	สรุป
Chi – Square	P. > 0.05	15.136	ตรงเกณฑ์
CMIN/df.	< 0.03	1.164	ตรงเกณฑ์
GFI	≥ 0.90	0.984	ตรงเกณฑ์
AGFI	≥ 0.90	0.945	ตรงเกณฑ์
NFI	≥ 0.90	0.995	ตรงเกณฑ์
IFI	≥ 0.90	0.999	ตรงเกณฑ์
CFI	≥ 0.90	0.999	ตรงเกณฑ์
RMR	< 0.05	0.003	ตรงเกณฑ์
RMSEA	< 0.05	0.029	ตรงเกณฑ์

จากภาพโมเดลสมาการเชิงโครงสร้างแบบจำลองอิทธิพลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของธุรกิจ SME ในประเทศไทย หลังปรับโมเดล มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ที่สอดคล้อง

สรุป

ผลการวิเคราะห์ระดับแรงจูงใจในเพื่อวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการใช้บริการธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy พบ ว่าการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างระดับความพึงพอใจในการใช้บริการธุรกิจ SME ด้วยระบบ M-commerce ของผู้ประกอบการธุรกิจ SME โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบจำลองสมการโครงสร้าง ค่าน้ำหนักของตัวแปรสังเกตได้ ในแต่ละปัจจัยแฝง และค่าสัมประสิทธิ์เส้นระหว่างปัจจัยแฝง

ค่าดัชนีในการวัดความเหมาะสมของแบบจำลอง ได้แก่ x^2 / df = 13, GFI = .984, RMSEA = .029, RMR = .003, NFI = .9995, CFI = .999 และ p = .008 ซึ่งมีค่าใกล้เคียงเกณฑ์ที่ยอมรับได้

อภิปรายผล

การวิเคราะห์จากกลุ่มประชากรที่มีการเข้าร่วมตอบแบบสอบถาม โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 440 ราย คือ ผู้ใช้บริการธุรกิจ SME จากนั้นได้นำข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ แล้วจึงนำเสนอผลในรูปตาราง ประกอบคำบรรยายสำหรับผลการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้บริการธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy

พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งหมด 440 คน ส่วนใหญ่ผู้ใช้บริการธุรกิจ SME สั่งซื้อสินค้าออนไลน์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง การชำระเงินการซื้อสินค้าออนไลน์ด้วยแอปพลิเคชั่น ส่วนใหญ่ทุกครั้งที่ใช้บริการ ชำระค่าบริการด้วยเงินอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนใหญ่ทุกครั้งที่ใช้บริการ อุปกรณ์ในการใช้สั่งซื้อสินค้าหรือบริการ ส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์มือ / แท็ปเล็ท ระยะเวลาในการเลือกซื้อสินค้าหรือบริการ ส่วนใหญ่เวลา 18.00 – 24.00 น. จำนวนสินค้าที่เลือกซื้อในแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่จำนวน 4 – 6 ชิ้น การเลือกใช้บริการซื้อสินค้าออนไลน์ ส่วนใหญ่เพราะประหยัดเวลาในการเลือกซื้อสินค้า สินค้าที่เลือกซื้อส่วนใหญ่ เป็นเสื้อผ้า คุณภาพสินค้าที่ได้รับจากการซื้อสินค้าออนไลน์ ส่วนใหญ่ดี

ผลการวิเคราะห์แรงจูงใจในการใช้บริการธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy

พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งหมด 440 คน ส่วนใหญ่ผู้ใช้บริการธุรกิจ SME มีแรงจูงใจในการใช้บริการธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy มีส่วนลดทางการค้ามากกว่าการซื้อสินค้าจากหน้าร้าน สินค้าที่ได้รับ สวยงาม เหมาะสมราคา ประหยัดเวลา การจัดส่งสินค้ารวดเร็ว มีหลายช่องทางในการเลือกซื้อ มีสินค้าให้เลือกหลากหลาย ได้สินค้าตามที่ต้องการมีประสิทธิภาพ สามารถทำการเลือกซื้อสินค้าได้ง่าย มีช่องทางการชำระเงินหลายช่องทาง และสะดวกรวดเร็ว

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy

พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งหมด 440 คน ส่วนใหญ่ผู้ใช้บริการธุรกิจ SME มีประสิทธิภาพของธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy ทำให้ธุรกิจมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ทำให้ธุรกิจสามารถดูแลผู้บริโภคได้ทั่วถึง ทำให้ธุรกิจเข้าใจผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น ทำให้ธุรกิจมีความน่าเชื่อถือ ทำให้ธุรกิจมีความก้าวหน้าในระบบเศรษฐกิจ ทำให้เศรษฐกิจของธุรกิจเจริญเติบโตได้ไว ทำให้ธุรกิจเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายได้มากขึ้น ทำให้ธุรกิจเป็นที่รู้จักของผู้บริโภค ทำให้การให้บริการรวดเร็วและทำให้มีลูกค้าเพิ่มมากขึ้น

ผลการวิเคราะห์ระดับแรงจูงใจในเพื่อวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการใช้บริการธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy

พบว่า การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างระดับความพึงพอใจในการใช้บริการธุรกิจ SME ด้วยระบบ M-commerce ของผู้ประกอบการธุรกิจ SME โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบจำลอง

สมการโครงสร้าง ค่าน้ำหนักของตัวแปรสังเกตได้ ในแต่ละปัจจัยแฝง และค่าสัมประสิทธิ์เส้นระหว่างปัจจัยแฝง

ค่าดัชนีในการวัดความเหมาะสมของแบบจำลอง ได้แก่ x^2 / df = 13, GFI = .984, RMSEA = .029, RMR = .003, NFI = .9995, CFI = .999 และ p = .008 ซึ่งมีค่าใกล้เคียงเกณฑ์ที่ยอมรับได้

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการใช้บริการธุรกิจ SME ในสังคม Cashless Economy ได้สอดคล้องกับตัวแบบสมการโครงสร้างของธุรกิจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานภาครัฐบาลและธนาคารที่เกี่ยวข้อง ควรมีการประชาสัมพันธ์และและให้ความรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการบริการโอนเงินและรับเงินพร้อมเพย์ อัตราค่าธรรมเนียม ความปลอดภัยของระบบและข้อควรระวังของประชาชนในการใช้บริการพร้อมเพย์ ให้มากขึ้น

2) ระดับการศึกษาสูงสุด รายได้ต่อเดือน ประสบการณ์ในการใช้อินเทอร์เน็ต มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับระดับการยอมรับนวัตกรรมบริการโอนเงินและรับเงินโอนพร้อมเพย์ด้านประโยชน์ที่ได้รับเพิ่มขึ้นและด้านความสลับซับซ้อน และประสบการณ์ในการใช้อินเทอร์เน็ต มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับระดับประสิทธิผลในการทาธุรกรรมบริการโอนเงินและรับเงินโอนพร้อมเพย์ ด้านความสามารถในการปรับตัว และด้านความพึงพอใจในงาน ดังนั้นควรมีการประชาสัมพันธ์ช่องทางในการใช้บริการระบบพร้อมเพย์ให้ประชาชนและวิธีการใช้งานระบบพร้อมเพย์ผ่านสื่อต่างๆ ให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรนำปัจจัยอื่นๆ นอกเหนือจากปัจจัยทั้ง 6 ด้านของการยอมรับนวัตกรรมบริการโอนเงินและการรับเงินโอนพร้อมเพย์เข้ามาศึกษาประสิทธิผลการนำนวัตกรรมบริการโอนเงินและรับเงินโอนพร้อมเพย์

2) ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพในรูปของการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการทำโฟกัสกรุ๊ปในเรื่องการยอมรับในนวัตกรรมบริการโอนเงินและรับเงินโอนพร้อมเพย์และประสิทธิผลในการทำธุรกรรมการเงินผ่านระบบพร้อมเพย์

References

Angsuchot, S., Vijitwarn S. & Pinyopanupawat, R. (2012). Analytical Statistics for Social Science Research and Behavioral Sciences: *Techniques for Using LISREL Programs*. Bangkok: Mission Media.

Chuchuet, P. (2016). *The application of 3G (4G) or high-speed internet communication technology in teaching and learning in the 21st century*. Research Report. Faculty of Business Administration, Chulalongkorn University.

Kanchanasai, S. (2011). *Applied Statistics for Research*. (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Kongcharean, W. (2015). Adoption factors influencing customer satisfaction for Bank through mobile phone in Bangkok. Master of Business Administration, Graduate School Bangkok University.

Office of Small and Medium Enterprises Promotion. (2011). *Small and Medium Enterprises in Bangkok*. (*Report).* Bangkok: NP.

Phetroj, L. & Chamnianprasat, A. (2014). *Research Methodology*. Bangkok: Primdee Press

Rangsungnoen, K. (2011). *Factor Analysis with SPSS and AMOS for Research*. Bangkok: SE-EDUCATION.

Suknirun, S. (2007). *The Performance of Employees of Provincial Electricity Authority, Region 1 (Southern) in Phetchaburi Province.* Thesis in General Management, Phetchaburi Rajabhat University.

Wanitbuncha, K. (2012). *Statistics for Research*. (6th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Wiratchai, N. (2011). *LISRELL Model Statistical Analysis for Research*. Bangkok: Chulalongkorn University.

กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา*

A Strategy of Human Resource Development in accordance with Buddhist Educational Management of Buddhist University in Cambodia

[1]พระมิญ มติตฺโต, อินถา ศิริวรรณ และ ระวิง เรืองสังข์

[1]Phra Minh Marchitto, Intha Siriwan and Rawing Ruangsanka

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkorntajavidyalaya University, Thailand

[1]Email: danhminhdanh123@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา 2) พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา และ 3) เสนอกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้เก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบด้วยคำบรรยาย แล้วเอาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทำการวิเคราะห์หากลยุทธ์โดยใช้ตาราง TOWS Matrix ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา คือ มหาวิทยาลัยยังไม่ได้รับมอบอำนาจอย่างแท้จริงทำให้เกิดปัญหาความล่าช้าในด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล ยังไม่มีการวางแผนด้านอัตรากำลังอย่างชัดเจน การมีส่วนร่วมด้านการให้ข้อมูลการบริหารทรัพยากรบุคคลยังมีน้อย ไม่มีการประเมินผลอย่างเป็นระบบเมื่อมีการจัดไปทัศนศึกษาดูงาน ไม่มีการติดตามและแจ้งผลการประเมินเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ 2) กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา มี 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมและสนับสนุนพัฒนาทรัพยากร

*Received January 4, 2018; Revised February 20, 2018; Accepted July 28, 2018

บุคคลมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมสุขภาพ กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาทรัพยากรบุคคลโดยการฝึกอบรมจิตและประสบการณ์การนิเทศเพื่อส่งเสริมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมมีศักยภาพและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาผู้เรียนและทรัพยากรบุคคลให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล 3) ผลการเสนอความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์ โดยภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ในระดับมาก

คำสำคัญ: กลยุทธ์; การพัฒนาทรัพยากรบุคคล; หลักพุทธบริหารการศึกษา

Abstract

This research aimed to study 1) the state of human resource management based on the Buddhist administrative administration of Phutthika Mahavidyalaya in Cambodia, 2) to develop the human resources development strategy based on the Buddhist administrative administration of Phutthika Mahavidyalaya in Cambodia, and 3) to propose the human resources development strategy based on the Buddhist administrative administration of Phutthika Mahawidyalai in Cambodia. The data were collected by in-depth interviews with 30 key informants consisting of executives, teachers, and staff of Phutthika Sakon Preah Sihanouk Raj College and Phutthika Mahavidyalaya Preah Sihamoni, and then analyzed by TOWS Matrix. The other data were collected through group discussions with 10 experts and 7 experts and analyzed by content analysis. 1) The study reveals that the Human Resource Management plan is really not yet available. And also participate in the provision of information of the Human Resource Management is still less. As a result, there are not monitoring and reports on outcomes assessment. 2) A Strategic the Human Resource Development Based on Buddhist Principles of Education there are 4 strategies 1) Promote and support the development of human resources to participate in health promotion activities 2) Human resource development by mental training and supervision experience to promote learning exchange 3) Development of personnel to be readily available, potential and knowledgeable about the changes in society 4) Develop learners and human resources to meet international standards. 3) The results suggest that the benefits of the strategy as a whole are found to be an appropriate and effective benefit at a high level.

Keywords: Strategies; Human Resource Development; Buddhist Educational Management

บทนำ

ประเทศกัมพูชาได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์ โดยมีสมเด็จพระนโรดมสีหนุ เป็นพระประมุขของรัฐ ทรงกำหนดแผนนโยบายทางการเมืองในการดำเนินบริหารประเทศโดยใช้นโยบายที่เรียกว่า สังคมนิยมพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นทางสายกลางในพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า“มัชฌิมาปฏิปทา”เป็นแนวทางบริหารประเทศ เนื่องจากทรงได้บวชเรียนในพระพุทธศาสนา (Sam Nhean, 1957) และมีพระดำริการจะสร้างประเทศให้พัฒนาพระสงฆ์ควรมีบทบาทอย่างยิ่งในสังคมนิยมพระพุทธศาสนาเป็นหลักการบริหารประเทศที่สมเด็จพระนโรดมสีหนุได้คิดขึ้นมาโดยพระองค์เอง เนื่องจากทรงเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์และประชาชนมีความเท่าเทียมกัน ซื่อสัตย์ต่อกัน พร้อมทั้งช่วยเหลือซึ่งกันและกันรักษาไว้ซึ่งธรรมเนียมแบบจารีตนิยม เป็นหลักพื้นฐานในวิถีชีวิตของประชาชนอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญมากที่สุดคือเพื่อส่งเสริมและยกระดับพระพุทธศาสนา (Yang Sam, 1987) โดยทรงมีพระดำริการพัฒนาประเทศ และศาสนาจะต้องพัฒนาควบคู่กัน“ประเทศชาติประกอบด้วยจักรสอง คืออาณาจักรสำหรับขับเคลื่อนประเทศชาติส่วนอีกจักรหนึ่งคือ พุทธจักรสำหรับขับเคลื่อนศีลธรรม และความสามัคคีของผู้คนในสังคม ถ้าประเทศชาติขาดจักรใดจักรหนึ่งหรือจักรทั้งสองไม่สามารถนำไปสู่ความสงบสุขและพัฒนาขึ้นได้ (Keyes Charl F, 1994) อีกส่วนหนึ่งในการพัฒนาคณะสงฆ์ไม่ว่าจะเป็นสภาพความเป็นอยู่หรือการศึกษาทรงให้ความช่วยเหลือทุกกรณีทั้งทางตรงและทางอ้อมทรงมอบหมายให้สมเด็จพระโพธิวงศ์ ฮวด ตาด เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนบาลีชั้นสูง (Pali in high School) เพื่อทำการปฏิรูประบบการศึกษาทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ คือการศึกษาระดับอุดมศึกษา

สมเด็จพระนโรดมสีหนุทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ขึ้นที่กรุงพนมเปญมีชื่อว่าพุทธิกมหาวิทยาลัยพระสีหนุราช (Preah Sihanouk Raja Buddhist University) โดยความมุ่งหวังให้พระสงฆ์ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นและจัดเป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา โดยมีสมเด็จพระโพธิวงศ์ฮวดตาด (Samdech Bodhivamsa Huot That) เป็นอธิการบดีพุทธิกมหาวิทยาลัย (Toasana vadey, 1959) การจัดตั้งมหาวิทยาลัยด้วยเหตุผลว่าประเทศกัมพูชาเป็นประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา และเป็นศาสนาประจำชาติของกัมพูชาตั้งแต่อดีตที่มีระบบไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งพระราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งมีพระสงฆ์เป็นผู้ทำหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนาและอบรมสั่งสอนประชาชนให้มีแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์จะต้องศึกษาให้มีความรู้และนำหลักคำสอนมาเผยแผ่ จากการสำรวจเบื้องต้น การจัดการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยได้พัฒนาไปตามแต่ละยุคสมัยโดยยุคต้นๆ เน้นวิชาพระพุทธศาสนาคือปริยัติธรรมและปฏิบัติธรรมควบคู่กัน จนถึงยุคปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการศึกษาดั้งเดิมโดยมี รูปแบบ โครงสร้าง การบริหารการจัดการศึกษาค่อนข้างชัด แต่การจัดการศึกษาได้เริ่มเสื่อมลง ไม่เป็นรูปธรรมตามมาตรฐานทางการศึกษาตามที่ระบุไว้และข้อบังคับอีกมากมายพร้อมทั้งกระแสของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาการจ้างครูอาจารย์ที่ด้อยคุณภาพ การขาดแคลนครูในเชิงปริมาณ ปัญหาการไม่มีระบบการบริการ

จัดการและการนิเทศติดตามผลที่จะช่วยให้ครูพัฒนาได้เพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาการขาดแคลนการพัฒนาเทคโนโลยีและการสื่อสารการเรียนรู้สมัยใหม่เพื่อช่วยการเรียนการสอน รวมทั้งการขาดความสนใจความรู้ความสามารถของครูอาจารย์ปัญหาเชิงโครงสร้างการบริหารข้าราชการครูและบุคคลากรทางการศึกษาที่เป็นแบบระบบราชการรวมศูนย์อำนาจการบริหารจากบนลงล่าง นอกจากนี้ครูยังไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเองกิจกรรม การพัฒนาไม่ตรงตามความต้องการของครู และงบประมาณมีจำกัด (Soau Chanh Thol, 2010) จึงเป็นปัญหาการบริหารงานบุคลากรของสถานศึกษาพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา จำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีคุณภาพและมีคุณสมบัติตรงตามหลักเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพ ส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับได้พัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาสภาพการบริหารทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา จากนั้นจึงกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา โดยยึดหลักพุทธบริหารการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากร ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารงานบุคลากรประสบผลสำเร็จตามกลยุทธ์ขององค์กรเพื่อการศึกษาและพัฒนาสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา
3. เพื่อเสนอกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ 2 เทคนิค ได้แก่การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และนำเสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาและให้ความเห็นชอบ โดยแบ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) สัมภาษณ์ (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกจากพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชาได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 10 รูป/คน อาจารย์ผู้สอน จำนวน 15 รูป/คน เจ้าหน้าที่จำนวน 5 รูปคน รวมทั้งสิ้น 30 รูป/คน

กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) การสนทนากลุ่มโดยผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน ครั้งที่ 2 โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบการสัมภาษณ์ (In–depth Interview) จำนวน 30 รูป/คน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในส่วนของแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง (Structured In–depth Interview)

2. แบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน ครั้งที่ 2 โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในส่วนของสภาพของกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชาด้วยการจำแนกข้อมูล จัดหมวดหมู่ และตีความหมายของข้อมูล ส่วนสภาพทั่วไปของกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา ผู้วิจัยจะรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้หลัก Swot Analysis ได้แก่

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยตามวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ ได้แก่ 1) วิธีการศึกษาเอกสาร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก พระไตรปิฎก หนังสือ, ตำรา, บทความ, งานวิจัย, เว็บไซต์ 2) ศึกษาการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการพัฒนาทรัพยากรบุคคล, จุดแข็ง, จุดอ่อน, โอกาส, อุปสรรค จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร, อาจารย์ผู้สอน และเจ้าหน้าที่ของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา จำนวน 30 รูป/คน เลือกแบบเฉพาะเจาะจงกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก (Purposive Sampling) เพื่อยืนยันสภาพการบริหารทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา เพื่อวิเคราะห์เนื้อหานำไปใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในภายนอกและการจัดทำร่างกลยุทธ์ในขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา

1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกและการจัดทำร่างกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา โดยการใช้เทคนิค SWOT การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วยจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การจัดทำร่างกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา โดยใช้ผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 มาประกอบการพิจารณา วิเคราะห์น้ำหนักคะแนนเพื่อกำหนดสถานการณ์ หรือตำแหน่งกลยุทธ์ ยกร่างวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ มาตรการ และตัวชี้วัดโดยใช้คะแนนการประเมินค่าน้ำหนักสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกมากำหนดกลยุทธ์

2. การตรวจสอบกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา โดยการใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา จำนวน 17 รูป/คน เลือกแบบเฉพาะเจาะจงกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก (Purposive Sampling) เพื่อตรวจสอบกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชาในประเด่น 4 ประเด่น ได้แก่ 1) องค์ประกอบของกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมหรือไม่ ควรแก้ไขอย่างไร 2) วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกันหรือไม่ ควรแก้ไขอย่างไร 3) การพิจารณาความเหมาะสมของกลยุทธ์ และ 4) ข้อเสนอแนะอื่นๆ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยวีดิทัศน์ จากนั้น นำข้อแนะนำมาแก้ไขปรับปรุงเพิ่ม เติมเพื่อให้ได้กลยุทธ์ที่มีความตรงด้านเนื้อหา และความสอดคล้องขององค์ประกอบในทุกระดับผู้วิจัยนำผลการตรวจสอบมาปรับปรุงกลยุทธ์ก่อนนำไปประเมินในขั้นตอนที่ 3

ขั้นตอนที่ 3 การเสนอกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา ที่ปรับปรุงหลังจากผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความถูกต้องจากขั้นตอนที่ 2.2 โดยใช้แบบสอบถามเพื่อตรวจสอบกลยุทธ์ ซึ่งเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน และบุคลากรของพุทธิก-มหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา จำนวน 71 รูป/คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์

ผลการวิจัย

1. วิเคราะห์สภาพการบริหารทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา

การบริหารทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา ยังคงเป็นอีกหน่วยงานของรัฐหนึ่งที่พบข้อด้อย และอุปสรรคอยู่มากมายในหลายๆ ด้าน การพัฒนาทรัพยากรบุคคลในการปฏิบัติงานก็ไม่แตกต่างกับข้าราชการอื่นๆ เพราะสภาพการปฏิบัติงานที่จำเจ ซ้ำๆ ซากๆ บ้างครั้งบุคลากรแม้ว่าต้องการจะลาออกจากราชการไปทำงานอย่างอื่น ยิ่งการปฏิบัติในกลุ่มหรือในบุคลากรที่มีความขัดแย้งกันหรือไม่ชอบพอกัน แต่ผู้บริหารให้มาทำงานร่วมกัน ก็จะมีผลเสียต่อความร่วมมือในระบบทีมงานทำให้ขาดเอกภาพในการทำงานซึ่งเห็นอยู่ในองค์กรบ้างแต่กระนั้น หากจะวิเคราะห์ถึงข้อด้อยและอุปสรรคแน่นอนว่า หน่วยงานต่างๆ คงจะไม่กล้าที่จะยอมรับความจริงกันมากนัก เพราะมองไปแล้วก็จะยิ่งทำให้เกิดภาพลบในการปฏิบัติในองค์กร ซึ่งหากมองอย่างนั้นเราจะไม่เห็นจุดแข็ง และโอกาสในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลแม้แต่น้อยเพราะเราได้ปฏิบัติความล้มเหลวขององค์กรเสียแล้วทำให้ปัจจัยการพัฒนาไม่ถูกตอบสนองเท่าที่ควร

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา ผู้วิจัยได้ใช้ SWOT ซึ่งมาจากตัวย่อภาษาอังกฤษ 4 ตัว ได้แก่ จุดแข็ง (Strength), จุดอ่อน (Weakness), โอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Threat) มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ ดังนี้

วิเคราะห์ปัจจัยภายใน

จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
1) พุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชาตั้งอยู่ได้ด้วยการรับการยอมรับเชื่อถือจากบุคคลทั่วไป 2) พุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชามุ่งเน้นภาคการบริการที่ดีมีการวางแนวทางปฏิบัติ มี จะเห็นได้จากคำขวัญ พัฒนาคน พัฒนางาน ใช้บริการกรมพัฒนาทรัพยากรบุคคลจะเน้นคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลัก	1) การปรับตัวได้น้อยและไม่ยอมเปลี่ยนแปลง หากปรับตัวได้น้อยก็มีความอึดอัดคับข้องใจยังยึดติดกับรูปแบบเดิมๆ ที่ผ่านมา 2) บุคลากรไม่คลอบคลุมทุกสาขา ความต้องการมีมากมายหลายสาขา แต่เราก็ไม่สามารถตอบสนองได้ทุกสาขา เพราะขาดวิทยากร งบประมาณก็จำเป็นต้องถูกนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการนี้โดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะขาดแคลนบุคลากรด้านนี้

จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
3) บุคลากรของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชาจะปฏิบัติตามคำสั่งหรือเชื่อฟังคำสั่งของผู้บริหารอย่างเคร่งครัด ให้ความเคารพในคำสั่งของผู้บังคับบัญชาหากประกอบชอบด้วยธรรม 4) บุคลากรของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา ส่วนใหญ่มีการทำงานตามกรอบของหน้าที่ตนเองและการทำงานอื่นๆ ได้อย่างสมัครใจ 5) งบประมาณของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา สามารถใช้ได้คล่องตัว สามารถนำมาจัดการอย่างอื่นได้ด้วย มีแผนการฝึกอบรมบุคลากรที่เหมาะสม และพัฒนาสู่ความเป็นผู้นำ มีการกำหนดแผนการฝึกอบรมตามพื้นที่และตามกลุ่มของบุคลากร 6) บุคลากรมีความรู้ความสามารถที่จะรองรับภาระงานได้ บุคลากรของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชาจะมีความรู้ความสามารถความชำนาญที่เกิดจากประสบการณ์ในการทำงานและการศึกษา อบรม ดูงานเพิ่มเติม งานและภารกิจที่มีในแต่ละปี	3) ขาดการประสานงานการให้ความร่วมมือที่ดี ทำให้การทำงานเป็นทีมไม่สามารถจะดำเนินไปได้ด้วยดี จึงทำให้ขาดความร่วมมือที่ดีไปด้วย 4) ไม่สามารถจะดึงเอาความรู้ความของบุคลากรมาใช้ให้ตรงกับศักยภาพที่มีอยู่ได้เพราะการภาระงานไม่ตรงกับความถนัดการดึงศักยภาพดังกล่าวของบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ มาใช้ให้ตรงกับภาระงานหรือความถนัดนั้น จึงทำให้ปรับเปลี่ยนหรือทำงานนอกกรอบได้น้อยมาก 5) การจัดฝึกอบรมปัจจุบันไม่ได้มุ่งผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร ในทางปฏิบัติมุ่งต้องการใช้งานเสร็จเท่านั้น จากเป้าหมายที่กำหนดในปีงบประมาณนี้จะเน้นการทดสอบมาตรฐานการศึกษาและปฏิบัติงานของบุคลากรเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป้าหมายอื่นจะลดลงเป้าหมายนี้ยังคงเดิมหรือลดลงปริมาณที่น้อย จึงทำให้เกิดการทดสอบมาตรฐานกระทำไปเพื่อหวังผลสำเร็จของความสำเร็จที่เป็นเชิงตัวเลข 6) โครงการหรือหลักสูตรการอบรมจะถูกกำหนดขึ้นโดยส่วนกลาง จึงทำให้การกำหนดเนื้อหาหลักสูตร และระยะเวลาการฝึกอบรมไม่เพียงพอ 7) บุคลากรไม่สามารถเปลี่ยนนิสัยส่วนตัวของแต่ละคนได้ เนื่องจากแต่ละคนมีจิตสานึกในการทำงานไม่เหมือนกัน นิสัยส่วนตัวของแต่ละคนปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงในทันทีทันใดได้น้อยมาก 8) ความขัดแย้งในระบบทีมงาน มีความเห็นที่แตกต่างกันนำมาซึ่งความขัดแย้งทางความคิด เกิดปัญหาการทำงานที่ไม่สอดคล้องกัน คนทำก็ทำ คนไม่ทำก็ไม่ทำ เพราะมีความเห็นที่ไม่ลงตัวกัน จึงแบ่งกันอยู่เป็นกลุ่มเป็นพวก 9) บุคลากรไม่มีการสับเปลี่ยนหน้าที่ ส่วนใหญ่จะเป็นการผูกขาดงาน การสลับสับเปลี่ยนงานจะทำให้บุคลากรมีความเข้าใจผู้อื่นมีการปรับเปลี่ยนทัศนะคติ มีการปรับตัวเอง แต่เมื่อไม่มีการสับเปลี่ยนหน้าที่กัน มีการผูกขาดการงาน เท่ากับปิดช่องทางการศึกษาเรียนรู้ของบุคลากรท่านอื่น

วิเคราะห์ปัจจัยภายใน (ต่อ)

จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
	10) บุคลากรยังขาดคุณธรรม จริยธรรม และความสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่อยู่มากบุคลากรจะมีความรู้ความสามารถ แต่ขาดคุณธรรมจริยธรรม และความสำนึกในการปฏิบัติงาน เพราะจะเห็นได้จากการปฏิบัติงานคือ สิ่งที่สามารถจะช่วยเหลือกันได้ในงาน ก็ทำนิ่งเฉยเพราะถือว่าธุระไม่ใช่จึงทำให้งานนั้นมีข้อผิดพลาด

วิเคราะห์ปัจจัยภายนอก

โอกาส (Opportunity)	อุปสรรค (Threat)
1) ด้านการส่งเสริมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเปิดโอกาสให้กับบุคลากรอย่างมากในการพัฒนาศักยภาพในรูปแบบต่างๆ ซึ่งในบางพื้นที่ในระดับผู้บริหารก็ได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เช่น การศึกษาแบบต่อเนื่อง การสัมมนานอกสถานที่ การศึกษาดูงานทั้งใน และต่างประเทศ เป็นต้น 2) ด้านกฎหมายต่างๆ สาเหตุการลดการฝึกอบรมเพราะการฝึกอบรมเองจะทำให้เพิ่มต้นทุนให้เรา เช่นเพิ่มการลงทุนครุภัณฑ์ในการอบรมเขา และครุภัณฑ์ก็ตกยุค จึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้เขาฝึกเองโดยเจ้าหน้าที่เราประสานงาน การส่งเสริมพระราชบัญญัติว่าด้วยการพัฒนา เป็นสิ่งหนึ่งที่สนับสนุนและส่งเสริมให้การทำงานร่วมกับสถานประกอบการ	1) ความสัมพันธ์กับภายนอกมีน้อยมาก ทำให้การประสานงานได้ยากขึ้น เพราะบางคนไม่มีโอกาสได้ออกไปประสานงานภายนอก การได้มาซึ่งยอดและเป้าหมายส่วนใหญ่มาจากการมีความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ดีกัน หน่วยงานจะให้ความสำคัญตรงนี้หรือไม่ บางหน่วยงานก็มีมากน้อยต่างกันแต่ความจริงเป้าหมายซึ่งได้มานั้น ก็มาจากความสัมพันธ์กับภายนอกที่ดีต่อกัน เมื่อบุคลากรมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกน้อย จึงทำให้ยากต่อการหากลุ่มเป้าหมายได้ ต้องออกหน่วยหากลุ่มเป้าหมาย 2) เงินงบประมาณที่ลดลงแต่ละปี 54 งบประมาณที่ได้รับจะลดลงทุกปีพร้อมกับเป้าหมายที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสวนทางกับเศรษฐกิจที่แพงขึ้นเรื่อยๆ ค่าวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่แพงขึ้น สภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันทำให้การจัดสรรงบประมาณมีแนวโน้มลดลง ไม่เพียงพอต่อความต้องการที่กำหนดในแผนแม่บท มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ทำให้การพัฒนาและบำรุงรักษาไม่ทันต่อความต้องการที่เป็นจริง

วิเคราะห์ปัจจัยภายนอก (ต่อ)

โอกาส (Opportunity)	อุปสรรค (Threat)
3) ด้านการจัดอบรมควรมีการสอบถามบุคลากรในเขตพื้นที่ของศูนย์พัฒนามีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระดับเขตพื้นที่ใกล้เคียงแนวความคิดเห็นแต่ละบุคคลแต่ละพื้นที่ที่เจอสภาพปัญหาได้ร่วมระดมความคิดเห็นเสนอแนะแนวทางและวิธีการของแต่ละบุคคลที่ได้ใช้เพื่อมาแลกเปลี่ยนต่อยอดให้พัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น	3) การวางแผนการทำงานไม่สามารถจะกำหนดได้ในพื้นที่โดยตรง และบางครั้งคำสั่งยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของบุคลากร อย่างเช่น การส่งบุคลากรไปอบรม ซึ่งบางครั้งก็มองว่าเป็นเรื่องไร้ประโยชน์มากกว่าเพราะบุคลากรไม่ค่อยกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 4) ส่วนใหญ่อบรมเสร็จก็จบไปกับผู้เข้าฝึกอบรม ไม่มีการถ่ายทอดอะไรให้บุคลากรท่านอื่นๆ ได้รับทราบความเปลี่ยนแปลงหรือความทันสมัยใหม่ๆ

2. การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา

กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา โดยนำมากำหนดเป็นวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ได้ดังนี้

วิสัยทัศน์

พุทธิกมหาวิทยาลันในราชอาณาจักรกัมพูชา มุ่งผลิตบัณฑิตในอุดมคติที่มีความรู้คู่คุณธรรมเพื่อสร้างสรรค์สังคมอย่างยั่งยืน

พันธกิจ

1. จัดและส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาให้กับประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ในรูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนา บริหารจัดการให้เกิดคุณค่าต่อการพัฒนาสังคม
2. จัดกระบวนการเรียนรู้ และบริหารจัดการให้เกิดคุณค่าต่อการพัฒนาสังคม
3. สร้างและส่งเสริม ศิลปะ วัฒนธรรมความเป็นเขมร และการมีความรับผิดชอบต่อสังคม
4. สร้างความเข้มแข็งให้แก่บุคลากรและนิสิตได้อย่างมีคุณภาพและทั่วถึง

เป้าประสงค์

1. บุคลากรและประชาชนทั่วไป มีโอกาสได้รับบริการการศึกษาพระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพ และพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงาน
2. ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในการบริการและเผยแพร่ความรู้ ตามความต้องการของสังคม

กลยุทธ์

หลังจากที่มีการประเมินสภาพแวดล้อมโดยการวิเคราะห์ให้เห็นถึงจุดแข็งจุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคแล้ว ก็จะนำมาข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ในรูปแบบความสัมพันธ์แบบแมตริกซ์โดยใช้ตารางที่เรียกว่า TOWS Matrix โดย TOWS Matrix เป็นตารางการวิเคราะห์ที่นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนโอกาส และอุปสรรค มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ต่างๆ

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจุดแข็งกับโอกาส จุดแข็งกับข้อจำกัด จุดอ่อนกับโอกาส และจุดอ่อนกับอุปสรรค ซึ่งผลของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในข้อมูลแต่ละคู่ดังกล่าว ทำให้เกิดกลยุทธ์สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

	จุดแข็ง (Strength)	**จุดอ่อน (Weakness)**
โอกาส (Opportunity)	**กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy)** ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดแข็งและโอกาสมาพิจารณาร่วมกันเพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์ในเชิงรุก	**ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไข (WO Strategy)** ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดอ่อนและโอกาสมาพิจารณาร่วมกันเพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์หรือกลยุทธ์ในเชิงแก้ไขทั้งนี้เนื่องจากองค์การมีโอกาสที่จะนำแนวคิดหรือวิธีใหม่ๆมาใช้ในการแก้ไขจุดอ่อนที่องค์การมีอยู่ได้
อุปสรรค (Threat)	กลยุทธ์**เชิงป้องกัน (ST Strategy)**ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดแข็งและอุปสรรคมาพิจารณาร่วมกันเพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นยุทธ์ศาสตร์หรือกลยุทธ์ในเชิงป้องกัน ทั้งนี้เนื่องจากองค์การมีจุดแข็ง ขณะเดียวกันองค์การก็เจอกับสภาพแวดล้อมที่เป็นข้อจำกัดจากภายนอกที่องค์การควบคุมไม่ได้ แต่องค์การสามารถใช้จุดแข็งที่มีอยู่ในการป้องกันอุปสรรคที่มาจากภายนอกได้	**ยุทธศาสตร์เชิงรับ (WT Strategy)** ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดอ่อนและอุปสรรคมาพิจารณาร่วมกันเพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์หรือกลยุทธ์ในเชิงรับ ทั้งนี้เนื่องจากองค์การเผชิญกับทั้งจุดอ่อนและอุปสรรคภายนอกที่องค์การไม่สามารถควบคุมได้

กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา ผู้วิจัยสรุปได้ว่าควรใช้ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไข (WO Strategy) คือการพัฒนาบุคลากรซึ่งมีจุดอ่อนหลายประการให้มีศักยภาพเพื่อพัฒนาองค์กรให้สอดคล้องกับโอกาสคือปัจจัยภายนอกที่กำลังต้องการบุคลากรที่จบการศึกษาจากพุทธิกมหาวิทยาลัย

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาตามหลักภาวนา 4 ดังนี้ กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา มี 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมและสนับสนุนพัฒนาทรัพยากรบุคคลมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมสุขภาพ กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาทรัพยากรบุคคลโดยการฝึกอบรมจิตและประสบการณ์การนิเทศเพื่อส่งเสริมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมมีศักยภาพและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาผู้เรียนและทรัพยากรบุคคลให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล

3. การตรวจสอบความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา

ใช้สอบถามประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งประกอบด้วย 1. วิสัยทัศน์ 2. พันธกิจ 3. เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ทั้ง 4 ด้านผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา ด้านวิสัยทัศน์ ด้านพันธกิจ ด้านเป้าประสงค์ กลยุทธ์ด้านร่างกาย กลยุทธ์ด้านจิต กลยุทธ์ด้านสังคม กลยุทธ์ด้านปัญญา ผลการวิเคราะห์ พบว่า มีความเป็นประโยชน์ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.74, SD = .536) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายการจากมากไปหาน้อย ได้แก่ กลยุทธ์ด้านปัญญา ($\bar{X}$ = 3.74, SD = 716) รองลงมา คือ ด้านพันธกิจ ($\bar{X}$ = 3.69, SD = 573) กลยุทธ์ด้านสังคม ($\bar{X}$ = 3.67, SD = 872) ด้านวิสัยทัศน์ ($\bar{X}$ = 3.65, SD = 0.852) กลยุทธ์ด้านร่างกาย ($\bar{X}$ = 3.60, SD = 598) ด้านเป้าประสงค์ ($\bar{X}$ = 3.56, SD = 614) และกลยุทธ์ด้านจิต ($\bar{X}$ = 3.50, SD = 866)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา” มีประเด็นสำคัญนำมาอภิปราย ได้ดังนี้

1. สภาพการบริหารทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา พบว่า มีปัญหาเนื่องจากมหาวิทยาลัยบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจ โดยการมอบอำนาจในการบริหารทรัพยากรบุคคลให้แต่ละส่วนงานเป็นผู้กำหนดวิธีการดำเนินการบริหารทรัพยากรบุคคลเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละส่วนงาน ซึ่งมีหลายความคิดเห็นที่มองว่าการมอบอำนาจดังกล่าวมีผลกระทบต่อการบริหารทรัพยากรบุคคล เนื่องจากแต่ละส่วนงานเป็นผู้กำหนดคุณสมบัติ การตรวจสอบจากมหาวิทยาลัยอาจไม่ทราบกระบวนการที่

ได้มาของแต่ละตำแหน่ง การดำเนินการเป็นไปตามแนวทางหรือหลักเกณฑ์การคัดเลือกหรือไม่ การบริหารไม่ได้ดำเนินการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย ไม่มีมาตรฐานกลางในการดำเนินการ ส่วนงานอาจดำเนินการที่แตกต่างกัน อาจมีระบบอุปถัมภ์เข้าสู่กระบวนการคัดเลือก ทำให้คัดเลือกคนไม่เป็นไปตามคุณสมบัติที่ต้องการมาปฏิบัติงาน ซึ่งจากปัญหาที่ส่วนงานได้รับผลกระทบดังกล่าวนั้น ผู้วิจัยพบว่าปัญหาที่เกิดอาจเนื่องจากเมื่อมีการมอบอำนาจในเรื่องการบริหารทรัพยากรบุคคลให้กับทุกส่วนงาน การบริหารจัดการองค์ความรู้ในด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลอาจยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

2. การศึกษาการบริหารทรัพยากรบุคคลของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชามีอยู่ด้วยกันหลายรูปแบบ เช่น ศึกษาความรู้ในการดูงานต่างประเทศ การจัดสวัสดิการในด้านต่างๆ การให้โอกาสไปพัฒนาเรียนรู้ และบางส่วนงานอาจมีการกำหนดรางวัลต่างหากเพื่อเป็นแรงจูงใจในการทำงาน แต่จากการให้ข้อมูลสำคัญพบว่ายังมีปัญหาในการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยหลายท่านคิดว่าปัญหาอยู่ที่ระบบในการประเมิน ซึ่งในระบบประเมินผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมามีการสร้างตัวชี้วัดในการประเมิน แต่ไม่มีการกำหนดระดับสเกล ไม่มีเกณฑ์ที่จะทำให้สามารถรู้ได้ว่าปฏิบัติงานเท่าไหร่ถึงจะผ่านเกณฑ์ ผลสัมฤทธิ์ของงานแค่ไหนถึงจะผ่านเกณฑ์ การตีค่าของระดับในแต่ละเกณฑ์ไม่มีการกำหนด ปัญหาเหล่านี้ก็ทำให้เกิดการร้องเรียนจากผู้ปฏิบัติงานได้ ไม่มีระบบบริหารผลการปฏิบัติงาน Performance management มาใช้ในการพิจารณาผลการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kim Som Bat (2011) เรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษาชั้นมัธยมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารทรัพยากรบุคคลไม่ได้จัดหาเครื่องมือเพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของครูอย่างเพียงพอ ไม่ได้จัดสวัสดิการให้กับบุคลากรอย่างทั่วถึง และการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูในการพิจารณาความดีความชอบ ไม่ได้ยึดหลักความรู้ความสามารถและผลงาน ปัญหางบประมาณในการพัฒนาบุคลากรไม่เพียงพอ ไม่มีการสนับสนุนให้ครูแสดงความสามารถในการปฏิบัติงานพิเศษนอกเหนือจากงานสอนและกิจกรรมของโรงเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chane Sa Phiep (2003)เรื่อง ปัญหาสาเหตุ และการแก้ไขปัญหาการบริหารงานบุคคลของสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษามหาวิทยาลัยปัญญาศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาด้านการวางแผนการบริหารงานบุคคล คือ การกำหนดอัตรากำลังเจ้าหน้าที ไม่เป็นไปตามความต้องการ และการมอบหมายหน้าทีไม่ตรงตามความรู้ความสามารถของบุคลากร ปัญหาด้านบริหาร ไม่ได้บุคลากรที่ตรงตามสายงานที่ต้องการ บุคลากรไม่สะดวกในการเดินทางมาปฏิบัติงาน และขาดความสมดุลระหว่างปริมาณงานและจำนวนบุคลากรในการปฏิบัติงาน ปัญหาด้านการพัฒนาบุคลากร คือ การพัฒนาบุคลากรที่ดำเนินการอยู่ ไม่มุงเน้นด้านคุณภาพและการนำไปใช้จริง บุคลากรมีโอกาสเลือกเข้ารับการอบรมในหลักสูตรต่างๆ น้อย ปัญหาด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน คือ ผลการประเมินขาดความชัดเจน และขาดเครื่องมือในการประเมินผลที่มีความน่าเชื่อถือ

3. กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของพุทธิกมหาวิทยาลัยในราชอาณาจักรกัมพูชา โดยการแจกแบบสอบถามทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านพันธกิจ ด้านเป้าประสงค์ กลยุทธ์ด้านร่างกาย กลยุทธ์ด้านจิต กลยุทธ์ด้านสังคม กลยุทธ์ด้านปัญญา ผลการวิจัย

พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายการจากมากไปหาน้อย ได้แก่ กลยุทธ์ด้านปัญญา รองลงมา คือ ด้านพันธกิจ กลยุทธ์ด้านสังคม ด้านวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ด้านร่างกาย ด้านเป้าประสงค์ และ กลยุทธ์ด้านจิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chanh Thone (2015,) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบกลยุทธ์ด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยปัญญาศาสตร์ เป็นการวิจัยเอกสารเพื่อหาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของรูปแบบกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์เพื่อความได้เปรียบตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า 1) องค์ประกอบหลักจะประกอบด้วยปัจจัยนำเข้ากระบวนการผลลัพธ์เครือข่ายความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมองค์ประกอบย่อยจะเป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกการกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจรวมถึงเป้าหมายต่างๆ การสรรหาคัดเลือก การฝึกอบรมและพัฒนา การประเมินผล การให้ค่าตอบแทนและรางวัลและการจัดการบุคลากรสัมพันธ์ 2) รูปแบบกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงความได้เปรียบที่ เหมาะสมประกอบด้วยปัจจัยนำเข้าที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยและเกณฑ์การประกัน คุณภาพและนำไปปฏิบัติได้แนวปฏิบัติด้านการบริหารทรัพยากรต้องมีลักษณะเป็นเชิงกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ส่งเสริมการสร้างความคิดสร้างสรรค์ผ่านงานวิจัยและการสร้างแรงบันดาลใจต่างๆ 3) แผนกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์เพื่อความได้เปรียบตามมาตรฐานการประกันคุณภาพที่สร้างขึ้นเหมาะสมที่จะนำไปประยุกต์ใช้ กับกับมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาคุณภาพและเพิ่มผลการประเมินได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kim Rotana (2009) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สายวิชาการบริหารมหาวิทยาลัยดอนเปญ ที่พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สายวิชาการบริหารมหาวิทยาลัยดอนเปญ มี 7 กลยุทธ์ได้แก่ 1) ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สายวิชาการด้านวิชาการและวิชาชีพ 2) พัฒนาขีดความสามารถด้านการวิจัย 3) เพิ่มขีดความสามารถในการทำผลงานทางวิชาการ 4) สนับสนุนการศึกษาในระดับปริญญาเอก 5) สร้างระบบกลไกในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สายวิชาการให้มีคุณธรรมจริยธรรมและการปฏิบัติ ตามจรรยาบรรณวิชาชีพ 6) สร้างวัฒนธรรมในการทำงานอย่างเป็นระบบตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ 7) สงเสริมการสร้างองค์การแหงการเรียนรู้และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารกรศึกษา ที่ได้จากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้ปฏิบัติงานตามภาระงานที่รับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่

2. ศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา สามารถนำกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่ได้จากการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการนิเทศติดตามและประเมินผลระบบพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือ กำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคลากรทางการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. สถานศึกษาแต่ละแห่งควรมีการศึกษาวิจัย และจัดทำกลยุทธ์ของแต่ละสถานศึกษาเพื่อให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของตนเองและเป็นประโยชน์กับการศึกษา

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษาใน ลักษณะเฉพาะกลุ่ม เช่น สถานศึกษาขนาดเล็กสถานศึกษาขนาดใหญ่ เพื่อหาแนวทางพัฒนาบุคคลากรที่มีคุณภาพในบริบทที่เหมาะสมเฉพาะกลุ่ม

References

But Pon Huot, (2013). *A Strategic Wisdom Development in Mahayana Buddhism*. Doctor of Philosophy thesis, Phra Sihanouk Raja Buddhist University, Phnom Penh.

Chanh, S. T. (2010). *The Study of Buddhist Monks in Cambodia*. Phnom Penh: Phra Si Hanuraja Buddhist University.

Charl, K.F. (1994). *Communist Revolution and the Buddhist Past in Cambodia*. Honolulu, University of Hawaii Press.

Cosor, C. (2011). *History of Buddhist Education*. Phnom Penh: Preah Sihanouk Raja Buddhist University.

Maslow, (1943). *A Theory of Human Motivation*. Psychological Review 50.

Nhean, S. (1957). *The History of Buddhist in Cambodia*. Phnom Penh: Buddhist Association.

Sam, Y. (1987). *Khmer Buddhism and Politics 1954-1984*. Newington.CT: Khmer Studies Institute.

Sen So Rady. (2011). *A Strategy of Social Development in The Government.* Ph.D. thesis, Beilphrai University, Phnom Penh.

Sok So Khone, (2014). *Strategy To Develop Good Morality***.** Ph.D. thesis, Social Studies. Khmer Literature Education Beilphrai University, Phnom Penh.

Vadey, T. (1959). *Buddhist Studies Journal*. Phnom Penh: Preah Sihanouk Raja Buddhist University.

การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Development of Corporate Social Responsibility of School Administration Model under The Local Administrative Organization

[1]ยศสราวดี กรึงไกร, สมศักดิ์ บุญปู่ และ ระวิง เรืองสังข์

Yotsarawadee Krungkrai[1], Somsak Boonpoo[2], Rawing Ruangsanka

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

[1]Email i-am-alone2010@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ได้แก่ ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหาร และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 บทนำ ประกอบด้วยหลักการของความรับผิดชอบต่อสังคม วัตถุประสงค์ และสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของสถานศึกษา ส่วนที่ 2 กระบวนการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบด้วย องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษา และองค์ประกอบของความรับผิดชอบต่อสังคม วิธีการบริหารสถานศึกษา กิจกรรมส่วนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วยการเตรียมการดำเนินงาน การดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงาน และส่วนที่ 4 เงื่อนไขของการนำรูปแบบไปใช้

คำสำคัญ: รูปแบบ; การบริหารสถานศึกษา; ความรับผิดชอบต่อสังคม

Abstract

The purposes of this research were to study state and problems of corporate social responsibility of school administration model under the local administrative Organization, to development corporate social responsibility of school administration model under the local administrative Organization, and to evaluate corporate social responsibility of school administration model under the local administrative Organization. The qualitative data were collected from documents,qualitative research methodology, data collected by using study documents, In-depth interviews, group discussions. The data were analyzed in terms of content analysis, percentage, arithmetic mean, and standard deviation. The research results were as the following Corporate social responsibility of school administration model under the local administrative Organization consists of 1) introduction, namely corporate social responsibility principal, objective, and school environment, 2) corporate social responsibility of school administration process, namely school administration composition, corporate social responsibility composition, and school administration method, 3) Utilize, namely preparation, proceed, and assessment, 4) Condition of corporate social responsibility of school administration model utilize.

Keywords: Model; School Administration; Corporate Social Responsibility

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงในทุกรูปแบบอย่างไม่หยุดยั้งตามกระแสของสังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์ได้แก่การมีส่วนร่วมในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนการเคารพสิทธิมนุษยชนการสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมทางสังคมการพัฒนาเศรษฐกิจที่ส่งเสริมการกระจายรายได้และคุณภาพชีวิตการส่งเสริมการค้าเสรีตลอดจนการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งประเด็นเหล่านี้ก่อให้เกิดข้อกฎหมายและข้อบังคับของรัฐมากมายซึ่งไปจำกัดการประกอบกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อสังคมในลักษณะที่ไม่ดีผลกระทบระยะยาวของข้อจำกัดต่างๆ เหล่านี้คือองค์กรในปัจจุบันจะต้องดำเนินการตามกฎหมายและกฎระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวกับกิจกรรมขององค์กร และค่อยๆ พัฒนากลายเป็นขนบธรรมเนียมที่ต้องทำ (Bunbongkan, 2007) จากที่ได้กล่าวมาเห็นได้ว่าความคาดหวังของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคมและองค์กรมีความมีคาดหวังสูงขึ้นคือเรียกร้องให้องค์กรต่างๆ รักษาผลประโยชน์ไม่เฉพาะเพียงของพวกเขาเองเท่านั้นแต่สิ่งสำคัญคือองค์กรต้องรักษาผลประโยชน์ของสังคมโดยรวมด้วย ดังนั้นความรับผิดชอบต่อสังคมจึงเป็นนโยบายที่ทวีความสำคัญยิ่งๆ ขึ้นโดยเฉพาะผู้บริหารในโลกยุคปัจจุบัน

สถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนับได้ว่าเป็นองค์กรทางสังคมองค์กรหนึ่งที่มีภารกิจในการดำเนินงาน 4 งาน ได้แก่ โครงสร้าง คน เทคโนโลยี งาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553) และเพื่อตอบสนองความคาดหวังของสังคม (ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย) ด้วยว่าสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรหลักในการพัฒนาเด็กและเยาวชนจะต้องมีคุณภาพในด้านคุณภาพของผู้เรียน คุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ในทุกงานต้องมีองค์ประกอบ รูปแบบที่จะบ่งบอกถึงคุณภาพ หรือมาตรฐานการศึกษา ซึ่งมีเกณฑ์กำกับในการใช้วัดคุณภาพการจัดการศึกษา ทั้งการประเมินตนเองของสถานศึกษา การประกันคุณภาพภายในจากหน่วยงานต้นสังกัด และการประเมินคุณภาพจากภายนอกองค์ประกอบเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพโดยรวมของสถานศึกษาที่จะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมพัฒนาองค์ประกอบ รูปแบบที่เห็นว่าจำเป็นต้องควบคุมตามความเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันพบว่าสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีปัญหาการร้องเรียนต่างๆ มากขึ้นจากการเรียกรับผลประโยชน์รวมถึงความไม่โปร่งใสในการบริหารจัดการอันเกิดจากการขาดความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม

จากเหตุผลและความสำคัญที่ได้กล่าวมาข้างต้น ประกอบกับการทบทวนภารกิจหลักในการบริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ผู้วิจัยเห็นว่าการนำแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรมาปรับใช้ในสถานศึกษามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งทั้งในส่วนที่กำหนดไว้ในพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553) และในด้านการตอบสนองความคาดหวังของสังคม (ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย) แม้ที่ผ่านมามีการริเริ่มดำเนินการอยู่

บ้างแล้ว แต่ยังไม่พบแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน ไม่ได้กำหนดเป็นองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ให้เป็นที่ยอมรับร่วมกัน (Koolkrong, 2010; Seanmanoch, 2014) ผู้วิจัยจึงตั้งใจที่จะนำแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร มาปรับใช้ในสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงได้ดำเนินการวิจัย **"การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น"** เพื่อให้ผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องใช้เป็นสารสนเทศทางการศึกษาในการวางแผน ปรับปรุงหรือกำหนดนโยบายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษาตลอดจนใช้เป็นเครื่องมือในการวัดและประเมินผลการทำกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษามีรูปแบบจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตอบสนองความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method) ศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research) และศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีประชากร ได้แก่ สถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนรวม 1,643 แห่ง เลือกกลุ่มได้จำนวน 321 แห่ง โดยมีผู้บริหารสถานเป็นผู้ให้ข้อมูล ด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) และเลือกสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 4 แห่งเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกโดยเจาะจงผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาจำนวนแห่งละ 4 คนรวมเป็น 16 คน จากนั้นนำมาสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อเข้าสู่กระบวนการสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 เพื่อประเมินรูปแบบเชิงคุณภาพ โดยมีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยสรุปเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาของของการบริหารสถานศึกษา มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร

วิธีดำเนินการวิจัย: การศึกษาเอกสารที่เป็นแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย กำหนดหัวข้อในแบบสัมภาษณ์

แหล่งข้อมูล : หนังสือ, ตำรา, บทความ, วารสาร, งานวิจัย, เว็บไซต์

เครื่องมือ : ศึกษาเอกสาร (Document Study) เป็นแบบบวิเคราะห์และการสังเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ : กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีและร่างรูปแบบ

2. การสัมภาษณ์

วิธีดำเนินการวิจัย : สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับความรับผิดต่อสังคมสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แหล่งข้อมูล : ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 16 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือ : แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ : สภาพปัจจุบัน และปัญหาของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ทราบสภาพปัญหาความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดต่อสังคมของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ยกร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการยกร่าง

วิธีดำเนินการวิจัย: ยกร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดต่อสังคมของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผู้วิจัย

แหล่งข้อมูล : ผลลัพธ์ที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

เครื่องมือ : ศึกษาเอกสาร (Document Study)

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ : รูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับร่างที่ 1)

2. พัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

วิธีดำเนินการวิจัย : พัฒนาโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

แหล่งข้อมูล : ผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ต้องการศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก

เครื่องมือ : แบบสัมภาษณ์ ซึ่งได้จากรูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(ฉบับร่างที่1)

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ : รูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(ฉบับร่างที่ 2)

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย : การประเมินรูปแบบโดยการแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง

แหล่งข้อมูล : ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 321 คน โดยวิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling)

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์เนื้อหา

ผลลัพธ์ : ผลการประเมินรูปแบบเชิงปริมาณจากผู้บริหารสถานศึกษา และร่างรูปแบบ (ฉบับร่างที่ 3)

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาของการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า ในการบริหารจัดการภายในของโรงเรียนมีงบประมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการ บุคลากรไม่ครบตามโครงสร้าง และการติดตาม ตรวจสอบประเมินคุณภาพการศึกษายังไม่ชัดเจน การศึกษา ค่อนข้างต่ำ เช่น โรงเรียนได้รับการกระจายอำนาจด้านงานน้อยโดยอำนาจ ส่วนใหญ่ยังอยู่ที่หน่วยงานต้นสังกัด ขาดการประชุมชี้แจงภาระหน้าที่หรืองาน ที่ได้รับมอบหมายให้เกิดความ เข้าใจชัดเจนตรงกัน และขาดการส่งเสริมพัฒนางานวิชาการ ความไม่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษาตามอำนาจหน้าที่ของตนเอง ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาขาดความมั่นใจในการบริหารจัดการต้องคอยรับคำสั่งหรือการตัดสินใจจากผู้บังคับบัญชาในระดับสูงขึ้นไป การพัฒนาบุคลากรขาดความชัดเจนและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เช่น บุคลากรทางการนิเทศ การศึกษาไม่เพียงพอขาดการนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผล

การศึกษาขาดความชัดเจนในเรื่องความก้าวหน้า ของวิชาชีพของบุคลากร แม้จะมีการกำหนดโครงสร้าง ภารกิจ และวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน แต่ยัง ขาดการนำสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เช่น มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบชัดเจนแต่ขาดอำนาจในการตัดสินใจสั่งการ การกระจายอำนาจการตัดสินใจไม่ชัดเจนยังรวมอำนาจอยู่ที่ผู้บริหารในระดับสูง และขาดการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างการบริหารสถานศึกษา การมีอำนาจที่อิงการเมืองสูงทำให้ผู้บริหารระดับสถานศึกษาต้องให้ความ สนใจนโยบายทางการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงตามผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแต่ละกลุ่ม การเมืองเข้าไปใช้ประโยชน์จากระบบการศึกษา แทนที่ผู้บริหารหรือคนในวง การศึกษาจะทำประโยชน์เพื่อท้องถิ่นกลับเอื้อประโยชน์ต่อการเมือง หน่วยงานต้นสังกัดครอบงำการศึกษาอย่างสมบูรณ์แบบและในทางปฏิบัติ เป็นระบบรวมศูนย์อำนาจ มีปัญหาความเลื่อมล้ำและการเอารัดเอาเปรียบ การกำหนดเกณฑ์ในการจัดสรรครูและบุคลากรให้สถานศึกษาขนาดเล็กทำให้ครู ไม่ครบกลุ่มสาระ และวุฒิการศึกษาไม่ตรงตามวิชาที่สอน ครูทำงานสนับสนุนการสอนมากกว่าด้านการเรียนการสอนและครูขาดความชำนาญเฉพาะสาขา ขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เช่น การพิจารณาความดีความชอบ การสรรหาบุคคลเข้าปฏิบัติงานยังไม่มีประสิทธิภาพส่งผลให้มีปัญหาในการ บริหารคน เช่น บุคลากรส่วนใหญ่มาจากระบบอุปถัมภ์จึงขาดความรู้ความสามารถที่ตรงกับงานที่รับผิดชอบ ขาดการทำงานเป็นทีมและสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนขาดความเป็นเอกภาพในการทำงานหรือมีการแบ่งพรรคแบ่งพวก เมื่อมีปัญหาดังกล่าวข้างต้นทำให้ส่งผลต่อประสิทธิภาพประสิทธิผลทำให้โรงเรียนขาดความรับผิดชอบต่อสังคม คือ นักเรียนที่มาเรียนมีคุณภาพการศึกษาที่ไม่ดี

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้โมเดลรูปแบบอันประกอบไปด้วย 1) บทนำ 2)กระบวนการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม 3) ขั้นตอนการนำรูปแบบไปใช้ 4) เงื่อนไขในการนำรูปแบบไปใช้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. บทนำ ประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา คือ

1.1 หลักการของความรับผิดชอบต่อสังคม

1) สถานศึกษาใส่ใจในปัญหาและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง
2) สถานศึกษามีการบริหารงานแบบโปร่งใส ตรวจสอบได้
3) สถานศึกษามีการปฏิบัติต่อบุคคลและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างเท่าเทียมกัน
4) สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติ ประเมินติดตามผล
5) สถานศึกษามีการดำเนินการบนพื้นฐานการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของความรับผิดชอบต่อสังคม มี 3 วัตถุประสงค์ คือ

1) เพื่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนในสถานศึกษา
2) เพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการบริหารจัดการ
3) เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้มากขึ้น

1.3 สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาที่บริหารงานด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบด้วย

1) สถานศึกษาจัดอบรมอาชีพเสริมให้นักเรียนนำไปหารายได้พิเศษ
2) สถานศึกษาจัดกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ส่งผลต่อชุมชน ครอบครัว จากการมีส่วนร่วมสอดคล้องกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบยั่งยืน
3) การเปลี่ยนแปลงนโยบายจากกระทรวง คณะปกครอง ระบบการเมือง มีผลกระทบต่อการบริหารสถานศึกษาและบุคลากรในสถานศึกษา
4) สถานศึกษาสามารถแจ้งข่าวสารกับนักเรียนและผู้ปกครองได้อย่างรวดเร็ว เพราะมีระบบด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย
5) ปัจจัยที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและไม่สามารถควบคุมได้ส่งผลต่อการดำเนินการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา

2. กระบวนการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบด้วยองค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษา องค์ประกอบของความรับผิดชอบต่อสังคม และวิธีการบริหารสถานศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 องค์ประกอบของระบบการบริหารสถานศึกษา

1) โครงสร้าง (Structure)

– สถานศึกษามีการจัดกลุ่มงานการบังคับบัญชาที่ชัดเจนครอบคลุมงานทั้งหมดและมีการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน

2) คน (People)

– ผู้บริหารสถานศึกษามีการวางแผนอัตรากำลัง สรรหาตามความเหมาะสม และกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบตามความรู้ความสามารถ

3) เทคโนโลยี (Technology)

– สถานศึกษามีนวัตกรรมทางเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อการบริหารและการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4) งาน (Task)

– ภารกิจหน้าที่ทางการบริหารสถานศึกษา ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

2.2 องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคม

1) ความรับผิดชอบทางด้านเศรษฐกิจ การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่องค์กรจัดขึ้น โดยจัดสรรผลประโยชน์ในองค์กรอย่างเหมาะสม เป็นธรรม และคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีกิจกรรม ได้แก่ โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงและโครงการรักษาสิ่งแวดล้อมพร้อมเปลี่ยนเป็นเงิน
2) ความรับผิดชอบทางด้านกฎหมาย การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่องค์กรจัดขึ้นโดยกำหนดระเบียบและการบริหารไปตามครรลองของกฎหมายและกฎข้อบังคับต่างๆ ซึ่งคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วย มีกิจกรรม ได้แก่โครงการจัดซื้อวัสดุครุภัณฑ์ โครงการพัฒนาระบบคุณภาพภายใน
3) ความรับผิดชอบทางด้านจริยธรรม การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่องค์กรจัดขึ้นโดยผู้บริหารแสดงออกในด้านการกระทำ มีศีลธรรม จรรยาบรรณและค่านิยมที่ดีของสังคม ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีกิจกรรมได้แก่โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา
4) ความรับผิดชอบเชิงสาธารณประโยชน์ การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่องค์กรจัดขึ้นโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการให้ความสนับสนุนกิจกรรมเชิงสาธารณประโยชน์ต่างๆ ของชุมชนและสังคม มีส่วนร่วมช่วยเหลือสังคมท้องถิ่นหรือปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชน สังคมให้ดีขึ้น มีกิจกรรม ได้แก่ โครงการส่งเสริมสุขภาพ และโครงการห้องสมุดมีชีวิตใกล้ชิดชุมชน

2.3 วิธีการบริหาร มีดังนี้

1) สถานศึกษามีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม วิเคราะห์ข้อมูลของปัญหา การคาดคะเนช่วงห่างที่จะเกิดขึ้น
2) สถานศึกษามีการวางแผนโดยกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมายและกลยุทธ์การดำเนินงาน
3) สถานศึกษามีการบูรณาการ สื่อสาร ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจและยอมรับ
4) สถานศึกษาได้กำหนดรายละเอียดการดำเนินการสำรวจเพื่อหาข้อมูลหลักฐานที่เกี่ยวกับสภาพในปัจจุบัน
5) สถานศึกษามีการบริหารสถานศึกษาโดยควบคุมและกำกับดูแลให้ผลเป็นไปตามแผนที่วางไว้

3. ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย 1. การเตรียมการดำเนินงาน 2. การดำเนินงาน 3. การประเมินและสรุปผลการดำเนินงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การเตรียมการดำเนินงาน

1) มีกำหนดพื้นที่ดำเนินงานและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้
2) มีกำหนดหน้าที่ของบุคลากรที่ร่วมโครงการ
3) มีกำหนดการจัดกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม
4) มีกำหนดงบประมาณที่ต้องใช้อุปโภค บริโภค

3.2 การดำเนินงาน

1) ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดนโยบายตามมาตรฐานสถานศึกษา
2) ครูและบุคลากรสถานศึกษารวมกันดำเนินงาน
3) ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรในสถานศึกษา เป็นผู้ดำเนินงาน
4) ครู นักเรียน บุคลากร และชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม

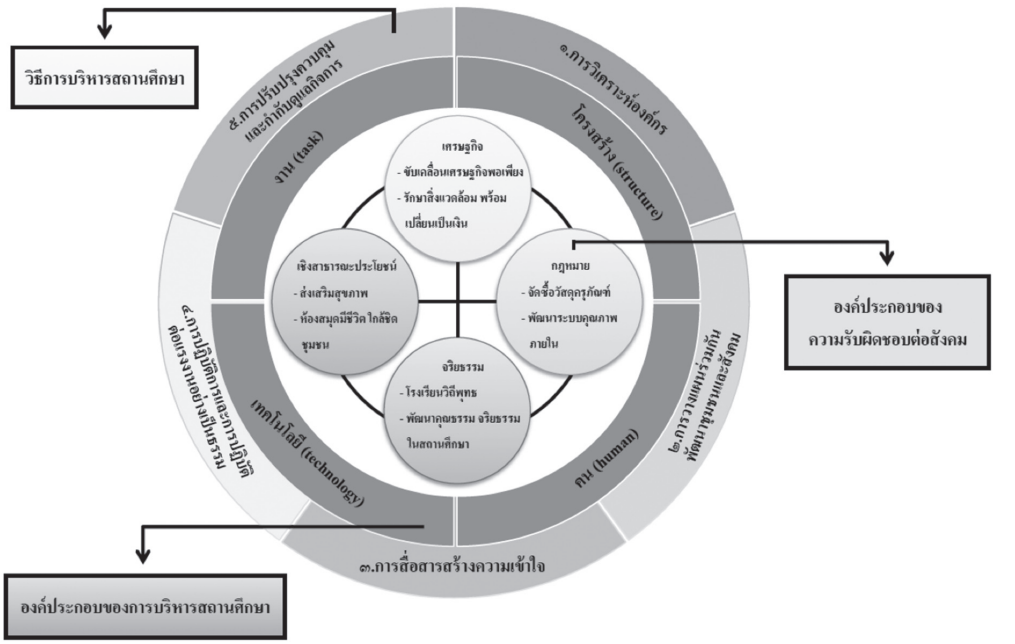
3.3 การประเมินและสรุปผลการดำเนินงาน

1) มีการประเมินก่อนการนำรูปแบบความรับผิดชอบต่อสังคมไปใช้
2) มีการประเมินขณะดำเนินงานตามรูปแบบความรับผิดชอบต่อสังคม
3) มีการประเมินหลังการนำรูปแบบความรับผิดชอบต่อสังคมไปใช้

3.4 เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

1) สถานศึกษาวางแผนงานเพื่อป้องกันปัญหา โดยคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นและพร้อมตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ด้วยการใช้กลยุทธ์อย่างเหมาะสม
2) ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความรู้สึกการเป็นเจ้าของร่วมกันระหว่างบุคลากรในสถานศึกษา
3) ผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริมครูและบุคลากรที่มีความสามารถโดดเด่น/พิเศษ ให้นำความสามารถที่โดดเด่นมาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้เกิดขึ้น

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปได้เป็นองค์ความรู้จากการวิจัย ได้ดังนี้

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พบว่า ทำการประเมินใน 4 ด้านซึ่งประกอบด้วย 1. ส่วนนำ ประกอบด้วยหลักการของความรับผิดชอบต่อสังคม วัตถุประสงค์ และสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของสถานศึกษา 2. กระบวนการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบด้วย องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษา องค์ประกอบของความรับผิดชอบต่อสังคม และวิธีการบริหารสถานศึกษา 3. การนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย การเตรียมการดำเนินงาน การดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงาน และ 4. เงื่อนไขของการนำรูปแบบไปใช้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ แต่ด้านความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบไปใช้อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

จากผลการตรวจสอบรูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความถูกต้องนั้น ผลการวิจัยข้อนี้สอดคล้องผลการวิจัยของอุดมศักดิ์ กุลครอง (Koolkrong, 2010) ที่ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา พบผลการวิจัยประการหนึ่งว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และผลการวิจัยขององอาจ แสนมาโนช (Seanmanoch, 2014) ที่ศึกษาถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 พบผลการวิจัยประการหนึ่งว่า ระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอน กล่าวคือ รูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในครั้งนี้เป็นการพัฒนาที่อาศัยแนวคิด ทฤษฎีที่มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลาย ผ่านการศึกษาจากสภาพที่แท้จริงด้วยการสัมภาษณ์อย่างเจาะลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นได้ผ่านการยกร่างจากการระดมสมองด้วยเทคนิคการสนทนากลุ่ม ซึ่งถือว่าเป็นวิธีที่จะระดมสมองที่ดีที่สุดวิธีหนึ่ง ดังนั้น เมื่อนำร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาสร้างเป็นแบบสอบถามแล้วให้กลุ่มตัวอย่างตรวจสอบในด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความถูกต้อง จึงพบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อย่างมีระบบและเป็นขั้นตอนดังที่ได้อภิปรายมา เป็นไปตามแนวคิดของอุทัย บุญประเสริฐ ที่กล่าวถึงการพัฒนาแบบจำลองโดยทั่วไปว่า อาจแบ่งเป็น 2 ตอนที่สำคัญ คือ การสร้างแบบจำลอง และการหาความตรงของแบบจำลอง โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานในรายละเอียดที่สำคัญแบ่งเป็น 5 ขั้น ประกอบด้วย ขั้นที่ 1การศึกษาสภาพระบบการบริหารและสภาพแวดล้อมของระบบปัจจุบัน (การวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจระบบปัจจุบันให้แน่ชัดให้ชัดเจน) ขั้นที่ 2 การค้นหาและระบุปัญหาและความต้องการอันจำเป็น ของระบบปัจจุบัน (หาว่าควรจะปรับปรุงและแก้ไข หรือพัฒนาอะไร) ขั้นที่ 3จัดสร้างจัดทำแบบจำลอง ออกแบบจำลองหรือเสนอแบบจำลองที่เป็นทางเลือก สำหรับการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนา ขั้นที่ 4 ทดสอบความเป็นไปได้ ความเหมาะสมในการปฏิบัติ และการยอมรับโดยเฉพาะ

ของคณะผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง และขั้นที่ 5 ปรับต้นแบบเป็นแบบจำลองฉบับสมบูรณ์ที่เหมาะสมกับการนำไปปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษา ไปดำเนินการสร้างสรรค์โครงการ/กิจกรรม เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมให้กับชุมชนรอบสถานศึกษา

2. สถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีบทบาทในการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา และชุมชน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อจะสามารถปฏิบัติตนและเป็นต้นแบบที่ดีให้กับสังคม

3. สถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการติดตามและรายงานผลการดำเนินกิจกรรมการบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม ของสถานศึกษาตนเอง โดยการประเมินผลงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

References

Bunbongkan, C. (2007). *Business Ethics*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Koolkrong, U. (2010). *Trasformational Leadership and Corporate Social Responsibility of School Administrators*. Thesis of Degree Master of Education Department of Education Administration Graduate School Silpakorn University.

Seanmanoch, O. (2014). *Corporate Social Responsibility of School Administrators under Pathum Thani Primary Educational Service Area Office*. Mini Thesis of Degree Master of Education Department of Education Administration Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage.

รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นด้วยหลักการเจริญเมตตา*

The Model of Emotional Quotient Development in Adolescents by Principle of Loving-Kindness (Mettā Bhāvanā)

[1]**พระภูเมธ สุเมโธ, พระครูพิพิธสุตาทร และ เทพประวิณ จันทร์แรง**

[1]**Pha Phumet SumethoPhrakru Piphitsutatorn and Thepprawin Chanreang**

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

[1]Email: pan_sumedho@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการเจริญเมตตาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น และ 2) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการเจริญเมตตาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น เป็นงานวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงเอกสาร และการวิจัยแบบทดลองชนิดหนึ่งกลุ่มวัดก่อน-หลัง

ผลการวิจัย พบว่า การประยุกต์ใช้หลักการเจริญเมตตาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ใช้แนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิตของประเทศไทย พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นก่อนเข้าร่วมกิจกรรมเจริญเมตตา มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปกติ เท่ากับ 145.67 หลังเข้าร่วมกิจกรรมเจริญเมตตา มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปกติ เท่ากับ 152.55 สูงขึ้น 6.88 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

* Received November 18, 2017; Revised November 18, 2017; Accepted March11, 2018

รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการเจริญเมตตาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น พบว่า โปรแกรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ 10 กิจกรรม ที่นำไปทดลองใช้ ทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงความฉลาดทางอารมณ์ในด้านการเห็นใจผู้อื่นและการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น การรู้จักและสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง ความรับผิดชอบ ความภูมิใจในตนเองและความพึงพอใจในชีวิตสูงขึ้นกว่าก่อนทำกิจกรรม และจากการสัมภาษณ์ครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้องและการสังเกตการณ์พฤติกรรมของนักเรียนหลังการฝึกอบรมแล้ว 2 เดือน พบว่า พฤติกรรมของนักเรียนมีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นอย่างเป็นที่น่าพึงพอใจ

คำสำคัญ: ความฉลาดทางอารมณ์; วัยรุ่น; ความเมตตา

Abstract

This article is of two objectives: 1) to study the application of merit-based principles to develop the emotional intelligence of adolescents and 2) to synthesize the application of merit-based principles to develop virtue and emotional intelligence of adolescents. It is an integrated research project between documentary research and one-group pretest-posttest design research.

The results revealed that emotional intelligence using the principle of kindness found that the emotional intelligence of adolescents before participating in charitable activities. The average score before participating activities were 145.67 at the normal level. After joining the charitable activities, they had an average score of 152.55, which is the normal rate rises 6.88 significantly statistic level. 05.

Regarding an application of the model of emotional quotient development for adolescents based on the principle of Loving-Kindness, It was found that all 10 emotional intelligence programs were tested for adolescents. It contributes students a dramatic change in emotion in their sympathy and interpersonal relationship. They also make them aware of and motivate themselves, having the ability to control their emotions and needs, responsibility, self-esteem and life satisfaction higher than before participating activities. In addition, from interviews with teachers involved and observations of students 'behaviors after 2 months of training, it was found the students' behavior has improved in a satisfactory way.

Keywords: Emotional Quotient; Adolescents; Loving-Kindness

บทนำ

เยาวชนเป็นช่วงระยะเวลาที่มีความอ่อนไหวทางด้านจิตใจและอารมณ์ค่อนข้างมาก เนื่องจากช่วงวัยนี้จะเป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตเร็วมาก ทั้งในทางสรีระและจิตวิทยา โดยวัยนี้จะเริ่มเลือกรูปแบบของชีวิตที่ตนพึงพอใจ ติดเพื่อน หรือภาวะแวดล้อมทางสังคม และจะยึดมั่นในอุดมการณ์ของตนเอง จนกระทั่งกลายมาเป็นเหตุของความขัดแย้งและความคับข้องใจได้ ส่วนใหญ่อารมณ์ของเด็กวัยรุ่นจะมีความรู้สึกนึกคิดขัดแย้งกับผู้ใหญ่ ทำให้เกิดความกังวลใจเรื่องการเจริญเติบโตและจะชอบใช้ความรุนแรง ไม่ค่อยจะยอมใครง่ายๆ หรือมีความเชื่อมั่นต่างๆ เป็นไปอย่างรุนแรง (The Health Promotion Fund (NESDB), 2015)

จากผลการศึกษาปัญหาสุขภาพจิตของเด็กวัยรุ่นไทย พบว่า มีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่ ปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อน ร้อยละ 73.9 ปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าว ร้อยละ 29.6 ปัญหาสมาธิสั้น/อยู่ไม่นิ่ง ร้อยละ 27.8 และปัญหาด้านอารมณ์ ร้อยละ 13.9 นอกจากนั้นแล้ว วัยรุ่นยังมีปัญหาอีกมากมาย เช่น ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การทำแท้ง ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาความรุนแรง ปัญหายาเสพติด ปัญหาลักเล็กขโมยน้อยจนถึงการปล้นโดยใช้อาวุธ ยกพวกเข้าทำร้ายกัน ขับรถเร็วผิดกฎจราจร ในสังคมไทย กระทรวงสาธารณสุขให้ข้อมูลว่า ในปี 2553 วัยรุ่นไทยร้อยละ 51 เคยดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เฉลี่ยเริ่มดื่มอายุ 13 ปี ร้อยละ 30 เคยสูบบุหรี่ รวมแล้วมากกว่า 100 มวน และสาเหตุการบาดเจ็บรุนแรงที่ทำให้เสียชีวิตสูงที่สุดของวัยรุ่น ได้แก่ อุบัติเหตุการจราจร พาหนะที่ทำให้เสียชีวิตสูงที่สุด ได้แก่ รถจักรยานยนต์ และสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการบาดเจ็บรุนแรง คือผู้ขับขี่และผู้นั่งซ้อนท้ายรถจักรยานยนต์ คือไม่สวมหมวกนิรภัยและดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (College of Population Studies Chulalongkorn University, 2010)

กรมสุขภาพจิตได้ทำการวิจัยถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมในการใช้ความรุนแรงในกลุ่มวัยรุ่นพบว่า ส่วนใหญ่ 60-80% เกิดจากความคิด ทัศนคติ ค่านิยมความรุนแรง ศักดิ์ศรี โดยมีปัจจัยเสริมที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมรุนแรงคือ (1) หากมีการดื่มสุรา เสพสารเสพติด จะเพิ่มความเสี่ยงใช้ความรุนแรง 2-20 เท่า (2) ถ้าติดเกมเพิ่มความเสี่ยงใช้ความรุนแรง 3.5 เท่า (3) สื่อที่มีการนำเสนอความรุนแรงอาจทำให้เกิดการเลียนแบบ 2.3 เท่า (4) การใช้ความรุนแรงของผู้ใหญ่ในสังคมอาจทำให้เด็กและวัยรุ่นเลียนแบบ 1.7 เท่า และ (5) ครอบครัวที่ใช้ความรุนแรง เข้มงวดส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมใช้ความรุนแรง 1.3 เท่า (Development Agency of health news, 2010) โดยมักจะมีข่าวอาชญากรรมกระทำผิดของเด็กและวัยรุ่นส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่อยู่ในวัยเรียน โดยจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง (Thamrong Tassananchalee and Other, 2000: 1–15)

ปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากเด็กในช่วงวัยรุ่นยังขาดการพัฒนาอารมณ์และจิตใจให้มีความเมตตาต่อกัน ซึ่งถ้าหากเด็กวัยรุ่นมีโอกาสในการพัฒนาความรักความเมตตาแล้ว เมื่อเขาเหล่านี้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรม สามารถดำรงตนให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข ส่งผลให้สังคมโลกเป็นสังคมที่สงบสุข ดังที่ พระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสได้กล่าวไว้ว่า “โลโก ปตฺถมฺภิกา เมตฺตา” แปลความว่า เมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก (Prince Vajira navaroros, 1994)

ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงหลักการเจริญเมตตาไว้หลายแห่ง ดังเช่นที่ปรากฏในหลักสาราณียธรรม พระพุทธเจ้าก็ทรงตรัสสอนให้ภิกษุตั้งมั่นเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งต่อหน้าและลับหลัง เพื่อความสงเคราะห์กัน ไม่ให้วิวาทกัน มีความสามัคคีเป็นอันเดียวกัน (Vin.

(Thai) 8/274/368) และในหลักอปริหานิยธรรมพระพุทธเจ้าก็ทรงตรัสสอนให้ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังตั้งมั่นเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม ในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายทั้งในที่แจ้งและในที่ลับ (D. (Thai) 10/141/87–88)

จะเห็นได้ว่า ความเมตตาเป็นพื้นฐานทางจริยธรรมของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงหลักมนุษยธรรมสูงสุดของมวลมนุษยชาติที่ควรมีต่อกัน และจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาให้เด็กวัยรุ่นลดความก้าวร้าวที่รุนแรงสามารถแยกแยะความผิดชอบชั่วดีได้ มีมโนธรรม มีความรักเมตตาในผู้อื่น ส่งผลต่อการแสดงออกถึงผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ ด้วยเหตุที่กล่าวมานี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับหลักเมตตาและการเจริญเมตตาภาวนาในพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นซึ่งผลการศึกษาจะนำไปสู่การเผยแผ่หลังเมตตาและวิธีการเจริญเมตตาแก่ชาวโลกอันจะทำให้โลกในยุคปัจจุบันเกิดความสงบสุขที่แท้จริง

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการเจริญเมตตาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น
2. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการเจริญเมตตาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยแบบทดลองชนิดหนึ่งกลุ่มวัดก่อน-หลัง) โดยเลือกกลุ่มประชากร ได้แก่ นักเรียนในระดับมัธยมต้นของโรงเรียนบ้านหนองปลามัน ตำบลห้วยทราย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 58 คน โดยคัดเลือกกลุ่มประชากรแบบเจาะจง (Purposive sampling) ให้เป็นกลุ่มทดลอง ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมข้อมูล

1) การรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสารต่างๆ ทั้งที่เป็นชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก ชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา หนังสือ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ งานวิจัย และบทความทางวิชาการ เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการเกี่ยวกับหลักเมตตา และวิธีการเจริญเมตตาในพระไตรปิฎก

2) การวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการเจริญเมตตาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการ

1) การจัดสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามวัดความฉลาดทางอารมณ์ก่อน-หลัง (Pre –test and Post – test) จำนวน 52 ข้อ โดยนำแบบที่ได้รับการรับรองแล้วจากผู้เชี่ยวชาญและกรมสุขภาพจิต (Department of Mental Health, 2016) การใช้รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการเจริญ

เมตตาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น และแบบสัมภาษณ์ ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก โดยมีประเด็นคำถามหลัก คือ ประวัติ ความรู้ความสนใจเกี่ยวกับการเจริญเมตตา ประสบการณ์ระหว่างอบรมเจริญเมตตา ความเปลี่ยนแปลงภายหลังการอบรมเมตตาภาวนา การเจริญเมตตาในชีวิตประจำวัน การเจริญเมตตากับกิจกรรมอื่นๆ การแนะนำให้ผู้อื่นเข้าอบรมหลักสูตรเมตตา

2) การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กวัยรุ่น อายุระหว่าง 12 – 15 ปี ซึ่งเป็นนักเรียนในระดับมัธยมต้นของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในโรงเรียนบ้านหนองปลามัน ตำบลห้วยทราย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 58 คน

3) การวิจัยเชิงทดลอง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นและดำเนินการชี้แจงทำความเข้าใจกับกลุ่มทดลองที่เป็นนักเรียนระดับมัธยมต้นทั้งหมด ซึ่งมีอยู่ 58 คน ก่อนทำการศึกษาวิจัย และการทำหนังสือขออนุญาตผู้บริหารของโรงเรียน เพื่อเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูในโรงเรียน และการขออนุญาตจัดกิจกรรมรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการเจริญเมตตาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น โดยใช้ระยะเวลาทดลอง จำนวน 10 แผนๆ ละ 60 นาที เริ่มตั้งแต่วันที่ 19 ธันวาคม 2559 – 3 มกราคม 2560 มีจำนวนปฏิบัติทั้งสิ้น 10 ชั่วโมง

4) ดำเนินการประเมินความฉลาดทางอารมณ์ก่อนการทดลอง (Pre – test) กับกลุ่มทดลอง และดำเนินการทดลอง (Treatment) กับกลุ่มทดลองตามแผนการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นด้วยหลักการเจริญเมตตา หลังเสร็จสิ้นการทดลอง (Treatment) หลังจากนั้น 2 สัปดาห์ ผู้วิจัยจะดำเนินการประเมินหลังการทดลอง (Post – test) กับกลุ่มทดลอง หลังจากนั้นอีก 2 เดือน จึงทำการสัมภาษณ์ครูอาจารย์ผู้ติดตามพฤติกรรมของกลุ่มทดลองต่อไป หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งสองมาวิเคราะห์ โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจัดเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์

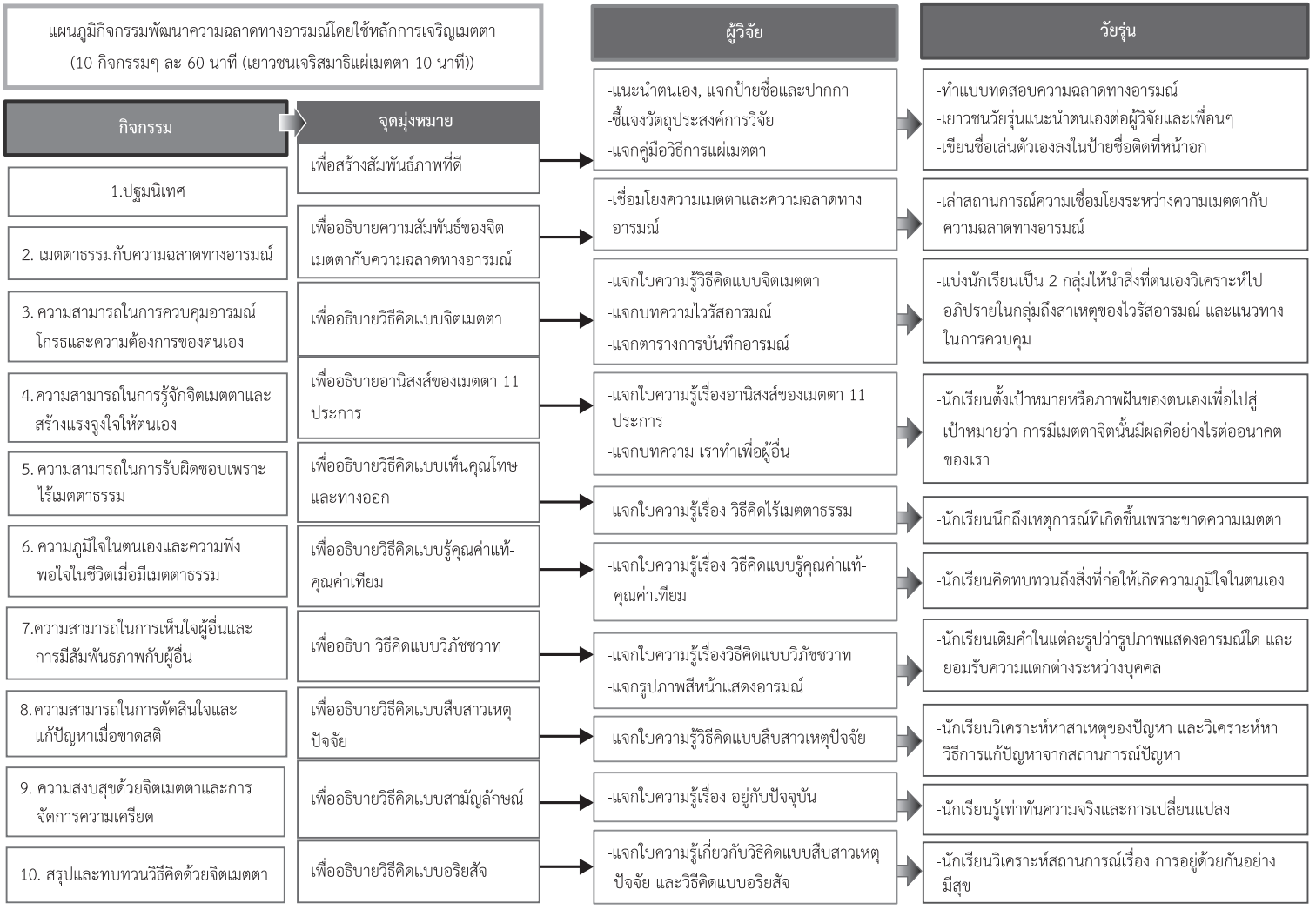
ขั้นตอนที่ 3 การสรุปวิเคราะห์

1) การสังเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นด้วยหลักการเจริญเมตตาระหว่างก่อนกับหลังการทดลองของกลุ่มทดลองโดยใช้สถิติ t-test (Paired Samples Test) หลังจากนั้น จึงเรียบเรียงตามวัตถุประสงค์ พร้อมทั้งการแสดงข้อคิดเห็นของผู้ศึกษา

2) การวิเคราะห์ผลจากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์พฤติกรรมรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นด้วยหลักการเจริญเมตตา โดยใช้การเขียนพรรณนาในรูปความเรียงภาคบรรยาย

ผลการวิจัย

การศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการเจริญเมตตาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพื่อนำไปทดสอบกับเด็กวัยรุ่น จำนวน 10 กิจกรรมดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิกิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์โดยใช้หลักการเจริญเมตตา
(10 กิจกรรมๆ ละ 60 นาที (เยาวชนเจริสมาธิแผ่เมตตา 10 นาที))
กิจกรรม
จุดมุ่งหมาย
ผู้วิจัย
วัยรุ่น
1.ปฐมนิเทศ
เพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี
-แนะนำตนเอง, แจกป้ายชื่อและปากกา
-ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย
-แจกคู่มือวิธีการแผ่เมตตา
-ทำแบบทดสอบความฉลาดทางอารมณ์
-เยาวชนวัยรุ่นแนะนำตนเองต่อผู้วิจัยและเพื่อนๆ
-เขียนชื่อเล่นตัวเองลงในป้ายชื่อติดที่หน้าอก
2. เมตตาธรรมกับความฉลาดทางอารมณ์
เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของจิตเมตตากับความฉลาดทางอารมณ์
-เชื่อมโยงความเมตตาและความฉลาดทางอารมณ์
-เล่าสถานการณ์ความเชื่อมโยงระหว่างความเมตตากับความฉลาดทางอารมณ์
3. ความสามารถในการควบคุมอารมณ์โกรธและความต้องการของตนเอง
เพื่ออธิบายวิธีคิดแบบจิตเมตตา
-แจกใบความรู้วิธีคิดแบบจิตเมตตา
-แจกบทความไวรัสอารมณ์
-แจกตารางการบันทึกอารมณ์
-แบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่มให้นำสิ่งที่ตนเองวิเคราะห์ไปอภิปรายในกลุ่มถึงสาเหตุของไวรัสอารมณ์ และแนวทางในการควบคุม
4.ความสามารถในการรู้จักจิตเมตตาและสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง
เพื่ออธิบายอานิสงส์ของเมตตา 11 ประการ
-แจกใบความรู้เรื่องอานิสงส์ของเมตตา 11 ประการ
-แจกบทความ เราทำเพื่อผู้อื่น
-นักเรียนตั้งเป้าหมายหรือภาพฝันของตนเองเพื่อไปสู่เป้าหมายว่า การมีเมตตาจิตนั้นมีผลดีอย่างไรต่ออนาคตของเรา
5. ความสามารถในการรับผิดชอบเพราะไร้เมตตาธรรม
เพื่ออธิบายวิธีคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก
-แจกใบความรู้เรื่อง วิธีคิดไร้เมตตาธรรม
-นักเรียนนึกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพราะขาดความเมตตา
6. ความภูมิใจในตนเองและความพึงพอใจในชีวิตเมื่อมีเมตตาธรรม
เพื่ออธิบายวิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม
-แจกใบความรู้เรื่อง วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม
-นักเรียนคิดทบทวนถึงสิ่งที่ก่อให้เกิดความภูมิใจในตนเอง
7.ความสามารถในการเห็นใจผู้อื่นและการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น
เพื่ออธิบา วิธีคิดแบบวิภัชชวาท
-แจกใบความรู้เรื่องวิธีคิดแบบวิภัชชวาท
-แจกรูปภาพสีหน้าแสดงอารมณ์
-นักเรียนเติมคำในแต่ละรูปว่ารูปภาพแสดงอารมณ์ใด และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล
8.ความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหาเมื่อขาดสติ
เพื่ออธิบายวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย
-แจกใบความรู้วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย
-นักเรียนวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และวิเคราะห์หาวิธีการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ปัญหา
9. ความสงบสุขด้วยจิตเมตตาและการจัดการความเครียด
เพื่ออธิบายวิธีคิดแบบสามัญลักษณ์
-แจกใบความรู้เรื่อง อยู่กับปัจจุบัน
-นักเรียนรู้เท่าทันความจริงและการเปลี่ยนแปลง
10. สรุปและทบทวนวิธีคิดด้วยจิตเมตตา
เพื่ออธิบายวิธีคิดแบบอริยสัจ
-แจกใบความรู้เกี่ยวกับวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย และวิธีคิดแบบอริยสัจ
-นักเรียนวิเคราะห์สถานการณ์เรื่อง การอยู่ด้วยกันอย่างมีสุข

จากผลการสังเคราะห์รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการเจริญเมตตาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมการทดลองกิจกรรมเจริญเมตตา กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 37.9 เท่ากัน รองลงมาคือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 24.1 มีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ตารางเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ในระยะก่อนและหลังการทดลอง

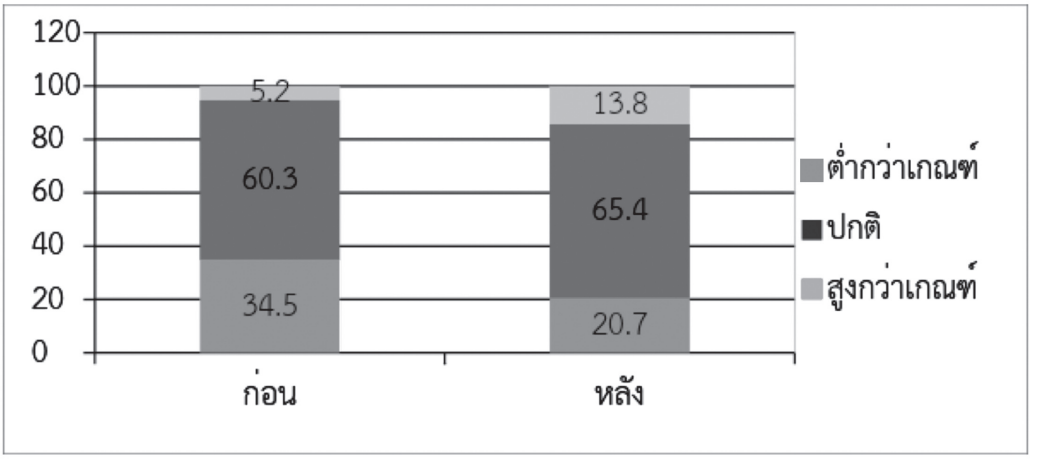
ด้าน	ความฉลาดทางอารมณ์	ค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น					
		ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	p-value
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
ดี	การควบคุมตัวเอง	16.02	2.23	17.00	2.14	2.425*	.017
	การเห็นใจผู้อื่น	16.95	2.34	17.81	2.37	1.972*	.051
	ความรับผิดชอบ	17.33	2.56	18.24	2.39	1.987*	.049
ดีรวม		*50.29*	*5.05*	*53.05*	*5.59*	*2.789***	*.006*
เก่ง	การมีแรงจูงใจ	16.41	2.83	17.21	2.59	1.574	.118
	การตัดสินใจแก้ปัญหา	15.52	2.18	17.03	2.18	3.753**	.000
	ความมีสัมพันธภาพ	16.81	2.68	17.55	2.56	1.523	.130
เก่งรวม		*48.74*	*5.97*	*51.79*	*5.33*	*2.903***	*.004*
สุข	ความภูมิใจตัวเอง	10.88	2.13	11.43	1.68	1.551	.124
	ความพอใจชีวิต	18.53	2.53	18.47	2.54	.146	.884
	ความสุขสงบทางใจ	17.22	2.88	17.81	2.76	1.119	.265
สุขรวม		*46.64*	*5.92*	*47.71*	*5.84*	*-.979*	*.330*
รวม		**145.67**	**14.36**	**152.55**	**14.65**	**2.553***	**.012**

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตาราง พบว่า ผลการวิเคราะห์ทดสอบความฉลาดทางอารมณ์โดยใช้หลักการเจริญเมตตาก่อนกับหลังการทดลองของกลุ่มทดลองโดยใช้สถิติ t-test (Paired Samples Test) พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นก่อนเข้าร่วมกิจกรรมเจริญเมตตา มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปกติ เท่ากับ 145.67 หลังเข้าร่วมกิจกรรมเจริญเมตตา มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปกติ เท่ากับ 152.55 สูงขึ้น 6.88 คะแนน ผลการ

วิเคราะห์ t-test พบว่า มีค่า t เท่ากับ -2.553 มีค่า Sig. เท่ากับ .012 แสดงว่า ความฉลาดทางอารมณ์โดยใช้หลักการเจริญเมตตา ก่อนกับหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปรากฏแผนภูมิ ดังนี้

จากผลวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์โดยใช้หลักการเจริญเมตตาในรายด้าน ก่อน-หลัง การอบรม พบว่า

1. ความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี กลุ่มทดลองมีการควบคุมอารมณ์ การเห็นใจผู้อื่น และความรับผิดชอบ สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

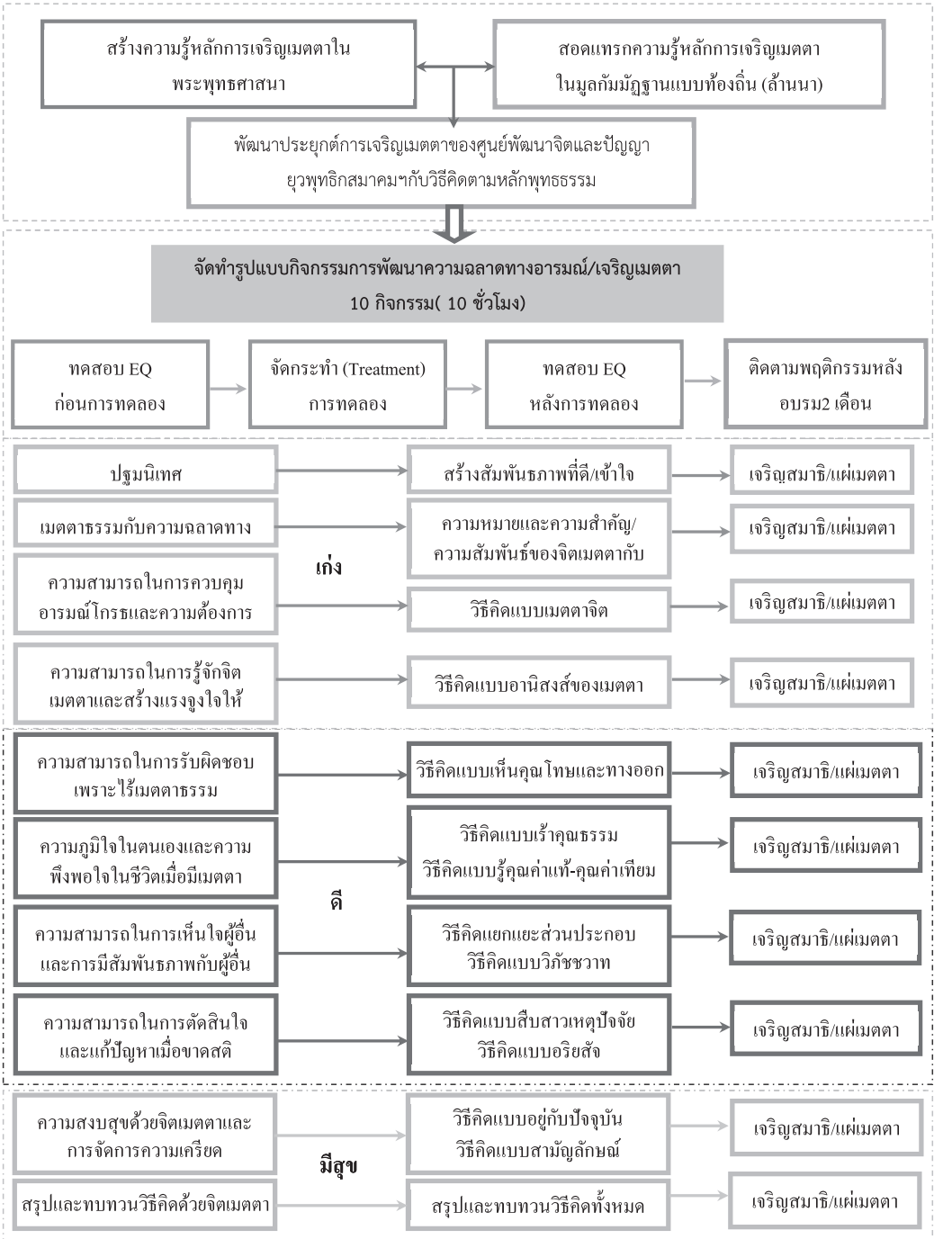
2. ความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่ง กลุ่มทดลองมีการตัดสินใจแก้ปัญหา สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

3. ความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุข มีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะความพอใจในชีวิตที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยหลังอบรมต่ำกว่าก่อนการเข้าอบรมเล็กน้อย อาจเป็นผลมาจากปัจจัยแทรกอื่นๆ เช่น เป็นช่วงใกล้สอบ บางคนน่าจะมีความกังวลในการเรียนที่จะใกล้สอบ และการทำสมาธิก่อนทำการเจริญเมตตาอาจมีเวลาน้อยไป โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที หลังจากนั้นจึงกำหนดให้แผ่เมตตา ซึ่งอาจเป็นเหตุให้จิตยังไม่รวมเป็นสมาธิในระดับขณิกสมาธิ ที่จะก่อให้เกิดความรู้สึกที่เกิดปิติ สงบ จนจิตรับรู้ถึงความสุขที่เกิดขึ้นจากภายในกายจิตได้ ซึ่งถ้าหากมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง หรือใช้เวลามากขึ้น ก็คาดว่าจะก่อให้เกิดความสุขภายในที่ได้จากทำสมาธิและการเจริญเมตตาเพิ่มขึ้น

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมเจริญเมตตาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นก่อนนั้น สามารถทำให้วัยรุ่นมีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์สูงขึ้นได้ ซึ่งการได้นำโปรแกรมการเจริญเมตตาไปทดลองใช้ทำให้นักเรียนกลุ่มที่ได้รับกิจกรรมมีการเปลี่ยนแปลงในด้านเห็นใจผู้อื่นและมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นดีขึ้น การรู้จักและสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง ความรับผิดชอบ ความภูมิใจในตนเองและความพึงพอใจในชีวิตสูงขึ้นกว่าก่อนทำกิจกรรม ซึ่งจากการสัมภาษณ์ครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้องและการสังเกตการณ์พฤติกรรมของนักเรียนหลังการฝึกอบรมแล้ว 2 เดือน พบว่า พฤติกรรมของนักเรียนมีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นอย่างเป็นที่น่าพึงพอใจ

ฉะนั้นรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้วยหลักการเจริญเมตตา ที่ผสานแนวคิดตามหลักพุทธธรรม สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดูแลและส่งเสริมสุขภาพจิตและอารมณ์ของเด็กในวัยรุ่นนี้ได้เป็นอย่างดี ดังนี้

รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นด้วยหลักการเจริญเมตตา

อภิปรายผล

จากผลการศึกษารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการเจริญเมตตาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น พบว่า มีแนวคิดในการปรับประยุกต์หลักการทางศาสนามาใช้ในการปรับเปลี่ยนความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น เช่นในงานศึกษาของ พบว่า การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สามารถแบ่งเป็น 4 รูปแบบ คือ 1) การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดจิตวิทยา 2) การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดศาสนา 3) การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดสังคม และ 4) การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดผสมผสาน ทั้ง 4 รูปแบบนี้สามารถเพิ่มความฉลาดทางอารมณ์ในผู้เข้ารับการฝึกได้ และยังส่งผลต่อการปรับตัวต่อความเครียดและผลการเรียนดีขึ้น (Laosabcharoen and Others, 2012) และแนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาก็สามารถนำมาใช้พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ได้ ซึ่งโปรแกรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ได้มีการนำมาประยุกต์หลักการคิดแบบพุทธธรรม (โยนิโสมนสิการ) ทั้ง 10 วิธีคิด ได้แก่ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์วิธีคิดแบบอริยสัจ วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์วิธีคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม วิธีคิดเร้าคุณธรรมหรือคิดเร้ากุศล วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน และวิธีคิดแบบวิภัชชวาท สามารถนำมาพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นโดยประยุกต์เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบันที่วัยรุ่นต้องเผชิญได้ (Chulakarn, 2015)

จะเห็นได้ว่า ในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์นั้น สามารถพัฒนาได้ทั้งแนวคิดทางตะวันตกและทางตะวันออก ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาก็สามารถนำมาใช้พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ได้โดยประยุกต์เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบันที่วัยรุ่นต้องเผชิญได้ ส่งผลให้กลุ่มที่ได้เข้าฝึกอบรมมีการเปลี่ยนแปลงความฉลาดทางอารมณ์ในด้านการเห็นใจผู้อื่นและการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น การรู้จักและสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง ความสามารถในการอดทนที่จะควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง ความรับผิดชอบ ความภูมิใจในตนเองและความพึงพอใจในชีวิต ดังนั้นการพัฒนาวิธีคิดจึงส่งผลต่อการมีความฉลาดทางอารมณ์ที่ดี เป็นการส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีในวัยรุ่น โดยโรงเรียนจะมีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันปัญหาสุขภาพโดยเฉพาะการสร้างความเข้มแข็งทางอารมณ์ ซึ่งสามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ที่อยู่บนพื้นฐานแห่งหลักเมตตาไปใช้เป็นแนวทางเพื่อส่งเสริมการมีสุขภาพจิตที่ดีในเด็กวัยเรียน และพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในเด็กวัยเรียนต่อไป

สรุปผลการจัดกิจกรรมเจริญเมตตาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ได้กลุ่มวัยรุ่นออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) วัยรุ่นที่มีพัฒนาการด้านสังคมจิตใจเป็นปกติหรือสูงกว่าปกติ จะมีโอกาสได้รับประโยชน์จากกิจกรรมเจริญเมตตาได้เป็นอย่างดี และสามารถป้องกันปัญหาด้านสุขภาพจิตของวัยรุ่นได้เต็มที่

2) วัยรุ่นที่มีปัจจัยเสี่ยง คือมีภาวะความฉลาดทางอารมณ์ต่ำกว่าปกติ อาจเกิดภาวะปัญหาทางจิตใจหรือสังคมได้ง่าย นอกจากจะใช้กิจกรรมเจริญเมตตาแล้ว วัยรุ่นกลุ่มนี้ยังควรได้รับการติดตามเพื่อเฝ้า

ระวังปัญหาต่างๆ อย่างใกล้ชิดเพิ่มเติมจากครอบครัว โรงเรียน หรือชุมชน ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการทำงานเชิงรุกและการประสานภาคีเครือข่ายเพื่อความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมเพิ่มขึ้น

3) วัยรุ่นที่กำลังเผชิญปัญหาด้านจิตใจและสังคม เป็นกลุ่มที่หน่วยงานเครือข่าย เช่น โรงเรียน สถานประกอบการ ตำรวจ หรือองค์กรในชุมชนควรให้ความช่วยเหลือในการดูแลเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญหรือบุคลากรโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จะสามารถเป็นผู้ดูแลวัยรุ่นกลุ่มนี้โดยตรงหรือมีการส่งต่อได้ตามลักษณะของปัญหา ทั้งนี้ จึงจำเป็นต้องอาศัยทักษะการสื่อสารและการให้คำปรึกษาแก่วัยรุ่นและผู้ปกครอง เพื่อให้เกิดพื้นฐานสัมพันธภาพที่ดี สามารถสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากวัยรุ่นและผู้เกี่ยวข้องได้ดี อันจะนำไปสู่ผลการดูแลพัฒนาการด้านอารมณ์และสุขภาพจิตของวัยรุ่นที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานด้านการศึกษา ควรนำรูปแบบบางส่วนของงานวิจัยไปใช้ในการสร้างแนวทางหรือนโยบายในการสร้างรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในสถานศึกษาในระดับช่วงชั้นต่างๆ เพื่อแสวงหารูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายแตกต่างกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนารูปแบบความฉลาดทางอารมณ์ที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

2. องค์กรพัฒนาชุมชนควรนำผลการศึกษาวิจัยเป็นฐานในการต่อยอดความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อเสริมสร้างกิจกรรมการเรียนรู้แก่เด็กและเยาวชนวัยรุ่นในชุมชนร่วมกับวัดและโรงเรียน โดยคำนึงถึงการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เน้นการบริการแก่ชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเชิงทดลองกับประชากรวัยรุ่น ในระดับมัธยมปลาย หรือในวัยรุ่นที่อยู่นอกระบบโรงเรียน หรือวัยรุ่นที่อยู่ในสถานพินิจฯ และพัฒนารูปแบบเพิ่มเติม ซึ่งหากจะมีการวิจัยไปถึงทัศนะและการปฏิบัติการเจริญเมตตาของประชากรวัยรุ่น ทั้งบุคคลในครอบครัว ในปัจจุบันว่า ยังจะมีการดำเนินการปฏิบัติตามหลักการเจริญเมตตาอย่างไร หรือไม่ ซึ่งจะทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาในสังคมไทยปัจจุบันที่เกิดขึ้นว่ามีมูลเหตุเกิดมาจากการที่วัยรุ่นและคนในสังคมขาดความเมตตาต่อกันหรือไม่ได้อย่างชัดเจนขึ้น

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับหัวข้อหลักธรรมเกี่ยวกับหลักเมตตาในพระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายาน รวมไปถึงรูปแบบการเจริญเมตตาในศาสนาอื่นๆ เช่น ศาสนาคริสต์ ศาสนาฮินดู ศาสนาอิสลาม เป็นต้น

3. ผู้วิจัยควรมีความรู้ทางทฤษฎีในพัฒนาการทั้งทางร่างกายและจิตใจของวัยรุ่น และหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาในหมวดเมตตาธรรม และแนวคิดตามหลักพุทธธรรม(โยนิโสมนสิการ) ตลอดจนภาคปฏิบัติในหลักการและรูปแบบการเจริญเมตตาเป็นอย่างดีพอควรก่อนไปดำเนินการวิจัย

References

Buddhagosacara. (2005). *Book No. 100 Visuddhimagga year, Somdet Phra Buddha Chan (At Asapha Mahathera).* (6th ed.). Bangkok: Tana Press.

Churakarn, N. (2015). Emotional Intelligence Development in Adolescents by Applying Principles of Buddhist. *Journal of Public Health Nursing,* 29(1), 132 – 143.

College of Population Studies Chulalongkorn University. (2010). *The crisis in Thai teenagers 53 years. Bangkok Today.* [Online]. Source: http://www.cps.chula.ac.th/cps/pop_info/tha/Newsletter-2010 /news /news_th_73- 006.pdf.

Department of Mental Health. (2016). *The Handbook of Emotional Intelligence.* [Online]. Source: https://www.dmh.go.th/ebook/dl.asp?id=10.

Development Agency of health news. (2010). *The research found "dignity-games-media." Causing teen violence.* Bangkok Post. [Online].source: http://www.hiso.or.th/ Hiso/ghealth /newsx1903.php.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1989). *Commentaries of Tipitaka.* Bangkok: MCU Press.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Tipitaka Thai Version.* Bangkok: MCU Press.

Phrathep Sopon (Prayoon Thammačhittō) and Sathīanphong Wannapok**.** (n.d.). *Jewel of Wisdom***.** Bangkok: Thammasapha.

Prince Vajira Navarro's. (1994). *Buddhist Proverbs volume 1.* Bangkok: Religion Publishing House.

Sukcharoen, S. (2009). The Effect of Group Counseling on Anger Coping of Adolescents. *Journal of Education and Social Development,* 5(1-5), 131 – 144.

Tassananchalee, T. and Other. (2000). Aggressive behavior of school-age children**.** *Journal of Clinical Psychology*, 16(5), 1-15.

The Health Promotion Fund (NESDB). (2015). *The mental health of people 4 ages*. [Online]. Source: http://www.thaihealth.or.th/Content/27602

แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเชิงพุทธบูรณาการ*
The Concept of Public Participation Processes of Buddhist Integration

พระอดิศักดิ์ วชิรปณฺโญ
Phra Adisak Wachirapunyo
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: wachirapunyoo@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ผู้เขียนได้ศึกษาประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชน จากแนวคิดของนักสันติวิธีตะวันตก นักวิชาการด้านสันติวิธีของไทย แนวคิดในทางพระพุทธศาสนา และแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเชิงพุทธบูรณาการ

จากการศึกษาพบว่า แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนของนักสันติวิธีตะวันตก มีแนวคิดว่าเป็นกระบวนการบูรณาการการตัดสินใจผ่านกระบวนการสื่อสารแบบสองทาง มีความรู้สึกรับผิดชอบมีการเสียสละแบ่งปันผลประโยชน์และตัดสินใจร่วมกัน ส่วนแนวคิดของนักวิชาการด้านสันติวิธีของไทย มีแนวคิดว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมเริ่มตั้งแต่รับทราบข้อมูล รับฟังความคิดเห็น การตัดสินใจมีเสรีภาพ เสมอภาคในการรับรู้ร่วมกัน ร่วมตรวจสอบ สร้างความสุจริต และเป็นการปฏิบัติการมีส่วนร่วมอย่างสันติ และแนวคิดการในทางพระพุทธศาสนา มีแนวคิดว่า มีส่วนร่วมได้โดยตรงส่งผลต่อการตัดสินใจสู่การปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลประโยชน์นำไปสู่ความเจริญไม่มีความเสื่อม มุ่งให้ความสำคัญด้านจิตใจ ในฐานะเป็นผู้มีส่วนได้เสีย

* Received November 24, 2017; Revised November 26, 2017; Accepted March 3, 2018

แนวคิดการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเชิงพุทธบูรณาการ มีอยู่ 4 ประการ คือ 1) การมีส่วนร่วมทางกาย มีส่วนร่วมประชุมปรึกษา หารือ โดยพร้อมเพรียงกัน พร้อมทั้งร่วมแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม 2) การมีส่วนร่วมทางพฤติกรรม ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมกัน สนับสนุน ส่งเสริม เสียสละให้ความร่วมมือและดำเนินการ เป็นอยู่อย่างเหมาะสม คัดค้านคนไม่ดี ปกป้องคนดีมีศีลธรรม 3) การมีส่วนร่วมทางจิตใจ ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบนโยบายและโครงการต่างๆ ด้วยจิตใจเคารพอ่อนน้อม ไม่ลุอำนาจแก่ความอยากโดยไม่ถูกต้อง และ 4) การมีส่วนร่วมทางปัญญา ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาใคร่ครวญถึงกลยุทธ์และยุทธศาสตร์ต่างๆ ในการพิจารณาเป้าหมายโดยรวมและคัดเลือกหาคนดีมีศีลธรรม

คำสำคัญ : แนวคิดการมีส่วนร่วม; กระบวนการมีส่วนร่วม; พุทธบูรณการ

Abstract

The writer of this article studied the subject of people's participation from the conceptual ideas of western peaceful-means experts, peaceful-means Thai scholars, the concept in Buddhism, and the concept of the process of people's participation in integrated Buddhist perspective.

From the study, it is found the ideas on people's participation of the western peaceful-means expert, i.e. it is the process of integrated decision-making through the process of two-way communication, having the senses of mutual responsibility, sacrifice, benefit sharing; for the concept of Thai peaceful-means scholars, having participation is the process of participation that starts from information acknowledgement, listening to opinions, making decision, having freedom and equality in mutual knowing, gathering in examining, creating honesty; and it is handling of participation, peacefully. For Buddhist concept, having direct participation leads to decision-making to the implementation for supporting benefits which will bring to the progress without decadence, aiming to emphasize the mental aspect of the stakeholders.

For the concept of people's participation in integrated Buddhist perspective, there are 4 implications: 1) Physical participation: having mutual meetings for discussion in harmony, together with mutual sharing opinions in the meetings. 2) Behavioral participation: people having participation in mutually supporting, promoting, sacrificing, giving participation and actualization, living properly, resisting the bad ones, protecting the good moral ones. 3) Spiritual participation: People having participation in examining various policies and projects with the minds of respect, being modest, not abusing authority for false eagerness; and 4) Wisdom participation: people having participation in considering different strategies for the overall purpose, and selecting the good moral people.

Keywords: The Concept of Participation; The Process of Participation; Buddhist Perspective

บทนำ

ประชาชนถือว่าเป็นศูนย์กลางสำคัญในการมีส่วนร่วมบริหารราชการของแผ่นดิน แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงปรากฏตามเจตนารมณ์ของกฎหมายต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางสำคัญในการมีส่วนร่วมบริหารราชการของแผ่นดิน ประชาชนจึงถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของประชาธิปไตยเพราะแนวคิดการมีส่วนร่วมจัดเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยสำคัญที่แสดงความเป็นประชาธิปไตย (Bureekul, 2008) การร่วมกันฟัง ร่วมกันแสดงความคิดเห็น และร่วมกันลงมือทำสิ่งต่างๆ ในส่วนแห่งการบริหารราชการแผ่นดินของประเทศที่เป็นประชาธิปไตย ฉะนั้น หากมองถึงเรื่องการมีส่วนร่วม จึงถือว่าเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญมาก เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นเครื่องมือหนึ่งในการบริหารประเทศอันจะไปสู่เป้าหมายสำคัญ

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนของนักสันติวิธีตะวันตก มีความแตกต่างกันไป เช่น เจมส์ แอล. เครย์ตัน (Creighton, 2005) มองว่า เป็นกระบวนการที่มีการบูรณาการในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ ผ่านกระบวนการสื่อสารแบบสองทาง ส่วนเดวิส เคียส มองการมีส่วนร่วมลึกถึงจิตใจและอารมณ์ของบุคคล เพื่อกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าอะไรควรลงมือปฏิบัติและลงมือปฏิบัติอย่างไร (Davis, 1972) ส่วนวิลเลียม เออร์วิน ได้มองว่า การมีส่วนร่วมในการเสียสละแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน อีกทั้งยังร่วมถึงการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วย (William, 1976)

ส่วนแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนจากนักวิชาการด้านสันติวิธีตะวันออกก็มีความแตกต่างกันไปเช่นกัน เช่น บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (Uvanno, 2011) มองว่า กระบวนการมีส่วนร่วม (Participation) ทำให้เกิดการพัฒนาที่เป็นธรรม (Equitable development) ไม่เลือกข้างไม่เลือกฝ่าย ส่วนวันชัย วัฒนศัพท์ (Watthanasup, 2007) มองว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่น้อยสุด คือ การได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร จนถึงการมีส่วนร่วมสูงสุด คือ การสามารถลงมติแต่ละคนทีละคนว่า เอาหรือไม่เอา ในกระบวนการประชามติ ส่วน เฉลิม เกิดโมลี มองว่า การมีส่วนร่วมเป็นการที่ประชาชนได้ใช้คุณสมบัติส่วนตัวในด้านความรู้ความสามารถ และทรัพยากรที่มีอยู่เข้าไปร่วมคิดร่วมตัดสินใจในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรม หนึ่งๆ ด้วยตนเองหรือองค์กรที่ประชาชนจัดตั้งขึ้นอย่างมีเสรีภาพและเสมอภาค

ส่วนแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าไม่ได้กล่าวไว้เจาะจงชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการหรือวิธีการมีส่วนร่วม แต่มีหลักธรรมเป็นชุดความคิดที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม คือ หลักอปริหานิยธรรม คือ ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความเจริญ ได้แก่ การประชุมกันบ่อยๆ เริ่มประชุมพร้อมเพรียงกันและเลิกประชุมพร้อมกัน เป็นต้น ซึ่งหลักอปริหานิยธรรมนี้ สามารถประยุกต์ใช้เป็นหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ นอกจากนี้ยังมีหลัก “มัชฌิมาปฏิปทา” ซึ่งเป็นหลักแนวคิดเชิกรุกที่สามารถปรับประยุกต์ใช้กับการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ ดังที่ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโสได้ นำเสนอไว้ว่า เป็นการเปิดพื้นที่ให้กลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้เสียทั้งหมดได้เข้ามาร่วมมือกันกำหนดกรอบ และทิศทางในการ

ทำงานเพื่อที่จะเสนอว่า “ทางเลือกใดที่กลุ่มต่างๆ เห็นร่วมกันว่าเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด” โดยประกอบไปด้วยแนวทางดังต่อไปนี้ 1. การมีส่วนร่วมแบบร่วมมือ 2. การมีส่วนร่วมแบบแบ่งปัน 3. การมีส่วนร่วมแบบปรึกษาหารือ หรือการมีส่วนร่วมแบบสนทนาประชาชน 4. การมีส่วนร่วมแบบประชาพิจารณ์ (Phramaha Hansa Dhammahaso, 2011)

จากทรรศนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งจากนักสันติวิธีตะวันตก นักวิชาการด้านสันติวิธีของไทยและแนวคิดในทางพระพุทธศาสนา ดังกล่าวมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับเป้าหมายการนำไปใช้กับสถานการณ์ต่างๆ ผู้เขียนจึงนำเสนอบทความนี้ ในเชิงการบูรณาการแนวคิดการมีส่วนร่วมโดยวิธีการบูรณาการแบบธรรมวิทยา (Dhammology) คือ การนำวิทยาการหรือศาสตร์สมัยใหม่มาเป็นตัวตั้ง แล้วนำหลักธรรมะในพระพุทธศาสนามาเป็นฐานในการประยุกต์ใช้ ตีความ อธิบาย วิเคราะห์ บูรณาการ และสังเคราะห์ออกเป็นชุดอธิบายชุดความคิด หรือชุดความรู้ต่างๆ ซึ่งการบูรณาการแบบธรรมวิทยานี้ จะทำให้เกิดแนวคิดเป็นองค์รวมที่สมบูรณ์เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเชิงพุทธบูรณาการ

แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนของนักสันติวิธีตะวันตก

นักสันติวิธีทางตะวันตก ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้อย่างน่าสนใจ เช่น เจมส์ แอล. เครย์ตัน (Creighton, 2005) ได้ให้ความหมายว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ความกังวลความต้องการ และคุณค่าของประชาชน ได้รับการบูรณาการในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐผ่านกระบวนการสื่อสารแบบสองทาง โดยมีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากประชาชน” จากประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมนานกว่า 30 ปี ของเจมส์ แอล. เครย์ตัน (James. L. Creighton) นั้น ทำให้เขาได้พบเหตุผลบางอย่างเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่เป็นอุดมการณ์ ทฤษฎีและการปฏิบัติ คือ การเป็นนักอุดมการณ์มากเกินไป โครงการอาจล้มเหลวในแนวทาง ทำให้ความน่าเชื่อถือการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นหมดลงไปได้ และการเป็นนักปฏิบัติโดยสมบูรณ์โดยลืมนึกถึงพลังของประชาธิปไตยที่ซ่อนอยู่ภายใต้กลไก อาจจะทำให้หมดพลังภายในที่จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดความกระตือรือร้นลงไปได้ เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นศิลป์ไม่ใช่วิทยาศาสตร์จึงต้องรักษาสมดุล ระหว่างอุดมการณ์และการนำไปปฏิบัติ โดย เจมส์ แอล. เครย์ตัน ได้นำเสนอกระบวนวิธีการในการรักษาสมดุลระหว่างระหว่างอุดมการณ์และการนำไปปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. ต้องมั่นใจว่าโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นส่วนกระบวนการบูรณาการตัดสินใจ

2. ใช้กระบวนการคิดเชิงระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อสร้างความมั่นใจในเหตุผลที่ชัดเจนของโครงการอันจะนำไปสู่การปฏิบัติ

3. จับคู่โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เข้ากับสถานการณ์ที่เจาะจงประเด็นต่อผู้ฟัง

4. เน้นการใช้วิธีปฏิสัมพันธ์เป็นทางเลือกแทนการใช้กระบวนการที่เป็นทางการ

5. ให้ความเป็นอิสระทางความคิดใหม่ๆ นำพัฒนาเครื่องมือใหม่ๆ เพื่อการเติบโตขึ้นต่อไป

จะเห็นได้ว่า เจมส์ แอล. เครตัน มองการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจของรัฐ เน้นกระบวนการด้านจิตใจผ่านมิติแห่งอุดมการณ์การมีส่วนร่วมที่ต้องปรับให้มีความเสมอกันกับการลงมือปฏิบัติการมีส่วนร่วม จึงจะส่งผลต่อโอกาสบรรลุต่อเป้าหมายได้ นอกจากนั้น ยังได้ชี้ถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้

สามารถกล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้ได้ช่วยเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ ช่วยให้ลดค่าใช้จ่าย และการสูญเสียเวลา ช่วยให้เกิดข้อตกลงที่มั่นคง เกิดการยอมรับระหว่างกลุ่มที่มีความเห็นขัดแย้งกัน ช่วยเพิ่มความง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ ช่วยหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าใน “กรณีที่ร้ายแรงที่สุด” ช่วยดำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม ช่วยให้ทราบการคาดคะเนความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชนว่าเป็นอย่างไร และช่วยการพัฒนาความเชี่ยวชาญ และความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชนที่ดีขึ้นกว่าเดิม

ส่วนแนวคิดของ เดวิส เคียส (Davis, 1972) ที่ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า การเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้บุคคลกระทำการเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันกับกลุ่มดังกล่าว มีผลต่อเป้าหมายขององค์กรโดยรวม

วิลเลียม เออร์วิน (William, 1976) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติ คือ มิติที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าอะไรควรทำและทำอย่างไร มิติที่ 2 มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ และมิติที่ 3 มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน นอกจากนั้นยังกล่าวอีกว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามา มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนา มีการร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหา การร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยากรที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

จะเห็นได้ว่า แนวคิดของนักสันติวิธีตะวันตก ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมองที่กระบวนการมีการบูรณาการในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ ผ่านกระบวนการสื่อสารแบบสองทาง มองการมีส่วนร่วมลึกถึงจิตใจและอารมณ์ของบุคคล เพื่อกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันที่เกิดจาการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าอะไรควรลงมือปฏิบัติและลงมือปฏิบัติอย่างไร พร้อมทั้งการมีส่วนร่วมในการเสียสละแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน อีกทั้งยังร่วมถึงการมีส่วนร่วมตัดสินใจ เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วย

แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน จากนักวิชาการด้านสันติวิธีของไทย

นักวิชาการด้านสันติวิธีของไทย มีแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างน่าสนใจ ได้แก่ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (Uvanno, 2011) แนวคิดว่า กระบวนการมีส่วนร่วม (Participation) ทำให้เกิดการพัฒนาที่เป็นธรรม (Equitable development) ไม่เลือกข้างไม่เลือกฝ่าย ซึ่งสิ่งที่เรียกว่า ความยั่งยืน (Sustainability) อีกทั้งยังตั้งข้อสังเกต กระบวนการมีส่วนร่วมของไทย ว่าเป็นของใหม่สำหรับสังคมไทย เพราะมีลักษณะวัฒนธรรมสวนทางกับการมีส่วนร่วมของตะวันตก

ขณะที่ วันชัย วัฒนศัพท์ มีแนวคิดว่า “กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการที่ประชาชน มีส่วนร่วมตั้งแต่น้อยสุด คือ การได้รับทราบข้อมูลข่าวสารว่ารัฐจะทำอะไรหลังจากตัดสินใจเรียบร้อยแล้วแจ้งให้ประชาชนทราบ ถัดขึ้นมาคือ การที่รัฐรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หลังจากได้ข้อมูลไปแล้วก่อนตัดสินใจ คือประชาพิจารณ์ สูงขึ้นมาอีกคือประชาชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องหรือโครงการนั้น เพื่อให้เกิดข้อยุติโดยฉันทามติ และสูงสุดคือ การสามารถลงมติแต่ละคน ทีละคน ว่า เอาหรือไม่เอา ในกระบวนการประชามติ”

เฉลิม เกิดโมลี มีแนวคิดว่า การมีส่วนร่วมเป็นการที่ประชาชนได้ใช้คุณสมบัติส่วนตัวในด้านความรู้ความสามารถ และทรัพยากรที่มีอยู่เข้าไปร่วมคิดร่วมตัดสินใจในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรมหนึ่งๆ ด้วยตนเองหรือองค์กรที่ประชาชนจัดตั้งขึ้นอย่างมีเสรีภาพและเสมอภาค

จะเห็นได้ว่า แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนของนักวิชาการด้านสันติวิธีของไทย มองว่าการมีส่วนร่วมที่เป็นธรรมจะสามารถนำไปสู่ความยั่งยืนได้ และมองว่ากระบวนการมีส่วนร่วมสามารถมีส่วนร่วมได้ในระดับต่างๆ โดยเริ่มตั้งแต่การได้รับทราบข้อมูล การรับฟังความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จนถึงการมีส่วนร่วมลงมติในกระบวนการประชามติได้ เป็นการแสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของประชาธิปไตยที่มีเสรีภาพและเสมอภาคกัน เป็นการปฏิบัติอุดมการณ์ประชาธิปไตยให้เป็นจริง เป็นวิถีชีวิตประชาธิปไตย มีหลักการรับรู้ร่วมกันในสังคม ร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เป็นขบวนการประชาสังคม เป็นการถกเถียงและอภิปราย เป็นการร่วมกันสร้างความสุจริต และเป็นการปฏิบัติการอย่างสันติ เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความขัดแย้งตามแนวสันติวิธี ซึ่งจะต้องมีความเท่าเทียมกันโดยเปิดกว้างให้ทุกคนเป็นผู้มีส่วนร่วมโดยไม่มีข้อจำกัดจะเป็นหญิงหรือชาย เด็กหรือคนแก่ หรือแม้กระทั้งคนพิการก็สามารถมีส่วนร่วมได้นั้นเอง

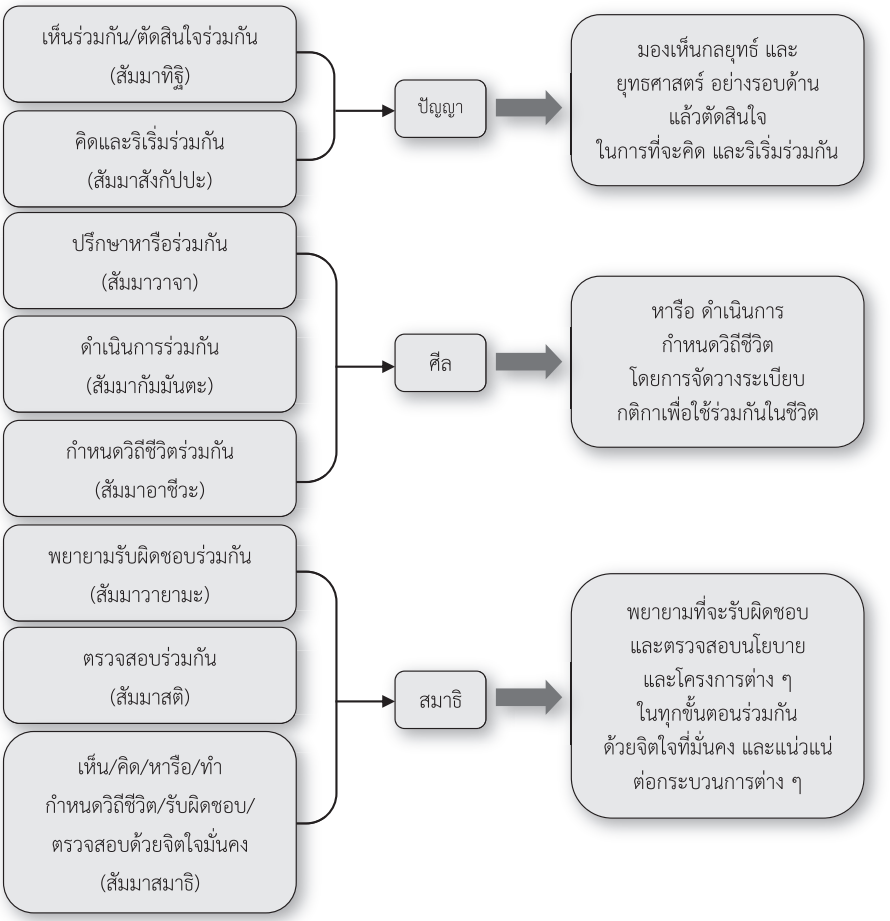
แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางพระพุทธศาสนา

ในแง่การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการตัดสินใจของพระพุทธเจ้าในการบัญญัติสิกขาบทในฐานะเป็นพระศาสดา เสมือนผู้บริหารสูงสุดในพระพุทธศาสนา การบริหารคณะสงฆ์ครั้งสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนอยู่ ประชาชนถือว่ามีส่วนความสำคัญมากในการมีส่วนร่วมทำให้เกิดการได้บัญญัติสิกขาบทต่างๆ เช่น ในคราวที่ พระธนิยกุมภการบุตร ขโมยไม้ของหลวงที่เขาไม่ได้ให้ไป ประชาชนจึงได้ตำหนิประณาม พระองค์จึงรับสั่งประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ) แล้วได้บัญญัติสิขาบทว่า “ก็ ภิกษุใด ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้โดยส่วนแห่งจิตคิดจะลักมีมูลค่าเท่ากับอัตราโทษที่พระราชาทั้งหลายจับโจรได้แล้วประหารบ้าง จองจำบ้าง เนรเทศบ้าง บริภาษว่า “เจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นขโมยดังนี้ เพราะถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้เช่นใด ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้เช่นนั้น แม้ภิกษุนี้เป็นปาราชิกหาสังวาสมิได้” กรณี นางวิสาขาขอพรเพื่อถวายผ้าวัสสิกสาฎก ถวายอาคันตุกภัต ถวายคมิกภัต ถวายคิลานภัต ถวายคิลานเภสัช แก่พระสงฆ์ และถวายผ้าอาบน้ำแก่ภิกษุณีสงฆ์จนตลอดชีวิต เป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าอนุญาตพระภิกษุและพระภิกษุณีรับถวายได้ (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996)

จะเห็นได้ว่า ประชาชนได้มีส่วนร่วมสำคัญ สามารถแสดงความคิดเห็นว่า สิ่งใดควรทำ ไม่ควรทำ เมื่อพบการกระทำที่ไม่เหมาะสม ไม่ถูกต้องชอบธรรม ประชาชนสามารถตำหนิ ประณามการกระทำของพระภิกษุสงฆ์รูปนั้นได้ หรือแม้แต่การเห็นประโยชน์ต่างๆ และการเสนอแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้สำเร็จประโยชน์ (Pinyonatthagarn, 2018) ก็ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชน จากกรณีตัวอย่างข้างต้นทำให้ส่งผลต่อการตัดสินใจในการบัญญัติสิกขาบทของพระพุทธเจ้า ดังนั้น เมื่อประชาชนได้รับผลกระทบรู้สึกถึงความเสื่อมศรัทธาและเกิดความเสียหายหรือมองเห็นประโยชน์ จึงอาศัยการได้มีส่วนร่วมคิดเห็นตำหนิ ประณาม เสนอความคิดเห็น เสนอแนวทางการปฏิบัติได้ เพื่อเป็นเหตุเป็นการป้องกันไม่ให้พระสงฆ์สาวกได้ประพฤติตนให้เป็นที่เสื่อมศรัทธาและเสียหายเช่นนั้นอีก

ในส่วนแห่งหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสไว้โดยตรง จะต้องวิเคราะห์ ตีความ จากหลักธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เช่น ธงชัย สิงอุดม (Sing-Udom, 2016) นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้นำเอาหลักธรรมมาวิเคราะห์ อธิบายเป็นแนวทางสำหรับการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะหลักธรรม ชื่อว่า “อปริหานิยธรรม” เป็นชุดความคิดในการช่วยเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมได้อย่างเห็นเป็นรูปธรรม และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (Phramaha Hansa Dhammahaso, 2011) ก็ได้เสนอ ชุดความคิดจากหลัก “อปริหานิย-ธรรม” ที่มีจุดเด่นของแนวคิด คือ “แนวคิดเชิงรุก” เกี่ยวข้องกับประเด็นกระบวนการมีส่วนร่วม (Participation) คือ การประชุมกันเพื่อปรึกษาหารือกันทั้งก่อนการประชุม ขณะประชุม และหลังประชุมให้พร้อมเพรียงกัน การทำในลักษณะนี้ทำให้กระบวนการนำเสนอปัญหา สาเหตุของปัญหา และแสวงหาทางออกของปัญหา ได้อย่างครบวงจรและรัดกุมมากยิ่งขึ้น อีกทั้ง แนวคิดเชิงรุกนี้สอดรับกับแนวคิด

หลักเสวนาประชาชน หรือ สานเสวนา (Citizen's Dialogue)" อีกทั้ง พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ได้นำเสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในมิติหนึ่งตามแนวพุทธสันติวิธี ซึ่งที่มาจากฐานแนวคิดในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ กระบวนการมีส่วนร่วม "แนวมัชฌิมาปฏิปทา" เป็นการเปิดพื้นที่ให้กลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้เสียทั้งหมดได้เข้ามาร่วมมือกันกำหนดกรอบ และทิศทางในการทำงานเพื่อที่จะเสนอว่า "ทางเลือกใดที่กลุ่มต่างๆ เห็นร่วมกันว่าเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด" โดยประกอบไปด้วยแนวทางดังต่อไปนี้ 1. การมีส่วนร่วมแบบร่วมมือ 2. การมีส่วนร่วมแบบแบ่งปัน 3. การมีส่วนร่วมแบบปรึกษาหารือ หรือการมีส่วนร่วมแบบสนทนาประชาชน 4. การมีส่วนร่วมแบบประชาพิจารณ์ กระบวนการมีส่วนร่วมบนฐานของ **"มัชฌิมาปฏิปทา"** สามารถทำความเข้าใจตามแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงกระบวนการมีส่วนร่วมบนฐานของ "มัชฌิมาปฏิปทา

แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเชิงพุทธบูรณาการ

แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน จากนักสันติวิธีทั้งทางตะวันตก นักวิชาการด้านสันติวิธีของไทย และในทางพระพุทธศาสนา สามารถบูรณการแนวคิด เป็นแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเชิงพุทธบูรณาการได้ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

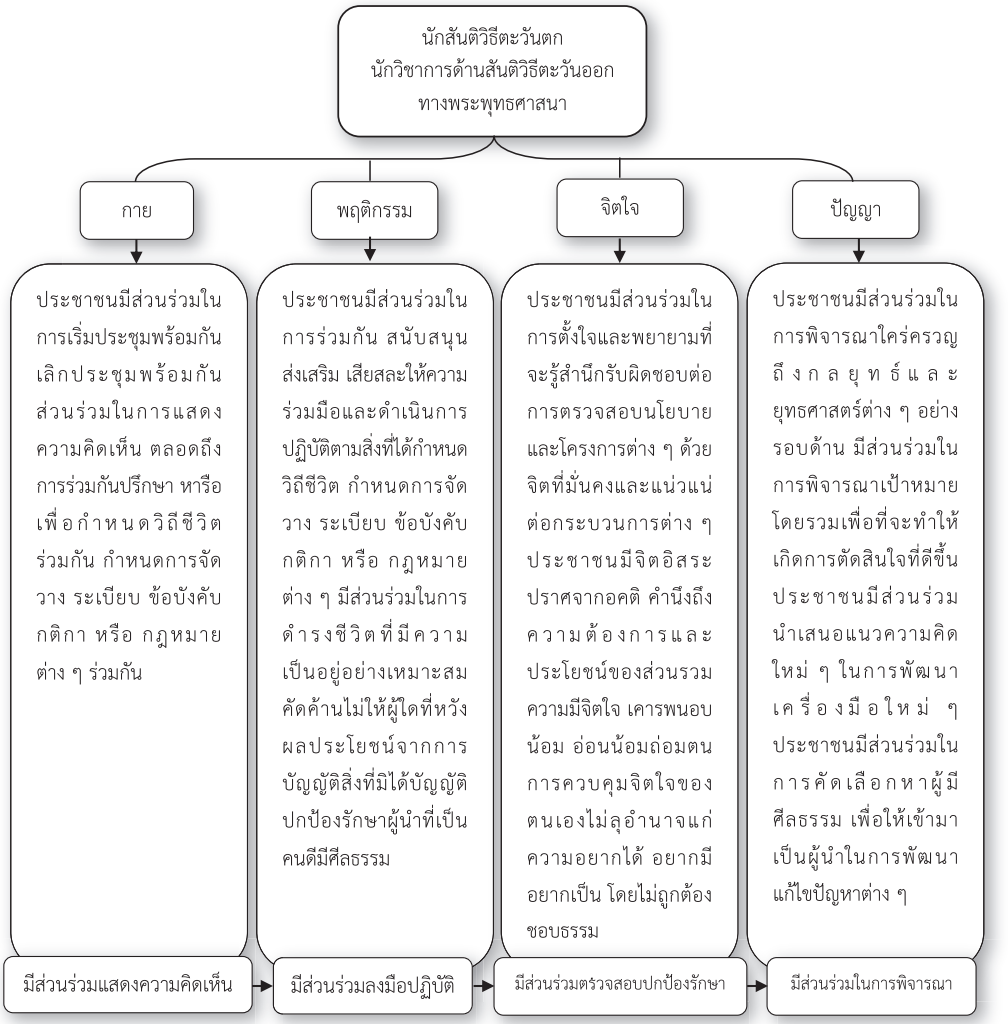
1. แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทางกาย ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงออกด้วยการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ตลอดถึงการร่วมกันประชุมปรึกษา หารือ โดยพร้อมเพรียงกัน เพื่อกำหนดวิถีชีวิตร่วมกัน กำหนดการจัดวาง ระเบียบ ข้อบังคับ กติกา หรือ กฎหมายต่างๆ ร่วมกัน การพร้อมเพรียงกันประชุมตั้งแต่การเริ่มต้นประชุมจนถึงเลิกประชุมก็ต้องเลิกพร้อมกัน ความพร้อมเพรียงยังเป็นส่วนหนึ่งแห่ง “คณสามัคคี” (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996) ดังนั้น ความพร้อมเพรียงเป็นคุณธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงกล่าวไว้ว่า “ความพร้อมเพรียงเป็นเหตุให้เกิดความสุข ผู้ยินดีในความพร้อมเพรียงกัน ย่อมไม่พลาดจากธรรม” กล่าวคือ ความพร้อมเพรียงในการประชุมกันตั้งแต่เริ่มต้นประชุมจนถึงพร้อมเพรียงกันเลิกประชุมย่อมทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการรับทราบข้อมูลอย่างครบถ้วนและไม่พลาดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ซึ่งการมีส่วนร่วมโดยความพร้อมเพรียงกันนั้นจะส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายต่างๆ นำไปสู่การพัฒนาให้เกิดผลสำเร็จในการกำหนดวิถีชีวิตร่วมกัน กำหนดการจัดวาง ระเบียบ ข้อบังคับ กติกา หรือ กฎหมายต่างๆ ร่วมกันด้วย

2. แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทางพฤติกรรม ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมกันสนับสนุน ส่งเสริม เสียสละให้ความร่วมมือและดำเนินการปฏิบัติตามสิ่งที่ได้กำหนดวิถีชีวิต กำหนดการจัดวาง ระเบียบ ข้อบังคับ กติกา หรือ กฎหมายต่างๆ ร่วมกันไว้ มีส่วนร่วมในการดำรงชีวิตที่มีความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม เรียกว่า สมชีวิตา (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996) กล่าวคือ ร่วมกันเป็นผู้ยินดีพอใจในความเป็นอยู่ของตน การมีพฤติกรรมในการร่วมกันหรือมีส่วนร่วมปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่ขัดกฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือกติกา ต่างๆ ที่บัญญัติไว้ถูกต้องดีงามแล้ว ก็จะทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้มีความสุข สงบร่มเย็น ไม่เกิดให้เกิดการบาดหมาง ทะเลาะ วิวาทกัน

3. แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทางจิตใจ ประชาชนมีส่วนร่วมในการตั้งใจและพยายามที่จะรู้สำนึกรับผิดชอบต่อการตรวจสอบนโยบายและโครงการต่างๆ ด้วยจิตที่มั่นคงและแน่วแน่ต่อกระบวนการต่างๆ ประชาชนมีจิตอิสระ ปราศจากอคติ คำนึงถึงความต้องการและประโยชน์ของส่วนรวม

การมีส่วนร่วมโดยการแสดงออกถึงความมีจิตใจ เคารพนอบน้อม อ่อนน้อมถ่อมตน เมื่ออ่อนน้อมถ่อมตนจะทำให้ได้รับการยอมรับและได้รับการสรรเสริญ อีกทั้งทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างผู้น้อยและผู้ใหญ่ การวางตัวเหมาะสม เจรจาด้วยความเคารพนับถือกัน ผู้น้อยศึกษายอมรับเชื่อฟังต่อผู้ใหญ่ เรียกว่า กัลยาณมิตตตา คือ ความเป็นมิตรดี เป็นธรรมที่เกื้อกูล (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996)) คือ ช่วยเกื้อกูลกระบวนการมีส่วนร่วม ส่งผลต่อการตัดสินใจที่ดี และการปฏิบัติพัฒนาสู่เป้าหมายได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคตด้วย ประชาชนจะต้องไม่เผลอใจลุอำนาจแห่งตัณหา การพยายามหมั่นรักษาจิตใจของตนให้มีความเป็นกลาง มีความชอบธรรม ไม่เอนเอียง ไม่ให้จิตใจลุอำนาจแห่งความอยากได้ อยากมี อยากเป็น หรือความไม่อยากได้ ไม่อยากมี ไม่อยากเป็น

4. แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทางปัญญา ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาใคร่ครวญถึงกลยุทธ์และยุทธศาสตร์ต่างๆ อย่างรอบด้าน มีส่วนร่วมในการพิจารณาเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น ประชาชนมีส่วนร่วมนำเสนอแนวความคิดใหม่ๆ ในการพัฒนาเครื่องมือใหม่ๆ ประชาชนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกหาผู้มีศีลธรรม เพื่อให้เข้ามาเป็นผู้นำในการพัฒนา แก้ไขปัญหาต่างๆ การมีส่วนร่วมโดยการกำหนดพิจารณามีสติใคร่ครวญคัดเลือกหาผู้นำที่ดี มีศีลธรรม เพื่อให้มาเป็นผู้นำในด้านต่างๆ จึงจะทำให้เป็นคุณ เป็นประโยชน์แก่คนหมู่มากได้รวมถึงการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองรักษาผู้มีศีลธรรม เป็นคนดี ที่เป็นผู้นำอยู่แล้วให้ได้รับความคุ้มครองปลอดภัย เพื่อจะได้ทำหน้าที่เกื้อกูลแก่คนหมู่มาก นำความสุขมาสู่คนหมู่มาก ทำประโยชน์ให้แก่คนหมู่มากได้อย่างแท้จริง สามารถทำความเข้าใจได้ตามแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเชิงพุทธบูรณาการ

สรุป

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการมีการบูรณาการในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐผ่านกระบวนการสื่อสารแบบสองทาง มองการมีส่วนร่วมลึกถึงจิตใจและอารมณ์ของบุคคล เพื่อกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าอะไรควรลงมือปฏิบัติและลงมือปฏิบัติอย่างไร พร้อมทั้งการมีส่วนร่วมในการเสียสละแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน อีกทั้งยังร่วมถึงการมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วย ทั้งนี้ แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเชิงพุทธบูรณาการที่ได้อธิบายไว้ข้างต้นนั้น มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกัน เป็นแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมที่จะช่วยให้สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน และนำมาซึ่งประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ทำให้เกิดสังคมแห่งสันติสุขได้นั้นเอง

References

Bureekul, T. (2008). *Participation: Concepts, Theories and Processes*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.

Creighton, J.L. (2005). *A Guide Book for Involving Citizens in Community*. US: John Wiley & Sons.

Erwin, W. (1976). *Participation Management: Concept Theory and Implementation Atlanta*. Ga: Georgia State University.

Keith, D. (1972). *Human Behavior of World – Man Relations and Organization Behavior*. New York: McGraw – Hill Book.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.

Phramaha Hansa Dhammahaso. (2011). *Buddhist Peaceful Mean: Integrating the Principles and tools of Conflict Management*. Bangkok: the 21 Century.

Pinyonatthagarn, D. (2018). Mind and Enlightenment in Buddhism. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 3(1), 31-44.

Sing-Udom, T. (2016). The Participation of Buddhist Practice. *Pimoldhamma Research Institute Journal*, 3(1), 17-32.

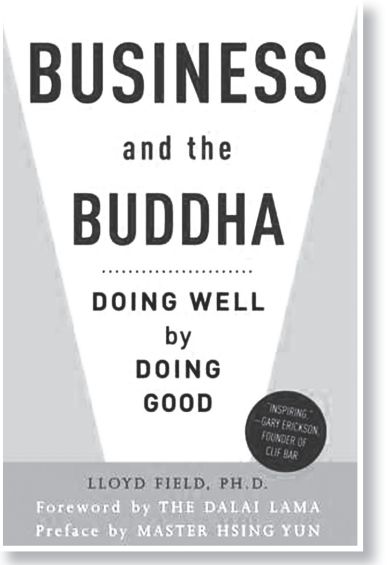
Uvanno, B. (2011). *Good Governance: The Participation of the Public and Environmental Processes*. Bangkok: Streamers.

Watthanasup, V. (2007). *Conflict: Principles and Problem-Solving Tools*. Khon Khaen: Siriphan offset.

Business and the Buddha: Doing Well by Doing Good

By Lloyd Field

Sorayuth Vathanavisuth
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ผู้เขียน : Lloyd Field

ปีที่พิมพ์ : November 28th 2007

จำนวนหน้า : 212 หน้า

สำนักพิมพ์ : Wisdom Publications

ISBN : 0861715446

Introduction

"Business and the Buddha" is one of handful books which directly addresses application of Buddhism to current business environment and management in particular. The book is written by Dr. Lloyd Field who is a Buddhist, an executive coaching and a management consultant. He provides coaching and counselling to senior executives solve business problems through Buddhist-influenced approach. His consulting practice has spanned for over 30 years after he left Johnson & Johnson International as Vice President of Human Resource.

Dr. Field actively participate in Buddhist activity at the International Buddhist Progress Society in Toronto (Canada) especially to share and debate on issue related to Buddhism. The International Buddhist Progress Society in Toronto (Canada) is a branch of Fo Guang Shan Buddha's Light International Association which is the largest Taiwanese Buddhist monastery. Fo Guang Shan was founded in 1967 by Venerable Master Hsing Yun who also writes the preface for the book. Venerable Master Hsing Yun praises Dr. Field that he is one of a few who can apply Buddhist teaching to daily life including business operations.

He is also the former President of the Board of Nalanda College of Buddhist Studies in Toronto (Canada). Dr. Field is on the founding committee of Sarvodaya Canada, an organization commits to promoting community development. Sarvodaya Movement is a Sri Lankan community development organization which takes Buddhism and Mahatma Gandhi's non-violent approach as its principles.

Besides this book and numbers of article, he also wrote Unions Are Not Inevitable! A Guide to Positive Employee Relations which is already published five times. Dr. Field hold a Lifetime designation with Society for Human Resource Management (SHRM) and also a Fellow of UK's Chartered Institute of Personnel and Development (CIPD). Dr. Field received PhD. in Human Resource from Ryerson University, Toronto, Ontario, Canada.

Structure of the book

In this 212-page and 12-chapter paperback book, which is forwarded by the Dalai Lama, the author clearly organizes into four sections which are Symptom, Diagnosis, Prognosis and Prescription.

The first section, Symptom, the author intends to convince the reader by paving the background of the problem (suffering) that can occur with individual and also business which is the focal point of this book. He then shares his view over business beyond profit for which he truly believe that teaching from Gotama Buddha can be applied. After allowing the reader to be aware of the issue, the author then moves to section two which is regarded as diagnosis of the current business condition. His discussion covers holistically on business and economics issues. Reference to the great thinkers and fathers of capitalism, Adam Smith and John Maynard Keynes, has been made. Two examples of how to balance human values and desire of making profit; the Slow Food Movement, founded in Italy, and the Sarvodaya in Sri Lanka; are raised to demonstrate his point.

Section three of the book discusses the middle way to healthy organization by addressing the Four Noble Truths and the Noble Eightfold Path. The author also presents his approach how to practically apply to corporation which leads the reader to Section four where he presents and discuss his business model to be used by any organization

Overview of the book

The book is written by a leading management consultant who used to be at the top of global corporation. His academic background also suggests the reader to think that his work should be rational and logical which is true. Dr. Field writes this book from a Western who comes from non-Buddhist culture. Therefore, he has to understand Buddhism without any bias, of preference, at the first place. This book is a result of a Western scholar who truly believes and understands Buddhism right from the ground work.

He starts his message by hitting at the very heart of issue – suffering. The suffering is the main condition which separates Buddhism from another religion. By accepting that human being, and also corporation, is suffering, the author leads us into the cause of the suffering. He introduces the readers to realistic three poisons which are greed, hatred and delusion. These three poisons let human being keeps continuing on suffering path. Operating under the concept of free enterprise system, the corporation also tries to gain more and more with the belief of "more is good and even more is better". Greed plays a crucial role in this regard since company wants to increase its revenue by consume more of natural resource without thinking much of consequence to society.

With reference to Pareto's law, the author supports his argument that 20% of population consume over 80% of global resource. Therefore, he believes that our world is in stage of suffering which is governed by the very rich and many more in poverty. In this regard, Buddhism can be the right solution by considering the Four Noble Truth which are suffering occurs, the cause of suffering is clinging, liberation from suffering and the prescription or the Noble Eightfold Path. The author dedicates chapter 7 to describe the Noble Eightfold Path in great detail with grouping into ethical conduct (skillful speech, skillful action and skillful livelihood), compassion (skillful effort, skillful mindfulness and skillful concentration) and wisdom (skillful understanding and skillful thought).

There are numbers of good thing about this book. First, the author has done a great job to connect Buddhism and business in the simplest way for which any layman can understand. It is right to say that this book, Business and the Buddha, is one of a kind. Most of the book which is written on Buddhism and business mainly discusses on holistic view or economic system such as Buddhist Economics by Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto) (2013) and Small Is Beautiful by E F Schumacher (1989) which is understandable since Dr. Field is a practitioner who used to run a major corporation before.

Second, the book is presented in the very logical way which allows reader to gradually digest the key message slowly. He walks us through rational building block, section, starts with acknowledge of the problem (Symptom), economics of spirituality (Diagnosis), middle way of health organization (Prognosis) and concludes

with walking the path (Prescription). Hence, the readers will truly follow and understand his explanation and argument of why they should consider Buddhism for business management and how to apply the Buddhist teaching to day-to-day operations.

Third, the book is quite inspirational since the author mentions in several places on "Cause No Harm" concept especially in-depth discussion on chapter 8. "Doing Well by Doing Good" mindset can encourage the reader to take his work as a role model to actual being used in the organization. Practical of "Cause No Harm" value is a good example in this respect. Besides, the "Creating a Better Society" concept, which can be considered as one of key messages of this book, also helps encouraging reader to do good thing for society as one can learn from two examples of Italian Slow Food Movement and Sri Lankan Sarvodaya.

Fourth, the author makes a wise move to discuss on applying Buddhism to business by addressing through cultures and values of company which is the heart of organization. The trust worthiness (page 142), 12-step guideline of adapting top executive behavior and values (page 156-160) and employee's charter of rights (page 140) are three good examples in this regard.

However, there are some limitation or improvement which the author can also consider. First, since the book discusses mainly on broad concept of "suffering", with the Four Noble Truths and the Noble Eightfold Path play active role as a practical tools, therefore the book may be considered too basic for anyone who wants to study Buddhism in great detail. It may be an intention of the author to write the book in this way in order to reach mass market of readers instead of handful of interest persons.

Second, although the author presents the two outstanding examples, Slow Food Movement and Sarvodaya, unfortunately they are not the main stream business in the free enterprise system or capitalism. If he describes example which is close to day-to-day experience and from sizable company, it will help strengthen his argument and allow reader to better understand what he tries to explain.

Third, the book seems to convey a message to decision maker which are Director of the Board, CEO or C-level executive not any business person. Although

discussion, in term of logic and rational, is extremely outstanding and perfect, but practical detail of implementation is missing from book. The author does provide, in several occasion, the example how to apply Buddhist concept to business management such as guiding principle of skillful speech (page 97) and guiding principle of skillful effort (page 101) but they are far from completion to cover general business management.

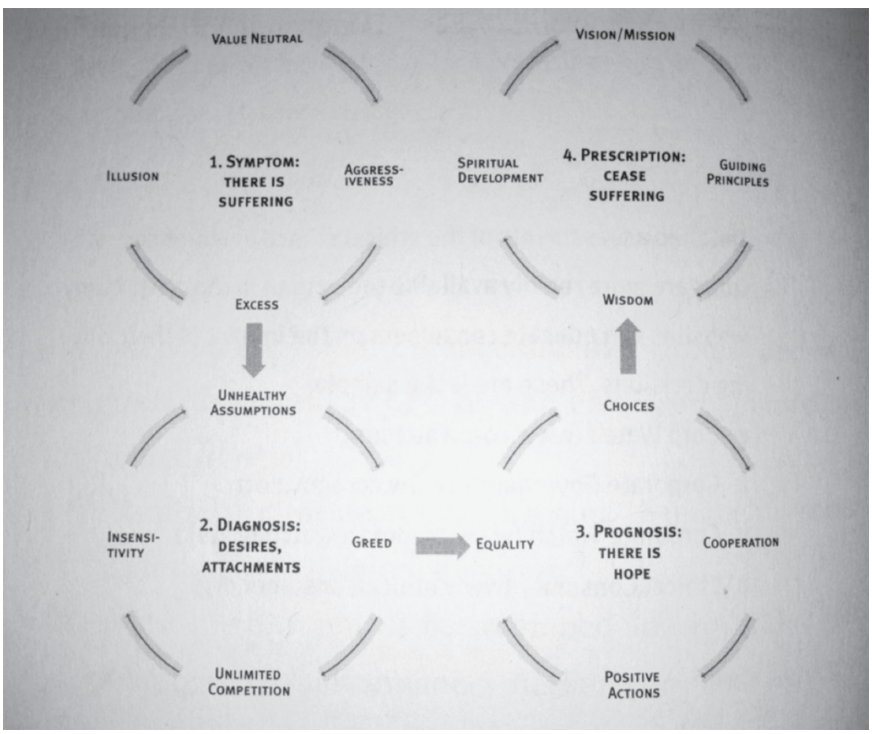
Fourth, business mainly relates to acquiring customer and generate revenue which is driven by three poisons as discussed early in the book. Therefore, at the heart of the business, management needs to make money. Although the author provides in-depth discussion on how to correct this thinking, of only earning money as normal business practice, but he stops short on how to handle normal business, earning money and compete successfully in marketplace, while practicing as a good corporate citizen.

Fifth, although Dr. Field heavily focuses on the Noble Eightfold Path, he rarely discusses important and necessity of meditation both concentration and insight. According to Buddhist teaching one can enlighten through three practices which are Pariyatti, studying of Buddhist teaching, Paṭipatti, practicing Buddhist teaching, and Paṭivedha, penetrating or realizing the truth. Therefore, it is right to say that the author has done a great job in term of Pariyatti, or providing the reader with logical discussion and supporting materials, and partially on Paṭipatti or practicing what we learn.

In order to perfectly practice Buddhist teaching, or Paṭipatti, it is advisable to meditate especially insight mediation which is the practice that Gotama Buddha discovered and let him enlightened. Although the book provides explanation on meditation in appendix III but it is too short and not enough information since it only covers breathing meditation. It may be possible that the author does not acknowledge important of meditation as practiced in Theravāda Buddhism as reflects in category of the Noble Eightfold Path for which he groups skillful effort, skillful mindfulness and skillful concentration together and labels as “compassion” not” meditation, or samādhi, as it should be called.

Sixth, in reference to below figure; this model (page 160) which the author says he adapts from the work of the founder of Sarvodaya, Dr. A. T. Ariyaratne; nicely demonstrates how to bring Buddhist teaching to business world.

He tells us that there is a symptom, the 1st stage, which is mainly caused by capitalism. Then, at the 2nd stage, people in capitalist business practice tend to cling with desires and numbers of attachment. In this regard, the author shows us that there is prognosis which can help ones, who suffer, to get out of suffering. The actions which is staged in stage 4 provide the reader with suggestion.

Although there is an explanation in the last chapter, the content is too short to allow reader clearly understand in detail. For example under Prescription, or Cease suffering, the reader may wonder how to learn to reduce attachment in order to develop spiritually, how to work constructively with impermanence in order to obtain proper wisdom, etc.

It may be the author's intention to write this book mainly for policy maker not for general administrator. Therefore, he only provides key messages supported by lengthy discussion and argument in previous chapters. It would be nice if the author write the second book to further explain this model especially "how to" do in each step.

Conclusion

The book is properly demonstrates step-by-step logical thinking towards application of Buddhist teaching basically on the Four Noble Truths and the Noble Eightfold Path with issue of suffering is the main focal point. The author has done a great job in term of providing business model and examples to support his argument. Numbers of practical application in real life business set up have been raised. Although there are some areas the book can be further improved, this outstanding work by Dr. Lloyd Field should be highly recognized as one of the kind in the area of application of Buddhist teaching to business management.

References

Field, L. (2007). *Business and the Buddha: Doing Well by Doing Good.* Boston: Wisdom Publications.

Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2013). *Buddhist Economics.* Bangkok: Chandrapen Publishing House.

Schumacher, E F. (1989). *Small Is Beautiful: Economics as if People Mattered.* New York: Harper & Row.